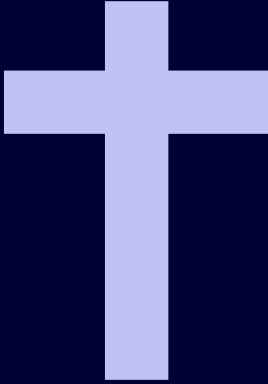

Fulfulde Burkina,
Dewtere Laamɗo
Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamdo Amaana Keso Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamdo Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante), BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

c32b76d2-ab0d-5ad5-a698-b4140754fcc2

Contents

Matta	1
Marku	62
Lukka	100
Yuhanna	162
Golle Nulaabe . .	208
Romankoo6e . .	267
1 Korintunkoo6e	293
2 Korintunkoo6e	318
Galaatiyankoo6e	334
Efeesunkoo6e . .	343
Filipiyankoo6e .	352
Koloosiyankoo6e	358
1 Tesaloniyan- koo6e	364
2 Tesaloniyan- koo6e	370
1 Timote	373
2 Timote	380
Tiitu	385
Filemon	388
Ibraninkoo6e . .	390
Yaakuuba	410
1 Piyeer	417
2 Piyeer	424
1 Yuhanna	429
2 Yuhanna	435
3 Yuhanna	436
Yahuuda	437
Bangingol	440

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

*Haala maamiraaɓe Iisaa
(Lukka 3.23-38)*

¹ Inan binndi kollooji inde maamiraaɓe Iisaa Almasiihu, dimaado ley lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

² Ibrahiima rimi Isiyaaka. Isiyaaka rimi Yaakuuba. Yaakuuba rimi Yahuuda e minyiraaɓe muudum.

³ Yahuuda rimi Fares e Sera. Been ngoni ɓe o rimdi e Tamar.

Fares rimi Hesruuna. Hesruuna rimi Aram.

⁴ Aram rimi Aminadaabu. Aminadaabu rimi Naasuuna.

Naasuuna rimi Salmon.

⁵ Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e Rahabu.

Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Ruttu.

Obet rimi Yesa.

⁶ Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon woni mo o rimdi e dee Uriya-no.

⁷ Suleymaana rimi Robo'am.

Robo'am rimi Abiya.

Abiya rimi Asa.

⁸ Asa rimi Yosafat.

Yosafat rimi Yoram.

Yoram rimi Usiya.

⁹ Usiya rimi Yotam.

Yotam rimi Akas.

Akas rimi Hesekiya.

¹⁰ Hesekiya rimi Manasa.

Manasa rimi Amon.

Amon rimi Yosiya.

¹¹ Yosiya rimi Yekoniya e minyiraaɓe muudum.

Dum hawrii e jamaanu mo Alhuudiyankooɓe njaalanoo, njaaraa Baabiila.

¹² Caggal ɓe njaaraama Baabiila,

Yekoniya rimi Seyaltiyel.

Seyaltiyel rimi Sorobabel.

¹³ Sorobabel rimi Abiihudu.

Abiihudu rimi Eliyakim.

Eliyakim rimi Asoro.

¹⁴ Asoro rimi Sadok.

Sadok rimi Akim.

Akim rimi Eliyuda.

¹⁵ Eliyuda rimi Eliyasar.

Eliyasar rimi Mattan.

Mattan rimi Yaakuuba.

¹⁶ Yaakuuba rimi Yuusufi, jom suudu Mariyama.

Mariyama woni inna Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon.

¹⁷ Ndelle dum hawrii e jamaanuujii sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii Daawda. Illa e Daawda faa yottii nde Alhuudiyankooɓe konanoo njaaraa Baabiila ndeen fu, wo jamaanuujii sappo e nay hawrata. Woodi du, illa nde Alhuudiyankooɓe konanoo njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu ndeen, wo jamaanuujii sappo e nay hawrata.

Haala rimeede Iisaa Almasiihu

(Lukka 2.1-7)

¹⁸ Inan no Iisaa Almasiihu rimiraa: Mariyama inniiko oon wo kaɓɓanaado Yuusufi. Ammaa fadde makko e suddeede, tawi o reedirii saabe baawde

Ruuhu Ceniido. ¹⁹ Yuusufi kaɓɓando mo oon wo neddo ponnditiido, yidaa semtinde mo, anniyake fiirtude kaɓɓal ngaal e suuraare. ²⁰ Nde o miilotonoo dum ndeen, maleyka Joomiraado wari to makko ley koydol, wi'i mo:

—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu ɓanɗe Mariyama, sabo ɓinngel ngel saawi ngeel e Ruuhu Ceniido yuuri. ²¹ O rima ɓiddo gorko. Inndiraa mo Iisaa, sabo wo kanko hisinta yimɓe makko e hakkeji muɓɓen.*

²² Dum fuu, dum wadii faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

²³ «Surbaajo mo anndaa gorko reedan,
rima ɓiddo gorko.

O inndirte Imanuwel.»†

Maanaa innde ndeen wo: «Laamdo ina wondi e meeden».

²⁴ Nde Yuusufi finunoo ndeen, wadi no maleyka Joomiraado wi'iri dum noon. O ɓani Mariyama, ²⁵ ammaa o wondaay e muudum faa rimi ɓiddo gorko. Yuusufi inndiri ɓiddo oon Iisaa.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

¹ Iisaa rimaama Baytilaama ley leydi Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus. Jom'en anndal yuuri lettugal, ngari Urusaliima. ² Nde ɓe ngarnoo ndeen, ɓe mbi'i:

—Toy kaananke Alhudiyanooɓe dimaado joonin oon woni? Min nji'ii hoodere makko ɓangii lettugal, min ngarii sujidande mo.

³ Nde Hirudus kaananke oon nannoo dum fu, huli, kam e yimɓe Urusaliima fuu. ⁴ O noddi hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta ɓeen fuu, o yami dum'en toy Almasiihu oon jeyi rimeede. ⁵ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo inan ko annabaajo winndunoo:

⁶ «Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya,
tannyoral a wanaa wuro famaro hakkunde gure Yahuudiya mawde deen.

Sabo ardotoodo yuuran e maada,

garoowo faa dura yimɓe am, Israa'iilankooɓe.»*

⁷ Ndeen Hirudus noddi jom'en anndal ɓeen e cuncukka, yami ɓe wakkati mo hoodere ndeen ɓangi. Be paamini mo. ⁸ Caggal duum, o neli ɓe Baytilaama. O wi'ii ɓe:

—Njehee, kumpitowodon kabaaru cukalel ngeel faa tannyoron. Si on nji'ii ngel fu, ngaron kumpiton kam faa miin du mi yaha, mi sujidanowa ngel.

⁹ Nde ɓe nannoo ko kaananke oon haali duum ndeen, ɓe ndilli. Hoodere nde ɓe njiinoo lettugal ndeen

* **1:21** Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkooɓe wo Yoosuwa. Inde fiirta «Joomiraado wo kisinoowo». † **1:23** Esaaya 7.14. * **2:6** Mika 5.1.

ardii 6e yaade. Nde ardi 6e faa nde yottii do cukalel ngeel woni doon, de nde darii. ¹⁰ Ko 6e nji'i hoodere ndeen duum, 6e ceyii seyo manngo sanne. ¹¹ Be naati ley suudu nduun, 6e nji'i cukalel ngeel e inniigel Mariyama. Be kippii e leydi, 6e kujidani ngel. Be njaltini gineeji ma66e, 6e teddiniri ngel kanje e sii uurdi mbelndi e dakke uurde bi'eteede miiri. ¹² Caggal duum, Laamdo gongini 6e ley koydol taa 6e njecoo to Hirudus. Ndelle 6e kootiri leydi ma66e laawol gonngol.

No Yuusufi doggiri suudowii leydi Misira

¹³ Nde jom'en anndal been ndillunoo fu, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi ley koydol, wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, ndog-gaa njahaa Misira. Keddodaa toon faa nde mbi'oymaami ngartaa. Sabo Hirudus filoto cukalel ngel faa wara ngel.

¹⁴ Yuusufi ummii jemma, hooyi cukalel ngeel e inniigel, de 6e ndilliri Misira. ¹⁵ O hed-dii toon faa Hirudus maayi, faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi noddii biyam wurtoo ley Misira.»[†]

No Hirudus wardi sukaabe Baytilaama

¹⁶ Nde Hirudus faamunoo jom'en anndal been njambake dum ndeen, tikki sanne. O yamiri cukaloy

ngoroy Baytilaama e dakkol muudum fuu mbaree, gilla keccoy faa ngadukoy duubi didi. O wadii dum fodde wakkatiiji di jom'en anndal been kokki mo diin. ¹⁷ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabitiri nde wi'unoo:

¹⁸ «Wullaango nanaama ley wuro Rama, bojji e uumaali duuddi:

Rahiina‡ ina woya cukaloy muudum, jabaay berndem waaltinee, sabo koy ked-daaki.»§

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

¹⁹ Caggal maayde Hirudus, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi to leydi Misira toon e ley koydol, ²⁰ wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, njecodon leydi Israa'iila, sabo yidunoo6e warude suka oon been maayii.

²¹ Yuusufi ummii, hooyi cukalel ngeel e inniigel, 6e kooti leydi Israa'iila. ²² Ammaa o nanii Arkalaawu loomtii bammum Hirudus, laamake leydi Yahuudiya, de o huli yahude toon. O sappaa e ley koydol faa o yehi leydi Galili. ²³ O hodowi wuro wi'eteengo Nasaraatu. Noon dum laatorii faa ko annabaabe mbi'unoo duum tabita: «O wi'ete Nasaraatu-ujo.»

[†] 2:15 Hoseya 11.1. [‡] 2:18 Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yim6e Israa'iila njogorii hono inna mu66en. [§] 2:18 Yeremiya 31.15.

3

No Yaayaa waajorii

(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ E jamaanu oon, Yaayaa lootoowo lootagal batisima 6angi. Imo gooyna ley ladde Yahuudiya, imo wi'a:

² —Tuubee, sabo laamu Laamdo 6adake.

³ Oon woni mo annabi Esaaya sappinoo, nde wi'unoo:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee dati makko!»*

⁴ Yaayaa ina 6ornii kad-dungal canyiraangal leebi geeloodi, ina ha6bii ka6borgol nguru. Nyaamdu makko wo ba66atti e njuumndi ladde.

⁵ Yim6e yuuri Urusaliima e leydi Yahuudiya e seraaji gooruwol Urdun fuu, ngari to makko. ⁶ I6e kaalta hakkeoji ma66e, de Yaayaa ina loota 6e lootagal batisima† ley gooruwol Urdun.

⁷ Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en heew6e na ngara faa lootee lootagal batisima duum, o wi'i dum'en:

—Onon 6i66e bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore? ⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol.

⁹ Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraa6e Ibrahiima. Sabo mido wi'a on: Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo 6i66e Ibrahiima! ¹⁰ Joonin, jammbera yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle,

lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbu6e, soppete, faddee ley yiite.

¹¹ Miin, ndiyam lootirammi on batisima faa hollita on tuubii. Ammaa garoowo caggal am oon, kam 6uri kam baawde. Mi fotaay fay 6ortude dum pade muudum. Oon lootirta on batisima Ruuhu Ceniido e yiite. ¹² O segilake faa o yaroo nyaamri makko faa laa6a. O hawrundura nyaamri makko ley beembal, de nyaande ndeen o wuldan dum yiite nge nyifataa.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima

(Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

¹³ Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili, wari gooruwol Urdun to Yaayaa, faa Yaayaa loota dum lootagal batisima.

¹⁴ Ammaa Yaayaa muuyi salaade dum, wi'i mo:

—Aan haani lootude kam. De noy ngardataa to am, miin, faa mi loote?

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Accu dum laatoroo noon joonin, sabo noon kaanden hi66inirde ko dartii fuu.

Ndeen o ja6i. ¹⁶ Nde Iisaa lootanoo, ina wurtoo ndiyam daam fu, wakkati oon pay kammu omtii. O yi'i Ruuhu Laamdo ina jippoo hono wuugaandu, ina wara dow makko. ¹⁷ Wakkati oon du, daande yuuri dow kammu, wi'i:

—O woni Biyam mo korsiinmi, mo ceyortoomi.

* 3:3 Esaaya 40.3. † 3:6 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

¹ Wakkati oon, Ruuhu Laamdo yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa jarriboo mo.

² Iisaa wadi balde capande nay ina suumii jemma e nyalooma fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ndeen, Jarribotoodo oon battitii mo, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, yamir kaaye de laatoo nyaamdu.

⁴ De Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata. Ko neddo wuurdata dey, wo e haala fuu ka Laamdo haali.»*

⁵ Caggal duum, Ibiliisa yaari mo Urusaliima ngallu-ure seniinde ndeen, darni mo dow to 6uri toowde e suudu dewal mawndu, ⁶ wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamdo yamiran maleyka'en muudum nja66e e juude mu66en taa koyngal maa fiyoo e hayre.»†

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa katin: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»‡

⁸ Katin Ibiliisa yaari mo dow waamnde toownde sanne, holli mo laamuuji adunaaru fuu e darja mu66en, ⁹ wi'i mo:

—Mi hokkete dum do fuu si a hippake, a sujidanii kam.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Woddam Seydaani! Sabo ina winndaa: «Wo Laamdo

Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»§

¹¹ Ndeen Ibiliisa seli mo. Wakkati oon, maleyka'en ngari to makko, ina ngollana mo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili

(Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

¹² Nde Iisaa nannoo Yaayaa uddaama ley kasu ndeen, o yeccii leydi Galili. ¹³ Ammaa o joodaaki Nasaraatu katin, de o hodowi Kafarnahum wuro dakkiingo maayo ley leydi Jabulon, kam e Naftali.

¹⁴ Dum wadii faa haala ka annabi Esaaya haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

¹⁵ «Leydi Jabulon e leydi Naftali

dow laawol jahoowol maayo manngo, caggal Urdun,

ley leydi Galili,

joonnde yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en,

¹⁶ yim6e won6e e nimre nji'ii annoora mawdo.

Wuur6e e ley leydi ni66undi nimre maayde,

annoora yaynanii dum'en.»*

¹⁷ Gilla ndeen, Iisaa fuddi waajaade ina wi'a:

—Tuubee, sabo laamu Laamdo 6adake.

No Iisaa noddiri taal-ibaabe arandee6e

(Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:6 Jabuura 91.11-12. ‡ 4:7 Fillitagol Tawreeta

6.16. § 4:10 Fillitagol Tawreeta 6.13.

* 4:16 Esaaya 8.23-9.1.

18 Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, de yi'i saki-raabe dīdo, Simon bi'eteedo Piyeer e sakiike mum Andire. Ibe padda filiiji maḅḅe ley maayo ngoon. Wo 6e nann-goobe liyyi. 19 Iisaa wi'i 6e:

—Njokkee kam, mi waḁan on filotooḅe yimḅe.

20 Wakkati oon 6e njoppi filiiji maḅḅe diin, 6e njokki mo. 21 O yehi yeeso, o yi'i katin sakiraaḅe dīdo woḅḅe, Yaakuuba e Yuhanna, ḅiḅḅe Jebede. Kam'en e baaba muḅḅen Jebede ina ngoni ley laana, ina moyyintina filiiji muḅḅen. O noddi dum'en. 22 Wakkati oon pay, 6e njoppi laana kaan, 6e njoppi baabiḅe du, 6e njokki mo.

No Iisaa waajorii e no sell-iri yimḅe

(Lukka 6.17-19)

23 Iisaa yiiltii ley leydi Galili fuu. Imo waajoo e ley cuudi maḅḅe baajordi, imo gooyna Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo, imo danna sii nyawuuji e male fuu. 24 Kabaaru makko sankitii ley leydi Siiriya fuu. Yimḅe na ngadda nyawḅe nyawuuji feere feere e male fuu to makko. Woḅḅe wo wonduḅe e ginnaaji, woḅḅe jom'en dabidabiije, woḅḅe du wo jom'en ḅalli-mbaatudī. O danni dum'en. 25 Jamaa keewdo sanne jokki mo. Wo 6e yuuruḅe Galili e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo e Urusaliima e Yahuudiya e caggal gooruwol Urdun.

Waaju Dow Waamnde

(Suuraaji 5 - 6 - 7)

5

(Lukka 6.20-23)

1 Iisaa yi'i jamaa keewdo oon de yeenji dow waamnde, joodii. Taalibaaḅe muudum been battitii dum. 2 O fuddi waajaade 6e, o wi'i:

3 —Barke woodanii anditinḅe yonkiiji muḅḅen ina lokkidī, sabo kamḅe njeyi laamu Laamdo.

4 Barke woodanii suniḅe, sabo Laamdo waaltinan berde muḅḅen.

5 Barke woodanii leeyinkiniḅe, sabo kamḅe ndonata adunaaru.

6 Barke woodanii filotooḅe fonnditaare hono no yolbuḅe e domduḅe pilortoo neema, sabo 6e kaaran, 6e domditan.

7 Barke woodanii yurmo-tooḅe, sabo Laamdo yurmoto 6e.

8 Barke woodanii laaḅuḅe berde, sabo 6e nji'an Laamdo.

9 Barke woodanii waddooḅe jam, sabo 6e noddirte ḅiḅḅe Laamdo.

10 Barke woodanii torraaḅe saabe fonnditaare, sabo kamḅe njeyi laamu Laamdo.

11 Barke woodanii on si yimḅe mbonkake on, torrii on, njowii on sii bonanda fuu saabe am. 12 Ceyee, mbeltee, sabo mbarjaari mawndi ina doomi on dow kammu. Sabo

hono noon annabaabe artiibe on been torrira.

Haala lamdam e annoora
(Marku 9.50, Lukka 14.34-35)

¹³ —Onon, wo on lamdam adunaaru ndu. Ammaa si lamdam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? Dam nafataa fay huunde! Dam faddete yaasin, yimbe njaaba dam.

¹⁴ Wo on annoora adunaaru. Ngalluure nyiibaande dow waamnde waawaa suudaade. ¹⁵ Fay gooto hu66ataa lampal, de hippa dum kaakol. Ko wadata dey, bilan ngal, ngal yaynana gondo e suudu nduun fuu. ¹⁶ Hono noon annoora moodon haani yaynirde yeeso yimbe, faa nji'a gollleeji lobbi di ngadoton, de njetta Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

¹⁷ —Taa cikkee mi warii faa mi itta jamirooje Tawreeta naa haala annabaabe. Mi waraay faa mi itta dum. Mi warii faa mi hi66ina dum. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: sini kammu e leydi ina keddii, fay to66el maa masel tosataake ley Tawreeta faa dum fuu dum tabita. ¹⁹ Dum le, boofudo ko buri fuu famdude e jamirooje deen, de janngini wo66e faa ngada noon, joomum laatoto burdo famdude e laamu Laamdo. Ammaa neddo fuu jokkudo Tawreeta oon, de janngini wo66e ngada noon, joomum laatoto mawdo e

laamu Laamdo. ²⁰ Sabo mido haalana on: si on buraay jannginoobe Tawreeta e Farisa'en fonnditaare fu, on naatataa e ley laamu Laamdo.

Haala tikkere

²¹ —On nanii maamiraa6e meeden been mbi'anooma: «Taa wadu war-hoore, gadudo war-hoore fuu ina haani sareede.»* ²² Miin kaa mido wi'a on: tikkando sakiike muudum fuu, ina haani sareede. Bi'udo sakiike muudum wo cuubaado fu, ina jeyi darneede yeeso sariya laamu. Katin du, neddo fuu biido mo wo o jiibiido, ina haani naatude yiite jahannama. ²³ Ndelle, si a warii e hirsirde faa ngada sadaka, de miccitidaa wakkati oon sakiike maa ina joganii maa ko metti, ²⁴ njoppaa sadaka maa oon doon, njahaa njaafundurowaa e sakiike maa oon tafon, ndeen ngartaa ngadaa sadaka maa oon.

²⁵ Si a habii e goddo, de odon njaada sariya fu, karodaa ndewritaa e joomum fadde moodon yottaade, taa o watte e juude carotoodo, de oon watte e junngo doomoowo kasu, de uddedaa e kasu. ²⁶ Goonga kaalanammi on: abada a wurtataako si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laabi.

Haala jeenu

²⁷ —On nanii wi'anooma: «Taa wadu jeenu!»† ²⁸ Miin kaa mido wi'a on: yeewrudo debbo janano muuyo fuu,

* 5:21 Wurtagol 20.13. † 5:27 Wurtagol 20.14.

jeenii e ley bernde mum.
 29 Ndelle, si yitere maa nyaamre luttinte, ittu nde, padfaa nde to woddi! Ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu faddee e jahannama. 30 Si junngo maa nyaamo luttinte, tayu ngo, padfaa ngo to woddi: ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu naata jahannama.

Haala ceergal

(Matta 19.9, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

31 —Wi'anooma katin: «Ceerudo deekum fuu, hokka dum talkuru ceergal.»‡
 32 Miin kaa mido wi'a on: neddo fuu ceerudo deekum de tawi o wanaa jeenoowo, si o banjowaama, gorko ceerudo mo oon wadii mo jeenoowo. Neddo fuu banjudo debbo ceeraado, kam du jeenii.

Haala hunayeere

33 —On nanii katin, maami-raabe meeden mbi'anooma: «Taa fiirtu hunayeere maa, tabintinaa nde yeeso Joomiraado.»§ 34 Miin kaa mido wi'a on: taa kunodon fey. Taa kunorodon kammu, sabo wo joodorgal Laamdo. 35 Taa kunorodon leydi, sabo wo njaabirdi koyde makko, naa Urusaliima, sabo wo ngalluure Kaananke mawdo. 36 Taa kunorodaa hoore maa, sabo a waawaa rawninde naa bawlinde fay leebol mayre gootol. 37 Mbi'aa

«ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii duum fuu, wo to Bondo oon Yuuri.

Haala yomnitagol (Lukka 6.29-30)

38 —On nanii wi'anooma: «Yitere yomnitorte yitere, nyiinde yomnitorte nyiinde.»*
 39 Miin kaa mido wi'a on: taa njomnitee gadudo on ko boni. Si goddo feenyii ma gere nyaamo fu, acca dum feenya gere nano oon du. 40 Si goddo wullake ma faa teeta forgo maa, accu dum yaada e saaya maa jaangol du. 41 Si goddo tilsinanii ma ronndaade donngal yaadu kilomeetere, ronnda ngal yaadu kilooji didi. 42 Si goddo njaarake ma, hokku dum. Si goddo wi'ii mbuyodaa dum fu, taa salana dum.

Haala yidugol waybe (Lukka 6.27-28, 32-36)

43 —On nanii wi'anooma: «Njidaa gondo maa, mbanyaa ganyo ma.» 44 Miin kaa mido wi'a on: njidee waybe on, ndu'anodon torroobe on. 45 Worrude hono noon hollata wo on biibe Baaba moodon gondo dow kammuuli. Sabo no o fudinirta naange makko dow bonbe, noon du o fudinirta nge dow moyyube. No o tomnirta dow fonnditiibe, noon du o tomnirta dow oonyiibe. 46 Si yidube on tan njidoton, mbarjaari ndiye keboton? Fay nanngooobe lampo been du ina ngadira noon! 47 Si

‡ 5:31 Fillitagol Tawreeta 24.1. § 5:33 Limooje 30.3. * 5:38 Wurtagol 21.24, Lewinkooje 24.20.

sakiraaḅe moodon tan njow-toton, dume senndi on e wobbe? Fay heeferḅe been ina ngadira noon! ⁴⁸ Ndelle, laatodon hiḅḅuḅe, hono no Baaba moodon gondo dow kammuuli oon hiḅḅiri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaabe

¹ —Tinnee taa ngadiron golleeji moodon lobbi faa yimḅe nji'a on. Si on ngadii dum fu, on keḅataa mbarjaari to Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

² Ndelle, si ada itta jakka, taa feeka faa yimḅe nji'e. Wo hono noon munaafiki'en been ngadata ley cuudi baajordi e dow laabi faa yimḅe mana dum'en. Goonga kaalanammi on, ḅe keḅii mbarjaari maḅḅe faa timmi. ³ Aan kaa, si ada itta jakka fu, taa nano maa faama ko nyaamo maa wadata. ⁴ Ndeen jakka maa oon laa-toto ko suudii, de Baabiraado maa ji'oowo ko suudii oon yobe.

*Haala du'aare
(Lukka 11.2-4)*

⁵ —Si odon ndu'oo, taa ngadon no munaafiki'en ni. Kamḅe, iḅe njidi daraade ley cuudi baajordi e hakkunde to laabi kawrata, de ḅe ngada du'aare yalla yimḅe fuu ina nji'a ḅe. Goonga kaalanammi on, ḅe keḅii mbarjaari maḅḅe faa timmi. ⁶ Onon kaa, nde ndu'otodon fuu, naaton ley

cuudi mon, ommbon damm-bugal, de njaarodon Baaba mon e suuraare. Ndeen, Baaba mon ji'oowo ko suudii oon, yoban on.

⁷ Si odon ndu'oo, taa keb-binee haalaaḅi ḅoli di ngalaa nafaa hono no yimḅe ḅe andaa Laamdo been ngadata ni. Iḅe miilii Laamdo jaabanto ḅe si ḅe kebbinii haala. ⁸ Taa nyemmbitee ḅe, sabo Baaba moodon ina anndi ko kaajadon gilla on nyaagaaki dum. ⁹ Onon le, inan no ndu'ortodon:

Baaba amin gondo dow kam-muuli,
innde maa laatoo seni-inde.

¹⁰ Laamu maa wara.
Muuyde maa ngadee dow leydi do hono no ngadirtee dow kam-muuli ni.

¹¹ Kokkaa min hannden nyaamdu heyooru min.

¹² Njaafonodaa min hakkeoji amin,
hono no min njaafortoo wadoobe min hakkeoji ni.

¹³ Taa accu min njarrabee, ammaa hisin min e Bondo oon.

[Sabo laamu e baawde e ted-deengal ina ngoodani maa faa abada. Aamina.]*

¹⁴ Ndelle, si on njaafake wadoobe on hakkeoji, Baaba moodon gondo dow kam-muuli oon du yaafoto on.

¹⁵ Ammaa si on njaafataako toonyiḅe on, Baaba moodon

* **6:13** Cakitte aaya 13 tawaaka e dereeji burdi fuu booyude diin.

oon du yaafataako hakkeeeji moodon.

Haala suumayeere

16 —Si on cuumake, taa njurminkinee hono mu-naafiki'en been: 6e balinto, yalla yimbe fuu ina anndita 6e suumiibe. Goonga kaalanammi on: 6e kebi mbarjaari mabbe faa timmi. 17 Aan kaa, si a suumake, mbujaa hoore maa, culmaa yeeso maa, 18 taa paamina yimbe a cuumiido. Baaba maada gondo ley suuraare oon tan anndata. Woodi du Baaba maa ji'owo ko ngadudaa e suuraare oon, yobete.

Haala jawdi dow kammu (Lukka 12.33-34)

19 —Taa ndesanon ko'e mon jawdi adunaaru, do mooyu e puundi mbonnata, do wuybe kelata gampuuje de mbujja. 20 Ndesanon ko'e mon jawdi dow kammu, do fay huunde bonnataa, wanaa mooyu wanaa puundi, do wuybe kelataa gampuuje sakko mbujja. 21 Sabo do jawdi maa woni fuu, doon bernde maa du wonata.

Haala annoora e nimre (Lukka 11.34-36)

22 —Gite ngoni lampal banndu. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. 23 Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. Ndelle, si ko hokkata banndu maa annoora duum laatake nimre fuu, nimre ndeen na tekki koy!

Haala filaade laamu Laamdo

(Lukka 16.13, 12.22-31)

24 —Fay gooto waawaa gollande joomiraa6e dido, sabo joomum wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

25 Dum le, mido wi'a on: taa ka66u-ko'u wona e moodon e dow nguurndam mon - ko nyaamoton e ko njaroton. Taa balli moodon du ka66u on ko'e e ko bornotodon. Sabo nguurndam ina buri nyaamdu, banndu du ina buri kotal, naa wanaa? 26 Ndaaree pooli piirooji di: di aawataa, di tayataa, di ndesataa faa'e, ammaa Baaba moodon gondo dow kammuuli oon ina nyaamna di. Onon le, wanaa odon buri pooli teddude to woddi?

27 Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ko ha66i dum hoore? 28 Ko wadi de kolte na ka66i on ko'e? Ndaaree pinndiiji ladde no di mawnirta: di ngollataa, di mottataa. 29 Mido haalana on: fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. 30 Si Laamdo ina holtinira noon hudo taweteeko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, wanaa o holtinan on faa bura noon, onon famdube hoolaare! 31 Ndelle, taa ko'e mon ka66oo faa mbi'on: «Dume nyaameten? Dume njareten? Dume

6ornotoden?» ³² Sabo kulle dee fuu wo ko yimbe be anndaa Laamdo pilotoo. Si goonga, Baaba mon gondo dow kammuuli oon ina anndi dum fuu idum tilsani on. ³³ Ndelle, pilodon laamu Laamdo tafon, kam e fonditaare muudum. Ndeen ko heddi duum fuu, on beydante dum.

³⁴ Ndelle, taa jaango ha66a on ko'e, sabo jaango du war-dan e ko muudum. Nyannde fuu, donngal muudum ina heya dum.

7

Haala feloore

(Lukka 6.37-38, 41-42)

¹—Taa kiitee, on kiitataake.

² Sabo no kiitortodon wo66e, noon onon du kiitortedon. Katin du ko etiranton wo66e, wo duum etirantedon. ³ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴ Noy mbaawrudaa wi'ude sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», de aan le, wo leggal woni ley yitere maa ndeen? ⁵ Munaafiki, ittu leggal gonngal e yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol e yitere sakiike maa ngool.

⁶ Taa kokkee dawaadi ko senii, sabo di njeccoto, di nata on. Taa cankitee kaaye moodon dime yeeso girooji, sabo di njaaban de.

*No Laamdo hokkirta
njaariido dum*

(Lukka 11.9-13)

⁷—Njaaree, on keban. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ⁸ Sabo njaariido fuu heban. Piliido fuu yiitan. Calmindu fuu omtante. ⁹ Moy e moodon hokkata biyum hayre si njaarake dum buuru? ¹⁰ Naa njaaroo dum liingu de hokka dum mboddi? ¹¹ No mbonirdon ni fuu, odon anndi no kokkirton bi66e mon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli oon. Imo hokka njaariido mo fuu ko moyyi. ¹² Ndelle, ley huunde fuu, ngadane wo66e ko njiddon be ngadana on. Sabo dum pay woni ko Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe deen njamiri.

*Haala dammbugal
paadungal*

(Lukka 13.24)

¹³—Naatiree dammbugal paadungal! Sabo dammbugal naatirgal halkere ina yaaji, laawol muudum ngool ina hoyi, jokkoobe ngol been du ina keewi. ¹⁴ Ammaa dammbugal naatirgal ngurndam ngaal ina faadi, laawol muudum ngool ina billii, yiitoo6e dum du wo seeda.

*Haala lekki e bi66e
muudum*

(Lukka 6.43-44)

¹⁵—Tinnee e annabaabe fewree6e. Si be ngarii to moodon fu, i6e nga'i hono baali, de si goonga, wo be cuuli jolbudu. ¹⁶ Golle ma66e annditirton be hono no lekki annditirtee bi66e muudum ni. Cabiije borataake e ngi'eehi, yibbe du borataake

e nyakkaɓere. ¹⁷ Lekki lobbi fuu, wo ɓiɓɓe lobbuɓe rimata, de lekki mbonki kaa, wo ɓiɓɓe bonɓe rimata. ¹⁸ Lekki lobbi waawataa rimude ɓiɓɓe bonɓe, woodi du lekki mbonki waawataa rimude ɓiɓɓe lobbuɓe. ¹⁹ Lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe lobbuɓe soppete, fadɗee e yiite. ²⁰ Ndelle, golle maɓɓe annditirton ɓe.

No taalibaabe fewreeɓe carirtee
(Lukka 13.25-27)

²¹ —Wanaa wi'ooɓe kam «Joomam, Joomam» been fuu naatata e laamu Laamɗo. Ammaa wo wadooɓe muuyɗe Baaba am gondo dow kam-muuli oon, been ngoni naatooɓe. ²² Nyannde darn-gal, heewɓe mbi'an kam: «Joomam, Joomam! Wanaa e innde maa min mbaajorii naa? Wanaa e innde maa min ndiiwri ginnaaji naa? Wanaa e innde maa min ngadiri kaayeeɗii keewɗi naa?» ²³ Ndeen mbi'ammi ɓe: «Abada mi anndaano on. Mbodɗee kam, onon wadooɓe ko boni!»

Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Lukka 6.47-49)

²⁴ —Ndelle, neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokki di, nanndan e jom hakkillo nyiɓudo suudu muudum dow hayre. ²⁵ Yuwoonde tobi, gooruuji mbubbi, keni mawɗi mbifi e mayru. Dum fuu ndu saamaay, sabo ndu joyyinaama dow hayre. ²⁶ Ammaa neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokkaay di, ina

nanndi e mo walaa hakkillo, nyiɓudo suudu muudum dow njaareendi. ²⁷ Yuwoonde

tobi, gooruuji mbubbi, keni mawɗi mbifi e mayru. Ndu saami faa ndu halki ndu fuu.

²⁸ Nde Iisaa tilinoo e haalaaji diin ndeen, jama'aaje deen kaaynaama sanne e waaju makko oon.

²⁹ Sabo o waajorake ɓe no jom baawde ni, wanaa hono jannginooɓe maɓɓe Tawreeta.

8

No Iisaa selliniri ceppindo
(Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)

¹ Ko Iisaa jippii waamnde ndeen duum, jamaa keewɗo jokki dum. ² Wakkati oon, gorko ceppindo battitii dum, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaɓa.

³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu.

Wakkati oon pay, gorko oon dadi ceppam muudum, laaɓi. ⁴ Caggal duum, Iisaa wi'i mo:

—Tinna taa kaalanaa dum fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadaa sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina ɓe a dadii.

No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sordaasiibe
(Lukka 7.1-10)

⁵ Nde Iisaa naatannoo Kafarnahum ndeen, hooreejo sordaasiibe battitii dum, jaarii dum mballa, wi'i:

⁶—Moodibbo, golloowo am ina waalii ley suudu, sellaa faa junngo e koyngal fuu bantataako. Imo torrii sanne!

⁷Iisaa wi'i mo:

—Mi waran, mi dannowa mo.

⁸ Ammaa hooreejo sordaasiibe oon jaabii, wi'i:

—Moodibbo, miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. Ammaa si a haalii haala ngoota tan, golloowo am oon dadan. ⁹ Miin e hoore am, wo mi dawranaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto maabe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

¹⁰ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dum haayni dum sanne, wi'i jokkuibe dum been:

—Goonga kaalanammi on, mi yi'aay goondinal hono ngal sellude e Israa'iilanke fay gooto. ¹¹ Mido haalana on, heewbe yuuran lettugal e gorgal, njoododoo e Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, be nyaamda ley laamu Laamdo. ¹² Ammaa haannooibe naatude laamu been, paddete ley nimre wonnde yaasin ndeen. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.

¹³ Caggal duum, Iisaa wi'i hooreejo sordaasiibe oon:

—Hootu. Dum laatane hono no goondinirdaa ni.

Wakkati oon jaati, golloowo hooreejo sordaasiibe oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawbe heewbe

(Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)

¹⁴ Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esoo Piyeer debbo ina fukkii wo jontaado. ¹⁵ Iisaa meemi junngo makko, de o dadi e jontere makko. O ummii, o weerni Iisaa.

¹⁶ Nde hiirnoo fu, Iisaa waddanaa yimbe heewbe be ginnaaji ngoni e mubben. Konngol makko tan o riiwri di, o danni nyawbe been fuu.

¹⁷ Dum laatorake noon faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

«O ittii tampiriiji meeden, o ronndake nyawuuji meeden.»*

No yimbe mbiiri njokkan Iisaa

(Lukka 9.57-62)

¹⁸ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina fiilii dum ndeen, yamiri be peyyita maayo ngoon. ¹⁹ Jannginoowo Tawreeta gooto battii, wi'i mo:

—Moodibbo, to njahataa fuu mi jokkete.

²⁰ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

²¹ Goddo, jeyaado e taalibaabe been, wi'i mo:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

²² O jaabii oon, o wi'i:

—Jokkam, accu maaybe uwa maaybe mubben.

* 8:17 Esaaya 53.4. † 8:20 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

No Iisaa darniri yuwoonde e henndu
(Marku 4.35-41, Lukka 8.22-25)

²³ Ndeen Iisaa naati laana, taalibaa6e muudum njokki dum. ²⁴ Wakkati gooto, yuwoonde ummodii e henndu mawndu dow maayo ngoon faa bempyye ina udda laana kaan. Tawi Iisaa kaa ina daanii. ²⁵ Taalibaa6e 6een 6attii mo, pindini mo, i6e mbi'a:

—Joomii amin, dannu min!
Inani miden kalka!

²⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

—Ko wadi de kuldon? Onon famdu6e hoolaare!

Wakkati oon, o ummii, o sappani henndu e bempyye maayo 6een e semmbe. Dum fuu dum deyyinii siw! ²⁷ Dum haayinii taalibaa6e 6een! I6e mbi'a:

—Gorko o wo moy de fay keni e ndiyam ina downtanoo dum?

No Iisaa selliniri wor6e dido wondube e ginnaaji

(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-39)

²⁸ Nde Iisaa feyyitinoo maayo fu, heetti e leydi yim6e Gadara. Doon wor6e dido wondube e ginnaaji njalti ley caabeeje, kawri e makko. I6e nyanngunoo faa fay gooto suusaano rewude laawol ngool. ²⁹ Be keddi i6e nduka i6e mbi'a:

—Bii Laamdo, dume njiddaa wadude min? Yalla a warii do faa torraa min, gilla wakkati podaado oon yottaaki naa?

³⁰ Coggal girooji manngal ina dura dakkol doon.

³¹ Ginnaaji diin njaarii mo, mbi'i:

—Si riiwude min njiddaa, accu min naatowa e coggal girooji ngal.

³² O wi'i di:

—Njehee!

Ginnaaji diin njalti, naatowi e girooji diin. Wakkati oon, coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde, saami ley maayo, halki. ³³ Duroo6e 6een ndoggi kooti ngalluure toon, kaalowi ko wadi duum fuu e kabaaru wondunoo6e e ginnaaji been du. ³⁴ Wakkati oon, yim6e ngalluure ndeen fuu njalti, kawritowi to Iisaa. Nde 6e nji'unoo mo ndeen, 6e nyaagii mo o yalta leydi ma66e.

9

No Iisaa selliniri gorko mo banndu waatundu

(Marku 2.1-12, Lukka 5.17-26)

¹ Iisaa naati laana, feyyiti, warti wuro muudum. ² Yim6e ngaddani dum gorko mo banndu waatundu ina fukkinaa e daddo. Nde o yi'unoo goondinal ma66e ngaal fu, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binggel am, sellin bernde maa. Hakkeji maa njaafaama.

³ Wakkati oon, jannginoo6e Tawreeta yogaabe miilii e ko'e mu66en: «Gorko o ina mbonkoo Laamdo!»

⁴ Iisaa faami miilooji ma66e, de wi'i 6e:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji bondi di e berde moodon? ⁵ Dume buri hoyude? Yalla wi'ude

hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ⁶ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeji ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa!

⁷ Gorko oon ummii, hooti suudu muudum. ⁸ Nde jama'aaje deen njiinoo dum ndeen, kuli, ina njetta Laamdo saabe ko hokki bii-Aadama baawde gaade nii de.

No Iisaa noddiri Matta jokka dum

(Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

⁹ Iisaa dilli doon. E ley yaadu muudum, yi'i gorko bi'eteedo Matta ina joodii e suudu to lampo nanngete. O wi'i dum:

—Jokkam.

Matta ummii, jokki mo.

¹⁰ Caggal duum, imo nyaama ley suudu Matta. Nanngooɓe lampo heewɓe e luttuɓe woɓɓe ngari njoodii ina nyaamda e makko, kanko e taalibaaɓe makko. ¹¹ Farisa'en been nji'i dum, de na mbi'a taalibaaɓe makko been:

—Dume wadi de moodibbo moodon ina nyaamda e nanngooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe?

¹² Iisaa nani dum, wi'i ɓe:

—Wanaa celludo haajaa cawroowo. Wo nyawdo haajaa cawroowo. ¹³ Njehee, ekitee ko Dewtere Laamdo wi'i:

«Wo yurmeende njidumi,

wanaa sadaka dup-peteedo.»*

Sabo mi waraay faa mi nodda dartiiɓe. Wo luttuɓe ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

¹⁴ Wakkati oon, taalibaaɓe Yaayaa ngari to Iisaa, yami dum:

—Ko wadi de minen e Farisa'en miden cuumoo, de taalibaaɓe maa ɓeen kaa cuumataako?

¹⁵ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Yalla warɓe ɓangal ina mbaawi sunaade si ɓanudo ina wondi e muɓɓen naa? Ammaa nyalaade ngaran de ɓanudo oon ittete hakkunde maɓɓe. E balde deen, ɓe cuumoto. ¹⁶ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Sabo tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool ɓeydoo. ¹⁷ Katin du cabijam kesam loowataake e sumalleeji kiidɗi. Si duum wadii, sumalleeji diin pusan, cabijam dam rufa, de sumalleeji diin mbona. Ndelle cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee, faa dum fuu dum reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no iirtiniri suka debbo

(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

¹⁸ Nde Iisaa haalannoo dum ndeen, hooreejo suudu waajordu gooto yottii, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Biyam debbo heddaaki joonin pay. Ammaa war,

* 9:13 Hoseya 6.6.

yowu junngo maa dow makko, ndeen o ummitoto.

¹⁹ Iisaa ummii jokki mo, kam e taalibaaɓe muudum. ²⁰ E ley yaadu maɓɓe, debbo gooto mo yiyyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, yuuri gada Iisaa, meemi kommbol saaya muudum. ²¹ O wadii noon sabo o miilake e bernde makko: «Si mi hebii fay meemude saaya makko tan, mi dadan.» ²² Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:

—Banndam debbo, sellin bernde maa. Goondinal maa danna ma.

Wakkati oon pay, debbo oon dadi.

²³ Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo waajordu oon fu, yi'i fuufoobe cereeli wonɓe to maaydo toon e yimɓe heewɓe woyooɓe. ²⁴ O wi'i dum'en:

—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay, wo daani tan.

De yimɓe been njalnorii mo. ²⁵ Nde ɓe njaltinanoo yaasin fu, o naati ley suudu nduun, o nanngi junngo suka debbo oon, de ummii. ²⁶ Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wumɓe dido

²⁷ Nde Iisaa dillannoo toon ndeen, wumɓe dido njokki dum, ina yeewnoo ina mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

²⁸ Nde o naatunoo suudu fu, wumɓe been ngari to makko. O yami dum'en, o wi'i:

—Odon ngoondini mido waawi wallude on naa?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Joomii amin, miden ngoondini.

²⁹ Wakkati oon, o meemi gite maɓɓe, o wi'i:

—Dum laatanoo on hono no ngoondinirdon noon.

³⁰ Wakkati oon fu, ɓe mbumti. O gongini ɓe, o wi'i ɓe:

—Taa kaalanee dum fay gooto.

³¹ Ammaa ɓe njehi ɓe caakowi kabaaru Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

³² Wakkati mo wumtinaaɓe been ndillannoo oon, Iisaa waddanaa katin gorko mo ginnaaru muumɗini. ³³ O riwi ginnaaru nduun tan, de muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aje deen fuu, ina mbi'a:

—Hono dum yi'aaka e Israa'iila abada!

³⁴ Ammaa Farisa'en wonɓe doon mbi'i:

—Wo hooreejo ginnaaji oon hokki mo baawde riiwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yimɓe ɓe nanaay waaju

³⁵ Iisaa ina yiiltoo e gallu-uje e gure fuu, ina waajoo e ley cuudi baajordi, ina gooyna Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Imo danna nyawuuji e male fuu. ³⁶ Ko o yi'i yimɓe been duum, o yurmii dum'en sanne, sabo wo tampuɓe, ɓilliibe hono baali di ngalaa duroowo.

³⁷ Wakkati oon, o wi'i taalibaaɓe makko been:

—Gese ɓenndude ina keewi,

ammaa tayoobe keewaa.

38 Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tayooḅe ley gese muudum deen.

10

No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido

(Marku 3.13-19, Lukka 6:12-16)

¹ Iisaa noddi taalibaabe muudum sappo e dido been, hokki dum'en baawde riiwude ginnaaji e dannude sii nyawuuji e male fuu. ² Inan inde nulaabe sappo e dido been: arano maḅḅe wo Simon bi'eteedo Piyeer e Andire minyum, Yaakuuba bii Jebede e Yuhanna minyum, ³ Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nanngoowo lampoon, Yaakuuba bii Alfaa, kam e Tadde, ⁴ Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa nuliri taalibaabe muudum sappo e dido been

(Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)

⁵ Iisaa nuli 6e sappo e dido, wi'i 6e:

—Taa njehee to yimḅe 6e nganaa Alhuudiyankooḅe. Katin du taa naatee galluuje Samariya. ⁶ Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en laatiiḅe hono baali majjudi. ⁷ To njahaton fuu, ngooynon mbi'on «laamu Laamdo 6adake!» ⁸ Ndannon nyawḅe, um-mintinon maayḅe, ndannon seppinḅe, ndiiwon ginnaaji. On kebirii moyyere nde wo dokkal, kokkitiron nde du wo dokkal. ⁹ Taa kooyee

kanḅe naa cardi naa buufdi ley jiiḅaaji moodon. ¹⁰ Taa njaadee e fay mbasu naa saayaaji didi. Taa njaadee e pade naa cabbi. Sabo dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu muudum.

¹¹ Si tawii on ngarii ley ngalluure naa wuro, pilodon beero lobbo, woodi keddodon to beero mon doon faa nde ndilloton. ¹² Si odon naata ley galle, calminon. ¹³ Si suudu nduun ina haandi e majjum, jam moodon wonda e mayru. Ammaa si ndu haandaa e majjum, jam moodon warta to moodon. ¹⁴ Si ina woodi galle naa wuro do on njaḅḅaaka naa on kettindanaaka fu, njalton to maḅḅe, pidḅon sollaare maḅḅe wonnde e koyde mon. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon 6uran ngo galluuje Sodoma e Gomoora bonde.*

Haala torraaji garooji

(Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)

¹⁶ —Kettindee! Mido nula on hono wo on baali hakkunde pobbi ni. Ndelle, yoyiron hono bolle, woodi newrodon hono buugaali du. ¹⁷ Tinnodon e yimḅe been, sabo 6e njaaran on to carorde, 6e piyan on dorri ley cuudi maḅḅe baajordi. ¹⁸ On njaarete yeeso sarotooḅe e kaanankooḅe saabe am, faa laatanodon kam seedeeḅe yeeso muḅḅen e yeeso lenyi di nganaa Alhuudiya'en

* **10:15** Sodoma e Gomoora wo galluuje didi de Laamdo halkii saabe heewgol lutti majje. Ndaaree Fudḅoode 19.1-29.

diin. ¹⁹ Si on ndarnaama e sarorde, taa mbemmedon no kaaldoton naa ko kaaloton. Sabo on kokkete haalaaji di kaandon haalude wakkati oon. ²⁰ Ko kaaloton duum yuurataa e moodon, ammaa wo Ruuhu Baaba moodon oon haalata ley moodon. ²¹ Neddo hokkitiran sakiike mum waree, baaba du hokkitiran biyum. Biŕbe ummanto saaraabe muŕben, ngafa faa 6e mbaree. ²² Yim6e fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ²³ Si on torraama e wuro wooto, ndogganee wonngo. Mido haalana on goonga: on timmintaa gure Israa'iila deen fuu faa do 'Bii Neddo warti.

²⁴ Taalibbo 6uraa moodibbom, maccudo du 6uraa joomum. ²⁵ Ina heya ko taalibbo laatoo hono moodibbom, maccudo du laatoo hono joomum. Si 6e inndirii kam, miin jom wuro «Beeljebul mawdo ginnaaji» fu, tilay 6e inndiran on, onon yim6e wuro du noon.

Haala kulol Laamdo
(Lukka 12.2-7)

²⁶ —Ndelle, taa kulee yim6e. Walaa fuu ko suddii ko sudditaaake, walaa ko suudii ko 6angintaake. ²⁷ Ko kaalanammi on e nimre duum, kaaltee dum e annoora. Ko nyo'antedon duum, ngooynee dum faa dow cuudi. ²⁸ Taa kulee waroo6e 6anndu, de mbaawanaa yonkiiji. Wo Laamdo kaandon hulude.

Kam woni baawdo halkude 6anndu e yonki fuu ley jahannama. ²⁹ Wanaa pooloy didoy ina coottee mbuudu ngootu tan naa? Ammaa e noon fu, fay gootel e makkoy yanataa e leydi tawa wanaa e muuyde Baaba moodon oon. ³⁰ Woodi onon, fay leebi ko'e mon fuu wo limaadi. ³¹ Ndelle, taa kulee, sabo onon le, odon 6uri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasiihu
yeeso yim6e

(Lukka 12.8-9)

³² Neddo fuu jabando kam yeeso yim6e, miin du, mi jaban dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon. ³³ Ammaa caliido kam yeeso yim6e fuu, miin du, mi saloto dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa laatorii sabaabu
ceedaagu yim6e

(Lukka 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ —Taa miilee jam ngardumi ley adunaaru. Mi wardaay jam. Wo kaafaahi ngardumi. ³⁵ Mi warii faa mi senna biddo gorko e bammum, biddo debbo e inna mum, debbo 6arjaado e esum debbo. ³⁶ Koreeji neddo laatoto way6e dum. ³⁷ Korsindo inna mum naa bammum faa 6uri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. Korsindo biyum gorko naa debbo faa 6uri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. ³⁸ Mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam

† **10:38** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

fu, fotaa laataade taalibbo am.[†] ³⁹ Piliido heftude yonki muudum fuu, mursan ki, ammaa mursudo ki saabe am fu, hewtan ki.

Haala mbarjaari

(Marku 9.41, Lukka 10.16)

⁴⁰ –Ja66iido on fuu ja66ake kam, ja66iido kam fuu ja66ake Nuldo kam oon du. ⁴¹ Ja66iido annabaajo saabe o annabaajo fuu, heban mbarjaari ndi annabaajo fodanaa ndiin. Ja66iido neddo ponnditiido saabe o ponnditiido fuu, heban mbarjaari ndi ponnditiido fodanaa ndiin. ⁴² Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo burdo famdude e taalibaa6e am fay horde-loonde ndiyam peewdam saabe wo o taalibaaajo am fu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

11

¹ Nde Iisaa tilinoo yamirde taalibaa6e muudum sappo e dido ndeen, dilli doon, yehi jannginoyde e waajowaade ley galluje piiliide doon deen.

*No Yaayaa nuliri taal-
ibaabe muudum to Iisaa*
(Lukka 7.18-35)

² Yaayaa ina woni ley kasu. O nani ko Almasiihu gollata, de o nuli taalibaa6e makko been to muudum. ³ Be njehi 6e lamndii dum:

–Yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

–Njehee, kaalanowee Yaayaa ko nandon e ko njiidon: ⁵ wum6e ina mbumta, bonnguube ina njaha e koyde mu6ben, seppin6e ina cellinee, faadu6e ina paadita, maay6e ina ummintinee, talkaa6e du ina kaalanee Kabaaru Lobbo. ⁶ Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

⁷ Nde nulaa6e Yaayaa been ndillannoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

–Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ⁸ Ndelle, dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, nyaayoobe wo ley galleeji kaanankoo6e tawetee. ⁹ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo buri annabaajo. ¹⁰ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

¹¹ Goonga kaalanammi on: dimoowo fuu rimaay burdo Yaayaa lootoowo lootagal batisima[†] oon. Tawi le, burdo famdude ley laamu Laamdo oon na buri mo teddude. ¹² Gilla Yaayaa lootoowo lootagal batisima fuddi waajaade, laamu Laamdo ina foodoroo yeeso, de laawol muudum na tiidi. Nyanngu6e du na kabda e

* **11:10** Malakiya 3.1. [†] **11:11** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

maggu.‡ 13 Tawreeta Muusaa e annabaaፎe fuu cappake laamu nguun faa yottii jamaanu Yaayaa. 14 Si odon njaፆa haala maፆፆe, Yaayaa woni annabi Iliyaasa mo garol muudum sappaa oon. 15 Jom nowru fuu nana.

16 Dume mbaawumi nanndinde yimፆe jamaanu o? Iፆe nanndi e sukaaፆe joodiፆe e taliyaaje luumo, na nodda yigiraፆe muፆፆen, na mbi'a:

17 «Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.
Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

18 Sabo Yaayaa warii, wo cumotoodo, yarataa doro, de yimፆe na mbi'a wo gondudo e ginnaaru. 19 Bii Neddo du warii ina nyaama, ina yara, de yimፆe na mbi'a: «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngooፆe lampo e luttuፆe woፆፆe!» Ammaa ko hakkillo Laamdo gollata duum ina holla wo ngo goonga.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude
(Lukka 10.13-15)

20 Caggal duum, Iisaa fuddi felude gure de o ፆuri wadude kaayeeffijji e ley muፆፆen deen, sabo wonፆe ley gure deen tuubaay. O wi'i:

21 —Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayeeffijji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete

wonፆe toon ፆeen tuubiino law. Tawete ፆe ፆornakeno tekke bootooji, ፆe njoodakeno ley ndoondi faa ፆe kolla ፆe tuubii. 22 Saabe dum, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon ፆuran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. 23 Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maayፆe. Sabo si kaayeeffijji gadanoodi e ley maada diin ngadanooma Sodoma fu, tawete wuro ngoon heddotono faa joonin. 24 Saabe dum, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon ፆuran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa noddiri yimፆe faa keፆa powtiri
(Lukka 10.21-22)

25 Wakkati oon, Iisaa adi haala, wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de ፆanginandaa de cukaloy. 26 Ayyo, noon jaati Baaba, sabo dum weli maa.

27 Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biddo oon si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi ፆanginande.

28 Onon tampuፆe, ronniiፆe donje tedduፆe, on fuu ngaree to am faa mi fowtina on. 29 Leeyinee ko'e mon

‡ 11:12 Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yimፆe na kaፆa dow laamu Laamdo e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

ley hoorewaaku am faa mi dowa on, accon mi janngina on. Sabo mi keesindiido jom bernde leeyunde, yonkiiji moodon keban powtiri. ³⁰ Sabo ko njamirammi on duum ina hoyi ronndaade, donngal am du ina huyfi.

12

Haala nyalaande fowte-teende
(Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)

¹ Wakkati oon, Iisaa e taalibaa6e muudum ina ceeka gese nyannde fowteteende. Taalibaa6e makko njolbi, de na itta cammeiji alkama, ina yakka. ² Nde Farisa'en been nji'unoo dum ndeen, ina mbi'a mo:

—Ndaaru, taalibaa6e maa been ina ngolla ko hadaa golleede nyalaande fowte-teende!

³ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraabe muudum naa? ⁴ O naati e ley hukum ceniido, kanko e yaadiraabe makko, de 6e nyaami buuru cakkaado. Woodi, 6e ngalaano laawol nyaamude dum, almaami'en tan njeyi nyaamude dum. ⁵ Maa du, on njanngaay e ley Tawreeta Muusaa no almaami'en ngollirta ley suudu dewal mawndu nduun fay nyannde fowteteende naa? I6e lotta yamiroore nyannde ndeen, de dum felataa 6e. ⁶ Mid6o wi'a on: ko buri suudu dewal mawndu ina do. ⁷ Si on paamiino ko

haala Laamdo ka fiirtata: «Yurmeende njidumi, wanaa sadaka duppeteendo», on carataakono laabu6e 6e. ⁸ Sabo Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)

⁹ Iisaa dilli doon, naatowi suudu ma66e waajordu. ¹⁰ Gorko mo junngo waanngo ina woni doon. Won6e doon been ina piloo ko pelira Iisaa, de 6e yami dum:

—Yalla dannude goddo nyannde fowteteende hadaaka naa?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Si gooto moodon ina jogii mbaalu ngootu, de ngu saamii ley luggere nyalaande fowteteende fu, wanaa joomum yaltinowan ngu naa? ¹² Odon anndi neddo ina buri mbaalu do woddi! Ndelle, ina daganii wadande neddo ko woodi nyannde fowteteende.

¹³ Caggal duum, o wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

O foorti ngo tan, ngo dadi faa ngo warti hono no heddingo ngoon noon. ¹⁴ Farisa'en been njalti, kawriti faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No Laamdo suborii golloowo muudum Iisaa

¹⁵ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dilli nokku oon, de yim6e heew6e njokki mo. O danni nyaw6e ley mu66en fuu, ¹⁶ o sappani dum'en taa kumpita fay gooto kabaaru makko. ¹⁷ Dum wadi faa

ko annabi Esaaya haalnoo
duum tabita nde wi'unoo:

18 «Inan golloowo am mo
cubiimi.

Mido horsini mo,

Imo wela bernde am.

Mi jippinan Ruuhu am dow
makko,

o gooyanan lenyi laa-
wol fonnditaare.

19 O wadataa kalala, o
dukataa.

Daande makko nanataake
dow laabi.

20 O helataa fay yommbal
oonyiingal,

o nyifataa fay lampal ngal
fooyre muudum famdi
faa do o hokki fonndi-
taare jaalagol.

21 Lenyi diin fuu njowan jikke
mu6ben dow makko.»*

*No Iisaa riiwrata ginnaaji
e Baawde Laamdo*

*(Marku 3.20-30, Lukka
11.14-23, 12.10)*

22 Ndeen, gorko mo gin-
naaru wumni muumdiini
waddaa to Iisaa, de danni
dum faa na haala, na yi'a.

23 Dum haayni jama'aaje
deen fuu, de keddiina mbi'a:

—Dum le, wo taan Daawda
oon woni do naa?

24 Ammaa nde Farisa'en
been nannoo dum ndeen,
mbi'i:

—Si gorko o na riiwa gin-
naaji fu, wo e baawde Beelje-
bul, hooreejo majji o riiwrata
di.

25 Iisaa na anndi miilooji
ma6be, de wi'i 6e:

—Laamu fuu pecciingu
ina ha6a, halkan. Katin du,
si wuro naa galle feccake
ina ha6a fu, heddataako.

26 Si Seydaani riiwii ginnaaji
muudum, feccii hoore mum.
Ndelle, noy laamu muudum
heddortoo?

27 Si tawii
miin mido riiwra ginnaaji e
baawde Beeljebul, jokku6e
on been le, wo e baawde
moy ndiiwrata di? Ndelle
golleeji ma6be jaati ina
kolla on ngalmaa e goonga!

28 Ammaa si Ruuhu Laamdo
ndiiwrampi ginnaaji, dum
ina holla laamu Laamdo
warii to moodon.

29 Iisaa beydi, wi'i:

—Fay gooto waawaa
naatude galle gorko jom
sembe faa teeta jawdi
muudum, sanaa artoo ha6ba
joomum tafon. Ndeen ina
waawi hooyude ko woni ley
suudu muudum.

30 Mo waldaa e am fuu
wo ganyo am. Mo wallataa
kam mi hawrundura fuu, wo
cankitoowo. 31 Saabe duum,
mido wi'a on: yim6e ina
mbaawi yaafeede hakkeeji
mu6ben e mbonkaaji mu6ben
fuu. Ammaa mbonkiido
Ruuhu Ceniido fu yaafataake.

32 Neddo fuu kaaldo ko boni
e dow Bii Neddo, ina waawi
yaafeede. Ammaa neddo
fuu kaaldo ko boni dow
Ruuhu Ceniido, yaafataake
joonin, yaafataake wakkati
garoowo.

*No lekki annditirtee bi6be
muudum*

(Lukka 6.43-45)

33 —Si lekki na woodi fu,
bi6be muudum mboodan.
Si lekki woodaa du, bi6be
muudum mboodataa. Sabo
lekki fuu, wo bi6be mum an-
nditirtee. 34 Onon bi6be bolle!

* 12:21 Esaaya 42.1-4.

Noy mbaawirton haalude ko woodi tawee on bonbe? Sabo ko heewi e ley bernde fu, wo duum hunnduko wurtinta. ³⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. ³⁶ Mido wi'a on: nyannde darngal yimbe kaaltan haalaaji laaliidi di kaalnoo fuu. ³⁷ Sabo e haalaaji maada carirtedaa wo a ponnditiido maa a jukketeedo.

No Farisa'en pilorii maande
(Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)

³⁸ Caggal duum, janngi-noobe Tawreeta wobbe, e Farisa'en mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, miden njidi kollaa min maande holloore Laamdo nuli ma.

³⁹ O jaabii be, o wi'i:

—Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ⁴⁰ Sabo no Yuunusa wadiri balde tati jemma e nyalooma ley reedu liingu manngu ni, hono noon Bii Neddo du wadirta balde tati jemma e nyalooma faa ley leydi. ⁴¹ Nyannde darngal, worbe Niniwe ummodoto e yimbe jamaanu o, kiitodoo e mubben, de liba dum'en. Sabo worbe Niniwe tuubii nde nannoo waaju Yuunusa ndeen. Haya, burdo Yuunusa ina do! ⁴² Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoore oon ummodoto e yimbe jamaanu o, hiitodoo

e mubben, de liba dum'en. Sabo o yuwii hoore leydi, o wari faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do!

Haala yeccagol ginnaaru
(Lukka 11.24-26)

⁴³ —Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu nootta, de ndu hebataa. ⁴⁴ Ndeen ndu wi'a: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun wo boldu, fiisaama, moyyinaama. ⁴⁵ Ndeen ndu yaha, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde. Nii du yimbe jamaanu bondo o laartortoo.

MinyiraaBe Iisaa e inna muudum
(Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)

⁴⁶ Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oon ndeen, inna muudum e minyiraaBe muudum worbe njottii. Be ndarii yaasin, iBe njidi yi'ude mo. ⁴⁷ Goddo wi'i mo:

—Inan inna maa e minyiraaBe maa ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude ma.

⁴⁸ O jaabii neddo oon, o wi'i dum:

—Moy woni inna am? Beye ngoni minyiraaBe am?

⁴⁹ O sappii taalibaaBe makko been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraaBe am. ⁵⁰ Sabo wo

gadoowo muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

13

*Bannol haala aawoowo
(Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)*

¹ Ley nyalooma oon, Iisaa na wonnoo ley suudu de yalti, joodowii daande maayo. ² Jama'aaje keewde ngari, piilii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Yimbe been fuu ndarii to daande ndiyam daam. ³ O banndani be banndi keewdi. Imo wi'a:

—Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴E ley aawugol ngool, aawdi ngondi ndiin saami e laawol, de pooli ngari cuɓi ndi. ⁵Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa. Ndi fudi law sabo leydi ndiin duudaa. ⁶Kaa nde naange wulnoo ndeen, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi. ⁸Yoga mayri saami e leydi lobbiri. Ndi fudi, ndi rimi: yoga beydake kile hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati. ⁹Jom nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

¹⁰Wakkati oon, taalibaabe been battii Iisaa yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de ada haalirana yimbe banndi?

¹¹O jaabii be, o wi'i:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De kambe kaa, be kokkaaka dum.

¹²Sabo neddo fuu jogiido paamal* dow laamu Laamdo, beydante faa heewa. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ¹³Dum wadi de mido haalirana be banndi, sabo ibe ndaara, de be nji'ataa, ibe kettindoo du, de be nanataa, be paamataa.

¹⁴Noon ko annabi Esaaya haali duum tabitiri dow maɓɓe nde wi'unoo:

«On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laaba, de on nji'ataa.

¹⁵Sabo yimbe lenyol ngol na njoori berde:

Be cukkii noppi maɓɓe,

be muɓɓii gite maɓɓe,

taa gite maɓɓe nji'a,

taa noppi maɓɓe nana,

taa hakkillooji maɓɓe paama,

taa be tuuba, de mi danna be.»†

¹⁶Ammaa onon, barke woodanii on: gite moodon ina nji'a, noppi moodon du ina nana! ¹⁷Goonga kaalanammi on: annabaabe heewbe e fonnditiibe heewbe muuyiino yi'ude ko nji'oton duum, de be nji'aay. Be muuyiino nanude ko nanoton duum, de be nanaay.

* **13:12** Paamaldoo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa jaɓa goonga. † **13:15** Esaaya 6.9-10.

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo
(Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)

¹⁸ —Ndelle, kettindee maanaa banndol aawoowo ngol. ¹⁹ Neddo fuu nando haala laamu Laamdo de tawi faamaay dum, bondo oon waran, itta ko aawaa e bernde muudum. Kabaaru neddo oon ina nanndi e aawdi caamundi sera laawol ndiin. ²⁰ Kabaaru aawdi caamundi e korokaaye ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool de jabboroo ngol seyo wakkati oon. ²¹ Ammaa ngol walaa dadi e neddo oon. O nannan ngol wakkati seeda tan. Nde billaare naa torra hewti mo saabe konngol ngool fu, o yoppan ngol wakkati gooto. ²² Kabaaru aawdi caamundi e kebbe ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool, de kabbu-ko'u adunaaru e eytugol jawdi billa ngol, ngol laatoo dimarol. ²³ Ammaa kabaaru aawdi caamundi e leydi lobbiri ndiin, been ngoni nanooe konngol ngool de paama ngol. Wakkati oon, 6e ndiman bi66e: yoga hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati.

Banndol haala hudo bonko ley ngesa alkama

²⁴ Iisaa haalani 6e banndol gonngol, wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono gorko aawudo aawdi lobbiri ley ngesa muudum. ²⁵ Ammaa nde yim6e fuu daaninoo ndeen, ganyo makko wari,

aawi hudo bonko e ley ngesa makko alkama ngaan, de dilli. ²⁶ Nde aawdi ndiin fudunoo faa rimi fu, hudo bonko koon du 6angi. ²⁷ Maccu6e been njehi mbi'owi jom ngesa oon: «Joomii amin, wanaa aawdi lobbiri aawudaa e ngesa maa nga naa? Ndelle toy hudo koon yuuri?» ²⁸ O jaabii 6e, o wi'i: «Wo ganyo gomma wadi dum.» De maccu6e been yami mo, mbi'i: «Ada yidi min njaha min doofowa hudo koon naa?» ²⁹ Ammaa o jaabii 6e, o wi'i: «A'aa. Si odon doofa hudo bonko koon fu, hasii on doofidan e alkama oon du. ³⁰ Accidee ko e alkama oon faa tayri. Ndeen, mi wi'an tayoobe been doofa ko tafon, 6e ngada ko kab6e faa ko wulee. Si 6e ngadii dum fuu, 6e taya alkama oon. Ndeen 6e kawrundura dum ley beembal am.»

Banndol haala gabbel pamarrel

(Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)

³¹ Iisaa haalani 6e banndol gonngol, wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mu-taari ngel neddo hooyi, de aawi ley ngesa muudum. ³² Gabbel ngeel 6uri gabbe fuu famdude, ammaa si ngel fudii fu, ngel 6uran ledde sardine fuu. Ngel laatoto lekki faa pooli ngara nyifa cuudi mu66en e licce makki.

Banndol haala rabilla
(Lukka 13.20-21)

³³ O banndani 6e banndol gonngol, o wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

³⁴ Dum fuu, Iisaa banndanii jama'aje deen. Walaa fuu ko o haalani yimbe si wanaa e banndol. ³⁵ O wadirii noon faa haala ka annabaajo haalnoo kaan tabita nde wi'unoo: «Mi haaldanan 6e banndi, mi haalanan 6e kulle cuudaade gilla adunaaru joyyinaaka.»‡

No Iisaa fiirtiri banndol hudo bonko

³⁶ Caggal duum, Iisaa yoppi yimbe been, naati ley suudu. Taalibaa6e muudum been battii dum, mbi'i dum:

—Fiirtan min banndol hudo ley ngesa ngool.

³⁷ O jaabii 6e, o wi'i:

—Aawdo aawdi lobbiri ndiin oon woni Bii Neddo. ³⁸ Ngesa ngaan woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri ndiin wo 6i66e laamu Laamdo. Hudo bonko koon wo 6i66e bondo oon. ³⁹ Ganyo aawdo hudo bonko oon wo Ibiliisa. Tayri ndiin wo timmoode adunaaru, tayoo6e been wo maleyka'en. ⁴⁰ Hono no hudo bonko ittirtee faddee e yiite ni, noon timmoode adunaaru laatortoo. ⁴¹ Bii Neddo nulan maleyka'en muudum, itta luttinoobe wob6e e wadoo6e ko boni fuu e ley laamu muudum. ⁴² Be padfa dum'en e yiite jahannama. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni. ⁴³ Ammaa wakkati oon, fonnditiibe been njalbiran

hono naange e ley laamu Baaba mu66en. Jom nowru fuu, nana!

Banndol haala jawdi cuudiindi

⁴⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e jawdi cuudiindi e ley ngesa. Gorko gomma ukkii e mayri, de suudi ndi katin. E ley seyo makko, o yehi, o sonnawi ko o joginoo fuu, de o soodi ngesa ngaan.

⁴⁵ Laamu Laamdo na nanndi katin hono luumotoodo pilotoodo kaaye dime. ⁴⁶ Si joomum yi'ii hayre rimre heewunde coggu, yahan sonna ko jogii fuu de sooda hayre ndeen.

Banndol haala liyyi

⁴⁷ —Laamu Laamdo ina wa'i katin hono fiil paddaado e maayo, de nanngi sii liyyi fuu. ⁴⁸ Nde fiil oon heewunoo fu, filotoo6e liyyi been poodiri dum to daande ndiyam. Be njoodii i6e cennda liyyi diin. Liyyi lobbi ina ngattee ley kandeeje, bondi diin du ina paddee. ⁴⁹ Hono noon timmoode adunaaru laatortoo. Maleyka'en ngaran cennda bon6e e moyyu6e. ⁵⁰ Be padfa bon6e been e ley yiite jahannama. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.

Banndol haala kulle kese e kiidde

⁵¹ Iisaa yami 6e, wi'i:

—On paamii dum fuu naa?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Ayyo, min paamii.

⁵² Caggal duum, o wi'i 6e:

—Jannginoowo Tawreeta fuu laatiido taalibbo ley laamu Laamdo, ina nanndi e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiidde e ley resirde muudum.

No Nasaraatunkooɓe calorii jabande Iisaa
(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

⁵³ Nde Iisaa tilinoo e bann-di diin ndeen, dilli doon, ⁵⁴ de hooti wuro ngo mawni ngoon. Imo waajoo e suudu maɓɓe waajordu. Dum haaynii yimɓe hettindotooɓe been sanne, keddii ina mbi'a:

—Faa toy o hebi hakkillo ngo? Noy o heɓiri baawde wadude kaayeeɓiiji di? ⁵⁵ Yalla wanaa kanko woni ɓii cehoowo leɗɗe oon naa? Wanaa Mariyama woni inniiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa? ⁵⁶ Wanaa enen e minyiraaɓe makko rewɓe koddii? Ndelle, toy o hebi dum fuu?

⁵⁷ Dum saabanii ɓe salaade mo. Caggal duum, o wi'i ɓe:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muudum, e ley suudu muudum.

⁵⁸ Iisaa wadaay doon kaayeeɓiiji keewɗi sabo ɓe ngoondinaay dum.

14

No Yaayaa maayiri
(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Wakkati oon, Hirudus hoorejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee. ² O wi'i gollooɓe makko:

—Dum wo Yaayaa lootoowo lootagal batisima! Wo kanko iirtii! Dum wadi de imo jogii baawde wadude kaayeeɓiiji.

³ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngée, haɓɓee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe debbo bi'eteedo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu.

⁴ Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:

—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.

⁵ Hirudus na yidunoo warude mo ammaa suusaano yimɓe been, sabo ɓe fuu iɓe njogorii Yaayaa wo annabaajo.

⁶ Dum le, nyannde micc-itagol rimeede Hirudus, ɓii Hirudiya debbo wami yeeso noddaaɓe been. Hirudus weltii sanne, ⁷ faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o ɓaarii dum. ⁸ Surbaajo oon jokki haala inna muudum, wi'i Hirudus:

—Waddanam do hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

⁹ Dum metti ɓernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaaɓe been, yamiri surbaajo oon hokkee ko ɓaarii duum. ¹⁰ O nuli goddo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon. ¹¹ Hoore ndeen tayaa tummbaa ley le'al, de hokkaa suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muudum. ¹² Taalibaaɓe Yaayaa been ngari kooyi ɓanndu nduun, uwoyi. Caggal duum, ɓe njehi, ɓe kaalanowi Iisaa ko wadi duum.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo

(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

¹³ Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli doon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwudo, kanko tan. Nde yimbe nannoo dum fu, njalti e galluje deen, takkii daande maayo ngoon, njokki mo.

¹⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii dum'en sanne, o danni nyawbe wonbe ley mu66en. ¹⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaa6e been battitii Iisaa, mbi'i dum:

—Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.

¹⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

—Fotaa ko 6e njaha. Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama.

¹⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Buuruje joy e liyyi didi tan min njogii.

¹⁸ O wi'i 6e:

—Ngaddanee kam dum ga.

¹⁹ O yamiri yimbe been njoodoo dow hudo. O hooyi buuruje joy deen e liyyi didi diin, de o tiggittii kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuru oon, o hokki taalibaa6e been kokka jamaa oon. ²⁰ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kelte keddiide deen, keb-bini kandeje sappo e didi.

²¹ Nyaamu6e been ina ngada hono worbe ujunaaje njoyo ko waldaa e rew6e e sukaa6e.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde

(Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)

²² Wakkati oon ni, o yamiri taalibaa6e been naata laana kaan, ardoo peyyita maayo ngoon, faa o waynoo jamaa oon. ²³ Caggal o waynake jamaa oon, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni toon.

²⁴ Ndeen tawi laana kaan woddowake ley ndiyam toon. Bempeyye ina piya ka, sabo ika hawra e henndu. ²⁵ Nde badinoo weetude ndeen, imo wara to taalibaa6e been, imo yaha e koyde dow ndiyam daam. ²⁶ Ammaa nde 6e nji'unoo mo imo yaha dow ndiyam daam fu, nesiiji ma66e tayi, 6e mbi'i:

—Wo dum mbeelu!

Be mbaaydiri kulol.

²⁷ Wakkati oon fu, Iisaa wi'i 6e:

—Cellinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

²⁸ Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Joomam, si wo aan fu, njamiraa kam mi wara to maa dow ndiyam dam.

²⁹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—War!

Piyeer yalti laana kaan, ina yaha dow ndiyam daam, ina fonndii to Iisaa. ³⁰ Ammaa nde o yi'unoo henndu nduun sattii ndeen, o huli. O fuddi yoolaade. O wulli, o wi'i:

—Joomam, hisinam!

³¹ Wakkati oon fu, Iisaa foorti junngo mum, nanngi mo, wi'i:

—Hey pamdudo goondinal. Ko wadi cikkitirdaa?

³² Caggal duum be dido fuu, be naati laana kaan. Wakkati oon, henndu nduun darii.
³³ Ndeen taalibaa6e won6e ley laana kaan been kujidani mo, mbi'i:

—Tannyoral, aan woni Bii Laamdo!

No Iisaa selliniri nyaw6e ley leydi Genesaret
(Marku 6.53-56)

³⁴ Be peyyiti maayo ngoon, be njottii leydi Genesaret.
³⁵ Wor6e nokku oon annditi mo, kaalani leydi ndiin fuu garol makko. Yim6e been ngaddani mo nyaw6e mu66en fuu. ³⁶ Be nyaagii mo o acca nyaw6e been meema fay si wo kommbol saaya makko tan. Meemudo ngol du fuu dadii.

15

Haala al'aada maami-raa6e
(Marku 7.1-13)

¹ Farisa'en e jannginoo6e Tawreeta yuuri Urusaliima, ngari to Iisaa yami dum, mbi'i:

² —Dume wadi de taalibaa6e maa been ina lotta al'aadaaji maamiraa6e meeden diin? Sabo be lootataa juude ma66e fadde ma66e e nyaamude.*

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Onon le, dume wadi de odon lotta yamiroore Laamdo ndeen faa njokkon al'aada moodon? ⁴ Sabo Laamdo wi'ii: «Teddin bammaa e inna maa.»† O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede

laatoo jukkungo muudum.»‡

⁵ Ammaa onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo ngedu Laamdo».

⁶ Ko mbi'oton noon duum, odon kada yim6e teddinde saaraa6e mu66en katin. Hono noon tosirton konngol Laamdo, faa njokkon al'aada moodon! ⁷ Onon mu-naafiki'en! Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on, wi'unoo:

⁸ «Laamdo wi'ii:

Lenyol ngol ina teddina kam e kundude mu66en, ammaa berde mu66en ina mboddi kam.

⁹ Ko 6e ndewata kam duum walaa nafaa fey.

Si goonga, janndeeji di 6e njannginta diin

wo jamirooje yim6e tan.»§

Haala ko tuuninta neddo
(Marku 7.14-23)

¹⁰ Wakkati oon, Iisaa noddi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindee, paamee: ¹¹ wanaa ko naatata e hunduko neddo duum tuuninta dum. Wo ko wurtotoo e hunduko duum tuuninta dum.

¹² Wakkati oon, taalibaa6e been battitii mo, mbi'i mo:

—Yalla ada anndi haalaaji maa diin metti Farisa'en been naa?

¹³ O jaabii, o wi'i:

—Funngo fuu ngo Baaba am gondo dow kammu oon aawaay, doofete. ¹⁴ Accee 6e. Wo 6e wum6e dowoo6e

* **15:2** Lootugol juude ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. † **15:4** Wurtagol 20.12. ‡ **15:4** Wurtagol 21.17. § **15:9** Esaaya 29.13.

wumbe! Si bumdo dowii bumdo fu, be dido fuu be caaman ley luggere.

¹⁵ Piyeer jaabii, wi'i mo:

—Fiirtan min haala tuundi kaan.

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Onon du, faa joonin dum laabanaay on naa? ¹⁷ On paa maay ko naati e hunnduko fuu yahan ley reedu, de dum yalta yaasin? ¹⁸ Ammaa ko wurtoto e hunnduko duum e bernde yuurata. Wo duum jaati tuuninta neddo. ¹⁹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi e wadude war-hoore e jeenu e fijirde e nguyka e seedaade fewre e mbonka fuu yuurata. ²⁰ Dum woni ko tuuninta neddo. Ammaa nyaamude tawee lootaay juude muudum no al'aada wi'iri ni tuunintaa neddo.

No debbo leydi Kanaana goondiniri Iisaa

(Marku 7.24-30)

²¹ Caggal duum, Iisaa dilli doon, fonndii seraaji Tirus e Sidon. ²² Debbo jeyaado Kanaana kodudo e leydi ndiin wari to makko, wulli, wi'i:

—Joomam, taan Daawda, yurmam! Biyam debbo ginnaaru ina woni e muudum, ina torra dum sanne!

²³ Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay huunde. Taalibaabe makko been battitii mo, mbi'i mo:

—Riiwu mo. O jokku en, imo wulla tan.

²⁴ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi nulaaka si wanaa e baali suudu Israa'iila majjudi diin.

²⁵ Ammaa debbo oon wari, sujidi yeeso makko, wi'i:

—Joomam, wallam!

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hooyude nyaamdu sukaafe, de faddana dawaadi woodaa.

²⁷ Debbo oon wi'i:

—Goonga, Joomam. De dawaadi du na nyaama nyaamdu ndu joom mubben saamdinta nduun.

²⁸ Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Hey debbo, goondinal maa ngal ina mawni! Wo dum laatane hono no njidirdaa noon.

Wakkati oon jaati, biyiiko debbo oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawbe heewbe

²⁹ Iisaa dilli doon, takkii daande maayo Galili. O yeenji waamnnde, o joodii toon. ³⁰ Yimbe heewbe ngari to makko, ngaddi bonnguube e wumbe e woybe e muumbe, kam e nyawbe wobbe heewbe. Be battini dum'en yeeso makko, de o dannii be. ³¹ Dum haayinii yimbe been sanne nde nji'unoo muumbe ina kaala, woybe ndadi, bonnguube ina njaha e koyde mubben, wumbe ina nji'a. Yimbe been ina njetta Laamdo Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje nayo

(Marku 8.1-10)

³² Iisaa noddii taalibaabe muudum been, wi'i dum'en:

—Yimbe be ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati ike ngondi e am, de be ngalaa ko be nyaama. Mi yidaa yoppude be ndilla tawee be nyaamaay, sabo

hasii yolbere libowan 6e dow laawol.

³³ Taalibaa6e makko 6een mbi'i mo:

—E ley ladde do toy kebeten ko nyaammen jamaa hono o?

³⁴ O yami 6e, o wi'i:

—Buuruuje foti njogidon?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Jeddi, kam e liyyoy seeda min njogii.

³⁵ Caggal duum, o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. ³⁶ O hooyi buuruuje jeddi deen e liyyoy kooy. O yetti Laamdo, o tayi de, o hokki taalibaa6e 6een kokka dum jamaa oon.

³⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e 6een kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi.

³⁸ Nyaamu6e 6een wo wor6e ujunaaje nayo, ko waldaa e rew6e e sukaa6e. ³⁹ Caggal Iisaa waynake yim6e 6een, naati laana, yehi leydi Magadan.

16

No Farisa'en njaarorii kollee maande

(Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)

¹ Farisa'en e Saduki'en ngari to Iisaa faa ndaartindoo dum. Be njaarii dum holla 6e maande yuuroore dow kammu. ² O jaabii 6e, o wi'i:

—Si naange yanii kammu ina wojji fu, on mbi'an welan.

³ Fajiri du, si kammu ina wojji ina ni66i, on mbi'an yuwoonde toban. Odon mbaawi sendude alhaaliiji kammu, ammaa on mbaawaa senndude maandeeji wakkatiiji diin!

⁴ Wo jamaanu bondo, tuundo

filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake, si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.

Caggal duum, o yoppi 6e doon, o dilli.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Marku 8.14-21)

⁵ Nde taalibaa6e 6een peyyitannoo maayo ngoon ndeen, tawi njeggitii yoo6aade buuru. ⁶ Iisaa wi'i 6e:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

⁷ Taalibaa6e 6een ina mbi'undura:

—Wo saabe ko en njoobaaki buuru duum wadi imo wi'a ni.

⁸ Iisaa faami ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Dume wadi de odon kaalda hakkunde moodon haala njoobaari buuru? Onon famdube hoolaare!

⁹ Yalla faa joonin on paamaay? Yalla on miccitaaki buuruuje joy de peccanmi wor6e ujunaaje njoyo deen, e kandeeje de kebbindon kedde deen? ¹⁰ Yalla on miccitaaki katin buuruuje jeddi de peccanmi wor6e ujunaaje nayo deen, e kandeeje de kebbindon kedde deen? ¹¹ Noy wadi de on paamaay wanaa haala buuru kaalanammi on? Ndeentodon e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

¹² Ndeen taalibaa6e 6een paami o wi'aay 6e ndeentoo e ko yuufinta buuru duum, ammaa 6e ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en njanginta duum.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)

¹³ Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipu. Toon o yami taalibaaḅe makko ḅeen, o wi'i:

—Moy yimḅe mbi'ata Bii Neddo oon woni?

¹⁴ Be njaabii, ḅe mbi'i:

—Woḅḅe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woḅḅe du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woḅḅe katin du ina mbi'a wo a annabi Yeremiya naa gooto e annabaaḅe ḅeen.

¹⁵ O wi'i ḅe:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

¹⁶ Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu, Bii Laamḁo buurḁo oon.

¹⁷ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Barke woodanii maa, aan Simon gii Yuunusa. Sabo wanaa gii-Aadama anndini ma ḁum, wo Baaba am gondo dow kammuuli oon anndini ma ḁum. ¹⁸ Miin du, mido wi'e Piyeer (ḁum na fiirta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyiḅammi kawrital am goondinḅe ngaal. Fay maayde e semmbe laakara fuu walaa ko waawi e maggal. ¹⁹ Mi hokkete cokitirde laamu Laamḁo: huunde fuu ko kaḁudaa dow leydi, haḁete dow kammu. Huunde fuu ko njaḅudaa dow leydi, jaḅete dow kammu.

²⁰ Ndeen, Iisaa sappani taalibaaḅe muudum ḅeen taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum
(Marku 8.31-33, Lukka 9.22)

²¹ Gilla wakkati oon, Iisaa fuddi anndinde taalibaaḅe muudum ḅeen ina tilsani ḁum yaha Urusaliima. Toon mawḅe yimḅe e hooreḅe almaami'en e jannginoḅe Tawreeta torran ḁum sanne, de ngada waree. De nyannde tataḅerde ndeen o iirtoto. ²² Ndeen Piyeer toowtini mo de fuddi felude mo e haalaaji makko ḁiin, wi'i:

—Wo Laamḁo reene Joomam! Dum hewtataako ma!

²³ De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:

—Wodḁam aan Seyḁaani! Ada fergina kam e laawol am, sabo miilooji maa ḁiin yuuraay to Laamḁo, wo to yimḅe ḁi yuuri!

No Iisaa jokkirtee
(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)

²⁴ Caggal ḁuum, o wi'i taalibaaḅe makko ḅeen:

—Muuyḁo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ²⁵ Sabo muuyḁo dannude yonki muudum fu, mursan ki. Ammaa mursuḁo ki saabe am fu, heḅtan ki.

²⁶ Dume heḅude adunaaru ndu fuu nafata neddo, si mursii yonki muudum? Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ²⁷ Sabo Bii Neddo oon wardan e maleyka'en muudum e ley

* 16:24 Ndaaree Matta 10.38.

teddeengal Baaba muudum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do maayataa tawee nji'aay Bii Neddo ina warda e laamu muudum.

17

No alhaali Iisaa waylitorii
(Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)

¹ Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraa6e dido Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e mu66en dow waamnde toownde. ² Doon alhaali makko waylitii yeeso ma66e. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora. ³ Inan, Muusaa e Iliyaasa 6angani 6e, ina kaalda e makko. ⁴ Piyeer wi'i Iisaa:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Si ada yidi fu, mi darnan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁵ O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi 6e. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi. Kettindanee mo!

⁶ Nde taalibaa6e 6een nanoo daande ndeen fu, kippi geese mu66en e leydi. Be kuli sanne. ⁷ Iisaa battitii, meemi 6e, wi'i:

—Umme, taa kulee.

⁸ Wakkati oon, 6e 6anti gite ma66e, de 6e nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko 6e njippotoo waamnde ndeen duum, Iisaa sappani 6e, wi'i:

—Taa kaalanee fay gooto ko nji'udon duum faa wakkati nde Bii Neddo ummitii e hakkunde maay6e.

¹⁰ Caggal duum, taalibaa6e been yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de jannginoo6e Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude, moyyintinoo huunde fuu. ¹² Ammaa mido wi'a on: Iliyaasa warii faa faltake, de 6e annditaay dum, 6e ngollii dum ko 6e muuyi fuu. Hono noon 6e torrirra Bii Neddo oon du.

¹³ Ndeen taalibaa6e been paami wo haala Yaayaa lootoowo lootagal batisima o haalanta dum'en.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru
(Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde 6e ngartunoo to jamaa oon ndeen, gorko gomma battitii mo, hofii yeeso makko, ¹⁵ wi'i:

—Joomam, yurma biyam gorko! O dabidabiyaajo, imo tampi sanne. Wakkatiiji keewdi imo saama e yiite naa e ndiyam. ¹⁶ Mi yaarii mo to taalibaa6e maada de 6e kunngii dannude mo.

¹⁷ Iisaa battitii, wi'i:

—Hey yim6e jamaanu bondo mo walaa goondinal! Faa ndey ngondammi e

moodon? Faa ndey ked-dotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka o do!

¹⁸ O sappani ginnaaru nduun e semmbe. Ndu yalti suka oon. Wakkati oon ni, suka oon dadi.

¹⁹ Caggal duum, taalibaa6e been toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de min kunngii riiwude ginnaaru nduun?

²⁰ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Saabe odon pamdi goondinal wadi dum. Goonga kaalanammi on: si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii waamnde nde: «Yuw do, njahaa to», nde yuwan. Fay huunde on kunngataako wadude. [²¹ *]

No Iisaa sapporii katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)

²² Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum kawri katin ley leydi Galili. Iisaa wi'i 6e:

—Bii Neddo wattete e juude yim6e. ²³ Be mbaran dum, de nyannde tata6erde ndeen iirtoto.

Haala kaan metti taalibaa6e been sanne.

Haala yobugol lampo suudu dewal mawndu

²⁴ Nde Iisaa e taalibaa6e mum njottinoo Kafarnahum ndeen, nanngoo6e lampo suudu dewal mawndu been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Yalla moodibbo moodon oon yobataa lampo suudu dewal mawndu naa?

²⁵ Piyeer jaabii, wi'i:

—Imo yoba.

Ko Piyeer naati suudu nduun duum, fadde muudum hebude haala, Iisaa wi'i:

—Simon, dume miilidaa? Kaanankoo6e adunaaru been, moy 6e ndoonyata? Moy 6e njomnotoo lampo? Bi66e laamu naa weer6e?

²⁶ Piyeer jaabii, wi'i:

—Wo weer6e.

Iisaa wi'i mo:

—Ndelle, bi66e laamu been wo rim6e, njobataa.

²⁷ Ammaa, en njidaa met-tinde berde yim6e been. Yahu to maayo toon, paddaa jamm-buure maa e ley ndiyam daam. Liingu ngu artidaa nanngude fu, njaltinaa dum. Si a omtii hunduko mum, a tawan toon mbuudu cardi kib6inoowu lampo meeden. Ittaa dum, njobanowaa en, enen dido.

18

Haala burdo teddude ley laamu Laamdo

(Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)

¹ Wakkati oon, taalibaa6e been battitii Iisaa, yami dum, mbi'i:

—Moy 6uri teddude ley laamu Laamdo?

² Iisaa noddi cukalel, darni ngel yeeso ma66e, ³ wi'i:

— Goonga kaalanammi on: sini on mbaylitaaki faa nanndon e cukaloy, on naatataa ley laamu Laamdo.

* **17:21** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere.

⁴ Leeyindo hoorem faa nandi e cukalel ngel, kam woni burdo teddude ley laamu Laamdo. ⁵ Neddo fuu jabbiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jabbi.

Haala ko luttinta yimbe

(Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)

⁶ —Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko buri moyyande joomum hayre teddunde haabee e daande mum, yoolee ley to buri luggude e maayo manngo.

⁷ Bone woodanii adunaaru ndu saabe kulle luttinooje yimbe deen! Tilay kulle deen ngada, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majje! ⁸ Si tawii junngo maa naa koyngal maa luttinte, tayaa dum, paddaa. Naatidaa e junngo wooto naa koyngal gootal ley nguurndam nduumiidam buri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a kibbudo.

⁹ Si tawii yitere maa luttinte, ittu nde, paddaa. Sabo naataa nguurndam nduumiidam a dokko, buri moyyande ma diina paddadaa e yiite jahannama a kibbudo.

Banndol haala mbaalu lal-lungu

(Lukka 15.3-7)

¹⁰ —Ndeentee e yawude fay gootel e cukaloy koy. Sabo mido wi'a on: maleyka'en makkoy wonbe dow kammuuli been, wakkati fuu ina ngoni yeeso Baaba am

gondo dow kammuuli oon, ina nji'a dum. [¹¹ *] ¹² Dume miilotodon? Si neddo ina jogii baali hemre de ngootu lalli, wanaa yoppaan capande jeenay e jeenay diin ley ferro, de filowoo majjingu nguun naa? ¹³ Goonga kaalanammi on: si o yiitii ngu, o seyorto ngu faa bura capande jeenay e jeenay di lallaay diin. ¹⁴ Hono noon Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yidiraa fay gootel e cukaloy koy majja.

Haala yaafundurgol hakkunde sakiraa
(Lukka 17.3)

¹⁵ —Si sakiike maa toonyake ma, njahaa to muudum kollitaa dum toonya muudum oon tawee onon dido tan. Si o jabanii ma, a hewtii sakiike maa. ¹⁶ Ammaa si o jabaay, njaadaa e neddo gooto naa yimbe dido, hono no Binndi diin mbiiri: «haala fuu daroo dow seedaaku yimbe dido naa tato.» ¹⁷ Si o jabanaay ma, kaalanaa dum kawrital goondinbe ngaal. Si o salake jabande kawrital goondinbe ngaal, njogorodaa mo keefeero naa nann-goowo lampo. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko kadudon dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko jabudon dow leydi, jabete dow kammu. ¹⁹ Mido haalana on katin: si dido moodon ndewrii ley adunaaru ga dow ko njaarotoo Laamdo fuu, Baaba am gondo

* **18:11** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 11: Sabo hisinde lallu6e waddi Bii Neddo oon.

dow kammuuli wadanan on ko njaaridon duum. ²⁰ Sabo nde dido naa tato kawriti e innde am fuu, miin du, mido woni hakkunde muɓɓen doon.

Banndol haala golloowo caliido yaafaade

²¹ Ndeen Piyeer battitii Iisaa, yami dum:

—Joomam, si banndam toonyake kam fu, kile foti kaanumi yaafaade dum? Yalla kile jeddi naa?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi wi'aay ma kile jeddi tan. Njaafodaa dum kile capande jeddi faa nde jeddi.

²³ Iisaa beydi wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke gooto anniyiido yamtude gollooɓe muudum nyamaande.

²⁴ Nde o fuddunoo yamtude fu, o waddanaa golloowo gooto mo o rewata miliyooji.

²⁵ Gorko oon walaa ceede ko yoba mo. Dum le, kaananke oon yamiri o sonnee, kanko e deekiiko e sukaaɓe makko e ko o jogii fuu, faa yoba nyaamaande ndeen. ²⁶ Golloowo oon hippii yeeso kaananke oon, nyaagii dum, wi'i: «Munyanam, mi yobete fuu!»

²⁷ Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.

²⁸ Golloowo oon yalti, hawri e gollidoowo muudum joganiido dum ceede seeda. O nanngi dum daande, imo dedda, o wi'i: «Yobam ceede am!» ²⁹ Gollidoowo makko oon hippii e leydi, nyaagii mo, wi'i: «Munyanam, mi yobete!» ³⁰ Ammaa o

jabaay. O uddowi dum e kasu, faa do yobi nyamaande ndeen fuu. ³¹ Nde gollooɓe heddiibe been nji'unoo dum ndeen, mettaa sanne, njehi kaalanowi dum kaananke oon. ³² Ndeen, kaananke oon noddi golloowo oon, wi'i dum: «A golloowo bonɗo! Nde nyaaginodaa kam ndeen, mi yaafanake ma ko ndewanmaami duum fuu. ³³ Aan du, a haanaano yurmaade jaado maa oon hono no njurmorimaami ni naa?» ³⁴ Kaananke oon tikki sanne, watti mo e juude jukkotooɓe, faa do o yobi nyamaande ndeen faa laafi.

Iisaa beydi, wi'i:

³⁵ —Hono noon Baaba am gondo dow kammu oon wadata neddo fuu e moodon mo yaaforaaki sakiike mum bernde laaɓunde.

19

Haala ko Iisaa tindini dow ceergal

(Marku 10.1-12)

¹ Nde Iisaa tilinoo e waa-juuji diin ndeen, dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal gooruwol Urdun. ² Yimɓe heewɓe njokki mo. O danni toon nyawɓe muɓɓen.

³ Farisa'en wobɓe ngari to makko faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum e sabaabu tawaado fuu naa?

⁴ O jaabii, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Binndi diin mbi'i? E fuddoode Laamdo tagii ɓe, wadii ɓe gorko e debbo. ⁵ O wi'i: «Dum saabii de gorko yoppa inna

mum e bammum, nanngundura e deekum, 6e dido fuu 6e laatoo neddo gooto.»* 6 Nii woni 6e nganaa dido katin, 6e banndu wooturu. Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

⁷ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Ndelle ko wadi de Muusaa yamiri gorko hokka deekum talkuru ceergal si na seera dum?

⁸ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo saabe on yoor6e berde, duum wadi de Muusaa hokki on laawol ceeron rew6e moodon. Ammaa ley fuddoode, wanaa noon worrunoo. ⁹ Mido wi'a on: si neddo seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si banji debbo goddo fu, jeenii.

¹⁰ Taalibaa6e makko 6een mbi'i mo:

—Si wo nii hakkunde gorko e deekum worri, tawee neddo banjaay duum 6uri woodude.

¹¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa yim6e fuu mbaawi ja6ude haala ka, sanaa 6e Laamdo hokki baawde majjum. ¹² Daliiliiji kadooji wor6e banjude ina ngoodi. Sabo wo66e ndimaama wo waatoraa6e. Wo66e wo soorta6e. Wo66e du, kam'en kadi ko'e mu66en banjude faa ngollana laamu Laamdo. Neddo fuu jardiido tindinoore ndeen, wada nde!

No Iisaa barkiniri cukaloy (Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)

¹³ Caggal duum, wo66e ngaddi cukaloy to Iisaa faa yowa juude muudum dow makkoy, de du'anoo

koy. Ammaa taalibaa6e 6een ndukani yim6e 6een.

¹⁴ Ndeen Iisaa wi'i:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nanndu6e e makkoy 6een njeyi laamu Laamdo.

¹⁵ O yowi junngo makko dow makkoy, o barkini koy. Ndeen o dilli doon.

Haala jokolle jom jawdi (Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)

¹⁶ Gorko gomma battitii Iisaa, yami dum, wi'i:

—Moodibbo, huunde lobbere ndeye kaanumi wadude faa mi he6a nguurndam ndu-umiidam?

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de lamndidaa kam dow huunde lobbere? Laamdo tan woni lobbo! Si ada yidi naatude e nguurndam, jokku jamirooje.

¹⁸ Gorko oon yami Iisaa, wi'i:

—Jamirooje deye njokkammi? Iisaa jaabii, wi'i:

—Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, ¹⁹ teddin inna maa e bammaa, njidiraagondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁰ Suka jokolle oon wi'i mo:

—Mido haybi dum fuu. Dume heddi katin?

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Si ada yidi hi66ude, yahu sonnoy ko njogidaa fuu, kokkaa ceede deen talkaa6e, Ndeen a he6an mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Nde suka jokolle oon nannoo haalaaji diin ndeen,

* 19:5 Fuddoode 2.24.

dillidi e mettorgal, sabo wo jom jawdi sanne.

²³ Ndeen, Iisaa wi'i taalibaabe muudum been:

—Goonga kaalanammi on: naatugol jom jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi!
²⁴ Midó haalana on du: ngeelooba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁵ Nde taalibaabe been nanoo haala kaan ndeen, dum haaynii dum'en sanne. Ibe mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁶ O ndaari 6e, o wi'i:

—Yimbe mbaawanaa dum, ammaa walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁷ Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Minen, min njoppii fuu, min njokkii ma. Dume min keboyta?

²⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: si Bii Neddo oon joodake e joodorgal laamu muudum teddungal ley adunaaru heyru, onon sappo e dido jokku6e kam 6ee du, on njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin.

²⁹ Neddo fuu joppudo suudu mum, naa sakiraabe mum wor6e e rew6e, naa inna mum, naa bammum, naa sukaa6e mum, naa gese mum saabe am fu, heban ko buri dum kile hemre, katin du heban nguurndam ndu-umiidam. ³⁰ Ammaa ardiibe heew6e laatoto gadaa6e. Gadaa6e heew6e du laatoto ardiibe.

20

Banndol haala golloobe ley ngesa cabiije

¹ —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono jom ngesa cabiije jaltudo gilla fajiri faa hooya golloobe ngolla ngesa muudum cabiije. ² O hebi golloobe, o rewri e mu6ben njobdi nyalooma, mbuudu

cardi hono no woowri noon. O yaari 6e ngesa makko.

³ Wakkati nyawlal naange, o yalti katin. O yi'i wo66e ley luumo 6e ngalaa golle.

⁴ O wi'i 6e: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije toon. Mi yoban on ko haani yobeede.» ⁵ Been du njehi toon. Jom ngesa oon yalti, wadi noon katin hakkunde naange e caggal sallifana. ⁶ Caggal dum, o yalti katin wakkati laasara.

O tawi wo66e ina keddi to luumo toon. O wi'i dum'en: «Dume wadi de nyalludon do on ngollaay fay huunde?» ⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i: «Fay gooto hooyaay min golle.» O wi'i 6e: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije ngaaan.» ⁸ Nde hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i howruujo mum oon: «Noddu golloobe been de njobaa dum'en. Ar-torodaa sakitiibe waddeede been, de cakitorodaa artiibe been.» ⁹ Waddaabe laasara been ngari, mono e mu6ben fuu hokkaa mbuudu cardi.

¹⁰ Artinoobe been du ngari, cikki njobete ko buri dum. Ammaa kam'en du, mono e mu6ben fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹¹ Nde 6e njobanoo dum ndeen, ibe njurjurta jom

ngesa oon. ¹² Ibe mbi'a: «Bee do seeda tan ngolli, de be ponndaama e amin njobdi. Minen kaa, wo min nyallu, miden ngolla ley naange wulnge!» ¹³ Jom ngesa oon jaabii gooto ma6be, wi'i: «Neddo am, mi wadaay ma fuu ko boni. Wanaa en ndewrii mi hooyire mbuudu cardi nyalooma naa? ¹⁴ Ndelle, ja6u njobdi maa, njahaa. Mi muuyii hokkude cakitiido oon ko kokkumaami duum. ¹⁵ Wanaa ko weli kam ngadammi ceede am naa? Naa a hirii saabe moyyere am?»

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Hono nii gadaa6e laatorto ardiibe, ardiibe du laatoto gadaa6e.

No Iisaa sapporii tata6erde maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

¹⁷ Iisaa e taalibaa6e sappo e dido been ina yee6a, ina njaha Urusaliima. E laawol ngool, Iisaa toowtini 6e feere, wi'i:

¹⁸ —Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattetee e juude hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta. Be caroo mo sariya maayde. ¹⁹ Be ngatta mo e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en. Kam'en du njalnoro mo, piya mo dorri, tonta mo e leggal palaangal faa o maaya. De nyannde tata6erde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa
(Marku 10.35-45)

²⁰ Ndeen, inna 6i66e Jebede 6attini sukaa6e muudum Iisaa. O sujidi yeeso Iisaa faa o njaaroo dum huunde. ²¹ Iisaa wi'i mo:

—Dume njiddaa?

Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Mido yidi ngadaa faa 6i66e am wor6e dido 6e njoodoo dakkol maa ley laamu maa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa.

²² Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen naa?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

²³ O wi'i 6e:

—Goonga, on njardan nde. Ammaa joodaade gere nyaamo am naa nano am, wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Baaba am moyyinani been njeji.

²⁴ Nde taalibaa6e sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, bernani sakiraa6e dido been. ²⁵ Ndeen Iisaa noddi 6e fuu, wi'i 6e:

—Odon anndi laamiibe leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Maw6e been du ina kolla yim6e been baawde. ²⁶ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade teddudo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ²⁷ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon. ²⁸ Noon du, Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yim6e, de hokka yonki

muudum faa laatoo cootti-
taari ndimdiinoori heewbe.

*No Iisaa selliniri wumbe
dido*

(Marku 10.46-52, Lukka
18.35-43)

²⁹ Nde Iisaa e taalibaa6e
muudum njaltannoo Yeriko
ndeen, jamaa keewdo jokki
dum. ³⁰ Wumbe dido ina
njoodii e sera laawol ngool.
Be nani Iisaa ina faltoo, de 6e
puddi yeewnaade, i6e mbi'a:

—Taan Daawda, yurma
min!

³¹ Jamaa oon jawani 6e, wi'i
6e ndeyyinoo. Ammaa 6e
beydi yeewnaade i6e mbi'a:

—Joomii amin, taan
Daawda, yurma min!

³² Iisaa darii, noddi 6e, wi'i:
—Dume njidudon mi
wadana on?

³³ Be njaabii mo, 6e mbi'i:
—Joomii amin, min
mbumta.

³⁴ Iisaa yurmii 6e, meemi
gite ma66e. Wakkati oon pay,
6e mbumti. Ndeen 6e njokki
dum.

21

*No Iisaa naatiri Urusali-
ima*

(Marku 11.1-11, Lukka
19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e
muudum 6adii Urusaliima
duum, njottii Baytifaaji dow
waamnde wi'eteende Jaytun.
Iisaa nuli taalibaa6e dido,
² wi'i 6e:

—Njehee naatowee ngallu-
ure wonnde yeeso moodon
ndeen. Nde njottidon fu, on
tawan toon araawa e mola
muudum ina ka66ii. Ka66iton

di, ngaddanon kam. ³ Si won
ko goddo yami on e majjum,
njaabodon dum joomii amin
ina haajaa di, de nultiran di
law.

⁴ Dum wadi faa ko
annabaajo haalnoo duum
tabita nde wi'unoo:

⁵ «Mbi'ee yimbe ngalluure Siy-
ona:

Ndaaree, inan kaananke
moodon ina wara to
moodon,

ina leeyinkinii, ina waddii
mola,

bii mbaddeteenga.»*

⁶ Wakkati oon, taalibaa6e
been njehi ngadowi ko
Iisaa yamiri dum'en. ⁷ Be

ngaddi araawa ngaan e
mola muudum. Be njowi
e majji saayaaji ma66e, de
Iisaa waddii. ⁸ Ko 6uri
heewude e jamaa oon weerti
saayaaji mu66en dow laawol.

Wo66e kelti licce ledde,
mbeerti de dow laawol ngool.
⁹ Jama'aaje gonde yeeso Iisaa
deen e jokkude caggal makko
fuu ina ilina, ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan
Daawda! Barke woodanii
gardo e dow innde Joomi-
raado!† Jettooje ngoodanii
Laamdo faa dow kammuuli!

¹⁰ Nde o naatunoo Urusali-
ima fu, ngalluure ndeen fuu
iirii, na saaya. I6e mbi'a:

—Gorko o wo moy?

¹¹ Jamaa oon jaabii:
—Wo annabi Iisaa, yuurudo
Nasaraatu ley leydi Galili.

*No Iisaa riiwri luumotoo6e
ley suudu dewal mawndu*

(Marku 11.15-19, Lukka
19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

* 21:5 Jakariyaa 9.9. † 21:9 Jabuura 118.25-26.

¹² Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun. Doon o riiwi soodoobe e soottoobe wonbe ley toon fuu. O li6i taabaaje weccoobe ceede e joodorde soottoobe buugaali. ¹³ Ndeen o wi'i 6e:

—Ley Binndi diin Laamdo wi'i: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare.»

Iisaa 6eydi, wi'i:

—Onon kaa, odon ngada ndu «suudirdu yanoo6e!»[‡]

¹⁴ Wumbe e bonnguube ngari to makko e ley suudu dewal mawndu nduun, de o dannii dum'en. ¹⁵ Hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta been nji'ii kulle kaayniide de o wadata. Be nani du sukaa6e ina ilina e leysuudu dewal mawndu ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda!

Dum fuu dum metti 6e. ¹⁶ Be mbi'i Iisaa:

—A nanii ko cukaloy koy mbi'ata duum naa?

O wi'i 6e:

—Mi nanii. Yalla abada on janggaay dum do:

«A wadii faa kunndude sukaa6e famar6e e musinoobe ina njette?»[§]

¹⁷ Caggal duum, o seedi e ma66e. O yalti ngalluure ndeen, o yehi Baytaniya, o waalowi toon.

No Iisaa hudiri yibbi

(Marku 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Gilla fajiri Iisaa ina yecoo ngalluure toon, tawi ina yolbi. ¹⁹ O haynii yibbi e sera laawol, o fanti ki. Ammaa

o tawraay ki faa'e si wanaa haako. Wakkati oon, o wi'i ki:

—Taa a rimu abada katin!

Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori kolon. ²⁰ Nde taalibaabe been nji'unoo dum fu, dum haaynii dum'en. Be yami Iisaa, 6e mbi'i:

—Noy wadi de yibbi ki yoordi wakkati gooto ni?

²¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: si odon ngoondini on cikkitiraay fu, on ngadan ko 6uri ko ngadumi yibbi ki duum. On mbaawan wi'ude fay waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», de laatoroo noon. ²² Si odon ngoondini, ko jaaridon e ley du'aare fuu on keban dum.

Yamol dow toy baawde

Iisaa yuuri

(Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)

²³ Iisaa naati suudu dewal mawndu nduun. Nde o waajotonoo ndeen, hooree6e almaami'en e maw6e Alhudiyanoo6e been battii mo, yami, mbi'i:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin du, huunde wootere tan yamammi on. Si on njaabake kam, mi haalanan on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum.

²⁵ Toy lootagal batisima Yaayaa ngaal yuuri? To Laamdo naa to yimbe?

Ndeen heddi i6e ndawrida hakkunde ma66e, i6e mbi'a:

[‡] 21:13 Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11. [§] 21:16 Jabuura 8.3.

—Si en mbi'ii to Laamdo fu, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa?
 26 Ammaa si en mbi'ii to yimbe, kulen ko jamaa o wadata en, sabo yimbe been fuu ina njogorii Yaayaa wo annabaajo.

27 Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa du jaabii 6e, wi'i:

—Haya miin du, mi haalan-
 taa on baawde deye ngolli-
 rammi ko gollammi duum.

Banndol haala sakiraabe dido

28 Iisaa beydi wi'i:

—Dume miilotodon e bann-
 dol ngol: gorko gamma
 ina joginoo biibe worbe
 dido. O battitii arandeejo
 oon, o wi'i dum: «Binn-
 gel am, yahu golloy hannden to
 ngesa cabiije toon.» 29 Bid-
 do oon jaabii, wi'i yahataa.
 Ammaa caggal duum, mim-
 siti yehi. 30 Baabiiwo oon
 battitii didaabo oon, wi'i dum
 ko wi'unoo arandeejo oon
 duum. Oon kaa jaabii,
 wi'i: «Woodi Baaba», ammaa
 yahaay. 31 Moy e maabe wadi
 ko bammum muuyi duum?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Arandeejo oon.

Ndeen, Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi
 on: nanngoobe lampo e
 rewbe woikuruube been
 artoyto on naatude e laamu
 Laamdo. 32 Sabo Yaayaa
 warii to moodon, hollii on
 laawol fonnditaare, de on
 ngoondinaay dum. Ammaa
 nanngoobe lampo e rewbe
 woikuruube been ngoondinii

mo. Fay nde njiinodon
 dum ndeen, on mimsitaay
 ngoondindon dum.

Banndol haala remooobe bonbe

(Marku 12.1-12, Lukka
 20.9-19)

33 —Kettindee bann-
 dol gonngol: neddo gomma darni
 ngesa cabiije, filtini nga
 hoggo, wasi luggere boosirde
 cabijam. O nyibi suudu
 toowndu faa o haynoo ko
 warata ngesa ngaan. Caggal
 duum, o halfini nga remooobe,
 de o wadi jahaangal. 34 Faa
 boreede cabiije yottii, de
 o neli golloobe makko to
 remooobe been toon, 6e ngad-
 danowa mo ngedu makko e
 biibe cabiije deen. 35 Ammaa
 remooobe been nanngi gol-
 loobe makko been, piyi gooto,
 mbari gooto, limni gooto
 kaaye. 36 Jom ngesa oon
 neli e maabe golloobe burbe
 arandeebe been heewude.
 Remooobe been ngadi 6e no
 ngadunoo arandeebe been
 noon. 37 De sakitii o neli
 biyiiko gorko to maabe, o
 wi'i: «Be njaagoto biyam
 oon.» 38 Ammaa nde re-
 mooobe been nji'unoo biyiiko
 oon ndeen, mbi'unduri
 hakkunde muuben «O woni
 donoowo hoggo ngo. Ngaree
 mbaren mo, keddoroden
 ngesa nga!» 39 Wakkati oon,
 6e nanngi mo, 6e paddi mo
 to gada ngesa toon, 6e mbari
 mo. 40 Joonin le, si jom
 ngesa cabiije oon warii, noy
 o wadata remooobe been?

41 Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—O halkiran bonbe been
 no boniri. O halfinan

ngesa ngaan remooḃe wobḃe hokkoḃe mo ngedu makko e ḃiḃḃe magga wakkati nga ḃoraa.

⁴² Caggal ḃuum, Iisaa wi'i ḃe:

—Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi ḃiin ḃuum naa?

«Hayre nde nyiḃooḃe ḃeen calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

Dum wo golle Joomiraado,
wo dum haaynde e jiide meeden!»*

⁴³ Saabe dum, mido wi'a on: laamu Laamdo ittete e moodon, hokkee yimḃe wadoḃe ko haani e maggu.

⁴⁴ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

⁴⁵ Nde hooreḃe al-maami'en e Farisa'en ḃeen nannoo banndi makko ḃiin, paamii wo kabaaru muḃḃen o banndi. ⁴⁶ Iḃe piloo no ḃe nanngira mo, ammaa ḃe kulii yimḃe, sabo yimḃe ḃeen ina njogorii mo annabaajo.

22

Banndol haala nyaamdu bangal

(Lukka 14.15-24)

¹ Iisaa banndani ḃe katin, wi'i ḃe:

² —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke ḃanḃnoowo ḃiyum gorko, wadani dum neema bangal.

³ O neli maccuḃe makko noddowa yimḃe bangal ngaal, ammaa noddaaḃe ḃeen calii warude. ⁴ O neli katin maccuḃe wobḃe, o

wi'i dum'en: «Mbi'ee noddaaḃe ḃeen nyaamdu nduun moyyinaama faa woodi. Mi hirsii ga'i e nyalbi paydi. Fuu segilaama. Be ngara, ḃe nootoo weltaare bangal nde.» ⁵ Ammaa noddaaḃe ḃeen kiisaaki mo, naati haajuuji muḃḃen: o yehi ndaaroyde ngesa muudum, o du luumooji muudum. ⁶ Heddiibe ḃeen nanngi maccuḃe ḃeen, torri ḃe, mbari ḃe. ⁷ Kaananke oon tikki, neli sordaasiibe muudum mbarowi waruḃe nulaaḃe ḃeen, mbuli wuro muḃḃen. ⁸ Caggal duum, o wi'i maccuḃe makko ḃeen: «Nyaamdu bangal nduun moyyinaama, ammaa noddaaḃe ḃeen kaandaa e nyaamude ndu. ⁹ Dum le, njehee dow laabi mawḃi ḃiin, noddon neddo fuu mo kawrudon wara nyaama nyaamdu bangal ndu.»

¹⁰ Maccuḃe ḃeen njehi dow laabi ḃiin, noddii yimḃe ḃe kawri toon fuu gilla e bonḃe faa e moyyuḃe faa galle jom bangal oon heewi yimḃe.

¹¹ Nde kaananke oon naatunoo faa ndaara noddaaḃe ḃeen ndeen, o haynii gorko mo ḃornaaki kaddule bangal ngaal. ¹² O wi'i dum: «Neddo am, noy naatirdaa do tawi a ḃornaaki kaddule bangal?» De oon deyyinii. ¹³ Ndeen, kaananke oon wi'i gollooḃe ḃeen: «Kaḃḃee juude makko e koyde makko, paddon mo e ley nimre yaasin ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngonii.»

* 21:42 Jabuura 118.22-23.

14 Iisaa heddi na wi'a:
—Noddaa6e ina keewi am-
maa subaa6e ina pamdi.

Haala yobugol lampo
(Marku 12.13-17, Lukka
20.20-26)

15 Farisa'en njehi ndawrid-
owi no nanngira Iisaa e ley
haala muudum. 16 Be neli
yoga e taalibaa6e ma66e e
jokku6e Hirudus to Iisaa. Nu-
laa6e been mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi
a goongante: ada jannginira
laawol Laamdo ngol goonga.
A hulataa fay gooto, sabo a
burdintaa yim6e. 17 Ndelle,
haalan min dume miilidaa:
yalla ina dagii min kokka
kaananke Roma mawdo oon
lampo naa dagaaki?

18 Ammaa Iisaa ina anndi
anniyaaji ma66e bondi diin.
O wi'i 6e:

—Onon munaafiki'en!
Dume wadi de ofon tuufina
kam? 19 Kollee kam mbuudu
njobeteengu lampo.

Be ngaddani mo mbuudu
cardi ngootu. 20 O yami 6e, o
wi'i:

—Natal moy e innde moy
woni do?

21 Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kaananke Roma.

O wi'i 6e:

—Ndelle, kokkee kaananke
Roma oon ko jeyi, kokkon
Laamdo du ko jeyi.

22 Nde 6e nannoo jaabu oon
fu, dum haaynii 6e. Be celi
mo, 6e ndilli.

Haala ummital maay6e
(Marku 12.18-27, Lukka
20.27-40)

23 E ley nyalooma oon,
wo66e ley waalde Saduki'en
ngari to Iisaa. Kam'en ngoni
yeddoobe ummital. 24 Be
yami mo, 6e mbi'i:

—Moodibbo, Muusaa wi'i:
«Si neddo maayii hebaay
biddo, minyum naa mawnum
dewla debbo joppaado oon,
faa hebana dum beyngu.»*

25 Ina woodunoo hakkunde
amin sakiraa6e wor6e
njeddo. Arandeejo oon
dewli, maayi hebaay biddo.
Minyiiko hooyi debbo oon.

26 Kam du maayi hebaay
biddo. Tata6o oon du jokki,
faa 6e njeddo fuu 6e maayi.

27 Caggal ma66e 6e fuu, debbo
oon du maayi. 28 Ndelle
nyannde ummital, moy e
njeddo been laatotoo goroo
debbo oon? Sabo 6e fuu 6e
ndewliino mo.

29 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On woofu6e, sabo on
anndaa Binndi diin, on
anndaa baawde Laamdo
du. 30 Sabo si maay6e

ummitake, wor6e banjataa,
rew6e banjataake. Be laatoto
hono maleyka'en won6e dow
kammu ni. 31 Woodi, e haala
ummital maay6e, yalla on
njanngaay ko Laamdo wi'i on
duum naa? O wi'i: 32 «Miin
woni Laamdo Ibrahiima,
Laamdo Isiyaaka, Laamdo
Yaakuuba.»† Laamdo wo
Laamdo wuur6e, wanaa
Laamdo maay6e.‡

33 Nde jamaa keewdo oon
nannoo waaju makko oon fu,
dum haaynii dum'en sanne.

* 22:24 Fillitagol Tawreeta 25.5. † 22:32 Wurtagol 3.6. ‡ 22:32 Gilla e
jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko 6ooyi. Ko
Laamdo wi'i wo Laamdo ma66e duum, holli i6e mbuuri.

Haala yamiroore burnde fuu manngu

(Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)

³⁴ Nde Farisa'en been nanoo Iisaa deyyinirii Saduki'en been e haala fu, 6e kawriti. ³⁵ Gooto ma66e jannginoowo Tawreeta na yidi tuufinde mo, yami mo, wi'i:

³⁶ —Moodibbo, ndeye woni yamiroore burnde fuu manngu e ley Tawreeta?

³⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Yidir Laamdo Joomiraado maa e 6ernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu. ³⁸ Nde woni yamiroore arandeere, burnde fuu manngu. ³⁹ Inan yamiroore dida6erde hono mayre: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁴⁰ Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe deen fuu e jamirooje didi deen njowii.

Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)

⁴¹ Ko Farisa'en been kawriti toon duum, Iisaa yami 6e, wi'i:

⁴² —Dume miiludon e Almasiihu oon? Wo o taan moy?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—O taan Daawda.

⁴³ O wi'i 6e:

—Ko Daawda haaliri baawde Ruuhu duum, noy noddiri Almasiihu «Joomiraado»? Sabo o wi'ii:

⁴⁴ «Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am, faa mi wada njaabaa way6e ma.»†

⁴⁵ Woodi, Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle noy o laatortoo taanum?

⁴⁶ Be fuu 6e kunngii jaabaade mo faa'e. Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay yamude mo yamde godde katin.

23

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta e Farisa'en
(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)

¹ Ndeen, Iisaa haalani jama'aaje deen e taalibaa6e muudum been, wi'i:

² —Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en been kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa.

³ Saabe duum, odon kaani jabande 6e, ngadon huunde fuu ko 6e mbi'i on. Ammaa taa nyemmbiton golle ma66e, sabo 6e ngadataa ko 6e mbaajotoo duum. ⁴ Be ka66an donje teddude, 6e mbakkina yim6e, ammaa 6e njidaa meemirde de fay e hoore honndu faa 6e mballa dum'en.

⁵ Huunde fuu ko 6e ngadata, 6e ngadiran dum faa 6e nji'ee. Dum wadi de i6e ka66a talki mawdi, i6e njuutina bukki saayaaji ma66e faa ina ndaasoo. ⁶ I6e njidi joodorde burde teddude si 6e noddama e nokkuuje nyaamdu teddude. I6e njidi joodorde burde teddude ley cuudi baajordi. ⁷ I6e njidi jowteede jowtaali teddufi ley luumooji e noddireede «Moodibbo». ⁸ Ammaa onon kaa, taa nja6ee noddireede

«Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan njogidon. Onon, on fuu wo on sakiraaße. ⁹Taa mbi'ee fay gooto «Baabiwo» e adunaaru.* Sabo Baabiwo gooto tan njogidon, gondo dow kammu oon. ¹⁰Taa njabee noddireede «Hooreejo». Sabo Hooreejo gooto tan njogidon, oon woni Almasiihu. ¹¹Burdo teddude hakkunde moodon laato golloowo moodon. ¹²Toownudo hoore muudum fuu, leeyinte. Leeyindo hoore muudum fuu, toownete.

¹³Bone woodanii on onon jannginooße Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon cokana yimße dammbugal laamu Laamdo ngaal. On naatataa, on accataa naatoobe naata. [¹⁴†]

¹⁵Bone woodanii on, onon jannginooße Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon njiiloo e leyde, oon peyyita maayooji faa kebon tuubudo gooto. Si on kebiidum fu, odon ngada dum bii jahannama faa bura on bonde kile didi.

¹⁶Bone woodanii on, onon wumße dowooße yimße! Odon mbi'a: «Si neddo hunorake suudu dewal mawndu nduun fu wo bolum, ammaa si hunorake kanje suudu dewal mawndu oon, hunayeere mum nanngan dum.» ¹⁷Majjuße, wumße! Dume

buri teddude: kanje oon naa suudu laabinooru kanje oon nduun? ¹⁸Odon mbi'a katin: «Si neddo hunorake hirsirde ndeen fu wo bolum, ammaa si hunorake sadaka gondo dow mayre oon, hunayeere mum nanngan dum.» ¹⁹Wumße! Dume buri teddude: sadaka oon naa hirsirde laabinoore sadaka oon ndeen? ²⁰Ndelle, neddo fuu kunoriido hirsirde ndeen, hunorake nde, kayre e huunde fuu ko yowii e mayre. ²¹Neddo fuu kunoriido suudu dewal mawndu nduun, hunorake ndu, kayru e Laamdo gondo ley mayru oon. ²²Neddo fuu kunoriido kammu, hunorake joodorgal Laamdo ngaal e Joodiido e maggal oon.

²³Bone woodanii on, onon jannginooße Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon ittana Laamdo jakka fay naanaa e haakorooji moodon goddi, ammaa odon njeeboo ko buri fuu teddude e Jamirooje deen. Dum woni gollirde dartaare e yurmeende e goondinal. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddiidum. ²⁴Onon wumße dowooße yimße! Si mbuubu saamii e njaram moodon, on ciiwan itton dum, de odon moda ngeelooba!

²⁵Bone woodanii on, onon jannginooße Tawreeta

* **23:9** Taa mbi'ee fay gooto «Baabiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neddo soowa bammum. Ngol haali haala hooreeße diina fonnduße ko'e mußben e baabiraaku Laamdo. † **23:14** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 14: Bone woodanii on, onon jannginooße Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nyaama jawdi rewbe 6e goriraaße mußben maayi, odon njuutina du'aawuujii moodon faa nannndinkinodon e lobbuße. Saabe majjum, on kefan jukkungo burngo fuu bonde.

e Farisa'en, munaafiki'en! Odon lawya caggal kore e caggal kaake, de ley majje ina heewi ko hemraa nguyka e muuyo bonngo. ²⁶ Farisanke bumdo! Lawyu ley kore tafon, ndeen caggal toon du laaban.

²⁷ Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nanndi e caabeeje dawninaade, de dow muɓben woodi, tawee ley muɓben ina heewi yi'e maayɓe e ko tuuni fuu. ²⁸ Onon du, wo hono noon nanndudon: e jiide gite odon nanndi e fonnditiibe, ammaa ley moodon ina wi'i pet naafikaaku e oonyaare.

²⁹ Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon moyyintinoo caabeeje annabaabe, odon njardina caabeeje fonnditiibe wɓɓe.

³⁰ Odon mbi'a: «Sini min kawriino e jamaanu maami-raabe amin, min ndufidataano e maɓɓe yiyam annabaabe.» ³¹ Ndelle,

odon ceedanoo ko'e moodon wo on ɓiɓɓe warannooɓe annabaabe been. ³² Ndelle, njottinee ko maamiraabe moodon puɗɗunoo! ³³ Onon bolle, ɓiɓɓe poosoke! Walaa fuu no ndaɗiron halkere jahannama. ³⁴ Dum wadi de mido nulda on annabaabe e jom'en hakkillo e jannginooɓe. On mbaran wɓɓe maɓɓe, tonton wɓɓe maɓɓe, piyon wɓɓe maɓɓe dorri e ley cuudi mon baajordi, ndiiwon dum'en hakkunde wuro e wuro. ³⁵ Njomnitaari yiyam fonnditiibe ndu-

faadam e adunaaru ndu daam fuu yeccoto dow moodon, gilla yonki Haabiila ponnditiido on faa yonki Jakariyaa ɓii Barakiya mo mbarnodon hakkunde suudu dewal mawndu e hirsirde oon. ³⁶ Goonga kaalanammi on: jukkungo majjum fuu saaman dow yimɓe jamaanu o!

No Iisaa woyri yimɓe Urusaliima
(Lukka 13.34-35)

³⁷ —Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaabe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde ɓiɓɓe maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeele mum ni. De on njaɓaay. ³⁸ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon, wo ndu winnde. ³⁹ Mido wi'a on: gilla joonin, on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»

24

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)

¹ Nde Iisaa yaltunoo suudu dewal mawndu ina yaha ndeen, taalibaabe muudum battitii dum, kolli dum nyimngo ley galle mayru. ² O wi'i ɓe:

—On nji'ii kujje de fuu naa? Goonga kaalanammi on: fay hayre wootere heddataako

ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ Caggal duum, Iisaa joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun. Taal-ibaa6e muudum ngari to muudum kam'en tan, mbi'i dum:

—Humpitin min nde dum wadata. Maande ndeye hol-lata gartol maa, kam e timmoode adunaaru?

⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁵ Sabo heew6e ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni Almasiihu oon.» Be mbosinan yim6e heew6e. ⁶ On nanan kabaaru bolwole gadaade e anniyaade, ammaa taa kulee! Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁷ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. Rafooji ngadan, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere. ⁸ Dum kaa fuu wo hono fuddoode n̄atawere beynoowo ni.

⁹ Ndeen, yim6e njaaran on caredon faa torredon, mbaredon. Lenyi diin fuu mbanyan on saabe am. ¹⁰ Wakkati oon, heew6e pergoto njoppa goondinal mu66en, ina njambundura, ina mbanyunduri. ¹¹ Annabaa6e fewree6e heew6e 6angan, kiila heew6e. ¹² Bonandaaji keewan faa njinngu yim6e heew6e buytoo. ¹³ Ammaa

tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ¹⁴ Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo o gooynete e adunaaru ndu fuu, faa lenyi fuu ke6a seedaaku nguun. Ndeen adunaaru timmata.

Haala torra mawdo e gartol Almasiihu

(Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)

¹⁵ —On nji'an «huunde nyid-diniinde bonnoore»* nde annabi Daniyiila haalnoo kabaaru muudum. Hu-unde ndeen darnete dow nokkuure seniinde ndeen.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) ¹⁶ Ndeen, tawaa6e ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁷ Tawaado dow suudu, taa wi'a jippoto hooya gineeji ley suudu muudum. ¹⁸ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁹ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! ²⁰ Njaaree Laamdo taa dog-gudu moodon laatoo wakkati dabbunde naa nyalaande fowteteende. ²¹ Sabo ndeen, torra mawdo wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²² Sini tawiino balde deen nda66indinaaka, fay gooto hisataano. Ammaa Laamdo ra66indinii de saabe subaa6e muudum. ²³ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu

* **24:15** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11.

† **24:15** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankoo6e. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin.

do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²⁴ Sabo almasi-ihu'en fewreebe e annabaabe fewreebe bangowan, ngada maandeeji mawdi e kaayee-fiji faa majjina fay subaabe been, si na laatoo. ²⁵ Paamee wooda. Mi haalanii on gilla dum waraay. ²⁶ Si yimbe mbi'ii on: «Inani mo ley ladde», taa njehee. Naa si be mbi'ii: «Inani mo ley cuudi toon», taa ngoondinee. ²⁷ Si goonga, no mayyere yaynirta e kammu gilla lettugal faa gorgal ni, hono noon Bii Neddo wardata. ²⁸ To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

²⁹ –Wakkati gooto, caggal torra balde deen, naange ni66an, lewru selan yaynude, koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimboto.† ³⁰ Wakkati oon, maande Bii Neddo oon bangan dow kammu, lenyi adunaaru diin fuu mboyan mettorgal. Be nji'an Bii Neddo oon, ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ³¹ Buututal manngal fuufete, de o nula maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrundura subaabe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Banndol dow yibbi

(Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

³² Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki du mbilitii fu, odon anndi ndunngu badake.

³³ Noon du, si on nji'ii kulle deen fuu, annditon wakkati oon badake, imo woni e dammbugal galle. ³⁴ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³⁵ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo
(Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

³⁶ –Ammaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum, wanaa maleyka'en wonbe dow kammuuli, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiwo oon. ³⁷ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu, noon du laa-tortoo si Bii Neddo warii. ³⁸ E ley nyalaade deen fadde ilam tuufaandu daam warude, yimbe ina nyaama, ina njara, ina banja, ina banjee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. ³⁹ Be paamaay faa'e faa ilam tuufaandu daam wari, yooli be fuu. Garol Bii Neddo du, hono noon laa-tortoo. ⁴⁰ Wakkati oon, worbe dido tawdete ley ngesa. Gooto mu66en hooyete, gooto du yoppee. ⁴¹ Rewbe dido undoo6e tawete dow unirde. Gooto mu66en hooyete, gooto du yoppee. ⁴² Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa wakkati mo Joomiraado mon warata. ⁴³ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata ley jemma, waalan hakkilde, yoppataano o naata suudu

† 24:29 Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

muudum. ⁴⁴ Ndelle, onon du cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

Haala golloowo koolniido e golloowo bondo

(Lukka 12.41-48)

⁴⁵ —Ndelle, moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo? Oon woni mo joomum halfini golloo6e muudum faa hokka dum'en nyaamdu mu66en e wakkati kaando. ⁴⁶ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada no yamiraa noon. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁸ Ammaa si golloowo oon wo bondo, wi'ii ley bernde mum joomum 6ooyan wartaay, ⁴⁹ de fuddi ina fiya banndiraa6e muudum golloo6e, ina nyaamda ina yarda e sulotoo6e, ⁵⁰ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. ⁵¹ Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde munaafiki'en. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.

25

Banndol haala surbaa6e sappo

¹ —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono surbaa6e sappo hooyu6e fitillaaji mu66en de njehi faa nja66owoo 6aɲudo.* ² Njoyo ma66e ngalaa hakkillo, njoyo ma66e du ina ngoodi

hakkillo. ³ Be ngalaa hakkillo been kooyi fitillaaji tawi njoo6aaki nebbam. ⁴ Jom'en hakkillo been kaa njaadi paali nebbam e fitillaaji mu66en. ⁵ Nde 6aɲudo oon jenngunoo waraay ndeen, 6e fuu 6e ɲoɲi, 6e ɗaanii. ⁶ Faa hakkunde jemma, yeewnaango nanaa, wi'i: «Inan 6aɲudo oon! Njaltee! Nja66owee mo!» ⁷ Ndeen surbaa6e been fuu pini, ina moyyina fitillaaji mu66en. ⁸ Surbaa6e 6e ngalaa hakkillo been mbi'i jom'en hakkillo been: «Njedee min nebbam moodon ɗaam, sabo inan fitillaaji amin ina nyifa.» ⁹ Jom'en hakkillo been njaabii, mbi'i: «Gasataa, sabo ko min njogii duum heyataa en, en fuu. Njehee to sonnoo6e, coodowon!» ¹⁰ Ko 6e njehi faa 6e coodowa nebbam duum, 6aɲudo oon yottii. Segilinoo6e been naatidi e makko e ley suudu weltaare nduun, de dammbugal ngaal ommbaa. ¹¹ Faa 6ooyi seeda, surbaa6e heddiibe 6e cegilaaki been ngarti, keddi ino noda, ina mbi'a: «Joomii amin, joomii amin, omtan min!» ¹² Ammaa o jaabii 6e, o wi'i: «Goonga kaalanammi on: mi anndaa on.»

¹³ Iisaa sakitii wi'i:

—Kakkilon ndelle, sabo on anndaa nyalaande naa wakkati mo Bii Neddo wartata oon.

Banndol haala golloo6e tato

(Lukka 19.11-27)

* **25:1** E al'aada Alhuudiyankoo6e 6aɲudo ina yaada e yigiraa6e jom suudu muudum, sabo kam'en ndammbata dum.

14 —Laamu Laamdo ina nanndi e gorko cegiliido faa dilla, noddi maccube mum, de halfini dum'en jawdi mum. 15 O halfini gooto maabe mutakal kanje keme joy, goddo keme didi, tatabo oon hemre, mono fuu ko fotata e muudum. Caggal duum, o dilli. Wakkati oon ni, 16 kalfinaado mutakal kanje keme joy oon yehi luumorii dum, hebi mutakal keme joy godde. 17 Jom keme didi oon du wadi noon, tini kam du mutakal keme didi godde. 18 Ammaa jom mutakal hemre oon yehi wasowi ngayka, uwi toon ko joomum oon hokkunoo dum.

19 Faa booyi caggal majjum, joomii 6e oon warti, noddi 6e, faa ndaara hiisa ceede deen. 20 Kalfinaado mutakal kanje keme joy oon wari, waddi mutakal keme joy godde, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal keme joy. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme joy godde.» 21 Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» 22 Kalfinaado mutakal keme didi oon wari kam du, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal kanje keme didi. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme didi godde.» 23 Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» 24 Kalfinaado mutakal kanje

hemre oon wari kam du, wi'i: «Joomam, mido anndunoo a gorko tiidudo alhaali: ada taya ko a aawaay, ada hawrundura to a sarkaay aawdi. 25 Saabe dum, kulumi, njahumi iroyimi kanje maa oon. Haya, inan giney maa.» 26 Joomiiko jaabii mo, wi'i: «Maccudo bondo, jaaydo! Ada anndunoo mido taya ko mi aawaay, mido hawrundura to mi saakaay aawdi. 27 Ndelle, ada haannoo wattude kanje am oon to tinoobe buudi, faa danya ko tinoriimi si mi wartii. 28 Joonin, teetee mo mutakal hemre kanje oon, kokkon dum jom mutakal kanje keme joy oon. 29 Sabo jogiido fuu beydante faa heewa. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum teetete. 30 Maccudo jaaydo oon kaa, paddee dum yaasin e ley nimre ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.»

No Bii Neddo oon sarortoo yimbe fuu

31 —Nde Bii Neddo wardi e teddeengal muudum, kam e maleyka'en fuu, joodoto e joodorgal laamu muudum teddungal ngaal. 32 Yimbe adunaaru been fuu kawrundurte yeeso makko, o senda 6e hono no duroowo senndirta baali e be'i ni: 33 o heedina baali diin e junngo makko nyaamo, o heedina be'i diin e junngo makko nano. 34 Ndeen Kaananke oon wi'ata wonbe junngo mum nyaamo been: «Ngaree, onon 6e Baaba am barkini, njaabe laamu mo

ndesanadon gilla e fuddoode adunaaru ndu. ³⁵ Sabo mi yolbiino, de on nyaamnii kam. Mi domdiino, de on njarnii kam. Mi laatakeno beero, de on nja66ake kam. ³⁶ Mi holiino, de on koltinii kam. Mi nyawiino, de on cawrii kam. Mi uddanooma ley kasu, de on ndaarowii kam.» ³⁷ E wakkati oon, fonnditiibe been njaabotoo mo, mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi, de min nyaamni ma naa ada domdi, de min njarni ma? ³⁸ Ndey min nji'i a beero, de min nja66ii ma, naa a koldo, de min koltini maa? ³⁹ Ndey min nji'i a nyawdo naa a uddaado ley kasu, de min ngari ndaarude ma?» ⁴⁰ Kaananke oon jaaboto 6e wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko ngadandon gooto e burdo famdude ley saki-raabe am been fu, wo miin ngadandon.»

⁴¹ Caggal duum, o wi'an won6e junngo makko nano been: «Mboddee kam, onon hudaabe Laamdo! Njehee ley yiite duumiinge nge Laamdo resani Ibiliisa e maleyka'en muudum ngeen! ⁴² Sabo mi yolbiino, de on nyaamnaay kam. Mi domdiino, de on njarnaay kam. ⁴³ Mi weeriino, de on njippinaay kam. Mi holiino, de on koltinaay kam. Mi nyawiino, mi uddanooma, de on ngaraay ndaarude kam.» ⁴⁴ Ndeen, 6e njaaboto

mo kam6e du, 6e mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi naa ada domdi naa ada weeri naa ada holi naa ada nyawi naa ada ommbaa ley kasu, de min mballaay ma?» ⁴⁵ O jaaboto 6e, o wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko on ngadanaay gooto e bur6e famdude 6ee do duum, wo miin woni on ngadanaay.» ⁴⁶ Ndeen, 6e njahan ley jukkungo duumiingo, de fonnditiibe been ke6a ngu-urndam nduumiidam.

26

No maw6e diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Nde Iisaa timminnoo waajuuji diin fuu, wi'i taalibaabe muudum been:

² —Odon anndi balde difi keddani en e iidi Faltagol*, de Bii Neddo hokkitirte faa tontee e leggal palaangal.

³ E wakkati oon, hooree6e almaami'en e maw6e Alhudiyanke6e been kawritowi galle Almaami Mawdo bi'eteedo Kayafas. ⁴ Be fuu 6e ndawridi faa 6e nanngira Iisaa hiila, 6e mbara dum. ⁵ Ammaa 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yim6e muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

⁶ Tawi Iisaa ina woni ley Baytaniya to suudu Simon noddirteedo ceppindo.

* **26:2** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

⁷ Debbo gomma battitii dum ina jogii faandu nebbam uurdam, tiidudam coggu sanne. O tawi Iisaa ina nyaama, o joori dam dow hoore muudum. ⁸ Nde taalibaaʼe been nji'unoo dum ndeen, mettaa, ina mbi'a:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁹ Idam waawnoo sonneede ceede keewde, de ceede deen kokkee talkaaʼe.

¹⁰ Iisaa faamii ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Ko wadi de odon torra debbo o? O gollanii kam gollal lobbal. ¹¹ Si goonga, talkaaʼe ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ¹² O joorii nebbam uurdam dam dow banndu am faa o segilanoo kam uweede. ¹³ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuudajamborii Iisaa (Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

¹⁴ Ndeen Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaaʼe sappo e dido been, yehi to hooreeʼe almaami'en, ¹⁵ wi'i dum'en:

—Dume kokkoton kam si mi waddanii on Iisaa?

Ndeen 6e njobi mo buufi cardi capande tati. ¹⁶ Gilla ndeen, Yahuuda ina filoo wakkati faa jambo Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaʼe muudum

(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkoobe 11.23-25)

¹⁷ Nyalaande go'aiberde iidi buuru mo wattaaka rabilla, taalibaaʼe been ngari, yami Iisaa, mbi'i dum:

—Toy njiddaa min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹⁸ O jaabii 6e, o wi'i:

—Njehee ngalluure toon, naaton suudu maani, mbi'on dum: «Moodibbo wi'i wakkati muudum yonii. Wo to suudu maada wadata iidi Faltagol, kam e taalibaaʼe muudum.»

¹⁹ Taalibaaʼe been ngadi ko Iisaa yamiri dum'en, cegilii hiraande ndeen.

²⁰ Nde hiirnoo fu, Iisaa joododii e taalibaaʼe sappo e dido been faa 6e kiirto. ²¹ Nde 6e kiirtotonoo ndeen, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²² Be cunii sanne, heddii iʼe yamira mo gooto gooto, mono fuu ina wi'a:

—Joomam, kori wanaa miin?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Cuuwidindo e am junngo muudum ley le'al ngal, oon jambotoo kam. ²⁴ Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey buri woodde e muudum.

²⁵ Yahuuda jamboytoodo mo oon hooyi haala, yami mo, wi'i:

—Moodibbo, kori wanaa miin?

O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

²⁶ Nde 6e nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru,

yetti Laamdo, heltii, hokki taalibaaፎe muudum been, wi'i:

—Njaፎee, nyaamee. Dum woni banndu am.

²⁷ Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki ፎe, o wi'i:

—Njaree, on fuu. ²⁸ Dum woni yiyam am tabintinoojam amaana Laamdo. Dam rufete saabe heewፎe faa hakkeeki muፎፎen njaafee. ²⁹ Mido haalana on: mi yarataa cabijam dam katin si wanaa nyannde nde njardowammi e moodon kesam ley laamu Baaba am.

³⁰ Caggal ፎe njimii Jabuura,[†] ፎe njalti, ፎe njehidow waamnde wi'eteende Jajyun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Wakkati oon, Iisaa wi'i ፎe:

—Ley jemma o, on fuu on njoppan kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de coggal baali ngaal sankitoo.»[‡]

Iisaa ፎeydi, wi'i:

³² —Ammaa nde iirtinowaami fu, mi artoyto on Galili.

³³ Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Fay si ፎe fuu ፎe njoppi ma, miin kaa abada mi yoppataa ma.

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: jemma o pay, fadde

ndontoori joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

³⁵ Piyeer wi'i mo:

—Fay si tilsii mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaaፎe been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

³⁶ Caggal duum, Iisaa yotodii e maፎፎe nokku bi'eteedo Geccemane, wi'i ፎe:

—Njoodee do, faa mi yaha mi wadowa du'aare.

³⁷ O yaadi e Piyeer e ፎiፎፎe Jebede dido been, ፎernde makko fuddi maatude met-torgal e kaadeefi. ³⁸ Wakkati oon, o wi'i ፎe:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomidee e am, kakkilen.

³⁹ O toowti seeda, o hippii yeeso makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:

—Baabiiwo, si tawii ina laattoo, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoroo no muuyirmi, laatoroo no muuyirdaa aan.

⁴⁰ O warti, o tawi iፎe daanii. O wi'i Piyeer:

—On ngalaa semmbe faa ndoomidon e am fay haddi wawtu gooto naa?

⁴¹ Kakkilee, ndu'ee, taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokkidii.

⁴² O yehi katin, o du'ii, o wi'i:

[†] 26:30 Al'aada Alhuudiyankooፎe woni yimude jimi Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol. [‡] 26:31 Jakariyaa 13.7.

—Baabiiwo, si tawii horde bone nde waawaa woddineede si wanaa mi yara dum fu, muuyde maa laatoo.

⁴³ O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyngol ma66e na teddi sanne. ⁴⁴ O yehi katin, o du'ii tata6erde hono no o du'orinoo ni. ⁴⁵ Caggal duum, o warti to taalibaa6e been, o wi'i dum'en:

—On daani, odon nootta naa? Ndaaree, wakkati o yottake! Bii Neddo wattete e juude luttu6e. ⁴⁶ Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina 6attitii.

No Iisaa nanngiraa

(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴⁷ O tilaaki haalude, faa Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yim6e heew6e jogi6e kaafaaje e cabbi. Wo 6e nulaabe hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e. ⁴⁸ Jambotoodo mo oon hokkiino 6e filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum.

⁴⁹ Wakkati oon pay, Yahuuda 6attitii Iisaa, wi'i dum:

—Foofoo Moodibbo!

O muccii dum. ⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gido am, wadu ko waddi maa dum.

Wakkati oon, 6e 6attitii Iisaa, 6e nanngi dum, 6e tiigii dum. ⁵¹ Gooto e wondu6e e Iisaa been soorti kaafaahim, soppo maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁵² Ndeen, Iisaa wi'i mo:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum, sabo kamre-teedo kaafaahi fuu, kaafaahi halkata dum. ⁵³ Maa du ada miila joonin mi waawaa noddude Baaba am nulda kam ko 6uri konuuji sappo e didi maleyka'en naa? ⁵⁴ Ammaa si dum laatorake noon, noy ko winndaa e ley Binndi diin duum tabitirta? Di mbi'ii sanaa dum laatoroo noon.

⁵⁵ E wakkati oon, o wi'i jamaa oon:

—Ko wadi de ngardudon e kaafaaje e cabbi faa nanngon kam hono wo mi gujjo? Nyannde fuu mido joodinoo ley suudu dewal mawndu nduun, mido janngina, de on nanngaay kam. ⁵⁶ Ammaa dum fuu wadan faa Binndi annabaa6e diin tabita.

Ndeen, taalibaa6e been fuu njoppi mo, ndoggi.

No maw6e diina carorii Iisaa

(Marku 14.53-65, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Nanngu6e Iisaa been njaari dum to Kayafas Almaami Mawdo oon. Tawi jannginoo6e Tawreeta e maw6e lenyol been kawritii toon. ⁵⁸ Piyeer le, ina jokki mo to toowti seeda, faa e taliyaare galle Almaami Mawdo oon. O naati ley galle oon, o joododii e doomoo6e been faa o yi'a no dum sakitortoo.

⁵⁹ Woodi, hooree6e almaami'en e jeyaabe e waalde Saahi6e ndeen fuu ina piloo fewre nde pelda Iisaa faa waree, ⁶⁰ de 6e ke6aay. Fay ko heew6e ngari seedanaade

mo pene duum, sabaabu baawdo warude mo fuu walaa. Sakitii, worbe dido ngari, ⁶¹ mbi'i:

—Kanko wi'unoo imo waawi libude suudu dewal Laamdo, de o nyi6too ndu ley balde tati.

⁶² Almaami Mawdo oon ummii, wi'i Iisaa:

Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yimbe be ceedante duum wo dume?

⁶³ Dum fuu imo deyyinii. Almaami Mawdo oon wi'i mo:

—Mido yamire e innde Laamdo buurdo, kaalanaa min si tawii aan woni Almasiihu, Bii Laamdo oon.

⁶⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali. Katin, mido wi'a on: gilla joonin, on nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon. O warowan dow duule kammu.

⁶⁵ Haalaaji makko diin metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—O mbonkake Laamdo! Walaa fuu ko kaajaraden seedeebe katin! On narii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. ⁶⁶ Dume miilidon?

Be njaabii, be mbi'i:

—Imo haani wareede.

⁶⁷ Caggal duum, be tutti e yeeso makko, be culkii mo. Wobbe ma6be ina peenya mo, ⁶⁸ ina mbi'a:

—Hey Almasiihu! Si a annabaajo, haalan min moy fiyi ma!

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Marku 14.66-72, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Tawi Piyeer ina joodii yaasin suudu nduun ley taliyaare galle oon. Gooto e horbe wonbe doon battitii mo, wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Galilinkoojo oon.

⁷⁰ O yeddi dum hakkunde yimbe fuu, o wi'i:

—Mi faamaay ko kaalataa duum.

⁷¹ Caggal duum, o fonndii to dammbugal galle toon. Kordo goddo yi'i mo, wi'i wonbe doon been:

—Gorko o ina wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁷² Piyeer yeddi katin, wi'i:

—Mi hunake, mi anndaa gorko o.

⁷³ Faa booyti seeda, dariibe doon been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Tannyoral, aan du wo a gooto ma6be, sabo demngal maa ngal hollii to yuurudaa.

⁷⁴ E ley duum, Piyeer fuddi hunaade e huttaade, ina wi'a:

—Mi anndaa gorko o!

Wakkati oon pay, ndon-toori joggi. ⁷⁵ De Piyeer mic-citii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndon-toori joggude, a wi'an a anndaa kam kile tati.» O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

27

No Iisaa yaariraa to Pi-laatu

(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

1 Gilla fajiri, hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been fuu kawriti, ndarni an-niya warude Iisaa. 2 Be ka66i mo, 6e njaari mo, 6e ngatti mo e juude Pilaatu goforneer oon.

*No Yahuuda maayiri
(Golle Nulaabe 1.18-19)*

3 Nde Yahuuda jambiido Iisaa oon yi'unoo no Iisaa saroraa wo bareteedo fu, mimsiti. O wartiri buudi cardi capande tati diin to hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been. 4 O wi'i dum'en:

—Mi luttii ko njambiimi mo walaa feloore duum!

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ko jomi min? Wo aan dum woodani.

5 Yahuuda faddi ceede deen ley suudu dewal mawndu nduun, dilli. Ndeen yehi, hooyi 6oggol, waritowii.

6 Hooree6e almaami'en been kooyi ceede deen, mbi'i:

—Dagaaki ceede de ngattee ley keesu oon, sabo wo dum njobdi yiyam.

7 Be ndawridi dow majjum, de 6e kooyi ceede deen, 6e coodi ngesa mahoowo loode, 6e ngadi nga caabeeje weer6e. 8 Dum wadi de ngesa ngaan ina wi'ee «Ngesa Yiyam» faa hannden. 9 Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabintiniraa nde wi'unoo:

«Be kooyii buudi cardi capande tati,
coggu mo yim6e Is-
raa'iila kiisorii yonki
makko,

10 6e coodi dum ngesa ma-hoowo loode,
hono no Joomiraado
yamiri kam ni.»*

*No Pilaatu yamiri Iisaa
(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)*

11 Iisaa darii yeeso goforneer oon. Oon yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Al-huudiyankoo6e oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

12 Ammaa nde hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been pelannoo mo ndeen, o nootaaki fay huunde.

13 Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—A nanataa ko 6e ceedante duum fuu naa?

14 Ammaa o jaabaaki faa'e. Dum haaynii goforneer oon sanne.

No Iisaa saroraa wo bareteedo

(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

15 Wakkati Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yim6e been kasuujo gooto mo njidi yoofaneede. 16 Wakkati oon, ina woodi kasuujo jom innde, bi'eteedo Iisaa Barabas. 17 E ley ko jamaa oon hawriti duum, Pilaatu yami 6e, wi'i:

—Moy njidudon mi yoofana on: Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

18 Si goonga, Pilaatu faamii wo kiram wadi de 6e kokkitiri Iisaa. 19 Katin du, wakkati o joodinoo ley sarordu oon,

* 27:10 Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9.

jom suudu makko neli e makko, wi'i:

—Celaa gorko ponnditiido oon, sabo jemma hankin koydi makko tampinii kam sanne.

²⁰ Hooreeɓe almaami'en e mawɓe lenyol been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana ɓe Barabas, de wara Iisaa. ²¹ Goforneer oon yamtindii ɓe:

—Moy e dido been njidudon mi yoofana on?

Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Barabas!

²² Pilaatu yami ɓe, wi'i:

—Ndelle, noy ngadammi Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

Be fuu ɓe njaabii, ɓe mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²³ O yami ɓe, o wi'i:

—Dume o wadi ko boni?

De ɓe ɓeydi yeewnaade semmbe, iɓe mbi'a:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²⁴ Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko waawi, tawi du muurtere ina ummoo. O hooyi ndiyam, o looti juude makko yeeso yimɓe been, o wi'i ɓe:

—Miin kaa, baka am walaa e rufugol yiyyam gorko o. Wo onon dum woodani.

²⁵ Be fuu ɓe njaabii, ɓe mbi'i:

—Yiyyam makko ina yowii dow amin, minen e ɓiɓɓe amin!

²⁶ Ndeen, Pilaatu yoofani ɓe Barabas, de yamiri Iisaa fiyee dorri. Caggal duum, o

hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa

(Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)

²⁷ Sordaasiibe goforneer been njaari Iisaa to galle laamorde ley huɓeere toon. Be ngaddi fedde sordaasiibe been fuu piilii mo. ²⁸ Be ɓorti mo kaddule makko, ɓe ɓorni mo saaya mbodeeha.† ²⁹ Caggal duum, ɓe canyi taarde gi'e, ɓe kippi e hoore makko, ɓe ngatti loosol e junngo makko nyaamo. Ndeen ɓe kofii yeeso makko, iɓe njalnoro mo, iɓe mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhudiyanke!

³⁰ Be tutti dow makko, ɓe kooyi loosol ngool iɓe piya mo hoore. ³¹ Nde ɓe tilinoo jalnoraade mo ndeen, ɓe itti saaya kaan, ɓe ɓorni mo kaddule makko. Ndeen ɓe njaari mo faa ɓe tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

³² Nde ɓe njaltannoo ngalluure ndeen fu, ɓe kawri e gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ³³ Be njottowii nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ³⁴ Be kokki Iisaa cabijam njillunduraadam e

† 27:28 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke ɓornotoo.

kaankaanngel faa o yara. Nde o meedunoo dum ndeen, o salii yarude.

³⁵ Nde 6e tontunoo mo e leggal palaangal ndeen, 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁶ Caggal duum, 6e njoodii toon i6e ndooma mo. ³⁷ Be mbinndi sabaabu ko tonti mo, 6e takki dum do tiimtude hoore makko doon. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO IISAA, KAAANKE ALHUUDIYANKOO6E. ³⁸ Tawid du, yanoobe dido tontidaa e makko, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁹ Yim6e faltotoobe doon 6een ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu66en, ⁴⁰ ina mbi'a:

—Aan li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, dannu hoore maa! Si wo a Bii Laamdo, jippa leggal palaangal ngal!

⁴¹ Hono noon, hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e maw6e lenyol 6een fuu ina njalnoroo mo, ina mbi'a:

⁴² —O dannii wo66e, de o waawaa dannude hoore makko. Wo o kaananke Israa'iila. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa ngoonfinen mo. ⁴³ O halfinii hoore makko Laamdo. Laamdo hisina mo joonin si na yidi mo. Sabo o wi'ii wo o Bii Laamdo.

⁴⁴ Yanoobe tontaa6e dakkol makko 6een du ina mbonkoro mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁵ Gilla hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁶ Wakkati yamnde tati kiiral naange, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

—Eli, Eli, lama sabaktani? (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?») ⁴⁷ Nde wo66e darii6e toon 6een nanoo dum ndeen, mbi'i:

—Wo annabi Iliyaasa o noddata!

⁴⁸ Wakkati oon ni, gooto doggi waddowi tekkere, suuwi nde e ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta. ⁴⁹ Ammaa heddiibe 6een mbi'i:

—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa waran danna mo.

⁵⁰ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de yoofi yonki muudum.

⁵¹ Wakkati oon, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. Leydi dimmbii, kaaye ceekii.

⁵² Caabeeje udditii, de seniibe maaynoobe heew6e iirtii.

⁵³ Caggal ko Iisaa iirtii duum, 6e njalti e caabeeje deen, 6e naati ngalluure seniinde ndeen. Yim6e heew6e nji'i 6e.

⁵⁴ Sordaasii6e doomu6e Iisaa 6een e hooreejo mu66en nji'ii no leydi dimmborii e ko wadi duum fuu. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Si goonga ni, o wo Bii Laamdo!

⁵⁵ Rew6e heew6e ina ngonni to toowti, ina kaynoo. Wo

6e jokkunoo6e Iisaa gilla Galili faa 6e ngollana dum.
⁵⁶ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yaakuuba e Yuusufi, kam e inna 6i66e Jebede ina ngoni hakkunde ma66e.

No 6anndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁷ Nde hiirnoo fu, gorko jom jawdi jeyaado Arimatiya wari. Imo wi'ee Yuusufi. Kam du wo taalibaajo Iisaa.
⁵⁸ O yehi to Pilaatu, o njaarii dum 6anndu Iisaa. Pilaatu yamiri o hokkee ndu. ⁵⁹ O hooyi 6anndu nduun, o fili dum e kasanke keso.
⁶⁰ O watti dum e saabeere heyre nde o wasannoo hoore makko e hayre. Caggal dum, o talliti hayre teddunde, o uddiri dammbugal saabeere ndeen, o dilli. ⁶¹ Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon ina njoodii doon, ina kucciti e saabeere ndeen.

No sordaasiibe ndoomiri saabeere Iisaa

⁶² Jaango majjum wo nyalaande fowteteende. Hooree6e almaami'en e Farisa'en kawriti to Pilaatu, ⁶³ mbi'i dum:

—Joomii amin, min micitake kiiloowo yim6e oon wi'iino nde wuurnoo ndeen, balde tati caggal maayde muudum iirtoto. ⁶⁴ Ndelle, njamiraa saabeere ndeen doomee faa nyalooma tata6o oon faltoo, taa taalibaa6e makko ngara mbujja 6anndu makko mbi'a yim6e 6een o ummitake hakkunde

maay6e. Ndeen kaa, hiila cakitiika kaan buran arandeeha kaan bonde.

⁶⁵ Pilaatu wi'i 6e:

—Inan sordaasi'en ndaaro6e. Njehee, kooyee dum'en, ndoomira saabeere ndeen no mbaawiri fuu.

⁶⁶ Be njehi hayboyde saabeere ndeen: 6e takki omamboode ndeen, 6e ngadi maande dow mayre, 6e ndarni doon sordaasiibe ndaaro6e.

28

No Iisaa ummintiniraa
 (Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende ndeen faltinoo fu, gilla naange fudaay nyannde alan, Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon njehi ndaaroyde saabeere ndeen.
² De inan, leydi dimmbii semmbe. Maleyka Joomiraado yuuri dow kammu jippii, talliti hayre ndeen joodii dow mayre. ³ Imo jalbira hono mayyere, kaddule makko du ina ndawni far, hono jalbugol daandorgal ni.
⁴ Doomoo6e 6een kuli sanne faa ina ndiwna, laatii hono maay6e ni. ⁵ Maleyka oon wi'i rew6e 6een:

—Onon kaa, taa kulee! Mido anndi Iisaa tontanoo6o oon pilotodon. ⁶ O walaa do, o ummitake hono no o wiirunoo ni. Ngaree, ndaaree nokku do o waalinoo do. ⁷ De kenyodon, njahon, kumpitowon taalibaa6e makko 6een o ummitake e maayde. Woodi, joonin o artoyto on Galili. Toon nji'oyton

mo. Dum njoginoomi faa mi haalana on.

⁸ Rewbe dido been kenyii, ndilli to saabeere toon, i6e keewi kulol e seyo manngo. Be ndoggi yaade faa 6e kaalanowa taalibaa6e makko been kabaaru o. ⁹ Wakkati oon ni, Iisaa hawri e ma66e, wi'i 6e:

—Foooo!

Be 6attitii mo, 6e nanngi koyde makko, 6e kujidani mo.

¹⁰ Ndeen, o wi'i 6e:

—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaa6e am been njaha Galili. Toon 6e nji'oyta kam.

No doomoo6e saabeere Iisaa been pillorii ko wadi duum

¹¹ Nde rewbe been ndil-lannoo ndeen, wo66e e sordaasiibe ndaaroo6e saabeere been kooti ngallu-ure toon, kaalani hooree6e almaami'en been ko wadi duum fuu. ¹² Hooree6e almaami'en been kawriti e maw6e yim6e. Be ndawridi faa 6e kokka sordaasiibe been ceede keewde. ¹³ Be mbi'i dum'en:

—Mbi'on taalibaa6e makko been ngarii jemma tawi odon daanii, de mbujji mo. ¹⁴ Si goforneer oon nanii dum fu, min koomtan dum, min keedana on e torra fuu.

¹⁵ Sordaasiibe been nanngi ceede deen, ngadi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan fillortee hakkunde Alhu-udiyankoo6e faa hannden.

No Iisaa bangirani taal-ibaabe muudum

(Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaa6e 1.6-8)

¹⁶ Taalibaa6e sappo e ngo'o been njehe Galili to dow waamnde nde Iisaa tindin-noo dum'en ndeen. ¹⁷ Nde 6e nji'unoo mo ndeen, 6e kujidani mo, ammaa wo66e ma66e cikkitirii. ¹⁸ O 6attitii, o wi'i 6e:

—Mi hokkaama baawde fuu dow kammu e leydi.

¹⁹ Ndelle, njehee to lenyi yim6e fuu, ngadon dum'en taalibaa6e am, lootiron 6e lootagal batisima e innde Baabiwo e Biddo e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Njannginon 6e 6e njokka ko njamirmi on duum fuu. Anndee, mido wondi e moodon nyannde fuu faa do adunaaru timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii

(*Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28*)

¹ Dum woni fuddoode Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu Bii Laamdo. ² Ina winndaa e dewtere annabi Esaaya:

«Laamdo wi'ii: Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.*

³ Daande ina yeewnoo ley ladde na wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee dati makko.»[†]

⁴ Nulaado oon woni Yaayaa lootoowo lootagal batisima‡. O 6angii ley ladde, imo gooyina yim6e tuuba, lootiree lootagal batisima faa hakkeeki mu66en njaafee.

⁵ Yim6e leydi Yahuudiya e yim6e Urusaliima fuu ngari to makko. I6e kaalta hakkeeki ma66e, de Yaayaa ina loota 6e lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ⁶ Yaayaa ina 6ornii kaddule gadiraade leebi geeloodi, ina ha66ii ka66orgol nguru, ina wuuri ba66atti e njuumndi ladde.

⁷ Imo waajoroo daande toownde, imo wi'a:

—Burdo kam baawde waran gada am, mi fotaay fay turaade mi ha66ita boggi pade makko. ⁸ Miin, ndiyam batisima lootirmi on, de

kanko kaa, Ruuhu Ceniido o lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiiliisa jarriborii mo

(*Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13*)

⁹ Ley balde deen, Iisaa yuuri Nasaraatu ley leydi Galili, wari, de Yaayaa looti mo lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ¹⁰ Wakkati mo o wurtotonoo ndiyam daam oon, o yi'i kammu na udditii, o yi'i Ruuhu Ceniido ina jippoo e makko hono no wuugaandu ni. ¹¹ Ndeen daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

¹² Wakkati oon fu, Ruuhu Laamdo yaari mo ley ladde. ¹³ O wadi toon balde capande nay, Seydaani ina jarriboo mo. Imo woni hakkunde kulle ladde, maleyka'en ina ngollana mo.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandee6e

(*Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11*)

¹⁴ Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa yehi Galili ina waajoo Kabaaru Lobbo haala Laamdo, ¹⁵ ina wi'a:

—Wakkati warii, laamu Laamdo 6adake. Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.

¹⁶ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, doon yi'i Simon e minyum Andire ina padfa filiiiji mu66en ley maayo ngoon. Wo 6e nanngoobe liyyi. ¹⁷ Iisaa wi'i 6e:

* 1:2 Malakiya 3.1. † 1:3 Esaaya 40.3. ‡ 1:4 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

—Njokkee kam, mi wadan on filotoobe yimbe.

¹⁸ Wakkati oon be njoppi filiiji ma66e diin, be njokki mo. ¹⁹ O yehi yeeso seeda, o yi'i Yaakuuba gii Jebede e minyum Yuhanna ley laana mu66en ina moyyintina filiiji. ²⁰ Wakkati oon fu, o noddi be. Be njoppi baabiibe Jebede, kam e golloobe muudum ley laana kaan, be njokki mo.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru
(Lukka 4.31-37)

²¹ Caggal duum, be njehi ngalluure Kafarnahum. Nyannde fowteteende, Iisaa naati suudu waajordu, fuddi waajaade. ²² Tawaa6e doon been kaaynaa e waaju makko oon, sabo o waajorake be no jom baawde ni, wanaa hono jannginoobe Tawreeta. ²³ Gorko gondudo e ginnaaru ina woni e waajordu nduun, wulli, ²⁴ wi'i:

—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngondaa, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

²⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

²⁶ Ginnaaru nduun dimmbi gorko oon semmbe, feekii feekaango toowngo, yalti e makko. ²⁷ Jamaa oon fuu dum haaynii dum, heddii ina yamundura:

—Dum wo dume? Dum wo anndal kesal koy! Imo yamira fay ginnaaji de idi downtanoo mo.

²⁸ Wakkati gooto kabaaru makko sankitii ley leydi Galili fuu.

No Iisaa selliniri nyawbe heewbe
(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)

²⁹ Nde be njaltunoo waajordu nduun ndeen, be njehi wuro Simon e Andire. Yaakuuba e Yuhanna njaadi e ma66e. ³⁰ Esoo Simon debbo ina fukkii wo jontaado. Iisaa yottii tan, haalanaa haala makko, ³¹ battitii mo, nanngi junngo makko, ummini mo. Wakkati oon o dadi e jontere makko, de o weerni be.

³² Wakkati futuro nde naange yannoo fuu, yimbe ngaddani Iisaa nyawbe e wondube e ginnaaji fuu. ³³ Ngalluure ndeen fuu hawriti to dammbugal ngaal. ³⁴ O danni nyawbe heewbe, nyawbe nyawuuji di kawtaa sii. O riiwi ginnaaji keewdi, o accataa di kaala, sabo idi anndi mo o woni.

No Iisaa waajorii ley Galili
(Lukka 4.42-44)

³⁵ Jaango majjum, Iisaa hejji gilla law, yehi nokku perwudo ina wada toon du'aare. ³⁶ Simon e wondube e muudum ina piloo mo. ³⁷ Nde be njiinoo mo ndeen, be mbi'i mo:

—Yimbe fuu ina pile.

³⁸ Iisaa wi'i be:

—En njaha ley gure badiide deen faa mi waajoo toon du, sabo wo duum waddi kam.

³⁹ O yehi ley leydi Galili fuu, imo waajoo ley cuudi ma66e baajordi, imo riiwa ginnaaji.

No Iisaa selliniri ceppindo
(*Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16*)

⁴⁰ Gorko ceppindo wari dikkinii yeeso makko, nyaagii mo, wi'i:

—Si a muuyii fu, aɗa waawi dannude kam faa mi laaba.

⁴¹ Iisaa yurmii mo, foorti junngo muudum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, daɗu!

⁴² Wakkati oon, ceppam ɗaam dilli e gorko oon, o daɗi.

⁴³ Wakkati oon fu, Iisaa yoppi mo de gongini mo, ⁴⁴ wi'i:

—Tinna, taa humpitin fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laaɓugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina ɓe a daɗii.

⁴⁵ Ammaa kanko, ko o dillu doon fu, o fuddi sankitinde kabaaru oon. Dum waɗi de Iisaa waawaa naatude gallu-uje si yimɓe paamanii dum. O heddii ladde, yimɓe ina yuura tatteeji fuu ina ngara to makko.

2

No Iisaa selliniri mo ɓanndu waatundu
(*Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26*)

¹ Gaɗa balɗe seeda, Iisaa warti ngalluure Kafar-nahum. Yimɓe nani o wartii imo woni ley suudu. ² Jamaa keewɗo hawriti ley suudu doon faa nokkuure fuu heddaaki, fay yaasin dammbugal toon. Heddii imo waajoo ɓe konngol Laamɗo. ³ Yimɓe ngari, ngaddani mo gorko mo ɓanndu waatundu. Worɓe nayo na ndonndii dum.

⁴ De ɓe kunnngii yottinde mo to Iisaa saabe jamaa oon. Ndelle ɓe yeenji dow suudu nduun, ɓe njuli dow do fotata e Iisaa, de ɓe njippiniri doon mo ɓanndu waatundu oon, tawi ina fukkinaa e daɗɗo. ⁵ Nde Iisaa yiinoo goondinal maɓɓe ndeen, wi'i mo ɓanndu waatundu oon:

—Binggel am, hakkeeji maa njaafaama.

⁶ Jannginoobe Tawreeta jooɗinoobe doon ɓeen ina miiloo e ɓerde muɓɓen: ⁷ «Ko waɗi gorko o na haalira hono ni? O mbonkake Laamɗo! Moy waawi yaafaade hakkeeji sanaa Laamɗo gooto oon?» ⁸ Iisaa faami wakkati oon miilooji maɓɓe, wi'i ɓe:

—Dume waɗi de oɗon miiloo miilooji gaadi ni e ɓerde moodon? ⁹ Dume ɓuri hoyude? Yalla wi'ude mo ɓanndum waati hakkeeji muudum njaafaama,

naa wi'ude dum ummoo, hooya daɗɗo muudum, yaha? ¹⁰ Ammaa, faa mi faamina on Bii Nedɗo ina jogii baawɗe yaafaade hakkeeji ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:

¹¹ —Mido haalane: umma, hooyu daɗɗo maa, kootaa suudu maa.

¹² Wakkati oon gorko oon ummii, hooyi daɗɗo mum, dilli yeeso yimɓe ɓeen fuu. Be fuu dum haaynii ɓe, ɓe keddii iɓe njetta Laamɗo, iɓe mbi'a:

—Min nji'aay hono dum abada!

No Iisaa noddiri Lewi
(*Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32*)

¹³ Iisaa yeccitii to maayo toon. Jamaa oon fuu tawi mo toon, imo waajoo dum'en. ¹⁴ Nde o yahannoo ndeen, o yi'i Lewi bii Alfaa ina joodii e suudu to lampo nanngetee, o wi'i dum:

—Jokkam!

Lewi ummii, jokki mo. ¹⁵ Nde Iisaa nyaamannoo e ley suudu Lewi ndeen, nanngoo6e lampo heew6e e luttu6e wob6e na njoodii, ina nyaamda e makko, kanko e taalibaa6e makko. Sabo yim6e heew6e ina njokki Iisaa. ¹⁶ Jannginoo6e Tawreeta jeyaa6e e waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina nyaamda e yim6e been, mbi'i taalibaa6e makko been:

—Ko wadi de imo nyaamda e nanngoo6e lampo e luttu6e wob6e?

¹⁷ Nde o nannoo dum ndeen, o wi'i 6e:

—Wanaa sellu6e kaajaa cawroowo, wo nyaw6e kaajaa cawroowo. Mi waraay faa mi nodda dartii6e. Wo luttu6e ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(*Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39*)

¹⁸ Taalibaa6e Yaayaa e Farisa'en ina cuumoo. E ley duum, yim6e ngari, yami Iisaa:

—Ko wadi de taalibaa6e Yaayaa e taalibaa6e Farisa'en ina cuumoo, de 6e maa been cuumataako?

¹⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla war6e 6angal ina mbaawi suumaade tawa 6anudo oon ina wondi e mu6ben naa? Mbaawaa. Sini 6anudo oon ina wondi

e ma66e, 6e cuumataako. ²⁰ Ammaa balde ngaran de 6anudo oon ittete e hakkunde ma66e. E balde deen 6e cuumotoo. ²¹ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Si dum wadii, tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool beydoo. ²² Katin du fay gooto loowataa cabijam kesam e sumalleeji kiiddi. Si dum wadii fu, cabijam daam fusan di, kanjam e sumalleeji diin fuu mbona. Cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee!

Haala nyalaande fowteteende

(*Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5*)

²³ Wadiino e nyalaande fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaa6e muudum ina itta cammeeki alkama e laawol ngool.

²⁴ Ndeen Farisa'en mbi'i mo: —Ndaaru, dume wadi de taalibaa6e maa 6e ina ngolla ko hadaa golleede nyannde fowteteende?

²⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo na haajaa ko nyaamete, kam e yaadiraabe muudum naa?

²⁶ O naati hukum Laamdo e ley jamaanu Almaami Mawdo bi'eteedo Abiyatar, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.

²⁷ Iisaa wi'i 6e katin:

—Nyalaande fowteteende ndeen wo saabe neddo

wadira, wanaa neddo wadira saabe nyalaande fowteteende ndeen. ²⁸ Ndelle fay nyannde fowteteende ndeen, Bii Neddo woni joomum.

3

No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende

(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)

¹ Iisaa naati ley suudu waajordu nduun katin, o tawi toon gorko mo junngo waanngo. ² Yimbe wonbe doon been na taykoo Iisaa, iŕe ndaara yalla dannan gorko oon ley nyalaande fowteteende ndeen, faa be keba ko be pelira dum. ³ Iisaa wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde maŕe!

⁴ Caggal duum, o yami be:

—Dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa warude dum?

Ammaa be njaabaaki.

⁵ Iisaa yeewri be tikkere, yoorgol berde maŕe ngool woyni yonki makko. O wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ⁶ Wakkati oon, Farisa'en been njalti, njoododii e daraniibe Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yimbe ngardi to Iisaa

⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaaŕe muudum dilli doon, njehi maayo. Jamaa keewdo yuurudo Galili jokki mo. ⁸ Yimbe heewbe, yuurube

Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi lettugal Urdun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o wadata duum, ngari to makko. ⁹ Iisaa wi'i taalibaaŕe muudum been pilanoo dum laana taa jamaa oon billa dum. ¹⁰ Saabe ko o dannata heewbe duum wadi de nyawbe been fuu kenyanii mo faa meema mo. ¹¹ Wakkati mo ginnaaji nji'i mo fu, ina kippoo, ina yeewnoo, ina mbi'a:

—Aan a Bii Laamdo!

¹² Imo sappana be sanne taa be kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suborii taalibaaŕe sappo e dido

(Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)

¹³ Caggal duum, Iisaa yeeŕowi dow waamnde, noddi be muuyi, de be ngari to muudum. ¹⁴ O subii sappo e dido, faa ngonda e makko, o nula dum'en mbaajowoo, ¹⁵ woodi o hokka dum'en baawde riiwude ginnaaji. ¹⁶ Inan inde sappo e dido be o subii been: Simon mo o innditiri Piyeer ¹⁷ e Yaakuuba e minyum bi'eteedo Yuhanna, biŕe Jebede be o innditiri Bowanerges been, (maanaa majjum woni «Biŕe Riggaango»), ¹⁸ kam e Andire e Filipu e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba gii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba ¹⁹ e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)

²⁰ Caggal duum, o hooti. Jamaa hawriti dow makko katin faa kanko e taalibaa6e makko 6e kunngii he6ude no 6e nyaamira. ²¹ Nde sakiraa6e makko nannoo dum ndeen, ngarani mo, sabo wi'aama hoore makko waylitake.

²² Jannginoobe Tawreeta yurnoo6e Urusaliima ngari, mbi'i:

—Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon woni e makko. Wo kam hokki mo baawde riiwude ginnaaji diin.

²³ De Iisaa noddi 6e 6e ngara to muudum, banndani 6e, wi'i:

—Noy Seydaani waawirta riiwude hoore muudum? ²⁴ Silaamu feccake ina habda fu, laamu nguun waawataa heddaade. ²⁵ Katin du si galle feccake ina habda fu, galle oon waawataa heddaade. ²⁶ Ndelle, si Seydaani feccake ina ha6a e hoore mum fu, waawataa heddaade, wo dum timmoode muudum.

²⁷ Iisaa jokkintini wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude ley galle gorko jom sembe de hooya jawdi muudum. Sanaa artoo ha66a joomum tafon, ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yim6e ina mbaawi yaafeede hakkeoji mu6ben fuu e mbonkaaji di 6e mbonkii Laamdo fuu. ²⁹ Kaa mbonkiido Ruuhu Ceniido oon yaafataake abada. Hakke joomum heddoto dow muudum faa abada.

³⁰ Iisaa wi'irii noon saabe ko 6e mbi'i imo wondi e ginnaaru duum.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum

(*Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21*)

³¹ Inna Iisaa e minyiraa6e Iisaa wor6e ngari, ndarii yaasin suudu doon, de neli o noddee. ³² Do jamaa oon filii mo doon, 6e mbi'i mo:

—Inna maa e minyiraa6e maa na ngoni yaasin, ina kaa-jaa ma.

³³ O jaabii, o wi'i:

—Moy woni inna am e minyiraa6e am?

³⁴ O ndaari joodiibe ina piilii mo been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraa6e am. ³⁵ Sabo gadoowo muuyde Laamdo, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

4

Banndol haala aawoowo
(*Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8*)

¹ Iisaa ina waajoo hunduko maayo ngoon katin. Jamaa keewdo filii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Jamaa oon fuu ina woni hunduko maayo ngoon. ² Imo waajoroo 6e e banndi keewdi, imo wi'a 6e:

³ —Kettindee! Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, de pooli ngari cu6i ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa, ndi fudi law, sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Ammaa nde naange wulnoo fu, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay

dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi, ndi rimaay. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, mawni, rimi: yoga beydake kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

⁹ Caggal duum, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Nde Iisaa toowtunoo yimbe been fu, taalibaa6e sappo e dido been e yimbe filiibe mo been yami mo e dow banndi diin. ¹¹ O wi'i 6e:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De won6e yaasin been, huunde fuu sanaa mbanndanee. ¹² Dum wadi de:

«ina ndaara faa wooda tawa nji'ataa,
ina nana faa laaba tawa paa-
mataa,
faa taa 6e tuuba de 6e
njaafee.»*

No Iisaa firtiri banndol aawoowo

(Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15)

¹³ O wi'i 6e:

—On paamaay banndol ngol naa? Noy paamirton banndi goddi diin fuu ndelle?

¹⁴ Aawoowo oon wo konngol Laamdo aawata. ¹⁵ Aawdi caamundi sera laawol ndiin wo nan6e konngol ngool, de wakkati oon fu Seydaani wara, itta ko aawaa e ma66e

duum. ¹⁶ Aawaandi dow korokaaye ndiin woni nan6e ngol, de nja66orii ngol seyo wakkati gooto. ¹⁷ Ammaa ngol walaa dadi e ma66e, wakkati seeda tan ngol wonata e ma66e. Nde billaare naa torra hewti 6e saabe konngol ngool fu, 6e njoppa ngol wakkati gooto. ¹⁸ Aawaandi ley kebbe ndiin woni nan6e ngol, ¹⁹ ammaa ka66u-ko'u adunaaru e eytugol jawdi, kam e muuyde yonki godde naatan 6e, gilla ngol, ngol laato dimarol. ²⁰ Kaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni nanoo6e konngol ngool de nja6a ngol. Be ndiman: yoga sowoo kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

Banndol dow lampal

(Lukka 8.16-18)

²¹ Caggal duum, Iisaa wi'i 6e:

—Yalla won fuu ku66oowo lampal de hippa dum kaakol, naa soorna dum ley leeso naa? Wanaa bilan ngal naa? ²² Walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko wadiraake suuraare ko wurt-intaake yaasin. ²³ Jom nowru nanooru fuu nana!

²⁴ O wi'i 6e katin:

—Tinnee e no nanirton haalaaji am di! Sabo ko etiranton wob6e, wo duum etirantedon, woodi on beydante du. ²⁵ Sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo beydante. Ammaa mo walaa

* 4:12 Esaaya 6.9-10. † 4:25 Paamaldo ina yaada e goondinal omtoowal bernde joomum faa jaba goonga.

paamal oon, fay seeda ko jogii
duum teetete.

Banndol dow aawdi

²⁶ O wi'i katin:

—Laamu Laamdo ina wa'i hono neddo caakudo aawdi e ngesa muudum ni. ²⁷ Baawo dum, imo daanoo jemma imo ummoo nyalooma, no laatorii fuu aawdi ndiin fudan, mawna, tawa joomum anndaa no ndi mawniri. ²⁸ Leydi ndiin fudinta aawdi ndiin, ndi wada gulle, wutaandu jokka, de caggal duum, wutaandu nduun wada gabbe. ²⁹ Si ko aawaa duum benndii, tayee, sabo wakkati muudum yottake.

Banndol haala gabbel pamarrel

(*Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19*)

³⁰ O jokkintini o wi'i:

—Dume nanndinten e laamu Laamdo? Banndol ngole mbandirten ngu? ³¹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari. Kam buri gabbe fuu famdude. ³² De si ngel aawaama fu, ngel mawnan faa ngel bura ledde sardine fuu. Ki wadan licce mawde de dowki faa pooli mbaawa nyibude cuudi muβben e majje.

³³ Iisaa waajorake yimbe been konngol Laamdo ngool e banndi keewdi gaadi noon, haddi ko be mbaawi faamude. ³⁴ Walaa fuu ko o haalani be si wanaa e banndol. Ammaa nde o toowtidi e taalibaaβe makko been fuu, imo fiirtana dum'en banndi diin fuu.

No Iisaa darniri henndu
(*Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25*)

³⁵ Kiiral naange nyalooma oon, Iisaa wi'i taalibaaβe muudum been:

—En peyyita, keedowen gere ooto maayo.

³⁶ Be njoppi jamaa oon, be tawti mo e laana ka o wonnoo e muudum kaan, be ndunnyi. Laanaaji goddi du ina njokki mo. ³⁷ Henndu sattundu ummii, bempeyye ummii ina piya laana kaan, faa ka hesi heewude ndiyam. ³⁸ Iisaa ina daanii gada laana toon, imo wawlii wawlaare. Be pindini mo, be mbi'i mo:

—Moodibbo, a hillaaka ko min kalkata dum naa?

³⁹ O ummii, o sappani henndu nduun e semmbe, o wi'i maayo ngoon:

—Deyyina! Dara!

Henndu nduun deyyinii, fuu wadi siw. ⁴⁰ Caggal duum, o wi'i be:

—Ko wadi de kuldon? Faa hannden on ngalaa hoolaare naa?

⁴¹ Be kuli kulol cattungol, heddi iβe mbi'undura:

—O wo moy de fay henndu e ndiyam ina downtanoo dum?

5

No Iisaa selliniri gondudo e ginnaaji

(*Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39*)

¹ Caggal duum, be njottii gere ooto maayo ngoon, to leydi Gerasa'en. ² Nde Iisaa wurtinoo laana kaan ndeen, gondudo e ginnaaru yuuri ley caabeeje, hawri e makko. ³ Ley caabeeje

deen o joodinoo. Fay gooto waawaa ha66ude mo, sabo fay callali ka66ataa mo. ⁴ Sabo imo woownoo geyyireede geyyelle e callali, ammaa imo taya callali diin, imo hela geyyelle deen. Fay gooto du semmbem hewtaay faa nannga mo. ⁵ Nyannde fuu, jemma e nyalooma ley caabeeje e baamle o woni, imo wulla imo seekitoroo kaaye. ⁶ Nde o haccinoo Iisaa faa to woddi ndeen, o doggiri to muudum, o sujidani dum, ⁷ o wulli faa toowi, o wi'i:

—Iisaa Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Hunanam saabe Laamdo, a torrataa kam!

⁸ O wi'ii noon sabo Iisaa wi'unoo mo:

—Aan ginnaaru, yaltu e makko.

⁹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

Ndu jaabii, ndu wi'i:

—Jamaa mbi'eteemi, sabo miden keewi.

¹⁰ Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa wurtina di leydi ndiin.

¹¹ Coggal girooji manngal ina dura doon e dow waamnde.

¹² Ginnaaji diin njaarii mo o acca dum'en naata e ley girooji diin. ¹³ O ja6ani di.

Ginnaaji diin njalti, naati e girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, saami ley maayo ngoon, yoolii. Idi ngada hono ujunaaje didi. ¹⁴ Duroo6e been ndoggi kaalanowi dum yim6e ngalluure ndeen e seraaji mum. Yim6e been njehi faa ndaarowa ko wadi duum. ¹⁵ Nde 6e ngarnoo to

Iisaa ndeen, 6e nji'i gorko gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii ina 6ornii kad-dule, hakkillo muudum du wartii. De kulol nanngi 6e.

¹⁶ Yiinoo6e dum been kaalani 6e ko hewtinoo gondunoodo e ginnaaji oon e girooji diin.

¹⁷ Ndeen 6e puddi nyaagaade Iisaa dillana 6e leydi ma66e.

¹⁸ Nde o naatannoo laana kaan ndeen, gondunoodo e ginnaaji oon nyaagii mo o acca dum jokka mo. ¹⁹ O salanii oon, o wi'i dum:

—Hootu suudu maa to koreeji maa, kaalanaa 6e ko Joomiraado wadani ma e no o yurmorii ma.

²⁰ O yehi imo gooyna e leydi mbi'eteendi Galluujje Sappo ndiin ko Iisaa wadani mo. Be fuu dum haaynii 6e.

No Iisaa iirtiniri bii Jayrus e no selliniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

²¹ Nde Iisaa naatunoo laana yeccii gere ooto maayo ndeen, jamaa keewdo filiidiin dum katin dakkol maayo doon. ²² Ndeen gooto e hooree6e suudu waajordu bi'eteedo Jayrus wari, yi'i Iisaa tan, hippii e koyde muudum. ²³ O nyaagii dum o haali faa heewi, o wi'i:

—Biyam debbo ina habda e yonki. War yowu junngo maa dow makko, faa o dada, o wuura!

²⁴ Iisaa yaadi e makko. Jamaa keewdo jokki dum faa ina 6illa dum.

²⁵ Ina woodi doon debbo mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e

didi. ²⁶ O tampii sanne, o yehii to sawroo6e heew6e faa jawdi makko timmi. Dum fuu samtanaay mo, nyawu nguun beydoto tan. ²⁷⁻²⁸ O nani haala Iisaa ina haalee, o naati e jamaa oon. Imo miiloo si o he6ii o meemii saaya muudum tan o dadan. O yuuri gada Iisaa, o meemi saaya muudum. ²⁹ Wakkati oon yiyam makko darii, de o maati e terde makko o dadii. ³⁰ Wakkati oon fu, Iisaa du maati won baawde yuurude e muudum, yeeyii hakkunde jamaa oon, wi'i:

—Moy meemi saaya am?

³¹ Taalibaa6e makko been mbi'i mo:

—A yi'ii inan jamaa ina 6illi ma, de ada yama moy meemi ma?

³² Kaa imo yeewa gereeeji fuu, faa o yi'a meemudo mo oon. ³³ Debbo oon ina diwna no foti hulude sabo ina anndi ko wadi, wari, hippii yeeso makko, haalani mo goonga.

³⁴ Iisaa wi'i mo:

—Bannam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam! A dadii e nyawu maa!

³⁵ O tilaaki haalde, faa wob6e yuurube to suudu Jayrus hooreejo waajordu oon mbi'i dum:

—Biya heddaaki. Haanaa tampinaa Moodibbo o katin!

³⁶ Kaa Iisaa hiisaaki haala ma66e, wi'i Jayrus:

—Taa hulu, goondin tan!

³⁷ O accaay fay gooto yaada e makko si wanaa Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna minyoo Yaakuuba oon. ³⁸ Be njot-tii suudu hooreejo waajordu

oon. O tawi doon jamaa, yim6e ina mboya, ina mbulla semmbe. ³⁹ Nde o naatunoo ndeen, o wi'i 6e:

—Dume woni bojji di e duko ko? Suka o maayaay, wo o daani tan.

⁴⁰ Be njalnorii haala makko. Ndeen o wurtini 6e fuu, o hooyi baaba suka oon e inna muudum e taalibaa6e makko tato 6e o wondi, 6e naati suudu to suka oon tawaa toon. ⁴¹ O nanngi junngo mum, o wi'i:

—*Talita kuumii!* (Dum na fiirta «Suka debbo, umma!»)

⁴² Wakkati oon fu suka oon ummii, ina yaha. Duu6i makko wo sappo e didi. Dum haaynii yim6e been sanne. ⁴³ Iisaa tindini 6e sanne taa 6e paamina dum fay gooto. O wi'i 6e kokka suka oon ko nyaametee.

6

No Nasaraatunkoo6e calorii jabande Iisaa

(*Matta 13.53-58, Lukka 4.16-30*)

¹ Iisaa dilli nokku oon, hooti wuro ngo mawni ngoon. Taalibaa6e muudum njokki dum. ² Nde nyalaande fowteteende yottinoo ndeen, o fuddi waajaade ley suudu waajordu nduun. Nan6e waaju makko been, dum haaynii dum'en, heddi inna mbi'a:

—Toy o he6i dum? Noy o he6iri hakkillo ngo? Ndaar! Noy neddo waawiri wadirde kaayeeffiji di? ³ Yalla wanaa kanko woni cehoowo ledde, 6ii Mariyama naa? Wanaa o mawnoo Yaakuuba e Yuusufi

e Yahuuda e Simon? Wanaa enen e banndiraa6e makko rew6e koddi naa?

Dum saabanii 6e salaade mo. ⁴Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu si wanaa e ley wuro muudum e hakkunde rimdaa6e muudum e ley suudu mum.

⁵Iisaa he6aay wadude doon fay kaayeeffi gooto, si wanaa ko yowi junngo muudum e nyaw6e seeda, danni dum'en.

⁶De ko 6e ngoondinaay mo duum haaynake mo.

No Iisaa nuliri taalibaa6e muudum sappo e dido been

(Matta 10.1, 5-15, Lukka 9.1-6)

Caggal duum, Iisaa yiiltii e gure piiliide doon deen, ina waajoo. ⁷O noddi taalibaa6e sappo e dido been, o nuliri dum'en dido dido. O hokki 6e baawde riiwude ginnaaji, ⁸o wi'i 6e taa 6e njaada e fay huunde si wanaa cabbi. Taa 6e kooya buuru naa mbasu naa kaalisi e ley njiibaaji ma66e.

⁹O yamiri 6e 6e bornoo pade, de taa 6e kooya saayaaji didi.

¹⁰O wi'i 6e katin:

—Galle fuu mo njippidon, keddodon doon faa nde ndilloton e nokku oon. ¹¹Si on ngarii e nokkuure de yim6e nja66aaki on naa kettindanaaki on, ndillon toon, pidon sollaare ma66e wonnde e koyde mon faa laatanoo 6e seede e dow bonanda ma66e.

¹²Be njehi, 6e mbaajii yim6e been tuuba, ¹³6e ndiiwi ginnaaji keewdi, 6e

ngatti nebbam dow ko'e nyaw6e heew6e 6e cellini dum'en.

No Yaayaa maayri

(Matta 14.1-12, Lukka 9.7-9)

¹⁴Hirudus, kaananke oon, nani haala Iisaa ina haalee, sabo innde Iisaa sankitake faa yaaji. Wo66e ina mbi'a wo o Yaayaa lootoowo lootalgal batisima* oon ummitii e maayde, duum wadi de imo jogii baawde wadude kaayeeffiji. ¹⁵Wo66e ina mbi'a wo o annabi Iliyaasa. Wo66e du ina mbi'a wo o annabaajo hono annaba6e arandee6e been ni. ¹⁶Nde Hirudus nanoo dum ndeen, wi'i:

—Yaayaa mo tayunoomi hoore mum oon, kam iirtii!

¹⁷Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngée, ha66ee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe Hirudiya jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu mo o banunoo oon. ¹⁸Sabo Yaayaa ina wi'annoo mo:

—Daganaaki ma teetaa jom suudu mawna.

¹⁹Hirudiya mettaa e Yaayaa faa ina yidi o warree, de he6aay laawol, ²⁰sabo Hirudus ina hulannoo Yaayaa, ina anndunoo o gorko ponnditiido, ceniido. Dum wadi de imo haybannoo dum. Si o hettindake haala muudum fu, hakkillo makko jii6oto, woodi du imo yidi hettindanaade dum.

²¹Ammaa, Hirudiya hefi laawol warude mo nyannde rimeede Hirudus wartunoo.

* **6:14** Do wi'ete lootalgal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootalgal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

Hirudus wadani howruube muudum e hooree6e sordaasiibe been e inndee-anndee'en Galili been fuu hiraande mawnde. ²² Bii Hirudiya debbo naati ina wama. Dum weli Hirudus e joododiibe e muudum fuu. O wi'i suka debbo oon:

—Haalanam ko njiddaa faa mi wadane.

²³ O hunanii dum, o wi'i o hokkan dum huunde fuu ko nyaagii mo, fay si tawi wo feccere laamu makko. ²⁴ De suka debbo oon yalti, wi'i inna muudum:

—Dume kaanumi nyaagaade mo?

Inniiko oon jaabii mo, wi'i:

—Nyaaga mo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon!

²⁵ Suka debbo oon henyii, yeccii to kaananke oon, nyaagii dum, wi'i:

—Ko njidumi, ngaddanaa kam joonin joonin wo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

²⁶ Bernde Hirudus metti sanne. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaabe been, o yidaa yaltude e konngol makko ngool.

²⁷ Wakkati oon o neli gooto e sordaasiibe doomoobe mo been, o yamiri dum waddowa hoore Yaayaa. Sordaasi oon yeccii, naati ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa,

²⁸ tummbi ley le'al, waddi, hokki suka debbo oon. Suka debbo oon du hokki inna mum. ²⁹ Nde taalibaa6e Yaayaa been nannoo dum ndeen, ngari kooyi banndu makko nduun, ngattowi dum e saabeere.

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje njoyo e rew6e e sukaabe

(Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

³⁰ Nulaa6e been ngarti to Iisaa, kaalani dum ko ngadi duum e ko mbaajii duum fuu.

³¹ O wi'i 6e:

—En njaha nokkuure ferwunde, ke6on fowtinaade seeda.

Ko o wi'i noon duum wo saabe yaha-warta yim6e na heewi doon, faa kanko e taalibaa6e makko been, 6e kunngii he6ude fay no 6e nyaamira. ³² Be njehi 6e naatowi laana, 6e peyyiti, 6e toowti kam6e tan e nokku perwudo. ³³ Yim6e heew6e nji'ii i6e njaha, annditi to 6e ponndii. Heew6e yuuri e gure deen fuu, kenyanii to 6e ponndii toon, arti 6e yottaade. ³⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii 6e sanne, sabo i6e nga'i hono no baali di ngalaa duroowo ni. O heddi imo waajoo 6e kulle keewde. ³⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaa6e been battitii mo, mbi'i:

—Joonin hiirii, katin du nokku o wo ladde 6olde.

³⁶ Mbi'aa jamaa o sankitoo e gure e nokkuuje badiide do faa coodowa ko nyaama.

³⁷ O jaabii 6e, o wi'i:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Ndeen 6e yami mo, 6e mbi'i:

—Ndelle ada yidi min kooya buudi cardi keme didi min coodanowa 6e buuru ko 6e nyaama?

³⁸ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Ndeen 6e yami mo, 6e mbi'i:

—Ndelle ada yidi min kooya buudi cardi keme didi min coodanowa 6e buuru ko 6e nyaama?

—Noy foti buuruuje de njogidon? Njehee ndaarowee!

Nde 6e njahunoo 6e kumpi-towii ndeen, 6e mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi min njogii.

³⁹ O yamiri taalibaa6e been njoyyinira jamaa oon feere feere dow hudo hecco.

⁴⁰ Be njoodorii feere feere, hemre hemre, e capande njoyo njoyo.

⁴¹ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggiti kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon, o hokki taalibaa6e makko peccana yim6e been. Hono noon liyyi didi diin du.

⁴² Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. ⁴³ Taalibaa6e been kawrunduri kedde buuru e liyyi deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ⁴⁴ Nyaamu6e buuru oon been, fay wor6e tan ngadii hono ujunaaje njoyo.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde

(Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21)

⁴⁵ Wakkati oon fu, Iisaa yamiri taalibaa6e muudum naata laana kaan, ardoo dum peyyita njaha Baytisayda gere ooto maayo ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa oon tafon. ⁴⁶ Nde o seedunoo e jamaa oon ndeen, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare.

⁴⁷ Nde jemma warnoo ndeen, tawi laana kaan ina woni hakkunde maayo toon, Iisaa tan heddii e leydi.

⁴⁸ O sooyinii taalibaa6e been ina cummba† ko mbaawi fuu, sabo wo 6e hawroo6e e henndu. Nde 6adinoo weetude ndeen, o wari to ma66e imo yaha e koyde dow ndiyam daam, faa o hesi faltaade 6e. ⁴⁹ Kaa nde 6e njiinoo mo imo yaha e dow ndiyam daam ndeen, 6e cikki wo dum mbeelu, 6e keddii i6e mbaayda, ⁵⁰ sabo 6e fuu, nde 6e njiinoo mo ndeen, nesiiji ma66e tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i 6e:

—Cellinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

⁵¹ O naati laana kaan, o tawti 6e, de henndu nduun darii. Dum haayinii 6e sanne.

⁵² Be paamaayno haaynde nde Iisaa wadiri buuru oon ndeen, sabo 6e wum6e berde.

No Iisaa selliniri nyaw6e ley leydi Genesaret

(Matta 14.34-36)

⁵³ Be peyyiti maayo ngoon, 6e njottii leydi Genesaret, 6e ndarii doon. ⁵⁴ Wakkati 6e njalti e laana kaan ndeen, yim6e been annditi mo, ⁵⁵ cankitii e seraaji diin fuu, ina njowa nyaw6e mu66en e dow daddooji, ina ngadda nokku fuu do nani imo woni. ⁵⁶ Katin du do Iisaa tawaa fuu, gilla e ley gure faa e galluuje faa e ladde, yim6e been ngaddan nyaw6e mu66en e taliyaaje, ina njaaroo mo o acca 6e meema fay si wo kommbol saaya makko. Meemu6o ngol du fuu dadii.

† 6:48 Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam.

7

Haala al'aada maami-raabe

(Matta 15.1-9)

¹ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta wobbe yuuruibe Urusaliima piilii Iisaa. ² Be nji'i taalibaaibe makko wobbe ina nyaamira juude tuunde, dum woni tawa lootiraay no tawaangal mabbe worri ni.* ³ Sabo Farisa'en e Alhudiyanooobe fuu nyaamataa si lootaay juude mubben faa laaba, al'aada maamiraabe mabbe oon be njokki. ⁴ Si be ngartii luumo, be nyaamataa si be lootaaki. Ibe njogii al'aadaaji goddi keewdi di be njokki, ko wa'i hono lawyude kore e potiije e taasaaje gadiraade njamndi. ⁵ Wakkati oon, Farisa'en e jannginoobe Tawreeta yami Iisaa, mbi'i:

—Dume wadi de taalibaaibe maa been ndewataa al'aadaaji maamiraabe meeden, ina nyaamira juude tuunde?

⁶ O jaabii be, o wi'i:

—Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on. Wo on munaafiki'en, hono no winndiraa:

«Lenyol ngol ina teddina kam e kundude mubben, ammaa berde mubben ina mboddi kam.

⁷ Bolum be ndewata kam.

Si goonga, janndeeji di be njannginta diin wo jamirooje yimbe tan.»†

⁸ Iisaa jokkintini, wi'i:

—Odon acca jamirooje Laamdo, de odon njokka al'aadaaji yimbe. ⁹ Odon calanoo yamiroore Laamdo faa laaba, faa kebon ndarnon al'aada moodon! ¹⁰ Sabo Muusaa wi'i: «Teddin bammaa e inna maa.»‡ O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laato jukkungo muudum.»§ ¹¹ De onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo *Korbaan*» (Korbaan ina fiirta «Sadaka Laamdo»). ¹² Ko mbi'oton noon duum, odon kada yimbe wallude baabiraabe mubben naa inniraabe mubben katin. ¹³ Hono noon tosirtan konngol Laamdo e al'aadaaji di ndonundurton diin. Katin du odon ngada kulle keewde gaade noon.

Haala ko tuuninta neddo
(Matta 15.10-20)

¹⁴ Caggal duum, Iisaa nodditi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindanee kam, on fuu, paamee: ¹⁵ Fay huunde naatataa e neddo de tuunina dum. De wo ko yuurata ley neddo duum tuuninta dum. [¹⁶*]

¹⁷ Nde Iisaa seedunoo e jamaa oon de naatowi ley suudu ndeen, taalibaaibe muudum been yami dum maanaa banndol ngol. ¹⁸ O wi'i be:

—Onon du, on paamaay naa? On paamaay ko yuurata

* **7:2** lootugol juude ngol ha66aaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina ngol wadira. † **7:7** Esaaya 29.13. ‡ **7:10** Wurtagol 20.12. § **7:10** Wurtagol 21.17, Lewinkooobe 20.9. * **7:16** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

yaasin de naata e hunnduko neddo duum, wanaa duum tuuninta joomum? ¹⁹ Sabo dum naataay e bernde joomum. Wo reedu mum tan dum naati, woodi du dum yaltan.

E haalaaji diin Iisaa holliri nyaamdu fuu na laabi. ²⁰ O wi'i katin:

—Ko wurtotoo e ley bernde neddo duum, wo kam tuuninta joomum. ²¹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi yuurata, kam e fijirde e nguyka e war-hoore e ²² jeenu e eelgal e bonanda e jamba e gollleeji terde cementiniidi e muuyde bonde e mbonka e mawninkinaare e majjere. ²³ Kujje bonde deen fuu e bernde yuurata, de tuunina neddo.

*No debbo mo wanaa Alhu-
udiyanke goondiniri Iisaa
(Matta 15.21-28)*

²⁴ Iisaa dilli doon fonndii leydi Tirus. O jippii e suudu gomma. O yidaa fay gooto faama toon o woni, ammaa o waawaano suudaade. ²⁵ Wakkati oon, debbo gomma mo binnigel muudum dewel wondi e ginnaaru, nani haala makko ina haalee, wari hippii dakkol koyde makko. ²⁶ Debbo oon wanaa Alhuudiyanke, wo to Finiki ley leydi Siiriya o rimaa. O nyaagii Iisaa itta ginnaaru nduun e biyiiko oon. ²⁷ Kaa Iisaa wi'i mo:

—Accu sukaaɓe been kaara tafon. Sabo hooyude nyaamdu sukaaɓe de faddana dawaadi woodaa.

²⁸ Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Goonga Joomam, ammaa dawaadi doomooji du ina nyaama ko sukaaɓe caamdinta duum.

²⁹ Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njaabiɗaa jaabu o, hootu, ginnaaru nduun wurtake e biya oon.

³⁰ O hooti, o tawi biyiiko oon ina fukkii dow leeso, ginnaaru nduun yaltii e muudum.

No Iisaa selliniri gorko paho mo haala muudum laabaa

³¹ Iisaa dilli leydi Tirus, rewii leydi Sidon, e leydi mbi'eteendi Galluujje Sappo ndiin, warti maayo Galili.

³² O waddanaa gorko paho mo haala muudum laabaa, o nyaagaa o yowa junngo makko e dow muudum.

³³ Wakkati oon, Iisaa toowtini mo jamaa oon, watti kolli muudum e noppi makko, tutti, meemiri tutte deen demngal makko. ³⁴ Caggal duum, o tiggittii kammu, o uumi, o wi'i paho oon:

— *Efata!* (Dum na fiirta «Cukkiteel!»)

³⁵ Wakkati oon, noppi gorko oon cukkittii, demngal muudum yoppaa, heddiina haalira no woodiri. ³⁶ Iisaa yamiri yimɓe been taa ɓe kaalana huunde nde fay gooto. Ammaa fay ko o hadata ɓe dow majjum, iɓe ɓeyda haalde dum. ³⁷ Dum haaynii ɓe faa yottii kaaddi, iɓe mbi'a:

—Golleeji makko fuu na mboodi. Imo faadintina faadu6e, imo muumdintina muum6e.

8

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje nayo e rew6e e sukaa6e

(Matta 15.32-39)

¹ Ley balde deen, jamaa keewdo hawriti katin. E ley ko 6e ngalaa ko 6e nyaama, Iisaa noddi taalibaa6e muudum been, wi'i dum'en:

² —Yim6e 6e ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati i6e ngondi e am, de 6e ngalaa ko 6e nyaama. ³ Si mi yoppii 6e koota tawee 6e nyaamaay, yolbere li6owan 6e dow laawol. Sabo wo66e ma66e yuuri to woddi.

⁴ Taalibaa6e makko been njaabii mo, mbi'i:

—Toy neddo hebata ko nyaamnata yim6e 6e ley ladde nde?

⁵ O yami taalibaa6e makko been, o wi'i:

—Noy foti buuruuje de njogidon?

Be mbi'i mo:

—Jeddi.

⁶ De o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. O hooyi buuruuje jeddi deen, o yetti Laamdo, o heltii de, o hokki taalibaa6e makko been peccana jamaa oon. Be ngadiri noon. ⁷ I6e njogii katin liyyoy pamaroy seeda. Iisaa yetti Laamdo dow makkoy, wi'i taalibaa6e muudum been pecca koy, kankoy du.

⁸ Be nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri

kedde deen. De keewi kan-deeje jeddi. ⁹ I6e ngada wor6e ujunaaje nayo. Caggal duum, Iisaa yoppi 6e, ¹⁰ naatidi e taalibaa6e muudum laana wakkati oon, feyyiti, yehi leydi Dalmanuuta.

No Farisa'en pilorii maande

(Matta 16.1-4)

¹¹ Farisa'en been ngari, pudfi yeddundurde e Iisaa. Be njarii mo o holla 6e maande yuuroore dow kammu faa 6e ndaartindoo mo. ¹² Iisaa uumi, wi'i:

—Dume wadi de yim6e jamaanu hannden o ina piloo holleede maande? Goonga kaalanammi on: fay maande wootere on kebataa!

¹³ Caggal duum, o seedi e ma66e, o naati laana kaan, o fonndii gere ooto maayo.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en

(Matta 16.5-12)

¹⁴ Taalibaa6e been njeggiti yoo6aade buuru, si wanaa buuruwal gootal tan 6e njogii ley laana kaan. ¹⁵ Wakkati oon, o tindini 6e, o wi'i:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e mo Hirudus oon.

¹⁶ Taalibaa6e been ina kaalda ina mbi'a ko njoobaaki buuru duum wadi de o wi'iri noon. ¹⁷ Iisaa annditi ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Ko wadi de odon kaalda hakkunde moodon on njoobaaki buuru? Yalla faa joonin on annditaay, on paamaay? Naa on wum6e berde? ¹⁸ Odon njogii gite, de on nji'ataa naa? Odon njogii

noppi, de on nanataa naa? Yalla on miccitaaki ¹⁹ nde peccanmi worbe ujunaaje njoyo buuruuje joy ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kandeeje sappo e didi.

²⁰ O yami 6e katin, o wi'i:

—Nde peccanmi worbe ujunaaje nayo buuruuje jeddi ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kandeeje jeddi.

²¹ Ndeen o wi'i 6e:

—Faa joonin on paamaay naa?

No Iisaa wumtiniri bumdo ley Baytisayda

²² Be njottii Baytisayda. Doon yimbe ngaddani Iisaa bumdo, 6e nyaagii dum meema mo. ²³ O nanngi junngo bumdo oon, o yaari dum yaasin wuro ngoon. Caggal duum, o tutti e gite muudum, o yowi juude makko e muudum, o yami dum, o wi'i:

—Won ko nji'ataa naa?

²⁴ Bumdo oon feerti gite mum, wi'i:

—Mido yi'a yimbe, de i6e nga'ani kam hono ledde jahooje ni.

²⁵ Iisaa yowi juude muudum e gite makko katin. Ndeen gorke oon feerti gite mum, tawi wumtii faa woodi, jiide muudum na laafi. ²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, de taa njeccodaa ley wuro ngo.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21)

²⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum ponndii gure gonde dakkol Kaysariya Filipu. Dow laawol ngool, o yami 6e:

—Moy yimbe mbi'ata ngonumi?

²⁸ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Wob6e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wob6e ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wob6e du ina mbi'a wo a gooto e ley annabaa6e been.

²⁹ O yami 6e, o wi'i:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu.

³⁰ Wakkati oon, o sappani 6e sanne taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

³¹ O fuddi faaminde 6e:

—Ina tilsii Bii Neddo torree torraaji keewdi. Maw6e yimbe e hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de gada balde tati fuu o iirtoto.

³² O haalani 6e dum faa laafi, de Piyeer toowtini mo, fuddi felude mo dow haalaaji makko diin. ³³ Iisaa kaa, hucciti e taalibaa6e muudum, ndaari 6e, de feli Piyeer, wi'i:

—Woddam aan Seydaani! Sabo miilooji maa diin

yuuraay to Laamdo, wo to yimbe di yuuri.

No Iisaa jokkirtee

(*Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27*)

³⁴ Caggal duum, o noddi jamaa oon e taalibaaɓe makko been, o wi'i dum'en:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, de hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ³⁵ Sabo muuydo

dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am e saabe Kabaaru Lobbo oon fu, dannaan ki. ³⁶ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si tawii mursii yonki muudum?

³⁷ Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ³⁸ Cemtirdo kam miin e haalaaji am e ley jamaanu tuundo luttudo Laamdo o, miin, Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e maleyka'en seniibe e ley teddeengal Baaba am.

9

¹ O wi'i ɓe katin:

—Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do ɓe maayataa tawee nji'aay laamu Laamdo ina warda e baawde.

Haala waylitagol alhaali Iisaa

(*Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36*)

² Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnde toownde, kam'en tan.

Doon alhaali makko waylitii yeeso maɓɓe. ³ Kaddule makko njalbi, ndawni far, faa dawninoowo fay gooto waawaa rawninirde noon e adunaaru ndu. ⁴ Iliyaasa e Muusaa ɓangani ɓe, ina kaalda e makko. ⁵ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Moodibbo, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁶ O anndaa ko o haalata, sabo kulol manngol naatii ɓe, kamɓe taalibaaɓe been. ⁷ Ruulde wari suddi ɓe. Daande yuuri e ley ruulde ndeen ina wi'a:

—O woni Biyam mo korsinmi. Kettindanee mo!

⁸ Wakkati oon, taalibaaɓe been yeewi gereegi fuu, de nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko ɓe njippotoo waamnde ndeen duum, o yamiri ɓe taa ɓe kaalana fay gooto ko ɓe nji'i duum faa wakkati nde Bii Neddo iirtii e hakkunde maayɓe ndeen.

¹⁰ ɓe njaɓi konngol ngol, de ɓe keddi iɓe yamundura hakkunde maɓɓe dume woni maanaa iirtaade e hakkunde maayɓe.

¹¹ Caggal duum, ɓe yami mo, ɓe mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹² O jaabii ɓe:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude tafon moyyintinoo

* **8:34** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

huunde fuu. Ndelle ko wadi de Binndi diin mbi'i ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi, huyfinee? ¹³ Mido haalana on: Iliyaasa wariino, de 6e ngolli dum ko 6e muuyi fuu, hono no haala makko haaliraa e Binndi diin ni.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde 6e ngartunoo to taalibaa6e heddiinoobe been fu, 6e nji'i jamaa keewdo ina filii dum'en, jannginoobe Tawreeta been ina njeddundura e mu66en. ¹⁵ Wakkati yim6e been nji'unoo Iisaa fu, dum haayni 6e. Be ndoggi 6e nja66owii mo. ¹⁶ O yami 6e, o wi'i:

—Dume njeddundurton e ma66e?

¹⁷ Gorko gooto ley jamaa oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi gaddando ma 6iyam gorko mo ginnaaru muumdini. ¹⁸ Do ginnaaru nduun ummorii mo fuu, li6an mo e leydi, hunduko makko ina wurtina ngu-ufo, imo neryundura nyiye makko, o yooraa kolon. Mi nyaagake taalibaa6e maa been ndiiwa ndu, de 6e kungii.

¹⁹ Iisaa wi'i yim6e been:

—Hey onon yim6e jamaanu hanndeejo 6e ngalaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka oon!

²⁰ O waddanaa suka oon. Nde ginnaaru nduun yi'unoo

Iisaa ndeen, dimmbi suka oon, li6i dum, heddi suka oon ina talloo e leydi, hunduko muudum ina wurtina ngu-ufo. ²¹ Iisaa yami baaba suka oon, wi'i:

—Gilla ndey dum hebi mo?

Baaba oon jaabii, wi'i:

—Gilla imo famdi. ²² Katin du wakkati fuu ginnaaru nduun ina li6a mo ley yiite naa ley ndiyam faa halka mo. De si tawii won ko mbaawdaa fu, njurmodaa min, mballaa min!

²³ Iisaa wi'i mo:

—Si mido waawi mbiidaa? Huunde fuu ina waawi laatanaade goondindo.

²⁴ Wakkati oon, baaba suka oon yeewnii, wi'i:

—Mi goondinii, de wallam, sabo goondinde ina tiidi kam!

²⁵ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina dogga warde ndeen, sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i ndu:

—Ginnaaru muumdinooru faadinooru, mido yamire mburtodaa e suka o, taa naatu mo abada katin!

²⁶ Ginnaaru nduun feekii, dimmbi suka oon semmbe, de yalti e makko. Heddi imo wa'i hono maaydo, faa ko heewi e wonnoobe doon been ina mbi'a o maayii. ²⁷ Ammaa Iisaa nanngi junngo makko, ummini mo tan, o darii.

²⁸ Caggal duum Iisaa naati suudu de taalibaa6e muudum been toowtidi e muudum, yami dum, mbi'i:

—Dume wadi de min kungii riiwude ginnaaru nduun?

²⁹ O jaabii:

—Ginnaaru nduun, sii muudum riiwirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa didaba dow maayde muudum e iirtagol muudum

(*Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45*)

³⁰ Be ndilli doon, 6e ceeki leydi Galili. O yidaa fay gooto faama dum, ³¹ sabo imo waa-joo taalibaa6e makko 6een. Imo wi'a dum'en:

—Bii Neddo wattete e juude yim6e. Be mbaran dum, de caggal balde tati fu, iirtoto.

³² Ammaa taalibaa6e 6een paamaay maanaa haala kaan, de kuli yamude mo du.

Haala burdo teddude

(*Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48*)

³³ Be njottii Kafarnahum. Nde 6e njippinoo suudu weerdude ma66e fu, o yami taalibaa6e makko, o wi'i:

—Dume njeddundurdon dow laawol?

³⁴ Be ndeyyinii, sabo ko 6e njeddunduri dow laawol dey, wo moy woni burdo teddude hakkunde ma66e.

³⁵ Ndeen Iisaa joodii, noddi taalibaa6e sappo e dido 6een, wi'i dum'en:

—Muuydo ardaade fuu, gada heddi6e 6een heedata, laatoo golloowo ma66e 6e fuu.

³⁶ Caggal duum, o nanngi junngo cukalel gomma, o darni ngel yeeso ma66e, o mumbilii ngel, o wi'i 6e:

³⁷ —Neddo fuu jabbiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jabbi. Katin du jabbiido kam fuu, wanaa miin tan jabbi, jabake Nuldo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(*Lukka 9.49-50*)

³⁸ Yuhanna wi'i mo:

—Moodibbo, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

³⁹ Ammaa Iisaa wi'i:

—Taa kadee mo dum, sabo fay gooto waawaa wadirde kaayeeffiji e innde am, de sakitoo mbonkoo kam wakkati oon. ⁴⁰ Sabo mo salaaki en fuu ina wondi e meeden. ⁴¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo on horde ndiyam saabe on yim6e Almasiihu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

Haala ko luttinta yim6e

(*Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2*)

⁴² Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko buri woodde e joomum wo hayre teddunde ha66ee e daande mum, faddee e maayo manngo. ⁴³ Si tawii junngo maa luttinte, tayu ngo. Naataa e nguurndam nduumiidam a nyakudo buri moyyande ma diina naatude e jahannama yiite nge nyifataa tawee a ki66udo.

[⁴⁴ *] ⁴⁵ Si tawii koyngal maa luttinte, tayu ngal. Naataa

* **9:44** E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 44: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48.

ley nguurndam nduumiidam tawee wo a nyakudo buri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a kibbudu. [46 †] 47 Katin du si yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo naataa e laamu Laamdo a dokko buri moyyande ma diina paddeetaa e jahannama a kibbudu. 48 Doon, «gildi muudum mbaatataa, yiite muudum du nyifataa.»‡ 49 Yiite lamsinan mono fuu hono lamdam ni. 50 Lamdam wo huunde lobbere, de si dam selii lamsude, noy lamsinirton dam katin? Hakkunde moodon laatodon hono lamdam ni, ngondon e jam.

10

Haala ceergal

(*Matta 19.1-12, Lukka 16.18*)

1 Iisaa dilli doon, yehi leydi Yahuudiya, de feyyiti yehi lettugal gooruwol Urdun. Yimbe heewbe piilii mo, de imo waajoo dum'en katin hono no o woowrunoo ni. 2 Farisa'en wobbe ngari faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum naa?

3 O jaabii be:

—Dume Muusaa yamiri on?

4 Be njaabii, be mbi'i:

—Muusaa jabii si gorko na seera deekum fu, winnda talkuru ceergal de seera dum.*

5 Iisaa wi'i be:

—Wo saabe on yoorbe berde, duum wadi de Muusaa winndani on yamiroore nde. 6 Kaa gilla e fuddoode, «Laamdo tagii be, wadii be gorko e debbo. 7 Dum wadi de gorko yoppa inna mum e bammum, nanngundura e deekum, 8 be dido fuu be laatoo neddo gooto.»† Nii woni be nganaa dido katin, be banndu wooturu. 9 Ndelle, taa neddo senna ko Laamdo hawrunduri.

10 Nde be kootunoo ndeen, taalibaa6e makko been yami mo haala majjum. 11 O wi'i be:

—Si neddo seerii deekum de bani goddo fuu, jeenii. 12 Hono noon du, si debbo seedii e gorum, de gorko goddo bani dum, debbo oon du jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(*Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17*)

13 Yimbe ina ngadda cukaloy to Iisaa, faa meema koy, de taalibaa6e been ndukani dum'en. 14 Nde o yiinoo dum ndeen, o berna, o wi'i taalibaa6e been:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nanndube e makkoy been njeyi laamu Laamdo. 15 Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum.

16 Caggal duum, o mumbilii cukaloy koy, o yowi junngo

† 9:46 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 46: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. ‡ 9:48 Esaaya 66.24. * 10:4 Fillitagol Tawreeta 24.1. † 10:8 Fuddoode 1.27, 2.24.

makko e makkoy, o barkini koy.

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(Matta 19.16-30, Lukka 18.18-30)

¹⁷ Nde Iisaa nanngunoo laawol fu, gorko gomma doggiri to makko, hofii yeeso makko, yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

¹⁸ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ¹⁹ Ada anndi jamirooje: «Taa wadu warhoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, taa toonya, teddin inna maa e bammaa.»[‡]

²⁰ Gorko oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²¹ Ndeen Iisaa ndaari mo, yidi mo, wi'i mo:

—Huunde wootere ina nyakani maa: yahu sonnoy ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaafe. Ndeen, a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Ammaa nde gorko oon nannoo haalaaji diin ndeen, balinii, dillidi e mettorgal, sabo o jom jawdi sanne.

²³ Iisaa yeewi gereje fuu de wi'i taalibaafe mum been:

—Naatugol joomiraafe jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy!

²⁴ Haalaaji diin kaayinii taalibaafe been sanne. O beydi katin, o wi'i be:

—Sukaafe am, naatude e laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Sabo ngeelooba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Dum beydi haaynaade taalibaafe been, keddiina ina yamundura hakkunde mu6ben ina mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ O ndaari be, o wi'i:

—Yimbe mbaawanaa dum, ammaa Laamdo ina waawi. Sabo walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁸ Ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Ndaar, minen min njoppii huunde fuu min njokkii ma!

²⁹ O jaabii dum, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: neddo fuu joppudo suudu muudum, naa sakiraafe muudum worbe e rewbe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaafe mum, naa gese muudum saabe am e saabe Kabaaru Lobbo ³⁰ heban ko buri dum kile hemre e aduna mo ngonden e muudum joonin o: joomum heban cuudi e sakiraafe worbe e sakiraafe rewbe e inniraafe e sukaafe e gese, o torrete du. E ley wakkati garoowo oon du, joomum heban nguurndam nduumiidam. ³¹ Ammaa ardiibe heewbe laatoto gadaabe, gadaabe been du laatoto ardiibe.

[‡] 10:19 Wurtagal 20.12-16.

Haala Iisaa tataba dow maayde muudum e iirtagol muudum

(*Matta 20.17-19, Lukka 18.31-34*)

³² Ibe ngoni e laawol faa 6e njaha Urusaliima. Iisaa na ardii 6e, tawi taalibaa6e been ina mbembii, jokku6e dum'en been du kulii. O noddi taalibaa6e sappo e dido been, o fuddi haalande dum'en ko hewtata mo. ³³ O wi'i 6e:

—Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattete e juude hooree6e almaami'en e janninoobe Tawreeta. Be caroto mo sariya maayde, de 6e ngatta mo e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en. ³⁴ Been njalnoro mo, tutta dow makko, piya mo dorri, mbara mo. De balde tati caggal majjum, o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(*Matta 20.20-28*)

³⁵ Caggal dum, Yaakuuba e Yuhanna 6i66e Jebede been ngari to Iisaa, mbi'i dum:

—Moodibbo, won ko min njidi nyaagaade ma. Miden njidi ngadanaa min dum.

³⁶ O wi'i 6e:

—Dume njidudon mi wadana on?

³⁷ Be njaabii mo:

—Ndunanodaa min min njoododoo e maada, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa e ley darja laamu maada.

³⁸ O jaabii 6e, o wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen, naa looteede

lootalgal batisima naawngal ngal looteemi ngaal naa?

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

O wi'i 6e:

—On njardan horde nde njardammi ndeen, on keban lootalgal batisima ngal looteemi ngaal. ⁴⁰ Ammaa joodaade gere nyaamo am naa gere nano am wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Laamdo moyyinani been njeyi.

⁴¹ Nde taalibaa6e sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, bernani Yaakuuba e Yuhanna. ⁴² Iisaa noddi 6e fuu, wi'i:

—Odon anndi laamiibe leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Maw6e been du ina kolla yim6e been baawde. ⁴³ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade teddudo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ⁴⁴ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon, on fuu. ⁴⁵ Sabo fay Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yim6e, de hokka yonki muudum faa laatoo coottitaari ndimdinoori heew6e.

No Iisaa wumtiniri Bartime

(*Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43*)

⁴⁶ Be njottii Yeriko. Nde Iisaa yaltannoo ngalluure ndeen, kam e taalibaa6e muudum e jamaa keewdo, 6e tawi bumdo bi'eteedo Bartime gii Time ina joodii

ina garbina dakkol laawol ngool. ⁴⁷ Nde o nannoo wo Iisaa Nasaraatuujo oon faltotoo doon ndeen, o fuddi yeewnaade imo wi'a:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

⁴⁸ Yimbe heewbe ina njawana mo ina mbi'a o deyyinoo, ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁹ Iisaa darii, wi'i:

—Noddee mo.

Ndeen, be noddi bumdo oon, be mbi'i dum:

—Sellin bernde maa, umma! O noddii ma.

⁵⁰ O gurbitii, o faddi saaya makko, o wari to Iisaa.

⁵¹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Dume njiddaa mi wadane?

Bumdo oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi wumta.

⁵² Iisaa wi'i mo:

—Yahu, goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon o wumti, o jokki Iisaa, iŕe njaha dow laawol.

11

No Iisaa naatiri Urusali-ima

(*Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19*)

¹ Ko Iisaa e taalibaaŕe muudum ɓadii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji e Baytaniya dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaaŕe muudum dido, ² wi'i be:

—Njehee naatowee wuro wonngo yeeso moodon ngo. Wakkati oon fu, on tawan mola araawa nga fay gooto

waddaaki abada ina haŕbii. Kaŕbiton nga, ngaddon nga do. ³ Si goddo yamii on dume ngadoton nga, njaabodon mbi'on Joomii amin ina haajaa nga, de nultiran nga law.

⁴ Be njehi, be tawi mola ngaan ina haŕbii yaasin dakkol dammbugal, be kaŕbiti nga. ⁵ Yoga e dari-nooŕe doon been yami be:

—Dume ngolloton do? Ko wadi odon kaŕbita mola nga?

⁶ Be njaaborii been no Iisaa wiirunoo be noon. Been njoppi be. ⁷ Be njaarani Iisaa mola ngaan, be njowi saayaaji maŕbe dow magga, o waddii. ⁸ Yimbe heewbe mbeerti saayaaji muŕben dow laawol. Woŕbe kelti licce ledde dakkol toon, mbeerti de e laawol ngool. ⁹ Ardiiŕe mo e heeduŕe gada makko been na yeewnoo na mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii garɗo e dow innde Joomi-raado!* ¹⁰ Barke woodanii laamu maami en Daawda, laamu ngaroowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamdo dow kammuuli!

¹¹ Iisaa hewti ley Urusali-ima, naatowi suudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e dido been.

No Iisaa hudiri yibbi

(*Matta 21.18-19*)

¹² Jaango majjum, caggal be ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi. ¹³ O haccii yibbi

* 11:9 Jabuura 118.25-26.

mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki fi66e. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makki si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe. ¹⁴ O wi'i yibbi kiin:

—Taa fay gooto nyaama fi66e maa abada katin!

Taalibaa6e makko 6een nani dum.

No Iisaa riiwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu

(*Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22*)

¹⁵ Nde 6e njottinoo Urusaliima fu, Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuddi riiwude soodo6e e soottoo6e won6e ley toon. O li6i taabaaje wecco6e ceede e joodorde soottoo6e buugaali. ¹⁶ O accaay fay gooto rewi ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronndii gineeji. ¹⁷ Ndeen o waajii 6e:

—Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare lenyi fuu!»† Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanoo6e.‡

¹⁸ Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta nani dum, pilii no mbardata mo. Be kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne. ¹⁹ Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaa6e makko, 6e njalti ngalluure ndeen.

Haala du'aare wondunde e goondinal

(*Matta 21.20-22*)

²⁰ Fajiri jaango majjum, i6e paltoroo to yibbi kiin toon, 6e nji'i ki yoorii kolon faa yottii dadi. ²¹ Piyeer micciti, wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kudunodaa kiin yoorii.

²² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ngoondinee Laamdo!

²³ Goonga kaalanammi on: neddo fuu biido waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», si sikkitiraay ley 6ernde muudum, de goondini ko wi'i duum laatoto fu, wadante dum. ²⁴ Dum wadi de mido wi'a on: ko njaaridon e ley du'aare fuu, ngoondinee on kebii dum, ndeen on ngadante dum. ²⁵ Nde ndaridon faa ngadon du'aare fuu, si won gadunoodo on huunde fu, njaafodon dum, faa Baaba moodon gondo dow kammu oon yaafanoo on hakkeji moodon onon du. [²⁶ §]

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri

(*Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8*)

²⁷ Be ngarti Urusaliima katin. E ley ko o yiiltotoo ley suudu dewal mawndu duum, hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta e maw6e battitii mo ²⁸ yami mo:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁹ Iisaa wi'i 6e:

† **11:17** Esaaya 56.7. ‡ **11:17** Yeremiya 7.11. § **11:26** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gondo dow kammu oon du yaafataako hakkeji moodon.

—Mi yaman on huunde wootere. Njaabodon kam, de mi haalana on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. ³⁰ Lootagal batisima Yaayaa ngaal, to Laamdo yuuri naa to yimbe? Njaabee kam!

³¹ Be ndawridi hakkunde ma66e, 6e mbi'i:

—Si en mbi'ii to Laamdo, o yaman en ndelle ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ³² Yalla en mbi'an to yimbe naa?

I6e kula yimbe been sabo 6e fuu i6e njogorii Yaayaa wo annabaajo goongaajo. ³³ Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa wi'i 6e:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngolli-rammi ko ngollammi duum.

12

Banndol haala remoo6e bon6e

(*Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19*)

¹ Iisaa fuddi haalude, bann-dani 6e, wi'i:

—Neddo gomma wadii ngesa cabiije. O fiiltini nga hoggo, o wasi luggere 6oosirde, o nyibi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo6e, de o wadi jahaangal. ² Nde 6oreede cabiije yottinoo fu, o neli golloowo makko to remoo6e been toon, 6e ngad-dana mo ngedu makko e 6i66e cabiije deen. ³ Be nanngi nelaado oon, 6e piyi dum, 6e njeccini dum juude 6ole. ⁴ O

neli e ma66e golloowo makko goddo. Be kuyfini dum, 6e eli dum. ⁵ O neli katin golloowo tata6o, de 6e mbari dum. Wo66e heew6e nuliraama hono noon: 6e piyi wo66e, 6e mbari wo66e. ⁶ Joonin kaa gooto tan o heddorii, 6iyiiko korsudo oon. Sakitii o neli oon du e ma66e, o wi'i: «Be njaagoto 6iyam oon.» ⁷ Ammaa remoo6e been mbi'unduri hakkunde mu66en: «O woni donoowo oon. Ngaree mbaren mo, faa kewten ngesa ngaan!» ⁸ Be nanngi 6iddo oon, 6e mbari dum, 6e paddi dum to gada ngesa toon.

⁹ Joonin le, noy jom ngesa oon wadata? O waran, o halka remoo6e been, o halfina ngesa ngaan wo66e. ¹⁰ Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyi6oo6e been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

¹¹ Dum wo golle Joomiraado, wo dum haaynde e jiide meeden!»*

¹² Hooree6e Alhuudiyankoo6e pili no nanngira Iisaa, sabo 6e paamii banndol ngol wo kambe sappii. De 6e cuusaay jamaa oon. Be njoppi mo, 6e ndilli.

Haala yobugol lampo

(*Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26*)

¹³ Hooree6e been neli e makko Farisa'en wo66e e daraniibe Hirudus faa ke6a

* 12:11 Jabuura 118.22-23.

tuufira mo e konngol makko.

¹⁴ Be ngari, be mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yimbe, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. Yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki? Min kokka mo naa taa min kokka mo?

¹⁵ Ammaa Iisaa annditii naafikaaku ma66e. O wi'i be:

—Dume wadi de odon tuufina kam? Ngaddanee kam mbuudu cardi faa mi yi'a dum.

¹⁶ Be ngaddani mo. O yami be:

—Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i mo:

—Kaananke Roma.

¹⁷ Ndeen o jaabii be, o wi'i:

—Ndelle kokkee kaananke Roma ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

Ko Iisaa jaabii duum haaynii be sanne.

Haala ummital maaybe

(*Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40*)

¹⁸ Saduki'en wobbe ngari to makko. Kam'en ngoni yeddoobe ummital. Be yami mo, be mbi'i:

¹⁹ —Moodibbo, Muusaa yamirii en si neddo banji debbo, maayii tawii hebaay biddo fu, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa hebana maaydo oon beyngu.†

²⁰ Wadii rimdaabe njeddo.

Arandeejo oon banji debbo de maayi, hebaay biddo.

²¹ Didabo oon dewli debbo oon, kam du maayi hebaay biddo. Tatabo oon du wadi hono noon. ²² Hono nii njeddo been fuu banjiri mo, kebaay biddo. Caggal ma66e be fuu, debbo oon du maayi. ²³ Ndelle, nyannde ummital, moy e ma66e laatotoo goroo debbo oon? Sabo be njeddo fuu be banjiino mo.

²⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—On woofube, on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ²⁵ Sabo si maaybe ummitake fu, worbe banjataa, rewbe banjataake. Be laatoto hono maleyka'en wonbe dow kammu been ni. ²⁶ Woodi, ko maaybe ummitotoo duum, on njanngaay e dewtere Muusaa ley taariki wuumoore hu66oore, hono no Laamdo haaldiri e makko, wi'i: «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba»?‡ ²⁷ Laamdo wo Laamdo wuurbe, wanaa Laamdo maaybe.§ On mboofii sanne.

Haala yamiroore burnde semmbe

(*Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28*)

²⁸ Jannginoowo Tawreeta gooto battitii Iisaa, tawi naniino jeddi ma66e, e no o jaaborii Saduki'en been faa woodi, yami mo:

—E jamirooje deen fuu, ndeye buri manngu?

²⁹ Iisaa jaabii mo:

† 12:19 Fillitagol Tawreeta 25.5. ‡ 12:26 Wurtagol 3.6, 15-16. § 12:27 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko booyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo ma66e duum, holli i6e mbuuri.

—Burnde fuu manngu e jamirooje deen wo nde do: «Hettinda Israa'iila, Laamdo Joomiraado meeden oon tan woni Joomiraado. ³⁰ Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu e semmbe maa fuu.»*
³¹ Didaberde ndeen wo hono mayre, kayre woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»† Walaa fuu yamiroore burnde didi deen manngu.

³²⁻³³ Jannginoowo Tawreeta oon wi'i mo:

—Moodibbo! A haalii goonga ko mbiidaa Laamdo tan woni Joomiraado, katin du Laamdo goddo walaa si wanaa kanko. E yidirde Laamdo e berndem fuu e hakkillom fuu e semmbem fuu, e yidirde gondo mum hono no yidiri hoore mum ni, kanjum buri sadakaaji duppeteedi e kirsamaaji fuu! Haala maa ina selli sanne.

³⁴ Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake hakkilantaaku ndeen, wi'i mo:

—A woddaa e laamu Laamdo.

Caggal duum, fay gooto suusaay yamude Iisaa yamde godde katin.

Haala Almasiihu e Daawda
 (Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44)

³⁵ Nde Iisaa waajotoo ley suudu dewal mawndu ndeen, wi'i:

—Noy jannginoobe Tawreeta been mbaawri

wiide Almasiihu oon wo taan Daawda? ³⁶ Sabo Daawda e hoore muudum wi'irii Ruuhu Ceniido:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,
 faa mi wada njaabaa waybe ma.»‡

³⁷ Daawda e hoore muudum ina noddira Almasiihu oon «Joomam». Ndelle, noy o laa-tortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta
 (Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47)

Jamaa keewdo ina hettindanii Iisaa e seyo. ³⁸ E ley waajagol makko ngool, o wi'i be:

—Tinnee e jannginoobe Tawreeta yiduube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali tedduudi ley luumooji, ³⁹ foodantoobe joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁰ Ibe nyaama jawdi rewbe talkaabe be goriraaabe mubben maayi, de be njuutina du'aawuuji ma6be faa be nanndinkinoo e lobbube. Kambe, jukkungo naawngo burata jippineede dow mu6ben.

Haala sadaka debbo talka-ajo

(Lukka 21.1-4)

⁴¹ Iisaa joodii hucciti e keesu suudu dewal mawndu nduun, yi'i no jamaa oon wattirta kaalisi e keesu oon noon. Joomiraabe jawdi heewbe ngatti kaalisi keewdo ley keesu oon. ⁴² Ndeen

* 12:30 Fillitagol Tawreeta 6.4-5. † 12:31 Lewinkoo6e 19.18. ‡ 12:36 Jabuura 110.1.

debbo talkaajo mo gorum maayi wari, watti buudi diidi.
⁴³ Iisaa noddi taalibaa6e muudum 6een, wi'i dum'en:

—Goonga kaalanammi on: ko debbo talkaajo o watti e ley keesu duum 6uri ko 6een fuu ngatti duum. ⁴⁴ Sabo 6e fuu, wo ko bonnantaa 6e fay huunde tan 6e ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

13

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
 (Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19)

¹ Nde o wurtotonoo suudu dewal mawndu ndeen, taalibaaajo makko gooto wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar, kaaye de e nyimngo ngo fuu no nardiri!

² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A yi'ii nyimngo ngo no foti mawnude naa? Fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ O joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun, o huc-citi e suudu dewal mawndu nduun. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andire toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

⁴ —Anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata wadugol kulle deen fuu?

⁵ Iisaa jaabii 6e wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga.
⁶ Heew6e ngardan e innde

am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko.» Be mbosinan yim6e heew6e. ⁷ Si on nanii kabaaru woldeeki 6adiidi, si on kaalanaama woldeeki bodduudi, taa kulee. Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁸ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere, rafooji du ngadan. Dum fuu laatoto hono fuddoode njatawere beynoowo ni.

⁹ Ndeenee ko'e moodon, sabo yim6e njaaran on to carorde, on piyete ley cuudi baajordi. Be ndarna on yeeso hooree6e e kaanankoo6e saabe am, faa laatanodon kam seede6e yeeso ma66e. ¹⁰ Ina tilsi Kabaaru Lobbo oon waajee lenyi diin fuu tafon. ¹¹ Nde 6e njaarii on faa 6e kokkitira on, taa mbemmedon dow ko kaaloton. Nde wakkati majjum wari fuu, on keban ko kaalon. Sabo wanaa onon kaalata, wo Ruuhu Ceniido haalata. ¹² Neddo hokkitiran sakiike muudum waree, baabiiwo du hokkitiran biyum. Bi66e ummanto saaraa6e mu66en, ngada faa 6e mbaree. ¹³ Yim6e fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee.

Haala torra mawdo e gar-tol Almasiihu
 (Matta 24.15-31, Lukka 21.20-28)

¹⁴ Wakkati waran nde nji'oton «huunde nyiddini-inde bonnoore»* ina woni do

* 13:14 Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11.

haanaa wonde.† (Jannguḍo ḍum fuu, faama maanaa majjum.) Ndeen, tawaabe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁵ Tawaado dow suudu, taa jippoo fey de wi'a naatan faa hooya huunde ley suudu muudum. ¹⁶ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁷ Kay, debereedu'en e musinteebe njaran torra ley balde deen! ¹⁸ Naaree Laamdo taa dum wada wakkati dabbunde. ¹⁹ Sabo ley balde deen torra wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru ndu Laamdo tagi nduun faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²⁰ Sini Joomiraado rabbindinaayno balde deen, fay gooto hisataano. Ammaa o rabbindinirii de saabe subaaabe makko been. ²¹ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²² Sabo almasiihu'en fewreebe e annabaabe fewreebe bangowan, ngada maandeeji e kaayeeffiji faa majjina fay subaaabe been, si na laato. ²³ Ndelle, kakkilon! Mi haalanii on huunde fuu gilla dum waraay.

²⁴ —Ammaa e ley balde deen, caggal torra oon, naange nibban, lewru selan yaynude, ²⁵ koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.‡

²⁶ Wakkati oon, Bii Neddo oon yi'ete ina wara e duule,§ ina warda e baawde mawde e teddeengal. ²⁷ O nulan maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrundura subaaabe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Banndol dow yibbi

(*Matta 24.32-35, Lukka 21.29-33*)

²⁸ Ekitee ko yibbi hol-lata: si licce makki keyditii, haakorooji makki mbilitii, odon anndi ndunngu badake. ²⁹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon wakkati oon badake, ina woni e dammbugal galle. ³⁰ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³¹ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(*Matta 24.36-44*)

³² Kaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum. Wanaa maleyka'en wonbe dow kammu, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiwo oon. ³³ Kakkilee, tinnodon e majjum, sabo on anndaa wakkati mo o warata. ³⁴ Idum wa'i hono gorko cegiliido faa dilla, yalti suudu muudum, hokki maccuibe mum mono fuu golle mum, yamiri

† **13:14** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankoo6e. Ko o sappinoo ḍuum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin. ‡ **13:25** Esaaya

13.10, 34.4, Jowiila 2.10. § **13:26** Daniyiila 7.13.

doomoowo dammbugal oon tinnoo dooma. ³⁵ Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa nde jom galle oon wartata: ina waawi laataade kiiral naange, naa hakkunde jemma, naa wakkati nde dontooje njoggata, naa fajiri. ³⁶ Taa o juha on de o tawa odon daanii! ³⁷ Ko kaalanammi on duum, mido haalana yimbe fuu: kakkilon!

14

No mawbe diina ndawriri faa nannga Iisaa

(*Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53*)

¹ Balde didi keddani iidi Faltagol e iidi buuru mo wattaaka rabilla. Hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta pilii nanngirde Iisaa e hiila faa keba mbara dum. ² De be mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimbe muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(*Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8*)

³ Wakkati oon Iisaa ina woni ley Baytaniya, do suudu Simon noddirteedo ceppindo oon. O joodii faa o nyaama. Debbo gomma naati ina jogii faandu nebbam laaɓudam, uurdam, tiidudam coggu sanne. Debbo oon heli faandu nduun, joori nebbam daam dow hoore makko. ⁴ Yoga e wonnoobe toon been mettaa, mbi'unduri hakkunde muɓben:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁵ Idam waawnoo sonneede ko ɓuri

buudi cardi keme tati, de hokkee talkaaɓe!

Heddii iɓe pela debbo oon. ⁶ Ammaa Iisaa wi'i:

—Celee mo! Ko wadi de odon torra mo? O gollanii kam gollal lobbal. ⁷ Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e moodon wakkati fuu, nde muuydon fuu odon mbaawi wadande dum'en moyyere. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ⁸ O wadii ko o waawi: o joorii nebbam uurdam dam

dow ɓanndu am faa mi segilanoo saabeere. ⁹ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa
(*Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6*)

¹⁰ Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaaɓe sappo e dido been, yehi to hooreebe almaami'en faa watta Iisaa e juude muɓben. ¹¹ Nde be nannoo dum ndeen, be ceyii, be aadii be njoɓan mo ceede. Wakkati oon, imo fiya dabare no o jambortoo Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muudum

(*Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30*)

¹² Nyannde arande iidi buuru mo wattaaka rabilla, nde be kirsata dammuuli iidi Faltagol ndeen, taalibaaɓe Iisaa yami dum, mbi'i:

—Toy njiddaa min njaha min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹³ O nuli taalibaaɓe makko dido, o wi'i dum'en:

—Njehee ngalluure toon, on kawran toon e gorko ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon dum. ¹⁴ Suudu ndu o naati fuu, mbi'on jom galle oon: «Moodibbo yamii suudu nduye nyaamdata e taalibaa6e mum been hiraande iidi Faltagol?» ¹⁵ O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilantodon en hiraande ndeen.

¹⁶ Taalibaa6e dido been njehi, naatowi ngalluure ndeen, 6e tawri hono no o wi'iri 6e noon. Toon 6e cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁷ Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e sappo e dido been. ¹⁸ Wakkati 6e njoodinoo i6e nyaama fu, Iisaa wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam, imo nyaamda e am joonin.*

¹⁹ Dum laatani 6e ka66u-ko'u, 6e puddi yamirde mo gooto gooto, i6e mbi'a:

—Kori wanaa miin?

²⁰ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo gooto moodon, onon sappo e dido 6e, cuuwidindo e am junngo e le'al ngal. ²¹ Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey 6uri woodde e muudum!

²² Nde 6e nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki 6e, wi'i:

—Nja6ee, dum wo banndu am.

²³ Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki 6e, 6e fuu 6e njari. ²⁴ O wi'i 6e:

—Dum wo yiyam am, tabintinoojam amaana Laamdo, ndufeteedam saabe heew6e. ²⁵ Goonga kaalanammi on: mi yarataa cabijam katin si wanaa nyannde njaroyi kesam e ley laamu Laamdo.

²⁶ Caggal 6e njimii Jabuura,[†] 6e njalti, 6e njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an annadaa dum

(Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

²⁷ Iisaa wi'i 6e:

—On fuu on njoppa kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de baali diin cankitoo.»[‡] ²⁸ Ammaa caggal mi iirtake, mi artoyto on Galili.

²⁹ Piyeer wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa mi yoppataa ma.

³⁰ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanam- maami: jemma hannden o pay, fadde ndontoori e joggude kile didi a wi'an a annadaa kam kile tati.

³¹ De Piyeer haali, tekkini daande, wi'i:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi annadaa ma.

Taalibaa6e 6een fuu mbi'i hono noon.

* 14:18 Jabuura 41.10. † 14:26 Al'aada Alhuudiyankoo6e woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ 14:27 Jakariyaa 13.7.

*No Iisaa nyaagorii
Laamdo ley Geccemane
(Matta 26.36-46, Lukka
22.39-46)*

³² Be njottii nokku bi'eteedo Geccemane, de Iisaa wi'i taalibaabe muudum been:

—Njoodde do, faa mi wadawa du'aare.

³³ O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna. Bernde makko fuddi maatude kulol e kaadeefi. ³⁴ O wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomee, kakkilee.

³⁵ O toowti seeda, o hippii e leydi, o du'ii yalla imo dada e wakkati naawdo oon si na laatoo. ³⁶ O wi'i:

—Abba! Ada waawi huunde torra nde. Ammaa taa laatoo ko muuyumi, dum laatoo ko muuyudaa.

³⁷ O warti, o tawi ibe daanii. O wi'i Piyeer:

—Simon, a daani naa? A walaa semmbe doomude fay haddi wawtu gooto naa?

³⁸ Kakkilee, ndu'ee, faa taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lakkidi.

³⁹ O yehi katin, o du'orii no arande ni. ⁴⁰ O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyngol ma66e na teddi sanne. Be kunngii annudude ko 6e njaabotoo mo. ⁴¹ O warti tataberde, o wi'i 6e:

—Faa joonin on daani, odon njotta naa? Heyii. Wakkati oon warii. Joonin, Bii Neddo wattete e juude luttu6e. ⁴² Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

*No Iisaa nanngiraa
(Matta 26.47-56, Lukka
22.47-53, Yuhanna 18.3-12)*

⁴³ O tilaaki e haalde dum, de Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yimbe heewbe jogiibe kaafaaje e cabbi. Wo 6e nulaabe hooree6e almaami'en, e jannginoobe Tawreeta, e mawbe. ⁴⁴ Jambotoodo mo oon hokkiino 6e filnde, wi'i:

—Mo mucchiimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum, njaaron dum kawjodon dum.

⁴⁵ Yahuuda yottii tan, battitii Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo!
O mucchi dum. ⁴⁶ Ndeen 6e tuggi juude ma66e dow Iisaa, 6e nanngi dum. ⁴⁷ Gooto e darinoobe doon been, soorti kaafaahi muudum, soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁴⁸ Iisaa wi'i 6e:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi ardiido muurtere naa? ⁴⁹ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu nduun mido waa-joo, de on nanngaay kam. Ammaa tilay ko Binndi diin mbi'i duum tabita.

⁵⁰ Ndeen, taalibaabe been fuu njoppi mo, ndoggi.

⁵¹ Jokolle mo 6ornaaki na waanii disaare tan, jokki mo. Be nanngi dum, ⁵² de yoppi disaare ndeen, doggi banndu boldu.

*No mawbe diina carorii
Iisaa
(Matta 26.57-68, Lukka
22.54-55, 63-71, Yuhanna
18.13-14, 19-24)*

53 Be njaari Iisaa to Almaami Mawdo oon, tawi hooree6e almaami'en e maw6e e janninoobe Tawreeta fuu ina kawriti. 54 Piyeer ina jokki mo to toowti faa naati ley taliyaare galle Almaami Mawdo. O joododii e doomoobe dakkol yiite, imo yuuloo.

55 Woodi, hooree6e almaami'en e jeyaa6e e waalde Saahii6e ndeen fuu ina piloo ko pelira Iisaa faa waree, de 6e ke6aay. 56 Heew6e ina pela mo dow fewre, ammaa haalaaji mu66en ina luttunduri. 57 Wo66e ma66e peli mo, mbi'i:

58 —Min nanii imo wi'a: «Mi li6an suudu dewal mawndu mahiraandu juude nduun, de ley balde tati mi nyi6a suudu dewal wonndu ndu mahiraaka juude.»

59 Kaa e dum du, pelooje ma66e deen ina luttunduri. 60 Almaami Mawdo oon ummii, darii hakkunde jamaa oon, yami Iisaa:

—Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yim6e 6e ceedante duum wo dume?

61 Dum fuu imo deyyinii, o jaabaaki fay huunde. Almaami Mawdo oon ina yama mo katin, ina wi'a:

—Yalla aan woni Almasihu, 6ii mo jettooje ngoodani oon naa?

62 O jaabii, o wi'i:

—Miin woni kanko. On nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde

oon,§ ina warda e duule kammu.*

63 Duum metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—En kaajaaka seedee6e katin. 64 On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. Dume mi- ilidon?

Be fuu 6e mbi'i imo haani wareede.

65 Wo66e ma66e puddi tutude dow makko. Be cuddi yeeso makko, i6e piya mo, i6e mbi'a mo:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

Ndeen doomoobe 6een du nanngi mo, ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

66 E ley ko Piyeer woni ley taliyaare galle oon, gooto e hor6e Almaami Mawdo oon yottii. 67 Nde o yiinoo Piyeer ina yuuloo ndeen, o taykii dum, o wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

68 Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Miin kaa mi anndaa, mi faamataa ko kaalataa duum.

Caggal duum, Piyeer yehi naatowi bolongal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.]†

69 Nde kordo oon yiinoo mo katin fu, haalani darii6e doon been, wi'i:

—Oo wo gooto ma66e!

70 Piyeer yeddi katin. Faa 6ooyti seeda, darii6e doon been mbi'i Piyeer:

§ 14:62 Jabuura 110.1. * 14:62 Daniyiila 7.13. † 14:68 Cakitte aaya 68 tawaaka e dereejji 6urdi fuu 6ooyude diin.

—Tannyoral, a gooto maḅḅe, sabo a Galilinkeejo.

⁷¹ Kanko du, o fuddi hu-naade e huttaade, imo wi'a:

—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala mum oon fey!

⁷² Wakkati oon pay, ndon-toori joggi dīdaḅerde, de Piy-eer miccitii ko Iisaa wi'unoo ḁuum: «Fadde ndon-toori e joggude kile dīdī, a wi'an a anndaa kam kile tati.» Bernde Piyeer metti dow majjum, heddiina woya.

15

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5, Yuhanna 18.28-38)

¹ Nde naange fudunoo fu, hooreeḅe almaami'en e jannginooḅe Tawreeta e waalde Saahiḅe ndeen fuu, tawti mawḅe du, ḅe fuu ḅe ndawridi. ḅe kaḅḅi Iisaa, ḅe njaari ḁum, ḅe ngatti ḁum e juude Pilaatu goforneer oon.

² Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankooḅe oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

³ Hooreeḅe almaami'en ḅeen ina pelda mo kulle keewde. ⁴ Pilaatu yami mo katin:

—Walaa ko njaabotodaa naa? A nanaay ko ḅe peldete ḁuum fuu naa?

⁵ Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa ḁum haaynii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde

(Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

⁶ Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yimḅe ḅeen kasu-ujo gooto mo cuḅii. ⁷ Tawi gorko bi'eteedo Barabas muurtidiino e woḅḅe faa ḅe mbari neddo. Wakkati oon, iḅe uddaa e kasu saabe ko ḅe ngadi ḁuum. ⁸ Jamaa oon njehowi to Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade ḁum wadana ḅe ko woownoo wadande ḅe ḁuum. ⁹ O jaabii ḅe, o wi'i:

—Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankooḅe oon naa?

¹⁰ Sabo o faamii hooreeḅe almaami'en ḅeen kiram wadi de kokkitiri mo. ¹¹ De hooreeḅe ḅeen ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana ḅe Barabas, ḁum ḅurani ḅe yoofa Iisaa. ¹² Pilaatu jaabii katin, wi'i ḅe:

—Ndelle, ḁume njidudon mi wada mo mbi'oton kaananke Alhuudiyankooḅe oon?

¹³ ḅe yeewnii, ḅe mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁴ Pilaatu yami ḅe:

—ḁume o wadi ko boni?

De ḅe ḅeydi yeewnaade semmbe:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁵ Saabe Pilaatu ina yidi welnude ḅerde jamaa oon, yoofani ḁum'en Barabas. Caggal ḁuum, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o hokkitiri ḁum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiḅe njalnorii Iisaa

(Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3)

16 Sordaasiibe been njaari mo nannowi mo ley galle laamorde toon, kawrunduri sordaasiibe heddiibe been fuu. 17 Be 6orni mo saaya mbodeeha,* 6e canyi taarde gi'e 6e kippi e hoore makko. 18 Be puddi salminde mo, i6e mbi'a:

—Fofoo, kaananke Alhudiyanke.

19 I6e piira hoore makko loosol, i6e tutta mo, i6e ndikkinoo, i6e kujidana mo. 20 Nde 6e tilinoo jalnoraade mo ndeen, 6e itti saaya mbodeeha kaan, 6e 6orni mo kaddule makko. Ndeen 6e njaari mo yaasin faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(*Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27*)

21 Gorko gooto bi'eteedo Simon, jeyaado Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo doon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal.

22 Be njaari Iisaa nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). 23 Be ngaddani mo cabijam njillunduraadam e dakke kaadude faa o yara, de o jabaay. 24 Be tonti mo e leggal palaangal. Be pecciri kaddule makko cumnal, 6e ndaara ko mono fuu hebata.† 25 Nde 6e tontata mo ndeen, wo wakkati

yamnde jeenay beetee. 26 Be mbinndi e alluwal tiimtude hoore makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KAAANANKE ALHUUDIYANKOO6E. 27 Be tontidi mo e yanoobe dido, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [28 ‡] 29 Yim6e faltotoo6e doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu66en, ina mbi'a:

—Hey! Li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, 30 dannu hoore maa, jippa leggal palaangal ngal!

31 Hono noon, hooree6e almaami'en been du ina njalnoroo mo. Kam6e e jannginoobe Tawreeta, i6e mbi'undura hakkunde ma66e:

—O hisinii wo66e, de o waawaa hisinde hoore makko! 32 Kanko woni Almasiihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa nji'en de ngoondinen!

Dido tontidaabe e makko been du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa

(*Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30*)

33 Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. 34 E ley yamnde tati kiiral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

* 15:17 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

† 15:24 Jabuura 22.19. ‡ 15:28 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 28: 'Dum tabintini Binndi biidi: «O hiisodaama e bon6e.»

— *Eloy, eloy, lama sabak-tani?* (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?»§)

³⁵ Nde wobbe dariibe toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!

³⁶ Ndeen goddo ma66e doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:

—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!

³⁷ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki. ³⁸ Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. ³⁹ Mawdo sordaasiibe darinoodo yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:

—Si goonga ni, neddo o wo Bii Laamdo!

⁴⁰ Rewbe wobbe ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarel e Yuusufi ina ngoni hakkunde ma66e. ⁴¹ Been njokkannoo mo ina ngollana mo nde o wonnoo Galili ndeen. Rewbe wobbe heewbe du ina ngoni doon, yaadunoobe e makko Urusaliima.

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(*Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42*)

⁴² Ko hiiri duum, tawi hawrii e wakkati segilagol, sabo nyalaande fowte-teende badake naatude.

⁴³ Gooto teddudo e waaldeere Saahiibe, bi'eteedo Yuusufi mo Arimatiya, wari. Kanko du imo hedii bangugol laamu Laamdo. O hulaay yaade to Pilaatu o jaaroo dum banndu Iisaa.

⁴⁴ Ko Iisaa maayi law duum, haayinii Pilaatu, noddi mawdo sordaasiibe, yami dum yalla wo goonga o maayii.

⁴⁵ Nde mawdo sordaasiibe oon haalannoo dum Pilaatu ndeen, acci Yuusufi hooya banndu nduun.

⁴⁶ Yuusufi soodi kasanke, jippini banndu Iisaa nduun, fiili dum e kasanke oon, de watti dum e saabeere wasaande ley hayre. Caggal duum, o talliti hayre, o uddiri dammbugal saabeere ndeen.

⁴⁷ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o wattaa toon.

16

Haala iirtagol Iisaa

(*Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10*)

¹ Nde nyalaande fowte-teende faltinoo ndeen, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba coodi nebbeele uurde faa njaha, ngatta e banndu Iisaa.

² Nyannde go'aberde e jeddiire ndeen, rewbe been ngari to saabeere ndeen illa law, wakkati pudal naange. ³ Ibe mbi'undura:

—Moy tallitanta en hayre wonnde e dammbugal saabeere ndeen?

⁴ Ammaa nde 6e 6antunoo gite ma66e ndeen, 6e nji'i hayre ndeen tallitaama. Inde mawni sanne. ⁵ Wakkati 6e naatunoo e saabeere ndeen, 6e nji'i jokolle ina joodii gere nyaamo ina 6ornii saaya nda-neeha, de 6e kuli. ⁶ O wi'i 6e:

—Taa kulee! Odon piloo Iisaa Nasaraatuujo tontanoodo oon. O iirtake, o walaa do. Inan nokku do o wattanoo doon. ⁷ Joonin kaa, njehee, mbi'owee taalibaa6e makko 6een e Piyeer o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo, hono no o wiirunoo on noon.

⁸ Rew6e 6een njalti saabeere ndeen, ndoggi. I6e ndiwna kulol, i6e mbemmbii sanne. Be kaalanaay fay gooto huunde ndeen no 6e poti hulude.

⁹ Illa fajiri nyannde go'a6erde e jeddiire, Iisaa iirtake. Caggal ko o iirtii duum, o artii o 6angi e Mariyama jeyaado Magdala mo o riiwnoo ginnaaji jeddi e muudum oon. ¹⁰ Mariyama yehi humpitoyde kabaaru oon wondunoobe e Iisaa 6een, tawi i6e cunii i6e mboya. ¹¹ Ammaa ko 6e nani o iirtake e ko Mariyama yi'i mo duum fu, 6e ngoondinaay dum.

¹² Caggal duum, o 6angi e dido ma66e e tagaadi ngonndi, i6e nanngi laawol jahoowolladde. ¹³ Kam6e du,

6e ngarti 6e kumpiti heddiibe 6een, de 6een ngoondinaay 6e.

¹⁴ Sakitii, o 6angi e taalibaa6e sappo e ngo'o 6een wakkati mo 6e nyaamata. O feliri 6e rafi goondinal ma66e e yoorde 6erde ma66e, sabo 6e ngoondinaay yiibe mo caggal ummitagol makko 6een.

¹⁵ O wi'i 6e:

—Njehee ley adunaaru ndu fuu, mbaajodon tagaado fuu Kabaaru Lobbo o.

¹⁶ Goondindo de lootaa lootagal batisima fu, hisinte. Mo goondinaay jukkete.

¹⁷ Kaayeeffiji di ina ngoodani goondin6e 6een: 6e ndiiwranginnaaji saabe am, 6e kaalan demle kese, ¹⁸ 6e nanngiran bolle e juude ma66e. Fay si 6e njari poson, fay huunde wadataa 6e. Be njowan juude ma66e e nyaw6e de cella.

¹⁹ Gada Iisaa Joomiraado haaldii e ma66e, yeentinaa dow kammu, joodii gere nyaamo Laamdo. ²⁰ De

kam6e kaa, 6e njehi i6e mbaajowoo ley nokkuuje fuu. Joomiraado ina wondi e ma66e, tabintiniri konngol ngol e maandeeji kaayniidi jaadooji e maggol.*

* 16:20 Aaya 9 yaade 20 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude diin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

¹ Yimbe heewbe pilake fillitaade kulle tabitinde hakkunde meeden. ² Be mbinndii ko seediibe gilla fuddoode been kaalani en. Seediibe been ngoni halfinaabe faa anndina konngol ngool. ³ Tawfilus tedduo, mi taykake kulle deen fuu faa woodi gilla arande, mi tawii na hawrani kam miin du faa mi winndane, mi fiirtane dum faa laaba no dum wadiri, ⁴ faa kebaa tannyoral jannde nde njannginadaa ndeen wo goonga.

No jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵ Wakkati jamaanu Hirudus, kaananke Yahuudiya, na woodi almaami gomma bi'eteedo Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere Abiya, gii Haaruuna. Dee Jakariyaa du wo yuwdi Haaruuna, innde muudum wo Elisabet. ⁶ Be dido fuu be fonnditiibe to Laamdo. Ibe njokki jamirooje Joomiraado e sariyaaji muudum fuu. Felooore fuu walaa e maabe. ⁷ Be kebaay biddo, sabo Elisabet wo dimaro. Be dido fuu be naywii du.

⁸ Nyannde gomma, Jakariyaa ina golla golle muudum yottinde sadakaaji yeeso Laamdo, sabo wakkati oon wo waaldeere makko

jeyti gollal ngaal. ⁹ Ley al'aada almaami'en ibe mboownoo wadude cumnal. Wo nii Jakariyaa subiraa faa naata nokkuure seniinde wonnde ley suudu dewal mawndu, de ura toon ure. ¹⁰ Jamaa oon fuu darii yaasin ina wada du'aare wakkati mo ure deen mbuletee. ¹¹ Wakkati oon maleyka Joomiraado bangani mo, ina darii gere nyaamo nokkuure urirde ndeen. ¹² Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka oon ndeen, nesim tayi, kulol nanngi dum. ¹³ Maleyka oon wi'i mo:

—Jakariyaa taa hulu, sabo du'aare maa jaabaama. Deeka Elisabet rimante biddo gorko, inndiraa dum Yaayaa. ¹⁴ Biddo oon waddante seyo manngo, heewbe ceyorto rimeede makko, ¹⁵ sabo o laatoto tedduo yeeso Joomiraado. O yarataa doro, o yarataa huunde fuu ko sulinta. O heewan Ruuhu Ceniido gilla e ley reedu inniiko. ¹⁶ O wartiran biibe Israa'iila heewbe to Laamdo Joomiraado mubben. ¹⁷ O artoto Joomiraado warde, o wonda e ruuhu e baawde de annabi Iliyaasa hebunoo, faa o wartira berde baabiraaabe to biibe mubben, faa o wartira saliibe du e hakkillooji dartiibe, faa moyyinana yimbe segilaniibe garol Joomiraado.

¹⁸ Jakariyaa yami maleyka oon, wi'i:

—Noy paamirammi dum wo goonga? Sabo miin mi naywii, deekam oon du wadi duubi.

19 Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Miin woni Jibiriilu fakkiido Laamdo, mi nulaado to maada faa mi haalane kabaaru lobbo o. ²⁰ Ndelle joonin a muumdan. A haalataa si wanaa wakkati mo dum tabiti, sabo a goondinaay haala am. Haala am ka tabitowan nde wakkati majjum wari.

²¹ Tawi yimbe been ina kedii Jakariyaa, ina haaynii dum'en ko o booyi ley suudu dewal mawndu duum. ²² Nde o wurtinoo ndeen, o hunngii haaldude e ma66e. Be paami won ko o hollaa ley suudu dewal mawndu nduun. Imo haalda e ma66e muummumre, o heddi o waawaa haalde. ²³ Nde balde golle makko tilinoo ndeen, o hooti suudu makko.

²⁴ Caggal balde deen, Elisabet deekiiko oon hooyi reedu, dammbii haddi lebbi joy, ina wi'a:

²⁵ —Dum woni ko Joomiraado wadani kam. O taykake kam, o ittani kam dukkuru hakkunde yimbe.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

²⁶ Ley lewru Elisabet jeegaBurdu nduun, Laamdo nuli maleyka Jibiriilu e wuro wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili, ²⁷ to surbaajo mo taan Daawda bi'eteedo Yuusufi ha66ani. Surbaajo oon ina wi'ee Mariyama. ²⁸ Maleyka oon naati do Mariyama woni doon, wi' dum:

—Aan e jam, kebudo moyyere Joomiraado. Joomiraado ina wondi e maada.

²⁹ Haala kaan wemmibi Mariyama sanne, ina miiloo dume jowtaango ngo fiirtata.

³⁰ De maleyka oon wi'i mo:

—Taa hulu, Mariyama! Sabo a hebii moyyere yuurunde e Laamdo, ³¹ a hooyan reedu, ndimaa biddo gorko, inndiraa dum Iisaa.

³² Biddo oon laatoto tedduo, o noddirte Bii Laamdo Toowdo. Laamdo Joomiraado hokkan mo laamu maamiiko Daawda. ³³ O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada, laamu makko walaa timmoode.

³⁴ Mariyama wi'i maleyka oon:

—Noy dum laatortoo, sabo mi anndaa gorko?

³⁵ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Ruuhu Ceniido jippoto e maada,

baawde Laamdo Toowdo cuddete.

Saabe duum, biddo mo ndimataa oon

inndirte Ceniido, Bii Laamdo.

³⁶ Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyii reedu ley nayeewu muudum, o riman biddo gorko. Imo wi'eenoo wo o dimaro, de joonin kaa imo wondi e reedu lewru jeegaBurdu, ³⁷ sabo walaa fuu ko Laamdo waawaa.

³⁸ Wakkati oon, Mariyama wi'i:

—Inani kam, miin kordo Joomiraado, dum laatoranoo kam no mbiirudaa ni.

Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyamayaari to Elisabet

³⁹ E ley balde deen, Mariyama ummii, yehi law to wuro gomma wonngo ley baamle Yahuudiya. ⁴⁰ O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisabet. ⁴¹ Nde Elisabet nannoo jowtaango makko ndeen, biddo gondo e reedu muudum oon dimmbii. Ndeen Elisabet hebbinaa Ruuhu Ceniido, ⁴² yeewnii e daande toownde, wi'i:

—A barkinaado hakkunde rewbe! Biddo mo ndeedudaa o du wo barkinaado! ⁴³ Miin, wo mi dume faa inna Joomiraado wari to am? ⁴⁴ Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo nowru am ndeen, biddo gondo e reedu am oon dimmborake kuyam. ⁴⁵ Barke woodanii ma, aan goondindo ko Joomiraado haalani maa duum tabitan.

Jimol Mariyama

⁴⁶ Mariyama wi'i:

—Yonki am ina mana Joomiraado!

⁴⁷ Bernde am ina heewi seyo e dow Laamdo Kisinoowo kam,

⁴⁸ sabo o yurmake kam, miin, kordo makko leeyudo.

Gilla joonin jamaanuujii fuu noddiran kam barkinaado.

⁴⁹ Sabo Jom baawde wadani kam kulle mawde!

Innde muudum wo seniinde.

⁵⁰ Yurmeende muudum ina woni dow huloo6e dum jamaanu dow jamaanu.

⁵¹ O gollii golleeji mawdi e semmbe junngo makko,

o sankitii mawninkinii6e e anniyaaji mu66en.

⁵² O saamdinii kaanankoo6e e laamuuji mu66en, o toownii leeyu6e.

⁵³ O haarnirii yolbu6e kulle lobbe, o yoppii jom'en jawdi juude 6ole.

⁵⁴⁻⁵⁵ O wallii yim6e Israa'iila, maccu6e makko been, sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e maamiraa6e meeden, yurmaade Ibrahiima e yuwdi muudum faa abada.

⁵⁶ Mariyama waddi e Elisabet ko wadata lebbi tati de yeccii suudu muudum.

Haala rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵⁷ Wakkati ndimu Elisabet yottii, o rimi biddo gorko. ⁵⁸ Hoddiibe makko e sakiraa6e makko nani yurmeende mawnde nde Joomiraado wadani mo ndeen, ceyodii e makko.

⁵⁹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, 6e ngari taadude ngel.* I6e njidunoo inndirde ngel innde baabiigel Jakariyaa, ⁶⁰ ammaa inniigel jabaay, wi'i ngel inndiree Yaayaa. ⁶¹ Be mbi'i dum:

—Yim6e maa fuu walaa inndiraado innde nde.

⁶² Be yami baabiigel e muummumre, noy yidi biyum oon inndiree.

* **1:59** Al'aada Alhuudiyankoo6e, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du.

63 Jakariyaa yamani al-
luwal, winndi dow mag-
gal: «Yaayaa woni innde
maggel.» Be fuu dum haaynii
6e. 64 Wakkati oon pay,
hunnduko Jakariyaa yoppaa,
demngal mum ha66itaa, ina
haala, ina yetta Laamdo.
65 Kulol nanngi hoddiibe
makko been fuu. Katin du
yimbe ley baamle Yahuudiya
fuu ina kaala kabaaruuji diin.
66 Nanbe dum been fuu ndesi
dum e ley berde mu66en, ina
mbi'a: «Ndelle dume cukalel
ngel laatoytoo?» Sabo be nji'ii
junngo Joomiraado ina woni
dow maggel.

Jimol Jakariyaa

67 Jakariyaa, baaba cukalel
ngeel, heewi Ruuhu Ceniido,
haaldi annabaaku, wi'i:

68 —Jettooje ngoodanii
Joomiraado, Laamdo Is-
raa'iila,
sabo warii walli yimbe
muudum, rimdini
dum'en.

69 O waddanii en Kisinoowo
jom semmbe
yuwdo e suudu Daawda,
maccudo makko.

70 Dum fuu dum laatorii
hono no o haalirnoo e
kunndude annabaabe
makko seniibe gilla
arande -

71 o wi'i o hisinan en e hab-
diibe men,
e juude waybe en fuu.

72 Nii o yottiniri yurmeende
nde o aadaninoo
maamiraabe men
ndeen,
o miccitake amaana
makko ceniido,

73 hunayeere nde o hunanii
maammen Ibrahiima,

o hokkan en 74 danneede e
juude waybe en faa
ngolliranen mo rafi
kulol,

75 ndewen mo ley
senaare e dartaare
yeeso makko haddi
nguurndam meeden
fuu.

76 Aan du cukalel, a noddirte
annabaajo Laamdo
Toowdo,

sabo a artoto Joomiraado
warde faa moyyinanaa
mo laabi makko,

77 faa annidinaa yimbe makko
laawol kisindam ley
ko o yaafotoo hakkeeki
mu66en.

78 Saabe Laamdo meeden wo
keewdo yurmeende,
Jayngol yuurngol dow
ina wara to meeden,

79 faa yaynana wonbe ley
nimre e kulol maayde,
de rewna koyde men
dow laawol jam.

80 Suka oon ina mawna,
hakkillo muudum ina
beydoo. O joodii ley ladde
faa wakkati mo o 6anginaa
e Israa'iila.

2

*Haala rimeede Iisaa Al-
masiihu*
(Matta 1.18-25)

1 E ley balde deen, Augustus
kaananke mawdo yamiri
limgal wadee ley laamu
Roma fuu. 2 Kangal woni
limgal arandeyal, kawrungal
e laamu Kiriniyus goforneer
leydi Siiriya. 3 Yimbe
fuu njehi winndowaade,
mono fuu e wuro muudum.
4 Yuusufi du dilli Nasaraatu

ley leydi Galili, faa yaha wuro Daawda wi'eteengo Baytilaama ley leydi Yahu-udiya, sabo e lenyol Daawda jaati o yuuri. ⁵ O yehi toon winndowaade, kanko e Mariyama kaɓɓanaado makko, deeduɗo. ⁶ E ley gonal maɓɓe toon, wakkati ndimu Mariyama yottii. ⁷ O rimi afo makko, o saawi dum e kaddule, o fukkini dum ley akalawal, sabo 6e keɓaay nokkuure ley jipporde ndeen.

⁸ Durooɓe ina ngoni ley seraaji diin, na ndooma dammuuli muɓɓen jemma. ⁹ Maleyka Joomiraado ɓangani 6e, darja Joomiraado delkoowo filii 6e. Kulol manngol nanngi 6e. ¹⁰ De maleyka oon wi'i 6e:

—Taa kulee! Sabo mido haalana on Kabaaru Lobbo laatantooɗo yimɓe fuu seyo manngo. ¹¹ Hannden on ndimanaama Kisinoowo ley wuro Daawda. Kanko woni Almasiihu, kanko woni Joomiraado. ¹² Inan maande majjum: on tawan cukalel keccel ina saawaa e kaddule, ina fukkinaa ley akalawal.

¹³ Wakkati gooto, maleyka'en heewɓe yuuri dow kammu, tawti maleyka artiido oon, ina njetta Laamɗo, ina mbi'a:

¹⁴ —Manngu woodanii Laamɗo faa dow kammuuli, dow leydi du jam woodanii yimɓe 6e o horsini.

¹⁵ Nde maleyka'en ɓeen ceedunoo e maɓɓe, de yeenti dow kammu ndeen, durooɓe ɓeen ina mbi'undura:

—En njaha Baytilaama, ndaaren ko wadi, ko Joomiraado anndini en duum.

¹⁶ Be karii, 6e njehi, 6e tawi toon Mariyama e Yuusufi e cukalel keccel ngeel, ingel fukkinaa ley akalawal. ¹⁷ Nde 6e njiinoo ngel ndeen, 6e kaalti ko maleyka oon haalani 6e dow maggel duum. ¹⁸ Nanɓe haala durooɓe ɓeen fuu, haaynde nanngi dum'en. ¹⁹ De Mariyama kaa ina resi dum fuu e ɓerndem, ina miiloo dum. ²⁰ Durooɓe ɓeen njeccii, ina teddina Laamɗo, ina njetta dum saabe ko 6e nani e ko 6e nji'i fuu. Sabo dum fuu dum laatorake no maleyka oon wiirunoo 6e noon.

No Iisaa taadiraa e no battiniraa Joomiraado

²¹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, ngel taadaa,* ngel inndiraa Iisaa. Dum woni innde nde maleyka oon haalannoo Mariyama gilla reedaay ndeen.

²² Nde balde laaɓugol Mariyama yottinoo, hono no Tawreeta Muusaa yamiri, 6e njaari suka oon Urusaliima faa 6e kalfina mo Joomiraado. ²³ Sabo wo hono noon winndiraa e Tawreeta Joomiraado:

* **2:21** Al'aada Alhuudiyankooɓe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du. † **2:23** Wurtagol 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16.

«Biddo gorko afo fuu, Joomiraado jeyi.»†

24 Be ngadi du sadaka kirsamaari hono no Joomiraado yamiri ni: 6i66e buugaali didi naa nyaabe didi.

25 Gorko gomma ina wonoo Urusaliima, ina wi'ee Simeyon. Ruuhu Ceniido ina woni e makko. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, imo hedii wakkati mo gondi Israa'iila mooytete. 26 Ruuhu Ceniido anndinii mo o maayataa si o yi'aay Almasihu Joomiraado. 27 Joonin Ruuhu nanni mo ley suudu dewal mawndu nduun wakkati mo saaraabe been ngaddi suka oon faa ngadana dum ko Tawreeta yamiri. 28 Simeyon jabi mo, mumbilii mo, ina yetta Laamdo, ina wi'a:

29 –Joonin Joomiraado, haala maada kaan tabitii.

Ada waawi hooyude maccudo maada e jam,

30 sabo mi yiirii gite am kinsindam maada

31 dam cegilidaa yeeso yimbe fuu.

32 Dam woni annoora jaynanoowo lenyi adunaaru fuu, annoora darjinoowo lenyol maa Israa'iila du.

33 Ko haalaa dow makko duum, haaynii baabiiko e iniiko. 34 Simeyon barkini 6e, wi'i Mariyama, inniiko:

–Suka o warii faa laatoo sabaabu saamugol wobbe

e ummagol wobbe ley Israa'iila. O laatoto maande nde yimbe calotoo. 35 Hono nii o banginirta miilooji berde heewbe. Aan e hoore maa, mettorgal yuwan bernde maa hono kaafaahi.

36 Annabaajo debbo bi'eteedo Anna ina doon kam du. Wo o 6ii Fanuwel, jeyaado e suudu Aser. O naywii sanne. O banjaama e surbaaku makko, o wondi e goriiko duubi jeddi, 37 de maayi. O heddi o walaa goriwo. Joonin duubi makko ina ngada capande jeetati e nay. O dillataa suudu dewal mawndu nduun fey, imo rewra Joomiraado sumayeere e du'aare, jemma e nyalooma fuu. 38 E wakkati oon pay, kanko du o wari, imo yetta Laamdo, imo haalana hedii 6e garol dimdinoowo Urusaliima been fuu kabaaru suka oon.

39 Nde 6e njottinoo huunde fuu ko Tawreeta Joomiraado yamiri ndeen, 6e njeccii wuro mabbe Nasaraatu ley leydi Galili.

40 Suka oon ina mawna, semmbe muudum e hakkillo mum ina beydoo. Moyyere Laamdo ina woni e makko.

Haala Iisaa e jannginoobe ley suudu dewal mawndu

41 Hitaande fuu, saaraabe Iisaa ina njaha Urusaliima wakkati iidi Faltagol‡. 42 Nde Iisaa wadunoo duubi sappo e didi ndeen, 6e njehi Urusaliima no 6e mboowri noon.

‡ 2:41 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyyam mooytaa e dammbugal muudum.

43 Nde iidi ndiin tilinoo ndeen, 6e njeccii 6e kooti, ammaa Iisaa 6iyii6e oon hed-dake Urusaliima, tawi 6e paamaay. 44 Be cikkii imo wondi e yaadiraa6e ma66e 6een. Be njehi nyalooma ki66udo, i6e piloo mo hakkunde yim6e ma66e e anndaabe ma66e. 45 Ammaa 6e njiitaay mo, 6e njeccitii Urusaliima filowaade mo. 46 Balde tati gada dum, 6e tawi mo ley suudu dewal mawndu. Imo joodii hakkunde janninginoo6e, imo hettindanii dum'en, imo yamtindoo dum'en. 47 Hettindanii6e mo 6een fuu kaaynaa hakkillo makko e jaabagol makko. 48 Nde saaraa6e makko nji'unoo mo ndeen, haaynde nanngi dum'en. Inniiko wi'i mo:

—Binnigel, ko saabii ngadudaa min ni? Inan, miin e baaba maa fuu, filagol ma ha66ii min ko'e.

49 O jaabii 6e, o wi'i:

—Ko wadi odon piloono kam? Yalla on paamaay ina tilsi mi wona ley suudu Baaba am naa?

50 Ammaa 6e paamaay haala ka o haalani 6e kaan. 51 Caggal duum, o jippodii e ma66e. Be koondi Nasaraatu, o dowtanii 6e. Inniiko ina resi kulle deen fuu e 6ernde muudum.

52 Iisaa ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo, Laamdo e yim6e ina korsini mo.

3

No Yaayaa waajorii
(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Yuhanna 1.19-28)

1-2 Konngol Laamdo warii to Yaayaa, 6ii Jakariyaa oon, ley ladde. Dum hawrii e hitaande sappo e joya6erde laamu Tibeer kaananke mawdo. Ndeen Pontiyu Pilaatu wonnoo goforneer Yahuudiya, Hirudus du ina laamii Galili. Sakiike mum bi'eteedo Filipu ina laamii leydi Ituriya e Taroniti, Lisaniya du ina laamii leydi Abileen. Dum hawrii e nde Annas e Kayafas laati-noo hooree6e almaami'en. 3 Yaayaa yiiltii e seraaji gooruwol Urdun fuu, ina gooyna yim6e tuuba, lootiree lootagal batisima* faa hakkeeji mu66en njaafee. 4 Wo hono noon winndiraa ley dewtere haalaaji annabi Esaaya:

«Daande ina yeewnoo ley ladde
ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado,
ndartinee laabi makko!

5 Luggere fuu uwete,
baamle e tile fuu
leeyinee,

laabi oonyiidi fuu ndartinee,
laabi bondi fuu moyyintinee!

6 Neddo fuu yi'an kisin-
dam yuurudam to
Laamdo.»†

7 Yim6e heew6e ina ngara
to Yaayaa faa lootiree lootagal
batisima. De imo wi'a 6e:

—Onon 6i66e bolle! Moy
sappani on ndoggon tikkere

* 3:3 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † 3:6 Esaaya 40.3-5.

Laamdo waroore? ⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraa6e Ibrahiima. Sabo mido wi'a on, Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo 6i66e Ibrahiima! ⁹ Joonin jammbera yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbube, soppete, faddee ley yiite.

¹⁰ Yim6e been ina yama mo:
—Ndelle dume min njeyi wadude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:
—Neddo fuu jogiido saayaaji didi, hokka ngoota kaan mo walaa, neddo fuu jogiido nyaamdu du wada noon.

¹² Nanngoo6e lampo ngari kam'en du faa lootee lootagal batisima, mbi'i mo:

—Moodibbo, dume min njeyi wadude?

¹³ O jaabii 6e, o wi'i:
—Taa paltinon ko njamiradon nanngon duum.

¹⁴ Sordaasii6e du yami mo kam'en du, mbi'i:

—Minen le, dume min njeyi wadude?

O wi'i 6e:
—Taa njanee fay gooto, taa pewanon fay gooto, kenniyorodon njohdi mon.

¹⁵ Tawi yim6e fuu ina kedii Almasiihu, mono fuu ina miloo e bernde muudum yalla wanaa Yaayaa woni Almasiihu oon. ¹⁶ Yaayaa jaabii 6e fuu, wi'i:

—Miin, ndiyam lootirammi on lootagal batisima, ammaa burdo kam baawde ina wara. Mi fotaay fay e ha66itinde boggi pade makko. Kanko

kaa, wo Ruuhu Ceniido e yiite o lootirta on batisima. ¹⁷ Imo jogii yarorgal e junngo makko faa o yaroo nyaamri makko faa laa6a, o hawrundura nyaamri ndiin ley beembal makko, de nyaande ndeen o wuldun dum yiite nge nyifataa.

¹⁸ Tawi Yaayaa tindinii yim6e kulle keewde, ina wajojo dum'en Kabaaru Lobbo. ¹⁹ Kaa Hirudus, laamiido oon, imo felannoo dum sabo 6anjii Hirudiya, dee mawnum, duum e kulle godde bonde fuu de wadannoo. ²⁰ Hirudus beydi bone goddo katin, uddi Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima

(*Matta 3.13-17, Marku 1.9-11*)

²¹ Do yim6e fuu lootaa lootagal batisima doon, Iisaa du lootaa. Wakkati mo o du'otoo oon, kammu udditii,

²² Ruuhu Ceniido jippii dow makko ina wa'i hono wuu-gaandu. Daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

Haala lenyol Iisaa

(*Matta 1.1-17*)

²³ Nde Iisaa fuddannoo golle muudum ndeen, duubi muudum ina ngada capande tati. E ley miilooji yim6e, Iisaa wo 6ii Yuusufi. Yuusufi du wo 6ii Eli, ²⁴ Eli 6ii Matat, Matat 6ii Lewi, Lewi 6ii Melki, Melki 6ii Yannay, Yannay 6ii Yuusufi, ²⁵ Yuusufi 6ii Matatiya, Matatiya 6ii Amos, Amos 6ii Nahum, Nahum 6ii Hesili, Hesili

6ii Naggay, ²⁶ Naggay 6ii
 Maata, Maata 6ii Matatiya,
 Matatiya 6ii Semey, Semey
 6ii Yosek, Yosek 6ii Yahuuda,
²⁷ Yahuuda 6ii Yohanan,
 Yohanan 6ii Resa, Resa 6ii
 Jorobaabel, Jorobaabel 6ii
 Seyaltiyel, Seyaltiyel 6ii Neri,
²⁸ Neri 6ii Melki, Melki 6ii
 Addi, Addi 6ii Kasam, Kasam
 6ii Elmadam, Elmadam 6ii
 Eri, ²⁹ Eri 6ii Iisaa‡, Iisaa
 6ii Eliyeser, Eliyeser 6ii
 Yorim, Yorim 6ii Matat,
 Matat 6ii Lewi, ³⁰ Lewi 6ii
 Simeyon, Simeyon 6ii Yahu-
 uda, Yahuuda 6ii Yuusufi,
 Yuusufi 6ii Yonam, Yonam
 6ii Eliyakim, ³¹ Eliyakim 6ii
 Meleya, Meleya 6ii Menna,
 Menna 6ii Matata, Matata
 6ii Natan, Natan 6ii Daawda,
³² Daawda 6ii Yesa, Yesa
 6ii Obet, Obet 6ii Bo'as,
 Bo'as 6ii Salmon, Salmon 6ii
 Naasuuna, ³³ Naasuuna 6ii
 Aminadaabu, Aminadaabu
 6ii Adamin, Adamin 6ii
 Aram, Aram 6ii Hesruuna,
 Hesruuna 6ii Fares, Fares
 6ii Yahuuda, ³⁴ Yahuuda
 6ii Yaakuuba, Yaakuuba
 6ii Isiyaaka, Isiyaaka 6ii
 Ibrahiima, Ibrahiima 6ii
 Tara, Tara 6ii Nahor, ³⁵ Nahor
 6ii Seruku, Seruku 6ii Reyu,
 Reyu 6ii Pelek, Pelek 6ii
 Eber, Eber 6ii Sala, ³⁶ Sala
 6ii Kaynam, Kaynam 6ii
 Arfasada, Arfasada 6ii Sem,
 Sem 6ii Nuuhu, Nuuhu 6ii
 Lamek, ³⁷ Lamek 6ii Ma-
 tusala, Matusala 6ii Henok,
 Henok 6ii Yaret, Yaret 6ii
 Maleliyel, Maleliyel 6ii Kay-
 nam, ³⁸ Kaynam 6ii Enos,

Enos 6ii Set, Set 6ii Aadama,
 Aadama mo Laamdo.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Matta 4.1-11, Marku 1.12-
13)

¹ Iisaa yuuri gooruwol
 Urdun, ina heewi Ruuhu
 Ceniido. Ruuhu oon yaari mo
 ley ladde. ² Ibiliisa ina wondi
 e makko toon balde capande
 nay, ina jarriboo mo. Fay
 huunde o nyaamaay e ley
 nyalaade deen fuu. Caggal
 duum, o yolbi. ³ Ibiliisa wi'i
 mo:

—Si a Bii Laamdo, njamiraa
 hayre nde laatoonyaamdu.

⁴ Iisaa jaabii mo wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e
 nyaamdu tan neddo wuur-
 data.»*

⁵ Ibiliisa yaari mo nokku
 toowdo, holli mo laamuuji
 adunaaru fuu wakkati gooto,
⁶ de wi'i mo:

—Mi hokkete baawde dow
 dum fuu e darja mum, sabo
 miin hokkaa dum, mido
 waawi hokkude mo muuyimi.

⁷ Si a sujidanii kam, dum fuu
 wo aan jeyi.

⁸ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wo
 Laamdo, Joomiraado maa
 kaandaa sujidande, kam tan
 kaandaa rewude.»†

⁹ Ndeen Ibiliisa yaari mo
 Urusaliima, darni mo dow to
 buri toowde e suudu dewal
 mawnu, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu
 njippodaa e leydi, ¹⁰ sabo
 ina winndaa: «O yamiran
 maleyka'en makko ndeene.»

‡ 3:29 E ibraninkoore wo «Yoosuwa»
 Fillitagol Tawreeta 6.13-14.

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:8

11 Ina winndaa du: «Be njaɓɓete e juude maɓɓe, taa koynɗal maa fiyoo e hayre.»‡

12 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Taa ndaartinda Laamɗo, Joomiraado maa.»§

13 Nde Ibiliisa tilinoo e jarribaade mo ndeen, seli mo faa wakkati goɗɗo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili

(Matta 4.12-17, Marku 1.14-15)

14 Iisaa yeccii leydi Galili, semmbe Ruuhu ina wondi e muudum, kabaaru muudum sankitii e leydi ndiin fuu.

15 Imo waajoo ley cuudi Alhuudiyankooɓe baajordi, yimɓe fuu ina teddina mo.

No yimɓe Nasaraatu calorii Iisaa

(Matta 13.53-58, Marku 6.1-6)

16 O yehi Nasaraatu to o mawni toon, o naati ley suudu waajordu nyannde fowteteende hono no o woowri noon. O ummii faa o jangga. 17 O hokkaa dewtere annabi Esaaya. O weerti nde, o tawi nokkuure ina winndaa:

18 «Ruuhu Joomiraado ina woni e am, sabo o subake kam faa mi faamina talkaabe Kabaaru Lobbo.

O nuli kam faa mi gooynana nanngaaɓe yoofeede muɓben, wumɓe du wumtineede muɓben, torraaɓe du yoppeede muɓben,

19 faa mi gooyna hitaande nde Joomiraado hollata moyyere muudum ndeen warii.»*

20 Caggal duum, o taggi dewtere ndeen, o hokki nde golloowo ley suudu waajordu oon, o joodii. Wonɓe toon been fuu tufi mo gite.

21 Ndeen o fuddi wi'ude ɓe:

—Hannden, Binndi di nandon diin tabitii.

22 Be fuu iɓe kaala haala makko lobba, katin du haalaaji lobbi jaltuɗi e hunnduko makko diin ina kaaynii ɓe. Iɓe mbi'a:

—Wanaa o woni ɓii Yuusufi oon?

23 O wi'i ɓe:

—Sikke fuu walaa on kaalanammi kam banndol ngol: «Cawroowo, sawru hoore maa.» On mbi'an mi wada ko nandon mi wadii Kafar-nahum duum e ley wuro am do du.

24 O wi'i katin:

—Goonga kaalanammi on: annabaajo fay gooto jabantaake ley wuro muudum.

25 Goonga kaalanammi on, rewɓe ɓe goriraaɓe muɓben maayi ina keewnoo ley Israa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa, wakkati nde yuwoonde tobaay e leydi ndiin faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. Ndeen rafo manngo wadii e leydi ndiin fuu. 26 Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka e fay gooto maɓɓe, si wanaa e debbo gooto mo gorum maayi, jeyaado Sarepta leydi Sidon.

27 Katin du, seppinɓe ina

‡ 4:11 Jabuura 91.11-12. 61.1-2.

§ 4:12 Fillitagol Tawreeta 6.16.

* 4:19 Esaaya

keewnoo Israa'iila e jamaanu annabi Elisa, de fay gooto ma66e dannaaka, si wanaa Na'aman jeyaado e leydi Siiriya.

²⁸ Nde yim6e won6e e ley suudu waajordu nduun nannoo haala kaan ndeen, tikki sanne, ²⁹ ummii, mburtini Iisaa faa e gada wuro, njaari dum faa sera waamnde do hu6eere ma66e ndeen nyi6aa doon, faa padda mo ley. ³⁰ Ammaa o rewi hakkunde ma66e, o dilli.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru
(Marku 1.21-28)

³¹ Iisaa yehi ngalluure Kafarnahum ley leydi Galili, imo waajoo yim6e nyannde fowteteende. ³² Be kaaynaa sanne e waaju makko oon, sabo imo haalda e baawde.

³³ Gorko mo ginnaaru bonndu woni e muudum ina woni ley waajordu nduun, yeewnii faa toowi, wi'i:

³⁴ —Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngondaa, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

³⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

Ndu li6i neddo oon hakkunde yim6e fuu, ndu yalti e muudum, tawi ndu nawnaay dum fey. ³⁶ Be fuu dum haaynii 6e, i6e yamundura hakkunde ma66e:

—Ko woni haala ka? Ginnaaji bondi diin, imo yamira di baawde e semmbe, de idi mburtoo.

³⁷ Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji diin fuu.

No Iisaa danniri nyaw6e heew6e

(Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)

³⁸ Nde o wurtinoo waajordu nduun ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon debbo ina wondi e jontere naawnde. Be njarii mo o walla dum. ³⁹ O turii dow muudum, o sappani jontere ndeen e semmbe, de jontere ndeen yoppi dum. Wakkati oon ni, debbo oon ummii, ja66ii 6e.

⁴⁰ Wakkati nde naange saamannoo, jogiido nyawdo fuu waddi dum to makko. Nyaw6e siyiiji nyawuuji fuu ngaddaa. O yowi juude makko dow ma66e 6e fuu gooto gooto, o danni 6e. ⁴¹ Ginnaaji bondi ina mburtoo e yim6e heew6e idi yeewnoo, idi mbi'a:

—Aan woni Bii Laamdo!

Imo sappana ginnaaji diin e semmbe, o accataa di kaala, sabo idi anndi kanko woni Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala laamu Laamdo

(Marku 1.35-39)

⁴² Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi nokku perwudo. Jamaa oon ina filoo mo. Be ngari to makko, i6e tefa taa o seeda e ma66e fey. ⁴³ Ammaa o wi'i 6e:

—Ina tilsi mi 6angina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo e galluuje godde. Sabo wo duum nuliraami.

44 O yehi, imo waajoo ley cuudi baajordi ley leydi Yahu-udiya.

5

No Iisaa noddiri taal-ibaabe arandeebe
(Matta 4.18-22, Marku 1.16-20)

1 Nyannde wootere Iisaa ina darii hunnduko maayo Genesaret, jamaa ina billundura dakkol makko faa hettindoo haala Laamdo. ² O yi'i laanaaji didi ina ndarii dakkol maayo ngoon. Tawi nanngoobe liyyi been mbur-take ley majji, ina lonna filiiji mu66en. ³ O naati ngoota laanaaji diin, ka Simon kaan. O njaarii dum dirbina ka, ka naata ndiyam seeda. O joodii ley laana kaan, imo waajoo jama'aaje deen. ⁴ Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i Simon:

—Njehee to luggi, paddee filiiji mon faa nanngon liyyi.

⁵ Simon jaabii, wi'i:

—Joomam, min mbaalii miden piloo liyyi, min kebaay fay huunde. Ammaa saabe haala maa, mi faddan filiiji di.

⁶ Nde be paddunoo di ndeen, be nanngi liyyi faa keewi, faa filiiji ma66e ina ceekoo. ⁷ Be noddi wondiibe ma66e wonbe ley laana ngokka, ngara mballa be. Been ngari, be kebbini laanaaji didi diin fuu faa di nesi yoolaade. ⁸ Nde Simon Piyeer yi'unoo dum fu, dikkinii yeeso makko, wi'i mo:

—Joomam, woddam, sabo wo mi neddo luttudo.

⁹ O wi'i dum sabo kanko e wondiibe makko been fuu, be kaaynaama saabe keewal liyyi di be nanngi diin. ¹⁰ Hono noon Yaakuuba e Yuhanna bi66e Jebede wondube e Simon been du kaayniraa. Ammaa Iisaa wi'i Simon:

—Taa hulu, gilla joonin a laatoto pilotoodo yimbe.

¹¹ Nde be njottinoo laanaaji ma66e leydi ndeen, be njoppi dum fuu, be njokki Iisaa.

No Iisaa danniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Marku 1.40-45)

¹² Wakkati Iisaa wonnoo ley ngalluure gomma, gorko ceppindo sanne wari. Gorko oon yi'i Iisaa, sujidi e leydi yeeso muudum, na njaaroo:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

¹³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

Wakkati oon ceppam dam yuwi e makko. ¹⁴ De Iisaa yamiri mo taa o haalana dum fay gooto, ammaa wi'i mo:

—Yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laa6ugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina be a dadii.

¹⁵ De fay ko Iisaa hadi mo haalude duum, kabaaru muudum beydii sankitaade. Jama'aaje keewde ina ngara, ina kawrita faa kettindanoo mo, woodi du ndannee e nyawuui mu66en. ¹⁶ Ammaa

imo toowta sera nokkuuje perwude, imo wada du'aare.

No Iisaa selliniri mo 6anndu waatundu

(*Matta 9.1-8, Marku 2.1-12*)

¹⁷ Nyannde gomma Iisaa ina waajoo. Farisa'en e jannginoobe Tawreeta Muusaa, yuuruḅe gure Galili e Yahuudiya, kam e Urusaliima fuu, ina njoodii. Baawde Joomiraado ina ngoni e makko, imo danna nyawḅe. ¹⁸ Wakkati oon, woḅḅe ngaddi gorko mo 6anndu waatundu ina fukkinaa e dadḁo, ina piloo nannude ḁum faa pukkina ḁum yeeso makko. ¹⁹ Kaa nde 6e kunnginoo nannude mo saabe jamaa oon, 6e yeenji dow suudu nduun, 6e njuli ndu, de 6e njippini gorko oon e dadḁo mum fuu hakkunde yimḅe been yeeso Iisaa. ²⁰ Nde o yi'unoo goondinal maḅḅe ndeen, o wi'i mo 6anndu waatundu oon:

—Gorko, hakkeeki maa njaafaama.

²¹ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en been ina miiloo hakkunde muḅḅen ina mbi'a: «Oo wo moy kaaloowo karmudi? Moy waawi yaafaade hakkeeki si wanaa Laamḁo?» ²² Iisaa faami miilooji maḅḅe, de jaabii 6e, wi'i:

—Ko wadi odon miiloo miilooji gaadi ni e 6erde moodon? ²³ Dume 6uri hoyude? Wi'ude hakkeeki makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ²⁴ Ammaa faa paamon Bii

Nedḁo ina jogii baawde e adunaaru ndu yaafaade hakkeeki...

Ndeen o wi'i mo 6anndu waatundu oon:

—Mido haalane: umma, hooyu dadḁo maa, kootaa suudu maa.

²⁵ Wakkati gooto, mo 6anndu waatundu oon ummii yeeso yimḅe fuu, hooyi dadḁo muudum, hooti suudu mum, ina teddina Laamḁo. ²⁶ Haaynde nanngi yimḅe been fuu, iḅe teddina Laamḁo. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Hannden en nji'ii kaay-eefiiji koy!

No Iisaa noddiri Lewi

(*Matta 9.9-13, Marku 2.13-17*)

²⁷ Caggal ḁuum, Iisaa wurtii, yi'i nanngoowo lampo gooto ina wi'ee Lewi ina joodii e suudu nanngoobe lampo. O wi'i ḁum:

—Jokkam.

²⁸ Lewi yoppi ḁum fuu, ummii, jokki mo.

²⁹ Lewi wadani mo weltaare mawnde ley suudu mum. Nanngoobe lampo heewḅe e yimḅe woḅḅe ina nyaamda e maḅḅe. ³⁰ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta been ina mbuyka, ina mbi'a taalibaaḅe makko been:

—Ko wadi odon nyaamda, odon njarda e nanngoobe lampo e luttuḅe woḅḅe?

³¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa selluḅe kaajaa cawroowo, wo nyawḅe kaajaa cawroowo. ³² Mi waraay

faa mi nodda dartii6e. Wo luttu6e noddammi faa tuuba.

Haala suumayeere

(*Matta 9.14-17, Marku 2.18-22*)

³³ Be mbi'i mo:

—Taalibaa6e Yaayaa ina cuumoo sanne ina ngada du'aare, hono noon taalibaa6e Farisa'en been du ngadata. Ammaa 6e maa been ina nyaama ina njara.

³⁴ O wi'i 6e:

—Yalla odon mbaawi suuminde war6e 6angal, tawa 6anjudo oon ina wondi e mu66en naa? ³⁵ Ammaa balde ngaran nde 6anjudo oon ittete hakunde ma66e. E balde deen 6e cuumoto.

³⁶ O banndani 6e banndol katin:

—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal kesal faa moyyinira kiinngal. Si dum wadii, joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre ittaande ndeen yaadataa e kiinngal ngaal. ³⁷ Katin du, fay gooto loowataa cabijam kesam ley sumalleeji kiiddi. Si dum wadii, cabijam kesam daam fusan di, rufa, sumalleeji diin mbona. ³⁸ Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e ley sumalleeji kesi. ³⁹ Fay gooto muuyataa cabijam kesam si yarii kiiddam, sabo wi'an kiiddam daam 6uri welde.

6

Haala nyalaande fowteteende

(*Matta 12.1-8, Marku 2.23-28*)

¹ Wadiino e nyannde fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaa6e

makko ina itta cammeeji alkama, ina molma ina yakka.

² Kaa Farisa'en wob6e mbi'i 6e:

—Ko wadi odon ngolla ko hadaa golleede nyannde fowteteende?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraa6e muudum naa? ⁴ O naati hukum Laamdo, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadira6e makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.

⁵ Iisaa wi'i 6e katin:

—Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(*Matta 12.9-14, Marku 3.1-6*)

⁶ Nyalaande fowteteende wonnde, o naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko mo junngo muudum nyaamo waati na doon. ⁷ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina taykoo Iisaa. I6e ndaara yalla o dannaan gorko oon nyannde fowteteende ndeen, faa 6e ke6a ko 6e pelira mo. ⁸ Ammaa Iisaa annditii miilooji ma66e. O wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde yim6e!

Gorko oon ummii, darii. ⁹ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Mido yama on: dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa halkude dum?

¹⁰ Wakkati oon, o ndaari 6e fuu, o wi'i mo junngom waati oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ¹¹ Ammaa yim6e 6een tikkii sanne, i6e ndawrida no 6e ngadata Iisaa.

No Iisaa suborii nulaa6e sappo e dido

(Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)

¹² E ley balde deen, Iisaa wurtii, yehi dow waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e Laamdo. ¹³ Nde weetunoo ndeen, o noddi taalibaa6e makko 6een, o subii sappo e dido hakkunde mu66en, o inndiri dum'en nulaa6e. ¹⁴ Kam6e ngoni: Simon mo o inndiri Piyeer, Andire minyum, Yaakuuba, Yuhanna, Filipu, Bartolome, ¹⁵ Matta, Tomaa, Yaakuuba gii Alfaa, Simon bi'eteedo Kiranoowo suudu baaba, ¹⁶ e Yahuuda gii Yaakuuba, kam e Yahuuda Isikariyotto, jambotoodo mo oon.

No Iisaa waajorii yim6e heew6e, danni nyaw6e

(Matta 4.23-25)

¹⁷ O jippodii e ma66e, o darii e nokkuure yaajunde, kanko e taalibaa6e makko heew6e. Jamaa keewdo yuurdoo nokkuuje leydi Yahu-udiya fuu na doon, kam e Urusaliima, e gure dakkol maayo manngo gilla Tirus faa e Sidon. ¹⁸ Be ngari faa 6e kettindanoo mo, woodi du 6e ndannee e nyawuuji ma66e. Be ginnaaji bondi torri du, ndannaama. ¹⁹ Yim6e 6een fuu ina piloo meemude mo,

sabo baawde ina mburtoo e makko ina ndanna yim6e been fuu.

Haala barkinaa6e e 6e mbarkinaaka
(Matta 5.1-12)

²⁰ Wakkati oon, o 6anti gite makko o ndaari taalibaa6e makko 6een, o wi'i:

—Barke woodanii on, onon talkaa6e,

sabo onon njeji laamu Laamdo.

²¹ Barke woodanii on, onon yolbu6e joonin,

sabo on kaaran.

Barke woodanii on, onon woyoo6e joonin,

sabo on mbeltoyto.

²² Barke woodanii on si yim6e mbanyii on,

ndiiwii on,

njennii on,

mbonnii inde mon saabe Bii Neddo.

²³ Ceyodoo nyannde ndeen, pittiron seyo,

sabo mbarjaari mawndi ina woodani on dow kammu.

Hono noon maamiraa6e ma66e ngadannoo

annabaa6e.

²⁴ Ammaa bone woodanii on, onon joomiraa6e

jawdi,

sabo on ke6ii mbelirka mon.

²⁵ Bone woodanii on, onon haar6e joonin,

sabo on njolban.

Bone woodanii on, onon jaloo6e joonin,

sabo on cunoyto, on mboyan.

²⁶ Bone woodanii on, si yim6e fuu manii on,

sabo hono noon maamiraabe
ma66e ngadannoo
annabaa6e fewree6e.

Haala yidugol way6e
(Matta 5.38-48, 7.12)

²⁷ —Ammaa onon hettin-
daniibe kam been, mido
wi'a on: njidee way6e
on, ngadanon wanyu6e on
moyyere. ²⁸ Mbarkinee
hudo6e on, ndu'anodon
torroobe on du. ²⁹ Si goddo
feenyii ma, hokku dum
feenya gere goddo oon du.
Si goddo teetii ma saaya
maa jaangol, taa hadu dum
forgo maa du. ³⁰ Naariido ma
fuu, kokkaa dum. Teetudo
ma gineeji maa, taa yantu
dum. ³¹ Ngadane wob6e ko
njiddon 6e ngadana on.

³² Si yidu6e on tan njidoton,
barke oye ke6oton? Fay
luttu6e ina njidi yidu6e
dum'en. ³³ Si wadanoobe
on moyyere tan ngadanton
moyyere, barke oye ke6oton?
Fay luttu6e been hono noon
ngadata. ³⁴ Si 6e miilidon
hemrude tan nyamloton,
barke oye ke6oton? Fay
luttu6e ina nyamloo luttu6e
hono mu66en, faa njobee
nyamaande mu66en. ³⁵ Onon
le, njidee way6e on, ngadon
moyyere, nyamlodon tawee
on miilaaki yobeede fey.
Ndeen, on ke6an mbar-
jaari mawndi, on laatoto
6i66e Laamdo Toowdo, sabo
oon ina wadana bonnoobe
moyyere, ina wadana bon6e
du. ³⁶ Laatee yurmotoo6e,
hono no Baaba moodon
yurmortoo noon.

Haala hiitaade wob6e
(Matta 7.1-5)

³⁷ —Taa kiitee, on ki-
itataake. Taa njukkee,
on njukkataake. Njaafee,
on njaafete. ³⁸ Kokkee,
on kokkete etirgal lobbal,
dimmbaangal de dibbaa
faa yolii, ina rufa, saawee
e kaddule moodon. Sabo
etirgal ngal etirton, wo ngaal
etirantedon.

³⁹ O banndani 6e banndol
du, o wi'i:

—Bumdo ina waawi
dowude bumdo naa? Si dum
wadii, wanaa 6e dido fuu,
6e caaman ley luggere naa?
⁴⁰ Taalibbo 6uraa moodib-
bom, de taalibbo ki66udo laa-
toto hono moodibbom. ⁴¹ Ko
wadi de ada yi'a kudol ley
yitere sakiike maa, de aan le,
a taykataako leggal gonngal e
ley yitere maa ndeen? ⁴² Noy
mbaawrataa wiide sakiike
maa: «Sakiike, accu mi ittane
kudol gonngol e yitere maa
ngol», tawee aan le, a yi'ataa
leggal gonngal e ley yitere
maa ndeen? Munaafiki, ittu
leggal gonngal ley yitere maa
ngaal tafon. Ndeen jiide maa
laaban, faa ke6aa ittaa kudol
gonngol ley yitere sakiike
maa ngool.

Haala lekki e 6i66e
muudum
(Matta 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ —Lekki lobbi rimataa
6i66e bon6e, lekki mbonki
du rimataa 6i66e lobbu6e.
⁴⁴ Sabo lekki fuu, wo 6i66e
muudum annditirtee. Yibbe
6orataake e ngi'eehi, cabi-
ije du 6orataake e kebbe.
⁴⁵ Neddo moyyo, ko moyyi
ko resii ley 6ernde muudum,

duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Sabo ko heewi ley bernde duum, hunnduko wurtinta.

Haala suudu joyyinaandu dow hayre

(Matta 7.24-27)

⁴⁶ —Ko wadi odon noddira kam «Joomam, Joomam» de on ngadataa ko mbiimi? ⁴⁷ Neddo fuu gardo to am de hettindii haalaaji am, jokki di, mi hollan on mo o nanndi: ⁴⁸ Joomum ina nanndi e neddo nyibudo suudu, wasi leydi ndiin faa yottii hayre, joyyini ndu dow mayre. Ndeen yuwoonde mawnde tofi faa gooruwol heewi, fiyi e suudu nduun, ammaa hunngii dimmbude ndu, sabo ndu nyibaama faa woodi. ⁴⁹ Kaa kettindiido haala am, si jokkaay, ina nanndi hono nyibudo suudu dow leydi mo wasanaay dum joyyinirde. Gooruwol bubboowol fiyi e suudu nduun, de wakkati gooto ndu saami. Suudu nduun halki halkere mawnde sanne.

7

No Iisaa danniri golloowo mawdo sordaasi'en
(Matta 8.5-13)

¹ Nde Iisaa selnoo wajaade hettindaniibe dum been fu, yehi Kafarnahum. ² Mawdo sordaasi'en gooto, golloowo muudum korsudo nyawi faa ina habda e yonki. ³ Mawdo oon nani kabaaru Iisaa. O neli mawbe Alhudiyanakoobe to Iisaa, wara, danna golloowo makko oon.

⁴ Be ngari to makko, ibe njaaroo mo sanne sanne, ibe mbi'a:

—Imo haani wadaneede dum, ⁵ sabo imo yidi lenyol men, katin du kanko nyifi suudu men waajordu.

⁶ Iisaa ina yaada e ma66e faa 6e badii suudu mawdo oon. Ndeen mawdo oon neli yimbe muudum to Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo, taa tampin hoore maa, sabo miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. ⁷ Dum wadi du miiliimi mi fotaay yaade to maa. Ammaa haalu haala maa tan, ndeen golloowo am oon dadan. ⁸ Miin e hoore am, wo mi laamaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto ma66e yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

⁹ Nde Iisaa nannoo haala kaan ndeen, dum haaynii dum, de hucciti e yimbe jokku6e dum been, wi'i:

—Mido haalana on, mi yi'aay hono ngal goondinal sellude fay ley Israa'iila'en.

¹⁰ Nde nulaabe been njecinoo wuro toon ndeen, tawi golloowo oon sellii.

No Iisaa ummintiniri bii debbo mo gorum maayi

¹¹ Gada majjum, o yehi wuro wi'eteengo Nayin. Taalibaabe makko e yimbe heewbe ina njaada e makko. ¹² Nde o battinoo dammbugal wuro ngoon ndeen, o hawri e maaydo, ina wurtinee. Wo bajjo mo bammum maayi, inna mum 6aajaaka katin.

Yimbe wuro ngoon heewbe
ina njaada e inniwo oon.
13 Nde Iisaa yi'unoo inniwo
oon fu, yurmii dum sanne,
wi'i:

—Taa woy!

14 Iisaa battitii, meemi leg-
gal kooyirgal maaybe ngaal.
Tiigiibe ngal been ndarii. O
wi'i:

—Suka jokolle, mido wi'e:
Umma!

15 Maaydo oon ummii
joodii, fuddi haalude. Iisaa
hokkiti mo inniiko. 16 Kulol
nanggi yimbe been fuu, ibe
teddina Laamdo, ibe mbi'a:

—Annabaajo mawdo gangii
e ley meeden! Laamdo warii
ina walla yimbe muudum.

17 Kabaaru Iisaa oon sanki-
tii e leydi Yahuudiya e seraaji
muudum fuu.

*No Yaayaa lootoowo
lootalgal batisima nuliri to
Iisaa*

(Matta 11.2-19)

18 Taalibaabe Yaayaa
kumpiti dum kabaaru oon
fuu. Yaayaa noddi dido
mu66en, 19 nuli dum'en to
Iisaa, yamowa dum yalla
kam woni kaando warude
oon, naa be ndooman goddo.
20 Worbe dido been ngari to
makko, mbi'i mo:

—Yaayaa lootoowo lootalgal
batisima nuli min e maada,
min yame yalla aan woni
kaando warude oon, naa min
ndooman goddo?

21 Wakkati oon pay, tawi
o dannii yimbe heewbe e
nyawuujii di kawtaa sii,
o riiwii ginnaaji bondi, o

wumtinii wumbe heewbe.
22 O jaabii be, o wi'i:

—Njehee kaaltanowee
Yaayaa ko njiidon e ko
nandon: wumbe ina
mbumta, bonnguube ina
njaha e koyde mu66en, sep-
pinbe ina cellinee, faadube
ina paadita, maaybe ina
ummintinee, talkaabe du ina
kaalanee Kabaaru Lobbo.
23 Barke woodanii mo yop-
paay goondinde kam.

24 Nde nulaabe been
kootunoo ndeen, Iisaa fuddi
haalande jamaa oon haala
Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde
dum, wo faa ndaarowon
dume? Yalla hudo ko
henndu dimmbata naa?

25 Ndelle dume njaadon
faa ndaarowon? Gorko
nyaayoowo naa? Si goonga,
6ornotoobe kaddule lobbe de
mbuura nguurndam lobbam
been, ley cuudi kaanankoo6e
tawetee. 26 Ndelle, dume
ndaaroydon? Annabaajo
naa? Goonga! Mido haalana
on, imo 6uri annabaajo.
27 Kanko woni mo Laamdo
haali kabaaru muudum ley
Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nu-
laado am moyyinane
laawol.»*

28 Mido haalana on, di-
moowo fuu rimaay 6urdo
Yaayaa. Tawi le, 6urdo fuu
famdude ley laamu Laamdo
oon na 6uri mo teddude.
29 Yimbe hettindaniibe mo
been fuu, fay nanngoobe
lampo been, njabii konngol
Laamdo ko Yaayaa looti
dum'en lootalgal batisima

* 7:27 Malakiya 3.1.

duum. ³⁰ Ammaa Farisa'en e janninoobe Tawreeta njoppii muuyo Laamdo ko be njabaay looteede e junngo Yaayaa duum.

³¹ Ndelle, dume nannd-inammi yimbe jamaanu o? Beye o nanndi? ³² Ibe nanndi e sukaaŋe joodiibe ley taliyaare luumo, ina noddundura, ina mbi'a:

«Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

³³ Sabo Yaayaa lootoowo lootagal batisima warii, nyaamataa bii jalo, yarataa doro du, de odon mbi'a ina wondi e ginnaaru. ³⁴ De Bii Neddo warii, ina nyaama ina yara, de odon mbi'a, «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngoobe lampo e luttube wobbe.» ³⁵ Ammaa jaube hakkillo Laamdo been fuu ina laamni wo ngo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pi-joowo

³⁶ Gooto e Farisa'en been noddi mo faa be nyaamda. O naati suudu Farisaajo oon, o joodii faa o nyaama. ³⁷ Debbo piwoowa ina woni ley wuro ngoon. Ko o nani Iisaa ina woni ley suudu Farisaajo oon ina nyaama duum, o waddi faandu nebbam uurdam. ³⁸ O hetti caggal Iisaa dakkol koyde muudum,† imo woya, imo leppinira koyde mum gondi makko, imo mooytira

de sukundu makko. Imo mucchoo de, imo joora nebbam daam dow majje. ³⁹ Nde Farisaajo noddudo mo oon yiinoo dum ndeen, wi'i e ley bernde mum: «Si neddo o wo annabaajo, o annditan moy woni debbo meemoowo mo oon, o faaman wo piwoowa.» ⁴⁰ Iisaa haaldi e Simon Farisaajo oon, wi'i:

—Simon, mido woodi goddum ko njidumi haalande ma.

O jaabii:

—Haal, Moodibbo!

⁴¹ Iisaa wi'i:

—Nyamlotoodo gomma ina rewannoo yimbe dido, gooto oon buudi cardi keme joy, gooto du buudi cardi capande joy. ⁴² Kaa nde tawanoo be ngalaa ko be njoba mo ndeen, o yaafanii be dido fuu. Ndelle, moy e maŋŋe buri yidude mo?

⁴³ Simon jaabii:

—Mido miila mo o yaafanii kaalisi keewdo oon.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga!

⁴⁴ Ndeen o hucciti e debbo oon, o wi'i Simon:

—A yi'ii debbo o naa?

Mi naatii suudu maa, a hokkaay kam ndiyam mi lootaa koyde am. Ammaa kanko kaa, o lootirii koyde am e gondi makko, de o mooytiri de sukundu makko. ⁴⁵ Aan, a muccaaki kam, de kanko kaa, gilla naatumi, o selaay muccaade koyde am. ⁴⁶ A wattaay nebbam dow hoore am, de kanko kaa, o joorii nebbam uurdam dow koyde am. ⁴⁷ Dum wadi

† 7:38 E ley jamaanu Iisaa, yimbe ina mbaawi wahaade e dow cobbuli nani de nyaama.

mido wi'e: hakkeji makko no keewiri fuu njaafaama, ndelle njingu makko ina mawni. De jaafanaado seeda, njingu muudum heewaa.

⁴⁸ Ndeen o wi'i debbo oon:
—Hakkeji maa njaafaama.

⁴⁹ Nyaamdoobe e makko been puddi yamundurde hakkunde muɓɓen: «Moy woni o neddo, jottiido faa yaafaade hakkeji?»

⁵⁰ O wi'i debbo oon:
—Goondinal maa hisinii ma. Yahu e jam.

8

Haala rewɓe jukkube Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa ina yiiltoo ley galluuje e gure, ina gooyna, ina haala Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Taalibaaɓe makko sappo e dido been ina ngondi e makko, ² kam'en e rewɓe dannaɓe e nyawuuji muɓɓen, e ɓe ginnaaji bondi du ndiiwaa e muɓɓen. Been ngoni Mariyama innditirteedo Magdala mo ginnaaji jeddi mburtinaa e muudum, ³ e Yowanna, dee howruujo Hirudus bi'eteedo Huja, kam e Susaana, e rewɓe woɓɓe heewɓe. Be fuu ɓe mballirii Iisaa e taalibaaɓe mum jawdi maɓɓe.

Banndol dow aawoowo
(*Matta 13.1-9, Marku 4.1-9*)

⁴ Yimɓe yuuri e gure deen fuu ina ngara to makko. Nde jamaa keewdo oon filinoo mo ndeen, o bannDani ɓe banndol ngol, o wi'i:

⁵ —Aawoowo wurtii faa saaka aawdi muudum. E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, yaaɓaa, de pooli ngari, cuɓi ndi. ⁶ Yoga mayri saami ley korokaaye, fudi, yoori, sabo nokku oon darnataa ndiyam. ⁷ Yoga mayri saami to kebbe puɗata. Ndi mawnidi e majje, de kebbe deen ɓilli ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, rimi, wabbere fuu ɓeydii kile hemre.

Nde o haalnoo dum ndeen, o ɓanti daande makko, o wi'i:
—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimɓe

(*Matta 13.10-17, Marku 4.10-12*)

⁹ Taalibaaɓe makko been yami mo:

—Dume banndol ngol fiirtata?

¹⁰ O wi'i ɓe:
—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e laamu Laamdo. De heddiibe been kaa, e bannDi kaalirantee, faa «ndaara, tawa nji'ataa, nana, tawa paamataa.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo

(*Matta 13.18-23, Marku 4.13-20*)

¹¹ Inan maanaa banndol ngol: aawdi ndiin wo kongol Laamdo. ¹² Ngondi sera laawol ndiin woni nanooɓe ngol, de Ibiliisa wara, itta ngol e ɓerde muɓɓen taa ngoondina de kisa. ¹³ Ngondi dow korokaaye ndiin woni nanooɓe ngol, njaɓɓoroo

* 8:10 Esaaya 6.9.

ngol seyo, de 6e ngalaa dadi ley maggol. Wakkati seeda tan 6e ngoondinta. Nde ndaartindagol wari fuu, 6e njoppan. ¹⁴ Caamundi ley kebbe ndiin woni nanoo6e konngol ngool, ammaa ley mawnugol mu6ben ndeen kab6u-ko'u e jawdi e mbelirka adunaaru billan dum'en, kunngoo rimude. ¹⁵ Ammaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni naniroo6e konngol ngool berde belde laabude. Ley tinnitaare 6e tiigoo ngol faa ngol rima.

Bannadol dow lampal
(Marku 4.21-25)

¹⁶ –Fay gooto hu66ataa lampal de hippa dum tummbude naa soorna dum ley leeso. Ko wadata dey, bilan ngal faa ngal yaynana naato6e. ¹⁷ Sabo walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko suudii du ko anditataake, wurtinee yaasin. ¹⁸ Ndelle, tinnee no nanirdon ni, sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo, beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay ko miilata ina jogii duum, teetete.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum
(Matta 12.46-50, Marku 3.31-35)

¹⁹ Inna Iisaa e minyiraa6e muudum ngari to muudum, de 6e mbaawaay 6attaade dum saabe jamaa. ²⁰ O haalanaa inniiko e minyiraa6e makko ina ndarii

yaasin, ina njidi yi'ude mo. ²¹ De o jaabii, o wi'i:

–Inna am e minyiraa6e am wo nanoo6e haala Laamdo, de downtanoo ka been.

No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Marku 4.35-41)

²² Nyannde gomma Iisaa e taalibaa6e muudum naati laana. O wi'i 6e:

–En peyyita, njehen gere ooto maayo ngo.

Be ndunnyi. ²³ Ko 6e peyyitata duum, o daanii. Wakkati oon, henndu mawndu ummii dow maayo, ndiyam ina naata laana kaan faa ka nesi yoolaade. ²⁴ Be 6attitii, i6e pindina mo i6e mbi'a:

–Joomii amin, joomii amin, inani miden kalka!

O fini, o sappani henndu e bempeyye deen e semmbe, de dum fuu dum darii, dum deyyinii. ²⁵ Ndeen o wi'i 6e:

–Toy goondinal mon woni?

Be kuli, dum haayinii 6e, i6e mbi'undura:

–O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de dum fuu idum downtanoo mo!

No Iisaa dannirii gondudo e ginnaaji
(Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)

²⁶ Gada duum 6e njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili. ²⁷ Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gondudo e ginnaaji jeyaado e wuro ngoon hawri e makko. Gorko oon wo joppudo kaddule muudum ko

† **8:18** Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa ja6a goonga.

6ooyi, o joodaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje. ²⁸ Ko o yi'i Iisaa duum, o halbi, o hippii yeeso muudum, o haali faa toowi, o wi'i:

—Iisaa, Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Mido nyaage, taa torram.

²⁹ O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewde indu warti-wartinanoo e makko, indu nannga mo. Imo habbirenoo callali, juude e koyde fuu, de imo taya di, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde. ³⁰ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

O jaabii:

—Mido wi'ee Jamaa.

Sabo ginnaaji keewdi ina ngonni e makko. ³¹ Idi nyaa-goo Iisaa taa yamira di di naatowa ley bunndu torra. ³² Tawi coggal girooji manngal ina dura dow waamnde doon. Ginnaaji diin naarii mo o acca di di naatowa e ley girooji diin. O acci di. ³³ Di njalti e neddo oon, di naati e ley girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.

³⁴ Nde duroobe been nji-inoo ko wadi duum fu, 6e ndoggi, 6e kaalanowi dum yimbe ngalluure ndeen e seraaji muudum. ³⁵ Been ngari ndaarude ko wadi duum. Nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii dakkol makko, ina bornii kaddule, hakkillom wartii. De kulol

nanngi 6e. ³⁶ Yiinoobe dum been kaalani yimbe no gondunoodo e ginnaaji oon danniraa. ³⁷ Yimbe leydi Gerasa fuu naarii Iisaa dillana dum'en leydi mu66en, sabo kulol manngol nanngii dum'en. O naati laana, o dilli.

³⁸ Mo ginnaaji ndiiwaa e muudum oon, naarii Iisaa sanne, acca o jokka dum. Ammaa Iisaa yeccini mo, wi'i:

³⁹ —Hootu suudu maa, kaalanaa yimbe maa ko Laamdo wadani maa.

O yehi, o gooyini e wuro ngonon fuu ko Iisaa wadani mo duum.

No Iisaa ummintiniri bii Jayrus e no danniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Marku 5.21-43)

⁴⁰ Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa oon jakkitii dum, sabo yimbe fuu ina ndoomunoo dum. ⁴¹ Wakkati oon, gorko bi'eteedo Jayrus, hooreejo suudu waajordu, wari to makko, hippii dakkol koyde makko, naarii mo o wara suudu mum. ⁴² Biyum debbo bajjo, ina habda e yonki. Duubi muudum na ngada hono sappo e didi.

E ley ko Iisaa yahata toon duum, yimbe na billi dum sanne. ⁴³ Debbo gooto, mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, ina tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to sawroobe, ammaa fay gooto waawaay dannude mo. ⁴⁴ O yuuri gada Iisaa, o meemi kommbol saaya

mum. Wakkati oon yiyam makko tacci. ⁴⁵ Iisaa wi'i:

—Moy meemi kam?

Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:

—Joomam, hakkunde yimbe ngondaa, i6e billi ma.

⁴⁶ Iisaa wi'i:

—Goddó meemii kam, sabo mi maatii baawde njaltii e am.

⁴⁷ Nde debbo oon annditinoo dum suudataako fu, wari ina diwna, hippii yeeso makko, haali hakkunde yimbe fuu ko wadi de meemi mo, e no dadiri wakkati gooto. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam.

⁴⁹ O tilaaki haalde, faa goddó yuuri to wuro hooreejo suudu waajordu oon, wi'i dum:

—Biya heddaaki, taa tampin Moodibbo o katin.

⁵⁰ Ammaa nde Iisaa nanoo dum fu, wi'i hooreejo suudu waajordu oon:

—Taa hulu, goondin tan, biya oon dadan.

⁵¹ Nde o yottinoo suudu hooreejo oon fu, o accaay fay gooto naadda e makko, si wanaa Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e baaba suka oon e inna muudum. ⁵² Yimbe been fuu ina mboya suka oon, ina piira berde mu6ben mettorgal. O wi'i 6e:

—Taa mboyee sabo o maayaay, wo o daani tan.

⁵³ Ndeen 6e njalnorii mo, sabo i6e anndi o maayii.

⁵⁴ Iisaa nanngi junngo suka oon, 6anti daande muudum, wi'i:

—Suka, umma!

⁵⁵ Yonki makko warti, o ummii wakkati oon pay. Iisaa yamiri 6e kokka mo ko o nyaama. ⁵⁶ Dum haayinii saaraa6e suka oon. O gongini 6e taa 6e kaalana fay gooto ko wadi duum.

9

No Iisaa nuliri taalibaa6e muudum sappo e dido

(*Matta 10.5-15, Marku 6.7-13*)

¹ Iisaa noddi taalibaa6e muudum sappo e dido been, hokki dum'en semmbe e baawde riiwude ginnaaji e dannude nyawuuji. ² O nuli 6e 6e ngooyna kabaaru laamu Laamdo, 6e ndanna nyaw6e. ³ O wi'i 6e:

—Taa njaadee e fay huunde, wanaa sawru, wanaa mbasu, wanaa nyaamdu, wanaa buudi. Katin du taa adon saayaaji didi. ⁴ Galle mo njippidon fuu, keddodon doon faa nde ndilloton wuro ngoon. ⁵ Wuro fuu ngo on nja6baaka e muudum, si odon mburtoo dum, pidon sollaare ma66e wonnde e koyde mon, faa laatanoo 6e seedee e dow bonanda ma66e.

⁶ Be ndilli, i6e ngada wuro e wuro, i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo, i6e ndanna nyaw6e won6e ley nokkuuje deen fuu.

No kabaaru Iisaa wemm-biri Hirudus

(*Matta 14.1-12, Marku 6.14-29*)

⁷ Hirudus, laamiido oon, nde nannoo ko Iisaa wadi fuu, hakkillo mum jii6ii.

Sabo wo66e ina mbi'a Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon ummitii e maayde, ⁸ wo66e ina mbi'a annabi Iliyaasa 6angi, wo66e katin ina mbi'a gooto e annabaa6e arandee6e been ummitii. ⁹ Hirudus wi'i:

—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy woni o mo nanammi kabaaru muudum ga'udo hono noon?

Imo filoo yi'ude dum.

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje njoyo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14)

¹⁰ Nulaa6e been ngarti. Be kaalani Iisaa ko 6e ngadi duum fuu. O yaadi e ma66e wuro wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi e ma66e. ¹¹ Jama'aaaje deen nani dum, njokki mo. O jakkitii 6e, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo, imo danna ley ma66e haajaa6e danneede. ¹² Naange fuddi hiirude. Sappo e dido been battitii mo, mbi'i mo:

—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e nokkuuje 6adiide, faa ke6a to njippoo e to nyaama, sabo do wo ladde 6olde.

¹³ Ammaa o wi'i 6e:

—Onon e ko'e moodon, kok-kee 6e ko 6e nyaama!

Be mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii, si wanaa min njaha, min coodanowa yim6e 6e fuu nyaamdu.

¹⁴ Sabo yim6e been ina ngada hono wor6e ujunaaje njoyo baka rew6e e sukaa6e ngalaa. O wi'i taalibaa6e makko been:

—Njoyyiniree 6e feccere fec-cere, wootere fuu capande njoyo.

¹⁵ Be ngadiri noon, 6e njoyyini 6e fuu. ¹⁶ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggiti kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon e liyyi diin, o hokki taalibaa6e been peccana jamaa oon. ¹⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Matta 16.13-20, Marku 8.27-30)

¹⁸ Nyannde gomma imo toowtidi e taalibaa6e makko, imo wada du'aare. O yami 6e, o wi'i:

—Moy jama'aaaje mbi'ata ngonumi?

¹⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e katin du ina mbi'a wo a gooto e annabaa6e arandee6e been ummitii.

²⁰ O yami 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu Laamdo!

²¹ O sappani 6e e semmbe taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Marku 8.31-33)

²² O 6eydi, o wi'i:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Maw6e

yimbe e almaami'en e jannginoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de nyannde tataberde o iirtoto.

No Iisaa jokkirtee

(*Matta 16.24-28, Marku 8.34-9.1*)

²³ Gada dum o wi'i be fuu:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal nyannde fuu, jokka kam.* ²⁴ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am, dannan ki. ²⁵ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si halkii yonki muudum naa mursii hoore muudum? ²⁶ Cemtirdo kam, miin e haalaaji am fuu, miin Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e teddeengal am e teddeengal Baaba am e maleyka'en seniibe. ²⁷ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do be maayataa, tawee nji'aay laamu Laamdo.

No alhaali Iisaa waylitorii

(*Matta 17.1-8, Marku 9.2-8*)

²⁸ Hono balde jeetati gada ko Iisaa haali haalaaji diin, o yaari Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba dow waamnde faa o wada du'aare. ²⁹ Nde o du'otonoo ndeen, yeeso makko waylitii, kaddule makko ndawni far faa ina njalba. ³⁰ Inan worbe dido bangi, ina kaalda e makko. Wo Muusaa e Iliyaasa. ³¹ Be bangidi e

darja mawdo, ibe kaala dow dillugol makko adunaaru ngol o badii tabintinde to Urusaliima ngool. ³² Tawi Piyeer e wondube e muudum been wo daaniibe doyingol teddungol. Kaa be pinii, be nji'i darja makko, be nji'i worbe dido wondube e makko been. ³³ Nde yimbe dido been ceedannoo e makko ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuijii tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

O anndaa ko o haalata. ³⁴ Nde o haalannoo dum ndeen, ruulde wari, suddi be. Nde ruulde ndeen suddunoo be fu, taalibaabe been kuli sanne. ³⁵ Daande yuuri e ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam cubaado. Kettindanee mo!

³⁶ Nde daande ndeen tili-noo fu, Iisaa kam tan tawaa toon. Taalibaabe been cuudi kabaaru oon. Ley balde deen, be kaalanaay fay gooto ko be nji'i dum.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(*Matta 17.14-18, Marku 9.14-27*)

³⁷ Jaango majjum, nde be njippinoo waamnde ndeen, jamaa keewdo jakkitii mo. ³⁸ E ley jamaa oon, gorko gooto yeewnii, wi'i:

—Moodibbo, mido nyaage, tinna ndaaranam biyam gorko, sabo kam tan ngoodumi. ³⁹ Ginnaaru ina nannga mo, o feekoo

* **9:23** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

wakkati gooto, imo diwna faa hunnduko makko wurtina nguufo. Ndu yoppataa mo si wanaa terde makko fuu nawnoo. ⁴⁰ Mi nyaagake taalibaa6e maa 6een ndiiwanda, de 6e kunngii.

⁴¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hey jamaanu bondo mo walaa goondinal. Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Waddanam suka maa o do!

⁴² Nde suka oon warannoo ndeen, ginnaaru nduun li6i dum e leydi, heddiina diwnina dum. Ndeen Iisaa sappani ginnaaru nduun e sembe, dannii suka oon, hokkita dum baaba muudum. ⁴³ Dum haaynii yim6e 6een fuu sanne saabe baawde Laamdo mawde deen.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e ummitagol muudum

(Matta 17.22-23, Marku 9.30-32)

E ley ko jamaa oon fuu haaynaa e golle Iisaa duum, o wi'i taalibaa6e makko 6een:

⁴⁴ —Onon le, omtee noppi mon, nanon ko kaalammi: Bii Neddo wattete e juude yim6e.

⁴⁵ Ammaa 6e paamaay haala kaan, maanaa makka ina suufanii 6e, faa 6e kunngii annditinde ka. Be kulii yamtindaade mo dow makka du.

Haala burdo teddude
(Matta 18.1-5, Marku 9.33-37)

⁴⁶ Ndeen taalibaa6e 6een ina njeddura moy 6uri teddude hakkunde mu66en.

⁴⁷ Iisaa annditi ko 6e miilotoo ley 6erde ma66e. O hooyi cukalel, o darni ngel dakkol makko, ⁴⁸ o wi'i 6e:

—Neddo fuu ja6biido cukalel ngel e innde am, wo miin ja6bii. Ja6biido kam du, ja6bake Nuldo kam. Sabo 6urdo famdude hakkunde moodon fuu, kam woni teddudo.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden
(Marku 9.38-40)

⁴⁹ Yuhanna haali, wi'i:

—Joomam, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Taa kadee mo dum, sabo mo salaaki on fuu ina wondi e moodon.

No wuro wooto salorii Iisaa

⁵¹ Nde wakkati yeentugol Iisaa dow kammu 6adinoo fu, siini yahan Urusaliima, ⁵² nuli nulaa6e ardo dum. Nulaa6e 6een naati ley wuro Samariyankoo6e wooto faa cegilanoo mo weerdude.

⁵³ Ammaa wuro ngoon ja6baaki mo, sabo Urusaliima o fa'i. ⁵⁴ Nde Yaakuuba e Yuhanna nji'unoo dum ndeen, mbi'i:

—Joomii amin, yalla ada yidi min njamira yiite yuura dow kammu wula 6e naa?

⁵⁵ Ndeen Iisaa hucciti e ma66e, feli 6e. ⁵⁶ Caggal duum 6e njehi wuro wonngo.

No yim6e mbiiri njokkan Iisaa
(Matta 8.19-22)

⁵⁷ E ley jahaangal ma66e ngaal, goddo wi'i mo:

—To njahataa fuu mi jokkete.

⁵⁸ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

⁵⁹ O wi'i goddo katin:

—Jokkam!

Oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

⁶⁰ Iisaa wi'i mo:

—Accu maaybe uwa maaybe mubben. Aan kaa, yahu mbaajodaa kabaaru laamu Laamdo.

⁶¹ Goddo katin wi'i mo:

—Joomam, mi jokkete, de accu mi waynowoo yimbe am tafon.

⁶² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Neddo fuu nanngudo jalo sari de na yeeyoo, walaa ko nafata ley laamu Laamdo.

10

No Iisaa nuliri taalibaabe capande njeddo e dido

¹ Caggal duum, Iisaa subii katin capande njeddo e dido, nuldi be dido dido, be ardoo dum e wuro fuu e nokku fuu to o anniyii yaade, kanko e hoore makko. ² O wi'i be:

—Gese benndude ina keewi, ammaa tayooobe keewaa. Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tayooobe ley gese muudum deen. ³ Njehee. Si goonga mido nula on hono wo on bi66e baali hakkunde pobbi.

⁴ Taa kooyee dannga, naa mbasu, naa pade. Taa njowton fay gooto e dow

laawol. ⁵ Galle mo naatoton fuu, njowton joomum tafon, mbi'on: «Wo jam wundu e galle o!» ⁶ Si neddo jom jam na woni doon, du'aare mon hewtan dum. Ammaa si walaa, du'aare mon wartan e moodon. ⁷ Njippodon e galle oon. Ko be kokki on fuu nyaamon, njaron, sabo golloowo ina haandi e njobdi muudum. Taa ngadon naata-wurtoo ley galleeji. ⁸ Wuro fuu ngo naatudon, si on nja6baama, nyaamon ko kokkadon fuu. ⁹ Ndannon nyawbe wonbe doon, mbi'on yimbe wuro been: «laamu Laamdo badake on.» ¹⁰ Wuro fuu ngo naatudon, si on nja6baaka ley maggo, mburtodon e laabi mum, mbi'on: ¹¹ «Min piddanii on fay colla wuro moodon takkudo e koyde amin. Ammaa anndee: laamu Laamdo badake.» ¹² Mido haalana on: Nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude

(Matta 11.20-24)

¹³ Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete wonbe toon been tuubiino law. Tawete be bornakeno tekke bootooji, be njoodakeno ley ndoondi, faa be kolla be tuubii. ¹⁴ Saabe duum, nyannde darngal,

† 9:58 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde.

¹⁵ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maaybe.

¹⁶ O haalani taalibaa6e makko katin:

—Kettindaniido on fuu, miin hettindanii. Calaniido on fuu, miin salanii. Calaniido kam fuu, salanake Nuldo kam oon du.

¹⁷ Capande njeddo e dido been ngartidi e seyo, mbi'i:

—Joomii amin, fay ginnaaji bondi diin dwtanake min saabe innde maa.

¹⁸ O wi'i 6e:

—Mi yi'ii Seydaani ina yuura dow kammu, ina saama hono mayyere. ¹⁹ Nanee, mi hokkii on baawde yaabude bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade baawde ganyo fuu. Huunde fuu torrataa on fes. ²⁰ Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji dwtanii on duum. Ceyoree ko inde mon mbinndaa dow kammu duum.

Haala seyo Iisaa

(Matta 11.25-27, 13.16-17)

²¹ Wakkati oon, Ruuhu Ceniido hebbini Iisaa seyo. Iisaa wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de 6anginandaa de cukaloy. Ayyo, noon jaati Baaba, sabo duum weli maa. ²² Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biddo si wanaa Baabiwo. Fay gooto anndaa Baabiwo du si

wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi 6anginande.

²³ Ndeen Iisaa hucciti e taalibaa6e been, haalani dum'en kam'en tan, wi'i:

—Barke woodanii gite jiide ko nji'oton duum! ²⁴ Sabo mido wi'a on, annabaa6e heew6e e kaanankoo6e heew6e na njidunoo yi'ude ko nji'oton duum, de 6e nji'aay. I6e njidunoo nanude ko nanoton duum, de 6e nanaay.

Banndol dow Samariyanke lobbo

²⁵ Ndeen, jannginoowo Tawreeta gooto ummii faa ndaartindoo mo, wi'i:

—Moodibbo, noy kaanumi wadude faa mi he6a nguurn-dam nduumiidam?

²⁶ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Dume winndaa ley Tawreeta? Dume njanngataa ley toon?

²⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Njidiraa Laamdo, Joomiraado maa e 6ernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe maa fuu e hakkillo maa fuu. Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁸ Iisaa wi'i mo:

—Jaabu maa o woodii. Wadu noon, ndeen a wuuran!

²⁹ Kaa jannginoowo Tawreeta oon ina yidi hee-dude e goonga, wi'i mo:

—Moy woni gondo am?

³⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gorko gomma yuurii Urusaliima, ina yaha Yeriko, hawri e yanoo6e. Be 6orti mo, 6e piyi mo faa 6e mbayri mo imo 6adii maayde. ³¹ Tawi almaami gooto ina wara dow

laawol ngool. Nde o yi'unoo janaado oon ina waalii doon fu, o wosii dum, o faltii. ³² Noon Lewinke gomma du wari nokku oon. Nde yi'unoo mo fu, wosii mo, faltii. ³³ Ammaa Samariyanke jahoowo wari to makko, yi'i mo, yurmii mo, ³⁴ battii mo, sawriri barme makko deen nebbam e cabijam, fili dum leppi. Caggal duum, o waddini dum araawa makko, o yaari dum nokkuure to weerbe njippotoo, o hinnii dum. ³⁵ Jaango majjum, o itti buudi cardi didi, o hokki jom weerdude oon, o wi'i dum: «Hinna mo. Si o nyaamii ko buri dum, nde ngartumi fu, mi yobete.»

³⁶ Nde Iisaa hantunoo bandol ngol ndeen, wi'i:

—E miilo maa, moy e tato been laatii gondo janaado oon?

³⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Jurmiido mo oon.

Iisaa wi'i mo:

—Aan du, yahu, wadoy hono noon!

No Iisaa jipporii to Marta e Mariyama

³⁸ E jahaangal ma66e ngaal, Iisaa fanti wuro wooto, de debbo bi'eteedo Marta jippini dum. ³⁹ Marta ina woodi minyiiwo bi'eteedo Mariyama. Oon ina joodii dakkol koyde Iisaa, ina het-tindii haala muudum. ⁴⁰ De Marta le, golleeji muudum keewdi diin tan ngoni e hakkillo muudum, wari, wi'i:

—Joomam, a hillaaka ko minyam o yoppidi kam e

golleeji di duum naa? Wi'u mo, o walla kam!

⁴¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Marta, Marta, ada tamp-ina hoore maa e kujje keewde, ada jii6a hakkillo maa. ⁴² Ammaa huunde wootere tan woni ko haani. Ko Mariyama subii duum wo ngedu lobbu, o teetataake dum du.

11

No Iisaa jannginiri taal-ibaabe muudum no du'ortee (Matta 6.9-13, 7.7-11)

¹ Nyannde gomma, Iisaa ina du'oo e nokku gomma. Nde o tilinoo ndeen, gooto e taalibaa6e makko been wi'i mo:

—Joomii amin, janngin min no min ndu'ortoo, hono no Yaayaa jannginiri taalibaa6e muudum noon.

² O wi'i 6e:

—Nde ndu'otodon fuu, mbi'on:

«Baabiiwo,

innde maa laatoo seniinde, laamu maa wara.

³ Kokkoraa min nyannde fuu nyaamdu heyooru min.

⁴ Njaafonodaa min hakkeeki amin, sabo minen du miden njaafoo wadoo6e min hakkeeki fuu.

Taa accu min njarribee.»

⁵ O wi'i 6e katin:

—Si gooto mon yehii to yigoo muudum hakkunde jemma, wi'ii dum: «Yigoo am, nyamlam buuruje tati, ⁶ sabo yigoo am gondo e laawol jippake wuro am, de mi walaa ko mi hokka

dum», ⁷ yalla yigoo maa oon jaabete ley galle toon, wi'e: «Taa torram, sabo dammbugal ngal sokaama, miin e sukaaʼbe am du min puklake, mi waawaa ummaade faa mi hokke fay huunde?» ⁸ Mido wi'a on, fay si o ummaaki o hokkire saabe wo a yigiiko, o ummoto, o hokke haddi ko kaajadaa duum, taa o hersa. ⁹ Miin, mido wi'a on: ʼjaaree, on keban. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ¹⁰ Sabo ʼjaariido fuu heban. Piliido fuu yiitan. Calmindu fuu omtante. ¹¹ Moy e moodon woni baabiiwo mo biyum ʼjaarotoo liingu, de hokka dum mboddi? ¹² Naa ʼjaaroo dum boccoonde, de hokka dum yaare? ¹³ Ndelle no mbonirdon nii fuu, odon anndi no kokkirton biʼbe moodon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli. ʼJaariido mo fuu, o hokkan dum Ruuhu Ceniido.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo
(Matta 12.22-30, Marku 3.20-27)

¹⁴ Nyannde gomma, Iisaa ina riiwa ginnaaru muumdinndu goddo. Nde ginnaaru nduun wurtinoo ndeen, muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen. ¹⁵ De wobbe maʼbe ina mbi'a:

—Wo e baawde Beeljebul, hoorejo ginnaaji oon, o riiwrata ginnaaji.

¹⁶ Wobbe ʼjaarii mo maande yuuroore dow kammu faa

ndaartindoo mo. ¹⁷ Kanko le, imo anndi miilooji maʼbe, o wi'i ʼbe:

—Laamu fuu pecciingu ina habda, halkan. Katin du, si galle feccake na habda fu, cankitoto.* ¹⁸ Si Seydaani e hoore mum feccake fu, noy laamu mum heddortoo? Mido wi'a on dum saabe ko mbiidon wo e baawde Beeljebul ndiiwrampi ginnaaji duum. ¹⁹ Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokkuʼbe on been le, moy ndiiwrata di? Ndelle golle maʼbe jaati kollata on ngalaa e goonga! ²⁰ Ammaa si tawii junngo Laamdo ndiiwrampi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon. ²¹ Gorko jom semmbe tiigiido kabitirde, si haybii galle mum, jawdi mum reenoto. ²² Ammaa si burdo dum semmbe warii to muudum, jaalake dum fu, teetan dum kabitirde mum de yownoo hoolaare muudum dow muʼben deen, fecca jawdi muudum ndiin e wobbe. ²³ Mo waldaa e am fuu, wo ganyo am. Mo walaataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo.

Haala yeccagol ginnaaru
(Matta 12.43-45)

²⁴ Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu ʼjootta, de ndu heʼataa. Ndeen ndu wi'an: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» ²⁵ Nde ndu warti

* **11:17** Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu pecciingu ina haʼa, halkan, cuudi maggu fuu boʼboto.

fu, ndu tawan suudu nduun fiisaama, moyyinaama.
²⁶ Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde.

Haala burdo hebude barke

²⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, debbo gooto ley jamaa oon yepti daande muudum, wi'i:

—Barke woodanii debbo deeduɗo ma mo muynudaa!

²⁸ Ammaa Iisaa jaabii, wi'i:

—Nanooɓe haala Laamɗo de njokki ka been, kam'en buri hebude barke!

No yimbe pilorii maande

(Matta 12.38-42, Marku 8.12)

²⁹ Wakkati mo jama'aaje deen ɓillunduri e makko ndeen, o fuddii wi'ude:

—Yimbe jamaanu o been wo yimbe bonɓe. Iɓe piloo maande, de ɓe kokkataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ³⁰ Sabo no Yuunusa laatoranii Niniwenkoobe maande ni, hono noon Bii Neddo du laatorantoo yimbe jamaanu o maande. ³¹ Nyannde darngal, kaananke debbo leydi horɗoore ummodoto e worɓe jamaanu o, hiitodoo e muɓɓen, de liɓa dum'en. Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do! ³² Yimbe Niniwe du ummodoto e yimbe jamaanu o nyannde darngal, kiitodoo e muɓɓen, liɓa dum'en. Sabo ɓe tuubii

gilla nde ɓe nannoo waaju Yuunusa ndeen. De inan, burdo Yuunusa ina do!

Bannol annoora banndu
(Matta 5.15, 6.22-23)

³³ —Fay gooto huɓɓataa lampal, de suuda dum naa hippa dum kaakol. Ko wadata dey, ngal ɓilete, faa ngal yaynana naatoobe. ³⁴ Gite maa ngonni lampal banndu maa. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. ³⁵ Ndelle, haybu, taa annoora gondo e maada oon niɓɓa. ³⁶ Sabo si banndu maa fuu heewii annoora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre, ndu fuu ndu heewan annoora hono no lampal yaynirante noon.

No Iisaa feliri Farisa'en e jannginoobe Tawreeta

(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47)

³⁷ Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen, Farisaajo gooto noddi dum faa wottodoo e muudum. O naatowi, o joodii faa o nyaama. ³⁸ Farisaajo oon, dum haayinii dum nde yi'unoo o fuddii nyaamude tawi o lootaay juude makko. ³⁹ De Iisaa wi'i mo:

—Onon Farisa'en, oɗon lawya caggal kore e caggal kaake, tawee le, ɓerde moodon ina keewi nguyka e bonanda! ⁴⁰ Onon majjuɓe! Wanaa Tagudo dow oon tagi ley du naa? ⁴¹ Cakkee ko woni ley kore e kaake deen. Ndeen, ko heddiiduum fuu laatanto on ko laaɓi.

⁴² Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon ittana Laamdo jakka naanaa e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko aawoton fuu. Kaa odon kuyfini dartaare, odon kuyfini yidde Laamdo. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddiiduum. ⁴³ Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon njidi joodaade nokkuuje teddude ley cuudi baajordi, odon njidi salmineede e nokkuuje de yimbe keewi. ⁴⁴ Bone woodanii on! Sabo odon nanndi hono caabeeje de ngalaa maande, de yimbe njahata dow mubben, tawee annadaa.

⁴⁵ Gooto e jannginoobe Tawreeta jaabii Iisaa, wi'i:

—Moodibbo, no kaalirtaa ni, na huyfina min, minen du.

⁴⁶ O jaabii, o wi'i:

—Onon jannginoobe Tawreeta du, bone woodanii on! Sabo odon ndonnda yimbe donje teddude, tawee onon e ko'e mon, on meemirtaa de fay e hoore honndu moodon. ⁴⁷ Bone woodanii on, sabo odon moyyintinoo caabeeje annabaabe be maamiraaabe mon mbarnoo been. ⁴⁸ Ndelle odon ceedoo golle maabe deen ina mbeli on. Sabo kambe, be mbarii annabaabe, onon du, odon moyyintinoo caabeeje mubben! ⁴⁹ Dum le, Laamdo hakkilanteejo wi'i: «Mi nuldan be annabaabe e nulaabe, be mbara yoga, be torra yoga.» ⁵⁰ Dum wadi de yiyam annabaabe ndufaadam gilla e fuddoode

adunaaru daam, ina yomnitoree e yimbe jamaanu o, ⁵¹ gilla e yiyam Haabiila faa e yiyam Jakariyaa baraado hakkunde hirsirde e suudu dewal mawndu nduun. Mido haalana on goonga: dum fuu dum yomnitorte e jamaanu o. ⁵² Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta! Sabo on teetii cokitirgal annadal. Onon e ko'e mon on naataay, de yidube naatude been du, on accaay naata.

⁵³ Nde Iisaa dillunoo doon, jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina bernani dum sanne sanne. Ibe yama mo kulle keewde, ⁵⁴ heddii ibe tuufa mo faa be keba e hunnduko makko ko be nanngira mo.

12

Haala kulol Laamdo (Matta 10.26-31)

¹ Wakkati oon yimbe ujunaaje sowre kawriti faa ina njaabundura. Ndeen Iisaa wi'i taalibaaabe mum been:

—Ndeentee e rabilla Farisa'en, dum woni naafikaare. ² Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko bangintaake. ³ Dum wadi huunde fuu ko kaaldon ley nimre nanete ley annoora. Katin du ko cowndidon ley cuudi ommbaadi fuu, gooynete faa dow cuudi.

⁴ Mido haalana on, onon yigiraaabe am: taa kulee waroobe banndu de walaa fuu ko mbaawi gada duum. ⁵ Mi hollan on mo kaandon hulde: kulon baroowo neddo, jogiido baawde nannude dum

ley jahannama. Goonga, mido wi'a on: oon kaandon hulude! ⁶ Wanaa pooloy njoyoy ina coottee buudi didi tan naa? Ammaa fay e noon, Laamdo yeggitataa fay gootel e makkoy. ⁷ Ko buri noon du, fay ngaasa ko'e moodon fuu limaama faa laafi. Ndelle, taa kulee, sabo odon buri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasihu yeeso yimbe

(*Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20*)

⁸ Mido wi'a on: neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin Bii Neddo du mi jaban dum yeeso maleyka'en Laamdo. ⁹ Ammaa caliido kam yeeso yimbe, salete yeeso maleyka'en Laamdo. ¹⁰ Neddo fuu kaalido ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido yaafataake. ¹¹ Nde yimbe njaari on to cuudi baajordi naa yeeso hooree6e naa laamiibe taa mbemmbedon ko njaaboton, naa ko kaaloton, ¹² sabo Ruuhu Ceniido anndinan on wakkati oon ko kaandon haalde.

Banndol dow jom jawdi pamaro hakkillo

¹³ Goddo ley jamaa oon wi'i:

—Moodibbo, wi'u mawnam o hokka kam ngedu am e ndongu amin.

¹⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Hey gorko, moy wadi kam carotoodo mon naa peccoowo jawdi mon?

¹⁵ O wi'i jamaa oon:

—Tinnee ndeentee e eelgal* jawdi fuu, sabo wanaa jawdi wuurnata neddo, fay si tawaa wo jom jawdi.

¹⁶ O bannDani 6e bannDol, o wi'i:

—Jom jawdi gomma, gese muudum mboodiino sanne. ¹⁷ Imo miiloo e hoore makko: «Noy ngadammi? Sabo mi walaa fuu do mi resa nyaamri am ndi. ¹⁸ Ayyo, nii ngadammi: mi li6an beembe am deen, mi nyi6a godde burde de manngu, mi resa nyaamri am ndi e jawdi am fuu toon. ¹⁹ De mi wi'a e hoore am: A hebii jawdi mbaawndi jogaade ma duubi keewdi. Fowtu, nyaamaa, njaraa, mbeltodaa.» ²⁰ Ammaa Laamdo wi'i mo: «Aan pamdu6o hakkillo! Yonki maa ittete e jemma o. Moy adata ko paggidaa duum?» ²¹ Nii woni sifa neddo fuu pagganiido hoore muudum jawdi, de wanaa jom jawdi yeeso Laamdo.

Haala hoolaade Laamdo (Matta 6.25-34)

²² Ndeen o wi'i taalibaa6e makko been:

—Dum wadi mido wi'a on: taa nguurndam mon ha66a on ko'e e ko nyaamoton. Taa 6alli mon du ka66a on ko'e e ko bornoton. ²³ Sabo nguurndam ina buri nyaamdu, 6anndu du ina buri koltal. ²⁴ Taykee dowdaake le: de aawataa, de tayataa, de ngalaa resirde, de ngalaa beembe, ammaa Laamdo ina nyaamna de. Onon, odon buri pooli diin to woddi! ²⁵ Moy

* 12:15 Maanaa eelgal do wanaa njaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ka66u-ko'u muudum? ²⁶ Ndelle, si tawii on mbaawaa wadude fay hono dum e famdude, ko wadi odon ka66i ko'e mon e dow ko heddi duum? ²⁷ Yeewee pinndiiji no mawnirta. Di tampataa, di mottataa. Ammaa mido wi'a on, fay Suley maana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ²⁸ Laamdo ina holtinira ni hudo wonko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, sakko onon, onon famdube hoolaare! ²⁹ Taa kilnee filaade ko nyaamete e ko yaretee, taa dum habba on ko'e! ³⁰ Sabo kulle deen fuu, wo yimbe adunaaru pilotoo de. De Baaba mon ina anndi odon kaajaa de. ³¹ Ammaa pilodon laamu Laamdo, ndeen on beydante ko heddi duum.

*Haala jawdi dow kammu
(Matta 6.19-21)*

³² Taa kulee, onon coggal pamaral, sabo Baaba moodon ina seyorii hokkude on laamu muudum. ³³ Connee jawdi mon fuu, cakkon. Moyyinanee ko'e mon danngaaji di mbonataa, njogodon jawdi ngonndi dow kammu ndi timmataa, ndi gujjo badataako, mooyu du bonnataa. ³⁴ Sabo do jawdi moodon woni fuu, doon berde moodon du ngonata.

*Haala segilaniibe jakki-
taade jom mubben
(Matta 24.45-51)*

³⁵ —Ka66ee ka66ordi mon faa ngollon, ku66ee lampe mon. ³⁶ Laatee hono yimbe segilaniibe jakkitaade jom mu66en nde wartata weltaare 6angal, faa omtanon dum wakkati nde yottii salmini fu. ³⁷ Barke woodanii maccube be jom mu66en tawi ina kakkilani dum. Goonga kaalanammi on: o ha66oto ka66orgol makko saabe golle, o joyyina be faa be nyaama, o wara o gollana be. ³⁸ Si o wartii hakkunde jemma, naa hejjere fu, barke woodanii be o tawri noon been.

³⁹ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁰ Onon du, cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

⁴¹ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, banndol ngol le, wo minen tan kaaldataa naa yimbe fuu?

⁴² Iisaa jaabii, wi'i:

—Moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo, mo joomum halfinta golloobe mum faa hokka be ngedu ma66e nyaamdu e wakkati kaando?

⁴³ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada noon. ⁴⁴ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁵ Ammaa si golloowo oon wi'ii ley bernde mum joomum oon 6ooyii wartaay, de fuddi ina fiya maccube e horbe, ina nyaama ina yara ina suloo, ⁴⁶ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o

anndaa e wakkati mo o mi-
ilaaki. Joomiiko oon jukkoto
mo jukkungo naawngo,
watta mo hakkunde 6e
ngoondinaay. ⁴⁷ Golloowo
anndudo ko joomum yidi, de
segilaaki, gollaay ko joomum
yidi fu, fiyete 6oggi keewdi.
⁴⁸ Kaa mo anndaa ko joomum
yidi, de wadi ko jeyi fiyeede,
fiyete 6oggi seeda. Kokkaado
ko duudi, yamete ko duudi.
Kalfinaado ko heewi, yamete
ko buri heewde.

*No Iisaa laatorii sabaabu
ceedaagu yimbe*

(Matta 10.34-36)

⁴⁹ —Mi warii faa mi fadfa
yiite e leydi ndi. Mido heppi
nge hu66a law! ⁵⁰ Ina woodi
lootalgal batisima naawngal
ngal looteteemi. Mido torroo
faa dum tabita! ⁵¹ Odon
miiloo wo jam ngardumi
adunaaru naa? Wanaa! Mido
wi'a on: ko ngardumi dey,
wo senndude. ⁵² Gilla joonin
yimbe njoyo wondube ley
wuro wooto ceedan, tato
kabdan e dido, dido kabdan
e tato. ⁵³ Baaba habdan e
6iyum gorko, 6iddo gorko du
habdan e bammum, inna
habdan e 6iyum debbo,
6iddo debbo du habdan e
inna muudum, esiyo debbo
habdan e dee 6iyum, dee
6iddo du habdan e esum
debbo.

*Haala senndude wakkati-
iji*

(Matta 16.2-3)

⁵⁴ Iisaa wi'i jama'aaaje deen
katin:

—Si on nji'ii ruulde ina
yuura gorgal tan, on mbi'an

nde to6an. Laatorto hono
noon du. ⁵⁵ Si henndu
hordoore wifii, on mbi'an
wulan jaw. Dum laatorto
noon du. ⁵⁶ Onon mu-
naafiki'en! Odon mbaawi
senndude alhaali leydi e
kammu. Ko wadi de on
mbaawaa senndude alhaali-
iji jamaanu o?

*No neddo haaniri rewritinde
e gondo muudum*

(Matta 5.25-26)

⁵⁷ Ko wadi on mbaawaa
annditande ko'e mon ko
fonnditii? ⁵⁸ Si ada yaada e
kabdo maa faa cardowon,
fila rewritinde e makko gilla
e dow laawol, taa o yaare to
carotoodo, de carotoodo oon
hokke doomoowo kasu, de
doomoowo oon du udde ley
kasu. ⁵⁹ Mido haalane: abada
a wurtataako, si a yobaay ko
ndewetedaa duum faa laa6i.

13

Haala tuubugol e halkugol

¹ Wakkati oon, wo66e
ngari kaalani Iisaa ko hewtii
Galilinkoo6e wo66e. Be mbi'i
Pilaatu* jillundurii yiyam
ma66e e yiyam sadakaaji
ma66e. ² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yalla odon miiloo
kam6e buri luttude diina e
Galilinkoo6e heddiibe been
fuu naa? Odon miiloo wo
saabe duum wadi de 6e
torriraa noon naa? ³ Mido
haalana on: wanaa noon.
De si on tuubaay, on fuu
hono noon kalkirton. ⁴ Odon
miccoo yimbe sappo e njetto
6e suudu Silowam toowndu
nduun saami dow mu66en
faa maayi been. Yalla odon
miiloo kam6e buri yimbe

* 13:1 Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

Urusaliima fuu junuuba naa?
⁵ Midó haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.

⁶ Ndeen o banndani 6e bandol ngol, o wi'i:

—Yibbi ngooti ina wonnoo ley ngesa neddo gomma. O wari borude ki, de o tawraay ki fay huunde. ⁷ O wi'i golloowo ngesa oon: «Nii woni duubi tati midó wara filaade 6i66e yibbi ki, de mi tawaay. Soppu ki! Ko wadi iki itta sembe leydi ndi?» ⁸ Golloowo oon wi'i mo: «Joomam, accu ki do faa mawuuri. Do e ndeen, mi reman mi fiiltina ki, mi watta birgi. ⁹ Ina hasii ki rimaan do e mawuuri. Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowteteende

¹⁰ Nyannde fowteteende gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu waajordu wooturu. ¹¹ Debbo gomma mo ginnaaru nyawni ko wadi duubi sappo e jeetati ina tawaa doon. O turiido tan, o waawaa dartaade fey. ¹² Nde Iisaa yi'unoo mo ndeen, noddi mo, wi'i mo:

—Banndam debbo, a dadii nyawu maa ngu.

¹³ Iisaa yowi juude mum dow makko, de wakkati gooto o dartii cet, imo yetta Laamdo. ¹⁴ De hooreejo suudu waajordu nduun na mettaa ko Iisaa dannii goddo nyannde fowteteende duum, wi'i yimbe been:

—Balde jeegom jeyde golleede ina ngoodi. E ley balde deen kaandon warude

ndannedon, wanaa nyannde fowteteende.

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Onon munaafiki'en! Wanaa mono e moodon fuu ina habbita ngaari muudum naa araawa muudum nyannde fowteteende yarnowa dum naa? ¹⁶ Debbo o wootaan Ibrahiima, mo Seydaani habbiri duubi sappo e jeetati. Wanaa imo jeyi habbiteede nyannde fowteteende naa?

¹⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, waybe mo been fuu cemi. De jamaa oon fuu ina ceyii e dow kaayeeffiji di o wadata diin.

Banndol haala gabbel pamarrel

(Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)

¹⁸ Iisaa wi'i:

—Noy laamu Laamdo wa'i? Dume nanndinammi dum? ¹⁹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, aawi ley sardine muudum. Aawdi ndiin fudi, laatii lekki faa pooli piirooji nyibi cuudi mubben e licce makki.

Banndol haala rabilla

(Matta 13.33)

²⁰ O wi'i katin:

—Dume nanndinammi e laamu Laamdo? ²¹ Ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

Haala dammbugal paadungal

(Matta 7.13-14, 21-23)

²² Iisaa ina rewa ley gallu-uje e ley gure fuu, ina waajoo, ina fonndii Urusaliima.

²³ Neddo gomma yami mo:

—Joomam, yimbe seeda tan kisata naa?

O wi'i 6e:

²⁴ —Ndurwee naatiron dammbugal paadungal sabo mido wi'a on: heew6e tefan naatude, de kunngoo. ²⁵ Si jom galle oon ummake, sokii dammbugal muudum, tawi onon ofon keddi yaasin, ofon calma, ofon mbi'a: «Joomii amin, omtan min», ndeen o jaaboto on: «Mi andaa to njeyadon!» ²⁶ Ndeen, on puddan wiide: «Min nyaamdii e maa, min njardii e maa, a waajake dow laabi amin.» ²⁷ Ndeen o jaaboto on: «Mi andaa to njeyadon. Mboddee kam, onon wadoobe ko boni!» ²⁸ On mboyan, on nyeryunduran nyiye nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, kam'en e annabaabe fuu ley laamu Laamdo, tawa onon on faddaabe yaasin. ²⁹ Yimbe yuuran lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, njoodoo nyaamda ley laamu Laamdo. ³⁰ Goonga ni, sakitiibe wobbe ardoto, ardiibe wobbe du cakitoto.

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima
(Matta 23.37-39)

³¹ Wakkati oon, Farisa'en wobbe ngari, mbi'i mo:

—Dillu do, njahaa e yaadu maa, sabo Hirudus kaananke oon ina muuyi warude ma.

³² O wi'i 6e:

—Njehee mbi'owee baagayel ngeel: «Ndaar, mi riiwan ginnaaji, mi danna nyaw6e hannden e jaango.

De nyannde tataberde mi yottinan golle am. ³³ Ammaa ina tilsi mi yaha hannden e jaango e fa66i-jaango, sabo annabaajo haanaa maayde si wanaa ley Urusaliima.»

³⁴ Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaabe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde 6i66e maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeeley muudum ni. De on njabaay. ³⁵ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon. Mido wi'a on: on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»†

14

No Iisaa danniri gorko buutudo

¹ Nyalaande fowteteende gomma, Iisaa naatii suudu hooreejo Farisa'en gooto faa nyaama. Won6e toon been ina taykoo mo. ² Gorko buutudo ina tawaa yeeso makko doon. ³ Iisaa haaldi e janninoobe Tawreeta e Farisa'en, wi'i dum'en:

—Dannude nyawdo nyalaande fowteteende, ina dagii naa dagaaki?

⁴ De 6e keddiibe ndeyyinii. Iisaa tuggi nyawdo oon, danna dum, de yoppi dum dilli. ⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Moy e moodon biyum naa ngaari mum saamata ley 6unndu de hunngoo wurtinde dum law law, fay

† 13:35 Jabuura 118.26.

si dum nyalaande fowte-teende?

⁶ Be kunngii jaabaade fay huunde e dow majjum.

Haala subaade joonde e noddude yimbe

⁷ Wakkati Iisaa yi'i noddaabe been ina cu6oo nokkuuje burde teddude, o bann-dani be, o wi'i:

⁸ —Si a noddaama bangal fu, taa jooda e joonde burnde teddude. Sabo burdo ma teddude ina waawi warude, ⁹ de noddudo ma oon wara, wi'e: «Hokku oodo joodorgal ngal!» Ndeen a semtan, kooyaa joonde burnde leeyude ndeen.

¹⁰ Ammaa si a noddaama bangal fu, njoododaa to leeyi, faa noddudo ma oon wara, wi'e: «Yigoo am, hewtu dow to woodi toon!» Ndeen, dum laatante teddeengal yeeso joododiibe maa been fuu. ¹¹ Sabo mawninkiniido fuu, leeyinte, leeyinkiniido du teddinte.

¹² O wi'i noddudo mo oon du:

—Si ada nodda yimbe mbottaari naa hiraande, taa noddu yigiraaabe naa banndiraaabe naa sakiraaabe naa hoddiibe maa jogiibe jawdi. Hasii be nodditete de dum laatoo njobdi maa.

¹³ Jonkaa si a wadii weltaare fu, noddaa talkaabe e woybe e bonnguu6e e wum6e.

¹⁴ Ndeen, a barkinte, sabo been ngalaa ko njobire. A yobete nyannde dartiibe ummintinaa.

*Banndol dow weltaare
(Matta 22.1-10)*

¹⁵ Gooto e nyaamoobe been, nde nannoo haala ka ndeen, wi'i mo:

—Barke woodanii nyaamoowo ley laamu Laamdo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Gorko gomma wadii nyaamdu mawndu, noddi yimbe faa heewi. ¹⁷ Wakkati nyaamdu nduun segilinoo fu, o neli maccudo makko to yimbe been, wi'a: «Ngaree, nyaamduuji diin cegilaama.»

¹⁸ Be fuu, be puddi saloraade gooto gooto. Goddo ma6be wi'i: «Mi soodii ngesa, ina tilsi mi yaha mi ndaarowa nga, mido njaare njaafodaa kam.»

¹⁹ Goddo du wi'i: «Mi soodii ga'i demooji sappo. Mi yahan mi ndaarowa di, mido njaare njaafodaa kam.» ²⁰ Goddo katin wi'i: «Mi banudo kesum, duum wadi de mi hebataa warude.» ²¹ Maccudo oon warti, haalani dum joomum.

Oon berna, wi'i mo: «Yahu law ley nokkuuje e dow laabi ngalluure nde, ngaddaa talkaabe e woybe e wum6e e bonnguu6e.» ²² Maccudo oon warti, wi'i: «Joomam, ko mbiidaa duum fuu wadaama, de faa joonin nokkuure ina heddi.» ²³ Ndeen joomiiko oon wi'i mo: «Yahu dow laabi jaajudi e paadudi, ndooldaa yimbe ngara naata, faa suudu am ndu heewa.» ²⁴ Sabo mido wi'a on: fay gooto e be noddunoomi been meedataa nyaamdu am ndu.»

*No neddo laatortoo taal-
ibaajo Iisaa
(Matta 10.37-38)*

25 Yimbe heewbe ina njaada e Iisaa. O hucciti e ma6be, o wi'i be:

26 —Gardo to am fuu, sanaa mi burana dum bammum e inna muudum e jom suudu muudum e sukaa6be muudum e minyiraa6be mum e mawniraa6be mum, mi burana dum fay hoore muudum. Si wanaa noon fu, joomum waawaa laataade taalibaajo am. 27 Katin du, mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fuu, waawaa laataade taalibaajo am.* 28 Si won muuydo e moodon nyibude suudu toowndu, wanaa joomum joodoto tafon, hiisoo ko haajaa, de ndaara yalla na jogii ko tannyata ndu naa? 29 Si wanaa noon, si joomum joyyinii de waawaay tannyude, jiido ndu fuu jalan dum, 30 wi'a: «Neddo o fuddii nyibude, de hunngii tannyude!» 31 Katin, si kaananke yehii faa habdowa e kaananke goddo, wanaa o joodoto tafon o fonnda yalla wor6be makko ujunaaje sappo been ina mbaawi habdude e jogiido wor6be ujunaaje noogayo? 32 Si tawii o waawaa, o nulan yimbe to joomum gilla 6attaaki, faa jam wada hakkunde ma6be. 33 Hono noon, fay gooto moodon waawaa laataade taalibaajo am si yoppaay ko jogii fuu.

(Matta 5.13, Marku 9.50)

34 Lamdam ina woodi, am-maa si dam selii lamsude,

dume lamsinta dam katin? 35 Walaa fuu ko dam nafata, wanaa e leydi, wanaa e birgi. Dam faddete yaasin.

Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lallungu

(Matta 18.12-14)

1 Nanngoobe lampo e luttu6e wobbe fuu ina 6adii mo faa kettindanoo mo. 2 Farisa'en e jannginoobe Tawreeta ina njormoo, ina mbi'a:

—Gorko o ina jab6oo luttu6e, ina nyaamda e mu66en!

3 Ndeen o banndani 6e bann-dol ngol, o wi'i:

4 —Si gooto moodon ina jogii baali hemre, de ngootu lalli, wanaa yoppaan capande jeenay e jeenay diin fuu ley ladde, de filowoo lallungu nguun faa yiita dum naa? 5 Si o yiitii dum fu, o towiran dum seyo. 6 Nde o warti galle makko fuu, o noddan yigiraa6be makko e hoddiibe makko, o wi'a dum'en: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbaalu am lallunoongu.» 7 Mido haalana on: hono noon seyo laatortoo dow kammuuli si luttoowo gooto tuubii. Ingo buri seyo capande njeenayo e njeenayo dartiibe 6e kaajaaka tuubude.

Banndol dow mbuudu cardi lallungu

8 —Katin du, si debbo ina jogii buudi cardi sappo, de

* 14:27 Ndaaree Lukka 9.23.

ngootu lalli fu, wanaa o hu66an lampal, o fiisoo galle oon, o filoroo hakkillo faa o yiita dum naa? ⁹ Nde o yiiti dum fu, o hawrunduran yigiraa6e makko e hoddiibe makko, o wi'a: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbuudu am lal-lunoongu.» ¹⁰ Mido haalana on: hono noon maleyka'en Laamdo ceyortoo, si luttudo gooto tuubii.

Bannadol dow biddo ma-jjudo

¹¹ Iisaa wi'i katin:

—Gorko gomma in woodunoo bi66e wor6e dido. ¹² Minyiiwo oon wi'i bammum: «Baaba, hokkam ngedu am e jawdi ndi.» Ndelle, baabiiko oon fecci jawdi muudum ndiin hakkunde ma66e. ¹³ Faa wadi balde seeda, minyiiwo oon hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi leydi mboddundi. Toon o bonniri ngedu makko nguun fuu e fijirde. ¹⁴ Nde o hantunoo ndi fuu ndeen, rafo bonngo wadi e leydi ndiin, o fuddi tampude. ¹⁵ O yehi o takkowi e gorko jeyaado e leydi ndiin. Oon nuli mo gese mum faa o duranowa dum girooji muudum. ¹⁶ Imo muuyi nyaamude fay nyaamdu girooji diin, ammaa fay gooto hokkataa mo. ¹⁷ Ndeen hakkillo makko warti, o wi'i e hoore makko: «Gollanoobe baaba am nyaaman faa kedda, inani kam do, mido maaya rafo. ¹⁸ Mi ummoto, mi hoota to baaba am, mi wi'a dum: Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi

toonyake ma aan du, ¹⁹ mi haandaa e fay wi'eede biya katin. Ndelle, jogoram hono wo mi gooto e golloobe maa been!» ²⁰ Jonle o ummii, o fonndii to baabiiko. Gilla imo woni to woddi, baabiiko oon haccii mo, yurmii mo sanne, doggi, gorfi mo, mucci mo. ²¹ Biddo oon wi'i mo: «Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma, mi haandaa e fay wi'eede biya katin!» ²² De baabiiko oon wi'i maccube muudum: «Karee, ngaddowee saaya burka fuu woodde bornon mo! Ngatton hootonnde e honndu makko, ngatton pade e koyde makko. ²³ Ngaddon ngaari payndi du, kirson dum faa nyaamen, mbelto den! ²⁴ Sabo biyam o, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.» Nii be puddiri weltaare.

²⁵ Wakkati oon, biddo mawniiwo oon ina woni ley ngesa. Nde wartannoo faa 6adii wuro ndeen, nani jimi fijo e dippaali. ²⁶ O noddi gooto e golloobe been, o yami dum ko woni duko ko. ²⁷ Oon wi'i mo: «Minya oon warti de bammaa hirsani mo ngaari payndi, sabo o wartii, imo reenii.»

²⁸ Ndeen mawniiwo oon tikki, salii naatude galle oon. Baabiiko oon wurtii, ina sura mo faa o naata. ²⁹ O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar, duubi keewdi mido gollane, fay nde wootere mi salaaki yamiroore maa. Ammaa dum e laataade fuu, abada a hokkaay kam miin kaa fay damngel faa mi weltodoo

e yigiraaɓe am. ³⁰ De ɓiya nyaamrudo jawdi maa e rewɓe fijoobe oon kaa, ko warti, a hirsanii dum ngaari payndi.» ³¹ Baabiiko wi'i mo: «Binngel am, abada enen ngondi, ko njeymi fuu, wo aan jeyi. ³² Ina haani ceyoden, mbeltoden. Sabo minya oon, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.»

16

Bannadol dow howruujo carudo

¹ Iisaa wi'i taalibaaɓe mum been katin:

—Jom jawdi gomma halfiniino howruujo muudum jawdi. O haalanaa howruujo oon ina bonna jawdi makko. ² O noddi dum, o wi'i: «Ko nanumi e maada duum wo dume? War, hiisa ko kalfinadaa duum, sabo a waawaa halfineede katin.» ³ Howruujo oon wi'i e hoore muudum: «Noy ngadammi? Sabo joomam ittan kam e golle. Mi walaa sembe remude, mido semta ɗaaraade. ⁴ Ayyo! Mido anndi no ngadammi, faa yimɓe njaɓɓitoo kam e ley cuudi muɓɓen si mi ɓortaama golle.» ⁵ Jonle o noddi ɓe joomiiko rewata nyamaale been, gooto gooto. O wi'i arandeejo oon: «Noy foti joomam rewete?» ⁶ Oon wi'i mo: «Paali hemre nebbam ndeweteemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu talkuru maa nyamaale, hara, jooda mbinndaa capande joy.» ⁷ O wi'i goddo katin: «Aan le,

noy foti ndewetedaa?» Oon wi'i mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon: «Hooyu talkuru maa nyamaale, mbinndaa bootooji capande jeetati.» ⁸ Jom howruujo oonyiido oon mani dum saabe yoyre muudum. Sabo yimɓe adunaaru been ɓuri yimɓe annoora gollirde yoyre hakkunde muɓɓen. ⁹ Miin, mido wi'a on: Pilanee ko'e mon yigiraaɓe, piloree ɓe jawdi adunaaru faa nde ndi hantii fu, njaɓɓitedon ley nguurndam nduumiidam.

¹⁰ Koolniido e ko famdi, hoolnoto e ko mawni du. Mo laamnaay ko famdi, laam-nataa ko mawni du. ¹¹ Ndelle, si on kollaay hoolaare e jawdi adunaaru ndi, moy halfinta on jawdingoongalaari ndiin? ¹² Katin du si on kollaay hoolaare e jawdi njananndi, moy hokkata on ko njejdun duum? ¹³ Maccudo fay gooto waawaa gollande joomiraabe dido. Sabo wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

(*Matta 11.12-13, 5.18, 31-32*)

¹⁴ Farisa'en, yidube ceede been, ina kettindii dum fuu, ina njala mo. ¹⁵ Iisaa wi'i ɓe:

—Onon le, odon moyyina ko'e moodon yeeso yimɓe, ammaa Laamdo ina anndi berde mon. Sabo ko yimɓe teddinta duum, ina nyiddinii to Laamdo.

¹⁶ Tawreeta e annabaaḅe ina ngoodunoo faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamḁo ina ḅanginee. Mono fuu ina durwa naatude ley maggu. ¹⁷ Ammaa e noon fu, timmugol kammu e leydi ḅuri hoyude diina ittude toḅḅel gootel e ley Tawreeta oon.

¹⁸ Nedḁo fuu ceerudo deekum de ḅaḅi godḁo, jeenii. Katin du nedḁo fuu ḅaḅudo debbo ceeraaḁo, jeenii.

Bannḁol dow jom jawdi e Laajaru

¹⁹ —Ina woodunoo gorko gomma jom jawdi ḅornotoḁo kaddule bodeeje ḁaatude, buurdudo nyannde fuu e weltaare e mbelirka. ²⁰ Talkaajo gomma keewḁo ḅuuye, bi'eteedḁo Laajaru, ina fukkoo dammbugal galle makko. ²¹ Imo muuynoo nyaamude kedde jom jawdi oon. Fay dawaaḁi ina ngara ina metta ḅuuye makko deen. ²² Talkaajo oon maayi, maleyka'en njaari ḁum faa to Ibrahiima. Jom jawdi oon kam du maayi, uwaa. ²³ Ley nokkuure maayḅe imo torroo, o ḅanti gite makko, o haccii Ibrahiima to wodḁi, Laajaru ina woni ḁakkol muudum. ²⁴ O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima, yur-mam, nulu Laajaru, suuwa hoore honndu muudum ley ndiyam, de wara feewnana kam ḁemngal am. Sabo mi torrake sanne ley yiite nge.» ²⁵ Ammaa Ibrahiima wi'i: «Binngel am, miccita a heḅii

kulle lobbe e ley nguurndam maada, Laajaru kaa wo bone tan heḅi. Joonin, kanko o heḅii hinneede ḁo, de aan torroḁaa. ²⁶ Ko ḅuri ḁum du fuu, luggere mawnde woni hakkunde amin e moodon. Ndelle si won yidube yuurude to amin njaha to moodon, naa yuurude to moodon ngara to amin, tawan mbaawaa.» ²⁷ Jom jawdi oon wi'i: «Ndelle baaba, mido nyaage, nulu Laajaru suudu baaba am, ²⁸ sabo mido woodi sakiraaḅe worḅe njoyo, faa o gongina ḅe taa ḅe ngara e nokku torra o.» ²⁹ Ammaa Ibrahiima wi'i mo: «Iḅe njogii haala Muusaa e haalaaji annabaaḅe, accu ḅe kettindanoo ḁi.» ³⁰ O jaabii ḁum: «Wanaa noon, baaba am Ibrahiima! De si godḁo yuurii hakkunde maayḅe yehi to maḅḅe fu, ḅe tuuban.» ³¹ Ibrahiima wi'i mo: «Si ḅe kettindanaaki Muusaa e annabaaḅe, fay si godḁo ummitii e maayḅe, ḅe ngoondintaa.»

17

Haala luttude e yaafeede
(Matta 18.6-7, 21-22,
Marku 9.42)

¹ Iisaa wi'i taalibaaḅe muudum been:

—Sikke walaa ko fer-gata yimḅe faa luttina ḁum'en waran, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majjum. ² Hayre teddunde haḅḅee e daande joomum faddee ley maayo manngo, ḁum ḅuri woodde diina luttinde gootel e cukaloy koy.

³ Kayḅee ko'e moodon: si sakiike maa luttii, pelaa ḁum.

Si tuubii, njaafodaa d̄um. ⁴ Si o toonyake ma kile jeddi e ley nyalooma gooto, de o warti to maa kile jeddi imo tuubane, njaafodaa mo.

Haala goondinal e d̄owntanaade

⁵ Nulaa6e been mbi'i Iisaa:
—Beydan min goondinal.

⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii lekki kiido doofoo, darowoo ley maayo, ki jabanana on.

⁷ Moy e moodon maccudo muudum demoowo naa duroowo yuurata ladde, warta, de wi'a d̄um: «Hara jooda, nyaamu»? ⁸ Walaa! A wi'an mo: «Wadanam nyaamdu, ha66a kaddule maa de ngollanaa kam faa mi nyaama mi yara, de sakitoo aan du nyaamaa njaraa.» Wanaa noon worri naa? ⁹ Yalla a yettan maccudo oon saabe wadii ko njamirdaa d̄uum naa? ¹⁰ Onon du hono noon. Si on ngadii huunde fuu ko njamiradon, mbi'ee: «Min maccube tan, ko min njeji wadude ni min ngadi.»

No Iisaa danniri seppin6e sappo

¹¹ Nde Iisaa yahannoo Urusaliima ndeen, rewi hakkunde leyde Samariya e Galili. ¹² O wari faa o naata wuro wonngo, de seppin6e sappo ngari to makko, ndarii to toowti, ¹³ yeewnii, mbi'i:

—Iisaa, joomii amin, yurma min!

¹⁴ Nde o yiinoo 6e ndeen, o wi'i 6e:

—Njehee, kollowee ko'e mon almaami'en been.

E ley yaadu ma66e nduun 6e cellinaama. ¹⁵ Gooto ma66e, nde yi'unoo dadii ndeen, yeccii, ina teddina Laamdo e daande toownde. ¹⁶ O sujidi e leydi dakkol koyde Iisaa, imo yetta d̄um. Oon wo Samariyanke. ¹⁷ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa sappo been fuu ndadii naa? Toy njeenayo been le ngoni? ¹⁸ Ndelle walaa fuu jecciido faa teddina Laamdo si wanaa janano o naa?

¹⁹ Ndeen, o wi'i gorko oon:

—Umma, yahu, goondinal maa dannii ma.

Haala maandeeji garol laamu Laamdo
(Matta 24.23-28, 37-41)

²⁰ Farisa'en been yami Iisaa ndey laamu Laamdo warata. O jaabii 6e, o wi'i:

—No laamu Laamdo waradata noon, yi'ataake. ²¹ Fay gooto waawaa wiide inani d̄um naa inana d̄um, sabo anndee, laamu Laamdo ina woni hakkunde moodon.

²² Ndeen o wi'i taalibaa6e makko:

—Wakkati waran mo muuyoton yiide fay nyannde wootere e ley nyalaade Bii Neddo, de on nji'ataa. ²³ On mbi'ete: «inani o to» naa «inani o ga», de taa njehee, taa njokkee 6e. ²⁴ Sabo

hono no mayyere yaynirta illa hoore kammu do faa yaade hoore kammu to, hono noon Bii Neddo laatortoo nyannde gartol muudum.

²⁵ Ammaa ko artii d̄um, ina tilsi o torree torraaji keewdi,

yimbe jamaanu o du caloto mo. ²⁶ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu oon, noon du nyalaade Bii Neddo laatoroo: ²⁷ yimbe ina nyaama, ina njara, ina banja, ina banjee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. De ilam tuufaandu daam wari, halki 6e fuu. ²⁸ Laatoto hono no wakkati Luudu noon du, yimbe ina nyaama, ina njara, ina cooda, ina conna, ina aawa, ina nyi6a. ²⁹ Ammaa nyannde nde Luudu wurtinoo Sodoma ndeen, Laamdo tomni yiite e sitti,* halki 6e fuu. ³⁰ Hono noon nyannde 6angugol Bii Neddo du laatoroo. ³¹ Nyannde ndeen, si neddo ina woni dow suudu, de gineeji mum ina ngoni ley suudu fu, taa wi'a jippanto di. Tawaado ngesa du, taa yeccoo faa hooya ko woni ley wuro. ³² Miccitee dee Luudu oon. ³³ Neddo fuu piliido reenude yonki muudum, mursan ki, de neddo fuu mursudo ki, reenan ki. ³⁴ Mido haalana on: ley jemma oon, yimbe dido fukkodiibe dow sekko wooto, gooto mu6ben hooyete, de gooto yoppee. ³⁵ Rewbe dido undoo6e, gooto mu6ben hooyete, de gooto yoppee. [³⁶ Worbe dido wonbe ley ngesa ngoota, gooto mu6ben hooyete, de gooto yoppee.]†

³⁷ Taalibaabe been njaabii, mbi'i mo:

—Joomii amin, toy dum wadata?

O wi'i 6e:

—To ko saadi woni fuu, toon jigaa je kawritata.

18

Banndol dow carotoodo oonyiido

¹ Iisaa bannndani 6e banndol faa hollita 6e ina tilsi 6e keddodoo e du'aare, taa 6e njoppa saabe tampiri. ² O wi'i:

—Ina woodunoo e wuro gomma carotoodo mo hulataa Laamdo, yaagataako fay gooto. ³ Debbo mo gorum maayi ina woni ley wuro ngoon, ina wara to carotoodo oon, ina wi'a: «Saranam hakkunde am e kabdo am.» ⁴ Carotoodo oon jabaay faa 6ooyi. De sakitii o wi'i e hoore makko: «Fay si taweede mi hulataa Laamdo mi yaagataako fay gooto du, ⁵ sabo debbo o na torra kam, mi saranto mo, faa o sela warude imo sukka noppi am.»

⁶ Caggal duum Iisaa wi'i:

—On nanii ko carotoodo bondo oon wi'i naa? ⁷ De wanaa Laamdo na walla subaa6e muudum wulitotoo6e dum jemma e nyalooma been fuu faa 6e ke6a sariya ma66e naa? O jaabataako 6e law naa? ⁸ Mido haalana on: o saranto 6e law. Ammaa wakkati Bii Neddo wartowi, yalla o tawan goondin6e mo ley adunaaru naa?

Banndol dow Farisaajo e nanngoowo lampo

* 17:29 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a. † 17:36 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 36.

⁹ Iisaa banndani yimbe jorioriibe ko'e mu66en wo dariiibe de njawi wo66e, haalani be banndol ngol, wi'i:

¹⁰ —Worbe dido naati suudu dewal mawndu faa ngada du'aare. Gooto wo Farisaajo, gooto du wo nanngoowo lampo. ¹¹ Farisaajo oon darii ina du'oroo ley bernde muudum hono ni: «Laamdo, mi yettii ma ko mi nanndaay e yimbe wo66e laatiibe wuybe e bonbe e jeenoobe, e hono nanngoowo lampo o du. ¹² Mido suumoo e ley jeddiire fuu kile didi, mido itta jakka e huunde fuu ko ke6umi.» ¹³ Nanngoowo lampo oon darii to toowti, suusaay fay tiggitaade kammu, ina gu66oo berndem, na wi'a: «Laamdo yurmam, mi jom hakke.» ¹⁴ Mido wi'a on: kanko hooti wo o jaafaado, wanaa ooto. Sabo mawninkiniido fuu leeyinte, leeyinkiniido du toownete.

No Iisaa barkiniri cukaloy
(*Matta 19.13-15, Marku 10.13-16*)

¹⁵ Ina woodi waddoobe to Iisaa cukaloy, faa o meema koy. Nde taalibaabe been nji'unoo dum ndeen, ina ndukana yimbe been. ¹⁶ Ammaa Iisaa noddi koy, ina wi'a:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kaadee koy, sabo wo nanndube e makkoy been njeyi laamu Laamdo. ¹⁷ Goonga kaalanammi on: mo ja6iraay laamu Laamdo

hono no cukalel ni fuu, naatataa dum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(*Matta 19.16-30, Marku 10.17-31*)

¹⁸ Gooto ley hooreebe Alhudiyankeobe yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi he6a nguurndam nduumiidam?

¹⁹ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ²⁰ Ada anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa seeda fewre, teddin inna maa e bammaa.»*

²¹ Hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²² Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i mo:

—Huunde wootere hed-danii ma tafon: sonnu ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaabe. Ndeen, a he6an mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²³ Nde o nannoo dum ndeen, o sunii, sabo wo o jom jawdi keewndi. ²⁴ Iisaa ndaari mo, wi'i:

—Naatugol joomiraabe jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Si goonga, ngeelooba naata wudde battal 6uri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Hettindaniibe mo been mbi'i:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ Iisaa jaabii:

* 18:20 Wurtagol 20.12-16.

—Ko yimbe mbaawaa
duum, Laamdo kaa na
waawi.

²⁸ Ndeen Piyeer wi'i:

—Ndaar, minen min njop-
pii ko min njogii duum fuu,
min njokkii ma.

²⁹ O wi'i be:

—Goonga kaalanammi on:
joppudo wuro muudum,
naa deekum, naa sakiraaɓe
muudum, naa saaraaɓe
mum, naa sukaaɓe mum
saabe laamu Laamdo,
³⁰ heɓan dum kile keewde
e wakkati mo ngonden e
muudum joonin o, heɓan
nguurndam nduumiidam e
ley wakkati garoowo oon du.

*No Iisaa ɓanginiri katin
maayde muudum e iirtagol
muudum*

*(Matta 20.17-19, Marku
10.32-34)*

³¹ Iisaa noddi taalibaaɓe
muudum sappo e dido been,
wi'i dum'en:

—Inani eden njaha Urusali-
ima. Ko annabaaɓe mbin-
ndunoo e dow Bii Neddo
duum fuu, tabitan. ³² Sabo o
wattete e juude ɓe nganaa Al-
huudiyankooɓe, ɓe njalnoro
mo, ɓe torra mo, ɓe tutta dow
makko, ³³ ɓe piya mo dorri,
ɓe mbara mo. De nyannde
tataɓerde, o ummitoto.

³⁴ Taalibaaɓe been paa-
maay haala kaan fes.
Maanaa makka na suudanii
ɓe, ɓe annditaay ko o haali
duum.

*No Iisaa wumtiniri bumdo
(Matta 20.29-34, Marku
10.46-52)*

³⁵ Nde Iisaa ɓattinoo Yeriko
ndeen, tawi bumdo ina joodii
dakkol laawol ngool, ina

garbina. ³⁶ O maati jamaa
ina faltoo, de o yami dum wo
dume. ³⁷ Be mbi'i mo:

—Iisaa mo Nasaraatu falto-
too.

³⁸ O yeewnii, o wi'i:

—Iisaa, taan Daawda, yur-
mam!

³⁹ Ardiiɓe been ina
njawana mo faa o deyyinoo.
Ammaa o ɓeydi yeewnaade
sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁰ Iisaa darii yamiri ɓe
ngadda mo to muudum. Nde
o ɓattinoo ndeen, Iisaa yami
mo:

⁴¹ —Dume njiddaa mi
wadane?

O wi'i:

—Joomam, mi wumta!

⁴² Iisaa wi'i mo:

—Wumtu, goondinal maa
dannii ma.

⁴³ Wakkati gooto o wumti,
o jokki dum, imo teddina
Laamdo. Nde yimbe been
nji'unoo dum ndeen, njetti
Laamdo.

19

*No Jakayus goondiniri
Iisaa*

¹ Iisaa naati Yeriko, ina
rewiley wuro ngoon. ² Gorko
bi'eteedo Jakayus ina woni
ley toon. O hooreejo nan-
ngoobe lampo, wo o jom
jawdi du. ³ Imo filoo yiide
moy woni Iisaa, de o hunngii
saabe jamaa oon, sabo wo o
daɓɓo. ⁴ O doggi, o arditii,
o yeenj lekki hono yibbi do
Iisaa rewata doon faa o yi'a
dum. ⁵ Nde Iisaa yottinoo
nokkuure ndeen, tiggittii, wi'i
mo:

—Jakayus, hara jippa, sabo ina tilsi mi weera wuro maa hannden.

⁶ Jakayus harii jippii, jakkitorii mo seyo. ⁷ Yii6e dum been fuu ina n̄urn̄urta, ina mbi'a:

—O weeranowii luttoowo.

⁸ De Jakayus darii, wi'i Iisaa:

—Joomam, hettina, mi hokkan feccere jawdi am fuu talkaabe. Si won mo teetumi huunde, mi yoban dum kile nay.

⁹ Iisaa wi'i:

—Hannden, kisindam naatii galle o, sabo kanko du wo o taan Ibrahiima! ¹⁰ Sabo Bii Neddo warii filaade majju6e faa hisina dum'en.

*Banndol dow tino buudi
(Matta 25.14-30)*

¹¹ Ko yim6e been ket-tindii duum, Iisaa beydi haala, banndani 6e banndol gonngol, sabo o battake Urusaliima. Katin du yim6e miilii laamu Laamdo bangan joonin joonin. ¹² Ndelle, o wi'i:

—Gorko dimo teddu6o yehi leydi mboddundi faa hokkee laamu, de gada duum warta. ¹³ O noddi maccu6e makko sappo, o hokki mono e ma66e fuu mbuudu kan̄e, o wi'i dum'en: «Ngolliree dum faa mi warta.» ¹⁴ Ammaa yim6e leydi ndiin njidaa mo, 6e ummini nulaabe gada makko, 6e mbi'i: «Min njidaa o laamoo min.» ¹⁵ Nde o hokkanoo laamu, o warti ndeen, o yamiri o noddanee maccu6e 6e o halfini jawdi been. Imo yidi faamude ko

mono e ma66e fuu hebi e ko golliri duum. ¹⁶ Arandeejo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa nguun tinake buudi sappo.» ¹⁷ O wi'i dum: «Gasii sanne, maccudo lobbo. Sabo a hoolnake e ko famdi, a laamoto dow galluuje sappo.» ¹⁸ Dida6o oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa tinake buudi joy.» ¹⁹ O wi'i: «Aan du, a laamoto dow galluuje joy.» ²⁰ Caggal duum keddiido oon wari, wi'i: «Joomam, inan mbuudu maa, mi saawii dum e tekkere ²¹ sabo mido hule. Sabo a gorko tiidudo alhaali, ada hooya ko a resaay, ada taya ko a aawaay.» ²² O wi'i dum: «Dara! Haalaaji maa jaati carortomaami, aan maccudo bondo. Ada annundoo mi gorko tiidudo alhaali, mi hooyan ko mi resaay, mi tayan ko mi aawaay. ²³ Ndelle ko wadi a wattaay jawdi am ndi to tinoobe buudi, faa nde ngartumi fu mi jabida ndi e tino mayri fuu?» ²⁴ Ndeen joomiiko oon wi'i tawaabe doon been: «Teetee mo mbuudu ngu, de kokkon dum jom buudi sappo oon.» ²⁵ Be mbi'i mo: «Joomii amin, kanko, imo jogii buudi sappo.» ²⁶ O wi'i: «Mido haalana on, jogiido fuu beydante. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ²⁷ De way6e kam 6e njidaa mi laamoo dum'en been, ngaddee 6e do, mbaron 6e yeeso am.»

*No Iisaa naatiri Urusali-
ima
(Matta 21.1-11, Marku*

11.1-11, Yuhanna 12.12-19)

²⁸ Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, ardii, fonndii Urusali-ima. ²⁹ Nde o battinoo gure Baytifaaji e Baytaniya gonde dow waamnde wi'eteende Jaytun, o nuli taalibaaße makko dido, ³⁰ o wi'i be:

—Njehee, naatowee wuro wonngo yeeso mon ngo, on tawan mola araawa nga fay gooto wadfaaki abada ina haabii. Kabbiton nga, ngadon nga do. ³¹ Si goddo yamii on, «Ko wadi odon kabbita nga?», mbi'on: «Joomii amin ina haajaa nga.»

³² Nulaaße been njeji, tawri no o wi'iri dum'en noon. ³³ E ley haabbingol maße mola nga, jeyße mola nga been mbi'i:

—Dume kabbitanton mola nga?

³⁴ Be njaabii, be mbi'i:

—Joomii amin haajaa nga.

³⁵ Be njaari nga to Iisaa, be njowi saayaaji maße dow mola nga, be mbaddini Iisaa dow magga. ³⁶ No o yaarata noon, be mbeerti saayaaji maße dow laawol ngool. ³⁷ Joonin o badake Urusaliima to jippitorde waamnde Jaytun. Taalibaaße heewße been fuu ina keewi seyo, puddi ina njetta Laamdo e daade toowde, saabe kaay-eefiiji di be nji'unoo diin fuu. ³⁸ Iße mbi'a:

—Barke woodanii kaananke gardo e dow innde Joomiraado! Jam won dow kammu. Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli!

³⁹ Yoga e Farisa'en tawaaße ley jamaa oon been mbi'i mo: —Moodibbo, hadu taalibaaße maa been dukude!

⁴⁰ O jaabii be, o wi'i:

—Mido haalana on, si kambe be, be ndeyyinake fu, wo kaaye de yeewnotoo.

No Iisaa woyri Urusaliima

⁴¹ Iisaa battii ngalluure ndeen. Nde o ndaarunoo nde fu, o woyi nde, ⁴² o wi'i:

—Mido muuyi tawee handen ada anndunoo aan du ko hokkete jam! De joonin kaa, dum suudaama e gite maa. ⁴³ Balde ngaran de wayße ma yolata leydi ngada yeenjirde, piile, bille gereegi fuu, ⁴⁴ niise, kalke aan e fiße maa fuu. Be njoppantaa ma fay hayre wootere dow wonnde, sabo a annditaay wakkati mo Laamdo wari wallude ma.

No Iisaa riiwri luumotooße ley suudu dewal mawndu

(Matta 21.12-17, Marku 11.15-19, Yuhanna 2.13-22)

⁴⁵ Iisaa naati ley suudu dewal mawndu nduun, fuddi ri-iwude luumotooße. ⁴⁶ Imo wi'a dum'en:

—Ina winndaa: «Suudu am laatoto wadirdu du'aare».* Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanooße.

⁴⁷ Iisaa ina waajoo nyannde fuu ley suudu dewal mawndu nduun. Hooreeße almaami'en e jannginooße Tawreeta e mawße lenyol ngool been ina piloo no mbardata mo, ⁴⁸ ammaa be kunngake heßude laawol sabo yimße been ina ngattani

* 19:46 Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11.

haalaaji makko diin hakkillo sanne.

20

Yamol dow toy baawde
Iisaa yuuri
 (Matta 21.23-27, Marku 11.27-33)

¹ E ley balde deen nyannde gomma Iisaa ina janngina yimbe ina waajoo Kabaaru Lobbo ley suudu dewal mawndu. Hooreeɓe al-maami'en e jannginoobe Tawreeta e mawbe yimbe ngari to makko, ² mbi'i mo:

—Haalan min: Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

³ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Miin du huunde wootere tan yamammi on. Njaabodon kam dum: ⁴ lootagal batisima Yaayaa ngaal, wo to Laamdo yuuri naa to yimbe?

⁵ Be paamiri hakkunde maɓbe, be mbi'i:

—Si en mbi'ii wo to Laamdo, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ⁶ De si en mbi'ii wo to yimbe, yimbe be fuu limnan en kaaye, sabo be fuu be tannyorii Yaayaa wo annabaajo.

⁷ Nii be njaaborii be mbi'i be paamaay to lootagal batisima Yaayaa yuuri. ⁸ Iisaa wi'i be:

—Haya miin du, mi haalan-
 taan on baawde deye ngolli-
 rammi ko ngollammi dum.

Banndol dow remooɓe
bonɓe
 (Matta 21.33-46, Marku 12.1-12)

⁹ Iisaa fuddi banndande yimbe banndol ngol, wi'i:

—Neddo gomma darni ngesa cabiije, halfini nga remooɓe, de wadi jahaangal, ɓooyi wartaay. ¹⁰ Nde boreede cabiije yottinoo fu, o nuli golloowo makko to remooɓe been toon faa jaɓa ngedu makko ɓiɓbe cabiije deen. Ndeen remooɓe been piyi nulaado oon, njeccini dum juude ɓole. ¹¹ O nuli to maɓbe golloowo goddo. Be piyi oon du, be kuyfini dum, be njeccini dum juude ɓole. ¹² O nuli katin golloowo tataɓo. Be mbarmini dum, be ndiiwi dum. ¹³ Wakkati oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy ngadammi? Mi nelan ɓiyam gorko mo korsinmi, hasii be njaagoto mo!» ¹⁴ Ammaa nde remooɓe been nji'unoo ɓidɗo oon ndeen, iɓe mbi'undura: «O woni donoowo oon. En mbara dum, kewten ngesa nga!» ¹⁵ Be paddi mo faa gada ngesa toon, be mbari mo. Joonin le, noy jom ngesa oon wadata be? ¹⁶ O waran, o halka remooɓe been, o halfina ngesa ngaan woɓbe.

Nde yimbe been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Taa dum laatoo!

¹⁷ Iisaa ndaari be, wi'i:

—Ndelle, dume woni maanaa ko winndaa dum:
 «Hayre nde nyiɓooɓe been
 calii ndeen,

* 20:17 Jabuura 118.22

wo kayre laatii hoore nyim-
ngo ngoon?»*
18 Caamudo dow hayre
ndeen fuu, helan. Mo nde
saami dow muudum du,
diggan.

Haala yobugol lampo
(Matta 22.15-22, Marku
12.13-17)

19 Jannginoobe Tawreeta e
hooreeƙe almaami'en paamii
banndol ngol wo kam'en sapa-
pii. Be pilii no ƙe nanngira
Iisaa wakkati oon, ammaa
ƙe kulii yimƙe. 20 Be taykii
Iisaa. Be nuli horooƙe nan-
dinkiniife e lobbuƙe, yalla
ina keƙira laawol no nann-
girta mo e haala makko, faa
ngatta mo ley juude laamu,
saroo mo. 21 Been yami mo:

—Moodibbo, miden anndi
ko kaalataa duum e ko mbaa-
jotodaa duum ina fonnditii,
miden anndi a ƙurdintaa fay
gooto, ada jannginira laawol
Laamdo ngol goonga. 22 Yalla
ina daganii min min kokka
kaananke Roma mawdo oon
lampo naa dagaaki?

23 Ammaa o annditii hiila
maƙƙe ka, o wi'i ƙe:

24 —Kollee kam mbuudu
cardi! Natal moy e innde moy
woni do?

Be mbi'i:

—Kaananke Roma!

25 Ndeen o wi'i ƙe:

—Ndelle kokkee kaananke
Roma oon ko jeyi, kokkon
Laamdo du ko jeyi.

26 Be kunngii nanngirde
mo e ko o haalata yeeso
yimƙe duum. Jaabu makko
oon haaynii ƙe, ƙe ndeyyinii.

Haala ummitagol maayƙe
(Matta 22.23-33, Marku
12.18-27)

27 Woƙƙe e Saduki'en ngari
to makko. Been ngoni yed-
dooƙe ummital. Be yami mo,
ƙe mbi'i:

28 —Moodibbo, Muusaa
yamirii en, si neddo ƙanji
debbo, maayii, hebaay biɗɗo,
minyum naa mawnum
dewla debbo joppaado oon
faa heƙana maaydo oon
ƙeyngu. 29 Ina woodunoo
rimdaaƙe njeddo. Arandeejo
oon ƙanji debbo, maayi,
hebaay biɗɗo. 30 Didaƙo oon
dewli debbo oon, maayi,
31 tataƙo oon jokkiti. Hono
noon njeddo been fuu ƙanjiri
mo, kebaay biɗɗo, maayi.
32 De saktii, debbo oon du
maayi. 33 Ndelle, nyannde
ummital, moy e maƙƙe
laatotoo goroo debbo oon?
Sabo ƙe njeddo fuu ƙe ƙanjiino
mo.

34 Iisaa jaabii ƙe, wi'i:

—Yimƙe jamaanu o ina
ƙanja, ina ƙanje. 35 Ammaa
fotuƙe heƙude ummitagol
e nguurndam garoojam
been, ƙanjataa, ƙanjataake,
36 sabo ƙe mbaawaa maayde
katin. Be laatake hono
maleyka'en noon. Wo
ƙe ƙiƙƙe Laamdo, sabo ƙe
ummintinaaƙe e maayde.
37 Woodi ko maayƙe um-
mitotoo duum, fay Muusaa
sappake dum ley taariki
wuumoore huƙƙoore. Sabo
toon o noddiri Joomiraado
Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka
e Yaakuuba.† 38 Laamdo

† 20:37 Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla
ko ƙooƙi.

wanaa Laamdo maaybe, wo o Laamdo wuurbe. Sabo to makko yimbe fuu wo wuurbe.

³⁹ Wo66e e jannginoo6e Tawreeta, mbi'i:

—Moodibbo, a haalii goonga.

⁴⁰ Caggal duum 6e cuusaay yamude mo yamde godde katin.

Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Matta 22.41-46, Marku 12.35-37)

⁴¹ Iisaa wi'i 6e:

—Noy 6e mbaawri wiide Almasiihu wo taan Daawda?

⁴² Daawda e hoore muudum wi'i ley dewtere Jabuura:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

⁴³ faa mi wada njaabaa way6e ma.»‡

⁴⁴ Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle, noy o laa-tortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoo6e Tawreeta

(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54)

⁴⁵ E ley ko yimbe been fuu kettindanii mo, o wi'i taalibaa6e makko been:

⁴⁶ —Ndeentee e jannginoo6e Tawreeta yidube yi-ilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali teddufi ley luumooji, foodantoo6e joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokku-uje teddude to nyaamdu-uji. ⁴⁷ I6e nyaama jawdi rew6e talkaa6e 6e gori-raa6e mu66en maayi, de 6e njuutina du'aawuuji ma66e faa 6e nanndinkinoo e lobbu6e. Kam6e, jukkungo

naawngo burata jippineede dow mu66en.

21

Haala sadaka burdo woodude

(Marku 12.41-44)

¹ Iisaa yepti gite muudum, yi'i joomiraabe jawdi ina ngatta sadakaaji mu66en e keesu sadaka. ² O yi'i debbo talkaajo mo gorum maayi, kam du ina watta toon buufi didi, ³ de o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: debbo talkaajo o, ko watti duum, 6uri ko 6e fuu 6e ngatti. ⁴ Sabo 6e fuu, wo ko bonnantaa 6e fay huunde tan 6e ngattiri hono dokke. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum, watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Matta 24.1-14, Marku 13.1-13)

⁵ Ina woodi wo66e ina kaala haala suudu dewal mawndu nduun, e no ndu njardiniraa kaaye e kulle cakkaade. Ndeen Iisaa wi'i:

⁶ —Ko nji'oton duum, wakkati waran nde fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

⁷ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Moodibbo, anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata kulle deen 6adake wadude?

⁸ O wi'i:

—Ndeentee taa mbo-sinedon e goonga. Heew6e

ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko», ina mbi'a du: «Wakkati oon badake.» Taa njokkee 6e. ⁹ Nde nanoydon woldeejji e muurtereeji, taa kulee. Sabo tilay dum wada tafon, ammaa dum wanaa timmoode wakkati oon.

¹⁰ O heddii imo wi'a 6e:

—Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. ¹¹ Dimmbande leydi mawde ngadan, rafooji e nyawuujji bondi du ngaran e nokkuuje feere feere. Kulle kul6iniide e sifaaji mawdi yuuran dow kammu. ¹² Ammaa gilla dum fuu wadaay, yim6e nanngan on, torredon, njaaredon to cuudi baa-jordi e kasuujji. Be ngadda on yeeso kaanankoobe e hooree6e saabe innde am. ¹³ Dum hokkan on laawol seedanaade kam. ¹⁴ Pi6ee anniya e 6erde mon on miilataako ko njaabotodon. ¹⁵ Sabo mi hokkan on waawde haala, mi hokkan on hakkilantaaku ko way6e on been fuu mbaawaa salaade naa yeddude. ¹⁶ Fay saaraa6e mon e sakiraa6e mon e koreeji mon e yigiraa6e mon njamboto on, mbara wob6e moodon. ¹⁷ Yim6e fuu mbanyan on saabe am, ¹⁸ ammaa fay leembol ko'e moodon halkataa. ¹⁹ Tinnitaare moodon ndan-nirton yonkiiji mon.

Haala halkere Urusaliima e gartol Almasiihu

(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

²⁰ —Nde nji'udon konuujji ina piiloo Urusaliima fuu,

anndon halkeede mayre badake. ²¹ Wakkati oon, tawaa6e leydi Yahuudiya fuu, ndoggira baamle. Tawaa6e ley ngalluure nde fuu, njalta e mayre. Tawaa6e ladde du, taa naata ngalluure ndeen. ²² Sabo balde deen wo balde yomnitagol, faa ko winndaa duum fuu tabita. ²³ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! Sabo torraaji mawdi njanan e leydi ndi, tikkere Laamdo jippoto e lenyol ngol. ²⁴ Be camminirte kaafaahi, 6e nanngée, 6e njaaree hakkunde lenyi fuu. Lenyi ndampan Urusaliima faa nde wakkati dawrugol mu66en timmiri no fodoraa.

²⁵ Sifaaji ngadan dow naange e lewru e koode. Ley adunaaru du kulol wadan e leyde deen. De fuu de mbe-mmboto saabe feekaango maayo manngo e bempeyye muudum. ²⁶ Yim6e pekkoran saabe kulol si miilake dow ko waroyta e adunaaru ndu, sabo fay baawde kammu deen ndimmboto. ²⁷ Wakkati oon, yim6e been nji'an Bii Neddo ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ²⁸ Onon, si dum fuddii wadude, tiggitodon, banton ko'e moodon, sabo Laamdo badake rimdinde on.

Banndol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Marku 13.28-31)

²⁹ Caggal duum, o bann-dani 6e banndol ngol, o wi'i:

—Ndaaree yibbi e ledde godde de fuu. ³⁰ Si on

nji'ii de mbilitii, odon anndi

ndunngu badake. ³¹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon laamu Laamdo badake. ³² Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa, tawee kulle deen fuu ngadaay. ³³ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

³⁴ —Ndeenee ko'e mon taa yidde fijo suloowo e sulargol doro e ka66u-ko'u adunaaru njowoo dow berde mon de nyannde ndeen juha on ³⁵ hono tuugol*. Sabo inde wara dow yim6e adunaaru fuu. ³⁶ Ndelle, kakkilon wakkati fuu, ngadon du'aare, faa ke6on dadude e kulle gadooje deen fuu, mbaawon daraade yeeso Bii Neddo.

³⁷ Nyalooma fuu, Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu, de jemma, o wurtoo, o waalowa dow waamnde wi'eteende Jaytun. ³⁸ Yim6e fuu ina njaha to suudu dewal mawndu illa fajiri faa kettindanoo mo.

22

No hooree6e ndawriri faa nannga Iisaa

(*Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53*)

¹ Wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla ndiin badake. Dum woni iidi nyannde Faltagol. ² Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta been ina piloo no

mbarda Iisaa, de si goonga i6e kula yim6e been.

³ Ndeen Seydaani naati Yahuuda bi'eteedo Isikariyotto, gooto e sappo e dido been. ⁴ O yehi o haaldowi e hooree6e almaami'en e doomoo6e suudu dewal mawndu no o wattirta Iisaa e juude mu6ben. ⁵ Be ceyii, 6e ndewri 6e kokkan mo ceede. ⁶ O ja6i, imo filoo wakkati mo o jambotoo Iisaa e cuncukka, tawa jamaa oon faamaay.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaa6e muudum

(*Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30*)

⁷ Nyalaande iidi buuru mo wattaaka rabilla yottake. Wo nyalaande nde dammuuli iidi Faltagol njeyi hirsee6e. ⁸ Iisaa nuli Piyeer e Yuhanna, wi'i dum'en:

—Njehee cegilanee en hiraande iidi Faltagol faa nyaamen.

⁹ Be yami mo:

—Toy njiddaa min cegiloo nde?

¹⁰ O wi'i 6e:

—Ndaaree, si on naatii ngalluure nde, on kawran toon e gorko, ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon mo faa e suudu do o naatata doon, ¹¹ mbi'on jom galle oon: «Moodibbo na yame toy woni suudu ndu nyaamdata e taalibaa6e mum been iidi Faltagol?» ¹² O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilotodon hiraande ndeen.

* 21:35 Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

¹³ Be njehi, 6e tawi hono no o wi'iri 6e noon, 6e cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁴ Nde wakkati oon yotti-noo ndeen, o joodii kanko e sappo e dido been. ¹⁵ O wi'i 6e:

—Mido muuyi nyaamdude e moodon hiraande iidi Faltagol nde sanne, gilla mi torraaka. ¹⁶ Sabo mido wi'a on, mi nyaamataa nde katin faa nyannde nde dum tabiti ley laamu Laamdo.

¹⁷ O hooyi horde, o yetti Laamdo, o wi'i:

—Njabee dum, peccee dum hakkunde moodon, ¹⁸ sabo mido wi'a on, illa joonin mi yarataa cabijam katin faa nde laamu Laamdo wari.

¹⁹ Katin, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii, o hokki 6e, o wi'i:

—Dum wo 6anndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.

²⁰ Hono noon du, nde 6e tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam, o hokki 6e, o wi'i:

—Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am ndufeteedam saabe moodon. ²¹ Ammaa paamee, jambotoodo kam oon ina nyaamda e am e le'al gootal. ²² Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru hono no fodoranaa noon. Ammaa bone woodanii jambotoodo mo oon!

²³ Ndeen 6e puddi yamundurde hakkunde ma66e moy e ma66e wadata huunde ndeen.

Jeddi dow moy woni burdo teddude

²⁴ Jeddi ngadi hakkunde ma66e du e dow moy buri teddude. ²⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Kaanankoo6e leyde ina ndawrana jaalaabe mu66en. Jom'en doole dow yim6e been du ina njidi noddireede walloo6e. ²⁶ Onon kaa,

wanaa hono noon. Sanaa burdo teddude e moodon laato hono cukalel, ardiido du laato hono golloowo.

²⁷ Sabo moy buri teddude, joodiido faa nyaama naa golloowo gaddoowo nyaamdu? Wanaa nyaamoowo oon buri naa? De miin kaa, mido woni hakkunde moodon hono golloowo oon.

²⁸ Onon ngoni heddodii6e e am ley torraaji am. ²⁹ Saabe duum, miin du, mi hokkii on laamu hono no Baaba am hokkiri kam laamu ni, ³⁰ faa nyaamon, njaron to nyaamirde am ley laamu am. On njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Simon, Simon, Seydaani nyaagake hebude on faa seda on hono no alkama sedirtee ni. ³² Ammaa mi du'anake ma taa goondinal maa mursee. Aan le, nde ngartoydaa to am, cemmbindinaa sakiraa6e maa.

³³ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, mido segilii yaadude e maada ley kasu e wardeede e maada!

³⁴ De Iisaa wi'i:

—Mido haalane, Piyeer, fadde ndontoori e joggude hannden tawan a wi'ii kile tati a anndaa kam.

³⁵ O wi'i 6e katin:

—Nde nulunoomi on ndeen, on kooyaay dannga e mbasu e pade, won ko nyakani on naa?

Be mbi'i:

—Walaa!

³⁶ O wi'i 6e:

—Joonin kaa, jogiido dannga hooya, jogiido mbasu hooya, mo walaa kaafaahi du, sootta saaya muudum sooda ngooti. ³⁷ Sabo ina winndaa, «O limaama ley bon6e.» Mido haalana on: ina tilsi dum tabita dow am. Sabo ko winndaa dow am fuu tabitan.

³⁸ Be mbi'i:

—Joomii amin, inan kaafaaje didi!

O wi'i 6e:

—Heyii!

*No Iisaa nyaagorii
Laamdo dow waamnde Jaytun
(Matta 26.36-46, Marku
14.32-42)*

³⁹ Iisaa wurtii, fonndii waamnde Jaytun no woowri noon. Taalibaa6e makko been njokki mo. ⁴⁰ Nde o yottinoo nokkuure ndeen, o wi'i 6e:

—Ndu'ee faa taa naaton ley jarribe.

⁴¹ Caggal duum, o toowti 6e ko wadata hono limnere hayre. O hofii, imo wada du'aare, ⁴² imo wi'a:

—Baaba, si a muuyii, woddinam horde torra nde. Ammaa taa dum laatoroo muuyo am, dum laatoroo muuyo maa aan!

⁴³ Wakkati oon, maleyka yuurudo dow kammu 6angi e makko, semmbini mo.

⁴⁴ Ley mettorgal 6ernde makko o beydi tekkinde du'aare makko, nguli makko laatii hono tob6e yiyam ina simta e leydi. ⁴⁵ Nde o hantunoo du'aare ndeen, o yeccii to taalibaa6e makko been, o tawi i6e daanii saabe mettorgal 6erde ma66e. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ko wadi de odon daanii? Ummee ndu'ee, faa taa naaton ley jarribe!

No Iisaa nanngiraa

*(Matta 26.47-56, Marku
14.43-50, Yuhanna 18.3-11)*

⁴⁷ Imo woni e haala ka faa jamaa wari. Bi'eteedo Yahuuda, gooto e sappo e dido 6een, ardii 6e de 6attitii Iisaa faa mucchoo dum. ⁴⁸ De Iisaa wi'i mo:

—Yahuuda, muccaango njambbortodaa Bii Neddo naa?

⁴⁹ Nde wondube e Iisaa 6een nji'unoo ko anniyii laataade fu, mbi'i:

—Joomii amin, min coppa 6e kaafaaje naa?

⁵⁰ Ndeen gooto ma66e soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum nyaamru. ⁵¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Celdee ni.

De o meemi nowru maccudo oon, o danni dum.

⁵² Iisaa haalani war6e faa nannga dum been, hooree6e almaami'en e doomoobe suudu dewal mawndu e maw6e Alhuudiya'en been, wi'i:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi gujjo!

53 Nyannde fuu mido won-
dunoo e moodon ley suudu
dewal mawndu, on njowaay
junngo dow am. Ammaa
joonin wo wakkati mon,
joonin wo wakkati mo nimre
laamii.

*No Piyeer wi'iri anndaa
Iisaa*

(*Matta 26.57-58, 69-
75, Marku 14.53-54, 66-72,
Yuhanna 18.12-18, 25-27*)

54 Be nanngi Iisaa, 6e
njaari dum faa ley galle
Almaami Mawdo. Piyeer
ina jokki to toowti. 55 Tawi
yiite na hu66aa hakkunde
taliyaare galle oon, Piyeer
wari joododii e yuulotoobe
doon. 56 Kordo gooto yi'i imo
hucciti e jayngol, ndaari mo
faa woodi, wi'i:

—O du na wondunoo e
makko.

57 De Piyeer yeddi mo, wi'i:
—Hey debbo, mi anndaa
mo.

58 Nde 6ooytunoo seeda,
goddo yi'i mo, wi'i:

—Aan du e ma66e
njejadaa!

De Piyeer wi'i:

—Hey gorko, mi wanaa!

59 Faa wadi yamnde
wootere gada duum, goddo
katin siini dow haala kaan,
wi'i:

—Goonga ni, gorko o ina
wondunoo e makko, sabo
kam du wo Galilinkejo.

60 De Piyeer jaabii, wi'i:

—Gorko, mi faamataa ko
kaalataa duum!

O selaay haalude, faa
ndontoori joggi. 61 Iisaa
hucciti e Piyeer, ndaari dum.
Ndeen Piyeer miccitii haala

ka Iisaa haalannoo dum
kaan: «Fadde ndontoori e
joggude hannden, a wi'an
kile tati a anndaa kam.» 62 O
wurtii yaasin, imo woya bojji
cattudi.

(*Matta 26.67-68, Marku
14.65*)

63 Yim6e nanngu6e Iisaa
been ina njalnoro0 dum, ina
piya dum. 64 Be cuddi yeeso
makko, i6e yama mo, i6e
mbi'a:

—Hey annabaajo! Haalan
min moy fiyi ma!

65 Heddi i6e njenna mo
jennooje godde keewde.

*No maw6e diina carorii
Iisaa*

(*Matta 26.59-66, Marku
14.55-64, Yuhanna 18.19-24*)

66 Nde weetunoo ndeen,
yim6e Saahii6e been kawriti,
been ngoni maw6e lenyol
ma66e e hooree6e al-
maami'en e jannginoobe
Tawreeta. Iisaa waddaa
yeeso ma66e. 67 Be mbi'i dum:

—Si aan woni Almasiihu
haalann min.

O wi'i 6e:

—Fay si mbiimi on noon
du, on nja6ataa. 68 Si mi
yamii on du, on njaabataako.

69 Ammaa gilla joonin, Bii
Neddo joodoyto gere nyaamo
Laamdo, Jom baawde.

70 Be fuu 6e mbi'i:

—Ndelle aan woni Bii
Laamdo naa?

O wi'i 6e:

—Onon e ko'e mon kaali,
wo miin jaati.

71 Jonle 6e mbi'i:

—En kaajaaka seedaaku
katin, sabo ko o haali e
hunnduko makko duum, en
fuu en nanii.

23

No Pilaatu yamiri Iisaa

(*Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Yuhanna 18.28-38*)

¹ Caggal duum, yimbe Saahiibe been fuu ummii, njaari Iisaa to Pilaatu hooreejo oon. ² Be puddi iibe pela mo, iibe mbi'a:

—Gorko o min tawi ina wosina lenyol amin, ina hada dum'en yobude kaananke mawdo oon lampo, ina wi'a hoore muudum wo Almasihu, kaananke.

³ Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankooobe naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

⁴ Pilaatu jaabii, wi'i hooreebe almaami'en e jamaa oon fuu:

—Mi yi'aay fuu feloore e makko.

⁵ Ammaa be ciini e haala ma66e sanne, iibe mbi'a:

—Ko o waajotoo duum ina waddundura yimbe ley leydi Yahuudiya fuu, gilla Galili to o fuddiri toon faa e do.

⁶ Wakkati Pilaatu nannoo dum, yami yalla gorko o wo Galilinkeejo. ⁷ Nde o faamunoo Iisaa na yuura e ley laamu Hirudus ndeen, o nuldi dum Hirudus. Sabo ley balde deen tawi Hirudus ina woni ley Urusaliima.

⁸ Nde Hirudus yi'unoo Iisaa ndeen, berndem weli sanne, sabo booyii ko yidunoo yiide mo saabe ko nanannoo dow makko duum. Katin du ina yeloo yiide mo imo wada ko haaynii. ⁹ O yami dum yamde keewde, de Iisaa jaabaaki

fay huunde. ¹⁰ Hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta na ndarii doon, ina pelda mo no mbaawri fuu. ¹¹ Hirudus du huyfini mo, jalnorii mo, kam e sordaasiibe muudum, borni mo saaya lobba, nultiri mo Pilaatu. ¹² Nyannde ndeen Pilaatu e Hirudus laatii yigiraabe, arande be wanyundurnoobe.

No Iisaa hiitoraa

(*Matta 27.15-26, Marku 15.6-15, Yuhanna 18.39-19.16*)

¹³ Pilaatu noddi hooreebe almaami'en e mawbe Alhuudiyankooobe been e yimbe fuu, ¹⁴ wi'i dum'en:

—On ngaddanii kam neddo o hono wo o bosinoowo yimbe. Ndaaree, mi yamii mo yeeso mon, de ley ko peloton mo duum fuu, mi tawaay fuu sabaabu jukkotoodo mo. ¹⁵ Hirudus du yi'aay faa'e e makko, sabo yeccinii mo to meeden. Paamee, gorko o wadaay fay huunde ko jeyi warude dum. ¹⁶ Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

¹⁷ Ina tilsi wakkati iidi Faltagol fuu Pilaatu yoofana be kasunke gooto. ¹⁸ Be fuu be ndukidi daande wootere, be mbi'i:

—War mo, njoofanaa min Barabas!

¹⁹ Barabas le wo udanoodo e kasu saabe muurtere wadunoonde e ngalluure ndeen, e saabe war-hoore. ²⁰ Pilaatu haaldi e ma66e didaberde saabe muuyo muudum yoofude Iisaa. ²¹ Ammaa be keddi iibe nduka, iibe mbi'a:

—Tontu mo! Tontu mo e leggal palaangal!

²² Pilaatu wi'i 6e tataberde:

—Dume o wadi ko boni? Mi tawaayi e makko sabaabu fuu ko haani warude mo! Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

²³ Ammaa 6e beydi feekaade peekaali mawdi, i6e mbi'a o tontee. Peekaaali ma66e diin njaaltii Pilaatu.

²⁴ O hokki 6e laawol faa ko 6e njaarii duum laato.

²⁵ O yoofani 6e mo 6e njaarii yoofaneede oon, kam woni uddanoodo ley kasu saabe muurtere e war-hoore. De Iisaa kaa, o watti dum e muuyde ma66e.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Yuhanna 19.17-27)

²⁶ Nde 6e njaarannoo mo ndeen, 6e nanngi gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon, yuurudo ley ladde. Be mbakkini dum leggal palaangal ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara ngal. ²⁷ Yim6e heew6e na njokki dum. Rew6e du ina ngoni ley ma66e, ina mboya ina piira berde mu66en mettorgal saabe majjum. ²⁸ Iisaa hucciti e rew6e 6een, wi'i dum'en:

—Rew6e Urusaliima, taa mboyyee kam, ammaa mboyyee ko'e moodon e 6i66e mon! ²⁹ Sabo dey, balde ngaran nde yim6e mbi'ata: «Barke woodanii rew6e rimar6e e 6e ndeedaay e endi di musinaaka.» ³⁰ Ndeen, yim6e mbi'an baamle caama dow mu66en, mbi'a tile udda

dum'en. ³¹ Sabo si 6e ngadii nii gilla licall ngal wo keccal, noy laatoytoos si ngal yoorii?

³² Be njaaridi Iisaa e yim6e dido bon6e. Been du wo waretee6e. ³³ Nde 6e njot-tinoo nokkuure wi'eteende Laalagal Hoore ndeen, 6e tonti mo e leggal palaangal, kanko e bon6e dido 6een, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko.

³⁴ O wi'i:

—Baaba, yaafa 6e sabo 6e annadaa ko 6e ngadata.

Ndeen 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁵ Yim6e ndarii doon ina ndaara. Hooree6e 6een du ndarii ina njalnoroos mo, ina mbi'a:

—O hisinii wo66e, o hisina hoore makko si o Almasiihu, Cubaado Laamdo.

³⁶ Sordaasii6e 6een du njal-norii mo. Be 6attii, 6e kokki mo ndiyam lammudam, ³⁷ i6e mbi'a:

—Si aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon, hisin hoore maa!

³⁸ Tawi du alluwal takkaama dow hoore makko. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO KAAANKE ALHUUDIYANKOO6E.

³⁹ Gooto e bon6e dido tontidaabe e makko 6een ina mbonkoo mo, ina wi'a:

—Wanaa aan woni Almasiihu naa? Hisin hoore maa, de kisinaa min minen du!

⁴⁰ Ammaa gooto oon feli oyo oon, wi'i:

—A hulataa Laamdo naa? Aan e makko fuu, on potu jukkungo. ⁴¹ Enen, jukkungo meeden wo goonga jaati, sabo ko foti e ko ngolluden tan njobeteden. De kanko

kaa, o wadaay fay huunde ko boni.

⁴² Ndeen o wi'i:

—Iisaa, miccitodaa kam wakkati ngartoydaa e laamu maa.

⁴³ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanam-maami: hannden jaati a wondowan e am ley aljanna.

Haala maayde Iisaa

(*Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Yuhanna 19.28-30*)

⁴⁴ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁵ Naange ni66i, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii ceeke didi. ⁴⁶ Iisaa feekii feekaango manngo, wi'i:

—Baaba, mi wattii yonki am ki ley junngo maa.

Gada o haalii dum, o seedi e yonki. ⁴⁷ Caggal mawdo sordaasi'en oon yi'ii ko laatii duum, yetti Laamdo, wi'i:

—Goonga, neddo o wo dartiido!

⁴⁸ Jamaa garudo ndaarude mo oon fuu yi'ii ko wadi duum. Be njeccii, i6e piya berde ma66e. ⁴⁹ Ammaa annu6e mo been fuu, ina ndarii to toowti ina ndaara dum fuu. Rew6e jokkunoo6e mo gilla leydi Galili been ina ngoni ley ma66e.

No banndu Iisaa wattiraa ley saabeere

(*Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Yuhanna 19.38-42*)

⁵⁰ Ina woodi gorko bi'eteedo Yuusufi jeyaado e waaldeere Saahiibe ndeen,

wo o gorko lobbo, dartiido.

⁵¹ Kanko o jabaay ko Saahiibe been kaali e ko 6e ngolli. Imo yuura Arimatiya, ngalluure ley leydi Yahuudiya. Imo hedii 6angugol laamu Laamdo. ⁵² O yehi to Pilaatu, o njarii dum banndu Iisaa, ⁵³ o jippini dum e leggal ngaal, o fiili dum e kasanke, o watti dum ley saabeere wasaande ley hayre, do fay gooto wattaaka. ⁵⁴ Dum hawrii e nyannde segilanteende tawi nyannde fowteteende badake fuddude.

⁵⁵ Rew6e wondunoo6e e Iisaa gilla Galili been njokki Yuusufi, nji'i saabeere ndeen e no o wattiraa ley mayre. ⁵⁶ Be kooti, 6e moyyinowi nebbeele uurde e turaaje.

Caggal duum, 6e powti nyannde fowteteende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Iisaa ummitorii

(*Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10*)

¹ Gilla pudal naange nyannde go'aberde e jeddiire,* rew6e been ponndii to saabeere toon, 6e kooyii nebbeele uurde de 6e moyyinoo deen. ² Be tawi hayre ndeen tallitaama, ittaama e dammbugal saabeere ndeen. ³ Ammaa nde 6e naatunoo ndeen, 6e tawaay banndu Iisaa, joomii 6e. ⁴ E ley no hakkillooji ma66e mbemmborii noon, inan wor6e dido punti, ina ndarii yeeso ma66e, ina

* **24:1** Dum woni nyannde alan.

6ornii kaddule jalbooje.
⁵ Kulol nanngi 6e, 6e leeyini geese ma66e e leydi. Wakkati oon wor6e been mbi'i 6e:

—Ko wadi odon piloo buurdo hakkunde maay6e?

⁶ O walaa do, o ummitake. Miccitee ko o haalannoo on leydi Galili duum ⁷ nde o wi'unoo: «Ina tilsi Bii Neddo watee e juude luttu6e, de tontee e leggal palaangal, de ummitoo nyannde tata6erde.»

⁸ Ndeen 6e miccii haala Iisaa kaan. ⁹ Be yuwi to saabeere toon, 6e njeccii, 6e kaalanowi dum sappo e ngo'o been e wondube e mu66en fuu. ¹⁰ Rew6e been ngoni: Mariyama mo Magdala, e Yowanna, e Mariyama inna Yaakuuba e rew6e wondube e mu66en.

Be kaalani dum nulaabe been. ¹¹ Nulaabe been ndaardi haala ma66e kaan hono njiibiika, nja6aay goondinde 6e. ¹² De Piyeer kaa ummii, doggi, yehi saabeere toon. Nde o yuurninoo ley mayre ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O yeccii wuro, imo wemmii saabe ko wadi duum.

No Iisaa bangirani taalibaabe mum dido dow laawol Emayus

(Marku 16.12-13)

¹³ Nyalooma oon pay, dido e ley taalibaabe been kooyi laawol wuro wi'eteengo Emayus. Hakkunde wuro ngoon e Urusaliima ina wada kilooji sappo e go'o. ¹⁴ I6e pillodoo e dow ko wadi duum fuu. ¹⁵ E ley filla ma66e do 6e kokkundurta hakkillooji

doon, Iisaa e hoore muudum hewti 6e, ina yaada e ma66e. ¹⁶ Ammaa gite ma66e uddaa taa 6e anndita mo. ¹⁷ O wi'i 6e:

—Dume pillotodon e ja haangal moodon ngal?

Be ndarii, 6erde ma66e metti. ¹⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Kiliyopas jaabii mo, wi'i:

—Ndelle hakkunde weer6e Urusaliima wo aan tan woni mo faamaay ko wadi toon ley balde de naa?

¹⁹ O wi'i 6e:

—Dume?

Be mbi'i mo:

—Ko wadi e Iisaa Nasaraatu- ujo oon. Wo o annabaajo, jom baawde ley haala makko e golle makko yeeso Laamdo e yim6e fuu. ²⁰ De hooree6e almaami'en e maw6e meeden ngatti mo ley juude laamu faa o jukkee jukkungo maayde, tonti mo e leggal palaangal. ²¹ Min cikkiino kanko rimdinta Israa'iila. Ammaa katin du, hannden woni nyalooma tata6o ko dum wadi. ²² Woodi rew6e amin wo66e du ngadii min kaayee fi. Be njehii to saabeere toon illa fajiri, ²³ de 6e tawaay 6anndu makko toon. Be ngarti, 6e mbi'i maleyka'en 6anganii 6e, mbi'i imo wuuri. ²⁴ Caggal duum, wo66e amin njehi to saabeere toon, tawri no rew6e been mbiiri noon, de 6e nji'aay mo kanko kaa.

²⁵ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Hey onon famdube hakkillo! Berde moodon njaawaa goondinde ko annabaabe kaali fuu! ²⁶ Wanaa ina tilsi Almasiihu

torree de naata ley teddeen-
gal muudum naa?

27 Ndeen o faamini 6e ko Binndi Ceniidi diin fuu kaali dow makko, gilla e Tawreeta Muusaa faa e dewte annabaa6e.

28 Nde 6e 6attinoo wuro ngo 6e ponndii ngoon ndeen, o wadi hono o jiddo faltaade. 29 Ammaa 6e nyaagii mo, 6e mbi'i:

—Heddoda e amin, sabo hirii, jemma warii.

O naati, o jippodii e ma66e. 30 Nde 6e njoodinoo i6e nyaama ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii buuru oon, o hokki 6e. 31 Ndeen gite ma66e peertii, 6e annditi mo. Wakkati oon o lalli e gite ma66e. 32 Ndeen i6e mbi'undura hakkunde ma66e:

—Wanaa 6erde men na mbeli, na muuyi nanude sanne nde o haaldannoo e meeden dow laawol ndeen, imo faamina en Binndi diin naa?

33 Wakkati oon, 6e ummii 6e njeccii Urusaliima. Be tawtowii toon sappo e ngo'o 6een, ina kawriti e yaadi-raa6e mu66en. 34 Been mbi'i 6e:

—Goonga, Iisaa Joomiraado ummitake, o 6anganii Simon.

35 Dido 6een du kaalani 6e ko wadi e laawol mu66en, e no 6e annditiri Iisaa nde hel-tunoo buuru ndeen.

*No Iisaa 6angirani taal-
ibaabe mum sappo e ngo'o
(Matta 28.16-20, Marku
16.14-18, Yuhanna 20.19-23,
Golle Nulaa6e 1.6-8)*

36 Nde 6e kaalanoo dum ndeen, Iisaa funti darii hakkunde ma66e, wi'i 6e:

—Jam wundu e moodon!

37 Nesijji ma66e tayi, 6e kuli, 6e miilii ko 6e nji'ata duum wo mbeelu. 38 De o wi'i 6e:

—Dume kuldon? Ko wadi odon cikkitira ley 6erde mon?

39 Ndaaree juude am e koyde am, wo miin jaati. Meemee kam, ndaaron. Sabo mbeelu walaa teewu, walaa yi'e hono no njiirudon kam ni.

40 Nde o haalunoo dum ndeen, o holli 6e newe juude makko e koyde makko. 41 E ley ko 6e kunngii goondinde saabe seyo ma66e e kaayeeffi, o wi'i 6e:

—Odon ngoodi do ko nyaametee naa?

42 Be ngaddani mo tayre li-ingu nduppaangu. 43 O jabi nde, o nyaami yeeso ma66e.

44 Caggal duum, o wi'i 6e:

—Ko winndaa ley Tawreeta Muusaa e dewte annabaa6e e Jabuura dow am duum fuu, ina tilsi dum tabita. Kulle deen jaati ngoni ko kaalan-noomi on nde ngondunoomi e moodon ndeen.

45 Wakkati oon, o omti hakkillooji ma66e faa 6e paama Binndi diin. 46 O wi'i 6e:

—Ina winndaa Almasiihu torrete faa maaya, ummitoto hakkunde maay6e nyannde tata6erde, 47 de tuubugol e yaafagol hakkeeji gooynete e lenyi fuu saabe innde makko. Dum fuddan gilla Urusaliima. 48 Onon ngoni seedotoo6e kulle deen! 49 Miin, mi nuldun on ko Baaba aadii

ɔuum. Onon kaa, keddee
ley ngalluure nde, faa nde
baawde gonde dow deen
njippii e moodon.

*No Iisaa yeentiri dow
kammu*

*(Marku 16.19-20, Golle Nu-
laabe 1.9-11)*

⁵⁰ O yaari ɔe faa dakkol Bay-
taniya, o yepti juude makko,
o barkini ɔe. ⁵¹ Wakkati mo
o barkini ɔe oon, o seedi
e maɔɔe, o yeentinaa dow
kammu. ⁵² ɔe kujidani mo.
Caggal ɔuum, ɔe njeccodii
Urusaliima e seyo manngo.
⁵³ Wakkati fuu iɔe tawee ley
suudu dewal mawndu, iɔe
njetta Laamɔo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

*No Konngol Laamdo laa-
torii neddo*

¹ Gillama e fuddoode bi'eteedo Konngol ina woni. Bi'eteedo Konngol oon ina wondi e Laamdo, wo o Laamdo du. ² Imo wondi e Laamdo gilla fuddoode. ³ E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. ⁴ E makko nguurndam woni, nguurndam daam laatani yimbe annoora. ⁵ Annoora oon ina yayna ley nimre. Nimre ndeen du waawaay jaalaade o.

⁶ Ina woodi neddo mo Laamdo nuli bi'eteedo Yaayaa. ⁷ O warii faa o seedanoo annoora oon, faa yimbe fuu ngoondinira saabe makko. ⁸ Wanaa kanko woni annoora oon, de o warii faa o seedanoo annoora oon. ⁹ Oon woni annoora goongalaajo gardo ley adunaaru faa yaynana yimbe fuu.

¹⁰ Bi'eteedo Konngol oon ina woni ley adunaaru, wo e makko adunaaru ndu tagiraa, de adunaaru nduun kaa annditaay mo. ¹¹ O warii to jeydaabe makko, de jeydaabe makko been nja66aaki mo. ¹² Ammaa jabbiibe mo de ngoondini mo been, o hokkii dum'en baawde laataade bi66e Laamdo. ¹³ Wo 6e

rimiraa6e ko wanaa e yiiyam, ko wanaa muuyo terde, ko wanaa muuyo gorko du, ammaa 6e rimiraa6e e baawde Laamdo.

¹⁴ Konngol ngool laatii neddo jom terde de joodii hakkunde meeden. Min nji'ii darja makko, darja mo Bajjo hemrata Baabiiwo. Ley darja makko oon Baabiiwo 6anginiri keewal hinney e goonga muudum.

¹⁵ Yaayaa seedanake mo, yeewnii, wi'i:

—Kanko woni mo kaalanoomi haala muudum oon nde mbi'unoomi: «Caggal am ardiido kam waran, sabo imo woni gilla mi tagaaka.»

¹⁶ No hinney makko foti heewude, en fuu en kebii, hinney dow hinney. ¹⁷ Saabe Muusaa kebirden jamirooje, ammaa hinney e goonga wo saabe Iisaa Almasiihu hebiraa. ¹⁸ Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Ammaa Biddo bajjo gondudo e Baabiiwo oon, kam humpiti en mo.

*No Yaayaa seedoranii Al-
masiihu*

*(Matta 3.1-12, Marku 1.1-
8, Lukka 3.1-18)*

¹⁹ Alhuudiyankoo6e Urusaliima neli Lewinkoo6e* e almaami'en to Yaayaa yama dum kam wo moy. ²⁰ O salaaki jaabaade 6e, o haalani 6e faa laabi:
—Miin, mi wanaa Almasiihu.

²¹ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Aan, wo a moy? A annabi Iliyaasa naa?

* **1:19** Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoo6e golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

O wi'i:

—Mi wanaa.

Be mbi'i mo:

—Wo a Annabaajo oon naa?

O wi'i:

—Mi wanaa!

22 Be mbi'i mo:

—Wo a moy ndelle? Haalan min ko min kaaltanowa nelu6e min been. Moy mbi'ataa laatidaa?

23 O jaabii, o wi'i:

—Wo mi yeewnotoodo ley ladde mido wi'a: «moyyintinee laawol Joomiraado»,† hono no annabi Esaaya wi'iri ni.

24 Ndeen nulaabe yuurube to Farisa'en been 25 yami mo:

—Ko wadi ada loota yim6e lootagal batisima‡, si tawii a wanaa Almasiihu a wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oon?

26 Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin, mido loota lootagal batisima, de na woodi dariido hakkunde moodon mo on andaa. 27 Kanko, o waran caggal am. Miin, mi fotaa fay ha66itinde 6oggi pade makko.

28 Dum fuu wadii Baytaniya lettugal gooruwol Urdun, do Yaayaa lootata yim6e lootagal batisima doon.

29 Jaango majjum, Yaayaa yi'i Iisaa ina wara to muudum, wi'ii:

—Inan jawgel Laamdo donndotoongel hakkeji adunaaru. 30 Dum woni ko mbi'unoomi e makko: «Neddo waran gada am, ardiido kam, sabo imo woni gilla mi walaa.» 31 Miin, mi

anndaano mo, ammaa mi warii mido loota lootagal batisima faa o 6angana Israa'iilankoo6e.

32 Yaayaa seedii, wi'i:

—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i hono wuugaandu ina yuura dow kammu ina jippoo faa hodi dow makko. 33 Miin, mi anndaano mo. Ammaa Nuldo kam mi loota lootagal batisima oon, kam wi'i kam: «Mo nji'udaa Ruuhu ina jippoo dow muudum oon, kam woni lootoowo lootagal batisima e Ruuhu Ceniido.» 34 Miin, mi yi'ii, mi seedake kanko woni Bii Laamdo.

No Iisaa suborii taalibaabe muudum arandee6e

35 Jaango majjum katin Yaayaa ina darodii e taalibaabe muudum dido. 36 O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:

—Inan jawgel Laamdo!

37 Taalibaabe dido been nani ko o haali duum, njokki Iisaa. 38 Iisaa yeeyii, yi'i i6e njokki dum, wi'i 6e:

—Dume pilotodon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

— *Rabbi* (dum na fiirta «Moodibbo»), toy njoodidaa?

39 O wi'i 6e:

—Ngaree ndaaree!

Ndeen 6e ngari, 6e nji'i do o joodii doon. Wakkati oon wo yamnde nay laasara. Be ngondi e makko ko heddi e nyalaande ndeen.

40 Andire sakiike Simon Piyeer oon wo gooto e dido nan6e haala Yaayaa de njokki Iisaa. 41 Ko Andire artii e wadude fu wo filowaade

† 1:23 Esaaya 40.3. ‡ 1:25 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

sakiike muudum Simon oon.
O wi'i dum:

—Min nji'ii Almasiihu (dum na fiirta «Mo Laamdo subii»).

⁴² O yaari dum to Iisaa. Iisaa ndaari Simon, wi'i dum:

—Aan Simon bii Yuhanna, caggal joonin a inndirte Kefas.

(Kefas e Piyeer fuu wo gootum. Maanaa inde deen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

⁴³ Jaango majjum, Iisaa an-niyii yaade Galili. O hawri e Filipu, o wi'i dum:

—Jokkam!

⁴⁴ Filipu ina jeyaa Bayti-sayda, ngalluure nde Andire e Piyeer fuu njeyaa e muudum ndeen. ⁴⁵ Filipu hawri e Natanayel, wi'i dum:

—Min nji'ii mo haala muudum winndaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaaɓe oon. Wo Iisaa Nasaraatuujo bii Yu-usufi oon.

⁴⁶ Natanayel wi'i mo:

—Yalla ko woodi ina waawi yuurude Nasaraatu naa?

Filipu jaabii mo, wi'i:

—War ndaar!

⁴⁷ Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii dum, de haali haala makko wi'i:

—Inan Israa'iilanke jaati, mo hiila fuu walaa e muudum.

⁴⁸ Natanayel wi'i mo:

—Toy annudaa kam?

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu noddaay ma.

⁴⁹ Natanayel jaabii, wi'i:

—Moodibbo, wo a Bii Laamdo, wo a kaananke Israa'iila!

⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley yibbi duum tan ngoondinirdaa naa? A yi'an ko buri dum haaynaade.

⁵¹ Ndeen o wi'i Natanayel:

—Goonga kaalanammi on: on nji'an kammu ina udditoo, on nji'an maleyka'en Laamdo ina yeeja ina njippoo dow Bii Neddo.

2

No Iisaa wadiri maande ley bangal

¹ Balde didi caggal duum, bangal wadi ley ngalluure wi'eteende Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa ina tawaa toon. ² Iisaa e taalibaaɓe muudum du noddaama ngara kawra e bangal ngaal.

³ Nde cabijam maɓɓe tim-munoo ndeen, inna Iisaa wi'i:

—Be ngalaa cabijam.

⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Debbo, dume dum wadata en?* Wakkati am yonaay tafon.

⁵ Inniiko wi'i gollooɓe been:

—Ko o yamiri on fuu, ngadon.

⁶ Doon ina woodi loode kaaye jeegom, ndee fuu na hooya liitreeji capande jeetati faa yottoo hemre e noogay. Loode deen wo faa Alhuudiyankooɓe lootaroo saabe diina. ⁷ Iisaa wi'i 6e:

* **2:4** E geresankoore haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suudii hakkunde meeden. Dum hollii Iisaa ina muuyi inna muudum hooloo dum e ko wadata duum.

—Kebbinee loode deen ndiyam.

Be kebbini de faa de keewi. ⁸O wi'i be:

—Joonin kaa, nyedee dam njaaranee hooreejo ɓangal oon.

Be njaari. ⁹Nde hooreejo oon meedunoo ndiyam mbaylitaadam cabijam daam ndeen, annditaay to dam ittaa. De golloobe nyedube ndiyam daam been kaa ina anndi. O noddi ɓanɗo oon, ¹⁰o wi'i dum:

—Yimbe fuu cabijam mbeldam mboowi artoraade. Nde yimbe njari faa heewi fu, ndeen dam welaa daam du yaretee. De aan kaa, ada resi mbeldam dam faa joonin.

¹¹Nii Iisaa golliri maande muudum haayniinde arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi Galili. O ɓangini teddeengal makko, taalibaaɓe makko been ngoondini mo. ¹²Caggal duum, o dilli Kaana, o yehi ngalluure wi'eteende Kafarnahum, kanko e inniiko e minyiraaɓe makko e taalibaaɓe makko. Be ngoni toon balde seeda.

No Iisariiwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu

(Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46)

¹³Nde iidi Alhuudiyankoobe mbi'eteendi Faltagol† ɓadinoo ndeen, Iisaa yehi Urusaliima. ¹⁴To taliyaare suudu dewal mawndu toon o tawi luumotoobe ga'i e baali e buugaali e weccoobe ceede

ina njoodii. ¹⁵O sowi boggi, o wadi dorowol, o riiwi be fuu be mburtoo suudu dewal mawndu nduun, kambe e ga'i maɓbe e baali maɓbe. O sankiti ceede weccoobe been, o hippi taabaaje maɓbe. ¹⁶O wi'i soottoobe buugaali been:

—Ittee dum do! Taa ngadon suudu Baaba am ndu suudu luumo!

¹⁷Taalibaaɓe makko been miccitii ko Binndi diin mbi'i duum:

«Hirande suudu maa laatanake kam kaɓɓu-ko'u.»‡

¹⁸Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankoobe mbi'i mo:

—Haaynde ndeye kollataa min ada foti wadude ko ngadudaa duum?

¹⁹Iisaa jaabii be, wi'i:

—Liɓee suudu dewal ndu. Si on liɓii ndu, on nji'an mido nyiɓtoo ndu ley balde tati.

²⁰Be njaabii mo:

—Suudu ndu nyiɓiraama duubi capande nay e jeegom. De aan, a nyiɓtoto ndu ley balde tati naa?

²¹Ammaa ko Iisaa wi'i suudu nduun duum, wo hoore muudum sappii. ²²Nde Iisaa ummitinoo ndeen, taalibaaɓe muudum been miccitii ko haalnoo dum. Be ngoondini ko Binndi diin mbi'i duum e haala ka o haalnoo kaan.

²³Nde Iisaa wonnoo Urusaliima iidi Faltagol ndeen, heewbe ngoondinii mo sabo nji'ii kaayeeffiji di o wadi diin. ²⁴Ammaa Iisaa hoolaaki be faa hokkita be hoore muudum, sabo imo

† **2:13** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum. ‡ **2:17** Jabuura 69.10.

anndi 6e fuu. ²⁵ Walaa ko fay gooto seedanoo mo ko woni e 6i66e-Aadama, sabo imo anndi ko woni e mu66en.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

¹Ina woodi gorko Farisaaajo bi'eteedo Nikodemu, gooto e hooree6e Alhuudiyankoo6e.

²Gorko oon yehi to Iisaa jemma, wi'i dum:

—Moodibbo, miden anndi a jannginoowo yuurudo to Laamdo, sabo fay gooto waawaa wadude maandeeji kaayniidi di ngadataa diin si Laamdo waldaa e muudum.

³Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: fay gooto waawaa yi'ude laamu Laamdo tawee rimtaaka katin.

⁴Nikodemu wi'i mo:

—Noy mawdo waawiri rirtireede? Imo waawi yeccaade e reedu inniiko, de o rimee katin naa?

⁵Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: si wanaa neddo rirtiree ndiyam e Ruuhu fu waawaa naatude laamu Laamdo. ⁶Ko 6ii-Aadama rimata duum wo 6ii-Aadama. Ko Ruuhu oon du rimata wo ruuhu. ⁷Taa dum haayne saabe mi wi'ii ma sanaa ndimtedon katin. ⁸Henndu ina wifira do muuyri fuu. Ada nana bifi mayru, de a anndaa to ndu yuuri, a anndaa to ndu yahata. Hono noon dimraado Ruuhu oon du worri.

⁹Nikodemu wi'i mo:

—Noy dum laatortoo?

¹⁰Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Wo a jannginoowo mawdo ley Israa'iila de a anndaa dum naa? ¹¹Goonga kaalanammaami:

minen, ko min anndi min kaalata, ko min nji'i min ceedotoo, de onon le, on njabataa seedaaku amin.

¹²Si on ngoondintaa nde kaalanammaami on haala kulle adunankooje fu, noy ngoondinirton si mido haalana on haala kulle dow kammu? ¹³Fay gooto yeenjaay dow kammu, si wanaa yuurudo dow kammu oon, dum woni Bii Neddo.

¹⁴Hono no Muusaa toowniri mboddi njamndi mbodeeri ley ladde ni, sanaa Bii Neddo du toowniree hono noon,

¹⁵faa goondindo mo fuu heba nguurndam nduumiidam.

¹⁶Sabo Laamdo ina yidi yim6e adunaaru faa hokkitiri Biyum bajjo, faa goondindo oon fuu taa halka ammaa heba nguurndam nduumiidam.

¹⁷Laamdo nuliraay Biyum oon e adunaaru faa Biyum oon saroo adunaaru ndu. Ko o nuliraa dey, faa yim6e adunaaru kisira saabe makko. ¹⁸Goondindo mo fuu sarataake. Mo goondinaay mo fuu saraama gilla joonin, sabo goondinaay Bii Laamdo bajjo oon.

¹⁹Inan sariya oon: annoora warii e adunaaru, de yim6e cubii nimre dow annoora sabo golleeji mu66en wo bondi. ²⁰Bondo tagu yidaa annoora, battataako dum saabe hulde taa golleeji

muudum bondi diin bangu.
²¹ Ammaa goongante waran e annoora faa golleeji di wadiri saabe Laamdo diin banga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

²² Caggal duum, Iisaa yaadi e taalibaafe muudum leydi Yahuudiya. O booytidi e ma66e toon, imo loota yim6e lootagal batisima. ²³ Yaayaa du ina loota yim6e lootagal batisima to Aynon toon dakkol Salim, sabo ndiyam ina heewi toon. Yim6e ina ngara ina lootiree ndiyam daam. ²⁴ Tawi Yaayaa nanngaaka wattaa ley kasu tafon.

²⁵ Taalibaafe Yaayaa been njeddunduri e Alhuudiyanke haala laa6al. ²⁶ Be njehi to Yaayaa, 6e mbi'i dum:

—Moodibbo, gorko gondunoodo e maa gere ooto gooruwol Urdun mo ceedanidaa oon, kanko du imo loota yim6e lootagal batisima, de yim6e fuu ina njaha to makko.

²⁷ Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Neddo waawaa hebude fay huunde si wanaa ko Laamdo hokki dum. ²⁸ Onon e ko'e mon, on seede6e am mi wi'ii mi wanaa Almasiihu, de mido artii mo nuleede. ²⁹ Gaddanaado debbo 6aŋaado, kam woni 6aŋudo. Dammbodyido e gorko oon ina darii, ina hettindii. Si o nanii daande 6aŋudo oon, o seyoto sanne. Nii seyo am ngoon hi66iri. ³⁰ Na tilsi kanko o toowa, de miin le mi leeya.

³¹ Yuurudo dow oon, kam woni dow huunde fuu. Yuurudo e leydi wo jeyaado e leydi, ina haala haalaaji jeyaado e leydi. Yuurudo dow kammu oon, kam woni dow huunde fuu. ³² Ko o yi'i e ko o nani o seedotoo, de yim6e kaa jabataa seedaaku makko. ³³ Ja6udo seedaaku makko oon, laa6inii Laamdo wo goongante. ³⁴ Mo Laamdo nuli oon, wo ko Laamdo haali duum haaltata, sabo Laamdo hokkii mo Ruuhu mo walaa haddi. ³⁵ Baabiiwo oon ina yidi Biddo oon faa watti huunde fuu e junngo makko. ³⁶ Goondindo Biddo oon hebii nguurndam nduumiidam. Mo goondinaay Biddo oon hebataa dam, tikkere Laamdo du ina heddii e muudum.

4

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

¹ Farisa'en nanii wi'aama Iisaa ina loota yim6e lootagal batisima, ina he6a taalibaafe faa 6uri Yaayaa. ² Tawi Iisaa e hoore muudum kaa lootaay fay gooto, wo taalibaafe muudum. ³ Nde Iisaa nannoo ko haalanoo e muudum fu, dilli leydi Yahuudiya, yeccii leydi Galili. ⁴ Sanaa o rewa ley leydi Samariya. ⁵ O yottii ngal-luure Samariya wi'eteende Sikar dakkol ngesa nga Yaakuuba hokkunoo biyum Yuusufi ngaan. ⁶ Doon 6unndu Yaakuuba nduun woni. Tawi Iisaa tampii du e jahaangal ngaal, de joodii daande 6unndu nduun faa fowta. Wakkati oon

wo hakkunde naange.
 7 Samariyanke debbo wari
 yoogude. Iisaa wi'i mo:
 —Hokkam ndiyam, mi
 yara!

8 Tawi taalibaaɓe makko
 been njehii ley ngalluure
 toon faa coodowa nyaamdu.

9 Debbo oon wi'i Iisaa:

—Noy wadi de aan, Alhu-
 udiyanke, ada njaaroo kam
 miin, Samariyanke, ndiyam
 faa njaraa?

Sabo Alhuudiyankooɓe e
 Samariyankooɓe wo har-
 mundurɓe.

10 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ada anndunoo no
 dokke Laamɗo poti, e bi'udo
 ma kokkaa dum ndiyam yara
 oon, a nyaagotono mo, o
 hokke ndiyam nguurndam
 njaraa.

11 Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, a walaa cafir-
 gal. Bunndu ndu ina luggi.
 Toy kebataa ndiyam ngu-
 urndam daam? 12 Aan, ada
 ɓuri maama amin Yaakuuba
 kokkudo min ɓunndu ndu
 oon teddude naa? Kanko
 e ɓiɓɓe makko e daabaaji
 makko fuu, e mayru ɓe
 njaratano.

13 Iisaa jaabii mo:

—Neddo fuu jardo ndiyam
 dam domɗan katin, 14 ammaa
 jardo ndiyam dam kokkammi
 daam fuu, domdataa faa
 abada. Sabo ndiyam dam
 kokkammi daam laatanto
 dum ndiyam iloojam mbu-
 urnoojam dum nguurndam
 nduumiidam.

15 Debbo oon wi'i:

—Joomam, hokkam
 ndiyam daam taa mi domɗa

katin, sakko mi wartana
 yoogude do katin.

16 Iisaa wi'i mo:

—Yahu noddoy gora, ngar-
 don!

17 Debbo oon jaabii mo:

—Mi walaa goriwo.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga ko
 mbiidaa a walaa goriwo
 duum. 18 A ɓanjanooma worɓe
 njoyo. Mo ngonduda joonin
 oon du, wanaa gora. A haalii
 goonga.

19 Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, laabanii kam a
 annabaajo. 20 Maamiraaɓe
 amin ndewii Laamɗo dow
 waamnde nde, de onon
 Alhuudiyankooɓe kaa, odon
 mbi'a to Urusaliima tan
 Laamɗo haani reweede.

21 Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo,
 goondinam: wakkati waran,
 nde ndewoton Baabiiwo
 tawee wanaa e waamnde
 nde, wanaa Urusaliima.

22 Onon Samariyankooɓe,
 odon ndewa ko on anndaa,
 de minen Alhuudiyankooɓe,
 ko min anndi min nde-
 wata, sabo kisindam to
 Alhuudiyankooɓe yuurata.

23 Wakkati ina wara, yottake
 jaati, nde rewirooɓe Laamɗo
 goonga been ndewirta dum
 Ruuhu e goonga. Wo re-
 wooɓe hono been Baabiiwo
 filotoo. 24 Laamɗo wo Ruuhu.
 Rewooɓe mo been sanaa
 ndewira mo ruuhu e goonga.

25 Debbo oon wi'i:

—Mido anndi Cuɓaado
 bi'eteedo Almasiihu oon wo
 garoowo. Nde o wari fu, o
 humpitan min huunde fuu.

26 Iisaa wi'i mo:

—Wo dum miin, mo kaal-
dataa oon.

*No Samariyankooƙe
heewƙe ngoondiniri Iisaa*

²⁷ Wakkati oon fu, taal-
ibaaƙe makko ƙeen njottii. Ko
Iisaa haaldata e debbo oon
ɗuum haaynii ƙe, de faygooto
maƙƙe yamaay mo ɗume o
haajaa e debbo oon naa ko
wadi imo haalda e muuɗum.
²⁸ Ndeen debbo oon yoppi
loonde muuɗum toon, fornyii
wuro haalanowi yimƙe, wi'i:

²⁹ —Ngaree ndaaree
gorko kaaltando kam ko
ngadunoomi fuu. Yalla
wanaa kanko woni Almasi-
ihu naa?

³⁰ Be njalti ngalluure, ƙe
ponndii to Iisaa.

³¹ Wakkati oon, taalibaaƙe
ƙeen nyaagii mo, ina mbi'a:

—Moodibbo, tinna nyaamu!

³² O jaabii ƙe, o wi'i:

—Mido jogii ko mi nyaama
ko on anndaa.

³³ Taalibaaƙe ƙeen ina
yamundura:

—Dum le, won gaddando
mo ko nyaametee naa?

³⁴ Iisaa wi'i ƙe:

—Nyaamdu am wo wadude
muuyde Nulɗo kam oon
e yottinde golle muuɗum.

³⁵ Onon, oɗon mbi'a: «Faa
hannan lebbi nay de tayri
wara.» De miin kaa mido
wi'a on: yeptee gite mon,
yeewee gese fuu ƙenndii,
njonii tayeede. ³⁶ Tayoowo

heƙan mbarjaari, resana
nyaamri ndi nguurndam
nduumiidam, faa aawudo e
tayudo fuu ceyodoo. ³⁷ Dum
tabintinta banndol bi'owol:
«Godɗo ina aawa, godɗo ina

taya.» ³⁸ Mi nulii on tayowon
ngesa nga on tampanaay.
Wobƙe tampi, de oɗon mbeltii
e tampiri muƙƙen.

³⁹ Samariyankooƙe heewƙe
ley ngalluure ndeen
ngoondinii Iisaa saabe
haala debbo ceediido de
wi'i: «O haaltanii kam ko
ngadunoomi fuu.» ⁴⁰ Nde
Samariyankooƙe ƙeen njot-
tinoo Iisaa ndeen, nyaagii
mo o wonda e muƙƙen. O
wadi doon balde didi. ⁴¹ Yimƙe
heewƙe ngoondini mo katin
saabe konngol makko. ⁴² Be
mbi'i debbo oon:

—Joonin, wanaa saabe
haalaaji maa ɗiin tan
min ngoondiniri. Ko min
ngoondiniri dey, minen e
ko'e amin, min nanii kon-
ngol makko, min annditii
kanko jaati woni Kisinoowo
adunaaru.

*No Iisaa selliniri ƙii howru-
ujo kaananke*

⁴³ Caggal balde didi ɗeen,
o dilli doon, o yehi Galili.

⁴⁴ Kanko e hoore makko
o seedake: «Annabaajo

teddintaake e ley wuro
muuɗum.» ⁴⁵ Nde o yottinoo
Galili ndeen, Galilinkooƙe
njaƙƙorii mo juude didi, sabo
kamƙe du ƙe njehiino iidi
Urusaliima, ƙe nji'iino ko o
gollunoo ley iidi ndiin ɗuum.

⁴⁶ Ndeen Iisaa warti
Kaana ley leydi Galili, do o
waylitinnoo ndiyam o wadi
ɗam cabijam doon. Ina
woodi howruujo kaananke
gomma mo ƙiyum sellaa
ley Kafarnahum. ⁴⁷ Nde
howruujo oon nannoo Iisaa
yuurii Yahuudiya wartii Galili

fu, yehi to Iisaa, nyaagii dum jippoo dannanowa dum biyum badiido maayde.

⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Si on nji'aay maan-deeji e kaayee fiiji fu, on ngoondintaa.

⁴⁹ Howruujo kaananke oon wi'i mo:

—Joomam, en njaha gilla biyam oon maayaay.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, biya dadii.

Gorko oon goondini ko Iisaa wi'i dum, hooti. ⁵¹ Ko o hootata duum, golloo6e makko kawrowi e makko dow laawol, kaalani mo, mbi'i:

—Biya oon dadii.

⁵² O yami 6e wakkati oye suka o samtanaa. Be mbi'i mo:

—Yamnde go'o badagol sal-lifana keenjan jontere ndeen yoppi mo.

⁵³ Baaba suka oon annditi wakkati oon jaati Iisaa wi'unoo dum: «Biya oon dadii!» Nii kanko e koreeji makko fuu 6e ngoondiniri Iisaa. ⁵⁴ Dum woni maande dida berde nde Iisaa golli leydi Galili. O wadii dum nde o yuurnoo leydi Yahuudiya.

5

*No Iisaa selliniri bonngu-
ujo*

¹ Caggal duum, iidi Alhu-udiyankoo6e ina wada. Iisaa yehi Urusaliima faa fota e iidi ndiin. ² Ley Urusaliima

toon, dakkol dammbugal wuro bi'eteengal Dammbu-gal Baali ngaal, ina woodi luggere ndiyam. Inde wi'ee Baytijata e ibraninkoore. Dande joy ina piilli nde. ³ Nyaw6e heew6e ina pukii ley dande deen: wum6e e bonnguu6e e 6e 6alli mu66en fuu mbaati. [⁴ *] ⁵ Gorko nyawru6o duubi capande tati e jeetati ina woni doon. ⁶ Iisaa yi'i imo fukkii, annditi o 6ooydii e nyawu nguun, yami mo:

—Ada yidi sellude naa?

⁷ Nyaw6o oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, mi walaa fay gooto balloowo kam naatude ley luggere nde wakkati ndiyam mayre iirii. Nde piliimi naatude fuu, tawan goddo artake kam.

⁸ Iisaa wi'i mo:

—Umma, hooyu daddo maa, yahu!

⁹ Wakkati oon fu, gorko oon dadi, hooyi daddo mum fudditi yaade.

Dum hawrii e nyalaande fowteteende. ¹⁰ Saabe majjubm hooree6e Alhu-udiyankoo6e mbi'i cellinaado oon:

—Hannden wo nyalaande fowteteende, daganaaki ma ndonndodaa daddo maa.

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Cellindo kam oon, kam wi'i kam mi hooya daddo am mi yaha.

¹² Be yami mo:

* 5:4 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 4: I6e ndoomi faa ndiyam dam iiroo, sabo maleyka Joomiraado ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam dam. Nyaw6o artiido jippaade e ndiyam daam nde dam iirii ndeen, dafan ko nyawu muudum laatii fuu.

—Moy woni biido ma kooyaa daddo maa njahaa oon?

¹³ Ammaa cellinaado oon faamaay fuu wo moy, sabo tawii Iisaa soorake ley jamaa keewdo gondoo doon oon, dilli.

¹⁴ Caggal duum, Iisaa hawri e dannaado oon ley suudu de wal mawndu nduun, wi'i mo:

—Ndaaru, joonin kaa, a dadii. Taa luttu katin de ko buri dum bonde hebe.

¹⁵ Gorko oon yehi haalanowi hooreeɓe Alhudiyankeoɓe been wo Iisaa woni cellindo dum oon.

Kabaaru Baabiiwo e Biddo

¹⁶ Ndeen hooreeɓe Alhudiyankeoɓe puddi torude Iisaa sabo wadii dum nyalaande fowteteende.

¹⁷ Iisaa wi'i ɓe:

—Baaba am ina golla faa joonin, miin du, mido golla.

¹⁸ Ndeen hooreeɓe Alhudiyankeoɓe beydi filaade warude mo, wanaa saabe ko o lutti nyannde fowteteende ndeen duum tan, ammaa ko o wi'i Laamdo wo baabiiko duum du. O fonndii hoore makko e Laamdo.

¹⁹ Iisaa wi'i ɓe:

—Goonga kaalanammi on: Biddo waawaa gollude fay huunde kam tan, sanaa ko yi'i Baabiiwo ina golla. Sabo ko Baabiiwo oon gollata duum, Biddo du gollata. ²⁰ Sabo Baabiiwo ina yidi Biddo oon, ina holla dum huunde fuu ko gollata. O hollan dum gollleeji burdi dii do fuu semmbe faa haaynoo on. ²¹ Sabo hono no Baabiiwo ummintinirta maayɓe de hokka dum'en nguurndam ni, noon Biddo

du hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude. ²² Baabiiwo, kam kaa sarataako fay gooto. O wattii sariya oon fuu e junngo Biddo, ²³ faa yimɓe fuu teddinirta Biddo oon hono no teddinirta Baabiiwo oon ni. Neddo fuu mo teddinaay Biddo oon, teddinaay Baabiiwo nuldo mo oon du.

²⁴ Goonga kaalanammi on: nando haala am de goondini Nuldo kam oon heɓii nguurndam ndu-umiidam. O sarataake, o diwii maayde, o naatii nguurndam. ²⁵ Goonga

kaalanammi on: wakkati ina wara, o yottake jaati, wakkati mo maayɓe nanata daande Bii Laamdo oon. Nanɓe been mbuuran. ²⁶ Hono no Baabiiwo oon wuurniri hoore muudum nii, hono noon o hokkiri Biddo oon du baawde wuurnira hoore muudum. ²⁷ O hokkii dum baawde saraade, sabo wo Bii Neddo. ²⁸ Taa dum haaynoo on. Wakkati waran mo maayɓe wonɓe ley caabeeje fuu nanata daande makko, ²⁹ de njalta. Golluɓe gollleeji lobbi ummitanoo nguurndam, golluɓe gollleeji bonɗi ummitanoo sariya. ³⁰ Miin, walaa fuu ko mbaawumi gollude e hoore am. Ko nanumi duum carotoomi. Sariya am ina dartii, sabo mi filataako muuyde am, wo muuyde Nuldo kam oon pilotoomi.

Haala seedantooɓe Iisaa

³¹ —Si mi seedanake hoore am, seedaaku am sellataa. ³² Ina woodi goddo ceedan-toodo kam. Midoo anndi

seedaaku ngu o seedantoo kam nguun wo goonga. ³³ Onon, on neliino yimbe to Yaayaa. Kam du seedake goonga. ³⁴ Miin kaa, mi haa-jaaka seedaaku 6ii-Aadama, de mido haalana on kabaaru seedaaku Yaayaa nguun faa kison. ³⁵ Yaayaa laatake lampal ku66oowal, jaynoowal. On nja6ii weltaade e annoora makko faa 6ooyti seeda. ³⁶ Miin, mido jogii seedaaku 6urngu ngu Yaayaa nguun semmbe: gollleeji di Baabiiwo yamiri kam mi golla diin, kanji jaati ceedantoo kam Baabiiwo nuli kam. ³⁷ Katin du, Baabiiwo nuldo kam oon, kam e hoorem seedantoo kam. Abada on nanaay daande makko, abada on nji'aay mo, ³⁸ haala makko du walaa e moodon, sabo on ngoondinaay mo o nuli oon. ³⁹ Odon taykoo Binndi sabo on miilii on ke6an e majji nguurndam nduumiidam. De wo kanji jaati ceedantoo kam. ⁴⁰ Ammaa on nja6aay warude to am faa ke6on nguurndam.

⁴¹ Mi filataako manooje yimbe. ⁴² De mido anndi on, mido anndi njinngu Laamdo walaa e moodon. ⁴³ Miin, mi wardii saabe innde Baaba am, de on nja66aaki kam. Kaa si goddo wardii saabe hoore muudum fu, on nja66oto dum. ⁴⁴ Odon manudura, de on pilataako manooje yuurooje to Laamdo gooto. Ndelle noy mbaawrudon goondinirde? ⁴⁵ Taa mi-ilee wo miin felata on to

Baabiiwo. Wo Muusaa mo njowudon jikke moodon dow muudum oon, kam felata on. ⁴⁶ Sini on ngoondiniino Muusaa, on ngoondinan kam miin du, sabo wo miin o sappii e binndi makko. ⁴⁷ De si on ngoondinaay ko Muusaa winndi dum, noy ngoondinirton haala am?

6

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17)

¹ Caggal dum, Iisaa feyyiti maayo Galili wi'eteengo Tiberiyas. ² Jamaa keewdo ina jokki mo sabo 6e nji'ii kaayeeffiji di o wadunoo nde o sellinnoo nyaw6e been ndeen. ³ Iisaa yeeni dow waamnde, joododii toon e taalibaa6e muudum. ⁴ Tawi iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Faltagol ndiin 6adake. ⁵ Iisaa 6anti gite muudum, haccii jamaa keewdo ina wara to muudum. O wi'i Filipu:

—Toy coodeten nyaamdu ko nyaamnata 6ee fuu?

⁶ Tawi wo faa o ndaartindoo Filipu o wiirii noon, sabo imo anndi ko o anniyii gollude. ⁷ Filipu jaabii mo:

—Buuru buudi cardi keme didi heyataa 6e faa mono e ma66e fuu he6a seeda.

⁸ Taalibbo makko goddo, bi'eteedo Andire minyoo Simon Piyeer, wi'i mo:

⁹ —Inan, suka gorko gooto ina jogii buuruuje joy e liyyi didi, de dume dum nafirta yimbe heew6e hono 6e?

¹⁰ Iisaa wi'i:

—Mbi'ee 6e njoodoo!

Tawi nokku oon ina heewi hudo. Be njoodii doon, fay worbe tan na ngada hono ujunaaje njoyo. ¹¹ Iisaa hooyi buuruuje deen, yetti Laamdo, hokki taalibaa6e muudum been. Been du kokki joodiibe been. Noon o wadi liyyi diin du. Yim6e fuu nyaami faa kaari. ¹² Nde 6e kaarnoo ndeen, Iisaa wi'i taalibaa6e muudum:

—Kawrunduree kedde de taa fay huunde bona.

¹³ Be kawrunduri kedde taye buuruuje joy de nyaam-noo6e been keddi deen, de keewi kandeeje sappo e didi.

¹⁴ Nde yim6e been njiinoo maande haayniinde nde Iisaa golli ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo cappanoodo ina wara e adunaaru ndu!

¹⁵ Iisaa annditi i6e cegilii nanngirde dum doole faa 6e ngada dum kaananke. Ndelle dilli doon, yeenji dow waamnde kam tan.

No Iisaa yehiri dow ndiyam e koyde

(*Matta 14.22-33, Marku 6.45-52*)

¹⁶ Nde hiirnoo fu, taalibaa6e Iisaa ndegii e maayo.

¹⁷ Be naati laana faa 6e peyyita, 6e njaha Kafarnahum. Jemma warii, tawi Iisaa hewtaay 6e. ¹⁸ Henndu mawndu ina wifa, bempyye ummii. ¹⁹ Tawi 6e ndorbake laana kaan faa 6e kebi hono kilooji joy naa jeegom. Wakkati oon, 6e kaynii Iisaa ina wara e koyde muudum dow ndiyam daam, ina battii

6e, de 6e kuli sanne. ²⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Wo miin. Taa kulee!

²¹ Ndeen 6e muuyi o naata laana kaan. De wakkati oon fu ka yottii nokku do 6e ponndinoo doon.

²² Jaango majjum, jamaa keddinoo6e gere ooto maayo ngoon oon paami laana ngoota tan wonnoo toon. Be nji'ii du Iisaa naatidaay e taalibaa6e muudum laana kaan. Be nji'ii taalibaa6e been tan ndillidi e makka.

²³ Laanaaji goddi yuurufi Tiberiyas ngarii dakkol do Iisaa yettunoo Laamdo de nyaamni yim6e buuru doon.

²⁴ Nde jamaa oon yiinoo Iisaa e taalibaa6e muudum fuu ngalaa doon ndeen, 6e naati laanaaji diin, 6e ponndii Kafarnahum faa 6e pilowoo Iisaa.

No Iisaa wi'iri kam woni nyaamdu wuurnooru

²⁵ Nde 6e tawnoo Iisaa gere ooto maayo ndeen, 6e mbi'i dum:

—Moodibbo, ndey ngardaa do?

²⁶ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: wanaa saabe ko njiidon maandeeji kaayniidi duum pilortodon kam. Ko pilortodon kam dey, saabe on nyaamiino buuru faa kaardon. ²⁷ Taa ngollanee nyaamdu murseteendu. Ko kaardon gollande dey, nyaamdu heddotoondu wuurnooru yim6e nguurndam nduumiidam. Nyaamdu nduun wo Bii Neddo hokkata on. Sabo Laamdo Baabiwo

oon wadi maande muudum e makko.

²⁸ Ndeen be yami mo:

—Dume min ngadata faa min ngolla gollleeji di Laamdo yidi?

²⁹ Iisaa jaabii be:

—Gollal ngal Laamdo yidi ngaal woni ngoondinon mo o nuli.

³⁰ Be njaabii mo:

—Haaynde ndeye ngadataa faa min nji'a, de min ngoondine? Dume ngol-lataa? ³¹ Maamiraa6e amin nyaamii nyaamdu wi'eteendu «manna» ley ladde, hono no winndiraa ni: «O hokkii be nyaamdu yuurundu dow kammu faa 6e nyaama.»*

³² Iisaa jaabii be:

—Goonga kaalanammi on: wanaa Muusaa hokki on nyaamdu yuurundu dow kammu nduun. Wo Baaba am, kam woni kokkoowo on nyaamdu goongalaaru yuurundu dow kammu. ³³ Sabo nyaamdu ndu Laamdo hokkata nduun woni yuurooru dow kammu, hokkooru yim6e adunaaru nguurndam.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Joomii amin, hokku min nyannde fuu nyaamdu nduun.

³⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Miin woni nyaamdu wuurnooru. Gardo to am fuu, yolbataa abada. Goondindo kam fuu domdataa abada. ³⁶ Mi wi'ii on: on nji'ii kam, de on ngoondinaay. ³⁷ Mo Baabiiwo hokki kam fuu,

waran to am. Gardo to am fuu, mi riiwataa dum. ³⁸ Sabo wanaa faa mi wada muuyde am yuurirmi dow kammu, wo faa mi wada muuyde Nuldo kam oon. ³⁹ Inan muuyde Nuldo kam oon: taa fay gooto 6e o hokki kam been majja, de mi ummintinan dum'en nyalaande sakitotoonde. ⁴⁰ Inan muuyde Baaba am oon: neddo fuu ndaardo Biddo oon de goondini dum heban nguurndam nduumiidam, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde.

⁴¹ Hooree6e Alhuudiyankoo6e been ina njormoo haala makko sabo o wi'ii «Miin woni nyaamdu yuurundu dow kammu nduun.» ⁴² Be mbi'i:

—Oo le, wanaa Iisaa 6ii Yuusufi mo annduden inna muudum e bammum oon naa? Noy o wiirata wo dow kammu o yuuri?

⁴³ Iisaa wi'i 6e:

—Taa njormee hakkunde moodon! ⁴⁴ Fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo nuldo kam oon foodaay dum. Gardo to am fuu, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde.

⁴⁵ Ina winndaa ley dewte annabaa6e: «Be fuu, Laamdo anndinan 6e.»† Neddo fuu kettindaniido Baabiiwo oon de faami, waran to am.

⁴⁶ Fay gooto yi'aay Baabiiwo, si wanaa yuurudo to muudum oon. Kanko tan yi'i Baabiiwo. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: goondindo kam, he6ii nguurndam nduumiidam. ⁴⁸ Miin

* 6:31 Wurtagal 16.4, Jabuura 78.24. † 6:45 Esaaya 54.13.

woni nyaamdu wuurnooru.
 49 Maamiraaɓe moodon nyaamiino «manna» ley ladde. Dum fuu dum hadaay ɓe maayde. 50 Ammaa ndu joonin ndu ɗo wo nyaamdu yuurundu dow kammu, faa si nedɗo nyaamii ndu, maay-ataa. 51 Miin woni nyaamdu wuurnooru yuurundu dow kammu. Si nedɗo nyaamii nyaamdu nduun fu, wuuran faa abada. Nyaamdu ndu kokkammi nduun wo terɗe am, faa yimɓe adunaaru keɓa nguurndam.

52 Ndeen Alhuudiyankooɓe puddi dukidinde ko mbaawi fuu e dow haala kaan, ina mbi'a:

—Noy o waawiri hokkude en terɗe makko faa nyaamen?

53 Iisaa jaabii ɓe:

—Goonga kaalanammi on: si on nyaamaay terɗe Bii Nedɗo, on njaraay yiyam muudum, nguurndam walanaa on. 54 Nedɗo fuu nyaamɗo terɗe am de yari yiyam am heɓii nguurndam nduumiidam. Miin du mi ummintinan ɗum nyalaande sakitotoonde. 55 Sabo terɗe am wo nyaamdu jaati, yiyam am du wo njaram jaati. 56 Nedɗo fuu nyaamɗo teewu am de yari yiyam am ina woni e am, miin du mido woni e muudum. 57 Hono no Baabiiwo nulɗo kam oon laatorii buurɗo, de miin du mido wuuri saabe muudum, noon du nyaamɗo kam fuu wuurdata saabe am. 58 Kayru woni nyaamdu yuurundu dow kammu: ndu walɗaa

e ndu maamiraaɓe moodon nyaamunoo de maayi nduun. Nyaamɗo nduun nyaamdu wuuran faa abada.

59 Iisaa waajii waajuuji ɗi ley waajordu Kafarnahum.

Haala haalaaji kokkooji nguurndam

60 Nde taalibaaɓe makko ɓeen nannoo dum ndeen, heewɓe muɓɓen mbi'i:

—Waajuuji ɗi njoorii sanne. Moy waawi hettindaade ɗi?

61 Iisaa faamii e ley ɓernde muudum taalibaaɓe mum ɓeen ina njormoo ɗum, de wi'i ɓe:

—Yalla ɗum fonnditanaaki on faa ina nesa wosinde on naa? 62 Ndelle si on nji'i Bii Nedɗo yeentii to wonnoo toon, noy ngadoton?

63 Ruuhu, kam hokkata nguurndam. Terɗe ɓii-Aadama kaa nafataa fay huunde. Haalaaji ɗi kaalanmi on ɗiin, kanji ngoni ruuhu, kanji ngoni nguurndam. 64 De ina woodi ley moodon ɓe ngoondinaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla e fuddoode ɓe ngoondintaa ɗum ɓeen e jambotoodo ɗum oon. 65 O beydi, o wi'i:

—Dum wadi de mbiimi on: fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo hokkaay ɗum no warda.

66 Caggal ɗuum, heewɓe e taalibaaɓe makko ɓeen ndilli, jokkiti mo. 67 Ndeen Iisaa wi'i sappo e ɗiɗo ɓeen:

—Onon du, oɗon njidi dilude naa?

68 Simon Piyeer jaabii mo:

—Joomam, to moy min njahata? Sabo wo haalaaji

kokkooji nguurndam ndu-
umiidam njogidaa. ⁶⁹ Min
ngoonɗinii, miden anndi a
Ceniɗo yuurudo to Laamɗo.

⁷⁰ Iisaa wi'i:

—Onon sappo e ɗiɗo ɓe,
wanaa miin subii on naa? De
gooto moodon wo seydaani.

⁷¹ Haala ka o haali kaan wo
Yahuuda ɓii Simon Isikariy-
otto. Oon woni jambotoɗo
mo oon, gooto e sappo e ɗiɗo
been.

7

*Haala dow rafi goonɗinal
minyiraaɓe Iisaa*

¹ Caggal duum, Iisaa yiilii
ley Galili. O muuyaay
yiiltaade ley Yahuudiya sabo
hooreeɓe Alhuudiyankooɓe
ina piloo faa mbara mo.

² Tawi iidi Alhuudiyankooɓe
mbi'eteendi Hukumuuji
ɓadake. ³ Minyiraaɓe Iisaa
worɓe mbi'i dum:

—Dillu ɗo, njahaa Yahu-
udiya faa taalibaaɓe maa
been nji'a gollleeji ɗi ngollataa
ɗiin. ⁴ Fay gooto suudataa ko
gollata si ina yidi anndeede.
Si ada golla gollleeji ɗiin,
ɓanginan yimɓe fuu wo a
moy.

⁵ Tawi fay minyiraaɓe
makko been du ngoonɗinaay
mo. ⁶ Iisaa wi'i ɓe:

—Wakkati am waraay
tafon, onon le, wakkati
fuu wo wakkati mon.

⁷ Yimɓe adunaaru mbaawaa
wanyude on, de miin kaa
iɓe mbanyi kam, sabo mido
seedii gollleeji maɓɓe ɗi
mboodaa. ⁸ Onon kaa, njehee
iidi ndiin. Miin kaa mi

yahataa ndi sabo wakkati am
yottaaki tafon.

⁹ O haalani ɓe ɗum tan, o
heddii Galili.

¹⁰ Nde minyiraaɓe Iisaa
been njahunoo iidi ndiin
ndeen, Iisaa du yehi toon, de
o ɓanginaay hoore makko, o
suudii.

*Haala waaju Iisaa
wakkati iidi Hukumuuji*

¹¹ Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe
ina piloo mo ley jamaa iidi
ndiin, ina mbi'a:

—Toy o woni?

¹² Yimɓe heewɓe ina njed-
dundura dow haala makko.
Woɓɓe ina mbi'a:

—O nedɗo lobbo!

Woɓɓe du ina mbi'a:

—O wanaa koy, o majji-
noowo yimɓe.

¹³ Ammaa fay gooto su-
usaay haalde haala makko
faa nanee, sabo iɓe kula
hooreeɓe Alhuudiyankooɓe.

¹⁴ Nde iidi ndiin fec-
cirnoo fu, tawi Iisaa fudɗii
waajaade ley suudu dewal
mawndu. ¹⁵ Dum haayni
Alhuudiyankooɓe sanne, ɓe
mbi'i:

—Noy gorko mo janngaay o
anndiri Binndi ɗiin ni?

¹⁶ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Waaju mo mbaajotoomi
o, yuurataa e am, wo to
Nulɗo kam oon o yuurata.

¹⁷ Si nedɗo muuyii gollude
muuyɗe Laamɗo, annditan
yalla waajuuji am ɗi to
Laamɗo yuuri, naa wo haala
am tan. ¹⁸ Baajortoɗo

haalaaji yuurɗi e muudum
oon ina filoo mawninde
hoore muudum. Ammaa
mawninoowo nulɗo dum oon
wo goongalaajo, oonyaare

walaa e muudum. ¹⁹ Wanaa Muusaa hokkii on dewtere Tawreeta naa? Ammaa fay gooto moodon jukkataa jamirooje deen. Ko wadi de ofon piloo warude kam?

²⁰ Yimbe been njaabii mo:

—Aan, a kaañaafo. Moy filotoo warude ma?

²¹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Huunde wootere tan ngadumi, de dum haaynake on, on fuu. ²² Muusaa yamiri on taadagol. De dum yuuraay to Muusaa, wo to maamiraañe meeden dum yuuri. Odon taada neddo fay nyalaande fowteteende. ²³ Sini neddo ina taadee nyannde fowteteende faa taa lutton jamirooje Muusaa, dume tikkiranton kam saabe mi dannii neddo faa laatoo kibbudo nyalaande fowteteende? ²⁴ Taa cariree huunde e alhaali muudum, de cariree goonga.

No yimbe yamiri yalla Iisaa woni Almasiihu

²⁵ Wobbe ley yimbe Urusali-ima mbi'i:

—Wanaa o woni mo be pilotoo warude oon naa? ²⁶ Inani mo, imo waajoo yeeso yimbe fuu de be mbi'ataa mo fay huunde. Yalla mawbe been tannyorii kanko woni Almasiihu jaati naa? ²⁷ Oodo kaa, eden anndi do yuurata, ammaa nde Almasiihu oon warata, fay gooto anndataa to yuurata.

²⁸ Tawi Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu nduun. O yeewnii, o wi'i:

—Odon anndi kam, ofon anndi do yuurammi? Wanaa miin waddi hoore am. Nuldo kam oon wo goongaajo, de

onon kaa, on anndaa dum. ²⁹ Miin kaa, mido anndi dum sabo to muudum yuurumi. Wo kam du nuli kam.

³⁰ Ndeen be pilii nanngude mo, de fay gooto meemaay mo, sabo wakkati makko waraay tafon. ³¹ Ammaa e noon fu, heewbe ley jamaa oon ngoondinii mo, mbi'i:

—Si Almasiihu warii fu, yalla gollan maandeeji kaayniidi burdi di gorko o golli diin naa?

No ndaarooñe suudu dewal mawndu neliraa nannga Iisaa

³² Farisa'en nani ko yimbe been cifoto e dow Iisaa duum. Hooreeñe almaami'en e Farisa'en neli doomoobe suudu dewal mawndu nduun nannga mo. ³³ Ndeen Iisaa wi'i:

—Miin, mido wondi e moodon seeda tafon. Caggal duum, mi fornyoto to Nuldo kam oon. ³⁴ On piloto kam, de on njiitataa kam, sabo on mbaawaa yaade to ngonammi toon.

³⁵ Alhuudiyankooñe yamunduri:

—Toy o yahata faa tawee en mbaawaa yiitude mo? Yalla o yahan to yimbe meeden ferdube ley yimbe Geres, o waajoo dum'en naa? ³⁶ O wi'i en piloto mo, en njiitataa mo, sabo en mbaawaa yaade to o tawetee toon. Dume woni maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkoojam nguurndam

³⁷ Nyalaande sakitotoonde teddunde e iidi, Iisaa darii, yeewnii, wi'i:

—Neddo fuu domdudo wara to am, yara. ³⁸ Neddo fuu goondindo kam, bubbirdi ndiyam mbuurnoojam ilan ley bernde muudum, hono no winndiraa e Binndi di ni.

³⁹ Ko o haali duum wo haala Ruuhu mo goondindo mo fuu hebata. Ndeen Ruuhu waraay, sabo Iisaa teddinaaka to Laamdo tafon.

No yimbe njeddunduri e kabaaru Iisaa

⁴⁰ Nde keewal jamaa oon nannoo haala kaan ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo oon.

⁴¹ Wobbe mbi'i:

—Kanko woni Almasiihu.

Wobbe katin mbi'i:

—Almasiihu, wo Galili yuurata naa? ⁴² Binndi diin mbi'ii e lenyol Daawda Almasiihu yuurata, ley wuro Baytilaama ngo Daawda yuuri e muudum ngoon.

⁴³ Jamaa oon feccii saabe makko. ⁴⁴ Wobbe ma6be ina njidi nanngude mo, ammaa fay gooto yowaay junngom dow makko.

No mawbe Alhuudiyankoobe calorii goondinde Iisaa

⁴⁵ Doomoobe suudu dewal mawndu been ngarti to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Been mbi'i doomoobe been:

—Ko wadi de on ngaddaay mo?

⁴⁶ Doomoobe been njaabii 6e, mbi'i:

—Abada fay gooto waajorraaki no gorko o waajortoo ni.

⁴⁷ Farisa'en njaabii 6e, mbi'i:

—Onon du on majjinaama naa? ⁴⁸ Yalla na woodi fuu goondindo mo hakkunde hooree6e Alhuudiyankoobe maa Farisa'en naa? ⁴⁹ Yimbe 6e paamaay jamirooje Muusaa, wo 6e hudaabe.

⁵⁰ Gooto e Farisa'en bi'eteedo Nikodemu, jahunoodo to Iisaa jemma oon, wi'i 6e:

⁵¹ —Yalla sariya meeden ina saroo neddo tawee hettindanaaka ko wi'i, anndaaka ko golli naa?

⁵² Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Aan du, a Galilinkeejo naa? Tayka Binndi diin, a yi'an annabaajo fuu yuurataa Galili.

No Iisaa waddi e debbo nanngaado e jeenu

⁵³ Caggal duum, mono fuu hooti suudu muudum.

8

¹ Ndeen Iisaa yeenjowi waamnde wi'eteende Jaytun.

² Gilla pudal naange o warti ley suudu dewal mawndu. Jamaa oon fuu wari. O joodii, imo waajoo 6e. ³ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ngaddani mo debbo nanngaado e jeenu. Be ndarni dum hakkunde jamaa oon. ⁴ Be mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, debbo o wo nanngaado ina jeena.

⁵ Muusaa yamirii min ley Tawreeta min mbarda hono been rew6e kaaye. Aan le, dume mbi'ataa?

⁶ Be kaaldi nii faa 6e tuufina mo, faa 6e ke6a ko 6e pelda mo. Iisaa kaa turii, ina diidira honndu muudum leydi. ⁷ Be keddii i6e yama mo. Ndeen Iisaa turtii, wi'i 6e:

—Neddo moodon mo lut-
taay abada artoo limnude mo
hayre.

⁸ O turii katin, imo diida
e leydi. ⁹ Nde 6e nannoo
dum ndeen, 6e ndilliri gooto
gooto. Nayee6e been fuu artii
dillude faa heddiisaa tan e
debbo oon na darii hakkunde
taliyaare doon. ¹⁰ Iisaa turtii,
wi'i mo:

—Banndam debbo, toy
feloobe ma been ngoni? Fay
gooto jukkaaki ma naa?

¹¹ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, fay gooto.

Iisaa wi'i mo:

—Miin du, mi jukkataako
ma. Yahu, taa luttaa katin.*

*No Iisaa wi'iri kam woni
annoora adunaaru*

¹² Iisaa waajii 6e katin, wi'i:

—Miin woni annoora
adunaaru ndu. Jokkudo
kam fuu he6an annoora
nguurndam, yahataa ley
nimre.

¹³ Ndeen Farisa'en mbi'i
mo:

—Afa seedanoo hoore
maa, ndelle seedaaku maa
sellataa.

¹⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Fay si ceedaniimi hoore
am, seedaaku am wo goonga,
sabo mido anndi do yuurumi,
mido anndi to njahammi
du. Onon le, on anndaa
do yuurumi, on anndaa
to njahammi. ¹⁵ Onon,
no njiirudon yim6e noon
carortodon dum'en. Miin
kaa, mi sarataako fay gooto.

¹⁶ Fay si mido saroo, sariya
am wo goonga, sabo mi
sarataako miin tan, Baabiiwo

nuldo kam oon ina wondi
e am. ¹⁷ Ina winndaa e ley
Tawreeta moodon: seedaaku
yim6e dido wo goonga.
¹⁸ Miin, mido seedanoo hoore
am. Baabiiwo nuldo kam oon
du, ina seedanoo kam.

¹⁹ Be mbi'i mo:

—Toy Baaba maa oon
woni?

Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa kam miin,
sakko Baaba am. Si odon an-
ndunoo kam, on anndanno
Baaba am du.

²⁰ Iisaa haali haalaaji diin
nde waajotonoo ley suudu
dewal mawndu, nokku do
keesuwal sadakaaji ngaal
woni doon. Fay gooto
nanngaay mo, sabo wakkati
makko yottaaki tafon.

²¹ Iisaa wi'i 6e katin:

—Inan mido dilla, de on
piloto kam, ammaa on
maaydan e hakkeeki moodon.
On mbaawaa yaade to nja-
hammi toon.

²² Ndeen Alhuudiyankoo6e
mbi'i:

—Ko o wi'i en mbaawaa
yaade to o yahata toon, dum
le, wo o bartoytoodo naa?

²³ Iisaa wi'i 6e:

—Onon, wo ley njeya6on.
Miin le, wo dow njeyaami.
Onon, e adunaaru njeya6on,
de miin kaa, mi jeyaaka
e mayru. ²⁴ Dum wadi de
mbiimi on: on maaydan e
hakkeeki mon. Sabo si on
ngoondinaay miin woni mo
ngonumi oon, on maaydan e
hakkeeki mon.

²⁵ Be mbi'i mo:

—Aan wo a moy?

Iisaa jaabii:

* 8:11 Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e dereeji burdi fuu booyude.

—Ko mbi'unoomi on gilla arande duum ngonumi. ²⁶ Mido joganii on ko heewi ko haaletee e ko saretee. Woodi Nuldo kam oon wo goongante. Ko narrunoomi mo duum kaalanammi yimbe adunaaru.

²⁷ Be paamaay wo haala Baabiiwo o haalanta 6e.

²⁸ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Nde Bii Neddo toownaa fuu, ndeen paamoton miin woni mo ngonumi oon. On paaman du mi wadirtaa fay huunde e hoore am, ammaa ko Baabiiwo anndini kam, wo duum kaalammi.

²⁹ Nuldo kam oon ina wondi e am, o yoppaay kam mi perwudo, sabo ko weli mo tan ngadammi wakkati fuu.

No goonga rimdinirta

³⁰ Nde Iisaa haalannoo haalaaji di ndeen, heewbe ngoondinii dum. ³¹ Ndeen Iisaa wi'i Alhuudiyankoo6e goondinbe dum been:

—Si odon keddii e konngol am, wo on taalibaa6e am jaati. ³² Ndeen anndoton goonga. Goonga oon du rimdinan on.

³³ Be njaabii mo:

—Minen, min yuwdi Ibrahiima, abada fay gooto maraay min. Noy mbiirataa min ndimdan?

³⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: luttoowo fuu wo maccudo luttal. ³⁵ Maccudo tabitataa ley wuro, de biddo tabitan ley maggo faa abada. ³⁶ Si Biddo rimdinii on, on laatoto rimbe laabu6e tal. ³⁷ Mido anndi on yuwdi Ibrahiima, ammaa odon piloo warude

kam sabo waaju am naataay on. ³⁸ Miin, ko njiirumi Baaba am mbaajotoomi. Onon, ko narrudon baaba moodon ngadoton.

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ibrahiima woni baaba amin.

Iisaa wi'i 6e:

—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu on ngollan golle Ibrahiima. ⁴⁰ De joonin odon piloo warude kam, miin kaalando on goonga mo narrumi Laamdo oon. Ibrahiima kaa wadaayno hono dum.

⁴¹ Onon le, wo golle baaba moodon ngolloton.

Be mbi'i mo:

—Minen, min nganaa jaali. Baaba gooto min njogii, kam woni Laamdo.

⁴² Iisaa wi'i 6e:

—Si Laamdo wonnoo baaba moodon fu, on njidanno kam, sabo to Laamdo yuurumi, de ngarumi. Mi waddaay hoore am, wo kanko nuli kam. ⁴³ Ko wadi de on paamataa haala am? Wo sabo on mbaawaa nanude ko kaalammi duum. ⁴⁴ Onon, Ibiliisa woni baaba moodon.

Muuyde baaba moodon ngolloton. O gadoowo bar-ko'e gilla fuddoode. O walaa e goonga sabo goonga walaa e makko. Si o fenii fu, jikku makko tan o wadi, sabo wo o penoowo, wo o baaba fewre du. ⁴⁵ De miin, saabe mido haala goonga wadi de on ngoondinaay kam.

⁴⁶ Moy e moodon waawi felirde kam hakkeeji? Si mi haalii goonga, ko wadi de on ngoondintaa kam?

⁴⁷ Neddo Laamdo hettintoo

haala Laamdo. Onon le, on kettintaako sabo on nganaa yimbe Laamdo.

No Iisaa burdi Ibrahiima

⁴⁸ Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Wanaa min kaalii goonga ko min mbi'i a Samariyanke, a gondudo e ginnaaru naa?

⁴⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi wanaa gondudo e ginnaaru, mido teddina Baaba am. Onon, odon kuyfina kam.

⁵⁰ Miin, mi filantaako hoore am teddeengal. Ina woodi pilantoodo kam ngal. Oon woni carotoodo. ⁵¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jokkudo konngol am maay-ataa abada.

⁵² Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Joonin kaa laa6anii min a gondudo e ginnaaru. Ibrahiima e annabaabe fuu maayii, de aan kaa, ada wi'a neddo fuu jokkudo konngol maa, meedataa deddere maayde. ⁵³ Yalla ada buri baaba amin Ibrahiima naa? Oon le maayii, annabaabe du maayii. Dume cikkudaa ngondaa?

⁵⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin, si hoore am mawninammi, manngu am wo 6olum. Baaba am mo mbi'oton Laamdo moodon oon, kam mawninta kam.

⁵⁵ On anndaa mo. Miin kaa, mido anndi mo. Si mi wi'ii mi anndaa mo, mi laatake penoowo hono moodon. Mido anndi mo, mido jokki konngol makko. ⁵⁶ Baaba moodon Ibrahiima ina sey-orinoo yi'ude nyalaande am. O yi'ii nde, woodi o seyake.

⁵⁷ Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Fay duubi capande joy a hebaay tafon, de a yi'ii Ibrahiima naa?

⁵⁸ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahiima tagaaka, miin, mido woni.

⁵⁹ Nde Iisaa wi'unoo dum fu, 6e kooyi kaaye faa 6e limna dum. Ammaa o uddii ley yimbe, o yalti suudu de-wal mawndu nduun.

9

No Iisaa wumtiniri dimdaado e mbumndam

¹ Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko dimdaado e mbumndam. ² Taalibaa6e makko yami mo:

—Moodibbo, moy lutti de o rimdaa e mbumndam, kanko naa saaraabe makko?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa kanko lutti, wanaa saaraabe makko du. Ammaa dum wadii faa baawde Laamdo 6anga e makko. ⁴ Baawo nyalooma ina heddi, ina haani ngollen golle Nuldo kam, sabo jemma waran nde fay gooto waawaa gollude. ⁵ E ley ko keddiimi e adunaaru ndu, miin woni annoora mayru.

⁶ Nde o haalnoo dum ndeen, o tutti e leydi, o diibunduri tutte deen e loope, o wuji e gite bumdo oon. ⁷ O wi'i dum:

—Yahu sulmowa luggere wi'eteende Silowam (maanaa majjum woni «Nu-laado»).

O sulmowii, o warti imo yi'a. ⁸ Hoddiibe makko,

kambe e yi'annooḅe mo imo garbina been, mbi'i:

—Yalla wanaa oo woni joodinoodo ina garbina oon naa?

⁹ Woḅḅe maḅḅe mbi'i:

—Dum kanko!

Woḅḅe du mbi'i:

—Wanaa! Wo nanndi makko!

Gorko oon e hoore muudum wi'i:

—Wo miin jaati!

¹⁰ Be mbi'i mo:

—Noy mbumtirḅaa?

¹¹ O jaabii:

—Gorko bi'eteedo Iisaa diibunduri loope, wuji e gite am, wi'i kam mi yaha lugere Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi, mbumtumi.

¹² Be mbi'i mo:

—Toy gorko oon woni?

O wi'i:

—Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumti-naado oon

¹³ Ndeen 6e njaari bum-noodo oon to Farisa'en.

¹⁴ Nde Iisaa diibundurnoo loope de wumtini mo ndeen, wo nyalaande fowteteende.

¹⁵ Ndeen Farisa'en du yami mo:

—Noy mbumtirḅaa?

O wi'i 6e:

—O wujii loope e gite am, culmiimi de mbumtumi.

¹⁶ Farisa'en woḅḅe mbi'i:

—Gorko oon yuuraay to Laamḅo sabo o jokkaay yamiroore nyalaande fowteteende.

Woḅḅe mbi'i:

—Noy neddo jom hakke waawiri wadirde kaayeeffiji hono ḅi?

Ndelle 6e luuri dow majjum. ¹⁷ Farisa'en been yami bum-noodo oon katin:

—Aan le, ḅume mbi'ataa dow makko, e ko o wumtini ma ḅuum?

O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo o annabaajo.

¹⁸ Ammaa e ḅuum fuu hooreeḅe Alhuudiyankooḅe been njaḅaay wo o bum-noodo de o wumtinaa faa 6e noddi saaraaḅe makko. ¹⁹ Be yami ḅum'en:

—Oodo wo biḅḅo moodon naa? Mbiidon wo e mbumndam o rimḅaa naa? Ndelle noy o wumtiri joonin?

²⁰ Saaraaḅe been njaabii, mbi'i:

—Miden anndi o 6ii amin, e mbumndam du o rimḅaa.

²¹ Ammaa no o wumtiri joonin, min anndaa. Min anndaa du moy wumtini mo. Kanko du o mawḅo, yamee mo! Imo waawi jaabanaade hoore makko.

²² Saaraaḅe makko mbi'ii noon sabo iḅe kula hooreeḅe Alhuudiyankooḅe. Sabo dey, tawi hooreeḅe been ndewrii mbi'i neddo fuu biḅḅo Iisaa woni Almasiihu oon, riiwete wurtoo waajordu. ²³ Dum wadi de saaraaḅe makko been mbi'i: «O mawḅo, yamee mo!»

²⁴ Farisa'en nodditi bum-noodo oon, mbi'i mo:

—Teddin Laamḅo, haalu goonga! Minen kaa miden anndi gorko oon wo jom hakke.

²⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Si o jom hakke du, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndumi: mi bum-noodo, de joonin mi wumtii.

²⁶ Be mbi'i mo:

—ḅume o wadi e maada? Noy o wumtiniri ma?

²⁷ O jaabii 6e:

—Mi haalaniino on d̄um, de on njābaay. Ko wadi de odon njidi hettindaade d̄um katin? Yalla onon du, odon njidi laataade taalibaābe makko naa?

²⁸ Be njenni mo, de 6e mbi'i mo:

—Aan woni taalibaajo makko! Minen kaa, min taalibaābe Muusaa. ²⁹ Minen, miden anndi Laamdo haaldii e Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o yuurata.

³⁰ Gorko oon jaabii 6e, wi'i:

—Hey, ko haaynii! O wumtinii kam. Onon, odon mbi'a on anndaa to o yuurata!

³¹ Eden anndi Laamdo jaabantaako luttūbe, ammaa imo jaabanoo kuldo mo, gadoowo muuyde makko.

³² Abada nanaaka bumtindo dimdaado e mbumndam.

³³ Si wanaa to Laamdo gorko oon yuuri, o waawataa wadude faa'e.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Aan le, a fuu ley hakkeejj ndimedaa! De ada waajoo min naa?

Be mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam berde

³⁵ Iisaa nani 6e mburtinii mo, yi'i mo katin, yami mo:

—Aan le, ada goondini Bii Neddo oon naa?

³⁶ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, moy woni oon faa mi goondina d̄um?

³⁷ Iisaa wi'i mo:

—A yi'ii mo. Kaaldoowo e maada oon woni kanko.

³⁸ O wi'i:

—Joomam, mido goondini!

O sujidani d̄um. ³⁹ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu, faa wumbe nji'a, yi'oōbe du mbuma.

⁴⁰ Farisa'en tawanoobe doon been, nani haala kaan, de yami mo:

—Minen le, min wumbe naa?

⁴¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Si on wumbe, on ngalaano hakke. De ko mbiidon joonin odon nji'a d̄uum, hakke moodon hed-dake.

10

Haala duroowo lobbo

¹ —Goonga kaalanammi on: neddo fuu naatudo hoggo baali de naatiraay dammbugal wo gujjo, wo janoowo.

² Ammaa naatir̄do dammbugal oon, kam woni duroowo baali diin.

³ Kayboowo dammbugal oon udditanan mo, baali diin kettindoo daande makko. O noddira baali makko diin, mbaalu fuu e innde muudum, o wurtina di. ⁴ Nde o wurtini di fuu, o ardoto di de di njokka mo, sabo idi anndi daande makko.

⁵ Di njokkataa janano, di ndoggan d̄um sabo di anndaa daande muudum.

⁶ Iisaa banndani 6e bandol ngol, de 6e paamaay ko o muuyiri ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni duroowo lobbo

⁷ Iisaa wi'i 6e katin:

—Goonga kaalanammi on, miin woni dammbugal hoggo baali.

⁸ Artiībe kam warude been fuu wo wuybe, wo yanoobe, ammaa baali diin kettindanaaki 6e.

⁹ Miin woni dammbugal.

Neddo fuu naatirdo kam, hisan, naatan, yaltan, heban durdude. ¹⁰ Gujjo warataa si wanaa faa wujja, hirsaa, bonna. Miin kaa, mi warii faa yimbe keba nguurndam, 6e mbuura nguurndam kibbudam dam fay huunde nyakaay. ¹¹ Miin woni duroowo lobbo. Duroowo lobbo woni kokkoowo yonki muudum saabe baali muudum. ¹² Adaado durngo le, walaa ko wonani dum e dammuuli diin. Si yi'ii suundu fu, yoppan di dogga. Suundu nduun nannga ko nanngata, keddiidi diin du caakoo. ¹³ Adaado durngo oon doggan yoppa di sabo o jobeteedo tan, o hillaaka e majji. ¹⁴ Miin woni duroowo lobbo. Mido anndi baali am, baali am du ina anndi kam. ¹⁵ Hono noon du Baabiiwo anndiri kam, miin du mido anndi dum. Mi hokkitiran yonki am saabe baali am diin. ¹⁶ Mido jogii baali goddi katin di ngalaa ley hoggo ngoon. Diin du sanaa mi wadda di. Di kettindoo daande am, di fuu di laatoo coggal gootal, duroowo gooto. ¹⁷ Baabiiwo ina yidi kam sabo mi hokkan yonki am, de sakitoo mi hewta ki katin. ¹⁸ Fay gooto ittanta kam ki. Miin e hoore am hokkitirra ki. Mido jogii baawde hokkitirde ki. Mido jogii baawde wartirde ki. Yamiroore nde yuuri to Baaba am.

¹⁹ Haalaaji diin beydi wad-dundurde Alhuudiyankoo6e.

²⁰ Heew6e ma66e ina mbi'a:

—Wo o gondudo e ginnaaru, wo o kaanjaado. Ko

wadi de odon kettindanoo mo?

²¹ De wo66e du ina mbi'a:

—Wajuuji dii le nganaa wajuuji gondudo e ginnaaru. Yalla ginnaaru ina waawi wumtinde bumdo naa?

No Alhuudiyankoo6e calorii goondinde Iisaa

²² Wakkati oon iidi miccinoori laamnugol suudu dewal mawndu wadii Urusaliima. Dum hawrii e dabbunde. ²³ Do suudu dewal mawndu doon, Iisaa ina yiiltoo ley danki Suleymaana kiin. ²⁴ Ndeen Alhuudiyankoo6e piilii mo, mbi'i mo:

—Faa ndey ittanta min wemmbera? Haalan min faa laaba, aan woni Almasiihu naa?

²⁵ Iisaa jaabii 6e:

—Mi haalanii on, de on ngoondinaay. Golleeji di ngollirmi e innde Baaba am diin, kanji ceedantoo kam.

²⁶ Onon le, on ngoondinaay sabo on nganaa baali am.

²⁷ Baali am ina kettindoo daande am. Mido anndi di, idi njokka kam. ²⁸ Mido hokka di nguurndam nduumiidam, di mbaatataa abada. Fay gooto ittataa di e junngo am.

²⁹ Baabiiwo kokkudo kam di oon buri huunde fuu teddude. Fay gooto waawaa ittude di e junngo Baaba am.

³⁰ Miin e Baabiiwo, wo min gootum.

³¹ Alhuudiyankoo6e kooyi kaaye katin faa padda mo.

³² Iisaa wi'i 6e:

—Mi gollii yeeso moodon golleeji lobbi keewdi yuurufi

e Baabiiwo. E ley gollleeji diin, saabe oye e majji paddirton kam kaaye?

³³ Alhuudiyankoo6e been njaabii mo:

—Wanaa saabe gollleeji lobbi min paddirte kaaye, de wo saabe ko mbonkotodaa Laamdo duum. Aan wo a neddo, de a wadii hoore maa a Laamdo.

³⁴ Iisaa jaabii 6e:

—Yalla winndaaka ley Dewtere mon toon: Laamdo wi'ii «onon on laamdo'en»?*

³⁵ Laamdo noddirii 6e haaldi been laamdo'en. Ko Binndi diin mbi'i duum sottataa.

³⁶ Baabiiwo subii kam, seni kam† de nuli kam e adunaaru ndu. Ndelle noy mbiiroton mi mbonkake Laamdo saabe ko mbiimi mi Bii Laamdo?

³⁷ Si mi gollaay gollleeji Baaba am, taa ngoondinee kam.

³⁸ De si mido golla di, fay si on ngoondintaa kam, ngoondinee gollleeji di faa andon, faa paamon Baabiiwo ina woni e am, miin du mido woni e muudum.

³⁹ Be pili nanngude mo katin de o hisi e juude ma66e.

⁴⁰ O yehi gere ooto gooruwol Urdun nokku do Yaayaa lootannoo lootagal batisima arande doon katin, o 6ooyti toon. ⁴¹ Yim6e heew6e ngari to makko, mbi'i:

—Yaayaa wadaay maande haayniinde fay wootere. De ko o haali e gorko oon duum fuu goondii.

⁴² Yim6e heew6e ngoondini Iisaa toon.

11

Haala maayde Laajaru

¹ Gorko nyawdo bi'eteedo Laajaru ina woni wuro Baytaniya, kam e banndiraa6e muudum rew6e Mariyama e Marta. ² Mariyama oon woni joornoodo nebbam uurdam dow Joomiiwo de mooytiri koyde makko sukundu muudum. Laajaru nyawdo oon wo sakiike makko gorko.

³ Banndiraa6e makko rew6e been neli e Iisaa, mbi'i:

—Joomii amin, yigoo maa mo korsindaa oon nyawii.

⁴ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i:

—Nyawu ngu wanaa nyawu saate. Nyawu ngu wo tabintinoowu manngu Laamdo, faa Bii Laamdo mawninee saabe maggu.

⁵ Iisaa ina horsini Laajaru e banndiraa6e muudum rew6e, Marta e Mariyama.

⁶ Ko o nani Laajaru sel-laa duum fu, hadaay mo joodaade do o wonnoo doon faa wadi balde didi. ⁷ Caggal duum, o wi'i taalibaa6e makko:

—En pornyoo Yahuudiya!

⁸ Taalibaa6e been njaabii mo, mbi'i:

—Moodibbo, 6ooyaa fey ko Alhuudiyankoo6e pili war-dude ma kaaye toon, de a fornyoto toon katin naa?

⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa wakkatiiji sappo e didi ngoni ley nyalooma naa? Si neddo ina yaha nyalooma fu, fergataako sabo ina yi'a

* 10:34 Jabuura 82.6. † 10:36 E ley geresankoo6e haala Senude kaan ina holla ko Laamdo subii de senndi faa golla muuyde muudum.

annoora adunaaru ndu.
¹⁰ Ammaa si neddo ina yaha jemma fu, fergoto sabo annoora walaa e muudum.

¹¹ Gada o haalii haalaaji diin, o wi'i 6e:

—Yigoo men Laajaru daanake, mi yahan mi findinowa mo.

¹² Taalibaa6e 6een mbi'i:

—Joomii amin, si tawii wo o daani ni, o dadan.

¹³ Ammaa wo haala maayde Laajaru o haali. Kam6e 6e miilii wo haala doyngol o haali. ¹⁴ Iisaa laabinani 6e:

—Laajaru heddaaki! ¹⁵ Mi seyorake saabe moodon ko mi tawaaka toon duum faa ngoondinon. Woodi jonkaa, en njaha to makko.

¹⁶ Ndeen Tomaa noddirteedo Funereejo oon wi'i taalibaa6e wo66e 6een:

—En njaada e Joomii en enen du faa maayden e muudum.

No Iisaa wi'iri kam woni ummital e nguurndam

¹⁷ Nde Iisaa yottinoo toon fu, tawi wadfi balde nay ko Laajaru uwiraa.

¹⁸ Hakkunde Baytaniya e Urusaliima 6uraa hono kilo-oji tati. ¹⁹ Alhuudiyankoo6e heew6e ngari to Mariyama e Marta faa mbaaltina berde mu66en e maayde sakiike mu66en. ²⁰ Nde

Marta nannoo Iisaa ina wara ndeen, yehi jakkitowii dum. Mariyama kaa heddi ley suudu toon na joodii.

²¹ Marta wi'i Iisaa:

—Joomam, sini ada wonoo do, minyam gorko oon maayataano. ²² De fay joonin

du mido anndi huunde fuu ko naaridaa Laamdo, wadante.

²³ Iisaa wi'i mo:

—Minya gorko oon ummitoto.

²⁴ Marta wi'i:

—Mido anndi o ummitoto nyannde ummital, nyalaande sakitotoonde.

²⁵ Iisaa wi'i mo:

—Miin woni ummital, miin woni nguurndam. Neddo fuu goondindo kam, fay si maayi, wuuran. ²⁶ Goondindo kam de he6i nguurndam saabe am fu, maayataa abada. Ada goondini dum naa?

²⁷ O jaabii, o wi'i:

—Ayyo Joomam! Mido goondini aan woni Almasiihu Bii Laamdo bi'anoodo waran ley adunaaru ndu oon.

²⁸ Nde Marta haalnoo dum fu, yehi noddowi minyum Mariyama, haalani dum, wi'i:

—Moodibbo warii, imo nodde.

²⁹ Nde Mariyama nannoo dum ndeen, henyii law, nootowii. ³⁰ Tawi dum fuu Iisaa naataayno wuro ngoon tafon. Imo heddi do

Marta jakkitinoo mo doon. ³¹ Alhuudiyankoo6e

ina ngondi e Mariyama ley suudu, ina mbaaltina 6ernde muudum. Be nji'i o gurbitii, o

yalti. Be njokki mo. Be miilii o woyowan dow saabeere toon. ³² Mariyama yottii do

Iisaa woni doon, yi'i mo tan, hippii dakkol koyde makko, wi'i mo:

—Joomam, sini ada wonoo do, minyam gorko oon maayataano.

³³ Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Alhuudiyankoo6e

wonduḅe e muudum been
ina mboya ndeen, bernde
muudum heccidi sanne,
torrii sanne. ³⁴ O wi'i:

—Toy ndesudon mo?

Be njaabii:

—Joomii amin, war ndaar!

³⁵ Iisaa woyi. ³⁶ Alhuudiyankooḅe
been mbi'i:

—Ndaaree no o foti
horsinirde mo.

³⁷ Wobbe maḅbe mbi'i:

—Imo woodunoo baawḁe
wumtinde bumḁo, de o
waawaa hadude Laajaru
maayde naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

³⁸ Bernde Iisaa heccidi
katin, yehi tiimoyde
saabeere ndeen. Saabeere
ndeen wo loho uddiraako
hayre. ³⁹ Iisaa wi'i:

—Ittee hayre ndeen!

Marta, sakiike maayḁo
oon, wi'i mo:

—Joomam, tawan o luuḅii
joonin, sabo hannden woni
balde nay ko o wattiraa toon.

⁴⁰ Iisaa jaabii mo:

—Yalla mi wi'aay ma, si
a goondinii, a yi'an manngu
Laamḁo?

⁴¹ Be itti hayre ndeen. Iisaa
tiggiti kammu, wi'i:

—Baabiiwo, mido yettire
ko njaabanidaa kam ḁuum.

⁴² Miin kaa, mido anndi
nyannde fuu aḁa jaabanoo
kam. Ammaa wo saabe
yimḅe fiiliibe kam been
wadi de kaaldirmi ni, faa ḅe
ngoondina aan nuli kam.

⁴³ Caggal haalaaji diin, o
yeewnii semmbe, o wi'i:

—Laajaru, wurta yaasin!

⁴⁴ Maayḁo oon wurtii,
juude muudum e koyde

mum ina piilaa leppi, yeeso
muudum ḁu ina suddii. Iisaa
wi'i ḅe:

—Kaḅbitee mo, njoppon mo
o yaha!

*No waalde Saahiiḅe
dawriri faa nannga Iisaa*

*(Matta 26.1-5, Marku 14.1-
2, Lukka 22.1-2)*

⁴⁵ Heewḅe e Alhu-
udiyankooḅe warnooḅe to
Mariyama been nji'i ko Iisaa
wadi ḁuum, de ngoondini
ḁum. ⁴⁶ Ammaa wobbe

maḅbe njehi to Farisa'en,
kaaltani ḁum'en ko Iisaa wadi
ḁuum. ⁴⁷ Ndeen Farisa'en
e hooreḅe almaami'en
kawrunduri waalde Saahiiḅe
ndeen, mbi'i:

—Gorko o ina wada kaay-
eefiiji keewḁi. Noy ngadeten?

⁴⁸ Si en njoppirii mo nii fu,
jamaa oon fuu goondinan
mo. Ndeen kaa, Romankooḅe
ngaran mbonna nokku
meeden ceniido e lenyol
meeden ngol.

⁴⁹ Gooto maḅbe bi'eteḁo
Kayafas, laatiido Almaami
Mawḁo e hitaande ndeen,
wi'i ḅe:

—Onon kaa on anndaa fay
huunde. ⁵⁰ On anndaa nedḁo
gooto maayana yimḅe fuu
buri woodude e meeden diina
lenyol meeden fuu halka.

⁵¹ Tawi ko o haali ḁuum
yuuraay e hoore makko,
ammaa saabe wo o Al-
maami Mawḁo hitaande
ndeen, o sappake sanaa
Iisaa maayana lenyol ngool.

⁵² De wanaa lenyol ngool
tan o maayanta. Ko o
maayanta dey wo biḅḅe
Laamḁo sankitiibe been fuu
faa o hawrundura ḁum'en
laatoḅ gootum. ⁵³ Gilla

nyalooma oon, 6e ndawridi faa 6e mbara mo.

⁵⁴ Dum wadi de Iisaa seli yiiltaade hakkunde Alhudiyanke. O yuwi do o wonnoo doon, o yehi ngaluure wi'eteende Efrayim hettunde e ladde. O joododii toon e taalibaa6e makko.

⁵⁵ Tawi iidi Alhudiyanke mbi'eteendi Faltagol ndiin 6adake. Heew6e e yim6e leydi ndiin njehi Urusaliima faa laamna ko'e mu66en gilla iidi ndiin yottaaki. ⁵⁶ I6e piloo Iisaa. I6e keddii ley suudu dewal mawndu nduun, i6e kaalda, i6e mbi'a:

—Odon miiloo o waran e iidi ndiin naa on miilaaki?

⁵⁷ Tawi hoore6e almaami'en e Farisa'en njamiriino neddo fuu andudo to o woni haala faa o nanngée.

12

No Mariyama joordi nebbam dow koyde Iisaa

(Matta 26.6-13, Marku 14.3-9)

¹ Balde jeegom fadde iidi Faltagol yottaade, Iisaa yehi Baytaniya do Laajaru mo o iirtinnoo e maayde oon jeyaa doon. ² Be ndefani mo nyaamdu doon. Marta gollani 6e, Laajaru du wo gooto e nyaamdo6e e Iisaa been. ³ Ndeen Mariyama hooyi feccere liitere nebbam laabudam, uurdam, tiifudam coggu, joori dam dow koyde Iisaa, mooytiri de sukundu muudum. Suudu nduun

fuu heewi uurngol nebbam daam. ⁴ Gooto e taalibaa6e Iisaa been, dum woni Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon, wi'i:

⁵—Ko wadi de nebbam dam sonnaaka buudi cardi keme tati,* hokkee talkaa6e?

⁶ O wiiraay noon saabe imo yurmoo talkaa6e, ammaa saabe wo o gujjo wadi de o wi'i noon. Kanko woni kawjotoodo dannga jawdi ma66e, imo woowi wujjude ko resaa ley toon. ⁷ Iisaa wi'i:

—Celee debbo o. O resii dam faa nyannde ngateteemi e saabeere. ⁸ Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

No hoore6e almaami'en anniyorii warude Laajaru

⁹ Alhudiyanke heew6e paami Iisaa ina woni Baytaniya, njehi toon. Wanaa saabe Iisaa tan 6e njahani toon, wo faa 6e nji'a Laajaru iirtinaado oon du. ¹⁰ Ndeen hoore6e almaami'en ndawridi mbaran Laajaru du, ¹¹ sabo Alhudiyanke heew6e na cela jokkude 6e ina ngoondina Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40)

¹² Jaango majjum, jamaa keewdo wari hawrude e iidi ndiin nani Iisaa wo garoowo Urusaliima. ¹³ Be kooyi licce tamarooje, 6e njakkitowii mo. I6e yeewnoo, i6e mbi'a:

* 12:5 Buudi cardi keme tati ina fota e njobdi neddo hitaande.

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado oon![†] Jettooje ngoodanii mo, kanko kaananke Israa'iila!

¹⁴ Iisaa hefi molel araawa, waddii ngel. Dum foti e ko Binndi diin mbi'i:

¹⁵ «Taa kulee onon yimbe ngalluure Siyona!

Ndaaree, kaananke moodon ina wara,
ina waddii molel araawa.»[‡]

¹⁶ Wakkati oon taalibaaɓe makko been paamaayno ko dum woni. Ammaa gada Iisaa teddinaama, ɓe miccitii ko sappanoo e dow makko ley Binndi diin duum e no dum fuu dum hawriri e ko yimbe been ngadani mo. ¹⁷ Jamaa tawdanooɗo e Iisaa nde noddunoo Laajaru e ley saabeere de iirtinii dum ndeen, kam'en du ina kumpita yimbe kabaaru oon. ¹⁸ Duum wadi de yimbe heewɓe njehi njakkitowii mo sabo ɓe nanii o wadii maande haayniinde ndeen. ¹⁹ Ndeen Farisa'en mbi'unduri:

—On nji'ii, walaa fuu ko mbaawanden mo. Ndaaree no aduna oo fuu jokkiri mo.

²⁰ Woodi, ina woodi yuurube leydi Geres tawaabe hakkunde warɓe Urusaliima faa ndewa Laamɗo ley balde iidi deen. ²¹ Be ɓattitii Filipu jeyaado Baytisayda ley leydi Galili, ɓe mbi'i dum:

—Joomii amin, miden njidi yi'ude Iisaa.

²² Filipu yehi haalanowi Andire. Be njottinowi haala

kaan Iisaa. ²³ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Wakkati mo Laamɗo hollata teddeengal Bii Neddo oon yottake. ²⁴ Goonga kaalanammi on: si wabbere alkama uwake e leydi de nyolaay fu, heddoto wo wabbere wootere. Ammaa si nde uwake e leydi nde nyolii fu, nde riman faa heewa. ²⁵ Neddo fuu jiddo yonki muudum, mursan ki, ammaa jeebiido yonki mum e adunaaru ndu, damman ki, heɓan nguurndam ndu-umiidam. ²⁶ Si neddo ina yidi gollande kam fuu, jokka kam. Do ngonumi fuu, doon golloowo am du wonata. Baabiiwo teddinan gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde muudum

²⁷ —Joonin ɓernde am torrake. Dume mbi'ammi? Mi wi'an Abba hisinam e wakkati o naa? Mi waawaa wi'ude noon sabo wakkati o ni waddi kam. ²⁸ Abba, mawnin innde maa.

Ndeen daande yuuri dow kammu wi'i:

—Mi mawninii nde, mi mawninan nde katin.

²⁹ Nde yimbe darinoobe doon been nannoo daande ndeen, mbi'i dum wo riggaango kammu. Wɓɓe mbi'i:

—Maleyka haaldi e makko!

³⁰ Iisaa wi'i ɓe:

—Wanaa saabe am daande ndeen wardi, wo saabe moodon. ³¹ Joonin adunaaru ndu sarete. Joonin laamiido adunaaru bonɗo oon faddete

[†] 12:13 Jabuura 118.25-26. [‡] 12:15 Jakariyaa 9.9.

yaasin. ³² Miin le, si mi toownaama e leydi ndi, mi foodan yimbe fuu ngara to am.

³³ Tawi haalaaji diin o saporii no o maayrata. ³⁴ Yimbe been njaabii mo, mbi'i:

—Tawreeta oon anndinii min Almasiihu wo dumotoodo. Noy aan mbiirataa sanaa Bii Neddo oon toownee? Moy woni Bii Neddo oon?

³⁵ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Annoora ina wondi e moodon wakkati seeda tafon. Njahon gilla annoora ina heddii e moodon, taa nimre hippoo on. Jahoowo ley nimre anndaa do yahata. ³⁶ Ngoondinee annoora gilla imo wondi e moodon yalla odon laatoo biibe annoora.

Noyimbe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu dum tan, yehi suudowii be. ³⁷ Maandeeji kaayniidi di o wadi yeeso mabbe diin fuu, wadaay de be ngoondini mo, ³⁸ faa haala annabi Esaaya kaan tabita:

«Joomiraado, moy goondini waaju amin oon?

Moy ganginanaa baawde Joomiraado?»§

³⁹ Be mbaawaano goondinde, sabo Esaaya wi'iino du:

⁴⁰ «Laamdo wumnii gite mabbe,

yoornii berde mabbe,

taa gite mabbe nji'a,

taa berde mabbe paama,

taa be tuuba, de o danna

be.»*

⁴¹ Esaaya wi'ii dum nde yiinoo darja Iisaa, de haali haala makko.

⁴² Ammaa dum fuu e laataade, hooreebe Alhuudiyankooobe heewbe ngoondinii Iisaa. De wo saabe Farisa'en wadi de be kuli hollude be ngoondinii taa be mburtinee ley waa-jordu. ⁴³ Sabo yimbe mana be, dum burani be Laamdo mana be.

⁴⁴ Iisaa yeewnii, wi'i:

—Goondindo kam, wanaa miin tan goondini, ammaa goondinii Nuldo kam oon du.

⁴⁵ Neddo fuu jido kam, yi'ii Nuldo kam oon. ⁴⁶ Miin, mi warii ley adunaaru ndu wo mi annoora, faa goondindo kam fuu taa heddo ley nimre.

⁴⁷ Si neddo nanii waaju am de jokkaay dum fu, wanaa miin sarotoo dum.

Sabo mi waraay faa mi saroo adunaaru, ammaa wo faa mi hisina ndu ngardumi.

⁴⁸ Caliido kam de jabaay waajuuji am fu, ina jogii carotoodo. Haala ka kaalumi kaan sarotoo dum nyalaande sakitotoonde.

⁴⁹ Sabo ko kaalumi duum yuuraay e am. Baabiiwo nuldo kam oon hokki kam yamiroore ko kaalammi e ko mbaajotoomi.

⁵⁰ Mido anndi yamiroore makko ina hokka nguurn-dam nduumiidam. Duum wadi de ko kaalumi duum fuu, wo ko Baabiiwo wi'i kam mi haala.

13

No Iisaa lootiri koyde taalibaabe muudum

¹Gilla iidi Faltagol yottaaki, Iisaa ina anndi wakkati mo dillata adunaaru faa yeccoo to Baabiiwo oon warii. To adunaaru ga imo yidi yimbe makko, imo yidi 6e kaddi njinngu fuu. ²Wakkati mo 6e kiirtotoo oon, Ibiliisa watti e bernde Yahuuda 6ii Simon Isikariyotto jambaade mo. ³Iisaa na anndi Baabiiwo wattii huunde fuu e junngo muudum, ina anndi to Laamdo yuuri, to Laamdo yeccotoo du. ⁴O ummii e hiraande ndeen, o 6ortii saaya makko, o hooyi gudel, o fiili e makko. ⁵Ndeen o wayli ndiyam e kaakol lootorkol, o naati e lootude koyde taalibaabe makko, imo yiggira de gudel ngel o fiilii ngeel. ⁶Nde o yottinoo Simon Piyeer ndeen, wi'i mo:

—Joomam, aan lootata koyde am naa?

⁷Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A faamaay ko ngadammi duum tafon, de a faamowan caggal joonin.

⁸Piyeer wi'i mo:

—A lootataa koyde am abada!

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mi lootanaay ma koyde maa fu, a walaa ngedu to am.

⁹Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam! Si wo noon, taa haadu e koyde am tan, lootu juude am e hoore am du.

¹⁰Iisaa wi'i mo:

—Lootiido fuu wo laabudo. Walaa ko lootee si wanaa

koyde muudum tan. Onon on laabu6e, de wanaa on fuu.

¹¹Tawi imo anndi jambotodo mo oon. Dum wadi de o wi'i wanaa on fuu ngonni laabu6e.

¹²Nde Iisaa lootunoo koyde ma66e ndeen, hooyi saaya muudum, 6ornii, joodii katin, wi'i 6e:

—On paamii ko ngadumi on duum naa? ¹³Odon noddira kam «Moodibbo», odon noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton duum wo goonga, sabo duum ngonumi.

¹⁴Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo, mi lootii koyde mon, tilay onon du lootunduron koyde.

¹⁵Ko ngadumi on duum wo tindinoore faa onon du, ngadunduron hono ko ngadumi on duum. ¹⁶Goonga kaalanammi on: maccudo 6uraa joomum teddude, nulaado du 6uraa nuldo dum.

¹⁷Joonin kaa on paamii dum. Sini on njokkirii noon fu, barke na woodanii on.

¹⁸Wanaa haala mon on fuu kaalumi. Mido anndi 6e cubiimi 6een, de sanaa ko Binndi diin mbi'i duum tabita: «Nyaamdudo e am oon, kam latiri kam teppere muudum.»*

¹⁹Gilla joonin mido haalana on dum, fadde majjum e yottaade, faa nde dum yottii fuu, ngoondinon miin woni mo ngonumi.

²⁰Goonga kaalanammi on: neddo fuu jabbiido mo nulumi, jabake kam. Neddo fuu jabbiido kam, jabake Nuldo kam oon du.

* 13:18 Jabuura 41.10.

No Yahuuda jamborii Iisaa
(*Matta 26.20-25, Marku*
14.17-21, Lukka 22.21-23)

²¹ Caggal Iisaa haalii haalaaji dī fu, bernde muudum metti sanne, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²² Taalibaaḅe been yeewunduri. Be paamaay mo o haalata haala mum. ²³ Gooto e taalibaaḅe been, mo Iisaa horsini oon, ina joodii dakkol muudum. ²⁴ Simon Piyeer tamyani mo gite o yama Iisaa haala moy haalata.

²⁵ Taalibbo oon wahii dakkol makko, wi'i:

—Joomam, dum wo moye mbi'ataa?

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mo kokkammi lonngere nde cuuwammi nde oon.

O suuwi nde, o hokki Yahuuda ḅii Simon Isikariyotto oon. ²⁷ Nde Yahuuda jaḅunoo lonngere ndeen, Seydaani naati dum. Iisaa wi'i mo:

—Wadu ko ngadataa duum law!

²⁸ Tawi fay gooto e joodiibe doon been faamaay ko Iisaa haalani mo duum. ²⁹ Sabo ko Yahuuda tiigii dannga ceede maḅḅe duum, yoga miilii Iisaa wi'i o somonowoo iidi, naa danya ko o hokki talkaaḅe. ³⁰ Nde Yahuuda nanngunoo lonngere ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo dum jemma.

Haala yamiroore heyre

³¹ Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa wi'i:

—Joonin Bii Neddo teddi-naama, Laamdo du teddini-raama saabe makko. ³² Si Laamdo teddiniraama saabe makko,† kam du teddinan mo e hoore muudum, teddinan mo law. ³³ Sukaaḅe am, mido wondi e moodon seeda tafon. On piloto kam. Mido wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi Alhudiyanḅooḅe: on mbaawaa yaade to njahammi toon. ³⁴ Mido hokka on yamiroore heyre: njidunduree! Hono no njidirmi on ni, onon du njidunduron noon. ³⁵ Wo noon yimḅe fuu annditirta wo on taalibaaḅe am, ko njidundurdon duum.

No Iisaa holliri Piyeer
wi'an anndaa dum
(*Matta 26.31-35, Marku*
14.27-31, Lukka 22.31-34)

³⁶ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam, toy njahataa?

Iisaa jaabii mo:

—To njahammi joonin toon, a waawaa jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan kam!

³⁷ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ko wadi de mi waawaa jokkude ma joonin? Yonki am kokkitirammi saabe maada.

³⁸ Iisaa jaabii mo:

—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Goonga kaalanammaami: fadde ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

† **13:32** Fuddoode aaya 32, «Si Laamdo teddiniraama saabe makko», tawaaka e dereeji ḅurdi fuu ḅooyude diin.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

¹ Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been:

—Taa umminee hakkillooji mon. Ngoondinee Laamdo, ngoondinee kam miin du.

² Cuudi keewdi ina ngoni ley wuro Baaba am. Si dum wanaano goonga mi haalantaa on dum. Mi yahan, mi moyyinanowa on nokku toon. ³ Ndelle, si mi moyyinanowii on nokku, mi wartan katin mi hooya on faa onon du ngonon to ngonammi toon. ⁴ Odon anndi laawol njahoowol to njahammi toon.

⁵ Tomaa wi'i mo:

—Joomii amin, min andaa to njahataa, noy min anndirta laawol muudum?

⁶ Iisaa jaabii mo:

—Miin woni laawol, miin woni goonga, miin woni nguurdam. Fay gooto waawaa yahude to Baabiiwo si rewaay to am. ⁷ Si odon anndi kam, on anndan Baaba am oon du. Gilla joonin odon anndi mo, on nji'ii mo du.

⁸ Filipu wi'i mo:

—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, duum ina heya min.

⁹ Iisaa wi'i mo:

—Filipu, no ngondirmi e moodon faa booyi nii fuu, de faa hannden a anndaay kam naa? Jiddo kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo»? ¹⁰ Yalla a goondinaay mido woni e Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni e am naa?

Waajuuji di mbaajiimi on diin fuu, yuuraay e hoore am. Wo Baabiiwo gondo e am oon gollata golle muudum. ¹¹ Ngoondinee kam ko mbiimi mido woni ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley am. Fay si on ngoondinaay haala ka, ngoondiniron kam saabe golleeji diin. ¹² Goonga kaalanammi on: neddo fuu goondindo kam, kam du gollan golleeji di ngollammi diin, gollan ko buri di, sabo mi yahan to Baaba am. ¹³ Mi wadanan on huunde fuu ko njaaridon Laamdo saabe am. Mi wadan dum faa Baabiiwo teddiniree saabe Biddo oon. ¹⁴ Si won ko njaaridon Laamdo saabe am, mi wadanan on.

No Iisaa wi'iri nuldun Ruuhu Ceniido

¹⁵ —Si odon njidi kam, on njokkan jamirooje am. ¹⁶ Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo goddo, wonda e moodon faa abada. ¹⁷ Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru waawaa jabude mo, sabo nji'ataa mo, anndaa mo. Onon le, odon anndi mo sabo imo wondi e moodon, o heddoto ley moodon du. ¹⁸ Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi wartowan to moodon. ¹⁹ Si booytii seeda aduna oo yi'ataa kam katin. De onon kaa, on nji'an kam. Saabe mido wuuri, onon du on mbuuran. ²⁰ Nyannde ndeen on paaman mido woni ley Baabiiwo, odon ngoni e am, mido woni e moodon. ²¹ Neddo fuu tiigiido jamirooje am de jokki de, kam woni jiddo kam. Jiddo

kam, Baaba am yidan dum. Miin du, mi yidan dum, mi banginanan dum hoore am.

²² Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariyotto oon, jaabii mo, wi'i:

—Joomam, noy banginirantaa min hoore maa, tawee a banganaay adunaaru?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si neddo ina yidi kam, jokkan haala am. Baaba am du yidan dum. Miin e Baaba am oon min ngaran to muudum min njoododoo e muudum. ²⁴ Neddo fuu mo yidaa kam, jorkataa haala am. Haala ka nanoton kaan, ka wanaa haala am, wo ka haala Baabiiwo nuldo kam oon. ²⁵ Dum kaalanammi on gilla mido tawdaa e moodon.

²⁶ Ruuhu Ceniido, Balloowo on mo Baabiiwo nuldata on e dow innde am oon, kam andinta on kulle fuu. O miccintinan on ko mbaajinoomi on duum fuu.

²⁷ Jam njoppidammi on, jam am kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa on no aduna oo hokkirta on ni. Taa umminee hakkillooji mon, taa kulee.

²⁸ On nanii ko mbiimi on: «mi yahan, de caggal duum mi warta to moodon.» Si on njidii kam fu, on ceyoto ko njahammi to Baabiiwo, sabo Baabiiwo guri kam teddude. ²⁹ Mi haalanii on joonin gilla dum waraay, faa si dum warii fu, ngoondinon.

³⁰ Mi haaldataa e moodon ko heewi katin, sabo laamiido adunaaru bondo oon ina wara. Fay huunde o waawanaa kam. ³¹ Ammaa ko Baabiiwo yamiri kam, wo duum ngadammi, faa

adunaaru faama mido yidi dum. Ummee, ndillen do!

15

No Iisaa wi'iri kam woni cabiihi ngoongalaahi

¹ —Miin woni cabiihi ngoongalaahi, Baaba am woni jom ngesa cabiije.

² Lical am dimaral fuu o tayan dum. Dimoowal du fuu, o saltoto dum faa beyda rimude. ³ Onon du, gilla joonin on laabu6e saabe waaju mo mbaajimi on oon.

⁴ Ngonee e am, miin du mi wonan e moodon. Hono

no lical cabiihi waawiraa rimude e hoore muudum sanaa tawee ingal woni e cabiihi ni, hono noon onon du, on mbaawaa rimude si on ngonaay e am. ⁵ Miin woni cabiihi, onon ngoni licce. Neddo fuu gondo e am,

tawi miin du mido woni e muudum, riman faa heewa. On mbaawaa wadude fay huunde si on ngalaa e am.

⁶ Neddo fuu mo wonaay e am, faddete yaasin hono no lical tayaangal ni, de yooraa. Licce joorde deen kawrundurte, paddee ley yiite, de ku66a.

⁷ Si odon ngoni e am, waaju am du ina woni e moodon fu, nyaagee Laamdo ko muuydon fuu on ke6an. ⁸ Si on ndimii faa heewii, duum hollan wo on taalibaa6e am.

Ndeen Baaba am mawninte. ⁹ Hono no Baabiiwo yidiri kam noon, miin du njidirmi on. Ngonee ley njinngu am.

¹⁰ Si on njokkii jamirooje am, on ngonan ley njinngu am hono no njokkirmi jamirooje

Baaba am de ngonumi e njinngu muudum ni.

¹¹ Mi waajake on dum faa seyo am wona ley moodon, de seyo mon ngoon laatoo hi66ungo. ¹² Inan yamiroore am: njidunduree hono no njidirmi on ni. ¹³ Huunde fuu buraa njinngu ngu do mawnude: neddo hokkitira yonki muudum saabe yigiraa6e muudum. ¹⁴ Onon, wo on yigiraa6e am, si on ngadii ko njamirmi on duum. ¹⁵ Mi noddirtaa on maccu6e katin sabo maccudo anndaa ko joomum gollata. De mi noddirii on yigiraa6e, sabo ko narrumi Baaba am duum fuu, mi anndinii on. ¹⁶ Wanaa onon cubii kam, wo miin subii on de yamiri on njahon ndimowon 6i66e, de 6i66e moodon keddo, faa Baabiiwo hokka on huunde fuu ko nyaagoridon saabe am. ¹⁷ Inan ko njamirammi on: njidunduree.

No aduna o wanyiri Iisaa e taalibaa6e muudum fuu

¹⁸ —Si yim6e adunaaru been ina mbanyi on fu, anndee, miin 6e artii wanyude. ¹⁹ Sini on laatakeno adunankoo6e fu, 6e njidanno on. Ammaa on nganaa adunankoo6e. Mi subake on mi senndii on e yim6e adunaaru. Dum saabanii 6e wanyude on. ²⁰ Miccitee ko mbi'unoomi on duum: «Maccudo buraa joomum.» Si 6e torrii kam, 6e torran on, onon du. Si 6e njokkii haala am, 6e njokkan haala moodon kaan du. ²¹ Be

ngadiranan on dum fuu saabe am, sabo 6e anndaa Nuldo kam oon. ²² Si mi waraayno, mbaajimi 6e, 6e ngalaano hakke. De joonin kaa mi warii, mi waajake 6e, 6e ngalaa geldol fuu e dow hakkeegi ma66e. ²³ Neddo fuu banyudo kam, wanyii Baaba am oon du. ²⁴ Mi gollii golleeji yeeso ma66e di fay gooto gollaay. Si mi gollaayno kujje deen fu, 6e ngalaano hakke. Ammaa joonin 6e nji'ii de fuu, de i6e keddi i6e mbanyi kam, miin e Baaba am. ²⁵ Dum wadii faa tabintina ko winndaa ley Tawreeta ma66e: «Be mbanyii kam 6olum.»*

²⁶ Ruuhu Goonga yuuroowo to Baabiiwo, Balloowo on mo nuldammii on oon, nde wari fu, kam seedantoo kam. ²⁷ Onon du, on ceedanto kam sabo odon ngondi e am gilla fuddoode.

16

¹ —Mi waajake on dum faa taa njoppon goondinal. ² Be mburtinan on cuudi baajordi. Wakkati warowan nde bardo on fuu miilotoo wadii ko weli Laamdo. ³ Be ngadan dum sabo 6e anndaa Baabiiwo oon, 6e anndaa kam miin du. ⁴ Mi waajake on dum, faa nde wakkati oon waroyi fu, miccodon mi haalaniino on dum.

Haala golle Ruuhu Ceniido

—Mi haalanaay on gilla arande sabo mido wondi e moodon. ⁵ Joonin inan mido yeccoo to Nuldo kam

* 15:25 Jabuura 35.19, 69.5.

oon, de fay gooto moodon yamaay kam to njahammi. ⁶ On cunake sanne saabe ko kaalanmi on duum. ⁷ Dum fuu e laataade, mido haalana on goonga: mi yaha ni buri nafude on. Sabo si mi yahaay, Balloowo on oon warataa to moodon. De si mi yehii, mi nuldani on mo. ⁸ Si o warii fu, o laabinanan yimbe adunaaru dow hakkeji muβben e dow fonnditaare e sariya. ⁹ Dow hakkeji, sabo be ngoondinaay kam. ¹⁰ Dow fonnditaare, sabo mido yeccoo to Baabiiwo oon, on nji'ataa kam katin. ¹¹ Dow sariya du, sabo laamiido adunaaru bonfo oon saraama.

¹² Mido jogii ko heewi katin ko mi waajoo on, ammaa on mbaawtataa dum joonin. ¹³ Nde Ruuhu Goonga oon wari fuu, dowan on faa paamon goonga fuu. Sabo ko o haalata duum wanaa e makko yuurata. Wo ko o nani o haalanta on, o humpitan on ko waroyta. ¹⁴ O teddinan kam, sabo o hooyan ko njeymi duum, de o humpita on. ¹⁵ Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miin jeyi. Dum wadi mbiimi o humpitan on ko o hebi e am duum.

No mettorgal waylitortoo seyo

¹⁶ —Si booytii seeda, on nji'ataa kam, de si booytowii seeda katin, on nji'owan kam.

¹⁷ Yoga e taalibaaβe makko been yamunduri, mbi'i:

—Dume woni maanaa haala makko ko o wi'i «si booytii seeda, on nji'ataa

kam de si booytowii seeda fu, on nji'owan kam katin»? Dume woni maanaa ko o wi'i «sabo mi yahan to Baabiiwo» duum?

¹⁸ Be mbi'i:

—«Si booytii seeda», dume dum fiirtata? Min paamaay ko o wi'i duum.

¹⁹ Iisaa faamii iβe njidi lamndaade dum, de wi'i βe:

—Odon yamundura maanaa haala am ka: «Si booytii seeda on nji'ataa kam, de si booytowii seeda fu, on nji'owan kam katin.»

²⁰ Goonga kaalanammi on: on mboyan, on mboytoto, tawee yimbe adunaaru been ina ceyii. On cunoto, ammaa cunu moodon waylitoto seyo. ²¹ Si debbo na rima fu, bernde muudum mettan sabo wakkati muudum warii. Ammaa si cukalel ngel rimaama fu, o miccitataako naawalla ndimu makko saabe seyo ko o hebi βidfo ley adunaaru duum. ²² Onon du hono noon cunortodon joonin, ammaa mi yiitan on katin, de berde moodon ceyoo sanne. Ndeen fay gooto waawaa bonnude seyo moodon. ²³ Nyannde ndeen, on yamataa kam fay huunde. Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko nyaagidon Baabiiwo oon, hokkiran on saabe am. ²⁴ Faa joonin, walaa fuu ko nyaagoridon saabe am. Nyaagee, on keβan, faa seyo moodon heewa.

Haala jaalagol Iisaa adunaaru

²⁵ —Ko kaalanmi on joonin duum wo haala kippaaka. De wakkati waran mo mi hip-pataa haala. Ndeen kaa mi haalanan on haala Baabiiwo faa laa6a. ²⁶ Nyannde ndeen on nyaagorto Laamdo saabe am. Mi wi'aay mi nyaaganto on Baabiiwo, ²⁷ sabo Baabi-iwo e hoore muudum ina yidi on. O yidirii on saabe ko njidudon kam, on ngoondinii to Laamdo yuurumi. ²⁸ Mi yuurii to Baabiiwo, mi warii e adunaaru. Joonin mido dilla adunaaru ndu, mi yecco to Baabiiwo.

²⁹ Taalibaabe makko mbi'i mo:

—Joonin kaa, a haalii faa laabi, walaa fuu ko kippudaa. ³⁰ Joonin kaa, min paamii ada anndi huunde fuu, a haajaaka fay gooto yame. Saabe duum wadi de min ngoondini wo a yuurudo to Laamdo.

³¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Joonin, on ngoondinii naa? ³² Wakkati ina wara, o warii joonin, do on fuu caakotodon, mono fuu hoota suudu muudum, njoppon kam mi perwudo. Ammaa mi wanaa perwudo, sabo Baabiiwo oon ina wondi e am. ³³ Mi haalanii on dum, faa ke6on jam ley gondal am. Ley adunaaru ndu on ke6an torra, ammaa cemmbee 6erde mon, sabo miin, mi jaalake adunaaru ndu!

17

No Iisaa du'orii saabe taal-ibaabe muudum

¹ Nde Iisaa waajinoo waajuuji diin ndeen, tiggitii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, wakkati oon warii, teddin Biya, faa Biya oon du teddine. ² Sabo a hokkii mo baawde dow neddo fuu, faa o hokka 6e kokkudaa mo been fuu nguurdam nduumiidam. ³ Nguurdam nduumiidam wo annude ma, aan Laamdo gooto goongaajo oon, e annude Iisaa Almasihu mo nuldaa oon. ⁴ Mi teddinii ma e dow leydi ndi, mi yottinii gollal ngal kokkudaa kam mi golla ngaal. ⁵ Joonin kaa, Baabiiwo, teddinam yeeso maa darja mo ngoodunoomi to maada gilla adunaaru ndu tagaaka.

⁶ Yim6e 6e kokkudaa kam e adunaaru ndu been, mi 6anginanii dum'en innde maa. Aan jeyi 6e, a hokkii kam 6e, i6e njokki haala maa. ⁷ Joonin kaa, 6e anndii ko kokkudaa kam duum fuu to maada yuuri, ⁸ sabo mi haaltanii 6e haalaaji di kokkudaa kam diin. Be njabii di, 6e kebii tanny-oral wo to maada yuurumi, 6e ngoondinii aan nuli kam. ⁹ Mido nyaage saabe ma66e. Mi nyaagataako saabe adunaaru nduun, mido nyaagoo saabe 6e kokkudaa kam been, sabo aan jeyi 6e. ¹⁰ Be njeymi fuu, wo aan jeyi, 6e njeydaa fuu, wo miin jeyi. Mi teddiniraama saabe ma66e. ¹¹ Joonin mi heddataako ley adunaaru katin. To maada njahammi. De kam6e kaa, 6e keddoto

e mayru. Aan Baabiiwo Ceniido, reenir 6e baawde innde maada nde kokkudaa kam ndeen, faa 6e laatoo gootum hono no meeden ni. ¹²Nde ngondunoomi e ma66e ley adunaaru ndu ndeen, mi reenirii 6e baawde innde maa nde kokkudaa kam ndeen, mi tinnake e ma66e. Fay gooto halkaay si wanaa jeydo halkude oon, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita. ¹³Joonin kaa mido wara to maada. Mido haala haalaaji di gilla mido heddi e adunaaru ndu tafon, faa seyo am heewa ley ma66e. ¹⁴Mi yottinani 6e haala maa. Adunaaru ndu wanyii 6e, sabo 6e njeyaaka e mayru, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁵Mi nyaagaaki ittaa 6e e adunaaru ndu, de mido nyaage ndeenaa 6e e bondo oon. ¹⁶Be njeyaaka e adunaaru ndu, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁷Ceniraa 6e e goonga.* Haala maa woni goonga. ¹⁸Hono no nulirdaa kam e adunaaru ndu noon, miin du nulirmi 6e e mayru. ¹⁹Mido senira hoore am saabe ma66e, faa kambe du 6e laatoo seniraa6e goonga.

²⁰Wanaa saabe ma66e tan nyaagantomaami. Mido nyaaganoo du saabe goondinir6e kam e waaju-uji ma66e been. ²¹Mido nyaage faa 6e fuu 6e laatoo gootum. Hono no aan Baabiiwo ngonirdaa e am noon, e miin du ngonirmi e

maada, kam6e du 6e ngona e meeden, faa adunaaru ndu goondina aan nuli kam. ²²Mi hokkii 6e teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal, faa 6e laatoo gootum, hono no laatoriden gootum ni, ²³miin e ma66e, aan du e am. Dum wo faa 6e laatodoo gooto ki66udo. Ndeen adunaaru ndu faaman aan nuli kam, ndu faaman du ada yidi 6e hono no njidirdaa kam ni. ²⁴Baabiiwo, mido yidi 6e kokkudaa kam been ngonda e am nokku fuu do tawaami, faa 6e nji'a teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal sabo a yidii kam gilla adunaaru ndu joyyinaaka.

²⁵Baabiiwo ponnditiido, adunaaru ndu anndaa ma, de miin kaa mido anndi ma. Bee do du ina anndi aan nuli kam. ²⁶Mi anndinii 6e ko ngondaa, mi beydan anndinde 6e, faa njinggu ngu njiddaa kam nguun wona e ma66e, miin du mi wona e ma66e.

18

*No Iisaa nanngiraa
(Matta 26.47-56, Marku
14.43-50, Lukka 22.47-53)*

¹Nde Iisaa du'inoo dum fu, yaadi e taalibaa6e muudum, peyyiti gooruwol bi'eteengol Kedoron. Toon na woodi nokku keewdo ledde. Be naati toon. ²Yahuuda jambotoodo mo oon ina anndi nokku oon, sabo Iisaa e taalibaa6e muudum ina mboowi hawritinde toon.

* **17:17** E ley geresankooe haala Senude kaan ina holla ko Laamdo suhii de senndi faa golla muuyde muudum.

³ Yahuuda yaari oorngal sordaasiibe e golloobe yuuruibe to hooreeibe almaami'en e Farisa'en. Be ngari toon, iibe njogii fitillaaji e jaynorde e kabitirde. ⁴ Iisaa ina anndi ko warata e muudum fuu, jakkitii 6e, wi'i:

—Moy pilotodon?

⁵ Be njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

O wi'i 6e:

—Wo miin.

Yahuuda jambotoodo mo oon du ina darii doon ina wondi e ma66e. ⁶ Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin» ndeen, 6e njaatiri gada 6e caami e leydi.

⁷ Iisaa yami 6e katin:

—Moy pilotodon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Mi wi'ii on, wo miin! Si wo miin pilotodon, accee 6ee kaa njaha.

⁹ Noon dum laatorii, faa haala Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay gooto e 6e kokkudaa kam 6een.»

¹⁰ Simon Piyeer ina jogii kaafaahi, soorti ki, soppi maccudo Almaami Mawdo nowru nyaamru faa ndu tayi. Golloowo oon ina wi'ee Malkus. ¹¹ Ndeen Iisaa wi'i Piyeer:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum. Ada miilii mi yardataa horde torra nde Baabiwo hokki kam ndeen naa?

¹² Doon sordaasiibe e mawdo mu66en e gollanoobe hooreeibe Alhuudiyankooobe nanngi Iisaa, ka66i dum.

¹³ Be njaari dum to Annas

tafon. Annas wo esoo Kayafas laatiido Almaami Mawdo ley hitaande ndeen. ¹⁴ Tawi kanko Kayafas oon dawrannoo hooreeibe Alhuudiyankooobe dabare, tindini 6e, wi'i: ko 6uri woodde e yimbe lenyol ngol, neddo gooto maayana 6e.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57)

¹⁵ Simon Piyeer e taalibaajo goddo njokki Iisaa. Taalibaajo oon ina anndunduri e Almaami Mawdo oon, duum wadi de o hebi naad-dude e Iisaa galle Almaami Mawdo oon. ¹⁶ Piyeer kaa darii yaasin to dammbugal toon. Taalibaajo anndundurdo e Almaami Mawdo oon, yalti haaldi e debbo doomoowo dammbugal ngaal oon, nanni Piyeer. ¹⁷ Kordo doomoowo dammbugal oon yami Piyeer:

—Aan le, a wanaa gooto e taalibaa6e gorko oon naa?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Mi wanaa!

¹⁸ Tawi golloobe e doomoobe ku66iino yiite ina yuuloo sabo jaangol ina woodi. Piyeer du na darodii e ma66e ina yuuloo.

No maw6e diina carorii Iisaa

(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71)

¹⁹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Iisaa haala taalibaabe muudum e waajum. ²⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

* 18:14 Yuhanna 11.49-50.

—Mi ɓanginanii adunaaru ndu waaju am. Wakkati fuu mido waajoo ley cuudi baajordi e ley suudu de wal mawndu to Alhuudiyankooɓe fuu kawritata toon. Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka. ²¹ Ko saabii ada yama kam? Yamu hettindaniibe kam been. Kamɓe kaa, ibe anndi ko mbaajjimi dum.

²² Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, gooto e doomoobe been feenyi dum, wi'i:

—Nii njaabortodaa Almaami Mawdo naa?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ko boni mbiimi, haalanam ko boni e majjum. Si tawii ko woodi mbiimi du, ko wadi de piidaa kam?

²⁴ Ndeen Annas nuldi mo to Kayafas Almaami Mawdo oon, imo haɓɓaa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin

(*Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62*)

²⁵ Simon Piyeer ina darii toon ina yuuloo. Be mbi'i mo:

—Aan, a wanaa gooto e taalibaaɓe makko been naa?

O yeddi, o wi'i:

—Mi wanaa!

²⁶ Gooto e gollooɓe Almaami Mawdo oon, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muudum oon, wi'i:

—Wanaa mi yiidii ma e makko ley nokku keewdo leɗɗe toon naa?

²⁷ Piyeer yeddi katin, de wakkati oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu

(*Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5*)

²⁸ Caggal duum, ɓe itti Iisaa to Kayafas gilla fajiri kecco, ɓe njaari mo to laamordu goforneer oon. Yaaruɓe mo been naataay suudu nduun, sabo si ɓe naatiino fu, ɓe tuunan e ley diina, de ɓe mbaawaa nyaamude nyaamdu iidi Faltagol nduun. ²⁹ Pilaatu, goforneer oon, yalti yehi to maɓɓe yaasin toon, wi'i ɓe:

—Dume peldoton gorko o?

³⁰ Be njaabii mo:

—Si o gollaayno ko boni, min ngaddataano mo to maada.

³¹ Ndeen Pilaatu wi'i ɓe:

—Njaaree mo, carodon mo sariya moodon.

Alhuudiyankooɓe been njaabii:

—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.

³² Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muudum kaan tabitiri. ³³ Pilaatu yeccii naati laamordu nduun, noddi Iisaa, wi'i dum:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Aan e hoore maa wi'i noon naa wobɓe narrudaa?

³⁵ Pilaatu jaabii mo:

—Miin, mi Alhuudiyanke naa? Dume ngadudaa de lenyol maa e hooreeɓe almaami'en ngaddi ma to am?

³⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Laamu am jeyaaka e adunaaru ndu. Sini ingu jeyanoo e adunaaru ndu,

golloo6e am kabanno taa mi naata juude hooree6e Alhuudiyankoo6e. De si goonga laamu am yuuraay e adunaaru ndu.

³⁷ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Ndelle, a kaananke naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali, wo mi kaananke. Walaa fuu ko ndimiraami de ngarmi ley adunaaru ndu si wanaa faa mi seedoo goonga. Neddo fuu jiddo goonga, ina nana daande am.

³⁸ Pilaatu wi'i mo:

—Goonga? Dume woni goonga?

Nde Pilaatu yamunoo dum fu, yalti katin, tawtowi Alhuudiyankoo6e been to yaasin toon, wi'i 6e:

—Mi he6aay feloore fay wootere e makko. ³⁹ Kaa ley al'aada moodon, iidi Faltagol fuu mido yoofana on kasunke gooto. Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

⁴⁰ Be fuu 6e peekii, 6e mbi'i:

—Wanaa oon, Barabas min njidi.

Barabas le wo muurtunoodo.

19

¹ Ndeen Pilaatu yamiri Iisaa nanngée, fiyee dorri.

² Sordaasiibe been canyi taarde gi'e, kippi e hoore makko, 6orni mo saaya mbodeeha.* ³ Be 6attitii mo, i6e mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e!

I6e peenya mo. ⁴ Pilaatu yalti katin, wi'i Alhuudiyankoo6e been:

—Mi wurtinan mo faa andon mi he6aay feloore fay wootere e makko.

⁵ Ndeen Iisaa wurtinaa yaasin ina hippii taarde gi'e ndeen, ina 6ornii saaya mbodeeha kaan. Pilaatu wi'i 6e:

—Inan gorko oo!

⁶ Nde hooree6e al-maami'en e golloo6e mu66en been njiinoo mo ndeen, peekii mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu wi'i 6e:

—Nanngée mo onon tonton mo, sabo miin kaa, mi he6aay feloore e makko.

⁷ Alhuudiyankoo6e njaabii mo:

—O luttii sariya amin. E ley sariya amin oon kaa tilay o waree, sabo o wadii hoore makko o Bii Laamdo.

⁸ Nde Pilaatu nannoo haala kaan ndeen, kulol muudum 6eydii. ⁹ O naati suudu nduun katin o wi'i Iisaa:

—Toy yuurataa?

Iisaa jaabaaki mo fay huunde. ¹⁰ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Yalla a haaldataa e am naa? Yalla a anndaa mido waawi yoppude ma, mido waawi tontude ma?

¹¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si wanaa Laamdo hokki ma baawde, a waawanaa kam fay huunde. Duum wadi de gattudo kam e junngo maada oon ina 6uri maa hakkeji.

* 19:2 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

¹² Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude mo. Dum wadi de Alhuudiyankoo6e ina peekoo, ina mbi'a:

—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo kaananke Roma mawdo oon. Neddo fuu gadudo hoore muudum kaananke wo ganyo kaananke Roma.

¹³ Nde Pilaatu nanoo haalaaji diin ndeen, wurtini Iisaa, joodii dow joodorgal sariya, nokku bi'eteedo Kaaye Cehaade (e ibraninkoore na wi'ee Gabbata).

¹⁴ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wi'i Alhuudiyankoo6e:

—Inan kaananke moodon!

¹⁵ Be yeewnii semmbe:

—War mo! War mo! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu jaabii, wi'i:

—Mi tonta kaananke moodon oon naa?

Hooree6e almaami'en been mbi'i:

—Min ngalaa kaananke si wanaa kaananke Roma mawdo oon.

¹⁶ Ndeen o hokki 6e Iisaa faa 6e tontowa dum.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)

Ndelle sordaasiibe been nanngi Iisaa, njaadi e muudum. ¹⁷ Iisaa yalti ina ronndii leggal muudum palaangal faa yottii nokku bi'eteedo Laalagal Hoore (e ibraninkoore na wi'ee Golgata).

¹⁸ Doon 6e tontidi mo

e wo66e dido: oo gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina tummbii. ¹⁹ Pilaatu yamiri 6e mbinnda e alluwal, 6e takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi dow maggal na mbi'a: IISAA NASARAATU-UJO, KAAANKE ALHUUDIYANKOO6E. ²⁰ Alhuudiyankoo6e heew6e njanngi binndi diin sabo do Iisaa tontaa doon woddaa ngalluure ndeen. Alluwal ngaal winndaama e ibraninkoore e geresankoore e romankoore. ²¹ Ndeen hooree6e almaami'en been mbi'i Pilaatu:

—Taa winndu: «Kaananke Alhuudiyankoo6e», winndu: «o wi'ii kanko woni kaananke Alhuudiyankoo6e».

²² Pilaatu jaabii:

—Ko mbinndumi duum winndaama, tilake.

²³ Nde sordaasiibe been tilinoo tontude Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pecce nay. Mono fuu hooyi feccere muudum. Be kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa nyoogol. Ka fuu ka lefol gootol. ²⁴ Sordaasiibe been kaaldi:

—Taa ceeken saaya ka. Ngaden ka cumnal, ndaaren moy hebata ka.

Dum wadii, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita:

«Be peccii kaddule am hakkunde ma66e, 6e ngadii saaya am cumnal.»†

Noon sordaasiibe been ngadi.

²⁵ Inna Iisaa, e sakiike inna muudum debbo, e Mariyama dee Kolopa, e Mariyama mo Magdala ina ndarii dakkol

leggal ngal Iisaa tontaa e muudum ngaal. ²⁶ Iisaa yi'i inna muudum e taalibaajo muudum korsudo oon ina ndarodii, wi'i inna mum:

—Inna, inan biya!

²⁷ Ndeen o wi'i taalibaajo oon:

—Inan inna maada.

Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari Mariyama wuro muudum.

Haala maayde Iisaa

(*Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49*)

²⁸ Caggal duum, Iisaa anndi walaa fuu ko heddi. Faa tabintina ko Binndi diin mbi'i duum, o wi'i:

—Mi domdii!‡

²⁹ Loongel keewngel ndiyam lammudam ina woni doon. Be cuuwi tekkere e ndiyam lammudam daam, 6e ka66i e loosol lekki hisop, 6e 6attini e hunduko makko. ³⁰ Nde Iisaa meedunoo dam ndeen, wi'i:

—Tilake!

O turi hoore makko, o yoofi yonki makko. ³¹ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi. Hooree6e Alhuudiyankoo6e nyaagii Pilaatu faa koyde tontaabe been kelee, de 6e adee, taa terde deen keddo e ledde deen nyalaande fowteteende. Sabo nyannde ndeen wo teddunde. ³² Ndelle sordaasiibe been ngari, keli korre wor6e dido tontidanoo6e e Iisaa been. ³³ Ammaa nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi o maayii. Dum wadi de 6e kelaay korre makko. ³⁴ De gooto e sordaasiibe

been yuwi Iisaa labbo e wuttudu. Wakkati oon fu, yiyam e ndiyam njuppai. ³⁵ Neddo ceediido dum oon yi'i dum. Seedaaku makko du wo goonga. Kaaldo oon ina anndi haalii goonga, faa onon du, ngoondinon. ³⁶ Dum fuu wadii, faa ko Binndi diin mbi'i duum tabita:

«Fay gootal e yi'e makko helataake.»§

³⁷ Di mbi'i katin:

«Be ndaaran mo 6e njuwnoo oon.»*

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(*Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56*)

³⁸ Caggal duum, Yuusufi Arimatiyanke nyaagii Pilaatu faa hooya banndu Iisaa. Pilaatu ja6ani mo dum. O hooyi ndu. Tawi Yuusufi oon wo taalibaajo Iisaa e cuncukka, sabo imo hula hooree6e Alhuudiyankoo6e. ³⁹ Nikodemu jaanoodo to Iisaa jemma oon du wari, waddi urdiiji jillunduraadi bi'eteedi miiri e alowe.† Teddeefi majjum wo hono kilooji capande tati e didi. ⁴⁰ Kam6e dido 6e kooyi banndu Iisaa, 6e piili ndu e kasanke gattaado urdiiji diin hono no Alhuudiyankoo6e mboowiri uwirde maay6e mu66en ni. ⁴¹ Do Iisaa tontanoo doon ina woodi nokku keewdo ledde. Ley nokku oon ina woodi saabeere heyre do fay gooto wattaaka abada. ⁴² Be ngatti banndu Iisaa ley

‡ 19:28 Jabuura 22.16. § 19:36 Wurtagal 12.46, Jabuura 34.21. * 19:37 Jakariyaa 12.10. † 19:39 Miiri wo dakkere uurnde. Alowe du wo conndi ledde uurde.

saabeere ndeen sabo nyannde ndeen wo nyannde nde Alhuudiyankoo6e cegilantoo nyannde fowteteende, de saabeere ndeen ina 6adii 6o Iisaa tontanoo doon.

20

Haala iirtagol Iisaa

(*Matta 28.1-8, Marku 16.1-8, Lukka 24.1-12*)

¹ Nyannde alan, go'aberde e jeddiire ndeen, Mariyama mo Magdala hejji, yehi to saabeere toon. O tawi hayre uddiranoonde saabeere ndeen tallitaama. ² O doggi, o yehi to Simon Piyeer e taalibaajo mo Iisaa horsinnoo oon, o wi'i 6e:

—Be ittii Joomii en e saabeere ndeen, mi anndaa fuu 6o 6e ngatti mo.

³ Piyeer e taalibaajo oon njalti, njehi to saabeere toon. ⁴ Be dido fuu, i6e ndogga. Taalibaajo oon dadi Piyeer, artii dum e saabeere ndeen. ⁵ O yuurnii, o yi'i kasanke oon wo 6olo, de o naataay. ⁶ Simon Piyeer, kam kaa nde yottinoo fu, naati, tawi kasanke oon ina waalii. ⁷ Lefol piilanoongol e hoore Iisaa ngool tawdaaka e kasanke oon, ngol tawaama ingol sowii e feere maggol. ⁸ Ndeen taalibaajo artinoodo yottaade oon, kam du naati, yi'i, goondini. ⁹ Tawi 6e paamaayno tafon ko Binndi diin mbi'i ina tilsi Iisaa ummitoo e maayde. ¹⁰ Caggal duum, taalibaabe dido 6een kooti.

*No Iisaa 6angirani
Mariyama mo Magdala
(Matta 28.9-10, Marku 16.9-11)*

¹¹ Mariyama le ina darii 6o dammbugal saabeere doon, ina woya. O turii, o yuurnii ley saabeere ndeen. ¹² O yi'i maleyka'en dido 6e kaddule daneeje ina njoodii 6o 6anndu Iisaa nduun wonnoo doon, gooto faro hoore, gooto oon du faro koyde. ¹³ Maleyka'en 6een mbi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa?

O jaabii 6e, o wi'i:

—Be ittii Joomam 6o, de mi anndaa fuu to 6e ngattowi dum.

¹⁴ Nde o haalnoo haala kaan ndeen, o waylitii, o yi'i Iisaa ina darii, de o annditaay dum. ¹⁵ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa? Moy pilotodaa?

Mariyama miilii wo golloowo nokku oon haaldata e muudum, wi'i mo:

—Joomam, si aan itti mo 6o, haalanam 6o ngattudaa mo, faa mi hooya mo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Mariyama!

O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:

—*Rabbunii!* (dum na fiirta «Moodibbo»).

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Taa meemam, sabo mi yeeɲaay to Baabiiwo tafon. Yahu to sakiraa6e am, mbi'aa 6e mi yeeɲan mi yaha to Baaba am, wo Baaba moodon du, to Laamdo am, wo Laamdo moodon du.

18 Mariyama mo Magdala haalanowi taalibaa6e 6een, wi'i 6e:

—Mi yi'ii Joomii en oon.

O haalani 6e ko Iisaa haalani mo duum fuu.

No Iisaa bangirani taalibaa6e muudum

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49)

19 Nde kiiral naange alan warnoo ndeen, taalibaa6e Iisaa 6een na ngoni ley suudu na cokitii saabe kulol hooree6e Alhuudiyankoo6e. Ndeen Iisaa wari darii hakkunde ma66e, wi'i 6e:

—Jam wonda e moodon!

20 Nde o jowtunoo 6e ndeen, o holli 6e newe juude makko e wuttudu makko. Taalibaa6e 6een ceyii nde njiinoo Joomiraado ndeen.

21 Caggal duum Iisaa wi'i 6e katin:

—Onon e jam! Hono no Baabiiwo nuliri kam ni, miin du nulirammi on.

22 Nde o haalnoo haalaaji diin ndeen, o fuufi dow ma66e, o wi'i:

—Nja6ee Ruuhu Ceniido!

23 Mo njaafanidon hakkeeki muudum, yaafanaama di. Mo on njaafanaaki hakkeeki muudum du, yaafantaake di.

No Iisaa bangirani Tomaa

24 De Tomaa noddirteedo Funereejo, gooto e sappo e dido 6een, tawaaka doon nde Iisaa 6angunoo hakkunde ma66e ndeen. 25 Taalibaa6e 6een mbi'i mo:

—Min nji'ii Joomii en!

O jaabii 6e:

—Si mi yi'aay batite ton-tande 6een e newe makko, de

mi watta honndu am e majje, mi watta junngo am e wuttudu makko fu, abada mi goondintaa.

26 Jeddiire wootere caggal duum, taalibaa6e 6een kawriti katin. Tomaa ina wondi e ma66e. Gampuuje 6een fuu ina cokii. Iisaa 6angi, darii hakkunde ma66e, wi'i:

—Onon e jam!

27 O wi'i Tomaa:

—Wattu do honndu maa, ndaar juude am. Battin junngo maa, wattu ngo e wuttudu am. Sel sikkitirde, goondin tan.

28 Tomaa jaabii, wi'i mo:

—Joomam, Laamdo am!

29 Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njiidaa kam duum wadi de ngoondindaa. Barke woodanii 6e nji'aay kam de ngoondini.

Haala anniya dewtere nde

30 Iisaa wadi yeeso taalibaa6e muudum maandeeji kaayniidi goddi keewdi di mbinndaaka ley dewtere nde. 31 Di do mbinndaama, faa ngoondinon Iisaa woni Almasiihu Bii Laamdo, faa si on ngoondinii, ke6on nguurndam saabe makko.

21

No Iisaa bangirani taalibaa6e muudum njeddo

1 Caggal duum, Iisaa 6angani taalibaa6e muudum 6een katin sera maayo Tiberiyas. Inan no o 6angiri:
2 Simon Piyeer e Tomaa noddirteedo Funereejo oon e Natanayel mo Kaana leydi

Galili e 6i66e Jebede wor6e been e taalibaa6e wob6e dido, 6e fuu i6e tawdaa toon.

³ Simon Piyeer wi'i 6e:

—Mi yahan nanngoyde liyyi.

Be mbi'i mo:

—Minen du, min njaadan e maa.

Be njalti, 6e naatowi laana ndiyam. Jemma oon, 6e kebaay fay huunde. ⁴ Nde pooyngol feccinoo ndeen, tawi Iisaa na darii to hunduko maayo ngoon, ammaa taalibaa6e been annditaay yalla wo dum Iisaa. ⁵ O wi'i 6e:

—Hey banndiraa6e, yalla on kebii ko nyaametee naa?

Be mbi'i:

—Min ngalaa.

⁶ O wi'i 6e:

—Padd6e fiil oon gere nyaamo laana ka, on ke6an.

Ndelle 6e paddi fiil oon. Be ke6i liyyi faa 6e kunngii suuwude o. ⁷ Taalibaajo mo Iisaa horsini oon wi'i Piyeer:

—Wo dum Joomiraado!

Nde Simon Piyeer nannoo dum wo joomiraado ndeen, 6ornii saaya muudum, sabo o 6ortinoodo ley laana toon. O fitti o fiyyi e ndiyam daam. ⁸ Taalibaa6e heddi6e been ngaddi laana kaan, ina ndaasa fiil keewdo liyyi oon. Tawi 6e mboddaa e hunduko ndiyam daam 6uraa hono piye keme didi. ⁹ Nde 6e njippinoo laana kaan ndeen, 6e nji'i liyyi ina njowii dow yul6e yiite, 6e nji'i buuru du. ¹⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Ngaddee yoga e liyyi di nanngudon joonin diin.

¹¹ Simon Piyeer naati laana kaan, foodi fiil oon faa wur-tini yaasin. O keewdo liyyi mawdi. Liyyi diin wo hemre e capande joy e tati. No di poti heewude nii fuu, fiil oon seekaaki. ¹² Iisaa wi'i 6e:

—Ngaree, nyaamee!

Fay gooto e taalibaa6e been suusaay yamude mo «Aan wo a moy?» Be fuu 6e annditii wo dum Joomiraado. ¹³ Ndeen Iisaa wari, hooyi buuru e liyyi, hokki 6e. ¹⁴ Ngol woni tata6ol ko Iisaa 6angani taalibaa6e muudum gada ummitagol muudum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

¹⁵ Nde 6e tilinoo e fum-mude ndeen, Iisaa wi'i Simon Piyeer:

—Simon 6ii Yuhanna, ada 6uri 6ee do yidude kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!

¹⁶ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, 6ii Yuhanna, ada yidi kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma!

Iisaa wi'i mo:

—Nduraa baali am diin!

¹⁷ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, 6ii Yuhanna, ada yidi kam naa?

Piyeer sunii sabo joonin woni kilol tata6ol ko Iisaa wi'i mo «Ada yidi kam naa?» Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ada anndi huunde fuu, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa baali am diin!
 18 Goonga kaalanammaami,
 e njokollaaku maa a bornake
 kaddule maa, a yehii to
 njiddaa fuu. Ammaa si a
 naywii fu, a foortan juude
 maa, de goddo borne de,
 yaare to a yidaa.

19 E haalaaji diin Iisaa saporii no Piyeer maayrata e no teddirirta Laamdo. Nde o haalnoo dum ndeen, o wi'i dum:

—Jokkam!

*No Iisaa haaliri haala taal-
 ibaaajo muudum korsudo oon*

20 Piyeer yeeyii, yi'i taal-
 ibaaajo mo Iisaa horsini oon
 ina jokki dum'en. Oon woni
 bahinoodo dakkol Iisaa nde
 6e kirtotonoo ndeen, de
 wi'i: «Joomam, moy woni
 jambotoodo ma oon?»

21 Nde Piyeer yiinoo taal-
 ibaaajo oon ndeen, wi'i Iisaa:

—Joomam, noy oo le wat-
 tinirta?

22 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mido muuyani mo ngu-
 urndam faa nde ngartoyimi,
 dume jomi ma e majjum?
 Aan kaa, jokkam tan.

23 Ndelle haala ka sankitii
 hakkunde goondinbe Iisaa
 ina mbi'a taalibaaajo oon
 maayataa. Ammaa Iisaa
 wi'aay o maayataa, ko o
 wi'i dey: «Si mido muuyani
 mo nguurndam faa nde
 ngartoyimi, dume jomi ma e
 majjum?»

24 Oon woni taalibaaajo
 ceediido kulle deen de winndi
 de. Eden anndi du seedaaku
 makko oon wo goonga.

Timmooode dewtere nde

25 Iisaa wadi kulle godde
 keewde katin. Si de mbin-
 ndiranooma gootel gootel,
 mido miiloo dewte deen
 keyidataano ley adunaaru
 ndu.

Golle Nulaa6e

1 Banndam Tawfilus, e ley dewtere am arandeere ndeen, mi winndii ko Iisaa fuddi gollude e waajaade fuu, ² faa nyannde yeentinaa ndeen. Gilla nde o yeentinaakano ndeen o haaldii e nulaa6e 6e o subinoo 6een, o tindiniri dum'en e baawde Ruuhu Ceniido.

³ Caggal nde o torranoo ndeen, o hollitii 6e hoore makko. O hollirii 6e e daliiliiji keewdi imo wuuri. O wondi e ma66e balde capande nay, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo. ⁴ Nyannde gomma imo nyaamda e ma66e, o tindini 6e taa 6e mbofdo Urusaliima, ammaa 6e kedoo aadi Baabiiwo ndi 6e narri mo ndiin.

O wi'i:

⁵ —Yaayaa na lootirannoo yim6e batisima e ndiyam, de onon, ley balde seeda, on lootirte batisima e Ruuhu Ceniido.

⁶ Be fuu 6e kawriti, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Joomiraado, wo joonin ngartirtaa laamu Israa'ila naa?

⁷ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On mbaawaa anndude jamaanuji e wakkatiiji di Baabiiwo darniri baawde muudum. ⁸ Ammaa nde Ruuhu Ceniido wari jippii e moodon fu, on ke6an baawde,

de laatodon seedee'en humpitoo6e kabaaru am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya fuu, kam e Samariya, faa to adunaaru haadi.

⁹ Nde o haalnoo dum ndeen, o yeentinaa. Be tiggiti, i6e ndaara faa ruulde suddi mo.

¹⁰ Do 6e tiggitotoo kammu i6e ndaara imo yeentinee doon, inan wor6e dido 6e kadule daneeje punti, ndarodii e ma66e, ¹¹ mbi'i:

—Galilinkoo6e, ko wadi de ndaridon, odon tiggitoo kammu? Iisaa ittaado e moodon de yeentinaa dow kammu oon wartan. O wartiran hono no njiirudon imo yeentiraa dow kammu noon.

¹² Ndeen nulaa6e 6een ndilli waamnde wi'eteende Jaytun doon, 6e njeccii Urusaliima. Toon e Urusaliima na wada kilomeetere gooto. ¹³ Nde 6e njottinoo fu, 6e yeenjowi suudu dowuuru to 6e mbeerunoo toon. Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e Andire e Filipu e Tomaa e Bartolome e Matta e Yaakuuba bii Alfaa e Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda bii Yaakuuba fuu tawaama doon. ¹⁴ Be fuu 6e kawriti, 6e laatii 6ernde wootere, i6e tinnii e du'aare, kam6e e minyiraa6e Iisaa e Mariyama inna Iisaa e rew6e wo66e.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

¹⁵ Ley balde deen, goondin6e ko wadata hono hemre e noogay kawriti. Piyeer ummii, darii hakkunde ma66e, wi'i:

¹⁶ —Sakiraa6e, ina tilsii ko woni e Binndi diin tabita dow Yahuuda, kolludo nanngu6e Iisaa laawol oon. Ruuhu Ceniido haalii dow majjum e hunnduko Daawda.

17 Yahuuda na hiisenoo e meeden, o hebii ngedu makko e gollal ngal ngollanten Joomiraado. 18 Kaalisi mo o yeenanoo e gollal makko bonngal ngaal, o soodi dum ngesa. O bo6bii ley magga, reedu makko seekii, teketti makko fuu mburtii, ndufi. 19 Yim6e Urusaliima fuu nani dum. Dum wadi de 6e inndiri ngesa ngaan Akeldama. E ley demngal ma66e idum fiirta «Ngesa Yiyam». 20 Si goonga du, dewtere Jabuura haalii e dow majjum, wi'i:

«Wuro makko laatoo winnde, taa fay gooto hoda toon.»
Ina winndaa du:

«Goddo loomta mo.»*

21 Woodi ndelle, tilay goddo loomta mo, tawee wo gondudo e meeden ko juuti wakkati mo Joomiraado men Iisaa wondunoo e meeden ndeen. 22 Dum wo gilla nde Yaayaa lootunoo mo lootagal batisima faa yaade nyannde nde o yeentinaa dow kammu ndeen. Gorko oon laatodoto e meeden seedee ummitagol Iisaa.

23 Ndeen 6e ndarni wor6e dido: Yuusufi bi'eteedo Barasaba coowirteedo Yustus, kam e Matiyas. 24 Be ndu'ii, 6e mbi'i:

—Joomiraado, aan andudo berde yim6e fuu, faamin min mo cubidaa e 6ee do dido 25 faa ronndoo gollal nunal, loomta Yahuuda joppudo dum de yehi nokku to jeyi yahude toon.

26 Be ngadi cumnal ma66e. Cumnal ngaal hawri e Matiyas. O hiisodaa e nulaa6e sappo e ngo'o been.

2

No Ruuhu Ceniido jipporii dow goondin6e

1 Nde iidi 6enndal alkama warnoo ndeen,* tawi goondin6e Iisaa been fuu ina kawriti nokku gooto. 2 Wakkati gooto, sawtu ga'udo hono henndu mawndu yuuri dow kammu, heewi suudu do 6e njoodii doon fuu. 3 Ko wa'i hono demle yiite ni bangani 6e. De peccii, de njowii dow mono e ma66e fuu. 4 Be fuu 6e keewi Ruuhu Ceniido, 6e puddi haalude demle janane no Ruuhu oon hokkiri 6e kaalda noon.

5 Tawi wor6e Alhudiyanoo6e hul6e Laamdo yuurube e leyde adunaaru fuu ina njoodii Urusaliima. 6 Nde sawtu oon wadunoo ndeen, jamaa oon fuu hawriti. Dum jii6ii hakkilooji ma66e, sabo mono fuu nanii demngal† muudum ina haalee. 7 Be fuu 6e mbemmbaa, dum haaynii 6e, i6e mbi'undura:

—Haaloo6e 6e fuu nganaa Galilinkoo6e naa?

8 Ndelle, noy mono e meeden fuu nanirta ko 6e kaalata e demngal ngal muyni? 9 En Partiyankoo6e e Mediyankoo6e e Elamiyanoo6e, en joodiibe

* 1:20 Jabuura 69.26, 109.8. * 2:1 Innde iidi 6enndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankoo6e. Inde fiirta «capande joy», sabo ina wadee balde 50 caggal iidi Faltagol. Wo wakkati mo 6i66e aawitirdi artiindi tayetee faa cakkanee Joomiraado.

† 2:6 Maanaa demngal do wo sii haala.

Mesopotami, kam e Yahu-
 udiya e Kapadokiya e Ponta
 e Aasiya ¹⁰ e Firigiya e
 Pamfiliya e Misira e leyde
 sera Libiya dakkol Sireene.
 Wobbe meeden yuurii Roma.
 En Alhuudiyankoo6e, kam
 e naatu6e diina Alhu-
 udiyankoo6e. ¹¹ Wobbe katin
 yuurii Kereta, wobbe yuurii
 leydi Arabiya. Ammaa dum
 e laataade fuu, en fuu eden
 nana i6e kaala haala gollleeji
 mawdi di Laamdo wadi diin.
 I6e kaala dum fuu e demle
 meeden!

¹² Dum haaynii 6e 6e
 fuu, dum ha66i 6e ko'e, i6e
 yamundura:

—Dume woni maanaa ma-
 jjum?

¹³ Wobbe ina njalnoro
 goondin6e 6een, ina mbi'a:

—Be kaaru doro de 6e culii!

*No Piyeer waajorii jamaa
 oon*

¹⁴ Ndeen Piyeer darodii
 e sappo e ngo'o 6een, 6anti
 daande muudum, de wi'i
 jamaa oon:

—Onon Alhuudiyankoo6e
 e joodii6e Urusaliima fuu,
 kettinee haala am de paa-
 mon kabaaru gadudo oon.

¹⁵ Yim6e 6e nganaa sulii6e
 hono no miilortodon ni.
 Joonin fay yamnde jeenay
 beetee faltaaki, sakko neddo
 yara faa suloo. ¹⁶ Ammaa
 dum warii faa tabintina ko
 annabi Jowiila wi'i:

¹⁷ «Laamdo wi'ii:

Eley balde cakitotoode de
 mi jippinan Ruuhu am
 dow tagaabe fuu.

Bibbe moodon wor6e e rew6e

kaaliran annabaaku.
 Jokol6e moodon nji'an
 holleede,
 naye6e moodon
 koydinte.

¹⁸ Woodi golloo6e am wor6e e
 rew6e du,
 mi jippinan Ruuhu am
 dow mu66en e ley
 balde deen,
 6e kaaldan annabaaku.

¹⁹ Mi wadan kaayeeffiji dow
 kammu,
 mi wadan maandeeji
 kaayniidi dow leydi,
 di laatoo yiyam e yiite e
 cuurki.

²⁰ Fadde nyalaande gartol
 Joomiraado mawnde
 teddunde ndeen
 warude,

naange ni66inte,
 lewru du wojjan hono no
 yiyam ni.

²¹ Ndeen, neddo fuu noddudo
 innde Joomiraado his-
 inte.»‡

²² Piyeer wi'i katin:

—Israa'ilankoo6e, kettinee
 haalaaji di: Iisaa Nasaraatu-
 ujo oon wo neddo mo Laamdo
 laabinani on wo yuuro e
 muudum. Laamdo hokki
 dum baawde, hokki dum
 wadude kaayeeffiji e maan-
 deejji kaayniidi hakkunde
 moodon, hono no onon e ko'e
 mon anndirdon ni. ²³ Neddo
 oon, Laamdo muuynoo gilla
 arande watee e juude mon.
 Onon le, on ndujanake mo
 yim6e 6e anndaa jamirooje,
 on tontii mo, on mbarii
 mo. ²⁴ Ammaa Laamdo
 iirtinii mo, itti mo e naawalla
 maayde, sabo maayde ndeen
 waawaano tiigaade mo. ²⁵ Si

goonga du, inan ko Daawda
haali dow makko, wi'i:

«Wakkati fuu mido yi'a Joomi-
raado na wondi e am.

Imo woni gere nyaamo
am,

faa taa mi diwna kulol.

26 Saabe majjum bernde am
seyake,

demngal am na mana,

faa banndu am du waal-
too dow jikke celludo,

27 sabo a yoppataa yonki am
hakkunde maay6e,

a accataa Ceniido maa
oon nyola.

28 A anndinii kam laabi ngu-
urndam,

a hebbinan kam seyo
sabo ada wondi e

am.»§

29 Piyeer beydi katin, wi'i:

—Sakiraa6e, mido haalana
on laa6al haala maami
en Daawda: o maayii, o
uwaama, saabeere makko
ndeen ina woni do meeden
do faa hannden. 30 Ammaa

wo o annabaajo, imo anndi
Laamdo hunanake mo gooto
e taaniraa6e makko loomtan
laamu makko. 31 O yi'ii

ko warata, o haali haala
ummitagol Almasiihu. O wi'i
yonki muudum accataake
hakkunde maay6e, banndu
muudum du nyolataa. 32 Oon

woni Iisaa mo Laamdo
ummintini, min fuu miden
ceedii. 33 Laamdo bantii mo,

heedinii mo gere nyaamo
muudum. O hebi e Baabiiwo
Ruuhu Ceniido hono no
aadorinoo noon, o saaki
dum. Joonin odon nji'a dum,
odon nana dum. 34 Sabo

Daawda meedaay yeentude
dow kammu, ammaa wi'ii:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

35 faa mi wada njaabaa way6e
ma.»*

36 Lenyol Israa'iila fuu tanny-
ora: Iisaa mo tontudon e leg-
gal palaangal oon, Laamdo
wadii dum Joomiraado, wadii
dum Almasiihu.

*Haala kawrital artiibe
goondinde*

37 Nde 6e nannoo haala
kaan ndeen, ka yuwi berde
ma66e sanne, 6e mbi'i Piyeer
e nulaa6e heddiibe been:

—Sakiraa6e, dume min
kaani wadude?

38 Piyeer jaabii 6e, wi'i:

—Tuubee, gooto moodon
fuu lootiree lootagal batisima
e innde Iisaa Almasiihu, faa
lutti moodon njaafee. Ndeen
Laamdo hokkan on Ruuhu
Ceniido. 39 Sabo Laamdo
wadani on aadi, onon e bi66e
moodon e yim6e woddube
fuu. Indi woodani neddo mo
Laamdo Joomiraado meeden
noddi fuu.

40 Caggal duum, Piyeer
gongini 6e haalaaji goddi
keewdi, ina waajoo 6e, ina
wi'a:

—Ndeenee ko'e mon e
yim6e jamaanu oonyiido o.

41 Jabu6e haala makko been
lootaa lootagal batisima.
Nyannde ndeen, yim6e hono
ujunaaje tato naati e kawrital
goondin6e ngaal.

42 I6e tinnoo e waaju nu-
laa6e been, i6e nanngunduri
e gondal goondin6e ngaal, i6e

§ 2:28 Jabuura 16.8-11.

* 2:35 Jabuura 110.1.

† 2:42 Heltaade buuru ina

firta rewrude Laamdo hiraande seniinde.

keltoo buuru,[†] i6e ngadida du'aawuuji. ⁴³ Kulol naati e mono fuu, sabo nulaa6e been ina ngada kaayeeffiji e maandeeji kaayniidfi keewdfi. ⁴⁴ Goondin6e been fuu na kawti. Ko 6e njogii fuu, wo 6e kawtu. ⁴⁵ I6e conna jawdi ma66e, i6e kokka mono fuu ko haajaa. ⁴⁶ Nyannde fuu 6e kawritan ley suudu dewal mawndu nduun, i6e laatii bernde wootere. I6e keltoo buuru, i6e nyaamda ley cuudfi ma66e e seyo e berde laa6ude. ⁴⁷ I6e njetta Laamdo, yim6e fuu ina njidfi 6e. Nyannde fuu Joomiraado ina beydana kawritan ngaal hisinaa6e.

3

*No Piyeer selliniri bonngu-
ujo e no waajorii yim6e*

¹ Piyeer e Yuhanna naaddi ley suudu dewal mawndu wakkati du'aare yamnde tati. ² Tawi gorko dimdaado e bonngaaku ina yaaree to dammbugal suudu dewal mawndu bi'eteengal Dammbugal Lobbal. Nyannde fuu yim6e makko ina njoyyina mo doon faa o garbina naa-too6e suudu dewal mawndu been sadaka. ³ Nde o yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina naata ndeen, o garbini dum'en. ⁴ Be ndaari mo, de Piyeer wi'i:

—Ndaaru min!

⁵ Gorko oon ndaari 6e faa woodi, sabo na miilii hemrude 6e huunde. ⁶ De Piyeer wi'i:

—Mi walaa cardii, mi walaa kanje, ammaa mi hokkete ko njogiimi duum: e dow innde

Iisaa Almasiihu Nasaraatu-
ujo oon, umma yahu!

⁷ O nanngi junngo muudum nyaamo, o ummini dum. Wakkati gooto, koyde muudum e kol6ule mum celli. ⁸ O gurbitii, o darii, imo yaha! O naatidi e ma66e ley suudu dewal mawndu nduun, imo yaha, imo fitta, imo yetta Laamdo. ⁹ Yim6e been fuu nji'i mo, imo yaha, imo yetta Laamdo. ¹⁰ Be annditi wo kanko joodotonoo to dammbugal bi'eteengal Lobbal ngaal ina garbina. Kaayeeffi e wembere nanngi 6e sanne saabe ko o hebi duum.

¹¹ Neddo oon na takkii Piyeer e Yuhanna doon sanne. Yim6e been fuu ndoggi, kawriti e ma66e to danki mbi'eteeki danki Suleymaana no huunde nde foti haaynaade 6e. ¹² Nde Piyeer yiinoo dum fu, wi'i yim6e been:

—Israa'ilankoo6e, ko wadi de idum haayniinon? Ko wadi de odon tufi min gite? Si goonga, wanaa baawde amin naa kulol amin Laamdo wadi de gorko o ina yaha e koyde muudum. ¹³ Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaaku-uba, Laamdo maamiraa6e meeden, teddini golloowo muudum Iisaa. Onon kaa, on ngattii mo e juude laamu, on calake mo yeeso Pilaatu, fay si taweede Pilaatu ina yidi yoofude mo. ¹⁴ Onon, on calake Ceniido Ponnditiido oon. On nyaagake njoppanedon gaddo war-hoore. ¹⁵ Jom Nguurndam oon mbarudon. Ammaa Laamdo iirtini mo e maayde. Miden

ceedii dum. ¹⁶ Wo saabe goondinal Iisaa e baawde innde muudum wadi de gorko o dadi. Odon nji'a mo, odon anndi no o worrunoo du. Ayyo, hoolaare Iisaa ndeen wadi de o laatii celludo kibbudo.

¹⁷ Woodi, sakiraa6e, ko onon e hooree6e moodon ngadudon Almasiihu duum, mido anndi wo saabe majjere tan. ¹⁸ Ammaa hono noon Laamdo tabintiniri ko annabaa6e muudum fuu kaali duum: Almasiihu toroto. ¹⁹ Ndelle tuubee, ngartan, faa lutti moodon mooytee. ²⁰ Ndeen Joomiraado waddanan on wakkatiiji powtiri e ndakam. O nuldani on Almasiihu mo o su6anii on gilla arande, oon woni Iisaa. ²¹ Ina tilsii o heddo dow kammu faa nde Laamdo heydintini kulle deen fuu, no annabaa6e seniibe been kaaldunoo haala majjum gilla arande noon.

²² Sabo Muusaa wi'ii: «Laamdo Joomiraado moodon nuldani on annabaajo hono am, sakiike moodon. Njaban huunde fuu ko o haalanta on. ²³ Neddo fuu mo jabanay annabaajo oon, yaltinte e yimbe Laamdo, de halkee.»*

²⁴ Gilla e Samuwiila faa e annabaa6e warbe caggal muudum, 6e fuu 6e kaalii haala nyalaade de. ²⁵ Onon ngoni ronoo6e annabaa6e been, onon ngoni ronoo6e amaana mo Laamdo nangani maamiraabe men been nde wi'unoo Ibrahiima: «Wo

e yuwdi maa lenyi adunaaru ndu fuu kebirta barke.»†

²⁶ Nde Laamdo ummintinoo Iisaa golloowo muudum oon fuu, wo e moodon o artii nulde dum. O nuli dum faa o barkina on e ley ko o ooncata mono fuu yoppa golleji muudum bondi.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahiibe

¹ Nde Piyeer e Yuhanna kaaldannoo e yimbe been ndeen, almaami'en e mawdo ndaroo6e suudu dewal mawndu, kam e Saduki'en, ngari to ma66e. ² I6e mettaa sabo Piyeer e Yuhanna ina njanngina yimbe ina mbaajoo dum'en Laamdo umminan maay6e sabo iirtinii Iisaa. ³ Be nanngi been, 6e ommbi dum'en e kasu faa jaango muudum, sabo tawii hiiriino. ⁴ Ammaa yimbe heew6e e nan6e waaju oon been ngoondinii, faa wadi hono wor6e ujunaaje njoyo.

⁵ Jaango majjum, hooree6e ma66e e maw6e e jannginoo6e Tawreeta kawritowi Urusaliima. ⁶ Almaami Mawdo bi'eteedo Annas na tawaa toon, woodi du Kayafas e Yuhanna e Alesandere e yuwdi hooree6e almaami'en ndiin fuu na toon. ⁷ Be ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso ma66e, 6e yami dum'en e dow baawde deye naa innde ndeye 6e celliniri bonnguujo oon.

* 3:23 Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19.

† 3:25 Fuddoode 12.3.

⁸ Ndeen, Piyeer keewdo Ru-
uhu Ceniido wi'i 6e:

—Hooree6e yim6e e
maw6e, ⁹ si on yamtii min
hannden moyyere nde min
ngadani bonnguujo o fu,
on yamii min no o dannira-
raa, ¹⁰ odon njeysi anndi-
neede dum do, onon e Is-
raa'ilankoo6e fuu: Wo saabe
Iisaa Almasiihu Nasaraatu-
ujo gorko o darorii yeeso
moodon wo dadudo. On
tontiino Iisaa oon, ammaa
Laamdo iirtinii dum. ¹¹ Kam
woni mo Joomiraado wi'i:

«Hayre nde onon nyi6oo6e
calidon,
wo kayre laatii hoore ny-
imngo ngoon.»*

¹² Kisindam hebirtaake e
goddo fay gooto. Laamdo
hokkaay yim6e innde won-
nde fuu ley adunaaru ndu faa
kebiren kisindam.

¹³ Nde waalde Saahiibe
yi'unoo cuusal Piyeer e
Yuhanna fu, dum haaynii
6e, sabo 6e paamii been
wo laddee6e, nganaa jan-
ngu6e. Be annditi been
ina ngondunoo e Iisaa.

¹⁴ Ammaa nde 6e njiinoo
gorko cellinaado oon ina
darii yeeso ma66e, walaa fuu
ko 6e mbaawi yeddude. ¹⁵ Be
njamiri Piyeer e Yuhanna
njalta sarorde ndeen. I6e
ndawrida, ¹⁶ i6e mbi'a:

—Dume ngadeten wor6e
dido 6e? Si goonga, won6e
Urusaliima fuu tabintinii 6e
ngadii maande haayniinde.
Katin du en mbaawaa yed-
dude dum. ¹⁷ Joonin kaa,
dum haanaa sankitaade e ley

yim6e. Ndelle cappanen 6e,
kaden 6e haalande fay gooto
innde Iisaa ndeen.

¹⁸ Ndeen 6e nodditi dum'en
katin, 6e cappani dum'en taa
mbaajoo, taa njanngina in-
nde Iisaa fey. ¹⁹ Ammaa
Piyeer e Yuhanna njaabii 6e,
mbi'i:

—Onon e ko'e moodon
ndaaree ko 6uri woodde
yeeso Laamdo, min dwtanoo
on, naa min dwtanoo
Laamdo? ²⁰ Minen kaa, min
mbaawaa selude haalde ko
min njiiri gite amin e ko min
naniri noppi amin.

²¹ Be cappani dum'en katin,
de 6e njoofi dum'en. Be
kebaay fuu ko 6e njukkoroo
dum'en, sabo yim6e been fuu
na njetta Laamdo dow ko
wadi duum. ²² Danniraado
haaynde ndeen oon, duubi
muudum ina 6uri capande
nay.

²³ Nde Piyeer e Yuhanna
njoppaano ndeen, njeccii to
yim6e mu66en, kaalani 6e
ko hooree6e almaami'en e
maw6e mbi'i dum'en fuu.
²⁴ Nde 6e nannoo dum ndeen,
6e yepti daade ma66e to
Laamdo e bernde wootere, 6e
mbi'i:

—Laamdo Joomiraado, aan
tagi kammu e leydi e maayo
manngo e ko woni e mu66en
fuu. ²⁵ Aan du haaliri dow
baawde Ruuhu Ceniido e
hunnduko maama amin
Daawda, golloowo maa oon,
de wi'i:

«Ko saabii de lenyi na peeko-
roo mawnitaare?
Ko saabii de yim6e na mi-
iloo miilooji 6oli?»

* 4:11 Jabuura 118.22.

26 Kaanankoo6e adunaaru ndaranake wolde, ardiibe kawriti faa ka6a e Joomiraado e Almasi-ihu muudum.»†

27 Dum wo goonga, sabo ley ngalluure ndeen Hirudus e Pontiyu Pilaatu nanngunduri e Israa'ilankoo6e e lenyi goddi faa ka6a e Iisaa, golloowo maa ceniido mo cubidaa oon. 28 Hono nii 6e ngolliri ko podinodaa baawde maa e muuyde maa fuu. 29 Joonin Joomiraado, ndaar gidi‡ ma66e diin. Kokkaa golloo6e maa waa-joraade haala maa e cuusal manngal. 30 Bangin baawde maa, ndannaa nyaw6e, ngadaa maandeeji kaayniidi e kaayefiiji saabe Iisaa, golloowo maada ceniido oon.

31 Nde 6e tilinoo nyaagaade Laamdo ndeen, nokkuure do 6e kawriti doon dimmbii. Be fuu 6e kebbinaa Ruuhu Ceniido, ibe mbaajoo konngol Laamdo e cuusal.

No goondinbe been kawtiri huunde fuu

32 Jamaa goondinbe oon fuu wo bernde wootere, wo hakkillo wooto. Ko 6e njogii fuu 6e kawtu. Fay gooto ma66e wi'ataa fay huunde e jawdi muudum. 33 Nulaa6e been ina ceedoroo ummitagol Iisaa Joomiraado e baawde mawde. Moyyere mawnde ina woni e ma66e 6e fuu. 34-35 Fay gooto ma66e waasaay, sabo jogiibe gese e galleeji fuu ina conna,

ina ngadda ceede deen to nulaa6e. Ndeen mono e ma66e fuu ina hokkee ko haajaa.

36 Ina woodi doon goddo bi'eteedo Yuusufi, mo nulaa6e been coowirannoo Barnabas (dum na fiirta «Bii cellinoowo berde»). Wo o yuurudo e lenyol Lewi,§ dimaado Kipirus. 37 Imo woodunoo ngesa. O sonni nga, o waddi ceede deen to nulaa6e been.

5

No Ananiyas e Safiira penirani Ruuhu Ceniido

1 Gorko gomma bi'eteedo Ananiyas e deekum Safiira, kam'en du conni ngesa mu66en. 2 O suudi feccere ceede deen, tawi deekiiko oon ina anndi. O yaari ko heddiiduum, o hokki nulaa6e been. 3 Piyeer wi'i:

—Ananiyas, ko wadi de Seydaani heewi bernde maa faa penandaa Ruuhu Ceniido, cuududaa feccere coggu ngesa ngaan? 4 Wo aan e hoore maa jeynoo nga. Ko connudaa nga duum du, wo aan jeyi ceede deen. Ndelle ko wadi de anniyidaa wadude ni? Wanaa yimbe penandaa koy, wo Laamdo penandaa!

5 Nde Ananiyas nannoo haala kaan fu, saami, maayii. Dum laatanii nanbe dum been fuu kulol manngol. 6 Jokolbe ummii, ngatti mo e kasanke, ndonndii mo, njaltini yaasin, uwi mo.

† 4:26 Jabuura 2.1-2. ‡ 4:29 Maanaa gidaade wo hul6inirde e haalaaji. § 4:36 Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoo6e golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

⁷ Hono leeruujj tati cagal duum, deekiiko naati, tawi nanaay ko wadi duum.

⁸ Piyeer wi'i mo:

—Haalanam yalla wo dum jaati connudon ngesa moodon ngaan naa?

O wi'i:

—Ayyo, nii foti.

⁹ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Noy de aan e gora dewrudon faa ndaartindodon Ruuhu Joomiraado? Inan, uwoybe gora ina ngara, faa be njaare, aan du!

¹⁰ De wakkati gooto, kanko du, o saami yeeso Piyeer, wo o maaydo. Jokolbe been naati, tawi o maayii. Be ndonndii mo, be njaltini yaasin, be uwi mo dakkol goriiko. ¹¹ Kulol manngol nanngi kawrital goondinbe e nanbe dum fuu.

No nulaabe been ngolliri maandeeji kaayniidi e kaay-eefiji

¹² Nulaabe been ina ngada maandeeji kaayniidi e kaay-eefiji keewdi hakkunde yimbe. Tawi goondinbe been fuu ina kawrita ley danki Suleymana kiin, be fuu be bernde wootere. ¹³ Yimbe heddiibe been, fay gooto e mubben suusaa hawtude e maabe. Ammaa yimbe doon na teddina be.

¹⁴ Goondinbe Joomiraado been ina beydoro yimbe heewbe, worbe e rewbe.

¹⁵ Faa dum hewtini yimbe waddoyde nyawbe, ibe mburtina dum'en dow laabi, ibe mballina dum'en e dow leese e daage, faa nde Piyeer waroyi fu, dowki muudum

meema yoga maabe. ¹⁶ Yimbe heewbe yuuri e gure piiliide Urusaliima, ngaddi nyawbe e wondube e ginnaaji. Been fuu ndannaa.

No nulaabe been torrira

¹⁷ Ndeen, Almaami Mawdo e battaa'en muudum been, dum woni Saduki'en, keewi kiram. ¹⁸ Be nanngi nulaabe been, be ommbi dum'en ley kasu. ¹⁹ Ammaa e jemma oon, maleyka Joomiraado gooto omti dammbude kasu deen, wurtini be, wi'i:

²⁰ —Njehee ndarowee ley suudu dewal mawndu toon, mbaajodon yimbe haala nguurndam goongalajam dam fuu.

²¹ Nde be nannoo ko maleyka oon wi'i fu, be njehi, be naatowi suudu dewal mawndu nduun gilla fajiri, ibe njanngina.

Ndeen Almaami Mawdo oon e battaa'en muudum noddi waalde Saahiibe e mawbe Israa'iila fuu batu. Be njamiri nulaabe been ittowee to kasu toon, ngaddee. ²² Ammaa nde doomoobe been njottinoo ndeen, tawaay be e ley kasu toon. Be njeccii, be kaaltani waalde Saahiibe been, be mbi'i:

²³ —Min tawii kasu nguun ina uddii ina sokii, doomoobe been ina keddi yaasin ina kuccunduri e dammbude deen, ammaa nde min ud-ditinnoo ndeen, min tawaay fay gooto ley toon.

²⁴ Nde mawdo doomoobe suudu dewal mawndu oon e hooreebe almaami'en been

nannoo dum fu, 6e mbemmbaa, 6e kunngii faamude fuu ko dum waawi laataade. ²⁵ Ndeen goddo wari, humpiti 6e, wi'i:

—Inan, wor6e 6e omm-bunodon ley kasu 6een, ina ndarii ley suudu dewal mawndu, ina njanngina yim6e!

²⁶ Ndeen, mawdo doomoobe oon yaadi e doomoobe 6een, ngartiri nulaa6e 6een. Ammaa 6e ngadiraay dum doole sabo i6e kula taa yim6e padda 6e kaaye.

²⁷ Nde 6e ngartirnoo nulaa6e 6een fu, 6e ndarni dum'en yeeso waalde Saahii6e ndeen. Almaami Mawdo oon yami 6e, ²⁸ wi'i:

—Min cappanii on sappannde sattunde, taa mbaajodon e innde gorko oon. De ndaaree ko ngadudon! On cankitii waaju moodon oon ley Urusaliima fuu. Katin du, odon njidi yowude dow amin wareede gorko oon.

²⁹ Piyeer e nulaa6e 6een njaabii, mbi'i:

—Ina tilsi neddo downtanoo Laamdo, wanaa yim6e.

³⁰ Laamdo maamiraa6e meeden iirtinii lisaa mo tontudon e leggal de mbardon dum oon. ³¹ Wo kanko Laamdo teddini faa toowni, de jyyini mo gere nyaamo muudum. Laamdo wadi mo hooreejo, wadi mo kisinoowo faa o hokka Israa'iilankoo6e no tuubira, faa ke6a yaafaneede luti mu6ben. ³² Minen ngonni seedee6e kabaaruuji diin. Ruuhu Ceniido mo Laamdo

hokki downtaniibe dum du na seedii dum.

³³ Nde waalde Saahii6e 6een nannoo dum ndeen, tikki sanne, anniyii warude 6e. ³⁴ Ammaa ina woodi toon gorko jeyaado e waalde Farisa'en bi'eteedo Gamaliyel, jannginoowo Tawreeta Muusaa, teddu6o e yim6e fuu. Gorko oon ummii, darii hakkunde waalde Saahii6e ndeen, yamiri nulaa6e 6een njaltinee seeda. ³⁵ Caggal duum, o wi'i 6e:

—Israa'iilankoo6e, ndeennee ko'e mon e yim6e 6e, e ko anniyidon wadude duum. ³⁶ Booyaay ko Tewdas bangunoo. Imo jogorinoo hoore makko won ko o laatii. Ko wadata yim6e keme nayo ina njokkunoo mo. O waraama, jokkunoo6e mo 6een fuu cankitake, de dum fuu laatake 6olum. ³⁷ Caggal makko, Yahuuda Galilinkeejo oon wariino wakkati limgal. Yim6e heew6e njokki dum. Kam du halkaa, jokku6e dum 6een fuu cankitii. ³⁸ Joonin, mido haalana on: accee yim6e 6een, celon 6e. Sabo si anniyaaji ma66e e golle ma66e to yim6e yuuri fu, dum fiirtoto. ³⁹ Ammaa si tawii to Laamdo dum yuuri du, on mbaawaa sakkaade dum. Kaybee, taa on ka6u e Laamdo!

⁴⁰ Waalde Saahii6e ndeen ja6i dabare makko. Be nodditi nulaa6e 6een, 6e piyi dum'en, 6e cappani dum'en taa kaala e dow innde lisaa katin, 6e njoofi dum'en. ⁴¹ Nulaa6e 6een ndilli yeeso

waalde Saahii6e ndeen. Be ceyii sabo Laamdo ndaardii 6e i6e poti huyfineede saabe innde Iisaa. ⁴² Nyannde fuu 6e njoppaay waajaade e jannginde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu kaan ley suudu dewal mawndu e ley galleeji.

6

No wor6e njeddo cuboraa faa mballa nulaabe

¹ E balde deen, tawi taalibaabe been ina beydoo heewude. Alhuudiyankoo6e haalo6e geresankoo6e mbuykani Alhuudiyankoo6e haalo6e ibraninkoo6e, mbi'i kam'en kaa, rew6e mu6ben 6e goriraa6e mu6ben maayi been njedataake ko njeyi hebude e nema nyannde fuu. ² Nulaabe sappo e dido been noddi jamaa goondin6e oon fuu, mbi'i:

—Min kaanaa yoppude konngol Laamdo faa min peccana yim6e nyaamdu. ³ Sakiraa6e, cu6ee hakkunde moodon wor6e njeddo andiraa6e ko woodi, heew6e Ruuhu Ceniido e hakkillo, faa min kalfina dum'en gollal ngaal. ⁴ Minen kaa, accon min tinnoo e du'aare e waajaade konngol Laamdo.

⁵ Haala kaan weli goondin6e been fuu. Ndeen 6e cubii Etiyen, gorko keewdo goondinal e Ruuhu Ceniido, kam e Filipu e Porokor e Nikanor e Timon e Parmena e Nikolas, jeyaado Antiyoki naatudo e diina Alhuudiyankoo6e oon. ⁶ Be ngaddi subaa6e been yeeso

nulaabe. Been njowi juude mu6ben e dow ma66e, ndu'anii 6e.

⁷ Konngol Laamdo ina yaaja yaade. Taalibaabe ina beydoo heewude sanne e ley Urusaliima. Almaami'en heew6e ngoondini Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

⁸ Etiyen, kebbinaado moyyere e baawde Laamdo oon, ina wada kaayefiiji e maandeeji kaayniidi mawdi hakkunde yim6e. ⁹ Ammaa yim6e wo66e ngari ndukidi e Etiyen. Been ngoni jeyaa6e e waajordu wi'eteendu waajordu rimdinaa6e. Ley ma66e ina woodi yuurube Sireene e Alesandiri e Silisi e Aasiya. ¹⁰ Ammaa 6e kunngii jaalaade mo sabo imo haalda e ma66e hakkilantaaku e Ruuhu. ¹¹ Ndeen 6e nyoyyi yim6e mbi'a nanii imo mbonkoo Muusaa e Laamdo. ¹² Nii 6e umminiri hakkillooji jamaa oon e maw6e been e janngino6e Tawreeta been. Be ngari, 6e nanngi Etiyen, 6e njaari dum to waalde Saahii6e toon. ¹³ Be ngaddi seedee6e fewree6e, ina mbi'a:

—Gorko o selataa wi'ude ko boni dow wuro seniingo ngo e Tawreeta Muusaa. ¹⁴ Min nanii imo wi'a Iisaa Nasaraatuujo oon liban suudu ndu, de waylita al'aadaaji di Muusaa yoppidi en diin.

¹⁵ Saahii6e joodii6e doon been fuu ndaari Etiyen faa woodi, nji'i yeeso makko ina wa'i hono yeeso maleyka ni.

7

Waaju Etiyen

1 Ndeen Almaami Mawdo oon yami Etiyen:

—Yalla ko 6e mbi'i duum, wo noon worri naa?

² Etiyen jaabii, wi'i:

—Sakiraa6e e baabiraa6e, kettindanee kam! Laamdo jom teddeengal oon banganii maami en Ibrahiima nde wonnoo leydi Mesopotami, fadde muudum hodoyde Haran, ³ wi'i dum: «Eggu e leydi maa e lenyol maa, njahaa e leydi ndi kollanmaami ndiin.»*

⁴ Ndeen Ibrahiima dilli leydi Kaldiya, yehi hodowi Haran. Caggal maayde bammum, Laamdo eggini dum doon, waddi dum e leydi ndi kodudon e muudum joonin ndi.

⁵ Laamdo hokkaay mo e leydi ndi tafon, fay taabannde. Ammaa aadake hokkude mo ndi, ndi laato halal makko, kanko e yuwdi makko, fay si taweede o walaa bidde tafon.

⁶ Inan ko Laamdo wi'i: «yuwdi maa feran joodowoo leydi njananndi, maree, torree duubi keme nay. ⁷ Ammaa leydi marundi 6e ndiin, mi jukkoto ndi. Caggal duum, 6e njaltan leydi ndiin, 6e teddina kam e nokku oodo.»†

Wo noon Laamdo wi'i. ⁸ Ndeen Laamdo ha66idi e Ibrahiima amaana. Taadagol laatii maande amaana oon. Hono noon, ko Ibrahiima hebi Isiyaaka duum, taadi dum nde wadunoo balde jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri Yaakuuba. Hono

noon Yaakuuba du wadiri bi66e muudum sappo e dido, laatii6e maamiraa6e lenyi meeden sappo e didi.

⁹ Maamiraa6e been kaasidii Yuusufi, conni dum Misira. Ammaa Laamdo ina wondi e makko, ¹⁰ hisini mo e torraaji di o torraa fuu, hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso Fira'awna kaananke Misira oon. Oon wadi mo dawranoowo galle muudum e Misira fuu. ¹¹ Ndeen rafo wadi ley Misira e Kanaana fuu. Billaare mawni faa maamiraa6e meeden kunngii nyaamdu. ¹² Nde Yaakuuba nannoo nyaamri ina woni ley Misira ndeen, neli toon maamiraa6e meeden. Be njehi, 6e ngarti. ¹³ Nde 6e njeccinoo Misira dida6erde fu, Yuusufi anndintinii sakiiraa6e muudum been hoore mum.

Suudu baaba Yuusufi du banganii Fira'awna. ¹⁴ Ndeen Yuusufi neli noddane e bammum Yaakuuba e koreeji muudum fuu. Wo 6e yim6e capande njeddo e njoyo. ¹⁵ Yaakuuba nootowii Yuusufi Misira. O maayi toon, kanko e maamiraa6e meeden been. ¹⁶ Be njaaraa Sikem, 6e uwaa e saabeere nde Ibrahiima soorunoo e bi66e Hamor buudi cardi to Sikem toon.

¹⁷ Nde amaana mo Laamdo wadannoo Ibrahiima badinoo yottaade ndeen, Ibraninkoo6e keewi ley Misira. ¹⁸ Wakkati oon, kaananke goddo mo andaano Yuusufi laamii Misira. ¹⁹ Kaananke oon hiili lenyol meeden, torri

* 7:3 Fuddoode 12.1. † 7:7 Fuddoode 15.13-14.

maamiraa6e meeden faa tilsinani 6e 6e njoppa cukaloy ma66e faa maaya. ²⁰ Ley wakkati oon, Muusaa rimaa, wo korsudo Laamdo. O muyninaa lebbi tati ley galle baabiiko. ²¹ Nde o yoppaano ndeen, 6ii Fira'awna debbo hooyi mo, jogorii mo 6iyum. ²² Hono noon Muusaa jangiri anndal Misirankoo6e fuu, o laatii barkinaado e haalaaji e golle fuu.

²³ Nde Muusaa hebunoo duu6i capande nay ndeen, muuyi wallude sakiraa6e muudum 6i66e Israa'iila. ²⁴ O yi'i Misiranke ina toonyoo gooto ma66e. O yomnitanii neddo makko oon ko toonyaa duum, o fiyi Misiranke oon, o wari dum. ²⁵ Imo sikka sakiraa6e makko been paaman Laamdo ina hisinira dum'en e makko, de 6e paamaay. ²⁶ Jaango majjum o tawdi dido ma66e ina kaba. O tefi rewrintinde 6e, o wi'i: «Yigiraa6e am, onon, on sakiraa6e! Dume wadi de odon kaba?» ²⁷ Ndeen toonyiido gondo muudum oon dunyi mo, wi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo amin? ²⁸ Dum le a jidudo warude kam no mbardunodaa Misiranke oon keenan naa?»[‡] ²⁹ Muusaa doggi saabe konngol ngool, de laatowii janano ley leydi Madiyan. O hebi toon 6i66e wor6e dido.

³⁰ Nde o hi66innoo toon duu6i capande nay ndeen, maleyka 6angi e makko e ley demle yiite e wu-umoore hu66oore, ley ladde

dakkol waamnde wi'eteende Sinayi. ³¹ Nde Muusaa yi'unoo dum ndeen, dum haaynii dum. Imo battitoo faa o ndaara, de daande Joomiraado wi'i: ³² «Miin woni Laamdo maamiraa6e maada, Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.» De Muusaa na diwna, suusaa ndaarude toon katin. ³³ Joomiraado wi'i mo: «Borta pade maa, sabo nokkuure do ndaridaa doon wo seniinde. ³⁴ Mi yi'ii torra kewtiido yim6e am been to Misira, mi nanii uumaali ma66e. Mi jippake faa mi 6illita 6e. Joonin le, war, mi nule Misira.»§

³⁵ Muusaa mo 6e calanii de 6e mbi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo?», wo oon Laamdo nuli. Laamdo wadi dum hooreejo e kisinoowo, wadi dum e jungo maleyka 6angannoodo dum e ley wuumoore oon. ³⁶ Kanko wurtini 6e, o wadi kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi ley leydi Misira e ley maayo Maaliya e ley ladde duu6i capande nay. ³⁷ Oon woni Muusaa biido 6i66e Israa'iila: «Laamdo nuldan on annabaajo hono am, sakiike moodon.» ³⁸ Nde 6e kawritinnoo ley ladde ndeen, wo kanko wondi e maleyka kaaldunoodo e makko to waamnde wi'eteende Sinayi. Kanko laatii jottinoowo dum fuu to maamiraa6e meeden. Wo kanko hebi haalaaji buurnooji faa o hokka en.

³⁹ Ammaa maamiraa6e meeden njabaay dwtanaade

‡ 7:28 Wurtagol 2.11-14. § 7:34 Wurtagol 3.1-10.

mo. Be calanii mo, hakkil-
looji ma66e pornyii Misira.

40 Be mbi'i Haaruuna:
«Wadan en tooruuji ardotoodi
en, sabo en anndaa ko
hewtii Muusaa jaltinnoodo
en leydi Misira oon.»* 41 Ley
balde deen, 6e tafi tooru
nanndundu hono ga'el. Be
ngadani ndu kirsamaari,
ibe ngada weltaare saabe
golle juude ma66e. 42 Ndeen
Laamdo tottitii 6e, yoppiri
6e rewude koode kammu,
hono no winndiraa e dewtere
annabaabe:

«Hey lenyol Israa'ila!

Duubi capande nay di
ngadudon ley ladde
diin,

on ngadanii kam
sadakaaji e kirsamaaji
naa?

43 On ngadaay. On ndon-
ndake hukum do tooru
moodon Molok resaa,
kam e tooru ndu
ngadudon hoodere
mon wi'eteende Refan,
nate de moyyindon faa
cujidanon dum'en!

Dum wadi de mido eggina on,
faa njaaredon caggal
Baabiila.»†

44 Etiyen beydi katin:

—Maamiraa6e meeden
been ina njoginoo hukum
seedaaku ley ladde. Hukum
oon moyyiniraama hono no
Laamdo tindiniri Muusaa,
e sifa mo o holli dum.

45 Maamiraa6e meeden
ndoni hukum oon. Be
eggidi e makko wakkati
mo Yoosuwa ardinoo 6e.
Be nanni dum leydi ndi 6e

teeti e lenyi di Laamdo riiwi
diin. Dum worri noon faa
jamaanu Daawda. 46 Daawda
hebi moyyere Laamdo, o
nyaagii dum faa yardoo o
nyibana Laamdo Yaakuuba
joonnde. 47 De wo Suley-
maana, kam nyibi suudu
nduun. 48 Ammaa Laamdo
Toowdo oon joodataako e
cuudi di yimbe nyibi, hono no
annabaajo wi'iri:

49 «Joomiraado wi':

Kammu wo joodorgal am,
leydi woni to koyde am
njaabata.

Suudu nduye nyibanton
kam?

E nokku oye powtin-
toomi?

50 Wanaa miin tagiri kulle
deen fuu baawde am
naa?»‡

51 Etiyen beydi katin, wi':

—Onon sattube, yoor6e
berde, faadinkiniibe! Abada
on celaay salanaade Ruuhu
Ceniido! On laatake hono
maamiraa6e moodon been
ni. 52 Moy woni annabaajo
mo maamiraa6e moodon
torraay? Be mbarii haalan-
noobe haala garol Ponndi-
tiido. Joonin onon e ko'e
moodon du, on njambake
Ponnditiido oon, on mbarii
dum. 53 On kebii Tawreeta
Muusaa mo maleyka'en
njippini de on njokkaay dum.

No Etiyen wardaa e kaaye

54 Nde Saahiibe been
nannoo haalaaji diin fu, 6e
tikkani mo sanne sanne
faa ibe nyeryundura nyiye
ma66e. 55 Ammaa kanko
kebbinaado Ruuhu Ceniido

* 7:40 Wurtagal 32.1. † 7:43 Amos 5.25-27. ‡ 7:50 Esaaya 66.1-2.

oon, o tiggittii kammu, o yi'i manngu Laamdo, o yi'i lisaana ina darii gere nyaamo Laamdo. ⁵⁶ O wi'i:

—Ndaaree! Mido yi'a kammu ina uddittii, Bii Neddo ina darii gere nyaamo Laamdo!

⁵⁷ Be mbulli semmbe, 6e cukki noppi ma66e, 6e fuu 6e ngurbitanii mo. ⁵⁸ Be mburtini mo ngalluure ndeen, 6e limni mo kaaye. Seede6e been 6ortii saayaaji mu66en dowuujii, mballini dakkol koyde jokolle bi'eteedo Sool. ⁵⁹ Wakkati mo 6e limnata Etiyen kaaye oon, du'ii, wi'i:

—Iisaa Joomiraado, inan yonki am, ja6u ki!

⁶⁰ Ndeen, o hofii, o feekii faa toowi, o wi'i:

—Joomiraado, taa rewta 6e e hakke o!

Nde o haalnoo dum ndeen, o maayi.

8

¹ Sool ina yardii ko 6e mbari Etiyen duum.

Nyalooma oon, torra mawdo hewtii kawrital goondin6e won6e Urusaliima toon. Be fuu 6e cankitii ley leyde Yahuudiya e Samariya, si wanaa nulaa6e been. ² Wor6e hul6e Laamdo uwi Etiyen, mboyi dum bojji keewdi. ³ Sool kaa yehi na halka kawrital goondin6e ngaal. Imo naata cuudi, imo nannga wor6e e rew6e, imo daasa dum'en, imo uddowa dum'en ley kasu. ⁴ Ammaa sankiti6e been

naati e yiilaade ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

⁵ Filipu du yehi ngalluure wonnde ley leydi Samariya, ina waajoo yim6e kabaaru Almasiihu. ⁶ Yim6e toon heew6e nani kabaaru maandeeji kaayniidi di Filipu wadi, woodi nji'i dum du. Ndelle 6e kettindii waaju makko faa woodi. ⁷ Wondube e ginnaaji heew6e, ginnaaji diin njaltiri bullaali mawdi. Heew6e 6e 6alli mu66en mbaati ndadi, kam'en e bonnguube. ⁸ Dum laatanii ngalluure ndeen seyo manngo.

⁹ Gorko bi'eteedo Simon ina wonnoo ley ngalluure ndeen. Imo gollannoo ndag-gadaaku, imo haayninoo Samariyankoobe sanne, imo wiitoo wo o neddo mawdo. ¹⁰ Yim6e been fuu ina njabani mo, gilla suka faa mawdo. Be mbi'i:

—Gorko o jogii baawde Laamdo bi'eteede «Baawde mawde».

¹¹ Be njokkii mo ko 6ooyi sabo imo haayninoo 6e e dabare makko. ¹² Ammaa nde Filipu waajinoo 6e Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo e haala lisaana Almasiihu ndeen, 6e ngoondini. Wor6e e rew6e du lootaa lootagal batisima*. ¹³ Simon e hoore muudum goondini, kam du. Nde o batisaa ndeen, o takkunduri e Filipu. O yi'i maandeeji kaayniidi e

* **8:12** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

kaayefiiji mawdi gadaadi
diin, de dum haaynii mo.

¹⁴ Nulaa6e won6e Urusali-
ima been nani Samariyankoo6e
ngoon dinii konngol Laamdo.
Be nuldi dum'en Piyeer e
Yuhanna. ¹⁵ Nde been njotti-
noo ndeen, ndu'anii 6e faa 6e
ke6a Ruuhu Ceniido, ¹⁶ sabo
Ruuhu Ceniido jippaaki e
dow fay gooto ma66e tafon.
Wo dow innde Iisaa Joomi-
raado oon tan 6e mbatisiraa.
¹⁷ Ndeen Piyeer e Yuhanna
njowi juude mu66en dow
ma66e de 6e ke6i Ruuhu
Ceniido.

¹⁸ Nde Simon yi'unoo
Piyeer e Yuhanna ina njowi
juude mu66en dow ma66e
ina kokka 6e Ruuhu Ceniido
ndeen, inndani 6e ceede,
¹⁹ wi'i:

—Kokkee kam miin du
baawde de faa mo njowumi
juude am e dow muudum fuu
he6a Ruuhu Ceniido.

²⁰ Ndeen Piyeer jaabii mo,
wi'i:

—Wo Laamdo halke, aan
e cardi maa, sabo a miilii
dokkal Laamdo na he6iree
ceede! ²¹ A walaa ngedu ley
golle amin, dum walanaa
ma, sabo bernde maa fonndi-
taaki to Laamdo. ²² Tuubu,
wurta e bonanda maa oon,
nyaagoodaa Joomiraado yalla
imo yaafe e anniya maa
bondoo oon. ²³ Sabo mi yi'ii
ma a kaadudo bernde, hakke
maa ha66ii ma.

²⁴ Simon jaabii, wi'i:

—Nyaagane kam Joomi-
raado taa fay huunde e ko
mbiidon duum hewtoo kam.

²⁵ Woodi, Piyeer e Yuhanna
ceedanii Almasiihu, mbaajii

konngol Joomiraado toon.
Caggal duum, 6e njeccii
Urusaliima. Dow laawol
ngool du, i6e mbaajoo
Kabaaru Lobbo oon e gure
Samariya keewde.

*No Filipu batisiri howru-
ujo kaananke Etiyopi*

²⁶ Maleyka Joomiraado wi'i
Filipu:

—Umma, yaaru hordoore,
kooyaa laawol jeewningol
yuuroowol Urusaliima ina
fonndii Gaaja ngool.

²⁷ O ummii, o yehi. O
hawri e gorko Etiyopiyanke.
Gorko oon wo howruujo
Kandasa. Maanaa Kandasa
wo «laamiido debbo Etiyopi».
Wo o coortaado, kayboowo
beembal jawdi kaananke
debbo oon. Tawi o yehi-
ino Urusaliima sujidande
Laamdo. ²⁸ Ko o wartata
duum, imo joodii e dow
torkooru makko puccu, imo
jannga ley dewtere annabi
Esaaya. ²⁹ Ruuhu wi'i Filipu:

—Batta, samnda torkooru
nduun.

³⁰ Filipu doggi hewti ndu,
nani imo jannga dewtere
annabi Esaaya, de wi'i mo:

—Ndelle ada faama ko njan-
ngataa duum naa?

³¹ Gorko oon jaabii, wi'i:

—Noy paamirammi si fay
gooto fiirtanaay kam?

O nyaagii Filipu yeenja
joododoo e makko. ³² Inan
aayaaje de o janngi ley
dewtere ndeen:

«O yaaraama hono mbaalu
kirsoyteengu ni.

No baalel deyyinortoo
yeeso kesoowo leebi
muudum ni,
hono noon o mu6biri
hunnduko makko.

³³ Be leeyinii mo, 6e carii mo
sariya bondo.

Moy waawi fillaade filla
yuwdi makko?

Sabo 6e ittii yonki makko
ley adunaaru ga.»[†]

³⁴ Howruujo oon wi'i Filipu:

—Mido njaare, haalanam
dow moy annabaajo oon
haalata haala ka. Wo dow
hoore muudum naa wo
goddo?

³⁵ Ndeen Filipu fuddi
haalude dow aayaaje deen,
de waajii mo Kabaaru Lobbo
haala Iisaa. ³⁶ I6e njokki
laawol ma66e ngool faa 6e
nji'i ndiyam. Howruujo oon
wi'i:

—Inan ndiyam! Dume
hadata kam looteede lootagal
batisima? ³⁷ [Filipu wi'i:

—Si tawii ada goondini e
6ernde laa6unde fu, walaa ko
hadete batiseede. O jaabii, o
wi'i:

—Mido goondini Iisaa Al-
masiihu woni Bii Laamdo.][‡]

³⁸ O yamiri torkooru
nduun daroo. Be dido fuu
6e njippii, 6e naati ndiyam
daam. Filipu looti mo
lootagal batisima. ³⁹ Nde
6e mburtinoo ndiyam dam
ndeen, Ruuhu Joomiraado
hooyi Filipu. Howruujo oon
yiitaay mo katin, jokki laawol
muudum, ina seyii. ⁴⁰ Filipu
tawowaa Ajootus. § Gilla

doon faa Kaysariya, wuro
fuu ngo o wari e muudum,
o waajoto Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

¹ Sool ina heddi na haala
haalaaji kulbiniidi dow taal-
ibaa6e Joomiraado 6een, na
wi'a o waran dum'en. O yehi
to Almaami Mawdo. ² O njaarii
dum derewol yamiroore
nannoore mo cuudi Alhu-
udiyankoo6e baajordi gondi
Damas. Hono nii, si o tawii
toon yim6e jokku6e laawol
Iisaa, gorko e debbo fuu,
o nannga dum'en, o ha66a,
o yaara Urusaliima. ³ Nde
o yahunoo faa o 6attitii
Damas ndeen, wakkati gooto
annoora yuuri dow kammu
filii mo. ⁴ O saami e leydi, o
nani daande ina wi'a mo:

—Sool, Sool, ko wadi de ada
torra kam?

⁵ Sool yami:

—Aan wo a moy, joomam?

Nde o yamunoo dum fu,
jaabu wari e makko:

—Miin, wo mi Iisaa mo tor-
rataa oon. ⁶ Umma naatu
e ley ngalluure ndeen. Be
kaalante ko tilsi ngadaa.

⁷ Wor6e wondube e makko
been nani daande ndeen am-
maa nji'aay fay gooto. Be
ndarii, 6e mbemmbaa faa 6e
muumdi. ⁸ Sool ummii e
leydi, ina feerti gite muudum
ammaa yi'ataa fay huunde.
Ndeen o dowaa, o nannaa
Damas. ⁹ O wadi balde tati
o bumdo. O nyaamaay, o
yaraay.

[†] 8:33 Esaaya 53.7-8. [‡] 8:37 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 37. § 8:40 E
amaana kiiddo wuro Ajootuswi'etaakenaa Asdot.

¹⁰ Ley Damas doon ina woodi taalibaajo bi'eteedo Ananiyas. E ley holleede, Joomiraado noddi dum, wi'i:

—Ananiyas!

O jaabii, o wi'i:

—Naam, Joomiraado.

¹¹ Joomiraado wi'i mo:

—Umma rewu laawol bi'eteengol Dartiingol, naataa galle Yahuuda, pilodaa gorko bi'eteedo Sool, jeyaado Tarsus, sabo joonin imo wada du'aare. ¹² O yi'i e ley holleede gorko bi'eteedo Ananiyas ina naata, ina yowa juude muudum e makko faa o wumta.

¹³ Ananiyas jaabii, wi'i:

—Joomiraado, mi narrii yimbe heewbe haala gorko o e torraaji keewdi di o wadi seniibe maa wonbe Urusaliima. ¹⁴ O wardii do e yamiroore hooreebe almaami'en, faa o ha66a noddoobe innde maa fuu.

¹⁵ Ammaa Joomiraado wi'i mo:

—Yahu wadoy no mbiimi ni, sabo mi subake gorko o faa o gollana kam. O anndina lenyi e kaanankoo6e e 6i66e Israa'iila du innde am. ¹⁶ Mi hollan mo na tilsi o torree torraaji keewdi saabe am.

¹⁷ Ndeen, Ananiyas yehi, naatowi suudu nduun, yowi juude muudum e makko, wi'i:

—Sakiike am Sool, Joomiraado meeden Iisaa 6angannoodo ma e laawol nde ngarannodaa oon, nului kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono kobolaaje nii hobbittii e gite Sool. O wumti,

o ummii, de o lootaa lootaagal batisima. ¹⁹ O nyaami, de semmbe makko warti. O heddodii e taalibaa6e won6e Damas been balde seeda.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

²⁰ Wakkati oon fu, Sool fuddi waajaade ley cuudi baajordi. Imo wi'a Iisaa jaati woni Bii Laamdo. ²¹ Dum haaynii hettindaniibe mo been fuu, mbi'i:

—Wanaa kanko wonnoo torrannoodo goondin6e Iisaa won6e ley Urusaliima oon naa? Wanaa faa o ha66a goondin6e o yaara dum'en to hooreebe almaami'en waddi mo do naa?

²² De Sool ina heddii na beydoro0 semmbe e ley waaju muudum oon, faa dum jii6i Alhuudiyankoo6e won6e Damas been fuu. O laa6inani 6e Iisaa woni Almasiihu oon.

²³ Balde njehi, ngarti, Alhuudiyankoo6e ndawridi faa mbara Sool. ²⁴ Sool humpitii dabare ma66e ndeen. Yimbe ina kayba dammbude ngalluure ndeen jemma e nyalooma fuu, faa 6e ke6a no 6e mbarda mo. ²⁵ Jemma gooto taalibaa6e makko kooyi mo, ngatti mo e hanndeere, ka66i 6oggol, njaltiniri mo kokuwol piilingol ngalluure ngool.

No taalibaa6e won6e Urusaliima kebiri hoolaade Sool

²⁶ Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen, muuyi hawritinde e taalibaa6e Iisaa been. Ammaa 6e fuu i6e kula mo, 6e koolaaki yalla o laatake taalibbo Iisaa goonga

goonga. ²⁷ Ndeen Barnabas yaari mo to nulaa6e been, haalani dum'en no o yiiri Joomiraado ina haalda e makko e laawol ngool, e no o waajorii haala Iisaa e cuusal ley Damas toon. ²⁸ Caggal duum, Sool wondi e ma66e, ina naata ina wurtoo ley galleeji ma66e Urusaliima, ina waajoroo haala Joomiraado e cuusal. ²⁹ Imo haalda e Alhuudiyankoo6e haalanoo6e geresankoo6e been, imo yeddundura e ma66e, de kam6e kaa i6e piloo warude mo. ³⁰ Nde sakiraa6e makko goondin6e been annditinnoo dum ndeen, njaari Sool Kaysariya. Caggal duum, 6e neli mo Tarsus.

³¹ Ndeen kawrital goondin6e ngaal he6i jam ley Yahuudiya e Galili, kam e Samariya fuu. Ngal beydi semmbe, ngal yehi yeeso e kulol Joomiraado, ngal beydii heewude saabe ballal Ruuhu Ceniido.

No Piyeer danniri yim6e ley Lidda e Joffe

³² Piyeer ina yiiloo e ley leydi ndiin fuu. O jippanii seniibe won6e Lidda been du. ³³ O tawi toon gorko nyawdo mo banndu muudum fuu waati, bi'eteedo Eneya. O wadii duubi jeetati imo waalii. ³⁴ Piyeer wi'i mo:

—Eneya, Iisaa Almasiihu dannii ma! Umma, moyyin dadfo maa!

Wakkati oon pay, o ummii. ³⁵ Won6e Lidda e ngenndi Saron fuu nji'i mo, de tubani Joomiraado.

³⁶ Ley wuro Joffe ina woodi taalibaa6e debbo bi'eteedo Tabita (maanaa majjum woni «Lewla»). Dum woni Dorkas e geresankoo6e. Imo golla gollleeji lobbi, imo wadana talkaa6e moyyere. ³⁷ E balde deen o nyawi, o maayi. O lootaa, de o wallinaa ley suudu sooro tafon. ³⁸ Wuro Joffe ngoon woddunduraa e Lidda, woodi du, taalibaa6e been nani Piyeer ina woni to Lidda toon. Ndelle 6e neli wor6e dido njaaroo mo o yottoo dum'en law. ³⁹ Piyeer ummii, yaadi e ma66e. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njaari mo ley suudu sooro toon. Rew6e talka'en 6e goriraa6e mu66en maayi been fuu battii dum ina mboya, ina kolla dum saayaaji e kaddule godde de Dorkas nyo'unoo nde wondunoo e mu66en ndeen. ⁴⁰ Piyeer wurtini yim6e been fuu, hofii, ina du'oo. Caggal duum, hucciti e maaydo oon, wi'i:

—Tabita, umma!

Ndeen Tabita feerti gite muudum, yi'i Piyeer, ummii joodii. ⁴¹ Piyeer nanngi junngo makko, ummini mo. Caggal duum, o noddii seniibe been e rew6e talkaa6e been, o holli dum'en Tabita wo buurdo. ⁴² Dum nanaama e ley Joffe fuu, heew6e ngoondini Joomiraado. ⁴³ Piyeer 6ooyti Joffe balde keewde to ceeloowo guri bi'eteedo Simon.

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

¹ Ley Kaysariya ina woodi gorko bi'eteedo Korneliyus. O mawdo fedde sordaasi'en wi'eteende «fedde Italiyankoo6e». ² O tinniido e diina, kanko e koreeji makko fuu 6e hul6e Laamdo. Imo sakkana Alhuudiyankoo6e sadakaaji keewdi, imo wada du'aare to Laamdo wakkati fuu. ³ Nyannde gomma wakkati yamnde tati, o yi'i e ley holleede maleyka ina naata suudu makko. Maleyka oon ina wi'a mo:

—Korneliyus!

⁴ O ndaari dum faa woodi, o huli, o wi'i dum:

—Joomam, dume?

Maleyka oon wi'i mo:

—Du'aawuuji maa e sadakaaji di ngadandaa talkaa6e diin ina mbeli Laamdo. Laamdo yeggitaay ma. ⁵ Nulu joonin worbe to wuro Joffe, faa noddowa Simon, bi'eteedo Piyeer. ⁶ Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo mango.

⁷ Nde maleyka kaaldannoodo e makko oon dillunoo ndeen, o noddi golloo6e makko dido e sordaasi gooto kuldo Laamdo jeyaado e howruu6e makko. ⁸ O haalani 6e ko maleyka oon wi'i duum fuu, o neli 6e Joffe.

⁹ Jaango majjum, i6e ngoni e laawol. Nde wor6e tato been battinoo wuro ngoon ndeen, Piyeer yeenji dow suudu do weeri doon wakkati hakkunde naange faa wada

du'aare. ¹⁰ O yolbii sanne, imo yidi nyaamude. Nde 6e moyyinanta o nyaamdu ndeen, Laamdo holli mo. ¹¹ O yi'i kammu udditii, de huunde wa'unde hono disaare mawnde ina jippinee e leydi. Co66uli muudum nay fuu ina ka66aa. ¹² Sii daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladooje, kam e sii pooli fuu ina ngoni e mayre. ¹³ Daande wi'i mo:

—Piyeer, umma, hirsu, nyaam!

¹⁴ Piyeer wi'i:

—A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.

¹⁵ Daande ndeen wi'i mo katin:

—Taa harmin ko Laamdo laabini.

¹⁶ Dum wadi noon kile tati. Ndeen disaare ndeen yeentinaa dow kammu.

¹⁷ Piyeer ina wemmbii dow ko hollaa duum, ko dum fiirtata. Tawi wor6e 6e Korneliyus nelunoo been, yamiino galle Simon, de joonin 6e ngari. Be ndarii e dammbugal. ¹⁸ Be noddi, 6e yami yalla Simon bi'eteedo Piyeer doon jippii. ¹⁹ Piyeer ina heddi na miiloo dow ko yi'i duum, faa Ruuhu wi'i dum:

—Wor6e tato ina pile.

²⁰ Umma, jippa, njaadaa e ma66e tawa a sikkitiraay, sabo miin nuli 6e.

²¹ Piyeer jippii, wi'i wor6e been:

—Inani kam, miin woni mo pilotodon oon. Dume waddi on?

²² Be njaabii, 6e mbi'i:

—Korneliyus mawdo sordaasi'en neli min. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, mo lenyol Alhuudiyankooƙe fuu seedanii moyyere. Maleyka ceniido yamirii mo min nodde, ngaraa suudu makko, faa o nana waaju maada.

²³ Piyeer silmini 6e, weerni 6e jemma oon.

Jaango majjum, o ummii, o dillidi e maƙƙe. Sakiraaƙe wobbe jeyaaƙe Joffe njaadi e makko. ²⁴ Jaango majjum katin 6e njottii ngalluure Kaysariya. Korneliyus ina hedinoo 6e, noddii saki-raaƙe muudum e yigiraaƙe muudum 6adii6e. ²⁵ Nde Piyeer naatannoo ndeen, Korneliyus jaƙƙii dum, sujidani dum. ²⁶ De Piyeer ummini mo, wi'i:

—Umma, sabo miin du mi neddo tan.

²⁷ Piyeer ina haalda e makko, faa 6e naati suudu nduun, tawi toon yimbe heewe 6e ina kawriti. ²⁸ O wi'i 6e:

—Odon anndi daganaaki Alhuudiyanke jokkundura e mo wanaa Alhuudiyanke, naa weerande dum. Ammaa Laamdo hollii kam taa mi ndaarda fay gooto karmudo naa tuundo. ²⁹ Dum wadi nde nelandon kam ndeen, mi warii, mi salaaki. Dum le, kaalane kam, saabe dume noddirdon kam?

³⁰ Korneliyus jaabii, wi'i:

—Hannden woni balde nay, mido wada du'aare ley suudu am e wakkati hono o, yamnde tati ni, faa gorko mo kaddule jalbooje wari, darii yeeso am, ³¹ wi'i: «Korneliyus,

Laamdo jaabanake ma du'aawuuji maa e sadakaaji maa. ³² Joonin, nulu e wuro wi'eteengo Joffe, noddanedaa Simon, bi'eteedo Piyeer. Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.» ³³ Dum wadi de nelumi noddowedaa wakkati oon. A gaynii ko ngardaa duum. Joonin min fuu inani min yeeso Laamdo faa min kettindoo ko Joomiraado yamiri ma mbaajodaa min fuu.

³⁴ Ndeen Piyeer fuddii haalude, wi'i:

—Joonin mi yi'ii goonga jaati Laamdo burdintaa yimbe. ³⁵ Neddo kuloowo mo, gadoowo ko fonnditii, o jaban dum ko lenyol muudum laatii fuu. ³⁶ Odon anndi konngol ngol Laamdo nuldi 6i66e Israa'iila ngool. Konngol lobbol ngool na holla jam na hebiree saabe Iisaa Almasiihu, kam woni Joomiraado yimbe fuu. ³⁷ Odon anndi kabaaru o huu6ii leydi Yahuudiya fuu. Dum fuddii gilla Galili, caggal ko Yaayaa waajii yimbe loote batisima. ³⁸ Odon anndi no Laamdo su6orii Iisaa Nasaraatuujo oon, no jippiniri e muudum Ruuhu Ceniido e baawde. Odon anndi no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ina golla golleeji lobbi, ina danna 6e Ibiliisa jaalii na torra fuu, sabo Laamdo ina wondi e muudum. ³⁹ Minen, min seedee6e ko o golli Yahuudiya e ko o golli Urusaliima fuu. Be bili o e leggal palaan-

gal, 6e mbari mo. ⁴⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo nyannde tataberde, de 6angini mo hakkunde amin. ⁴¹ Kaa wanaa yim6e fuu o 6angani. O 6anganii seedee6e 6e Laamdo artii subaade 6een, minen nyaamdu6e e makko de njardi e makko caggal iirtagol makko 6een. ⁴² O yamirii min mbaajoo yim6e, min ceedoo kanko woni mo Laamdo wadi carotoodo wuur6e e maay6e. ⁴³ Kanko du woni mo annabaabe fuu ceedanii, mbi'i goondindo mo fuu heban yaafaneede hakkeji muudum saabe inde makko.

⁴⁴ Wakkati Piyeer waa-jotoo waaju oon ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e hettindii6e 6een fuu. ⁴⁵ Alhuudiyankoo6e goondin6e wardunoo6e e Piyeer 6een fuu dum haaynii dum'en, no dokkal Ruuhu Ceniido ngaal saakorii e yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e ni. ⁴⁶ Sabo i6e nana yim6e 6een ina kaala e demle janane, na njetta Laamdo. Ndeen, Piyeer jaabii, wi'i:

⁴⁷ —Yim6e 6een ke6ii Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. Moy waawi hadude 6e looteede lootagal batisima?

⁴⁸ O yamiri 6e mbatisiree e inde Iisaa Almasiihu. Caggal duum, 6e nyaagii mo o wonda e ma66e balde seeda.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goondin6e gonngal Urusaliima

¹ Nulaa6e e sakiraa6e won6e Yahuudiya 6een nani

yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e du ke6ii kongol Laamdo. ² Nde Piyeer yeentunoo Urusaliima fu, goondin6e tilsin6e taadagol 6een peli dum, ³ mbi'i:

—A jippanake yim6e 6e taadaaki, a nyaamdii e mu66en!

⁴ Ndeen Piyeer haalani 6e ko wadi duum gilla e fuddoode faa e timmoode, wi'i:

⁵ —Wuro Joffe ngonnoomi, mido du'oo faa nji'umi e ley holleede huunde 6anganii kam. Huunde wa'unde hono disaare mawnde nde cob6uli muudum nay fuu ka66aa, ina jippinee yuuwde e kammu warde to am. ⁶ Taykiimi nde faa woodi, nji'umi daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladde e laddooje e sii pooli fuu.

⁷ Nanumi daande ina wi'a kam: «Piyeer, umma, hirsu, nyaam!» ⁸ Mbiimi: «A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.» ⁹ Daande dow kammu ndeen jaabitii kam katin, wi'i: «Taa harmin ko Laamdo laa6ini.»

¹⁰ Dum wadi noon kile tati. Caggal duum, kulle deen fuu yeentinaa dow kammu. ¹¹ De wakkati oon pay, wor6e tato nulaabe to am yuuru6e Kaysariya ngari to suudu do min ngonnoo doon. ¹² Ruuhu Ceniido wi'i kam mi yaada e ma66e taa mi sikkitira fay huunde. Sakiraa6e njeegomo 6ee do njaadi e am, de min naaddi suudu Korneliyus. ¹³ O haalani min no o yiiri maleyka

ina darii ley suudu makko ina wi'a mo: «Nulu e wuro wi'eteengo Joffe noddanedaa Simon bi'eteedo Piyeer. ¹⁴ O haalante haalaaji kisinoowo ma, aan e koreeji maa fuu.» ¹⁵ Nde puɗɗumi haalude ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e maɓɓe hono no jipporinoo e meeden arande ni. ¹⁶ Ndeen, miccitiimi konngol ngol Joomiraado wi'unoo: «Yaayaa batisirannoo ndiyam, ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniido.» ¹⁷ Si Laamɗo fondii en e maɓɓe, hokkii 6e ko hokkunoo en duum nde ngoondinnoden Joommen Iisaa Almasiihu ndeen, ndelle miin wo mi moy? Yalla mido waawi hadude Laamɗo naa?

¹⁸ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndeyyini, i6e njetta Laamɗo, i6e mbi'a:

—Laamɗo tuubinii yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e du faa ke6a nguurndam ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

¹⁹ Nde Etiyen waranoo ndeen, goondin6e torraama faa cankitii. Wob6e njehi faa Finisi e Kipirus e Antiyoki. I6e mbaajoo Alhuudiyankoo6e tan konngol ngool. ²⁰ Ammaa goondin6e wob6e yuuroo6e Kipirus e Sireene naati Antiyoki ina mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa Joomiraado oon hakkunde Geresankoo6e.

²¹ Baawɗe Joomiraado ina ngondi e maɓɓe. Yim6e heew6e ngoondini, tuubi, ngarti to Joomiraado.

²² Kawrital goondin6e won6e Urusaliima ngaal nani kabaaru gaduɗo Antiyoki oon, neli toon Barnabas. ²³ Nde oon yottinoo de yi'i e maɓɓe moyyere Laamɗo fu, seyii, tindini 6e fuu 6e tinoo, 6e tabita e Joomiraado e 6erde laaɓude. ²⁴ Barnabas wo gorko lobbo, kebbinaado Ruuhu Ceniido e goondinal. Jamaa keewɗo goondini Joomiraado saabe makko.

²⁵ Caggal duum, Barnabas yehi Tarsus faa filowoo Sool.

²⁶ Nde o yiitunoo dum ndeen, o yaari dum Antiyoki. Be ngondi e kawrital goondin6e won6e toon been hitaande hiɓɓunde, 6e njanngini yim6e heew6e. Taalibaa6e won6e Antiyoki been artii fuu wi'eede Almasiyankoo6e.

²⁷ E balde deen, annabaa6e ley goondin6e yuurii Urusaliima ngari Antiyoki. ²⁸ Gooto maɓɓe bi'eteedo Agabus, ummii, darii, holliri saabe Ruuhu rafo manngo wadan ley laamu Roma fuu. (Woodi, rafo ngoon wadii e laamu kaananke mawɗo bi'eteedo Kalawdiyus.)* ²⁹ Taalibaa6e been anniyii hawrundurde mballa, mono fuu ko waawi, faa 6e nelda sakiraa6e maɓɓe won6e Yahuudiya been. ³⁰ Be ngadi dum, 6e nuldi mballa kaan e juude Barnabas e Sool

* **11:28** Kalawdiyus wo kaananke Roma mawɗo njoya6o. O laamake hakkunde duu6i 41 e 54 caggal rimeede Iisaa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo wadii ley laamu Roma fuu hakkunde duu6i 46 e 48 caggal rimeede Iisaa.

faa kokkowa maw6e kawrital
Urusaliiima.

12

No goondinbe torriraa

¹ Wakkati oon, kaananke bi'eteedo Hirudus fuddi torrude wo66e ley kawrital goondinbe ngaal. ² O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna oon wardee kaafaahi. ³ Nde o yiinoo idum weli Alhuudiyankoo6e ndeen, o nanngi Piyeer du. Dum hawri e wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla. ⁴ Nde o nanngunoo Piyeer ndeen, o ommbi dum ley kasu. O yamiri pecce sordaasiibe nay loomtundura e haybugol dum, fedde fuu yim6e nayo. O anniyii jaarude dum yeeso yim6e fuu, si iidi Faltagol tilake. ⁵ Dum wadi de Piyeer haybaa e ley kasu nguun, ammaa kawrital goondinbe ngal selaay nyaaganaade mo Laamdo.

⁶ Nde Hirudus anniyinoo jaarude mo sariya ndeen, jemma oon imo daanii hakkunde sordaasiibe dido, imo ha66iraa callali didi. Ndaaroo6e wo66e du ina kayba dammbugal kasu doon. ⁷ Wakkati oon, maleyka Joomiraado wari to makko, annoora yayni ley suudu nduun. Maleyka meemi mo, findini mo, wi'i:

—Umma law!

Ndeen callali diin ka66itii, yuwi e juude makko, caami.

⁸ Maleyka oon wi'i mo:

—Ha66a ka66orgol maa, borna pade maa.

Piyeer wadiri noon. Maleyka oon wi'i mo:

—Waana suddamaare maa, njokkaa kam.

⁹ Piyeer wurtii, jokki mo, de o faamaay ko maleyka oon wadata duum wo goonga. Imo miiloo wo o yi'u dum ley holleede. ¹⁰ Be paltii kayboowo arandeejo oon e dida6o fuu. Be njottii dammbugal njamndi naar-rugal ngalluure ndeen. Ngal omtanii hoore maggal yeeso ma66e. Be njalti, 6e njokki laawol ngool. Wakkati oon, maleyka oon seedi e makko.

¹¹ Hakkillo Piyeer warti, wi'i:

—Joonin mi tannyorii Joomiraado nuli maleyka muudum, faa hisina kam e junngo Hirudus e ko Alhuudiyankoo6e njelinoo faa mi wadee fuu.

¹² Nde o faamunoo ko wadi fu, o yehi suudu Mariyama, inna Yuhanna bi'eteedo Marku. Toon yim6e heew6e kawriti ina ngada du'aare. ¹³ Nde Piyeer gokkinoo dammbugal galle toon ndeen, golloowo debbo bi'eteedo Roda battitii faa ndaara wo moy. ¹⁴ Nde o annditinnoo daande Piyeer ndeen, o yeggiti omtude dammbugal ngaal no o foti seyaade. O doggi, o naatowi, o humpiti 6e wo Piyeer darii dammbugal toon. ¹⁵ Be mbi'i mo:

—A kaanjaado!

—Ammaa imo heddii siinude sikke walaa wo dum Piyeer. Be mbi'i katin:

—Dum wo maleyka makko.

¹⁶ De dum fuu Piyeer ina heddii ina gokkoo. Nde 6e

udditinnoo, 6e njiinoo mo ndeen, dum haaynii 6e sanne. ¹⁷ O huncani 6e junngo faa 6e ndeyyinoo, o fillanii 6e no Joomiraado yaltiniri mo kasu, o wi'i:

—Kaalanee dum Yaakuuba, kam e sakiraa6e wob6e been.

Caggal duum, o yalti, o yehi nokku goddo.

¹⁸ Nde weetunoo fu, fitina mawdo ummii hakkunde sordaasiibe 6een. I6e yamundura noy Piyeer wadi.

¹⁹ Hirudus yamiri 6e piloo 6e nannga mo, ammaa 6e njiitaay mo. Ndelle o yami ndaaroo6e 6een ko laatii, de o yamiri 6e mbaree. Caggal duum, Hirudus jippii Yahuudiya, yehi Kaysariya joodowii toon.

No Hirudus maayiri maayde bonnde

²⁰ Hirudus tikkani yim6e Tirus e Sidon. De yim6e 6een kaa muuyaay noon, sabo wo leydi makko ndiin 6e kebata nyaamdu. Ndelle 6e ndawridi, 6e nuli wob6e nyaagoo faa 6e ndewra e makko. Be paamiri e Bilastus dawranoowo golloo6e kaananke.

²¹ Be itti nyalaande faa 6e kaalda e Hirudus kaananke oon. Nde nyannde ndeen yottinoo fu, o bornii kaddule kaananke, o joodii dow joodorgal laamu, o haaldi e ma66e. ²² Yim6e 6een peekii, mbi'i:

—Dum wo daande laamdo, wanaa daande neddo!

²³ Wakkati oon fu, maleyka Joomiraado fiyi Hirudus, sabo o hokkitaay Laamdo teddeengal muudum. O yumi gildi, o maayi.

²⁴ Ammaa konngol Laamdo ngool ina yaara yeeso, ina beyda sankitaade. ²⁵ Nde Barnabas e Sool tilinoo e golle mu66en Urusaliima fu, 6e njeccodii e Yuhanna bi'eteedo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

*No Barnabas e Pool nuli-
raa faa ngolla golle Laamdo*

¹ Annabaa6e e jannginoo6e ina ngoni ley kawrital goondin6e gonngal Antiyoki ngaal. Kam6e ngoni Barnabas e Simeyon noddirteedo Baleejo e Lukiyus mo Sireene e Manahen, mawnidindo e Hirudus hooreejo leydi oon, kam e Sool. ² Nyannde gomma i6e teddina Joomiraado tawi i6e ngondi e suumayeere, ndeen Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Cenndanee kam Barnabas e Sool saabe gollal ngal noddirmi 6e ngaal.

³ Caggal suumayeere e du'aare ma66e, 6e njowi juude ma66e e dow yim6e dido 6een, 6e nuli dum'en.

⁴ Nii Ruuhu Ceniido nuliri 6e. Be njehi Selewkiya, 6e naati laana maayo manngo 6e ponndii ruunde* Kipirus. ⁵ Nde 6e njottinoo Salamis dow ruunde ndeen, 6e

* 13:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

mbaajii konngol Laamdo ley cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi. Yuhanna bi'eteedo Marku ina wondi e ma66e, ina walla 6e. ⁶ Be peyyiti ruunde ndeen faa 6e njottii ngalluure wi'eteende Pafos. Toon 6e tawi daggada Alhuudiyanke bi'eteedo Bar-Iisaa, biitotoodo wo annabaajo. ⁷ Wo o howruujo kaananke bi'eteedo Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo. O noddi Barnabas e Sool sabo imo yidi nanude konngol Laamdo. ⁸ Ammaa Elimas mo inndem fiirtata «daggada» oon salake 6e. Imo filoo bonnitinde goondinal kaananke oon. ⁹ Ndeen Sool bi'eteedo Pool, kebbinaado Ruuhu Ceniido, ndaari mo faa woodi, ¹⁰ wi'i:

—Bii Ibiliisa! Aan keewdo jamba e hiila, ganyo ko laabi fuu! A selataa oonyude laabi Joomiraado ponnditiidi naa? ¹¹ Joonin jukkungo Joomiraado saaman e maada, a wuman, a yi'ataa naange faa sardi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko cuddini, de ni66i. Imo memmemta, imo filoo dowoowo. ¹² Nde kaananke oon yi'unoo ko wadi duum ndeen, goondini Iisaa. Waaju haala Joomiraado kaan haay-nake dum.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

¹³ Pool e yaadiraabe muudum naati laana maayo

† 13:11 sardi wo wakkati podanoodo. 6e.

manngo, ndilli Pafos, njottii Perge ley leydi Pamfiliya. Doon Yuhanna bi'eteedo Marku seedi e ma66e, yeccii Urusali-ima. ¹⁴ Be ndilli Perge, 6e ngari Antiyoki ley leydi Pisidiya. Be naati waajordu nyalaande fowteteende, 6e njoodii. ¹⁵ Caggal janngede Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe, hooree6e waajordu nduun neli 6e noddee 6e ngara yeeso mu66en. Be mbi'i:

—Sakiraa6e, si odon njogii haala cemmbinooha yim6e do fu, kaalee.

¹⁶ Pool ummii, hunci junngo muudum faa 6e kakkilana dum, wi'i:

—Israa'ilankoo6e e hul6e Laamdo wo66e, kettinee: ¹⁷ Laamdo Israa'ilankoo6e oon subake maamiraabe meeden, teddini lenyol ma66e nde ngol hodoynoo leydi Misira ndeen. O yaltiniri 6e toon baawde makko. ¹⁸ O munyanii‡ 6e ley ladde faa wadi duubi capande nay. ¹⁹ Caggal ko o halki lenyi jeddi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yim6e makko ndona ndi. ²⁰ Ko 6e ngoni ley Misira faa warde ko 6e naati leydi Kanaana fu wadii hono duubi keme nay e capande joy. Caggal duum, o hokki 6e sarotoo6e faa jamaanu annabi Samuwiila. ²¹ Nde dum faltinoo ndeen, 6e nyaagii Laamdo hokka 6e kaananke. Laamdo hokki 6e Sawulu 6ii Kis yuurudo e

‡ 13:18 Won binndi bi'udii nyaamnii

lenyol Benyamin. Oon laamii 6e duubi capande nay.

²² Ndeen Laamdo borti Sawulu, hokki Daawda laamu. O haali kabaaru muudum, o wi'i: «Mi he6ii Daawda 6ii Yesa gorko belnoowo 6ernde am, gadoowo muuyde am fuu.» ²³ E yuwdi makko Laamdo wurtini Iisaa, kisinoowo Israa'iila no aadorinoo noon. ²⁴ Fadde Iisaa warude, Yaayaa waajake yimbe Israa'iila fuu tuba, lootee lootagal batisima. ²⁵ Katin, nde Yaayaa timminannoo golle muudum ndeen, wi'i 6e: «Mi wanaa mo miiloton ngonumi oon. Ammaa ina woodi garoowo caggal am, mo mi fotaay fay e habbitinde 6oggi pade muudum.»

²⁶ Sakiraa6e, onon yuwdi Ibrahiima e hul6e Laamdo wobbe, wo enen nuldaa kabaaru kisinoowo o. ²⁷ Sabo won6e Urusaliima been e hooree6e mu66en fuu anneditaay Iisaa. Katin du 6e paamaay haalaaji annabaabe janngeteedi nyalaande fowteteende fuu. Annabaabe been mbi'ii Iisaa sarete. Ko 6e carii mo duum, 6e tabintinii haalaaji diin. ²⁸ Fay si taweede 6e ke6aay daliili fuu no 6e mbarda mo, 6e nyaagake Pilaatu o waree.

²⁹ Nde 6e ngollunoo ko Binndi diin mbi'i e makko duum faa hi66i ndeen, 6e njippini mo e leggal palaangal, 6e ngadi mo e saabeere. ³⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo. ³¹ Balde keewde o bangani wondunoobe e

makko been gilla Galili faa Urusaliima. Been ngoni seedantoo6e mo yeeso yimbe joonin. ³² Minen, miden ngaddana on Kabaaru Lobbo: ko Laamdo aadani-noo maamiraa6e meeden duum, ³³ yottinanii en, enen taaniraa6e mu66en. O wadii dum e ley ko o iirtini Iisaa. Noon winndiraa ley jimol Jabuura suura didi:

«Wo a 6iyam, hannden mi laatake Baaba maa.» §

³⁴ Katin du, Laamdo iirtinii mo e hakkunde maay6e, accaay banndu makko nyoli. Noon haaldunoo nde wi'unoo:

«Mi hokkan on barkeejj ceniidi di mbonataa, di podaninoomi Daawda diin.» *

³⁵ Dum wadi de o wi'i e Jabuura suura goddo:

«A accataa Ceniido maa nyola.» †

³⁶ Daawda gollii ko Laamdo muuyi golla e jamaanu muudum. Caggal duum, o maayi. Banndu makko hawrunduraa e maamiraa6e makko, ndu nyoli.

³⁷ Ammaa mo Laamdo iirtini oon nyolaay. ³⁸ Sakiraa6e, anndee wo saabe makko de mbaajadon yaafeede hakkeejj. ³⁹ Tawreeta

Muusaa waawaa wadude neddo ponnditiido. De kanko kaa, goondindo mo fuu, o ndaardan dum ponnditiido.

⁴⁰ Dum le, kaybee taa ko annabaabe cappinoo duum hewtoo on:

41 «Onon jalnortooḅe golle am,
ndaaree,
de dum haaynoo on, de
kalkon!

Sabo mi wadan goddum e ley
wakkati moodon,
mo on ngoondintaa fay si
neddo haalannoo on.»‡

42 Caggal Pool e Barnabas
njaltii waajordu nduun,
jamaa oon nyaagii 6e 6e
ngarta fowteteende wa-
roore, faa 6e njaha yeeso e
waaju maḅḅe. 43 Caggal ko
kawrital ngaal wadi duum,
Alhuudiyankooḅe heewḅe
e naatuḅe e diina muḅḅen
njokki Pool e Barnabas. Been
ḅido fuu ina kaalda e maḅḅe,
ina tindina 6e 6e keddo e
moyyere Laamdo.

44 Fowteteende jokkunde
ndeen, yimḅe ngalluure
ndeen fuu kawriti faa
kettinoo konngol Laamdo.

45 Ammaa nde Alhu-
udiyankooḅe been njiinoo
jamaa oon ndeen, kiram
naati 6e. Iḅe njedda ko
Pool waajotoo duum, iḅe
njenna dum. 46 Ndeen Pool
e Barnabas kaaldirani 6e
tannyoral, mbi'i:

—Waajibi onon min ar-
totoo haalande konngol
Laamdo ngol. Ammaa
saabe on paddii ngol, on
ndaardaay ko'e moodon odon
poti heḅude nguurndam
nduumiidam, min njahan
to yimḅe 6e nganaa Alhu-
udiyankooḅe. 47 Sabo inan ko
Joomiraado yamiri min:

«Mi darnii ma faa laatanodaa
lenyi diin annoora,

faa kisinaa haddi
adunaaru ndu fuu.»§

48 Nde yimḅe lenyi goddi
diin nannoo haalaaji diin
ndeen, ceyii, teddini kon-
ngol Joomiraado ngool. Be
Laamdo subanii nguurn-
dam nduumiidam been fuu
ngoondini.

49 Konngol Joomiraado
ngool sankitii e leydi ndiin
fuu.

50 Ammaa Alhu-
udiyankooḅe been ummini
hakkillooji rewḅe rewoḅe
Laamdo saahiḅe, kam e
mawḅe ngalluure ndeen. Be
ummini torra dow Pool e
Barnabas, 6e ndiiwi dum'en
leydi maḅḅe. 51 Kam'en du
piddi colla koyde muḅḅen
e maḅḅe, de njehi Ikoniya.

52 Taalibaaḅe been kebbinaa
seyo e Ruuhu Ceniido.

14

*No Pool e Barnabas mbaa-
jorii ley wuro Ikoniya*

1 Ley Ikoniya du Pool e
Barnabas naati e ley waa-
jordu Alhuudiyankooḅe. Ley
ko 6e mbaajii duum, Alhu-
udiyankooḅe e yimḅe lenyi
goddi heewḅe ngoondini.

2 Ammaa Alhuudiyankooḅe
saliḅe goondinde been um-
mini hakkillooji lenyi goddi,
mbonni 6erde muḅḅen faa
mbanya sakiraabe goondinḅe
been.

3 Ammaa dum fuu
hadaay 6e booyude toon, iḅe
mbaajoroo haala Joomiraado
cuusal, iḅe kolla hinney
Joomiraado. Yimḅe been
annditii ko 6e mbaajotoo
duum wo goonga, sabo

‡ 13:41 Habakuk 1.5. § 13:47 Esaaya 49.6.

Laamdo hokki 6e baawde wadude maandeeji kaayniidi e gollleeji kaayniidi. ⁴ Yim6e wuro ngoon peccii: wob6e keedani Alhuudiyankoo6e, wob6e du keedani nulaa6e been.

⁵ Yim6e lenyi goddi e Alhuudiyankoo6e e ardiibe mu66en anniyii torrude 6e e wardude 6e kaaye. ⁶ Nde 6e maatunoo dum ndeen, 6e ndoggani Listara e Derbe e gure seraaji mu66en ley leydi Likoniya. ⁷ Toon du i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

⁸ Ley Listara doon ina woodi gorko bonnguujo, dimdaado e bonngaaku. Abada o yahaay e koyde makko. ⁹ Imo hettinii waaju Pool. Pool ndaari mo, yi'i o goondinii faa imo waawi danneede, ¹⁰ haali semmbe, wi'i:

—Umma, dara e koyde maa!

Gorko oon gurbitii, darii, ina yaha. ¹¹ Nde yim6e been njiinoo ko Pool wadi duum ndeen, mbulli, mbi'i e ley haala Likoniya'en:

—Alla'en njippake dow meeden, na nanndinkinii e yim6e!

¹² Be inndiri Barnabas «Jewus», 6e inndiri Pool du «Hermes», * sabo Pool wonnoo kaaloowo. ¹³ Suudu tooru ma66e wi'eteendu Jewus ina woni yaasin ngalluure toon. Almaami oon yuuri toon

waddi ga'i maysiniraadi pinndi to dammbude narrude ngalluure toon. Kanko e yim6e been ina njidi wadude di kirsamaaji. ¹⁴ Ammaa nde Barnabas e Pool nannoo dum ndeen, dum metti dum'en faa ceeki kaddule mu66en, kenyanii jamaa oon ina peekoo, ¹⁵ ina mbi'a:

—Wor6e, dume ngadoton do? Minen du min yim6e hono moodon. Miden mbaajoo Kabaaru Lobbo oon faa tuubon, celon gollleeji boli di, ngarton e Laamdo buurdo, tagudo kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mu66en fuu. ¹⁶ E jamaanuui paltiidi diin o accii lenyi fuu njokka laabi mu66en. ¹⁷ E dum fuu, imo golla ko woodi faa dum seedanoo mboodirka makko. Imo tomnana on yuwoonde, imo benndinana on nyaamri e wakkati muudum. Imo waaltinira hakkillooji mon nyaamdu e seyo.

¹⁸ No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu, faa hannden wo e semmbe kadiri jamaa oon hirsande dum'en ga'i diin.

¹⁹ Caggal duum, Alhuudiyankoo6e yuuri Antiyoki e Ikoniya. Be kebi hakkillooji yim6e been faa limni Pool kaaye. Be ndaasi dum, 6e njoppowi dum faa caggal wuro ngoon, sabo 6e miilii wo maaydo. ²⁰ Ammaa nde taalibaa6e been ngarnoo piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley wuro ngoon.

* **14:12** E ley diina Geresankoo6e Jewus woni hooreejo tooruui, Hermes woni nelaado majji.

No Pool e Barnabas njecoriii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas wuro wi'eteengo Derbe. ²¹ Nde 6e mbaajinoo toon Kabaaru Lobbo fu, yimbe heewbe laatii taalibaa6e Iisaa. Caggal duum, 6e njeccii Listara e Ikoniya, kam e Antiyoki. ²² I6e beydana taalibaa6e semmbe, i6e tindina dum'en keddo e goondinal, i6e mbi'a:

—Sanaa tampen tampiriiji keewdi fadde men e naatude laamu Laamdo.

²³ E ley kawrite goondin6e deen fuu, 6e cubanii dum'en maw6e. Caggal duum, 6e cuumii, 6e ndu'ii, 6e kalfini dum'en Joomiraado mo 6e ngoondini oon.

²⁴ Nde 6e ceekunoo leydi Pisidiya ndeen, 6e ngari leydi Pamfiliya. ²⁵ Be mbaajii konngol ngol ley wuro Perge. Caggal duum, 6e njippowii Ataliya. ²⁶ Toon 6e naati laana maayo manngo, 6e pornyii Antiyoki do 6e kalfinano moyyere Laamdo faa 6e ngolla gollal ngal 6e tilii ngaal.

²⁷ Nde 6e njottinoo ndeen, 6e kawrunduri yimbe kawrital goondin6e ngaal, 6e kaalani ngal no Laamdo nawtorii 6e, no o omtirani yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e dammbugal goondinal. ²⁸ Be keddi doon faa 6ooyti, i6e ngondi e taalibaa6e been.

15

Haala kawrital gadaangal Urusaliima

¹ Yimbe wo66e yuuri Yahuudiya ngari Antiyoki, ina njanngina sakiraa6e been, ina mbi'a:

—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri noon fu, on kisataa.

² Pool e Barnabas poodfunduri e ma66e, ndukidi e ma66e faa tiidi. Ndelle 6e tabintini nelde Pool e Barnabas e yimbe wo66e faa Urusaliima, 6e kaaldowa e nulaabe e maw6e goondin6e been dow majjum.

³ Ndelle kawrital goondin6e ngaal neli 6e. Be peyyiti leyde Finisi e Samariya, i6e kaalana goondin6e toon haala tuubugol yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Dum laatanii sakiraa6e been fuu seyo manngo. ⁴ Nde 6e njottinoo Urusaliima ndeen, kawrital goondin6e ngaal e nulaabe e maw6e been njabbii 6e. Be kaalani dum'en ko Laamdo gollitiri 6e.

⁵ Ammaa wo66e ley goondin6e jeyaa6e e fedde Farisa'en ummii, mbi'i:

—Waajibi 6e taadee, 6e njamiree jokkude Tawreeta Muusaa.

⁶ Nulaabe e maw6e been kawriti faa ndaara haala kaan. ⁷ Caggal ko haalaaji diin keewii, Piyeer ummii, wi'i 6e:

—Sakiraa6e, odon anndi Laamdo subake kam e ley moodon gilla ko 6ooyi. O subake kam faa mi waajoo Kabaaru Lobbo oon hakkunde yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, faa 6e nana, 6e ngoondina.

⁸ Laamdo anndudo berde oon hollii jabanii 6e, nde

hokkunoo 6e Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. ⁹ Walaa fuu ko o senndiri en e ma66e, e ley ko o laabiniri berde ma66e e goondinal. ¹⁰ Joonin, ko wadi de odon ndaartindoo Laamdo? Odon njowa e taalibaa6e been donngal ngal enen e maamiraabe meeden fuu en mbaawaay ronndaade. ¹¹ A'aa. Wo moyyere Joomiraado meeden lisaa de tannyorden hisineede. Hono noon kambe du.

¹² Kawrital ngaal fuu deyyinii siw, ina hettinii ko Barnabas e Pool pillotoo no Laamdo hokkiri dum'en wadude maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji hakkunde lenyi goddi. ¹³ Nde 6e kettinnoo haalaaji diin faa woodi fu, Yaakuuba beydi haala, wi'i:

—Sakiraa6e, kettinane kam! ¹⁴ Simon humpitii en no Laamdo artorii hakkilande yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoobe, faa wada dum'en yimbe muudum. ¹⁵ Dum hawrii e haalaaji annabaa6e diin, hono no winndiraa ni:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Caggal duum, mi wartan,
mi nyi6too suudu
Daawda saamundu
nduun,

mi fonndita ko boni e mayru,
mi darna ndu katin,

¹⁷ faa yimbe heddiibe fuu
tewta Joomiraado,
lenyi di noddammi fuu,
faa laatoo yimbe am.

¹⁸ Joomiraado tabintindo
kulle de anndunoo

wadan gilla arande,
kam wi'i noon.»*

¹⁹ Dum saabii miin kaa ko nji'umi, taa tiidinanen lenyi goddi tuubudi ngarti e Laamdo diin. ²⁰ Ammaa mbinndanen 6e 6e ndeentoo e ko tooruuji tuunini e jeenu e nyaamude ko saadi e nyaamude yiyam. ²¹ Gilla e jamaanuuji booydi, Tawreeta Muusaa ina jannginee ley gure deen fuu, ibe njangga dum nyalaande fowteteende fuu ley cuudi baajordi.

Haala bataaki yaade to goondinbe 6e nganaa Alhuudiyankoobe

²² Ndeen nulaabe been e mawbe e kawrital goondinbe ngaal fuu paamiri faa cu6oo wor6e e ley mu66en faa nela dum'en Antiyoki, 6e njaada e Pool e Barnabas. Be cubii Yahuuda bi'eteedo Barasaba, kam e Silas. Dido been fuu wo ardiibe ley sakiraa6e goondinbe. ²³ Inan bataaki ki 6e kokki dum'en:

Minen sakiraa6e moodon nulaabe e mawbe, miden njowta on, onon sakiraa6e amin lenyi goddi gondi Antiyoki e Siiriya e Silisi.

²⁴ Min nanii yimbe yuurube to amin mettinirii berde moodon haalaaji, njiibii hakkilooji moodon. Minen le, min njamiraay 6e. ²⁵ Min ndawridii, min paamiri min cu6oo wor6e faa min nela dum'en to moodon, 6e njaada e yigiraa6e amin horsube Barn-

* 15:18 Amos 9.11-12. † 15:26 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

abas e Pool, ²⁶ farritin6e† yonkiiji mu66en saabe Joommen Iisaa Almasiihu.

²⁷ Dum wadi de min neli Yahuuda e Silas, paamina on ko min mbinndi e moodon duum hunnduko e hunnduko. ²⁸ Minen e Ruuhu Ceniido, min anniyake taa min njowa on donje teddude si wanaa ko tilsi duum: ²⁹ ndeentodon e kirsanaadi tooruuji e yiyam e ko saadi e jeenu. Si on ndeenii ko'e moodon e kujje de, on ngadii ko woodi. Laamdo reena en!

³⁰ Woodi, 6e kokkaa laawol, 6e njehi Antiyoki. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e kawrunduri kawrital goondin6e ngaal, 6e kokki ngal bataaki kiin. ³¹ Nde 6een janggunoo ki ndeen, ceyii sabo haalaaji diin cemmbinii berde mu66en. ³² Yahuuda e Silas wo annabaa6e. Be mbaaltiniri berde sakiraa6e e haalaaji keewdi, 6e cemmbini dum'en. ³³ Nde 6e 6ooytunoo toon seeda fu, 6e ceedi e sakiraa6e been e dow jam, 6e njeccii to nelnoo6e 6e toon. [³⁴ De Silas, kam kaa, heddi toon.]‡

³⁵ Pool e Barnabas keddi ley Antiyoki doon. Kam'en e wobbe heew6e ina njanggina ina mbaajoo konngol Joomiraado.

Jahaangal Pool didabal

No Pool e Barnabas ceediri

³⁶ Caggal balde seeda, Pool wi'i Barnabas:

—Njeccoden e gure de mbaajinoden konngol Joomiraado deen fuu, njippanoden sakiraa6e meeden 6een, ndaaren no 6e ngorri.

³⁷ Barnabas ina yidi 6e njaada e Yuhanna bi'eteedo Marku. ³⁸ De Pool kaa muuyaay 6e njaada e gorko oon, sabo oon seedino e ma66e Pamfiliya, yaadaay e ma66e faa gollida e ma66e. ³⁹ Barnabas e Pool luuri faa ceedi. Mono e ma66e fuu subii neddo goddo. Barnabas yaadi e Marku, naati laana maayo, fonndii ruunde§ Kipirus. ⁴⁰ Pool du subii yaadude e Silas. Sakiraa6e been kalfinii 6e e hinney Joomiraado de 6e ndilli. ⁴¹ Be ndewi leyde Siiriya e Silisi, i6e cemmbina kawrite goondin6e deen.

16

No Timote yaadi e Pool e Silas

¹ Pool wari Derbe. Caggal duum, o yottii Listara. Goondindo bi'eteedo Timote ina tawaa doon. Inniiko wo Alhuudiyanke goondindo, de baabiiko wo neddo yuurudo Geres. ² Sakiraa6e won6e Listara e Ikoniya 6een ina ceedanoo mo wo o lobbo. ³ Pool ina yidi faa o yaada e mu66en. Ndelle yaari mo faa o taadee tafon, sabo Alhuudiyankoo6e won6e e leyde deen 6een fuu ina anndi baabiiko wo yuurudo Geres. ⁴ Ley gure de 6e peyyiti deen, i6e njottinana goondin6e

‡ 15:34 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 34. § 15:39 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

jamirooje de nulaabe e mawbe wonbe Urusaliima been kolli be njokka. ⁵ Hono noon, kawrite goondinbe deen ina beydoo semmbe ley goondinal, ina beydoo heewude nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

⁶ Ruuhu Ceniido hadi be waajaade konngol ngol ley Aasiya. Saabe majjum be ndewi leydi Firigiya e leydi Galaatiya. ⁷ Nde be ngarnoo keerol Misiya ndeen, be pilii yaade Bitiniya, ammaa Ruuhu Iisaa accaay be naata. ⁸ Saabe duum, be paltii Misiya, be naati e wuro wi'eteengo Torowas. ⁹ Jemma oon, Pool hebi holleede. O yi'i gorko Makedoniyanke ina darii, ina nyaagoo mo ina wi'a:

—Ngaraa Makedoniya, mballaa min!

¹⁰ Nde Pool yiinoo ko hol-laa dum ndeen, wakkati oon ni, filii yahude Makedoniya. Min tannyorii Laamdo noddii min faa min mbaajoo be Kabaaru Lobbo.

No Lidiya goondiniri waaju Pool ley Filipi

¹¹ Hono noon, min naati laana maayo yuuruka Torowas, min ponndii ruunde Samotaras. Jaango majjum, min ponndii Neyapolis. ¹² Min yuwi doon, min ponndii Filipi. Filipi wo ngalluure mawnde e leydi Makedoniya nde Romankooobe ndawranta. Min ngadi balde seeda doon. ¹³ Nyalaande fowteteende, min njaltiri

wuro ngoon hedde daande maayo to min miili Alhudiyan-kooobe na mboownoo wadude du'aare. Min tawi doon rewbe ina kawriti. Min njoodii, min mbaajii be. ¹⁴ Gooto maabe wo debbo jokkudo Laamdo bi'eteedo Lidiya. Wo o connoowo kaddule bodeeje, jeyaado ngalluure wi'eteende Tiyatira. Imo hettindii waaju oon, de Joomiraado omti bernde makko faa o jaba ko Pool waajotoo duum. ¹⁵ Kanko e koreeji makko fuu be lootaa lootagal batisima. Caggal duum, o nyaagii min, o wi'i:

—Si odon tiigorii kam mi goondindo Joomiraado fu, ngaree suudu am, mbeera-non kam.

O tilsinani min faa min njaabi.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

¹⁶ Nyannde wootere miden njaha to nokkuure wadirde du'aare. Kordo gondudo e ginnaaru hawriti e amin. Wo o ji'oowo ko warata. Joomiraaabe makko kepii kaalisi keewdo e ndaggadaaku makko nguun. ¹⁷ O jokki min, minen e Pool, imo feekoo, imo wi'a:

—Yimbe be wo gollanoobe Laamdo Toowdo! Ibe mbaajoo on laawol kisindam!

¹⁸ Balde keewde imo wada noon faa bernde Pool ummii, hucciti e makko, wi'i ginnaaru nduun:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e debbo o!

Ginnaaru nduun yalti wakkati oon pay. ¹⁹ Nde joomiraa6e kordo oon paa-munoo laawol mu66en hem-rude ceede e makko timmii fu, nanngi Pool e Silas, ndaasi dum'en ngaddi faa ley luumo yeeso sarotoo6e wuro ngoon. ²⁰ Ndeen 6e njaari dum'en to hooree6e, 6e mbi'i:

—Wor6e dido 6e wo Alhu-udiyankoo6e. I6e ngadda baasi e wuro meeden ngo. ²¹ I6e mbaajoo al'aadaaji di ndaganaaki en nja6en naa ngollen, sabo en Romankoo6e.

²² Jamaa oon ummanii 6e. Hooree6e been njamiri 6e bortee kaddule ma66e, de 6e piiree loosi. ²³ Be piyaa faa naawi, 6e paddaa ley kasu. Hooree6e been njamiri kayboowo kasu oon hayba 6e faa wooda. ²⁴ Oon le, nde hebunoo yamiroore ndeen fu, nanni 6e e ley suudu kasu hakkundeeru. O geyyiri koyde ma66e geyyelle ledde.

²⁵ Hakkunde jemma oon, Pool e Silas ina ngada du'aare, ina njimana Laamdo. Kasunkoo6e wo66e been du ina kettindanii 6e. ²⁶ De wakkati gooto, leydi dimmbii dimmbagol manngol faa joyyinirde kasu deen njergii. Wakkati oon du, dammbude deen fuu omtii, geyyelle kasunkoo6e deen fuu kabbitii. ²⁷ Nde kayboowo oon finnoo de yi'i dammbude kasu deen ina omtii fu, soorti kaafaahi muudum faa waritoo, miilii kasunkoo6e been ndoggii.

²⁸ Pool yeewnii faa toowi, wi'i mo:

—Taa wadu hoore maa ko boni, min fuu do min ngonii!

²⁹ Ndeen kayboowo oon njarii jaynorgol. O doggiri kasu to Pool e Silas ngonii toon, o hippii yeeso mu66en, heddi imo diwna. ³⁰ Caggal duum, o wurtini 6e, o wi'i 6e:

—Joomiraa6e, noy kaan-umi wadude faa mi hisa?

³¹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Goondin Iisaa Joomiraado, ndeen a hisan, aan e koreeji maa fuu.

³² Be mbaajii mo konngol Joomiraado, kanko e koreeji makko fuu. ³³ Faa 6ooyti seeda, ley jemma oon o yaari 6e, o lootowi barme ma66e. Wakkati oon du o lootaa lootagal batisima, kanko e koreeji makko fuu.

³⁴ O nanni Pool e Silas suudu makko, o hokki dum'en nyaamdu. Kanko e koreeji makko fuu 6e ceyii sabo 6e kebii goondinde Laamdo.

³⁵ Nde weetunoo ndeen, hooree6e Romankoo6e neli yimbe laamu mbi'a kayboowo oon yoppa wor6e dido been. ³⁶ Kayboowo oon haalanowi dum Pool, wi'i:

—Hooree6e been nulii njoppedon. Mburtee joonin, njehee e jam.

³⁷ Ammaa Pool jaabii, wi'i:

—Be njamirii min piyee yeeso yimbe tawa min caraaka, fay si min dido fuu min Romankoo6e. Be nanni min e kasu. Joonin 6e njaltiniran min cuncukka naa? Dum kaa laatataako. Sanaa kam6e e ko'e ma66e, 6e ngara 6e njaltina min!

³⁸ Yim6e laamu been kaaltani hooree6e Romankoo6e been haala kaan. Been kuli nde nannoo Pool e Silas wo Romankoo6e ndeen. ³⁹ Be njehi, 6e curowi dum'en, 6e mburtini dum'en kasu toon. Be nyaagii dum'en ndilla wuro ngoon. ⁴⁰ Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu ndeen, naati galle Lidiya. Be nji'i sakiraa6e been, 6e cemmbini berde mu66en. Caggal duum, 6e ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

¹ Pool e Silas peyyiti Amfipolis e Apoloni faa njottii Tesaloniiki. Ina woodi waa-jordu Alhuudiyankoo6e toon du. ² Pool wadi no woowri, naati ley waajordu nduun. Nyalaade powteteede tati imo liddundura e ma66e imo fiirtana 6e Binndi diin. ³ O fiirtani 6e, o holli 6e ina tilsunoo Almasiihu oon torree, ummintinee e maayde. O wi'i 6e:

—Iisaa mo mbaajotoomi on haala muudum oon, kam woni Almasiihu.

⁴ Wo66e ma66e tannyori dum goonga, njokki mo, kanko Pool, e Silas. Yim6e Geresankoo6e rewo6e Laamdo heew6e e rew6e saahiibe duudu6e du njokki 6e. ⁵ Alhuudiyankoo6e 6e nganaa goondin6e been kiri Pool e Silas, nanngi yim6e huyfu6e yiilotoo6e ley luumo, kawrunduri dum'en. Be njirkiti ngalluure ndeen fuu. Be naati e galle Yason, i6e piloo Pool e Silas faa 6e njaara dum'en yeeso yim6e

wuro. ⁶ Nde 6e kunnginoo yiitude dum'en ndeen, 6e ndaasi Yason e sakiraa6e wo66e, 6e ngaddi dum'en to sarotoo6e ngalluure ndeen, i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Yim6e ummino6e baasi e aduna o fuu ngarii do. ⁷ Yason weerni dum'en! Be fuu ko 6e ngadata duum ina luttunduri e sariya kaananke Roma mawdo oon. I6e mbi'a kaananke goddo ina woodi, bi'eteedo Iisaa.

⁸ Haalaaji diin njirkiti jamaa oon e sarotoo6e ngalluure ndeen. ⁹ Sarotoo6e been njomnii Yason e wondu6e e muudum been, nja6i buufi diin, de njoofi dum'en.

No yim6e Bereya nja6borii Kabaaru Lobbo

¹⁰ Jemma oon pay, saki-raa6e been neli Pool e Silas Bereya. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njehi to waa-jordu Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Yim6e won6e doon ina buri Alhuudiyankoo6e won6e Tesaloniiki been jikku lobbo. Be njakkitorii konngol Pool ngool e juude didi. I6e piloo ley Binndi diin nyannde fuu faa 6e ndaara yalla ko Pool waajii duum wo goonga. ¹² Heew6e e ma66e ngoondini, kam e rew6e Geresankoo6e saahiibe e wor6e Geresankoo6e heew6e. ¹³ Nde Alhuudiyankoo6e Tesaloniiki paamunoo Pool waajake konngol Laamdo ley Bereya ndeen, 6e ngari toon, 6e njirkiti jamaa oon, 6e ummini hakkillooji mu66en. ¹⁴ Wakkati oon fu, sakiraa6e

been neli Pool to maayo manngo faa hooya laana, de Silas e Timote keddi doon.¹⁵ Dowtu6e Pool been njaadi e muudum faa Ateena. Pool yeccini 6e Bereya faa 6e kaalana Silas e Timote ngara to muudum law.

No Pool waajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

¹⁶ Pool ina doomi 6e Ateena fadde ma66e warude. Bernde muudum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooruuji noon.¹⁷ Dum wadi de o haaldi e Alhuudiyankoo6e e rewo6e Laamdo won6e ley waajordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yim6e wuro ngoon taliyaare to 6e kawritata toon.¹⁸ Wo66e ley filotoo6e paamal wi'ete6e Epikuri'en e Sitoyko'en njaabunduri e makko. Wo66e ina mbi'a:

—Dume borbortoowo o haalata?

Wo66e du ina mbi'a:

—Imo nanndi e baajotoodo haala tooruuji janani.

Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa haala lisaa e ummital maay6e o waajinoo 6e.

¹⁹ Ndeen 6e kooyi Pool, 6e njaari dum waamnde to kawrital Areyopagus* wadata. Be mbi'i dum:

—Miden njidi annude diina keso mo mbaajotodaa oon.²⁰ Si goonga, ada to66a e noppi amin haalaaji di min mboowaa nanude. Miden njidi annude maanaa majji.

²¹ Tawi Ateenankoo6e e janan6e joodiibe toon been

ngollataa huunde fuu si wanaa hettindaade huunde heyre naa fillitaade nde.

²² Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:

—Ateenankoo6e, mi yi'ii on yidube diina moodon sanne.²³ Sabo ko njiltilimi e ngalluure moodon duum, mi yi'ii cuudi moodon dewirdi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere: «Saabe Alla mo anndaaka».[†] Ndelle, Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on.

²⁴ Laamdo tagudo adunaaru e ko woni e muudum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O joodataako ley cuudi nyibiraadi juude.²⁵ O haajaaka yim6e ngollana mo fay huunde, sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurndam e foofaango e huunde fuu.²⁶ E neddo gooto Laamdo wurtiniri lenyi diin fuu, joyyini dum'en e adunaaru ndu. Gilla dum wadaay, o darnii wakkatiiji e keeri kodorde mu66en.²⁷ Laamdo wadii dum faa 6e piloo dum, 6e memmenta faa 6e njiita dum. E dum fuu o woddaaki fay gooto e meeden.²⁸ Kam wadi de eden mbuura, eden njaha, eden ngoni do. Hono noon du yimo6e moodon wo66e mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»

²⁹ Sabo en yuwdi makko, en kaanaa miilaade imo nanndi e tooru moyyiniraandu kanje naa cardi naa

* **17:19** Areyopagus wo kawrital 6urngal fuu toowude e ardiibe ngalluure Ateena. † **17:23** Ateenankoo6e ngadi e rewruude innde alla mo anndaaka, taa tooru ndu 6e njeggiti fuu mettina.

hayre sehaande, nde neddo moyyinirta nyeenyal e hakkillo. ³⁰ Laamdo rewti-daaki yimbe nde ngonnoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yimbe fuu tuuba do tawaa fuu. ³¹ Sabo o wadii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarortoo dum e neddo mo o subii oon. O hollii yimbe fuu dum wo goonga nde o ummintinnoo neddo oon e maayde.

³² Nde 6e nannoo Pool ina waajoo haala ummital maaybe ndeen, wobbe na njalnoroo mo, de wobbe na mbi'a:

—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonnde.

³³ Nii Pool wurtorii ley ma6be. ³⁴ Wobbe njokki mo, ngoondini. Gooto ma6be ina wi'ee Diyonisiyus, jeyaado e kawrital Areyopagus. Kam e debbo bi'eteedo Damaris, e wobbe katin du ngoondini.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

¹ Caggal duum, Pool dilli Ateena, yehi Korintu. ² O tawi toon Alhuudiyanke bi'eteedo Akila, jeyaado leydi mbi'eteendi Ponta. Booyaay ko oon e deekum bi'eteedo Pisisilla yuuri Itali, sabo Kalawdiyus kaananke mawdo oon yamiriino Alhuudiyankoo6e fuu mburtoo Roma.* Pool yehi ndaarude 6e. ³ O wondi e ma6be doon,

imo gollida e ma6be sabo wo o gadoowo hukumuuji hono no ma6be ni. ⁴ Nyalaande fowteteende fuu, Pool ina lid-dundura e Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e ley waa-jordu. Imo filoo faa 6e ngoondina.

⁵ Nde Silas e Timote yuurnoo Makedoniya njottii Korintu ndeen, Pool watti hakkillo muudum fuu e waajaade, ina seedanoo Alhuudiyankoo6e 6een Iisaa woni Almasiihu. ⁶ Ammaa saabe ko 6e calanii mo, i6e njenna mo, o fiddi kaddule makko, o wi'i 6e:

—Si Laamdo jukkake on fu, wo feloore moodon! Miin kaa, mi walaa feloore. Gilla joonin mi yahan to 6e nganaa Alhuudiyankoo6e.

⁷ O dilli doon, o yehi to gorko jokkudo Laamdo, bi'eteedo Tiitu Yustus, mo galle muudum takkii e waa-jordu nduun. ⁸ Kirispus, hooreejo waajordu nduun oon, kam e koreeji muudum fuu ngoondini Joomiraado. Heew6e e Korintunkoo6e hettindii6e 6een ngoondini, de lootaa lootagal batisima.

⁹ Jemma gooto Joomiraado haaldi e Pool ley holleede, wi'i:

—Taa hulu, taa deyyina. Waaja, ¹⁰ sabo mido wondi e maada. Fay gooto waawaa torrude ma. Mido woodi yimbe heew6e ley ngalluure nde.

¹¹ Pool joodii hakkunde ma6be hitaande e lebbi

* **18:2** Yamiroore Kalawdiyus riiwude Alhuudiyankoo6e Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede Iisaa.

jeegom, ina janngina 6e konngol Laamdo.

¹² Nde Galliyo laaminoo leydi Akaya ndeen, Alhuudiyankoo6e paamiri, ummanii Pool, njaari dum suudu sariya, ¹³ peli dum, mbi'i:

—Gorko o na nannga hakkillooji yim6e faa ndewra Laamdo e laawol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.

¹⁴ Pool anniyii faa jaaboo 6e, de Galliyo wi'i Alhuudiyankoo6e been:

—Alhuudiyankoo6e, si tawii wo toonya naa gollal bonngal o wadi on, mi jabanen on ko mbullitidon dow makko duum. ¹⁵ Ammaa wo dum jeddi dow haalaaji diina moodon e inde tan. Wo jeddi dow sariya moodon onon. Ndelle sanaa carodon onon e ko'e moodon. Miin kaa, mi sarataako kulle deen!

¹⁶ Caggal duum, o wurtini 6e suudu sariya nduun. ¹⁷ Joonin le, 6e fuu 6e nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduun, 6e piyi dum yeeso suudu sariya doon. Ammaa e dum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yeccorii Antiyoki

¹⁸ Pool 6ooyti doon balde keewde. Caggal duum, o waynunduri e sakiraa6e been, o naati laana, o fonndii Siiriya, kanko e Pirisilla e Akila. Fadde makko naatude laana kaan, o lafi hoore makko nokku bi'eteedo Kankiriya saabe ko o hunii Laamdo. ¹⁹ Be njottii Efeesu. Pool yoppi doon Pirisilla e Akila. Kam kaa naati waajordu ina liddundura e Alhuudiyankoo6e been.

²⁰ Be nyaagii mo o wonda e ma66e, de o jabaay. ²¹ Nde o waynundurannoo e ma66e ndeen, o wi'i:

—Mi wartowan to moodon si Laamdo jabii.

O naati laana, o dilli Efeesu. ²² O yehi faa o yottii Kaysariya, de o yeenti Urusaliima faa o jowta kawrital goondin6e ngaal. Caggal duum, o yehi Antiyoki.

Jahaangal Pool tatabal

²³ Pool 6ooyti toon seeda de dilli. O feyyiti leydi Galaatiya e leydi Firigiya, imo yaha imo semmbina berde taalibaa6e toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

²⁴ Alhuudiyanke bi'eteedo Apolos, dimaado Alesandiri, wari Efeesu. Wo o baawdo haala, annudodo Binndi diin, ²⁵ jannugodo laawol Joomiraado. Imo teenji e waaju sanne, imo janngina kabaaru Iisaa faa laaba. De wo lootagal batisima ngal Yaayaa wadunoo ngaal tan o anndi. ²⁶ Imo waajoroo tannyoral e ley waajordu nduun. Nde Pirisilla e Akila kettindaninoo mo fu, njaari mo, piirtani mo laawol Laamdo ngool, beydani mo ko o anndaano. ²⁷ Nde Apolos anniyinoo yaade leydi Akaya ndeen, sakiraa6e been mballi mo. Be mbinn-dani taalibaa6e won6e toon been bataaki nja66oo mo faa wooda. Nde o yottinoo toon ndeen, o walli goondin6e been e dow moyyere Laamdo

sanne. ²⁸ Sabo imo yedda Alhuudiyankoo6e imo li6a haala mu66en hakkunde yim6e, imo hollira dum'en ley Binndi Ceniidi wo Iisaa woni Almasiihu.

19

No Pool sembindiniri goondinbe ley Efeesu

¹ Nde Apolos wonnoo Korintu ndeen, Pool jokki laawol ley baamle, yehi Efeesu. O tawi toon taalibaa6e. ² O yami dum'en, o wi'i:

—Nde ngoondinnodon ndeen yalla on ke6ii Ruuhu Ceniido naa?

Be njaabii mo:

—Min nanaay yalla Ruuhu Ceniido ina woodi du, sakko min ke6a.

³ O yami 6e, o wi'i:

—Ndelle, lootagal batisima ngale ke6udon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Lootagal batisima Yaayaa ngaal.

⁴ Pool wi'i:

—Yaayaa lootirii yim6e batisima tuubugol hakke, ina wi'a yim6e been ngoondina garoowo caggal muudum oon, dum woni Iisaa.

⁵ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e lootaa lootagal batisima dow innde Iisaa Joomiraado. ⁶ Nde Pool yownoo juude muudum dow ma66e fu, Ruuhu Ceniido jippii e ma66e, i6e kaalda demle janane, i6e kaalda annabaaku. ⁷ I6e ngada hono yim6e sappo e dido.

⁸ Pool naati e ley waajordu nduun, ina waajoroo 6e tannyoral haddi lebbi tati.

Imo haalda e ma66e, imo liddundura e ma66e, imo filoo faaminde 6e haala laamu Laamdo. ⁹ Ammaa yoor6e berde na ngoni ley ma66e, njaabaay goondinde, ina mbonna laawol Joomiraado ngool yeeso yim6e fuu. Dum wadi de Pool seedi e ma66e, yaari taalibaa6e been feere, ina waajoo dum'en nyannde fuu e ley janngirde neddo bi'eteedo Tiranus. ¹⁰ O golliri noon faa hibbi duu6i didi, faa joodiibe e leydi Aasiya been fuu nani konngol Joomiraado ngool, gilla e Alhuudiyankoo6e faa e Geresankoo6e.

¹¹ Laamdo hokki Pool wadude kaayeeffiji mawdi. ¹² Fay tekke e kaddule meemude 6anndu makko ina njaaree, njowee e dow nyaw6e. Nyaw6e been ndada e nyawuuji mu66en, ginnaaji na mburtoo e mu66en. ¹³ Wo66e ley Alhuudiyankoo6e na njiiloo faa ndiwa ginnaaji. Be pili riiwrude dum'en e innde Iisaa, 6e mbi'i:

—E Innde Iisaa mo Pool waajotoo haala muudum oon, njaltee!

¹⁴ Gooto e hooree6e almaami'en, Alhuudiyanke bi'eteedo Sikewa, 6i66e muudum wor6e njeddo ngadii noon, ¹⁵ faa ginnaaru jaabii dum'en, wi'i:

—Mido anndi Iisaa, Pool du mido anndi haala muudum. De onon kaa, wo on beye?

¹⁶ Neddo gondudo e ginnaaru oon hipporii 6e semmbe faa jaalii 6e, torri 6e faa 6e ndoggi. Be njalti suudu

nduun 6alli 6oli barmudi.
 17 Kabaaru majjum sankitii hakkunde Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e joodiibe Efeesu fuu. Kulol nanngi 6e fuu, innde Iisaa Joomiraado teddinaa. 18 Heew6e e goondin6e 6een ngari, kaalti lutti di ngadunoo. 19 Dabarankoo6e heew6e kawrunduri dewte mu66en, mbuli de yeeso yim6e fuu. Be kiisii coggu majje, 6e tawi ina wada buudi cardi ujunaaje capande joy.* 20 Hono nii, haala Joomiraado kaan beydorii sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawdo wadiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraado

21 Caggal duum, Pool siini feyyitinde Makedoniya e Akaya faa fonndoo Urusaliima. O wi'i:

—Si mi tilake toon fu, tilay mi yaha Roma du.

22 O neli gollidoobe e makko dido, Timote e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko kaa, o heddii leydi Aasiya seeda. 23 Wakkati oon, fitina mawdo wadi saabe laawol Joomiraado ngool. 24 Baylo tafoowo cardi bi'eteedo Demetirus ina tafa cuuroy cardi nanndukoy e suudu tooru wi'eteendu Artemis. Imo he6a e majjum tino heewngo, kanko e golloobe makko. 25 O hawrunduri dum'en, kam'en e golloobe golle juude hono ma66e, o wi'i 6e:

—Yigiraabe, odon anndi wo e gollal ngal jawdi meeden

fuu yuuri. 26 Odon nji'a, odon nana no Pool oon he6iri hakkillo yim6e heew6e, ina wosina dum'en, wanaa ley Efeesu do tan, ley leyde Aasiya fuu. Imo wi'a 6e kulle deweteede de yim6e moyyiniri juude mu66en deen nganaa deweteede. 27 Si jokkirii nii fu, yim6e mbonnan golle meeden. Wanaa dum tan, yim6e ndaardan suudu tooru Artemis nduun du hono 6olum. Yim6e celan teddinde tooru meeden mawndu ndu won6e Aasiya e adunaaru ndu fuu ndewata nduun.

28 Nde 6e nannoo haalaaji diin ndeen, 6erde ma66e ku66i, heddii i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo! Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

29 Ngalluure ndeen fuu jii6ii. Jamaa oon fuu doggiri taliyaare fiyo ndeen. Be ndaasi Gayus e Aristarka Makedoniyankoo6e, yaadiraabe Pool 6een. 30 Pool ina yidi naatude hakkunde jamaa oon, ammaa taalibaabe 6een kadi mo. 31 Wo66e ley hooree6e leydi Aasiya, yigiraabe makko, neli e makko ina nyaagoo mo taa o naata taliyaare toon. 32 Wakkati oon, jamaa oon ina jii6ii sanne. Bee do ina mbullana dum, 6ee to ina mbullana dum ga. Ko 6uri heewude e yim6e 6een, anndaa fay ko waddi dum'en doon. 33 Yoga e jamaa oon kaaltani haala ka gorko bi'eteedo Alesandere

* 19:19 Dum hawrata e golle jokolle faa wada duu6i hemre e capande joy.

mo Alhuudiyankooɓe been ngadi kaaloowo muɓɓen. Aleksandere muuyi jakkanaade yimɓe muudum been, de huncani jamaa oon junngo faa haalda e muɓɓen. ³⁴ Ammaa nde ɓe annditinnoo wo o Alhuudiyanke ndeen, ɓe fuu ɓe keddii iɓe yeewnoo faa wadi leeruuji didi, iɓe mbi'a:

—Artemis Efeesunkooɓe wo mawdo!

³⁵ Ko sakitii, binndoowo ngalluure ndeen deyyini jamaa oon, wi'i:

—Onon Efeesunkooɓe, ngalluure Efeesu nde woni hayboore suudu dewal Artemis deweteedo mawdo oon, kam e natal muudum yuurungal dow kammu ngaal. Yimɓe fuu na anndi dum. ³⁶ Fay gooto waawaa yedude dum. Ndelle odon njeyi jippinde hakkilooji moodon taa ngolliron fay huunde e henyaae. ³⁷ Worɓe ɓe ngaddudon been, nganaa wujooɓe kulle suudu dewal, nganaa yennooɓe deweteedo meeden oon. ³⁸ Si tawii Demetirus e tafooɓe cardi been ina ngoodi ko njidi wullitaade fu, nyalaade careteede ina ngoodi, sarotooɓe du na ngoodi. ³⁹ De si na woodi ko pilotodon ko ɓuri dum fu, wo to kawrital saahiiɓe dum saroytee. ⁴⁰ Eden mbaawi felireede muurtere wafunde hannden ndeen, sabo fitina ga'udo nii walaa sabaabu fay gooto.

Caggal haalaaji diin, o yoofi jamaa oon sankitii.

20

No Pool yaari leyde Makedoniya e Geres

¹ Nde fitina oon faltinoo ndeen, Pool hawrunduri taalibaaɓe been, de sembiniri dum'en e haala. Caggal duum, waynii dum'en, fonndii Makedoniya. ² O yiiltii ley leydi ndiin, imo semmbina yimɓe toon e waajuuji keewdi. Caggal duum, o yottii Geres. ³ O wadi toon lebbi tati. Nde o segilinoo faa o naata laana yaade Siiriya fu, o nani Alhuudiyankooɓe ndawridii faa mbara mo. Ndelle o anniyii yeccoraade laawol Makedoniya. ⁴ Inan yaadiraaɓe makko: Sopater ɓii Pirrus jeyaado Bereya, e Aristarka e Sekundus jeyaaɓe Tesaloniiki, e Gayus jeyaado Derbe, e Timote. Woodi du Tikiku e Torofim jeyaaɓe leydi Aasiya. ⁵ Been ardii min, ndoomowi min wuro wi'eteengo Torowas. ⁶ Minen, min naati laana yaade Filipi caggal iidi buuru mo wattaaka rabilla. E ley balde joy min kewti ɓe Torowas, min ngadi doon jeddiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

⁷ Nyannde arandeere e jeddiire, tawi miden kawriti faa min keltoo buuru.* Pool ina waajoo yimɓe been, sabo imo anniyii dillude jaango majjum. O heddi e waaju oon faa hakkunde jemma. ⁸ Lampe keewde ina ngoni e ley suudu dowuuru ndu min kawriti ley muudum

* 20:7 Heltaade buuru ina fiirta rewruude Laamdo hiraande seniinde.

nduun. ⁹ Suka jokolle bi'eteedo Ewtikus ina joodii dow feneetere. Ko Pool juutini waaju muudum oon duum, Ewtikus nɔɔɔ, faa daanii doyngol teddungol. O saami yuuwde e feneetere sooro tata6o ngoon. Nde 6e kuncunoo mo ndeen, tawi o maayii. ¹⁰ Ammaa Pool jippii, hippii e makko, hooyi mo e juude muudum, wi'i:

—Mbaaltee! Yonki makko wartii!

¹¹ Ndeen Pool yeenti, heltii buuru, nyaami. Caggal duum, o warti e waaju makko faa weeti, de o dilli. ¹² Suka jokolle oon hooraa ina wuuri. Dum waaltini 6erde ma66e sanne.

No Pool waynorii hooree6e goondinbe wonbe Efeesu

¹³ Minen, min artii yaade, min naati laana yaade Asos do min njeyi nannude Pool, sabo imo anniyii jaarude toon koyde. ¹⁴ Nde min tawunduri Asos ndeen, min nanni mo laana, min njottii Mitilene. ¹⁵ Min yuwi doon e laana, min njottowii jaango muudum yeeso ruunde† Kiyos. Fa66i-jaango muudum min paltorii dakkol ruunde Samos, de fa66iti-janngo mum min njottii Miletus. ¹⁶ Pool anniyii wosaade Efeesu, faa taa 6ooya ley leydi Aasiya ndiin. Imo henyanii yottaade Urusaliima nyannde iidi 6enndal alkama si tawii na laato.

¹⁷ Nde Pool wonnoo Miletus ndeen, nelani hooree6e

kawrital goondin6e Efeesu been. ¹⁸ Nde 6e ngarnoo ndeen, o wi'i 6e:

—Odon anndi no ngorrumi e moodon gilla nde koyngal am naatunoo e leydi Aasiya ndi faa warde hannden. ¹⁹ Mi golliranii Joomiraado leeyinkinaare fuu, kam e gondi keewdi e torraaji di Alhuudiyankoo6e umminani kam diin. ²⁰ Odon anndi mi suudaay on huunde fuu ko nafata on, mi waajake on, mi jannginii on hakkunde yim6e e ley galleeji moodon. ²¹ Mi tindinii Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e fuu tubana Laamdo, ngoondina Joomiraado meeden Iisaa. ²² Joonin, Ruuhu Ceniido na yaara kam Urusaliima, mi andaa ko hewtoytootoo kam toon. ²³ Ko anndumi tan, Ruuhu Ceniido oon na holla kam ley gure deen fuu ina wi'a kam geyyelle e torraaji ina ndoomi kam. ²⁴ De miin kaa, mi hiisaaki nguurdam am e maayde am fuu si mi timminii dafundurgol, mi hebii yottinde gollal ngal Iisaa Joomiraado halfini kam ngaal. Gollal ngaal woni seedaade Kabaaru Lobbo haala hinney Laamdo.

²⁵ Mi yiilake hakkunde moodon, mido waajoo haala laamu Laamdo. De joonin mido anndi on nji'oytaa kam katin. ²⁶ Dum wadi de mido sappoo on hannden dum do: si tawii gooto moodon halkii, wanaa feloore am. ²⁷ Sabo mi waajake on

† 20:15 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

anniyaaji Laamdo fuu, mi suudaay on fay huunde. ²⁸ Ndeenee ko'e moodon, ndeeron coggal ngal Ruuhu Ceniido halfini on faa kaybon ngaal. Laatodon duroobe kawrital goondin6e Laamdo, ngal soodiri yiyam biyum. ²⁹ Miin, mido anndi caggal am yim6e bon6e cooroto e ley moodon hono no pobbi jolbudi, katin du di accataa coggal ngaal. ³⁰ Fay e ley moodon danyan wor6e ummi6e ina mbaajoo waajuuji fewreeji faa pooda taalibaabe been njokka dum'en. ³¹ Dum le, kakkilon! Miccitodon, jemma e nyalooma fuu faa wadi duubi tati, mi selaay tindinirde gooto moodon fuu e gondi.

³² Joonin, mido halfina on Laamdo, e konngol hinney muudum. Konngol ngool ina waawi semmbinde on e ley goondinal mon, hokka on ko resani seniibe fuu. ³³ Abada mi muuyaay fay huunde e moodon, wanaa cardi, wanaa kanje, wanaa kaddule. ³⁴ Onon e ko'e moodon, odon anndi juude am de kumti haajuuji am e haajuuji wondube e am. ³⁵ Mi hollii on e kabaaruuji diin fuu, sanaa ngolliron noon, mballon tampu6e. E ley duum fuu, miccodon dii do haalaaji di Joomiraado meeden Iisaa haali kam e hoorem: «Kokkudo buri kokkaado barke.»

³⁶ Nde Pool tilinoo haalde dum ndeen, kam e ma66e fuu 6e kofii, 6e ndu'ii. ³⁷ Be fuu 6e mboyi bojji mawdi, 6e kippii

e Pool, 6e mucii dum. ³⁸ Ko buri mettude 6e fu, ko o wi'i 6e nji'ataa mo katin duum. Caggal duum, 6e dowti mo faa o naata laana maayo.

21

No Poolyaari Urusaliima

¹ Nde min ceedunoo e ma66e ndeen, min naati laana maayo, min mbosaaki, min njehi ruunde Kos. Jaango majjum, min njehi ruunde Rodosa. Min yuwi doon, min njottii wuro Patara. ² Min ke6i laana peyyitooa yaade leydi Finisi. Min naati, min ndunnyi. ³ Nde min njahunoo faa min kaynii Ruunde Kipirus dakkol amin gere nano fu, min ponndii leydi Siiriya. Min njottii toon, min njippii wuro wi'eteengo Tirus.

Wo doon laana kaan jippinta gineeji muudum. ⁴ Min tawi taalibaabe, min ngondi e mu66en doon balde jeddi. I6e mbiira Pool ley Ruuhu Ceniido taa yaha Urusaliima. ⁵ Nde jeddiire ndeen hi66unoo ndeen, min ndilli. Be fuu 6e dowti min faa min njalti wuro ngoon, kambe e rew6e e sukaa6e. Min kofii hunnduko maayo manngo, min ndu'ii. ⁶ Nde min mbaynundurnoo ndeen, minen kaa min naati laana, kambe du 6e njecii cuudi ma66e.

⁷ Nde min naatunoo laana Tirus min ndilli fu, min njehi Potolemays. Min njowtowi sakiraa6e toon, min nyalidi e ma66e, min mbaali. ⁸ Jaango majjum, min ndilli

doon, min njehe Kaysariya. Min naatowi suudu Filipu baajotoodo Kabaaru Lobbo oon, min njippanii dum. Wo o gooto hakkunde subaa6e njeddo Urusaliima 6een.*

⁹ Imo jogii 6i66e rew6e nayo 6e 6aŋaaka, haaldoo6e annabaaku. ¹⁰ Nde min ngadunoo doon balde seeda fu, annabaajo bi'eteedo Agabus yuuri Yahuudiya, ¹¹ wari to amin. O hooyi ka66orgol Pool, o ha66i juude makko e koyde makko. O wi'i:

—Ruuhu Ceniido wi'i: nii Alhuudiyankoo6e won6e Urusaliima 6een ka66irta jeydo ka66orgol ngol oon, ngatta dum e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en.

¹² Nde min nannoo dum ndeen, minen e jeyaa6e doon 6een fuu, min nyaagii Pool taa yaha Urusaliima. ¹³ Pool kaa jaabii, wi'i:

—Dume wadi de odon mboya, odon keccindina 6ernde am? Miin, mido segilani ko wanaa ha66eede tan, mido segilani fay maayde ley Urusaliima saabe innde Iisaa Joomiraado.

¹⁴ Nde min paamunoo min mbaawaay waylitinde anniya makko ndeen, min celi mo, min mbi'i:

—Joomiraado wada muuyde muudum!

No Pool yottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

¹⁵ Nde wadunoo balde seeda fu, min cegilii, de min ponndii Urusaliima.

¹⁶ Taalibaa6e Kaysariya

wob6e njaadi e amin, njaari min galle gorko bi'eteedo Manason faa min njippanoo dum. Manason wo jeyaado Kipirus, laatiido taalibaajo gilla ko 6ooyi.

¹⁷ Nde min njottinoo Urusaliima ndeen, sakiraa6e 6een nja66orii min seyo. ¹⁸ Jaango majjum, min njaadi e Pool to Yaakuuba. Maw6e kawrital goondin6e 6een fuu ina tawaa toon. ¹⁹ Caggal ko o jowti 6e duum, o fillitanii 6e huunde fuu ko Laamdo wadani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e saabe golle makko. ²⁰ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e njetti Laamdo. Be mbi'i Pool:

—Sakiike amin, a yi'ii Alhuudiyankoo6e ujunaaje ngoondinii. Faa hannden i6e tinnii e jokkude Tawreeta Muusaa. ²¹ Be kaalanaama ada janngina Alhuudiyankoo6e won6e hakkunde lenyi goddi njoppa Tawreeta Muusaa, mbiidaa taa taada sukaa6e mu66en katin, taa njokka al'adaaji diin katin. ²² Ndelle, noy ngadeten? Sabo tannyoral 6e nanan a warii. ²³ Wadu ko min kaalante duum. Miden njogii do wor6e nayo wadan6e Laamdo hunay-eere. ²⁴ Yaadu e ma66e, de laamnidaa hoore maa e ma66e, njobaa ko 6e kaani yobude duum, faa 6e la6ee. Ndeen yim6e fuu anndan ko haalettee dow maada duum fuu wanaa goonga. Be anndan aan e hoore maa ada jokki Tawreeta Muusaa.

* 21:8 Golle Nulaa6e 6.1-6, 8.5.

²⁵ Goondin6e yuurube e lenyi goddi been, min mbinndanii dum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yiyam e ko saadi, kam e jeenu.

²⁶ Pool hooyi wor6e been, yaadi e mu6ben. Jaango majjum, o laamnidaa e mu6ben laabal diina. O naati suudu dewal mawndu nduun, o haalani almaami'en been. O wi'i si nyalaade laamnugol deen ki66ii fu, mono e ma66e fuu wadaneesadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

²⁷ Nde balde jeddi deen badinoo hi66ude ndeen, Alhuudiyankoo6e wob6e yuurube leydi Aasiya nji'i Pool e ley suudu dewal mawndu nduun. Be ummini hakkillooji yim6e been fuu, 6e nanngi mo. ²⁸ I6e peekoo, i6e mbi'a:

—Israa'ilankoo6e, mballee min! O woni gorko janniginoo yim6e e ley nokkuuje deen fuu ina liddoo yim6e lenyol meeden, ina liddoo Tawreeta meeden, ina liddoo nokku ceniido o. Joonin kaa, o waddii fay Geresankoo6e e ley suudu dewal mawndu ndu. O tuuninii nokku ceniido o!

²⁹ Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa ko 6e njiinoo Torofim Efeesunke oon ina wondi e Pool ley ngalluure ndeen. I6e cikka Pool nanniino mo e ley suudu dewal mawndu nduun.

³⁰ Jirkitaango ngoon huubi ngalluure ndeen. Yim6e ina njaltira tatteeji diin fuu. Be nanngi Pool, 6e ndaasi dum faa 6e mburtini dum suudu

dewal mawndu nduun, de 6e ommbi dammbude deen wakkati oon law. ³¹ Nde 6e pilotonoo faa 6e mbara

Pool ndeen, tawi hooreejo sordaasiibe oon humpitake Urusaliima fuu jiibake.

³² Wakkati oon, o hooyi sordaasiibe e maw6e mu6ben, o doggani jamaa oon. Nde yim6e been njiinoo mo kanko e sordaasiibe been ndeen, celi fiyude Pool. ³³ Hooreejo oon battii Pool, yamiri Pool nanngée, ha66iree callali didi. O yami,

—Gorko o wo moy? Dume o wadi?

³⁴ Jamaa oon ina feekoo. Bee ina yeewnoo dum, 6ee to ina yeewnoo dum to. Duko jii6iiko koon hadi mo faamude. Ndelle o yamiri Pool yaaree ley suudu sooro sordaasiibe toon. ³⁵ Nde Pool warnoo faa yeeŋa kalikali sooro oon, sordaasiibe been ndonndii mo saabe nyanngere jamaa ndeen, ³⁶ sabo yim6e heew6e ina njokki mo ina peekoo, ina mbi'a:

—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yim6e Urusaliima

³⁷ Nde sordaasiibe been ngarnoo faa nanna Pool ley sooro mu6ben ndeen, Pool wi'i hooreejo oon:

—Ina daganoo kam mi haalda e maa naa?

Oon wi'i mo:

—Aa? Ada waawi geresankoo6e naa? ³⁸ Ndelle a wanaa Misiranke gadudo muurtere ko 6ooyaay oon naa? A wanaa gardudo e wadoo6e bar-ko'e ujunaaje

nayo, de njaarudaa dum'en ley ladde naa?

³⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Miin, mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ngalluure ndeen wanaa nde anndaaka koy. Mido nyaage ndujanodaa kam mi haalda e yimbe been.

⁴⁰ Hooreejo oon dujanii mo dum. Pool darii e dow yeentirde ndeen, bantani yimbe been junngo. Nde be ndeyyininoon ndeen, o haali e ibraninkoore, o wi'i:

22

¹ —Sakiraaɓe e baabiraaɓe, kettinee joonin faa mi seedanoo on mi jeyaa feloore nde njowudon dow am.

² Nde be nannoo wo ibraninkoore o haaldata e maɓɓe fu, deyyinaare ndeen beydii katin. O wi'i:

³ —Wo mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ammaa Urusaliima do mawnumi. Gamaliyel wonoo moodibbo am. Kanko jangini kam Tawreeta maamiraaɓe meeden oon faa laabi tal. Mido jinngana Laamdo hono no ngorrudon hannden on fuu ni. ⁴ Mi torrii jokkuɓe Laawol ngool faa maayi. Mi nanngii worɓe e rewɓe, mi uddii dum'en ley kasu. ⁵ Almaami Mawdo e waalde Saahiibe been fuu ina ceedanoo kam, kam'en du. Wo e muɓɓen keɓumi derewol faa mi holla sakiraaɓe muɓɓen wonɓe Damas been. De njahumi faa mi haɓɓowa jokkuɓe laawol Iisaa wonɓe toon been, faa

mi wadda dum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tubugol muudum

(Golle Nulaabe 9.1-19, 26.12-18)

⁶ Woodi, mido yaha faa badiimi Damas, wakkati hakkunde naange. Wakkati gooto annoora mawdo yuuri dow kammu, yayni, filii kam. ⁷ Caamumi e leydi, nanumi daande ina wi'a kam: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?» ⁸ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Nde mbi'unoomi noon fu, o wi'i kam: «Miin, wo mi Iisaa Nasaraatuujo mo torrataa oon.» ⁹ Wonduɓe e am been nji'i annoora oon, ammaa be nanaay daande haaldunde e am ndeen. ¹⁰ Ndeen, mbiimi: «Joomiraado, dume ngadammi?» Joomiraado wi'i kam: «Umma, yahu Damas. A haalante toon ko Laamdo anniyii ngadaa fuu.» ¹¹ Wonduɓe e am been dowi kam, njaari kam faa ley Damas, sabo delkugol annoora ngool wumnii kam.

¹² Ananiyas wo gorko kuldo Laamdo, jokkudo Tawreeta Muusaa. Alhuudiyankooɓe wonɓe toon fuu ceedanii mo wo o moyyo. ¹³ O wari, o darii yeeso am, o wi'i kam: «Sool, sakiike am, wumtu!» De wakkati oon ni, mbumtumi, njiimi mo. ¹⁴ O wi'i: «Laamdo maamiraaɓe meeden oon suɓake ma faa paama muuyde muudum, faa nji'aa Ponnditiido oon, nanaa haala e hunnduko muudum. ¹⁵ Sabo aan seedantoo mo yeeso yimbe fuu ko njiidaa e

ko nanudaa. ¹⁶ Joonin, dume ndoomataa katin? Umma, lootadaa lootagal batisima, de njaaforedaa lutti maa e noddude innde Joomiraado.»

¹⁷ Caggal mi yeccake Urusaliima, mido wada du'aare ley suudu dewal mawndu, de won ko njiimi e holleede. ¹⁸ Ley holleede oon mi yi'ii Joomiraado, wi'i kam: «Henyaw law, yaltu Urusaliima, sabo 6e njabataa seedaaku ngu ceedantodaa kam nguun.» ¹⁹ Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraado, i6e anndi mido yahannoo ley cuudi baajordi diin fuu, mido uddannoo mido fiyannoo goondin6e ma 6een. ²⁰ Nde yiyam Etiyen seedee maada oon yuppetenoo ndeen, mido darii, idum weli kam ko o waraa duum. Miin haybannoo kaddule war6e mo 6een.» ²¹ Joomiraado jaabii kam, wi'i: «Yahu, mi nulete to woddi, to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e.»

No Pool wi'iri wo Romanke

²² I6e kettinani mo faa o haali haala ka. Ndeen 6e yepti daade ma66e, 6e mbi'i:

—Ittu mo e adunaaru ndu! O haanaa wuurude katin!

²³ I6e peekoo, i6e njiila saayaaji ma66e, i6e mbicca leydi. ²⁴ Hooreejo oon yamiri Pool yaaree ley suudu sooro mu66en doon, lamndoree piide faa 6e paama ko wadi de jamaa oon ina wulla e makko hono ni. ²⁵ Nde 6e ka66annoo mo faa 6e piya mo ndeen, o wi'i mawdo sordaasiibe gondoo doon:

—Yalla na daganoo on piyon Romanke, sakko mo saraaka naa?

²⁶ Nde mawdo oon nannoo dum ndeen, yehi to hooreejo mu66en oon, wi'i:

—Ada anndi ko nesudaa wadude naa? Gorko oon wo Romanke!

²⁷ Ndeen hooreejo oon wari to Pool, yami dum, wi'i:

—Haalanam, yalla a Romanke naa?

Pool jaabii, wi'i:

—Wo mi kam!

²⁸ Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Miin kaa, ceede keewde njo6umi de ke6umi laataade Romanke.

Pool wi'i mo:

—Miin, mi finii tawumi mi kam.

²⁹ Wakkati oon anniyiibe fiyude mo faa tilsinana mo haaltude 6een acciti. Hooreejo oon huli, sabo anndii Pool wo Romanke woodi ha66iino dum.

No Pool jaariraa yeeso waalde Saahiibe

³⁰ Jaango majjum, hooreejo oon ha66iti Pool, sabo na yidi tannyorde ko Alhuudiyankoo6e 6een mbullitii dum. O yamiri hooree6e almaami'en e waalde Saahiibe ndeen fuu kawrita. Caggal duum, o waddi Pool, o darni dum yeeso ma66e.

23

¹ Pool ndaari waalde Saahiibe 6een, wi'i:

—Sakiraa6e, wo bernde nde walaa feloore mbuurdumi yeeso Joomiraado faa yottaade nyalooma hannden o.

² Ndeen Ananias, Almaami Mawdo oon, yamiri darinoo6e dakkol makko been piya mo hunnduko.

³ Ndeen, Pool wi'i mo:

—Laamdo fiyete, aan kokuwol dawninaangol nanndungol wo lobbol! Ada joodii faa carorodaa kam e Tawreeta Muusaa, de a luttii Tawreeta Muusaa ko njamirdaa mi fiye duum.

⁴ Darinoo6e doon been mbi'i Pool:

—Yalla a mbonkoto Almaami Mawdo mo Laamdo joyyini o naa?

⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Sakiraa6e, mi faamaayno yalla wo o Almaami Mawdo. Si goonga, mido anndi ina winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol maa!»*

⁶ Pool ina anndi wo66e ley Saahii6e been wo Saduki'en, wo66e mu66en du wo Farisa'en. Ndelle yeewnii semmbe hakkunde kawrital doon, wi'i:

—Sakiraa6e, miin mi Farisanke, gii Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e ummital maay6e carorteemi!

⁷ Nde o haalnoo dum ndeen, Farisa'en e Saduki'en been njeddunduri, kawrital ngaal feccii. ⁸ Sabo Saduki'en ina mbi'a ummital walaa, maleyka'en ngalaa, ruuhu-uji du ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoondini dum fuu. ⁹ Duko koon beydii mawnude. Jannginoo6e Tawreeta wo66e heedan6e Farisa'en been, na ngada kalala mawdo, ina mbi'a:

—Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka haaldi e makko!

¹⁰ Jeddi diin mawni faa hooreejo sordaasiibe oon huli taa 6e ceeka Pool. Dum wadi de o yamiri sordaasiibe njippoo to kawrital toon, itta Pool e juude yim6e been, njeccina dum to suudu sooro mu66en toon.

¹¹ Jemma jokkudo oon, Joomiraado bangi e Pool, wi'i dum:

—Sellin 6ernde maa! No ceedoranidaa kam Urusaliima noon, na tilsi ceedanodaa kam ley Roma du.

No Alhuudiyankoo6e mbatiri faa mbara Pool

¹² Nde weetunoo ndeen, Alhuudiyankoo6e been mbati, kunii nyaamataa njarataa sanaa nde mbari Pool. ¹³ Batidin6e been ina buri wor6e capande nayo. ¹⁴ Be njehi to hooree6e almaami'en e maw6e, 6e mbi'i:

—Min kunake hunayeere fay huunde min nyaamataa min njarataa gilla joonin, sanaa nde min mbari Pool. ¹⁵ Joonin, onon e waalde Saahii6e been, mbi'ee hooreejo sordaasiibe oon waddana on Pool. Mbi'on odon njidi faamitaade ko o haalata duum. Minen, miden cegilii faa min mbara mo gilla o yottaaki.

¹⁶ Bii sakiike Pool debbo nani ko 6e anniyii duum, yehi to suudu sordaasiibe toon,

* 23:5 Wurtagol 22.27.

naati, humpiti Pool. ¹⁷ Pool noddii gooto e maw6e sordaasiibe been, wi'i dum:

—Yaaru suka gorko o to hooreejo toon, sabo won ko o yidi haalande dum.

¹⁸ Mawdo sordaasiibe oon yaari mo to hooreejo muudum toon, wi'i dum:

—Pool ommbaado oon noddii kam, nyaagii kam mi wadda suka gorko o to maa, sabo won ko o yidi haalande ma.

¹⁹ Hooreejo oon nanngi junngo makko, toowtidi e makko, de yami mo:

—Dume kaalantaa kam?

²⁰ Suka oon wi'i mo:

—Alhuudiyankoo6e ndawridii.

Be nanndinkinto e yidube faamitaade kabaaru Pool. Be nyaagete jaango ngaddanaa 6e Pool yeeso waalde Saahiibe ndeen. ²¹ Taa njabanaa 6e! Sabo ko buri wor6e capande nayo na duppinanii mo, kunake nyaamataa njarataa si mbaraay mo. Be cegilake, i6e ndoomi yamiroore maa.

²² Hooreejo oon wi'i suka gorko oon:

—Taa haalan fay gooto yalla a faaminii kam dum.

O yoppi dum dilli.

No Pool nuldiraa Kaysariya

²³ Caggal duum, o noddii maw6e sordaasiibe makko dido, o wi'i dum'en:

—Kawrunduree wor6e keme dido e waddiibe pucci capande njeddo, kam e jom'en labbe keme dido. On fuu, cegilane yaade Kaysariya wakkati yamnde jeenay jemma. ²⁴ Cegilee

pucci faa njaaron Pool e jam, to Filiki goforneer oon.

²⁵ Hooreejo oon winndi bataaki ki, wi'i:

²⁶ Miin, Kalawdiyus Lisiya, mido jowte, aan Filiki goforneer teddu6o.

²⁷ Gorko mo neldumaami o, wo Alhuudiyankoo6e nanngunoo dum, anniyii warude dum. Nde kumpitinoomi o Romanke ndeen, naatumii, miin e fedde sordaasiibe ndeen, ittumi mo.

²⁸ Ngaddumi mo yeeso waalde Saahiibe ma66e, sabo mido yidi faamude ko 6e peldi mo duum.

²⁹ Tawumi wo dow sariya ma66e tan 6e peldi mo, de dum wanaa huunde waawunde warude mo naa uddude mo. ³⁰ Caggal duum, maatumi Alhuudiyankoo6e ndawridii faa mbara mo. Dum wadi de neldumaami mo wakkati oon. Mi yamirii feloo6e mo been du njaha to maa, pela mo toon.

³¹ Sordaasiibe been ngadi ko njamiraa duum, kooyi Pool ley jemma, njaari dum faa Antipatiri. ³² Jaango majjum, sordaasiibe yaaranoo6e e koyde been njeccii to suudu mu66en Urusaliima. Be njoppidi Pool e waddiibe pucci been, njottinowa dum.

³³ Nde been njottinoo Kaysariya ndeen, kokki goforneer oon bataaki kiin, njoppi Pool e junngo makko. ³⁴ Nde goforneer oon janngunoo bataaki kiin

fu, yami toy Pool jeyaa. Nde nannoo wo Silisi o jeyaa ndeen,³⁵ wi'i mo:

—Mi nanan haala maa si feloobe ma been ngarii.

O yamiri Pool doomowee to suudu Hirudus laamordu toon.

24

No Pool feldaa yeeso Filiki goforneer

¹ Balde joy caggal duum, Ananiyas Almaami Mawdo oon yottii Kaysariya. Imo wondi e mawbe wobbe, kam e janngudo sariya Roma'en bi'eteedo Tertulu. Be peli Pool yeeso goforneer oon.

² Nde Pool noddanoo ndeen, Tertulu fuddi felude mo yeeso kaananke oon, wi'i:

—Filiki kaananke teddufo, wo saabe maada de min kebi jam booydo. Woodi ko moyyinaa ley lenyol ngol du wo haybugol maada wadi. ³ Min annditii fuu ko ngadudaa, yimbe tateeji fuu na njettire berde belde. ⁴ Mi yidaa joonde ndeen juuta, de mido nyaage saabe moyyuki maa, kettindanodaa min seeda.

⁵ Min tawii gorko o wo daaboowo bone sanne. Wo o gaddoowo fitina hakkunde Alhuudiyankoo6e won6e ley adunaaru fuu. O ardiido laawol Nasaraatunkoo6e. ⁶ O filake tuuninde suudu dewal mawndu nduun, de min nanngi mo. [⁷ Miden njidi saraade mo sariya amin, tawi Lisiya hooreejo sordaasiibe oon ittirii mo semmbe e

juude amin, yamiri feloobe mo been ngara yeeso maa.]*

⁸ Aan e hoore maa, lamndodaa mo, paamaa ko min peldi mo duum fuu.

⁹ Alhuudiyankoo6e tawaabe toon been keedani kaaloowo oon, mbi'i noon jaati worri.

¹⁰ Ndeen Filiki, goforneer oon, hokki Pool laawol faa haala. Pool wi'i:

—Mido anndi wadii duubi ada saroo lenyol ngol. Dum wadi de mido sey-oroowoo jakkanaade hoore am.

¹¹ Buraa balde sappo e didi ko ngarumi Urusaliima faa mi sujidana Laamdo. Si a taykake fu, a tawan hono noon worri. ¹² Fay gooto tawaay kam mido dukida e neddo naa mido jirkita jamaa,

wanaa e ley suudu dewal mawndu nduun, wanaa e ley cuudi baajordi, wanaa e ley ngalluure ndeen. ¹³ Be mbaawaa tabintinde ko 6e peldi kam joonin duum.

¹⁴ Ammaa mido jabi yeeso maa: mido rewri Laamdo maamiraa6e meeden oon e laawol ngol 6e mbi'ata feerewol ngool. Mido goondini ko winndaa e Tawreeta Muusaa duum e ko winndaa e dewe annabaa6e duum fuu. ¹⁵ Woodi, mido tannyori Laamdo iirtinan fonnditiibe e bon6e fuu, hono no Alhuudiyankoo6e du tannyori ni.

¹⁶ Saabe duum mido tinnoo wondude e bernde nde walaa feloore yeeso Laamdo e yeeso yim6e wakkati fuu.

¹⁷ Caggal duubi keewdi,

* 24:7 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 7.

mi wartii faa mi wadana yim6e am dokke, mi itta sadakaaji. ¹⁸ Wakkati oon 6e tawi kam e ley suudu dewal mawndu nduun caggal ko ngadumi al'aada senagol. Mi waldaa e jamaa, mi waldaa e duko. ¹⁹ Alhuudiyankoo6e wob6e yuuru6e leydi Aasiya wonnoo6e doon, wo 6een kaannoo warude pela kam yeeso maa, si tawii won ko ngadumi. ²⁰ Yim6e 6ee do, sanaa kam'en e ko'e mu66en kaala boofi di nji'i e am nde ndarinoomi yeeso waalde Alhuudiyankoo6e Saahiibe ndeen. ²¹ Be mbaawaa wiide mi wadii faa'e si wanaa konngol gootol ngol ndariimi de yeewniimi: «Wo saabe ummital maay6e wadi de mido saree hannden!»

²² Filiki oon, na anndi laawol Iisaa ngool, hanti haala, wi'i:

—Si Lisiya hooreejo sordaasiibe oon warii fu, ndeen carotoomi haala moodon ka.

²³ O yamiri mawdo sordaasiibe oon hayba Pool, de newnana dum, taa hada fay gooto e yigiraa6e muudum 6een warude walla dum.

²⁴ Balde seeda caggal duum, Filiki wardi e deekum Alhuudiyanke bi'eteedo Durusiila. O neli Pool waddowaa, o het-tindanii dum ina haala haala goondinal Iisaa Almasiihu. ²⁵ Kaa nde Pool haalannoo haala fonnditaare e nangingitaare e sariya garoowo ndeen, Filiki huli, wi'i:

—Joonin kaa heyii! Yahu. Nde ke6indiimi fuu, mi nod-ditete.

²⁶ O miilii Pool hokkan mo ceede. Dum wadi de imo nodda dum kile keewde faa 6e njewtida.

²⁷ Nde wadunoo duu6i didi fu, Porsiyus Festus loomti Filiki, laatii kaananke. Ammaa Filiki yoppi Pool e ley kasu doon, sabo na yidi welnande Alhuudiyankoo6e 6een.

25

No Pool nyaagorii sariya muudum yaaree to kaananke Roma

¹ Balde tati caggal ko Festus wari e ley leydi ndiin duum, yuwi Kaysariya, yehi Urusaliima. ² Doon, hooree6e almaami'en e ardii6e Alhuudiyankoo6e ngari to makko de peli Pool. Be nyaagii mo semmbe ³ o walla 6e, o wadda Pool Urusaliima. Ko 6e mbiiri mo noon dey, i6e piloo duppinanaade dum dow laawol faa 6e mbara dum. ⁴ Festus jaabii 6e, wi'i:

—Pool ina uddii ley kasu Kaysariya toon. Miin e hoore am du, mi yeccoto wuro ngoon law. ⁵ Maw6e moodon ngara njaada e am Kaysariya, pela gorko oon si tawii won ko wadi.

⁶ Festus waddaay e ma66e ko 6uri balde jeetati naa sappo, de yeccii Kaysariya. Jaango majjum, o joodowii to sarorde toon, o yamiri Pool waddee. ⁷ Nde Pool yottinoo ndeen, Alhuudiyankoo6e yuuru6e Urusaliima 6een piilii dum, peldi dum kulle bonde keewde. Ammaa 6e mbaawaay laa6inde pelooje

deen. ⁸ Ndeen Pool jakkani
hoore muudum, ina wi'a:

—Mi wadaay ko boni,
wanaa e sariya Alhu-
udiyankoo6e oon, wanaa
e suudu dewal mawndu
nduun, wanaa e kaananke
Roma mawdo oon du.

⁹ Festus ina yidi welnande
Alhuudiyankoo6e been.
Ndelle yami Pool, wi'i:

—Ada jaba yaade Urusali-
ima faa mi sarowoo toon
kabaaru maa oon naa?

¹⁰ Nde o yamunoo duum fu,
Pool jaabii, wi'i:

—Wo e sarorde kaananke
Roma mawdo ngonumi, wo
do kaanumi sareede. Mi
wadaay Alhuudiyankoo6e
been fuu ko boni. Aan e
hoore maa du, ada anndi.
¹¹ Si mi wadii ko boni, ko foti
warude kam fu, mi salataako
wareede. Ammaa si fay
huunde e ko 6e peldi kam
duum wanaa goonga fu, fay
gooto waawaa wattude kam
e juude ma66e. Sariya am
faltake do. Wo kaananke
Roma mawdo oon, kam
sarotoo kam.

¹² Caggal nde Festus haal-
dunoo e tindinoo6e dum
ndeende, jaabii Pool, wi'i:

—Ada yidi kaananke Roma
mawdo sare, ndelle a yahan
to kaananke Roma mawdo
oon!

*No Pool waddiraa yeeso
Agirippa e Bereniika*

¹³ Balde seeda caggal duum,
Agirippa kaananke oon e
Bereniika, sakiike mum
debbo, ngari Kaysariya faa
njowta Festus. ¹⁴ Nde 6e
6ooytunoo doon balde seeda

fu, Festus haalani kaananke
oon haala Pool, wi'i:

—Ina woodi gorko mo Filiki
yoppi do ley kasu. ¹⁵ Nde
njahunoomi Urusaliima
ndeende, hooree6e almaami'en
e maw6e Alhuudiyankoo6e
kaalanii kam haala makko,
nyaagii kam mi saroo mo
o jukkee. ¹⁶ Njaabiimi 6e:
Al'aada Romankoo6e jabaataa
saraade neddo si hawritaay
e feloo6e dum been. Sanaa
tawee ina fotti faa jaaboo
ko feldaa duum. ¹⁷ Ndelle
6e fuu 6e ngarii do. Miin le,
mi neebinaay dum fes, sabo
jaango majjum njoodowiimi
to sarorde toon, njamirmi
gorko oon waddee. ¹⁸ Feloo6e
mo been ndarii, kaali, de
6e ngaddaay fay feloore
wootere ko nanndani kam
wo bonanda. ¹⁹ Be peldii mo
haala diina ma66e, kam e
gooto bi'eteedo Iisaa maaydo,
mo Pool wi'ata ina wuuri.
²⁰ Woodi miin kaa, mi yi'aay
fuu no njiitirammi goonga
e haala kaan. Dum wadi
de lamndiimi mo yalla imo
jaba saroweede Urusali-
ima. ²¹ Ammaa o nyaagake
kabaaru makko wattee e
juude kaananke mawdo oon.
Ndelle njamirmi o haybee
faa mi he6a neldude mo
kaananke Roma mawdo oon.

²² Agirippa wi'i Festus:

—Mido yidi hettindanaade
gorko o, miin e hoore am.

Festus wi'i:

—A hettindanto mo jaango.

²³ Jaango majjum, Agirippa
e Bereniika ngardi e
yukkinaare mawnde, naati e
ley sarordu nduun, kam'en

e hoorebe sordaasiibe e mawbe ngalluure ndeen. Festus yamiri Pool waddee. ²⁴ Nde waddanoo fu, Festus wi'i:

—Agirippa kaananke e kawrital tawaaabe do! On nji'i gorko o. Alhuudiyankoo6e fuu pelii mo to am ley Urusaliima e do fuu. I6e yeewnoo, i6e mbi'a o haanaa yoppeede o wuura. ²⁵ De miin e hoore am kaa, mi tawii o wadaay fayhuunde ko haani warude mo. Ammaa kanko e hoore makko, o nyaagake sariya makko yaaree faa to kaananke Roma mawdo oon. Ndelle mi anniyake neldude mo toon. ²⁶ Ammaa mi walaa ko mi winndana kaananke oon dow kabaaru makko. Dum wadi de ngaddumi mo yeeso moodon, e ko buri dum fuu, yeeso maada aan kaananke Agirippa. Hono nii, si en kettindake haala makko fu, mi heban ko mi winnda. ²⁷ Sabo hakkillo am jabaay neldude kasunke to kaananke tawee hollitaay ko nanngiraa.

26

¹ Agirippa wi'i Pool:

—A hokkaama laawol. Haalu haala maa.

Ndeen, Pool banti junngom, jaabii, wi'i:

² —Agirippa kaananke, mi seyorake laamnude hoore am yeeso maa hannden ko Alhuudiyankoo6e peldi kam duum fuu. ³ Ada anndi al'adaaji Alhuudiyankoo6e e haalaaji mu66en fuu. Saabe

majjum mido nyaage, kettindanodaa kam e munyal.

⁴ Alhuudiyankoo6e fuu ina anndi no mbuurdumi gilla mi cukalel. I6e anndi no ngorrunoomi e ley yim6e leydi am e ley Urusaliima fuu. ⁵ I6e anndi gilla arande, si 6e njabii seedaade: mido jokki laawol diina amin burngol tiidude ngol, mido hiisodaa e Farisa'en. ⁶ Joonin, mi darake faa mi saree saabe mi yowii jikke am dow amaana mo Laamdo wadani maamiraabe meeden oon. ⁷ Yuwdiji meeden

sappo e didi diin ina njowi jikke mu66en e tabintingol amaana oon, ina ndewira semmbe jemma e nyalooma. Kaananke, wo saabe jikke o Alhuudiyankoo6e peldi kam! ⁸ Ko wadi de miilidon Laamdo waawaa iirtinde maay6e?

⁹ Miin e hoore am, ley ko faltii mi tannyoriino mido haani bonnude innde Iisaa Nasaraatuujo oon, no laatorii fuu. ¹⁰ Wo dum pay ngadumi Urusaliima du. Hooree6e almaami'en been kokkii kam baawde mi udda seniibe heew6e e kasu. Nde 6e caranoo faa 6e mbaree ndeen, mi yardake dum. ¹¹ Mi torrii 6e kile keewde e cuudi baajordi diin fuu. Mido tilsina 6e njedda Almasiihu mo 6e ngoondini oon. Tikkere am dow ma66e ina mawnunoo sanne, faa mido tewna 6e ley gure janane, mido torra 6e.

No Pool haaliri haala tubugol muudum

(Golle Nulaabe 9.1-19, 22.6-16)

12 Wo hono nii njaarumi Damas. Hooree6e al-maami'en nelii kam, kokkii kam baawde nanngude goondin6e toon. 13 Kaananke, mido wonnoo dow laawol wakkati hakkunde naange, nji'umi annoora ina yuura dow kammu ina fiiloo kam, miin e yaadiraabe am been fuu. Annoora oon ina 6uri fay naange jalbude. 14 Min fuu, min caami e leydi. Wakkati oon, nanumi daande ina wi'a kam e ley ibraninkoore: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam? Si ndemoori wi'ii saloto tufirgel joomum fu, beydan nawnaade.» 15 Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Joomiraado wi'i: «Miin, wo mi lisaa mo torrataa oon. 16 Umma dara, sabo mi 6anganii ma, mi subake ma faa ngollanaa kam. Wo faa ceedanodaa kam ley ko njiidaa joonin e ko nji'oytaa si mi 6angii e maa caggal hannden. 17 Mi reenete e Alhuudiyankoo6e e yim6e lenyi goddi 6e nulamamaami e mu66en joonin been. 18 Mi nulete faa peertaa gite ma66e, 6e yuwa e nimre, 6e ngarta e annoora, 6e yuwa e baawde Seydaani, 6e ngarta e Laamdo, 6e ke6a yaafeede hakkeeji ma66e, 6e ndonida e seniibe saabe ko 6e goondini kam duum.»

19 Ndelle saabe majjum, kaananke Agirippa, mi salaaki dowaanaade ko nji'umi, ko yuurani kam dow kammu duum. 20 Be artiimi waajaade wo yim6e Damas e yim6e Urusaliima e

piilol Yahuudiya fuu. Caggal duum, njokkinmi yim6e lenyi goddi tuuba, ngarta e Laamdo, ngolla gollleeji kollooji tuubii. 21 Saabe duum, Alhuudiyankoo6e nanngiri kam ley suudu dewal mawndu nduun, pili warude kam. 22 Ammaa Laamdo wallii kam illa ndeen faa warde hannden. Mido seedanoo yim6e fuu, gilla lo'u6e faa e teddu6e. Mi waajataako fay huunde si wanaa ko annabaabe e Tawreeta Muusaa mbi'i warowan duum. 23 Dum woni: Almasiihu torroto faa maaya, de artoo maay6e ummitaade. De si ummitake fu, waajoto yim6e meeden e lenyi goddi fuu kisindam, dam laatanoo 6e annoora.

24 Nde Pool haalannoo dum ndeen, Festus feekii e semmbe, wi'i:

—Pool, a haanjaama! Heew-gol maada anndal ngol haanji ma!

25 Pool jaabii, wi'i:

—Festus teddu6o, mi haanjaaka. Ko kaalammi duum wo haalaaji goongaaji, celludi. 26 Agirippa kaananke oon ina anndi kulle deen. Dum wadi de mido hoolii haalude dum yeeso makko. Si goonga, mido tannyori dum fuu suudanaaki mo, sabo dum wadaay e cuncukka. 27 Kaananke! Ada goondini annabaabe naa? Mido anndi ada goondini!

28 Agirippa wi'i Pool:

—Ada miilii wadude kam Almasiyankeejo law law hono nii naa?

29 Pool jaabii, wi'i:

—Nde yaawi e nde hanndii fuu, dum laatoo muuyde Laamdo faa aan e hettindaniibe kam joonin fuu laatodon hono am, de tawee wanaa e callali gondi e am di.

³⁰ Kaananke oon e goforneer oon e Bereniika e joododinoobe e mubben fuu ummii. ³¹ Nde 6e njaltunoo suudu nduun ndeen, ibe mbi'undura:

—Gorko o wadaay ko foti warude dum naa habbude dum callali.

³² Agirippa wi'i Festus:

—Imo waawnoo yoofeede si o wi'aayno sariya makko faltiniree to kaananke Roma mawdo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

¹ Nde yaareede amin Itali e laana tabitinnoo ndeen, Pool e kasunkoo6e wobb6e ngattaa e junngo mawdo sordaasiibe bi'eteedo Yuliyus. Oon wo jeyaado e fedde sordaasiibe kaananke Roma mawdo.

² Min naati laana maayo yuuruka Adaramati njahooaha ina fanta gure ley leydi Aasiya. Min ndunnyi. Miden ngondi e Aristarka gorko Makedoniyanke yuurudo Tesaloniiki. ³ Jaango majjum, min njottii Sidon. Yuliyus wadani Pool hinney, dujanii dum yaha to yigiraa6e mum faa mballira dum ko haajaa.

⁴ Nde min yuwunoo doon ndeen, min battitowii fonngo ruunde* Kipirus, sabo min kawrii e henndu mawndu.

⁵ Min peyyiti maayo manngo ngoon hedde Silisi e Pamfiliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya. ⁶ Doon, mawdo sordaasiibe oon tawi laana yuuruka Alesandiri ina fonndii Itali. O nanni min ley makka.

⁷ Balde keewde laana amin kaan wadi ina yaara heese. Semmbe e doole min njottorii wuro Kinidus. Henndu nduun na hada min yahude to min ponndii. Ndelle min takkii ruunde Kereta gere to henndu walaa, min panti Salmone. ⁸ Miden takkii senngo, miden tampi e yaade. Faa min njottii nokku bi'eteedo Jipporde Lobbere nde woddaa e wuro Lasiya.

⁹ Min 6ooyi sanne faa wakkati iidi nyannde ittugol hakkeeki faltii. Wakkati dabbunde maayo ngoon ina hulbinii sanne, na tiidi laana dilla ndeen. Pool tindini 6e dow majjum. ¹⁰ O wi'i:

—Sakiraa6e, mi yi'ii ja haangal ngal wo keewungal torra e mursey, wanaa laana ka e gineeji di tan, ina waawi laataade yonkiiji meeden du.

¹¹ Ammaa mawdo sordaasiibe oon, wo haala sofeere laana kaan e joomiika 6uri jabude e dow haala Pool. ¹² Jipporde laanaaji nde 6e ngoni e muudum ndeen, welaa dabbude. Dum wadi de 6ur6e heewude ley laana been mbi'i 6e njaha 6e piloo yottaade Fenika faa 6e ndabba toon. Dum wo

* 27:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

jipporde wonnde Kereta huccitinde hordoore-gorgaare e sobbiire-gorgaare.

13 Nde henndu seeda yuurundu hordoore fuddunoo wifude ndeen, 6e cikki 6e mbaawan yottaade to 6e njidi toon. Be yeentini jamde darnooje laana deen, 6e takkii e fonngo Kereta, i6e njaha. 14 Ammaa caggal duum seeda, henndu mawndu wi'eteendu henndu sobbiire-lettugaare yuuri to ruunde toon, jippii. 15 Henndu nduun faddii laana kaan. Min kunngii huccitinde e henndu nduun faa min njaha yeeso. Min acci ika roya. 16 Nde min pal-tonoo duungel bi'eteengel Kawda ndeen, min kawri e henndu seeda. E ley tampiri, min poodi laanayel pamarengel min ndaasannoo ngeel. 17 Min yepti ngel, min njowi ngel dow laana mawka. Ndeen 6e kooyi boggi, 6e piilii laana mawka kaan. Be njippini jamde darnooje laana deen du, 6e njoppi ika roya, sabo 6e kulii taa 6e njanoy e sobbundu ruunde Sirta. 18 Henndu nduun ina heddiina wifa min semmbe. Saabe duum, jaango majjum 6e puddi faddude donngal laana kaan ley maayo manngo. 19 E nyalooma tata6o oon, 6e kooyi anniya, 6e paddi fay ginereeji jaarooji laana ley ndiyam diin. 20 Naange e koode du nji'ataake faa wadi balde keewde. No henndu nduun foti mawnude, min

tayi jikke amin fuu e hisude.

21 Nde 6ooynoo yim6e been ke6aay ko nyaama fu, Pool darii hakkunde ma66e, wi'i:

—Si on nja6iino haala am, on ndillaayno Kereta fu, torraaji di e mursey o hewtataakono en. 22 Joonin, mido haalana on: cellinee 6erde mon, sabo fay gooto moodon mursataa yonki muudum, laana ka tan mursetee. 23 Jemma hankin, Laamdo jeydo kam mo ndewammi oon nuli maleyka to am. 24 Maleyka oon wi'i kam: «Pool, taa hulu, tilay a daroto yeeso kaananke Roma mawdo oon. Laamdo reenete, aan e yaadiraa6e maa been fuu.»

25 Ndelle, cellinee 6erde mon, sabo mido hoolii ko Laamdo haalani kam duum, hono noon jaati worrata. 26 Ammaa tilay en njanowan e ruunde wonnde ley maayo ngo.

27 E ley jemma sappo e naya6o oon, miden ndoya ley maayo Adiriyati ngoon faa hannden. Wakkati hakkunde jemma, donnoo6e laana kaan been cikki 6adake leydi. 28 Be paddii boggol pondirgol, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande noogay. Be njehi yeeso seeda, 6e paddi katin, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande sappo e joy.† 29 Be kuli taa 6e njanoy e kaaye. Ndelle 6e njippini jamde nay darnooje laana deen caggal laana kaan, i6e keppi weetaay. 30 Ndeen

† 27:28 Darande noogay wo meetereejji 37. Darande sappo e joy wo meetereejji 27.

golloo6e laana kaan been njippini laana pamara kaan e ndiyam, ina njidi faa ndilla kam'en tan. Be mbi'i wob6e be njippinowan jamde to yeeso laana kaan toon faa ndarna ka. ³¹ Pool wi'i mawdo oon e sordaasiibe been:

—Si yim6e been keddaaki e ley laana ka fu, onon, on ndadataa.

³² Ndeen sordaasiibe been tayi boggi nanngunoodi laana pamara kaan diin, njoppi ngel dilli kangel tan.

³³ Nde badinoo weetude ndeen, Pool nyaagii be fuu be nyaama, wi'i:

—Hannden woni balde sappo e nay odon ndoomi on nyaamaay. Odon keddi on meedaay fay huunde.

³⁴ Ndelle mido nyaagoo on sanne, nyaamon. Odon kaajaa dum faa ndadon. Si goonga, fay gooto moodon leebol hoore muudum solataa de saama.

³⁵ Nde o haalnoo dum ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo yeeso mab6e be fuu, o heltii, o fuddi nyaamude.

³⁶ Ndeen be fuu berde mab6e cuusinaa, kambe du be kooyi, be nyaami. ³⁷ Minen won6e ley laana kaan been, min yim6e keme dido e capande njeddo e njeegom. ³⁸ Nde be nyaamnoo faa be kaari ndeen, be kooyi bootooji alkama gondi e laana kaan diin, be paddi di ley maayo manngo faa dum huyfintina ka.

³⁹ Nde weetunoo ndeen, be kaynii leydi, de be annditaay ndi. Be nji'i nokkuure

njaareendi yaajunde seeda. I6e njidi jaarude toon laana kaan si 6e mbaawii. ⁴⁰ Be tayi jamde deen, be njoppi de ley maayo. Be kab6iti boggi kab6aadi e ooncirde deen du. To hoore laana toon du, be yeentini wudere dow, be peerti nde faa henndu nduun duniyira ka yeeso. Be pondii daande maayo ngoon. ⁴¹ Ndeen laana kaan fiyii e tilde, nufi. Becce makka cokkii e ley njaareendi ndiin faa ka hunngii dimmbaade. Bempeyye du keli caggal makka faa diggi.

⁴² Sordaasiibe been anniyii warude kasunkoo6e been taa fay gooto e mu6ben yinoo de dogga. ⁴³ Ammaa mawdo sordaasiibe oon ina yidi dannude Pool. Ndelle o hadi be wadude anniya mab6e oon. O yamiri waaw6e yinaade been artoo njinoo mburtowoo, ⁴⁴ de heddiibe been du tiigoo kelte laana kaan naa goddum yuurdum e makka. Hono nii min fuu min njottorii leydi e jam.

28

¹ Nde min kisunoo ndeen, min nani ruunde ndeen Malta wi'etee. ² Jeyaa6e doon been nja66orii min caahu mawdo. Wakkati oon kammu ina to6a, jaangol du na woodi. Ndelle be ku66ani min yiite faa min yuuloo. ³ Pool hawrunduri ledde, watti e yiite ngeen. Nguleefi wurtini mboddi e majje, ndi soppi junngo makko. ⁴ Nde jeyaa6e doon been njiinoo

mboddi ndiin ina bilii e junngo Pool ndeen, mbi'unduri hakkunde mu66en:

—Tannyoral, gorko o wo gaddo war-hoore. Fay si o dadi to maayo manngo toon du, sariya accataa mo o wuura.

⁵ Ndeen o fiddi mboddi ndiin ley yiite, dum torraay mo fay huunde. ⁶ Be miilii o buutan naa o saaman wakkati oon, o maaya. Ammaa nde 6e kedīnoo faa booyi, 6e nji'i dum torraay mo fay seeda fu, hakkillooji ma66e mbaylitii e makko. Be mbi'i o wo gooto e alla'en.

⁷ Pubiliyus, hooreejo ruunde ndeen oon, gese muudum ina ngoni sera nokkuure ndeen. O jab6ii min faa woodi, o weerni min faa haddi balde tati, o saahanii min. ⁸ Tawi baaba Pubiliyus ina fukkii sellaa, wo jontaado, reedu muudum du na dogga yiyam. Pool yehi to makko, du'ii, yowi juude muudum e dow makko, danni mo. ⁹ Nde dum wadunoo ndeen, nyaw6e won6e e ruunde ndeen been ina ngara, na ndannee. ¹⁰ Be teddini min teddeengal manngal. Nde min cegilinoo faa min ndilla e laana ndeen, 6e njoo6ini min ko min kaajaa e jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

¹¹ Miden ngonnoo toon faa haddi lebhi tati. Ndeen min naati e laana yuuruka Alesandiri, ndabbunooka e

ruunde ndeen. Min ndilli. Laana kaan ina nenyaa nenyi tooruuji funeree6e.* ¹² Min njottii wuro wi'eteengo Sirakus, min ngadi doon balde tati. ¹³ Min yuwi doon, min takkii e daande maayo manngo faa Regiyus. Jaango majjum, henndu hordoore wif. E ley balde didi min njottii Potiyoli. ¹⁴ Min tawi toon sakiraa6e, nyaagii min min ngonda e mu66en jeddiire. Ndeen sakitii, min njottowii Roma. ¹⁵ Nde sakiraa6e won6e Roma been nannoo garol amin fu, ngari faa Luumo Abiya e nokku bi'eteedo Jipporde Tati faa njakkitoo min. Nde Pool yinoo 6e ndeen, yetti Laamdo, beydorii cuusal. ¹⁶ Nde min njottinoo Roma ndeen, Pool hokkaa laawol jippoo e feere muudum. Sordaasiijo ina hayba dum.

No Pool waajorii ley Roma

¹⁷ Balde tati caggal duum, Pool noddi maw6e Alhuudiyankoo6e. Nde 6e kawritinnoo ndeen, o wi'i 6e: —Sakiraa6e! Mi wadaay fay huunde ko luttundurta kam e yim6e meeden naa aadiiji maamiraa6e meeden. Ammaa mi nanngaama Urusaliima, mi wattaama e juude Romankoo6e. ¹⁸ Been du yamtindake kam, de i6e muuyunoo yoppude kam, sabo 6e tawraay kam fay sabaabu gooto kaando warude kam. ¹⁹ Ammaa saabe Alhuudiyankoo6e been

* 28:11 E jamaanu oon, dorbotoo6e laanaaji na mbi'a kanji ndeenata dum'en.

calake mi yoppee, dum wad-dani kam nyaagaade sariya am faltiniree to kaananke Roma mawdo oon. Mi walaa fuu ko mi felda lenyol am. ²⁰ Dum wadi de noddumi on faa mi yi'a on, mi haalana on. Mido habborii callali di saabe mo Israa'ilankoo6e kedii garol muudum oon.

²¹ Be mbi'i mo:

—Min kebaay bataaki yuuruhi Yahuudiya kaaloohi haala maa. Katin du fay gooto e sakiraa6e been waraay humpiti min naa haalani min ko boni ko ngadudaa. ²² Ammaa miden njidi kaalanaa min ko njiidaa e hakkillo maa, sabo miden anndi yim6e nokkuuje fuu na njedda laawol ngol njokkudaa ngool.

²³ Be kokkunduri nyalaande nde 6e ngartoyta. Nyalaande ndeen yottii, heew6e ngari kawriti to jipporde makko toon. Gilla fajiri faa caggal kiraade imo fiirtana 6e haala laamu Laamdo, imo waajoo 6e. Imo holla 6e kabaaru Iisaa gondo ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaa6e. ²⁴ Wob6e ma66e njabi ko o haali dum, wob6e njabaay. ²⁵ Nde 6e cankitotonoo ndeen tawi 6e ndewraay hakkunde ma66e. Ndeen Pool beydi konngol gootol, wi'i:

—Ruuhu Ceniido haalii goonga nde haalnoo e hunduko annabi Esaaya, wi'i maamiraa6e moodon:

²⁶ «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa dum:

On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laa6a, de on nji'ataa.

²⁷ Sabo lenyol ngol 6ernde muudum yoorii.

Be cukkii noppi ma66e, 6e mu66ii gite ma66e.

Si wanaa noon fu gite ma66e nji'an, noppi ma66e nanan,

hakkillooji ma66e paaman.

Ndeen 6e ngartan 6e ndewa kam

de mi danna 6e.»†

²⁸ Pool beydi katin, wi'i:

—Anndee, kisindam

Laamdo nuldaama yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Kam6e 6e kettindoto! [²⁹ Nde Pool haalnoo haalaaji diin ndeen, Alhuudiyankoo6e been ndilli ina njeddundura sanne hakkunde mu66en.]‡

³⁰ Pool joodii suudu to luwi toon duubi didi kibbudu. Imo jab6oo waroo6e ndaarude mo been fuu. ³¹ Imo waajoo laamu Laamdo. Imo jannginira tannyoral kabaaru Iisaa Almasiihu Joomiraa6o, walaa fuu ko hadi mo.

† 28:27 Esaaya 6.9-10. ‡ 28:29 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 29.

Bataaki Pool yaade to Romankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi noddaado faa mi laato nulaado muudum. Wo mi cubaado faa mi yottina Kabaaru Laamdo Lobbo. ² Kabaaru Lobbo oon wo mo Laamdo aadiinoo gilla e annabaabe muudum ley Binndi ceniidi diin. ³ Kabaaru oon wo haala Biyiiko haalata. Fodde neddaaku muudum wo yuurudo e Daawda. ⁴ Fodde Ruuhu ceniido du, holliraama wo Bii Laamdo jom baawde ko ummitii e maayde duum. Oon woni Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁵ Saabe makko min kefiri moyyere laataade nulaabe faa yimbe yuurube e lenyi fuu ngoondina mo, downtanoo mo, de innde makko teddinee. ⁶ Onon du, odon njeyaa e maabe, onon be Laamdo noddi faa kawton e Iisaa Almasiihu been. ⁷ Mido jowta on fuu, onon wonbe ley Roma be Laamdo horsini de noddi faa laato seniibe. Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yidiri yi'ude goondinbe wonbe Roma been

⁸ Ko artii fuu, mido yetta Laamdo e dow innde Iisaa Almasiihu saabe moodon on fuu, sabo haala goondinal moodon ina haalee ley adunaaru fuu. ⁹ Laamdo mo ndewammi e bernde am fuu

e ko ngollanammi Kabaaru Lobbo haala Biyum duum, wo seedee mido miccoo on wakkati fuu ¹⁰ e ley du'aawuuji am fuu. Mido njaaroo Laamdo newnana kam laawol e ley muuyde muudum no mi warda to moodon. ¹¹ Sabo mido yidi yi'ude on sanne, faa mi yottinana on dokkal yuurungal e Ruuhu faa semmbindina on. ¹² Woodi, ko njidumi wi'ude wo faa cemmbunduren ley goondinal ngal kawtuden ngaal, goondinal am semmbina on, ngal moodon du semmbina kam. ¹³ Sakiraabe, mido yidi paamon: kile keewde ngadumi anniya mi waran to moodon de mido faddaa faa hannden. Mido yidi warude faa danya be kebumi hakkunde moodon saabe Almasiihu hono no kebirni yimbe hakkunde lenyi goddi ni. ¹⁴ Tilay mi yaha to yimbe fuu, yimbe ngallu e wonbe ladde, to joomiraabe anndal e majjuube. ¹⁵ Dum wadi de mido yidi waajaade on Kabaaru Lobbo oon, onon yimbe Roma du.

Haala baawde Kabaaru Lobbo

¹⁶ Mi semtirtaa Kabaaru Lobbo oon, sabo wo o baawde Laamdo faa hisina goondindo mo fuu: Alhuudiyankoo6e tafon, de caggal duum, lenyi goddi fuu. ¹⁷ Sabo Kabaaru Lobbo oon ina bangina no Laamdo fonnditorii, ina bangina wo e goondinal tan neddo ndaardetee ponnditiido

yeeso Laamdo, illa fuddoode faa e timmoode. Wo noon Binndi diin mbiiri: «Ponndi-tiido wuurdan goondinal.»*

Haala tikkere Laamdo dow luttalyimbe

18 Tikkere Laamdo ina banga illa dow kammu ina jippoo dow luttugol yimbe e oonyaare mu66en fuu. I6e kada goonga 6angude saabe oonyaare ma66e ndeen. 19 Si goonga ko neddo waawi annudude e Laamdo duum ina laabani 6e, sabo Laamdo hollii 6e dum. 20 Sabo gilla Laamdo tagi adunaaru ndu faa hannden, golle muudum ina 6angina sifa muudum mo yi'ataake oon faa laaba, dum woni baawde makko faa abada deen e no o worri fuu. Saabe duum, yimbe 6een ngalaa ko 6e njaaboo fey. 21 Fay si taweede i6e anndi Laamdo, 6e teddiraay dum no foti teddinireede noon, 6e njettaay mo du. Miilooji ma66e diin laatake 6oli, 6erde ma66e puuyde deen du ni66ii. 22 I6e njaara wo 6e jom'en hakkillo, jako wo 6e majju6e. 23 Be loomtinirii teddeengal Laamdo duumiido oon tooruuji nanndu6i e yimbe maayoobe e pooli e kulle de koyde nay e daasotoode.

24 Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde yonkiiji ma66e tuunde faa 6e kuyfini 6alli ma66e hakkunde ma66e. 25 Be loomtinirii Laamdo goongaajo oon e fewre, 6e teddinii ko tagaa, 6e ndewi dum, 6e njoppi Tagudo oon. Oon woni jetteteedo faa

abada! Aamiina. 26 Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde terde ma66e cemtiniide. Rew6e ma66e 6een mbattiti ko haani wadeede e 6alli mu66en e ko haanaa. 27 Hono noon wor6e 6een du njoppi wondude e rew6e faa naati na muuyundura. Wor6e ina ngadundura ko semtinii, de 6e njomnitoree ley 6alli ma66e fodde majjere ma66e.

28 Saabe ko 6e miilinoo annudude Laamdo walaa ko nafata duum, Laamdo yoppidi 6e e majjere ma66e, faa 6e ngadi ko neddo haanaa wadude. 29 I6e keewi oonyaare e bonanda e eelgal e nganyaandi fuu. I6e keewi kiram e warhoore e poodfundural e jamba e anniya bondo. Wo 6e nyo'oo6e yimbe, 30 wo 6e mbonkotoo6e, wanyu6e Laamdo. Wo 6e huyfinoo6e yimbe, wo 6e mawninkiniio6e, mantotoo6e. I6e piloo laabi kesi faa 6e ngada ko boni. I6e calanoo saaraa6e ma66e. 31 Be ngalaa hakkillo, 6e koolnaaki, 6e yoor6e 6erde, 6e ngalaa yurmeende. 32 I6e anndi ko Laamdo yamiri: gadoowo golleeji di fuu ina haani maayde. Ammaa wanaa golleeji diin tan 6e ngadata, i6e njardoo wo66e du ngada di.

2

Haala jukkungo Laamdo

1 Ndelle, aan peloowo wo66e oon, mo laatidaa fuu a walaa ko njaabodaa. Sabo

* 1:17 Habakuk 2.4.

si a felii goddo, ada liba hoore maa, sabo aan du ada wada dum. ² Eden anndi Laamdo ina saroo wadoobe hono golleeji diin fodde goonga. ³ Aan peloowo wadoobe iri golleeji diin tawee hono noon ngadirtaa, yalla ada sikki a dadan jukkungo sariya Laamdo ngoon naa? ⁴ Naa a jawdo moyyuki Laamdo mawki kiin, kam e munyal muudum e heese muudum naa? Yalla a faamaay moyyuki muudum ina yaare faa tuubaa? ⁵ Ammaa ko a joordo bernde, a caliido tuubude duum, ada waddana hoore maa tikkere Laamdo nyannde Laamdo banginta tikkere muudum e sariya mum ponnditiido oon. ⁶ Sabo Laamdo barjoto mono fuu golle muudum. ⁷ Wadoobe ko woodi e ley munyal, filotoobe darja e teddeengal e ko duumotoo been, keban nguurndam nduumiidam. ⁸ Ammaa filotoobe ko nafata ko'e mubben, salii6e goonga de ina kab6ii e bonanda been, jukkungo naawngo kebata. ⁹ Torra e billaare ngoodanii gadoowo ko boni fuu: Alhuudiyankoo6e tafon, de lenyi goddi njokka. ¹⁰ Ammaa darja e teddeengal e jam ngoodanii gadoowo ko woodi fuu, Alhuudiyankoo6e tafon, de lenyi goddi njokka. ¹¹ Sabo Laamdo burdintaa yim6e.

¹² Kala gadoowo hakke mo anndaa Tawreeta Muusaa halkan tawa saroraaka Tawreeta oon. Katin du gadoowo hakke tawi na anndi Tawreeta, sarorte

Tawreeta oon. ¹³ Yim6e ndaardataake fonnditii6e yeeso Laamdo e hettindanaade Tawreeta tan. Wo wadoobe ko Tawreeta wi'i been ndaardetee wo fonnditii6e. ¹⁴ Be nganaa Alhuudiyankoo6e been, e rafi mubben annude Tawreeta fuu, si 6e ngadirii no Tawreeta oon wi'iri ni e ley muuyde ko'e ma66e, 6e kollii i6e njogii Tawreeta e ley hakkilooji ma66e fay si 6e ngalaa Tawreeta Muusaa oon. ¹⁵ Be kollii ko Tawreeta Muusaa oon yamiri duum ina winndaa e berde ma66e. Berde ma66e ina ceedanoo 6e, wakkati wakkati miilooji ma66e na pela 6e, wakkati gom du na laamna 6e. ¹⁶ Dum bangowan nyannde Laamdo yamirta Iisaa Almasiihu saroo ko suudii ley berde duum, no fotirta e Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankoo6e ngorri e Tawreeta Muusaa

¹⁷ Aan, bi'udo wo a Alhuudiyanke, ada tuugii Tawreeta Muusaa, ada mantaroo kawtal maa e Laamdo, ¹⁸ ada anndi muuyde Laamdo, ada waawi su6aade ko woodi sabo a jannginaama Tawreeta oon. ¹⁹ A tannyorii wo a dowoowo wum6e, wo a annoora won6e e nimre been. ²⁰ Ada waajoo 6e njanngaay 6een, ada janngina sukaa6e saabe ko njogidaa anndal e goonga faa hi66i e ley Tawreeta Muusaa oon duum. ²¹ Woodi ndelle, ada tindina wo66e, yalla a tindintaa hoore maa naa? Ada waajoo taa mbujjee, a

wujjataa naa? ²² Ada wi'a taa njeenee, a jeenataa naa? Ada harmina tooruuji, a wujjataa ley cuudi majji toon naa? ²³ Aan mantortoofo Tawreeta, a huyfintaa innde Laamdo e luttugol maa Tawreeta oon naa? ²⁴ Dum wadi de Binndi diin mbi'i: «Onon ngadi de yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been ina mbonkoo innde Laamdo.»*

²⁵ Woodi, si ada hayba jamirooje Tawreeta, taadagol Alhuudiyankoo6e ina waawi nafude ma. Ammaa si ada lotta jamirooje deen, a laatake hono mo taadaaki ni. ²⁶ Si mo taadaaki haybii jamirooje Tawreeta, wanaa Laamdo ndaardan joomum hono o taadiido nii naa? ²⁷ Mo taadaaki de na hayba Tawreeta Muusaa oon, kam saroyte aan luttudo Tawreeta oon, fay si a taadiido anndudo Binndi diin. ²⁸ Sabo wanaa ko yi'etee duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, wanaa ko golletee e banndu duum woni taadagol. ²⁹ Wo ko yi'ataake duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, taadagol du ley bernde muudum tawette. Wo Ruuhu gollata dum, wanaa binndi. Manoore neddo oon, wanaa to yimbe yuurata, wo to Laamdo nde yuurata.

3

¹ Ndelle, dume Alhuudiya'en burdi lenyi goddi? Dume woni nafaa taadagol? ² Ina heewi e alhaaliiji

fuu. Ko artii fuu, Laamdo halfinii 6e konngol muudum. ³ Goonga, wobbe mabbe koolnaaki. Yalla dum ina waawi bonnude ko Laamdo wo koolniido duum naa? ⁴ Dum waawaa koy! Fay si yimbe fuu wo fewoobe, tilay Laamdo kaa annditee wo goongante. Wo hono noon winndiraa:

«Fonnditaare maada ina annditee e ko kaalataa duum,

si a sardaama du fu, a li6an.»*

⁵ Do mi haaldan hono no wobbe kaaldata ni: si oonyaare meeden ina beyda hollude fonnditaare Laamdo ndeen, noy mbi'eten? Yalla en mbi'an Laamdo wo oonyiido si jippinii tikkere muudum dow meeden naa? ⁶ Fay seeda! Sabo si Laamdo wo oonyiido, noy o sarortoo adunaaru ndu? ⁷ Goddo na waawi wi'ude faa hannden: si fewre am beydii hollude goongalaaku Laamdo faa dum mawninii teddeengal muudum, ko wadi mido saree hono wo mi luttoowo? ⁸ Si neddo na miilira nii fu, wi'an: «Ngaden ko boni faa ko woodi funta.» Won mbonkotoo6e ina mbi'a enen du eden mbiira noon. Yimbe been kaa, jukkungo mu6ben ina foti e golle mu6ben.

No yimbe fuu ndonkiri laataade fonnditiibe

⁹ Ndelle, enen Alhuudiyankoo6e been, eden buri yimbe heddiibe naa? En buraa koy. Sabo mi hollii Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke fuu e ley

* 2:24 Esaaya 52.5.

* 3:4 Jabuura 51.6.

hakkeji ngoni. ¹⁰ Wo hono no winndiraa:

«Walaa fuu ponnditiido, fay gooto,

¹¹ fay gooto walaa paamal,

fay gooto filataako Laamdo.

¹² Yimbe fuu mbosake laawol, fuu laatake 6ol6e.

Walaa fuu gadoowo ko woodi, fay gooto.»[†]

¹³ «Kunndude ma66e ina nga'i hono caabeeje udditiide ni, demle ma66e ina kaala hiila.

Toni ma66e ina caawi tooke bolle.»[‡]

¹⁴ «Kunndude ma66e ina keewi kuddi e haalaaji mettudi.»[§]

¹⁵ «Koyde ma66e ina njaawi rufude yiyam.

¹⁶ Bonanda e mettorgal ina njokki 6e to 6e njahata fuu,

¹⁷ 6e anndaa laawol jam.»^{*}

¹⁸ «Kulol Laamdo walaa e berde ma66e fey.»[†]

¹⁹ Eden anndi huunde fuu ko Tawreeta Muusaa oon wi'i, wo wonbe e ley muudum been haaldi, faa kunndude fuu ndeyyinoo, de yimbe adunaaru fuu paama ina poti e hiiteede kiite Laamdo.

²⁰ Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido yeeso Laamdo saabe haybude muudum Tawreeta Muusaa. Si goonga, golle Tawreeta

oon haadii e anndinde yimbe ko woni hakke.

No yimbe laatortoo fonnditiibe yeeso Laamdo

²¹ Ammaa joonin Laamdo 6anginii no fonnditaare muudum hebirtee ko wanaa haybude Tawreeta Muusaa. Tawreeta oon e dewte annabaabe deen kaaliino kabaaru majjum: ²² o ndaardan goondinbe been fuu wo fonnditiibe saabe goondinal mu66en Iisaa Almasiihu. Sabo walaa ko senndi yimbe:

²³ yimbe fuu luttii, kewtaay yottaade darja Laamdo.

²⁴ Ammaa Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe e dokkal saabe hinney muudum. O wadirii dum e Iisaa Almasiihu dimdindo 6e oon. ²⁵ Wo kam

Laamdo wadi kirsamaari ittoori hakkeji[‡], faa ittiri hakkeji goondinbe diin e yiyam muudum. Hono noon Laamdo holliri fonnditaare muudum, fay si jukkaakino luttube arande ²⁶ saabe munyal muudum. O wadirii dum faa o 6angina fonnditaare makko ley jamaanu mo ngonden o, faa o holla wo o ponnditiido, woodi du, neddo fuu goondindo Iisaa, o ndaardan dum ponnditiido.

²⁷ Ndelle, dume neddo waawi mantoraade? Walaa! Haybude Tawreeta Muusaa oon wadi dum naa? Wanaa! Goondinal tan wadi dum!

²⁸ Sabo miden anndi neddo ndaardete ponnditiido saabe goondinal muudum, wanaa

[†] 3:12 Jabuura 14.1-3, 53.2-4. [‡] 3:13 Jabuura 5.10, 140.4. [§] 3:14 Jabuura 10.7.

^{*} 3:17 Esaaya 59.7-8. [†] 3:18 Jabuura 36.2. [‡] 3:25 Haala kirsamaari kaan, e geresankoo6e ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamdo du.

saabe haybugol muudum Tawreeta. ²⁹ Naa Laamdo wo Laamdo Alhuudiyankoo6e tan naa? Wanaa wo o Laamdo lenyi goddi diin du naa? Goonga, wo o Laamdo lenyi goddi diin du. ³⁰ Sabo Laamdo gooto woodi, ndaardoowo taadii6e been fonnditiibe saabe goondinal mu66en, 6e taadaaki been du o ndaardan dum'en fonnditiibe saabe goondinal mu66en. ³¹ Ndelle, min ngadii Tawreeta Muusaa oon wo 6olum saabe goondinal naa? Fay seeda! Min 6oldinaay mo, min tabintinii mo!

4

Haala goondinal Ibrahiima

¹ Dume mbi'eten dow Ibrahiima maami en oon? Dume o ekitii dow kabaaru oon? ² Si tawiino o laatake ponnditiido saabe golleeji makko diin, ndeen imo waawunoo mantaade. De yeeso Laamdo kaa o waawaa mantaade. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido.»* ⁴ Woodi, si neddo gollii fu, njobdi muudum hiisortaake hono moyyere, wo ko tilsi yobeede. ⁵ Ammaa yeeso Laamdo neddo waawaa yowude jikke muudum dow golle mum. Sanaa o goondina Laamdo baawdo nanngirde bon6e wo fonnditiibe oon, ndeen goondinal makko hiisete wo fonnditaare. ⁶ Noon Daawda

du haaliri dow barke neddo mo Laamdo hiisorii ponnditiido baka golleeji ngalaa. O wii'i:

⁷ «Barke woodanii yim6e 6e lutti mu66en njaafaa, 6e hakkeegi mu66en mooytaa.

⁸ Barke woodanii neddo fuu mo Joomiraado hiisaaki hakkeegi muudum.»†

⁹ Yalla taadii6e been tan njeyi barke oon naa? Yalla 6e taadaaki been ngalaa toon naa? En mbi'ii: wo saabe goondinal Laamdo hiisorii Ibrahiima wo ponnditiido. ¹⁰ Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo nde ndaardanoo wo ponnditiido ndeen? O taadiido naa o wanaa? Si goonga, o ndaardaama o ponnditiido gilla o taadaaki. ¹¹ Taadagol makko du wo maande holloore fonnditaare makko saabe goondinal ngal o woodunoo gilla o taadaaki. Hono noon, o laatorii maama goondin6e 6e taadaaki been fuu, faa been du kiisoree wo fonnditiibe. ¹² Kanko woni baaba taadii6e du, de 6e kaadaay e taadagol tan. Wo 6e jokku6e laawol makko du, kanko baaba meeden Ibrahiima goondindo Laamdo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamdo wadani Ibrahiima

¹³ Laamdo aadake hokkude Ibrahiima e yuwdi muudum adunaaru ndu. Amaana oon daraaki dow ko Ibrahiima jokki Tawreeta oon, ammaa darake dow fonnditaare nde Ibrahiima he6i saabe

* 4:3 Fuddoode 15.6. † 4:8 Jabuura 32.1-2.

goondinal muudum ndeen. ¹⁴ Sabo si amaana oon darake dow jokkugol Tawreeta fu, goondinal laatake 6olal, woodi amaana oon du nafataa. ¹⁵ Sabo jamirooje Tawreeta deen wo jukkungo Laamdo ngaddata. De si jamirooje ngalaa fu, lutti du ngalaa.

¹⁶ Ndelle, amaana Laamdo oon wo dow goondinal yowii, faa laatoo moyyere makko. O tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu, wanaa hokkaabe Tawreeta tan, ammaa goondinirbe no Ibrahiima goondiniri ni been fuu. Kanko woni maama meeden en fuu. ¹⁷ Dum ina hawra e ko winndaa dow Ibrahiima: «Mi wadii ma baaba lenyi keewdi.» ‡ Wo noon dum laatorii yeeso Laamdo mo Ibrahiima goondini, kokkoowo maaybe nguurndam, jamiroowo ko walaa duum laatoo. ¹⁸ Fay si Ibrahiima walaa daliili dow ko yowa jikke muudum hebude yuwdi katin, o heddi imo goondini. Wo nii o laatorii baaba lenyi keewdi no Laamdo wiirunoo mo ni: «Hono nii yuwdi maada fotata.» § ¹⁹ Ibrahiima duu6i muudum ina ngada hono hemre, ammaa goondinal mum lokkidaay nde yi'unoo 6anndu mum naywii, deekum Saaratu oon du naywii, faltake rimude. ²⁰ O sikkitiraay amaana Laamdo oon. Ko laatii dey, goondinal makko beydii semmbe, o teddini Laamdo.

²¹ O tannyorii Laamdo ina waawi tabintinde amaana muudum. ²² Saabe duum, «Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido.» ²³ Ko Binndi diin mbi'i «Laamdo hiisorake mo wo o ponnditiido» duum, wanaa saabe makko tan winndiraa. ²⁴ Idum winndiraa saabe meeden enen du. Laamdo hiisorto en fonnditiibe, enen goondinbe Laamdo iirtinii Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon. ²⁵ O hokkitiraama, o maayi saabe lutti men, de o iirtinaa faa ndaardeden fonnditiibe.

5

Haala jam hakkunde meeden e Laamdo

¹ Ko kebuden ndaardeede fonnditiibe saabe goondinal duum, wadii jam hakkunde meeden e Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Kam udditani en dammbugal hinney Laamdo mo ngonden joonin saabe goondinal meeden. Ley majjum eden ceyoroo jikke wondude e darja Laamdo. ³ Wanaa dum tan, eden ceyoroo torraaji meeden du sabo eden anndi torraaji ndimata munyal, ⁴ munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du rima jikke. ⁵ Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu Ceniido mo kokkaden oon hebbinii en njinngu Laamdo.

⁶ Sabo ley wakkati mo Laamdo subii oon, nde tawanoo en ngalaano semmbe ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttube Laamdo. ⁷ Ina tiidi ko goddo

‡ 4:17 Fudfoode 17.5. § 4:18 Fudfoode 15.5.

ja6a maayande neddo fay si wo ponnditiido. Ina hasii goddo suusa maayande lobbo. ⁸ Ammaa Laamdo hollii no yidiri en ko Almasiihu maayanii en gilla en luttu6e. ⁹ Joonin ko ndaardaden en fonnditiibe saabe yiyam makko duum, tannyoral en ndadan tikkere Laamdo du saabe makko. ¹⁰ Sabo nde laatinoden way6e Laamdo ndeen, Laamdo rewrintinii en e muudum saabe maayde Biyum. Ko ndewrintinaden e makko joonin duum, sikke fuu walaa en kisinte saabe nguurndam Biyiiko oon du. ¹¹ De wanaa duum tan, ammaa eden ceyoroo Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu, dewrintindo en e Laamdo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

¹² Joonin le, wo saabe neddo gooto de hakke naati e adunaaru, woodi hakkeoji diin du ngaddi maayde. Noon maayde ndeen yottorii yim6e fuu, sabo 6e fuu 6e luttii. ¹³ Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa oon jippinaaka, hakkeoji ina ngoodi e adunaaru ndu. De si jamirooje Tawreeta ngalaa, hakkeoji kiisataake. ¹⁴ Gilla e Aadama faa e Muusaa, walaa fuu mo maayde jaalaaki, fay yim6e 6e ngadaay hakke iri mo Aadama wadi nde luttunoo yamiroore Laamdo. Aadama oon wo alhaali garoowo oon.

¹⁵ Ammaa en kaanaa fonndude luttal Aadama e dokkal Laamdo. Goonga,

yim6e heew6e maayii saabe luttal neddo gooto. Ammaa hinney Laamdo, kam e dokkal ngal hokki yim6e heew6e saabe neddo gooto ina buri dum fuu manngu. Neddo oon woni Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Katin du en kaanaa fonndude ko dokkal Laamdo rimata duum e ko luttal neddo gooto rimata duum. Sabo sariya wadaama dow luttal gootal ngaal, de dum waddi jukkungo. Ammaa moyyere Laamdo mawnde wari caggal lutti keewdi, de dum waddi fonnditaare. ¹⁷ Wo saabe luttal neddo gooto maayde laamorii yim6e. Ammaa dum waawaa fonndeede e laamagol heboobe moyyere Laamdo heewnde e dokkal fonnditaare been. Been laamortoo e nguurndam saabe neddo gooto. Oon woni Iisaa Almasiihu.

¹⁸ Ndelle, no luttal neddo gooto waddirani yim6e fuu jukkungo ni, hono noon du gollal ponnditiingal ngal neddo gooto golli ina laatanoo yim6e fuu fonnditaare e nguurndam. ¹⁹ No salaare neddo gooto wadiri yim6e heew6e luttu6e ni, hono noon dowtaare neddo gooto du wadiroyta heew6e ndaardee fonnditiibe.

²⁰ Tawreeta naatii faa lutti beyda annditeede. Ammaa fay ko lutti keewi duum fu, hinney Laamdo buri heewude. ²¹ Hono no luttal laamorii de waddi maayde ni, hono noon hinney Laamdo oon du laamortoo saabe fonnditaare, faa

yaara en to nguurndam nduumiidam saabe Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

6

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

¹ Ndelle, dume mbi'eten? En keddoto e hakkeeki yalla hinney Laamdo ina beydoo naa? ² Kayto! Dum waawaa laataade! En ceedii e hakkeeki faa laatoden maay6e to majji. Ndelle noy mbuurdirten ley majji katin? ³ Odon anndi lootagal meeden batisima kab6ungal en e Iisaa Almasiihu ngaal hawtii en e maayde muudum du. ⁴ Ndelle, e ley lootagal batisima ngaal en maaydii e makko, en uwidaama e makko. Ndeen du, no Almasiihu iirtorii e hakkunde maay6e saabe baawde Baabi-iwo teddude deen, enen du en mbuurda noon nguurndam kesam. ⁵ Sabo si en kawtii e makko ley maayde nandunde e maayde makko, en kawtan e makko ummitagal nanndungol e ngol makko. ⁶ Ndelle eden paami dum do: tomottaaku meeden kiinngu nguun tontidaama e makko dow leggal palaangal, faa baawde 6alli men luttooji diin kalka, faa tawee en nganaa maccu6e hakke katin. ⁷ Sabo si neddo maayii fu, yaltii e hawju hakke. ⁸ Ko maayduden e Almasiihu duum, eden koolii en mbuurdan e makko du. ⁹ Sabo eden anndi ko Almasiihu iirtii e hakkunde maay6e duum, maayataa katin. Maayde

walaa baawde dow makko katin. ¹⁰ Ko o maayi duum, wo saabe hakkeeki yim6e nde wootere faa abada. Joonin ko o wuuri duum, wo muuyde Laamdo o wuurani. ¹¹ Hono noon, onon du, laatee maay6e 6e hakkeeki laamaaki, de laatanodon Laamdo wuuru6e e kawtal Iisaa Almasiihu.

¹² Ndelle, taa accee hakke laamoo 6alli moodon maayooji diin faa njokkon muuyde majji. ¹³ Taa kokkitiree terde 6alli mon hakke, taa ngadon de kabitirde oonyaare. Kokkee ko'e mon Laamdo, sabo on iirtinaama e maayde, odon mbuuri. Kokkee terde moodon Laamdo faa de laato kabitirde fonnditaare. ¹⁴ Hakke laamataako on katin, sabo on ngalaa ley jamirooje Tawreeta. Wo ley hinney Laamdo ngondon.

No yim6e laatortoo golloobe dwtaniibe fonnditaare

¹⁵ Ndelle noy? Yalla en ngadan hakke sabo ley hinney ngonden wanaa ley Tawreeta naa? Kayto! Dum waawaa laataade! ¹⁶ On paamaay naa? Si on kokkii goddo ko'e mon faa ngollanon dum, dwtanodon dum fu, on laatake maccu6e mo dwtanodon oon. Ndelle, naa on laatake maccu6e hakke jaaroowo on e maayde, naa on dwtanake Laamdo jaaroowo on e fonnditaare. ¹⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo! Arande wo on maccu6e hakke, de joonin on laatake jokkir6e laawol ngol njannginadon

ngool e berde laa6ude. ¹⁸ On ndimdinaama e hakke, on laatake maccu6e fonnditaare. ¹⁹ Mido haalda do no yim6e paamirta ni saabe lokkaaku moodon. Arande odon ngattunoo terde mon ley hawju tuundi e bonanda faa ko boni beydoo. Joonin kaa, ngadiron de noon ley hawju fonnditaare faa ngol-lon ko senii.

²⁰ Nde ngonnodon ley maccungaaku hakke ndeen, on laataakino golloo6e downtaniibe fonnditaare. ²¹ Nafaa oye kebudon e majjum wakkati oon? Fay huunde, si wanaa ko cementirton hannden duum, sabo cakitte majjum wo maayde. ²² Ammaa joonin, on ndimdinaama e maccungaaku hakke, on laatake maccu6e Laamdo. Nafaa mo kebudon wo joonnde seniinde, de cakitte majjum du wo nguurndam ndu-umiidam. ²³ Sabo njobdi hakke wo maayde, ammaa dokkal Laamdo wo nguurndam nduumiidam e ley kawtal Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

7

No yim6e ka6bitiraa e jamirooje Tawreeta

¹ Sakiraa6e, mido haalana on onon annu6e Tawreeta Muusaa. Odon anndi jamirooje Tawreeta na ndawrana neddo haddi nguurndam muudum tan. ² Hono nii debbo 6a6aado du, jamirooje ka66iri dum e gorum oon si gorum

oon ina wuuri. Ammaa si gorum oon maayii fu, o ha66itaama e jamirooje ka66unoo6e mo deen. ³ Si goddo 6anjii mo e ley nguurndam goriiko oon, wi'ete wo o jeenoowo. Ammaa si goriiko oon maayii, jamirooje deen njoppa mo, o wi'ataake jeenoowo si o 6a6undurii e gorko goddo. ⁴ Sakiraa6e am, onon du, fodde Tawreeta Muusaa, on laatake maay6e. On yuwii e ley muudum saabe 6anndu Almasiihu tontanaandu on nduun faa njeyadon e muudum. Kam woni mo Laamdo iirtini e hakkunde maay6e oon faa ngollen ko welata Laamdo. ⁵ Wakkati nde ngonnodon ley hawju muuyde terde ndeen, muuyde meeden bonde de Tawreeta ummini deen ina ngolla e 6alli men faa njaara en to maayde. ⁶ Ammaa joonin, en ndimdinaama e Tawreeta. Fodde Tawreeta ka66unoo6e en oon, en laatake maay6e, faa mbaawen gollande Laamdo dow laawol ke6ol ngol Ruuhu muudum hawjii, wanaa dow laawol kiinngol ngol binndi njamirnoo.

No Tawreeta Muusaa ann-diniri ko woni luttal

⁷ Ndelle, dume mbi'eten? Tawreeta Muusaa oon wo hakke naa? Wanaa koy! Ammaa, si Tawreeta walaa fu, mi anndaano ko woni hakke. Sabo mi anndaano ko woni muuyude ko jeyaa si Tawreeta wi'aayno: «Taa muuyu ko a jeyaa!» ⁸ Ammaa hakke adii ko jamirooje kafi duum, de wadi e am siyijji

muuyde terde fuu. Sabo si Tawreeta walaano fu, hakke wo huunde waatunde.⁹ Miin e hoore am, nde mi anndaano Tawreeta arande ndeen, mido wuurnoo, ammaa ko kadaadi diin ngari duum, hakkeji laatii buurdi,¹⁰ de miin du, maayumi. Jamirooje kaanunoo6e wadande kam nguurndam deen, laatii jaa-rooje kam to maayde.¹¹ Sabo hakke adii kadaadi diin, de hiili kam, wardi kam di.¹² Ndelle, Tawreeta Muusaa wo ceniido, jamirooje deen du wo ceniide, wo ponnditiide, wo moyyude.

¹³ Ndelle, yalla ko woodi waddanii kam maayde naa? Dum waawaa laataade! Wo hakke wadi dum. Hono nii hakke annditirtee wo hakke jaati, sabo o nawtorake ko woodi faa rimana kam maayde. Ndelle, jamirooje deen kolli hakke oon wo huunde bonnde faa faltii haddi.

Haala durwugol neddo e hakke

¹⁴ Eden anndi Tawreeta Muusaa oon to Ruuhu Ceniido yuuri. De miin kaa, mi adunanke tan mo hakke dawrani.¹⁵ Sabo mi faamaay ko ngadammi duum: ko njidumi wadude duum, mi wadataa dum, de ko mbanyumi duum, wo duum ngadammi.¹⁶ Si mido wada ko mi yidaa wadude duum, ina holla mi jabii jamirooje Tawreeta deen ina mboodi.¹⁷ Ndelle, wanaa miin wadirta noon, wo hakke gondo ley am.¹⁸ Mido anndi

e ley am, dum woni e ley banndu am, ko woodi walaa e muudum. Yidude wadude ko woodi ina woni e am, de mi waawaa wadude dum.¹⁹ Mi wadataa ko woodi ko njidumi duum, wo ko boni ko mi yidaa duum ngadammi.²⁰ Ammaa si mi wadii ko mi yidaa, wanaa miin gollirta noon, wo hakke gondo ley am oon.²¹ Ko taykiimi dey: wakkati fuu mido yidi wadude ko woodi, de ko boni ina woni e am, ina hada kam.²² E ley bernde am mido seyoro Jamirooje Laamdo deen.²³ Ammaa mido maata al'aada bondo e ley banndu am, ina hada e laawol ngol hakkillo am wi'i na woodi ngool. Al'aada bondo oon ina wada kam maccudo hakke gondo ley banndu am oon.²⁴ Kay, mido yurminii! Moy waawi dannude kam e banndu yaarooru kam to maayde ndu?²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am wo mi maccudo jamirooje Laamdo, ammaa e banndu am wo mi maccudo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtudam e Ruuhu Laamdo

¹ Joonin kaa, jukkungo fuu walaa e hawtu6e e Iisaa Almasiihu been,² sabo baawde Ruuhu kokkooje en nguurndam saabe Iisaa Almasiihu deen ndimdinii en e baawde hakke e maayde fuu.³ Ko Tawreeta Muusaa

waawaayno wadude saabe lokkaaku balli men, wo duum Laamdo wadi. O nuli Biyiiko e ley tagaadi nanndundi e bi66e-Aadama jom'en hakkeeki been faa itta hakke. E ley tagaadi ndiin o jukkii hakke golloowo e ley balli men. ⁴ Dum fuu wo faa laa6al ngal Tawreeta yamiri ngaal hi66a e dow meeden, enen jokku6e Ruuhu 6e nganaa jokku6e muuyde terde been. ⁵ Jokku6e muuyde terde been, muuyde terde na ndawrana hakkillooji mu66en. De jokku6e Ruuhu been, wo Ruuhu dawranta hakkillooji mu66en. ⁶ Hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum, na waddana joomum maayde. Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu jeyi du, na waddana joomum nguurndam e jam. ⁷ Sabo hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum tan ina wanyi Laamdo. Joomum downtantaako Jamirooje Laamdo deen. Si goonga du, waawaa. ⁸ Jokku6e muuyde terde been mbaawaa welude Laamdo.

⁹ De onon le, on njokkataa muuyde terde, ammaa odon njokka Ruuhu, si goonga fu Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon. Neddo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oon, waldaa e Almasiihu. ¹⁰ Kaa si Almasiihu ina woni e moodon, fay si taweede balli mon wo maaydi saabe hakke, yonkiiji mon kaa wo buurdi saabe on ndaardaama on fonnditi6e. ¹¹ Si Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon, Laamdo buurtindo

Iisaa Almasiihu e hakkunde maay6e oon, hokkan balli mon maayooji diin nguurndam, hokkiran dum Ruuhu muudum gondo ley berde mon oon.

¹² Ndelle, sakiraa6e, won ko tilsani en, de dum wanaa jokkude muuyde terde. ¹³ Sabo si on mburdii odon njokka muuyde terde, on maayan. Ammaa si on mbardii muuyde deen Ruuhu Laamdo fu, on mbuuran. ¹⁴ Be Ruuhu Laamdo dowata fuu wo bi66e Laamdo. ¹⁵ Laamdo hokkaay on Ruuhu gadoowo on maccu6e faa ngarton e kulol. O hokkii on Ruuhu gadoowo on bi66e Laamdo. Kam wadata faa noddiren Laamdo «Abba». ¹⁶ Ruuhu oon e hoore muudum na hawta e berde meeden faa laamna en wo en bi66e Laamdo. ¹⁷ Si en bi66e, wo en ronoobe du. En ndonan ko Laamdo aadiinoo duum, en ndondan e Almasiihu du. Sabo sini en njardi torra e makko fu, en kebidan e makko teddeengal du.

Haala teddeengal ga-roowal

¹⁸ Mi hiisake torraaji wakkati joonin mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal Laamdo 6anginanta en. ¹⁹ Si goonga, tagoore fuu ina heppi nyannde nde Laamdo 6anginta bi66e muudum ndeen. ²⁰ Sabo tagoore ndeen ina faddee hi66inde ko nde jeyi gollude. Wanaa e muuyde mayre dum wadaa, wo Laamdo muuynoo dum. Ammaa jikke ina heddi, ²¹ sabo tagoore

ndeen rimdinte e maccun-
gaaku nyolngu, yaaree e
ley ndimaaku e teddeengal
ngal 6i66e Laamdo ndesanaa.
²² Sabo eden anndi, faa
joonin tagoore ndeen fuu ina
uuma ina tampi e naawalla
jatawere. ²³ Wanaa ko tagaa
tan uumata, enen hefir6e
Ruuhu Laamdo oon hono
dokkal Laamdo artiingal,
enen du eden uuma. Eden
keppi Laamdo wadaay en
6i66e muudum, de rimdina
balli men. ²⁴ En kisaanaama,
de wo ley jikke dow ko
warata tafon. De jikke
kebaado selii laataade jikke,
sabo neddo yowataa jikke e
dow ko he6i. ²⁵ Ammaa si
eden njowi jikke e dow ko en
kebaay tafon, en ndoomiran
dum munyal.

²⁶ Katin du, Ruuhu waran
na walla en e lokkaaku men.
Sabo si goonga, en anndaa
no kaanden wadirde du'aare
ni. Ammaa Ruuhu oon e
hoore muudum nyaaganto
en Laamdo, nyaagoranoo en
uumaali burdi haalaaji lug-
gude. ²⁷ Laamdo kumpitiido
ko woni ley berde men oon
du ina anndi anniya Ruuhu,
sabo wo e muuyde makko
Ruuhu oon nyaagirantoo
seniibe been.

²⁸ Eden anndi Laamdo
ina gollira huunde fuu faa
laatanoo yidube dum ko
woodi, 6e o noddi fodde
anniya makko. ²⁹ Sabo 6e
Laamdo anndi gilla tagaaka
been, o fodanake dum'en
nanndude e Biyiiko oon, faa
Biddo oon laatoo afo ardiido
dow sakiraa6e heew6e.

³⁰ Katin du 6e o fodanii
been, o noddii dum'en, 6e
o noddi been, o tiigorake
dum'en fonnditiibe, 6e o
tiigorii fonnditiibe been du, o
hokkii dum'en ngedu mu66en
e teddeengal makko.

Haala njinngu Almasiihu

³¹ Caggal duum fuu, dume
mbi'eten? Si Laamdo ina
wondi e meeden, moy
waawani en? ³² Kanko, fay
Biyiiko oon e hoore muudum
o hadaay en, o hokkitirii dum
saabe meeden en fuu. Si noon
woni moyyere makko, wanaa
o hokkidan en e muudum
huunde fuu naa? ³³ Moy
yaarata 6e Laamdo subii been
sariya? Fay gooto, sabo
Laamdo tiigorake 6e fonndi-
tiibe! ³⁴ Moy waawi felude
6e yeeso sariya? Fay gooto,
sabo Iisaa Almasiihu maayii,
ko buri dum du, o iirtake. Imo
joodii gere nyaamo Laamdo,
imo nyaaganoo en. ³⁵ Dume
waawi senndude en e njin-
ngu Almasiihu? Tiidallaaji
naa, 6illaare naa, torra naa,
yolbere naa, kolndam naa,
masiiba naa, maa kaafaahi
naa? ³⁶ Wo hono no Binndi
diin mbiiri:

«Saabe maada miden nesa
maayde

nyannde fuu,

miden ndaardee hono baali
kirseteedi ni.»*

³⁷ Ammaa e ley majjum fuu,
saabe jiddo en oon, eden buri
fay jaalotoo6e. ³⁸ Sabo mido
tannyori, wanaa maayde,
wanaa nguurndam, wanaa
maleyka'en, wanaa laamu,
wanaa ko warijoonin, wanaa

* 8:36 Jabuura 44.23.

ko waroyta, wanaa semmbe,
³⁹ wanaa ko woni faa dow,
 wanaa ko woni faa ley,
 huunde fuu ko tagaa waawaa
 senndude en e njinngu ngu
 Laamdo wadani en leykawtal
 meeden e Joomiraado men
 Iisaa Almasiihu.

9

*Haala lenyol ngol Laamdo
 subii*

¹ Wo goonga kaalammi
 miin kawtudo e Almasiihu,
 mi fenataa. Bernde am
 nde Ruuhu Ceniido dowata
 ndeen, ina seedanoo kam
 mido haala goonga. ² Bernde
 am ina woodi mettorgal cat-
 tungal, nde selataa naawude
³ saabe Alhuudiyankoo6e
 been. Mi jabanno laataade
 kudaado mi seeda e Almasi-
 ihu miin e hoore am si ina
 nafannoo sakiraabe am 6e
 kawtumi yuwdi been. ⁴ Been
 ngoni Israa'iila'en. Laamdo
 wadi 6e 6i66e muudum, holli
 6e teddeengal muudum.
 Kambe njeyi aadiiji diin e
 Tawreeta Muusaa oon. Wo
 kambe Laamdo anndini no
 6e ndewirta dum, kambe
 Laamdo wadani amaanaaji
 muudum. ⁵ Kambe yuuri
 e maamiraabe Israa'iila
 arandee6e been. Almasiihu
 du, neddaaku muudum yuuri
 e lenyol ngool. Jettooje
 ngoodanii Laamdo tiimudo
 huunde fuu faa abada!
 Aamiina.

⁶ Dum fuu wanaa wi'ude
 konngol Laamdo ngool hun-
 ngake laataade. Sabo wanaa
 yuurube e Israa'iila been

fuu ngoni Israa'iilankoo6e,
⁷ wanaa yuurube e Ibrahi-
 ima been fuu ngoni 6i66e
 muudum jaati. Sabo Laamdo
 wi'ii Ibrahiima: «Wo faro
 Isiyaaka yuwdi maa hiisor-
 tee.»* ⁸ Inan ko dum yidi
 wi'ude: wanaa 6i66e Ibrahi-
 ima rimiraabe no yimbe
 fuu ndimirtee nii ngoni
 6i66e Laamdo, ammaa wo
 rimiraabe saabe amaana
 been tiigoraawo yuwdi
 makko. ⁹ Sabo Laamdo
 wadii amaana e haalaaji
 diin, wi'i, «Mi wartan e
 hono wakkati o mawuuri,
 de Saaratu heban 6iddo
 gorko.»† ¹⁰ Wanaa dum tan.
 Ndaaren no Rebeka hooyiri
 reedu 6i66e dido du. Baaba
 ma66e wo gooto, Isiyaaka,
 maami en oon. ¹¹⁻¹² Gilla
 6i66e been ndimaaka sakko
 6e ngada ko woodi naa ko
 boni, ndeen Laamdo wi'i
 Rebeka: «Mawniiwo oon
 laatoto maccudo minyiiwo
 oon.»‡ O wadirii noon faa
 anniya makko dow subagol
 tabita. Subagol makko ngool
 yowaaki e golle yimbe, wo e
 Laamdo noddoo6e oon ngol
 yowii. ¹³ Wo noon Binndi diin
 mbiiri: «Yaakuuba korsinmi,
 de Isuwa mbanyumi.»§

¹⁴ Ndelle, dume mbi'eten?
 Laamdo wo oonyiido naa?
 Kayto! Fay seeda! ¹⁵ Inan ko
 o wi'i Muusaa:

«Mi hinnoto mo muuyumi
 hinnaade,
 mi yurmoto mo muuyumi
 yurmaade.»*

* 9:7 Fuddoode 21.12. † 9:9 Fuddoode 18.10, 14. ‡ 9:11-12 Fuddoode 25.23.

§ 9:13 Malakiya 1.2-3. * 9:15 Wurtagal 33.19.

16 Ndelle, subagol makko yowaaki e muuyde neddo naa e tinnaare muudum, ammaa wo dow Laamdo jurmotoodo oon ngol yowii. 17 Sabo e ley Binndi diin, Laamdo wi'ii Fira'awna: «Ko ngadirmaami kaananke dey, faa mi hollira baawde am e maada, katin du faa innde am gooynee e adunaaru ndu fuu.»† 18 Ndelle, Laamdo yurmoto mo muuyi, yoornan bernde mo muuyi.

19 Ndelle on yaman kam: «Si wo noon worri fu, dume Laamdo felirta yimbe? Moy waawi salaade muuyde makko deen?» 20 Aan bii-Aadama oon, wo a moy faa njeddaa Laamdo? Yalla loonde mahaande ina yama mahudo dum oon: «Ko wadi de mahirdaa kam ni?»? 21 Mahoowo loode ina waawi wadude e loope deen ko yidi fuu: e loopal gootal o maha loonde gollirteende ko teddi, o maha wonnde du gollirteende ko hebaa fuu. 22 Woodi, fay si taweede Laamdo muuyi bangannde tikkere muudum e baawde muudum, o munyanii be o tikkani been munyal cattungal, dum woni haandu6e e halkude been. 23 O wadirii noon du faa o banganke keewal darja makko dow be o yurmotoo been, be o segilanii gilla ko booyi faa ngonda e darja makko. 24 Dum woni enen be o noddi been. De wanaa e ley Alhuudiyankoo6e tan, wo e ley lenyi goddi diin du.

25 Dum woni ko Laamdo wi'i e annabi Hoseya:

«Yimbe be nganaa yimbe am, mi noddiran be yimbe am,

yimbe be korsinaaka been, mi noddiran be yimbe am horsu6e.

26 Katin du, nokku do be mbi'etee be nganaa yimbe am,

doon be inndiroytee bi66e Laamdo buurdo.»‡

27 Annabi Esaaya du haalii haala Israa'iilankoo6e, wi'i: «Fay si bi66e Israa'iila keewiri no njaareendi maayo ni, seeda ma66e tan hisintee, 28 sabo Joomiraado tabintinan konngol muudum dow adunaaru, hi66inan ngol fuu law.»§ 29 Katin du wo nii Esaaya wiirunoo gilla arande:

«Sini Joomiraado jom baawde fuu oon accidaayno en yuwdi,

tawanno en laatake hono wuro Sodoma ni, en nanndii e wuro Gomoora.»*

No Laamdo ndaardata goondinbe Iisaa been fonnditiibe

30 Ndelle, dume mbi'eten? Inan ko mbi'eten: yimbe be nganaa Alhuudiyankoo6e be pilaakino fonnditaare been, be ke6ii fonnditaare, dum woni fonnditaare saabe goondinal. 31 Ammaa Israa'iilankoo6e pilorake fonnditaare e jokkugol Tawreeta, de be kebaay

† 9:17 Wurtagol 9.16. ‡ 9:26 Hoseya 2.25, 2.1. § 9:28 Esaaya 10.22-23.

* 9:29 No Sodoma e Gomoora kalkiraa ni winndaama e ley Fuddoode 19.1-29.

fonnditaare ndeen. ³² Ko wadi? Sabo 6e piloraaki dum goondinal, wo e golle ma66e 6e pilorii dum. Ndelle 6e pergake e «hayre fergoore ndeen» ³³ hono no Binndi diin mbiiri ni:
«Inan, mi joyyinan e Siyona hayre nde yim6e pergotoo e muudum, tefaare li6oore dum'en. De goondindo nde fuu semtintaake.»†

10

¹ Sakiraa6e, ko muuyumi ley 6ernde am e ko nyaagotoomi Laamdo, wo Israa'iilankoo6e kisinee. ² Mido seedanoo 6e 6e njinnganii Laamdo sanne, de jinngi diin ngaldae e paamal. ³ Be paamaay fonnditaare nde Laamdo hokkata ndeen, faa 6e pilanii ko'e ma66e dabare laataade fonnditi6e. Duum wadi de 6e dwtanaaki laawol ngol Laamdo ndaarata neddo wo ponnditiido ngool. ⁴ Sabo Almasiihu woni timmoode jamirooje Tawreeta faa goondindo dum fuu ndaardee ponnditiido.

No kisindam woodirani goondindo Almasiihu fuu

⁵ Inan ko Muusaa winndi dow fonnditaare yuurunde e Tawreeta ndeen: «Neddo gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»* ⁶ Ammaa inan ko haala Laamdo wi'i dow fonnditaare yuurunde e goondinal ndeen: taa wi'u e 6ernde maa «Moy yeenjata

dow kammu?» Dum woni faa jippina Almasiihu, ⁷ naa «Moy yahata laakara?» Dum woni faa ummintina Almasiihu e hakkunde maay6e. ⁸ Ndelle, dume Binndi diin mbi'i? «Konngol Laamdo ina badii ma, ingol woni e hunnduko maa, ingol woni e 6ernde maa.»† Konngol ngool woni kabaaru goondinal ngal min mbaajotoo ngaal. ⁹ Si a wi'ii e hunnduko maa Iisaa wo Joomiraado, de a goondinii e 6ernde maa Laamdo iirtinii mo e maayde fu, a hisinte. ¹⁰ Sabo wo e 6ernde neddo goondinta, de Laamdo ndaardan dum ponnditiido. Wo e hunnduko neddo haaldata ko goondini, de Laamdo hisina dum. ¹¹ Wo hono Binndi diin mbiiri: «Goondindo mo fuu semtintaake.» ¹² Joonin, walaa ko senndi Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke. Be fuu Joomii 6e wo gooto, kam woni kebbinoowo moyyereeji muudum e noddoo6e dum been fuu. ¹³ Sabo «neddo fuu noddudo innde Joomiraado, hisinte.»‡

¹⁴ Ammaa noy 6e kebirta noddude mo si 6e ngoondinaay mo? Noy 6e ngoondinirta mo si 6e nanaay kabaaru makko? Noy 6e nanirta kabaaru makko si baajotoodo walaa? ¹⁵ Noy yim6e mbaajortoo du si nulaaka? Binndi diin mbi'ii: «Ndaar, koyde jottinooje Kabaaru Lobbo na mbelna 6ernde koy!»§ ¹⁶ De

† 9:33 Esaaya 28.16. * 10:5 Lewinkoo6e 18.5. † 10:8 Fillitagol Tawreeta 30.12-14. ‡ 10:13 Jowiila 3.5. § 10:15 Esaaya 52.7.

wanaa yim6e fuu njabani
Kabaaru Lobbo oon. Annabi
Esaaya wi'ii: «Joomiraado,
moy goondini waaju amin?»*
17 Ndelle goondinal ina yuura
e nanude waaju, waaju du
ina yuura e konngol Almasi-
ihu.

18 De mido yama yalla Is-
raa'ilankoo6e nanaay naa?
Be nanii koy! Aayaare wi'ii:
«Daade ma66e nanaama e
adunaaru fuu,
konngi ma66e njottake faa
hoore leydi.»†

19 Mido yama katin: Is-
raa'ilankoo6e paamaay naa?
Gilla arande Muusaa winndii
ko Laamdo wi'i:
«Mi wadan faa kiron yim6e
6e nganaa yuwdi goon-
gaari,

mi wadan faa tikkanon yuwdi
ndi walaa hakkillo.»‡

20 Ndeen kaa, annabi Esaaya
hulaay wi'ude caggal duum:
«Yim6e 6e pilaakino kam been
njiitii kam,
yim6e 6e yamanaay kam been
du,

mi 6anganii dum'en
hoore am.»§

21 Ammaa to Israa'iila,
Laamdo wi'ii:
«Fajiri faa futuro mido filoo
jabbaade yim6e salii6e,
sattu6e.»*

11

*No Laamdo holliri ina yur-
moo Israa'ilankoo6e*

1 Ndelle, mido yama
yalla Laamdo yoppii yim6e
muudum Israa'ilankoo6e

been naa? O yoppaay!
Sabo miin e hoore am
wo mi Israa'ilanke, wo
mi yuwdi Ibrahiima, wo e
lenyol Benyamin njeyaami.

2 Laamdo yoppaay yim6e
muudum 6e subinoo gilla
arande been. Yalla on

anndaa ko Binndi diin mbi'i
nde annabi Iliyaasa woy-
anannoo Israa'ilankoo6e
been to Laamdo naa? O
wi'ii: 3 «Joomiraado, 6e mbarii
annabaabe maa, 6e kalkii
kirsirde maa sadaka. Miin
tan heddii, de i6e ndaara no
6e mbarda kam.» 4 Ammaa

dume Laamdo jaabii mo? O
wi'ii: «Mi resanii hoore am
wor6e ujunaaje njeddo 6e
cujidanaay tooru wi'eteendu
Ba'al.» 5 Hono noon,

hakkunde yim6e hannden
been, ina woodi yim6e seeda
6e Laamdo suborii saabe
hinney muudum. 6 De si
o suborake 6e hinney fu,
en anndan o suboraaki 6e
saabe golle ma66e. Si wo
saabe golle ma66e fu, hinney
Laamdo oon heddataako
laataade hinney katin.

7 Ndelle, dume laatii? Ko
laatii dey, Israa'ilankoo6e
been kebaay ko pilotonoo
duum, wo 6e Laamdo subii
been ni ke6i dum. Heddiibe
been, berde mu66en njoornaa
8 hono no winndiraa ni:

«Laamdo uddii hakkillooji
ma66e,
wumnii gite ma66e,
faadinii noppi ma66e.

Faa hannden noon worri.»*

9 Daawda du wi'ii:

* 10:16 Esaaya 53.1. † 10:18 Jabuura 19.5. ‡ 10:19 Fillitagol Tawreeta 32.21.

§ 10:20 Esaaya 65.1. * 10:21 Esaaya 65.2. * 11:8 Fillitagol Tawreeta 29.3,
Esaaya 29.10.

«Wo rewugol ma66e bonngol
ngool laatanoo 6e tu-
ugol† faa 6e njana ley
maggol,
laatanoo 6e fergere faa
6e njukkee.

¹⁰ Wo gite ma66e ni66inee taa
6e nji'a,
wo 6aawe ma66e turee
faa abada!»‡

¹¹ Ndelle, mido yama:
ko Alhuudiyankoo6e 6een
pergii duum, yalla wo faa
6e caama faa abada naa?
Wanaa koy! De wo saabe lutti
ma66e diin, yim6e 6e nganaa
Alhuudiyankoo6e 6een
kebiru kisindam, faa Alhu-
udiyankoo6e 6een kira. ¹² Si
lutti ma66e diin laatanake
yim6e adunaaru barke, si
mursey ma66e du laatanake
6e nganaa Alhuudiyankoo6e
6een barke, barke oon buran
dum manngu sanne si Alhu-
udiyankoo6e 6een fuu tuubii.

*Haala hisineede yim6e 6e
nganaa Alhuudiyankoo6e*

¹³ Joonin, wo onon yim6e
6e nganaa Alhuudiyankoo6e
6een kaaldammi: ko laatiimi
nulaado e moodon duum,
mido mantoro gollal ngal
kokkaami ngaal ¹⁴ de na
hasii mi he6an waddude
kiram e ley lenyol am, faa
mi hisina wo66e ma66e.
¹⁵ Sabo si wodfineede Alhu-
udiyankoo6e wadi de yim6e
adunaaru ndewrintinaa e
Laamdo fu, dume laatoytoo
si 6e nja66owaama? Dum
laatorto hono wo 6e yaltube
e maayde!

¹⁶ Si tamre arandeere
sakkaama Laamdo, tame
keddiide deen du cakkaama.
Si dadi lekki cakkaama
Laamdo, licce deen du
cakkaama. ¹⁷ Joonin le,
Israa'ilankoo6e ina nga'i
hono no lekki jaytun ki licce
muudum godde caltaa. Aan
mo wanaa Alhuudiyanke
nanndudo e lical jaytun
laddeehi, a waddaama, a
dobaama e jaytun kiin.
Nii kebirdaa ngedu e ko
yuurata e dadi jaytun kiin.
Ada he6a barke lekki kiin,
ada mawnida e licce godde
deen. ¹⁸ Saabe majjum,
taa mantodaa yeeso licce
caltaade deen. De si ada
mantoo fu, miccodaa wanaa
aan wurni dadi diin, wo
dadi diin mbuurni ma. ¹⁹ Ina
woodi tawee ada wi'a: «Ko
wadi de licce deen caltaa
dey, wo faa miin mi naata,
mi dobee do.» ²⁰ Goonga!
Ammaa ko de caltiraa dey,
wo rafi goondinal majje. Aan
ada heddi e dobeede saabe
goondinal maa. Ndelle, taa
mawninkina, ammaa hulu.
²¹ Sabo si Laamdo accaay
licce arandeeje deen fu,
accataa ma aan du. ²² Ndelle,
taykita moyyuki Laamdo e
tikkere muudum fuu: tikkere
makko na woni e saamu6e
6een, de moyyuki makko na
woni e maada sini ada tabiti
e moyyuki kiin. Si wanaa
duum fu, aan du a saltete.
²³ Israa'ilankoo6e du, si 6e
njoppii salaare ma66e de
6e ngoondini fu, Laamdo
nannan 6e katin hono no

† 11:9 Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal. ‡ 11:10 Jabuura
69.23-24.

licce ndobirtee e lekki. Sabo Laamdo ina jogii baawde dohode 6e e lekki kiin katin. ²⁴ Ndelle aan yuurudo e lekki laddeehi oon, si a saltaama e makki a dobaama e lekki jaytun aawaaki kiin, haala fuu walaa licce yuurde e lekki aawaaki kiin, si caltanooma ina mbaawi dobeede e inna mu66en.

No Laamdo yurmortoo yimbe fuu

²⁵ Sakiraa6e, mi yidaa ndullon ko suudi dum do, he6a taa ndaardon ko'e mon wo on jom'en hakkillo: Israa'iilankoo6e laatake yoor6e berde, de dum timman wakkati siyiiji yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e fuu ngoondini, naati laamu Laamdo. ²⁶ Hono noon Israa'iilankoo6e been fuu kisinirtee, no Binndi diin mbiiri ni:

«Kisinoowo yuuran e Siyona, ittan luttal fuu e yuwdi Yaakuuba.»[§]

²⁷ «Dum woni amaana am e ma66e wakkati nde mooytammi hakkeejji ma66e.»^{*}

²⁸ Ko Alhuudiyankoo6e been njabaay Kabaaru Lobbo oon duum, 6e laatorii way6e Laamdo, ammaa wo dum saabe moodon faa kebon Kabaaru oon. De ko Laamdo subii 6e duum, 6e laatake 6e o yidi saabe maami-raa6e ma66e. ²⁹ Wo noon, sabo Laamdo waylitataa anniya dow mo moyyinani dokke muudum, e dow mo

noddi. ³⁰ Onon yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, arande on calakeno Laamdo, de joonin kaa on ke6ii yurmeende saabe sattere Alhuudiyankoo6e. ³¹ Noon du, joonin wo been calii Laamdo, de Laamdo yurmii on. De dum laatake faa been du ke6a yurmeende makko. ³² Sabo Laamdo uddii yimbe fuu e ley salaare, faa o yurmoo 6e fuu.

³³ Hey barkeeji Laamdo korsudi ina keewi! Hakkilantaaku makko e anndal makko ina luggi! Fay gooto waawaa annude anniyaaji makko. Fay gooto waawaa faamude laabi no o gollirta. ³⁴ Wo hono noon winndiraa:

«Moy anndi miilooji Joomiraado? Moy laatii tindinoowo dum?»[†]

³⁵ «Moy artii hokkude mo sakko o yo6a dum?»[‡]

³⁶ Si goonga, huunde fuu e makko yuuri, huunde fuu wo kanko tiigii, huunde fuu wo kanko jeyi. Wo teddeengal woodan mo faa abada! Aamina.

12

No goondinbe Iisaa kaani wuurdude

¹ Ndelle sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne saabe yurmeende Laamdo, cakkee ko'e mon laatodon sadaka buurdo, ceniido, beldo Laamdo. Dum woni dewal ngal kaandon rewruude mo ngaal. ² Taa nyemmbitee adunaaru, ammaa accee

§ 11:26 Esaaya 59.20. * 11:27 Yeremiya 31.33-34. † 11:34 Esaaya 40.13. ‡ 11:35 Ayuuba 41.3.

Laamdo heydintina hakkil-
looji mon faa berde moodon
mbaylitoo. Ndeen, on
mbaawan annude muuyde
Laamdo: ko woodi e ko weli
mo e ko hi66i.

³ Saabe moyyere nde
Laamdo hokki kam ndeen,
mido wi'a mono e moodon
fuu: taa njaaree ko'e moodon
to on njottaaki, ammaa
ndaardon ko'e mon e miilooji
hakkilantaaku, kawrooji e
goondinal ngal Laamdo etani
on ngaal. ⁴ Gooto e meeden
fuu ina jogii terde keewde,
de terde deen fuu kawtaa
golle. ⁵ Hono noon, enen
e keewal meeden fuu, wo
en neddo gooto e ley kawtal
meeden e Almasiihu. En fuu
eden njeydaa no terde fuu
njeydiraa e banndu ni.

⁶ En kokkaama dokke
ceedude de Laamdo hokkiri
en moyyere muudum. Si
Laamdo hokkii neddo haal-
tude konngol ngol watti e
muudum, haaltira ngol no
fotiri e goondinal muudum.
⁷ Mo Laamdo hokki dokkal
wallude wo66e, o walla 6e.
Mo o hokki dokkal jannginde,
o janngina. ⁸ Mo o hokki
dokkal semmbindina yim6e,
o semmbindina dum'en. Mo
o hokki dokkal moyyande
wo66e du, o hokkira e
yardaamuye. Mo o hokki
dokkal ardaade, o ardoro
tinnaare. Mo o hokki dokkal
yurmeende du, o yurmoroo
wo66e e seyo.

⁹ Njinngu moodon laato
ngu waldaa e naafikaaku.
Mbanyee ko boni, ka66ee e

ko woodi. ¹⁰ Njifunduree
njinngu sakiraagu, mono fuu
teddina banndum faa burna
dum hoore muudum. ¹¹ Taa
acce tinnitaare mon feewa.
Ngollanon Joomiraado e
berde mon fuu. ¹² Mbeltee
e ley jikke moodon, munyee
torra, tinnee keddododon
e du'aare. ¹³ Mballee
seniibe Laamdo e haajuuji
mu66en, laatee jab6otoobe
weer6e. ¹⁴ Mbarkinee tor-
roobe on. Mbarkinon 6e,
taa kudon 6e. ¹⁵ Ceyodee e
seyiibe, mboydee e woyoo6e.
¹⁶ Laatodee miilo wooto. Taa
pilee manngu ammaa kaw-
tee ko'e mon e lokkaa6e. Taa
tiigoree ko'e mon on jom'en
hakkillo. ¹⁷ Si goddo wadii
on ko boni, taa njomnitee
dum. Kakkilane wadude ko
yim6e fuu ndaarata na njardi.
¹⁸ Si na laato, ngondiree e
yim6e fuu e jam. Pilodon
dum haddi no mbaawrudon.
¹⁹ Sakiraabe horsube, taa
njomnitane ko'e mon. Ko
kaandon wadude dey, ac-
cee tikkere Laamdo ndeen
yomnitanoo on. Sabo e ley
Binndi diin Joomiraado wi'ii:
«Miin woni jomnitotoodo,
miin yo6oyta 6e.»* ²⁰ Ina
winndaa katin: «Si ganyo ma
yolbii fu, nyaamnaa dum,
si domdii njarnaa dum. Si
a wadii nii fu, a wadan o
semta saabe ko o wadi ko
boni duum.»† ²¹ Taa accu ko
boni jaale, ammaa jaalora ko
boni duum e ko woodi.

13

*Haala
laamiibe*

downtanaade

* 12:19 Fillitagol Tawreeta 32.35. † 12:20 Banndi 25.21-22.

1 Mono fuu downtanoo laamiibe, sabo laamu walaa si wanaa yuurungu to Laamdo. Laamiibe fuu wo Laamdo joyyini dum'en. 2 Saabe duum, neddo fuu caliido laamu leydi salake ko Laamdo yamiri. Caliido yamiroore Laamdo du foodanan hoore muudum jukkungo. 3 Gadoowo ko woodi walaa ko huldata hooree6e been, wo gadoowo ko boni hulata 6e. Ada yidi tawee a hulataa laamiibe leydi naa? Ndelle, ngadaa ko woodi. 4 Ndeen laamu yettete. 4 Sabo laamiibe wo gollanoobe Laamdo faa nafe. Ammaa si tawii wo ko boni ngadataa, kulaa, sabo wanaa 6olum laamiibe mbakkorii kaafaahi. Wo 6e gollanoobe Laamdo faa 6e tabintina jukkungo muudum dow gadoowo ko boni fuu. 5 Ndelle, tilay downtanodon laamiibe been, wanaa saabe hulde jukkeede tan, ammaa faa taa berde mon pela on du. 6 Dum wadi de odon njoba lampo, sabo laamiibe been wo gollanoobe Laamdo, hokku6e wakkatiiji mu66en fuu faa laamoo. 7 Kokkee mono fuu ko jeyi hokkeede. Kokkee lampo mo kaandon hokkude lampo, kokkon tino mo kaandon hokkude tino. Kulon mo kaandon hulude, teddinon mo kaandon teddinde.

Noyimbenjeyriyidundurde

8 Taa njoganee fay gooto nyamaande. Huunde wootere tan haani laataade nyamaande, dum woni yidundurde. Sabo jiddo

gondo muudum fuu, tabintinii jamirooje Tawreeta. 9 Odon anndi kadaadi ddi do: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa muuyu ko a jeyaa». Kanji e jamirooje godde deen fuu ina kawriti e yamiroore wootere. Ndeen woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.» 10 Jiddo gondo muudum wadataa dum ko boni. Ndelle njingu na tabintina Tawreeta oon.

11 Taykee kujje deen, sabo odon anndi wakkati mo ngonden e muudum. Wakkati mo kaandon finude oon yonii. Sabo joonin kisindam 6uri badaade en diina nde naatunoden e goondinal ndeen. 12 Jemma 6adake timmude, nyalooma 6attake. Ndelle, celen gollude golle nimre, kooyen ka6itirde annoora. 13 Mbuurden no haaniri, hono no won6e ley annoora nyalooma. Wanaa e ley fijirde bonnde e sulagol, wanaa e golleeji 6alli tuundi e rafi semto, wanaa e poodundural e kiram. 14 Bornoree Joomiraado meeden Iisaa Almasi-ihu hono no kaddungal ni, taa kilnee muuyde terde moodon, taa nyaamnon de.

14

Haala lokkaabe e jom'en semmbe

1 Nja66ee mo goondinal muudum lokiidi tawa on pel-daay dum ko miilotoo. 2 Hasii goddo ina woodi goondinal faa na waawi nyaamude huunde fuu, tawee goddo

du goondinal muudum ina lokkidi faa nyaamataa teewu. ³ Nyaamoowo teewu oon taa yawa mo nyaamataa teewu oon. Mo nyaamataa teewu oon taa fela nyaamoowo teewu oon, sabo Laamdo ja66ake mo. ⁴ Aan, wo a moy faa pelaa gollanoowo goddo? Yalla imo darii faa woodi naa o saamii, dum fuu wo donngal joomiiko. O daroto faa wooda du, sabo Joomiraado ina woodi baawde jogaade mo faa o daroo.

⁵ Hasii goddo ina jogorii nyalaande wootere ina buri godde teddude, tawee goddo du ina jogorii nyalaade fuu wo potu. Mono fuu tannyora ko miilotoo dum e ley hakkillo muudum. ⁶ Burdindo nyalaande oon wadirii dum saabe Joomiraado. Katin du, nyaamoowo ko yidi fuu oon wadirii dum saabe Joomiraado, sabo imo yetta Laamdo. Mo nyaamataa teewu oon du wadirii dum saabe Joomiraado, imo yetta Laamdo kanko du. ⁷ Sabo faygooto e meeden wuurantaa hoore muudum, katin du faygooto e meeden maayantaa hoore muudum. ⁸ Si en mburii, wo Joomiraado mbuuranden. Si en maayii du, wo Joomiraado maayanden. Si en mburii naa si en maayii fu, wo Joomiraado oon jeyi en. ⁹ Sabo Almasiihu maayii, de ummii e maayde faa laatoo Joomiraado wuur6e e maay6e fuu.

¹⁰ Aan, ko wadi de ada fela

sakiike maa goondindo oon? Naa aan, ko wadi de ada yawa sakiike maa goondindo oon? En fuu, en ndaroyto yeeso sarorde Laamdo. ¹¹ Sabo ina winndaa:

«Joomiraado wi'ii:

«Tannyoree, no tannyordon mi buurdo:

Koppi fuu kofanto kam,

demle fuu ceedoto miin woni Laamdo.»*

¹² Ndeen mono e meeden fuu jaabanto hoore muudum yeeso Laamdo.

¹³ Dum le, taa pelunduren hakkunde meeden katin. Kooyee anniya reentaade e huunde fuu ko waawi fergude sakiike mon naa ko libata dum. ¹⁴ Saabe kawtal am e Joomiraado

men Iisaa mido tannyori nyaamdu fuu e hoore muudum harmaa. Ammaa si neddo miilii goddum wo karmudum, dum harmanan dum kam kaa. ¹⁵ Si a torrii sakiike maa goondindo oon saabe ko nyaamudaa, a jokkaay laawol njinngu. Taa halku mo Almasiihu maayani dow ko nyaamete.

¹⁶ Ndelle, ko ndaardon na woodi duum, tinnee taa wobbe mbonkoo on saabe majjum. ¹⁷ Sabo laamu

Laamdo wanaa kabaaru nyaamdu naa njaram, wo kabaaru fonnditaare e jam e seyo ley kawtal Ruuhu Ceniido. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hono noon fuu,

welan Laamdo, yim6e du teddinan dum. ¹⁹ Ndelle, piloden ko beydata jam hakkunde meeden. Mono

* 14:11 Esaaya 45.23.

fuu filoo ko semmbindinta bannndum ley goondinal.

²⁰ Taa mbonnon golle Laamdo saabe haala nyaamdu. Si goonga, nyaamdu fuu ina laabi, ammaa si nyaamdu ndu nyaamataa nduun ina ferga sakiike maa, nyaamude ndu woodaa. ²¹ Ko woodi dey, wo taa nyaamon teewu naa njaron doro, naa ngadon huunde fuu ko fergata sakiike moodon. ²² Huunde fuu ko ngoondindaa, njogodaa dum hakkunde maa e Laamdo. Barke woodanii mo sikkitirtaa ko woni e hakkillo muudum. ²³ Ammaa si neddo wadii sikki-sakka de nyaami fu, jukkete, sabo joomum nyaamiraay goondinal. Huunde fuu ko waldaa e goondinal wo luttal.

15

¹ Enen sellube goondinal been, eden kaani wallude 6e goondinal mubben lokkidi been. Haanaa ngaden ko weli en tan. ² Gooto e meeden fuu filoo ko welata gondo muudum, faa nafa dum, de semmbindina dum ley goondinal. ³ Sabo fay Almasiihu jokkaay mbelirka yonki muudum, ammaa laatake no winndiraa ni: «Mbonkaaji mbonkiibe ma diin e am njani.»* ⁴ Ko winndanoo arande e ley Binndi diin duum, winndaama faa jangina en. Idi kolla en munyal, idi cellina berde men, faa keben tannyoral ley jikke men. ⁵ Laamdo

jom munyal, cellinoowo berde oon, hokku on laataade jom'en miilo wooto hono no Iisaa Almasiihu anndiniri on ni. ⁶ Noon teddirnirton Laamdo e anniya gooto e daande wootere. Oon woni Baaba Iisaa Almasiihu Joomiraado men.

⁷ Nja66unduree no Almasiihu ja66orii on ni, faa Laamdo teddinee. ⁸ Mido wi'a on: Almasiihu warii gollani Alhuudiyankoo6e. Ko o gollani 6e duum hollitii Laamdo wo koolniido, sabo tabintinii amaanaaji di wadannoo maamiraa6e ma66e diin. ⁹ Woodi du, wo faa lenyi goddi diin teddina Laamdo dow yurmeende muudum, hono no winndiraa:

«Saabe duum, mi yettete hakkunde lenyi, mi yimante faa teddina innde maa.»†

¹⁰ Ina winndaa katin: «Onon lenyi, mbeltodee e yim6e Joomiraado been.»‡

¹¹ Katin du: «Njettee Joomiraado, onon lenyi fuu!

Manee mo, onon siyiiji yim6e fuu!»§

¹² Annabi Esaaya du wi'ii: «yuurudo e lenyol Yesa warowan, oon ummoytoo faa laamoo lenyi adunaaru. Di njowan jikke majji e makko.»*

¹³ Laamdo jom jikke oon hebbin on seyo e jam fuu saabe ko ngoondindon mo, faa jikke moodon beydoo

* 15:3 Jabuura 69.10. † 15:9 2 Samuwiila 22.50, Jabuura 18.50. ‡ 15:10 Fillitagol Tawreeta 32.43. § 15:11 Jabuura 117.1. * 15:12 Esaaya 11.10.

heewude saabe baawde
Ruuhu Ceniido!

*No Pool haaldi kabaaru
golle muudum*

¹⁴ Sakiraabe am, mido tan-nyori odon keewi mboodirka, odon keewi anndal, katin du mono fuu na waawi tindinde bannidum. ¹⁵ Ammaa ley batakki ki mido suusi haalande on haalaaji goddi faa laaba faa mi miccintina on di. Mi haaldirii noon saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ¹⁶ laataade gollanoowo Iisaa Almasiihu e ley yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Ko mbaajotoomi Kabaaru Lobbo oon duum wo gollal ceniingal faa 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been laatoo sadaka beldo Laamdo mo Ruuhu Ceniido senini. ¹⁷ Ndelle, e kawtal am e Iisaa Almasiihu, mido waawi mantoraade golleeji di ngollanmi Laamdo diin. ¹⁸ Sabo walaa fuu ko cuusumi haalude si wanaa ko baawde Almasiihu tabintini e ley golle am faa waddana 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been downtanaade Laamdo. O wadii dum ley haala am e ley golle am, ¹⁹ e ley baawde maandeeji e kaayeeffiji, fuu dow baawde Ruuhu Laamdo. Hono noon njot-nirimi Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon nokkuuje fuu gilla Urusaliima e seraaji muudum faa leydi Illiriya. ²⁰ Katin du, gilla arande anniya am wo waajaade Kabaaru Lobbo do innde Almasiihu yottaakino, faa taa mi nyiba dow nyimngo neddo

goddo. ²¹ De mi wada hono no winndiraa ni:

«Be kumpitaakano haala makko been nji'owan, 6e nanaayno been du paamowan.»†

Haala anniyaaji Pool

²² Wo gollal waajaade ngaal hadi kam warude to moodon kile keewde. ²³ Joonin kaa, gollal ngaal huu6ii leyde dee do. Katin du wadii duu6i keewdi ko njidumi warude to moodon. ²⁴ Mido yidi fantude to moodon si mido yaha Espanya. Si mi ndaarii on de ceyodiimi e moodon fu, odon mbaawi wallude kam e jahaangal am faa mi yottowoo toon.

²⁵ De joonin kaa mi yahan Urusaliima faa mi walla seniibe won6e toon. ²⁶ Sabo kawrite goondin6e gonde Makedoniya e Akaya deen anniyake hawrundurde mballa faa kokka talkaa6e jeyaa6e e seniibe Urusaliima been. ²⁷ Be anniyorii dum berde belde, de na tilsani 6e hono njobdi du. Sabo si Alhuudiyankoo6e been mbalii lenyi goddi diin ke6a ngedu e barkeeki Ruuhu fu, lenyi diin du ina kaani wallirde Alhuudiyankoo6e e kujje adunaaru. ²⁸ Si mi yottinii dum, mi hokkii 6e ko hawrunduraa duum fu, mi yahan Espanya, mi fantan to moodon. ²⁹ Mido anndi si mi warii to moodon fu, mi wardan e barke Almasiihu keewdo.

† 15:21 Esaaya 52.15.

³⁰ Sakiraa6e, saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e saabe njinngu ngu Ruuhu oon hokkata nguun, mido nyaagoo on sanne: kawton e am e ley du'aawuujji moodon to Laamdo saabe am. ³¹ Naarodon Laamdo danna kam e yim6e 6e ngoondinaay won6e Yahuudiya been, katin du seniibe won6e Urusaliima been nja66oo ballal ngal njaaranammi dum'en ngaal. ³² Hono noon, mi yottorto on e 6ernde welnde saabe muuyde Laamdo, de ke6den powtiri seeda. ³³ Laamdo jom jam wonda e moodon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

¹ Mido haalana on kabaaru sakiike meeden debbo bi'eteedo Febe, gollanoowo kawrital goondin6e gonggal ley Kankiriya oon. ² Nja66orodon mo ley innde Joomiraado no seniibe been kaaniri nja66oreede ni. Katin du mballee mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo o wallii heew6e, miin du o wallii kam. ³ Njowtanon kam Pirisilla e Akila, gollidoobe e am golle Iisaa Almasiihu been. ⁴ Kam6e nesi mursude yonkiiji ma66e faa 6e ndanna yonki am. Wanaa miin tan yettata 6e, kawrite goondin6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e deen fuu ina njetta 6e. ⁵ Njowtanon kam goondin6e hawroobe ley suudu ma66e been fuu. Njowton Epaynetus, gido am korsudo oon. Kanko artii

goondinde Almasiihu ley leydi Aasiya fuu. ⁶ Njowton Mariyama tampando on sanne oon. ⁷ Njowton Andoronika e Yuniya, banndiraa6e 6e uddidanoomi e kasu been. Wo 6e nulaa6e anndaabe sanne, katin du kam6e artii kam goondinde Almasiihu.

⁸ Njowton Ampiliyaatu mo korsinirmi saabe Joomiraado oon. ⁹ Njowton Urbaanu, gollidoowo e meeden golle Almasiihu oon, kam e Estaaki gido am korsudo oon. ¹⁰ Njowton Apeles, tabintinaado wo jokkudo Almasiihu e goonga. Njowton yim6e galle Aristobul. ¹¹ Njowton Herodiyon banndam oon. Njowton yim6e galle Narsisi hawtu6e e Joomiraado been. ¹² Njowton Tirifena e Tirifosa, rew6e gollanoobe Joomiraado been. Njowton Persis mo korsinmi, oon wo debbo tampudo sanne e ley gollande Joomiraado. ¹³ Njowton Rufus mo Joomiraado subii oon. Njowton iniiko mo ndaardumi wo inna am ni, miin du. ¹⁴ Njowton Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorooba e Hermasa e goondin6e Iisaa wonda6e e ma66e been. ¹⁵ Njowton Filoloogu e Yuliya, njowton Nere e sakiikem debbo, kam e Olimpa. Njowton seniibe wonda6e e ma66e been fuu. ¹⁶ Jowtundurion e jowtaali ceniidi. Kawrite goondin6e Almasiihu fuu ina njowta on.

¹⁷ Sakiraa6e, mido njaaroo on sanne, kakkilon e waddoo6e ceedaagu. I6e perga

yim6e sabo 6e calake jan-
nde nde ke6udon ndeen.
Mboddee 6e! ¹⁸ Sabo yim6e
wa'u6e hono noon ngol-
lanta Joomiraado meeden
Almasiihu. Ko 6e ngollanta
dey, wo deedi ma66e. Wo
e haalaaji ma66e beldi e
manooje ma66e jaayde 6e
majjiniirta hakkillooji yim6e
6e anndaa 6een. ¹⁹ Onon le,
kabaaru dowtaare moodon
yottake yim6e fuu. Saabe
duum mido weltoroo on, de
mido muuyani on laatodon
jom'en hakkillo e dow ko
woodi, laatodon 6e ngalaa
feloore du e dow ko boni.
²⁰ Laamdo jom jam oon
wadan niison Seydaani ley
teppe moodon ko 6ooyataa.
Hinney Joomiraado meeden
Iisaa wonda e moodon.

²¹ Timote gollidoowo
e am oon ina jowta on.
Lukiyus e Yason e Sosipatoro
banndiraa6e am 6een ina
njowta on. ²² Miin, Tertiyu,
binndando Pool 6ataaki ki
oon, mido jowta on saabe
kawtal meeden e Joomiraado.
²³ Gayus, beero am mo
kawrital goondin6e ngaal
hawrata galle muudum
oon, ina jowta on. Erasta
kalfinaado kaalisi ngalluure
nde oon ina jowta on, kam
e Kuwartus sakiike meeden
oon. [²⁴*]

Jettooje

²⁵ Jettooje ngoodanii
Laamdo baawdo semmbinde
on fodde Kabaaru Lobbo
haala Iisaa Almasiihu mo
mbaajiimi oon. Kabaaru

Lobbo oon wo 6angugol
sirri Laamdo cuudanoodo
gilla arande ²⁶ de joonin
o 6anginaama. Dewte
annabaabe anndinii dum
lenyi diin fuu no Laamdo
duumiido oon yamiri ni, faa
di ngoondina Laamdo, di
downtanoo dum. ²⁷ Laamdo
kam tan woni hakkilanteejo.
Teddeengal woodan mo faa
abada saabe Iisaa Almasiihu.
Aamiina.

* **16:24** E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 24: Hinney Joomiraado meeden
Iisaa Almasiihu wonda e moodon on fuu. Aamiina.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Korintunkoo6e

1 Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, e sakiike meeden Sosteni. Miin Pool, mi noddaado saabe muuyde Laamdo faa mi laatoo nulaado Iisaa Almasiihu. ² Miden njowta kawrital goondinbe Laamdo gonngal ngalluure Korintu.* Laamdo noddii on faa laatodon yimbe muudum seniibe, seniraa6e kawtal Iisaa Almasiihu. O noddii on, onon e noddoo6e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu do tawaa fuu. Oon woni Joomiraado ma66e, wo Joomiraado meeden du. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo dow Korintunkoo6e

⁴ Mido yetta Laamdo saabe moodon wakkati fuu ko hokki on moyyere muudum ley kawtal Iisaa Almasiihu. ⁵ Si goonga, ley kawtal muudum on kebii ko woodi fuu e ley haala e ley anndal fuu. ⁶ Seedaaku amin haala Almasiihu tabitii e moodon jaati. ⁷ Dum wadi de on nyakiraaka dokkal Laamdo fay gootal e ley ko kedidon gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁸ Kam hokkata on sembe faa do adunaaru haadi, yalla odon laatoo

6e ngalaa feloore nyannde gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Laamdo noddudo on faa kawton e Biyum Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden wo koolniido.

Haala poodundural hakkunde goondinbe

¹⁰ Sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne e innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu: tiigunduree, laatodon daande wootere. Taa peccodon, ammaa laatodon jogiibe hakkillo wooto e anniya gooto faa hi66i. ¹¹ Sakiraa6e am, si goonga mi narrii yimbe suudu Kolowe poodundural ina woni hakkunde moodon. ¹² Ko njidumi wi'ude dey, wo66e moodon ina mbi'a wo Pool ngoodani, wo66e ina mbi'a wo Apolos ngoodani,† wo66e du ina mbi'a wo Piyeer ngoodani, wo66e katin du ina mbi'a wo Almasiihu ngoodani. ¹³ Yalla Almasiihu wo pecciido naa? Yalla wo Pool maayani on dow leggal palaangal naa? Wo e innde Pool lootiradon lootagal batisima‡ naa? ¹⁴ Mido yetta Laamdo ko mi lootaay fay gooto moodon lootagal batisima, si wanaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Hono noon, fay gooto waawaa wi'ude wo e innde am lootiradon lootagal batisima. ¹⁶ Ayyo, goonga, mi batisiino katin du galle Estefaana. Ko faltii dum, mi anndaa yalla mi batisii goddo katin. ¹⁷ Sabo Almasiihu nulaay kam mi

* 1:2 Golle Nulaa6e 18.1-17. † 1:12 Golle Nulaa6e 18.24-28. ‡ 1:13 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

batisa. Ko o nuldi kam dey, mi haala Kabaaru Lobbo oon, tawa wanaa dow haalaaji am nyeenyudi dum joodii, faa taa maayde makko dow leggal palaangal ndeen laatoo ɓolum.

No Almasiihu holliri baawde Laamdo e hakkilantaaku Laamdo

¹⁸ Si goonga, haala maayde Iisaa dow leggal palaangal wo puuyndam to halkooŋe been, ammaa to meeden enen hisinteeŋe been, wo ka baawde Laamdo. ¹⁹ Sabo ina winndaa:

«Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo, paamal faamuŋe du, mi jiiɓan ngal.»§

²⁰ Ndelle won ko jom hakkillo woni naa? Won ko janginoowo Tawreeta woni naa? Won ko baawdo haala e jamaanu o woni naa? Walaa, sabo Laamdo waylitii hakkilantaaku adunaaru ndu, wadi dum puuyndam.

²¹ Yimbe adunaaru ndu e hakkilantaaku muɓben fuu annditaay no Laamdo holliri hoore muudum e ley hakkilantaaku mum. Duum wadi de Laamdo muuyi hisinirde goondinbe dum been e waaju amin nanndudo e puuyndam oon.

²² Alhuudiyankooŋe ina piloo kaayeeffiji, Geresankooŋe du ina njidi hakkilantaaku.

²³ De enen kaa, kabaaru tonteede Almasiihu e leggal palaangal mbaajotoden. To Alhuudiyankooŋe wo dum haala cementiniika mettuka,

to lenyi goddi du wo dum puuyndam. ²⁴ Ammaa to yimbe ɓe Laamdo noddi ley Alhuudiyankooŋe e ley lenyi goddi, Almasiihu wo baawde Laamdo, wo hakkilantaaku Laamdo. ²⁵ Sabo ko nanndi e puuyndam Laamdo duum ina ɓuri hakkilantaaku ɓiɓɓe-Aadama. Katin du ko nanndi e lokkaaku Laamdo duum ina ɓuri semmbe ɓiɓɓe-Aadama.

²⁶ Ndaaree ko'e moodon, onon sakiraaŋe ɓe Laamdo noddi: ɓe yimbe njogorii wo jom'en hakkillooji keewaa e ley moodon, jom'en baawde keewaa e ley moodon, yuuruŋe e lenyi teddufi du keewaa e ley moodon.

²⁷ Ammaa Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo puuyndam faa huyfina jom'en hakkillo been. Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo lokkaaku faa huyfina ko jogii semmbe. ²⁸ O subake ko hoyi, ko yawonii, ko adunaaru ndu jogorii wo ɓolum duum, faa o wada ko tayketee duum laatoo ɓolum. ²⁹ O wadii dum taa fay gooto mantoo yeeso makko. ³⁰ Kanko hawti on e Iisaa Almasiihu. Kam laatanii en hakkillo yuurungo to Laamdo, laatanii en fonnditaare e senaare e rimdineede. ³¹ Wo hono nii faa ko Binndi diin mbi'i duum laatoo: «mantotoodo fuu mantoroŋe Joomiraado.»*

2

Haala hakkilantaaku Laamdo

¹ Sakiraaŋe, miin du, nde ngaroomi to moodon faa mi

waajoo on goonga Laamdo tedduo ndeen, mi waajoraaki on haalaaji nyeenyal, mi waajoraaki on hakkilantaaku yimbe. ² Sabo mi an-niyakeno mi waajataako on fay huunde si wanaa haala Iisaa Almasiihu e tonteede muudum dow leggal palaangal. ³ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido lokiidi, mido huli sanne faa mido diwna. ⁴ Haala am e waaju am yowaaki dow nyeenyal haala nanngooha hakkillo. Ko dum yowinoo dow muudum dey, wo baawde de Ruuhu Ceniido hollata deen, ⁵ taa goondinal mon yowoo dow hakkilantaaku yimbe, ammaa yowoo dow baawde Laamdo.

⁶ De si goonga, wo hakkilantaaku min mbaajotoo hakkunde mawnu6e e ley goondinal. Wanaa hakkilantaaku adunaaru ndu min mbaajotoo, maa hakkilantaaku jom'en baawde halkete6e e ley jamaanu o. ⁷ Wo hakkilantaaku Laamdo min mbaajotoo. Hakkilantaaku nguun wo goonga tedduo cuudaado yimbe mo Laamdo fodanii en gilla adunaaru tagaaka faa teddinen. ⁸ Fay gooto e laamiibe adunaaru been faamanaay hakkilantaaku nguun, sabo sini 6e paamani-ino dum fu, 6e tontataano Joomiraado tedduo oon. ⁹ Ammaa dum laatake hono no winndiraa:

«Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay,

bernde fay gooto mi-ilaaki,

ko Laamdo moyyinani yidube dum.»*

¹⁰ Enen kaa, Laamdo hollirii en dum Ruuhu muudum. Ruuhu oon ina tiima huunde fuu, fay ko luggi to Laamdo.

¹¹ Moy waawi annude miilooji neddo si wanaa yonki ngonki e muudum kiin? Hono noon du, fay gooto annada miilooji Laamdo si wanaa Ruuhu muudum oon.

¹² Enen le, en kebii Ruuhu, de wanaa to adunaaru o yuuri, wo to Laamdo o yuuri. En kebii dum faa paamen moyyere nde Laamdo wadani en ndeen fuu. ¹³ Si miden mbaajoo dum, min mbaajortaako haalaaji di hakkilantaaku

6i66e-Aadama kokkata min. Ammaa min mbaajorto haalaaji di Ruuhu oon hokkata min. Miden piirtira goongaaji Ruuhu diin e haalaaji di hokkata diin.

¹⁴ Ammaa mo he6aay Ruuhu Laamdo oon jabataa kulle Ruuhu deen, sabo wo de puuyndam to muudum. O waawaa faamude de, sabo Ruuhu oon tan waawi holude no kulle deen carortee.

¹⁵ De neddo kebudo Ruuhu oon ina waawi saraade huunde fuu ley hakkillo mum, de fay gooto waawaa saraade dum. ¹⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy waawi jannginde dum?»†

De enen kaa, eden ngoodi miilo Almasiihu.

* 2:9 Esaaya 64.3. † 2:16 Esaaya 40.13.

3

Haala gollanoobe Laamdo

¹ Miin kaa, sakiraaŋe, mi waawaay haalirande on hono no kaaldirammi e jogiibe Ruuhu Ceniido ni. Ammaa mi haaldiranii on hono wo on jokkuŋe muuyde terde, hono wo on cukaloy keccoy e ley goondinal Almasiihu. ² Wo biraadam kokkumi on, wanaa nyaamdu tekkundu, sabo on mbaawanaano ndu. Fay joonin du, on mbaawanaa ndu, ³ sabo wo muuyde terde mon tan njokkudon tafon. Ko kirundural bonngal e kalala woni hakkunde moodon duum, wanaa duum ina holla wo muuyde terde njokkudon naa? Ayyo, odon laatii hono jokkuŋe adunaaru tan. ⁴ Si gooto moodon wi'ii Pool heedani, goddo katin wi'ii Apolos heedani, wanaa dum ina holla miilooji adunaaru ndu njokkudon naa?

⁵ Dume Apolos woni? Dume Pool woni? Min gollanoobe Laamdo tan, yaarooŋe on to goondinal. Mono fuu gollii ko Joomiraado hokki dum. ⁶ Miin, mi aawii, Apolos du wiccii, ammaa Laamdo woni mawninoowo. ⁷ Hono noon, aawudo oon e jarnudo oon fuu nganaa fay huunde. Laamdo mawninoowo oon tan woni baawdo. ⁸ Aawudo e jarnudo fuu potu. Mono e muŋben fuu barjete ko fotata e tampiri muudum. ⁹ Sabo minen, min gollidoobe e Laamdo. Onon wo on ngesa

Laamdo, wo on nyimngo Laamdo.

¹⁰ E dow moyyere nde Laamdo wadani kam ndeen, mi wasii joyyinirde hono no nyiŋoowo jom hakkillo wadata ni. Joonin goddo ina nyiŋa e dow mayre. Ammaa mono fuu hakkila no nyimrata. ¹¹ Fay gooto waawaa wasude joyyinirde wonnde, sabo arandeere ndeen tabitii. Kayre woni Iisaa Almasiihu. ¹² Woodi, neddo na waawi nyiŋude dow joyyinirde ndeen kanŋe naa cardi naa kaaye dime. Imo waawi nyiŋude ledde naa hudo naa yommbe. ¹³ De mono fuu, golle muudum ŋanginte nyannde gartol Almasiihu. Sabo ndeen, yiite ŋanginan golle mono fuu, hollan no gollleeji diin ngorri. ¹⁴ Mo golle muudum heddiin ina darii dow joyyinirde ndeen, heŋan mbarjaari. ¹⁵ Ammaa mo yiite ngeen nyaami golle muudum, waasii mbarjaari mum. Kam e hoorem kaa hisinte, de na wa'i hono peyyitindo yiite ni.

¹⁶ Yalla on anndaa wo on suudu Laamdo, woodi Ruuhu Laamdo oon ina woni e moodon naa? ¹⁷ Ndelle, neddo fuu kalkudo suudu Laamdo nduun, Laamdo halkan dum. Sabo suudu Laamdo nduun wo seniindu. Woodi, onon ngoni suudu nduun.

¹⁸ Taa fay gooto hiila hoore muudum. Si goddo moodon miilake ina jogii ko yimŋe adunaaru ndaardata wo hakkillo duum, joomum laato puuydo, faa heŋa

hakkillo jaati. ¹⁹ Sabo hakkilantaaku e adunaaru ndu wo puuyndam yeeso Laamdo. Wo hono noon windiraa: «Laamdo nanngiran jom'en hakkillo been caral mu6ben.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Joomiraado ina anndi miilooji jom'en hakkillo been, wo di boli.»† ²¹ Ndelle, taa fay gooto mantoro yim6e, sabo si goonga onon njeyi huunde fuu: ²² Pool e Apolos e Piyeer, e adunaaru ndu, e nguurndam e maayde e ko woni joonin e ko warata - fuu onon njeyi. ²³ Onon du, Almasiihu jeyi on. Almasiihu du, Laamdo jeyi dum.

4

Haala golle nulaabe Almasiihu e tampirii mu6ben

¹ Ndelle, njogoree min wo min gollanoobe Almasiihu, halfinaabe goongaaji Laamdo cuudiidi diin. ² Woodi, halfinaabe, ina haani tawee wo hoolniibe. ³ Miin e hoore am, si on pelii kam, naa si mi darnaama e sarorde 6i66e-Aadama wi'oo6e mi wanaa koolniido fu, walanaa kam baasi. Mi sarataako hoore am du. ⁴ Si goonga ni, bernde am feldaay kam fay huunde. Ammaa wanaa duum wadata kam ponnditiido. Wo Joomiraado, kam sarotoo kam. ⁵ Ndelle, taa caree fay gooto illa wakkati oon yottaaki, illa Joomiraado waraay. Kam yaltinta ko suudinoo e nimre, kam 6anginta anniyaaji berde yim6e. Nyannde

ndeen, mono fuu heban to Laamdo jettooje de foti he6ude.

⁶ Sakiraa6e, ko mbiimi dow amin, miin e Apolos, wo saabe moodon. Wo faa min ekintina on maanaa haala ka: «Taa ndiwton ko winndaa». Ndeen on mawnintaa neddo gooto e dow heddiibe. ⁷ Moy burni on wo66e? Ko njogidon duum, wanaa Laamdo hokki on? Si wo noon worri, ko wadi de odon mantoroo dum hono dum wanaa dokkal Laamdo?

⁸ Woy on kaarii, woy on kebii jawdi! On laatake laamiibe, de dum fuu, min laamaaki! Haya, miden njidi laamodon jaati, faa minen du min laamodoo e moodon! ⁹ Sabo mido miilii, minen nulaabe, Laamdo heedinii min caggal hono no saraabe sariya wareede ni. Min laatake fijirtee6e yeeso adunaaru ndu fuu: yeeso maleyka'en e yim6e fuu. ¹⁰ Minen, wo min fuuy6e saabe Almasiihu, de onon kaa, wo on jom'en hakkillo leykawtal Almasiihu. Minen, wo min lokkaa6e, de onon, wo on jom'en semmbe. Onon, on teddinaabe, de minen, min huyfinaabe. ¹¹ Fay wakkati mo ngonden joonin o, min ceedaay e yolbere e domka. Miden koli. Yim6e na piya min. Min ngalaa do min koota. ¹² Miden ngollira semmbe juude amin faa min tampa. Si yim6e njennii min, min mbarkinan dum'en. Si 6e torrii min, min munyanan

* 3:19 Ayuuba 5.13. † 3:20 Jabuura 94.11.

6e. ¹³ Si 6e mbonkake min du, min njaaborto 6e haalaaji jam. Faa joonin miden njo-goraa wo min mbuuwdi ley adunaaru ndu, hono tuundi ndi yim6e fuu paddata.

¹⁴ Mi winndiraay dum faa mi hersina on. Ko mbinndirmi dum dey, faa mi tindinira on wo on sukaa6e am horsu6e ni. ¹⁵ Fay si taweede e ley kawtal mon e Almasiihu odon njogii dowoo6e ujunaaje sappo, on keewaa baabiraa6e kaa. Sabo ley kawtal Iisaa Almasiihu, miin laatii baaba moodon nde mbaajinoomi on Kabaaru Lobbo oon ndeen. ¹⁶ Ndelle mido nyaagoo on, nyemmbiton kam. ¹⁷ Wo saabe kulle deen wadi de nelumi Timote to moodon. Wo o 6iyam korsudo, koolniido ley kawtal Joomiraado. O miccintinan on laabi di njokkirmi saabe Almasiihu. Mido janngina laabi diin nokku fuu e ley kawrite goondin6e fuu. ¹⁸ Wo66e moodon ina mawnitoo sabo i6e miiloo mi warataa to moodon. ¹⁹ Ammaa 6ooyataa de mi wara to moodon si Joomiraado jabii. Ndeen mi faaman yalla mawninkini6e been wo haalo6e tan, naa i6e njogii baawde. ²⁰ Sabo laamu Laamdo wanaa haalaaji, wo baawde. ²¹ Noy njidirdon mi warda to moodon? Sawru naa njinngu e heese?

5

Haala ko semtinii hakkunde goondin6e

¹ Haya, haala jeenu hakkunde moodon nanaama

nokku fuu. Tuundi hono ndiin wadaay fay hakkunde heefer6e: gooto moodon ina wondi e dee bammum. ² Katin du odon mantoroo dum! Ko haannoo dey, dum metta on, faa itton gadudo noon oon hakkunde moodon.

³ Miin kaa, fay si 6anndu am na woddi on, ruuhu am ina wondi e moodon. Gilla joonin mi sarake gadudo dum oon hono wo toon tawaami. ⁴ Mi sarake mo e dow inde Joomiraado men Iisaa. Nde kawritindon fu, hakkillo am ina tawdee e moodon, ina wondi e baawde Joomiraado meeden Iisaa - ⁵ sanaa neddo oon wattee e juude Seydaani wakkati oon, faa 6anndu muudum halkee, de yonki muudum he6a hisinee nyannde gartol Joomiraado.

⁶ Ko mantortodon duum woodaa! Yalla on anndaa rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu? ⁷ Laa6inee ko'e mon, itton rabilla kiiddo oon hakkunde moodon, faa laatodon conndi keyri ndi walaa rabilla. Wo duum ngondon du, sabo jawgel meeden iidi Faltagol ngeel hirsama, dum woni Almasiihu. ⁸ Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa e rabilla kiiddo mo hakke e bonanda oon teddinirten. Ammaa teddiniren ndi buuru mo walaa rabilla, buuru laa6al e goonga.

⁹ E 6ataaki ki mbinndan-noomi on kiin, mi wi'ii on e ley makki taa ngondon e fijoo6e. ¹⁰ Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa haala fijoo6e won6e ley adunaaru been kaalumi, naa haasidi'en

naa wuy6e naa rewoo6e tooruuji. Sabo si wo haala been kaalannoomi fu, tilay mburtodon adunaaru ndu. ¹¹ De ko njidunoomi wi'ude on, taa ngondon e bi'owo wo sakiike meeden de tawee wo pijoowo naa haasidi naa dewoowo tooruuji naa mbonkotoodo yim6e naa jaroowo doro naa gujjo. Taa fay nyaamdon e ga'udo hono noon du. ¹²⁻¹³ Sabo mi sarataako yim6e 6e ngalaa ley kawrital goondin6e been. Wo Laamdo sarotoo 6e. De odon njeyi saraade won6e ley kawrital. Wo hono noon winndiraa: «Ittee neddo bondo oon e ley moodon.»*

6

Haala pelundural hakkunde sakiraabe goondin6e

¹ Si wob6e moodon potaay fu, noy joomum'en cuusirta wullitaade sarotoo6e 6e ngoondinaay been de njoppa yim6e Laamdo? ² Yalla on anndaa wo yim6e Laamdo been caroytoo adunaaru ndu naa? Ndelle, si onon yim6e Laamdo caroytoo adunaaru ndu, dume hadata on saraade ko 6uri famdude duum? ³ Yalla on anndaa wo enen caroytoo maleyka'en been naa? Sakko ko woni ley nguurndam dam! ⁴ Ndelle, si luural wadii hakkunde moodon dow kulle adunaaru, ko wadi de odon njaara dum to yim6e 6e kawrital goondin6e ngaal hiisaaki been? ⁵ Ko mbi'umi duum na haani semtinoo on. Yalla

on ngalaa fay jom hakkillo gooto baawdo saraade saki-raabe moodon luuru6e naa? ⁶ Ee, goondindo na yaara goondindo bann dum faa saroo dum, woodi du wo yeeso yim6e 6e ngoondinaay!

⁷ Haya, fay ko cardoton hakkunde moodon duum wo semteende bonnde. Ko wadi de on cubaaki munyude toonya? Ko wadi de on cubaaki munyude teeteede ko ngoodudon? ⁸ Ammaa wo onon e ko'e mon toonyotoo, wo onon teetata, fay saki-raabe moodon.

⁹ Yalla on anndaa oonyiibe naatataa e ley laamu Laamdo naa? Taa kiilon ko'e mon: fijoobe e rewoo6e tooruuji, jeenoobe e wor6e woykuruu6e e luudunkoo6e, ¹⁰ wuy6e e haasidi'en, sulotoo6e e mbonkotoo6e e yanoobe, fay gooto ma66e naatataa e laamu Laamdo. ¹¹ Noon du wob6e moodon ngorrunoo. Ammaa joonin on lootaama, on cenaama, on ndaardaama fonnditiibe e dow innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu e Ruuhu Laamdo men oon.

No goondin6e kaaniri ted-dinirde Laamdo e balli mu66en

¹² Wob6e moodon ina mbi'a: «Huunde fuu ina daganii kam.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga «huunde fuu ina daganii kam», ammaa mi jabataa huunde dawrana kam. ¹³ Odon mbi'a: «Nyaamdu jeyi reedu, reedu du jeyi nyaamdu.» Ayyo, de Laamdo halkan

* 5:12-13 Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7.

dī, dī dīdī fuu. Banndu bii-Aadama tagiraaka saabe fijirde. Ko ndu tagiraa dey, faa ndu rewaa Joomiraado. Joomiraado du wo joomiiru. ¹⁴ Laamdo ummintindo Joomiraado meeden e maayde oon, ummintiniran en, enen du e baawde muudum. ¹⁵ Yalla on anndaa balli mon ngonni terde Almasiihu? Ndelle, ina dagoo mi hooya terde Almasiihu deen, de mi hawrundura de e terde pijoowo naa? Abada koy! ¹⁶ Yalla on anndaa kawtudo e pijoowo fuu, laatodake e muudum banndu wooturu? Sabo na winndaa: «Be dido fuu be laatoto gootum.»* ¹⁷ Ammaa kawtudo e Joomiraado laatodake e muudum ruuhu gooto.

¹⁸ Ndoggee fijirde! Hakkeji goddi di neddo wadata fuu takkataa e banndu muudum, sanaa fijirde. Pijoowo na wadana banndu mum hakke. ¹⁹ Yalla on anndaa banndu gooto moodon fuu wo suudu Ruuhu Ceniido gondo e moodon mo Laamdo hokki on oon? On njeyaa ko'e moodon, ²⁰ sabo Laamdo soodii on coggu tiidungu. Ndelle, teddiniron dum e balli moodon.

7

Haala dewgal

¹ Joonin kaa mi jaaboto yamde de mbinndandon kam deen. Goonga, si tawii gorko naaddaay e deekum fu, na woodi. ² Ammaa faa taa fijirde wada, gorko fuu na

haani tawdee e deekum, debbo du tawdee e gorum. ³ Gorko fuu wondira e deekum no haaniri, debbo du humtana gorum haaju muudum. ⁴ Debbo dawrantaa banndu muudum, wo gorum dawranta ndu. Gorko du dawrantaa banndu muudum, wo deekum dawranta ndu. ⁵ Taa fay gooto moodon salanoo banndum si wanaa e dow ko ndewrudon wakkati seeda faa ngadon du'aare. Ammaa caggal duum, ked-dododon ngondon no haaniri ni, taa mbaason nanngitaade de Seydaani jarriboo on.

⁶ Ko kaalanammi on joonin duum, wanaa ko tilsii. Mi hollu on laawol lobbol ni. ⁷ Ko burumi yidude dey, yimbe fuu laatoo hono am. Ammaa mono fuu no Laamdo hokkiri dum: wo66e kokkiraa nii, wo66e du kokkiraa nii. ⁸ To be banjaay e be banjaaka been, kam e rewbe be goriraabe mu66en maayi, mido wi'a si i6e keddorii noon, hono no am ni, dum buri woodde e ma66e. ⁹ Ammaa si tawii be mbaawaa nanngitaade fu, be banja, be banjee. Sabo dum buri joodoraade noon muuyo ina torra dum.

¹⁰ Won6e e dewle been, mido yamira dum'en yamiroore nde yuuraay to am, wo to Joomiraado nde yuuri: debbo haanaa seerude gorum. ¹¹ Si tawii o seerii dum fu, o heddoro noon, maa du o warta e muudum. Gorko du haanaa seerude deekum.

* 6:16 Fuddoode 2.24.

12 Onon heddiibe du, miin e hoore am haalanta on, wanaa Joomiraado: si goondindo Iisaa ina jogii debbo mo goondinaay tawee debbo oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. 13 Naa si debbo goondindo dewlaama gorko mo goondinaay tawee gorko oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. 14 Sabo gorko mo goondinaay oon ina laamniree deekum. Katin du, debbo mo goondinaay oon ina laamniree gorum. Si wanaa noon, biibe moodon laatoto 6e laabaa, tawee le 6e seniibe. 15 Ammaa mo goondinaay, si yidii seerude goondindo oon, seera. Goondindo oon, si wo debbo naa wo gorko, tilsinaaka e dewgal hono ngaal. Sabo Laamdo noddii en faa mbuurden e jam. 16 Aan debbo goondindo, a anndaa yalla ada waawi hisinde gora. Aan gorko goondindo du, a anndaa yalla ada waawi hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraado noddiri dum

17 Dum le, mono fuu wuurda hono no Joomiraado yediri dum ni, no worrunoo nde Laamdo noddii dum ndeen. Noon njamirammi kawrite goondinbe fuu. 18 Tawaado wo taadiido nde Laamdo noddii dum ndeen, taa filoo wartude hono mo taadaaki. Noddaado de tawi taadaaki wakkati oon, taa taadoo. 19 Taadaade e rafi taadaade

fuu walaa ko nafata. Ko nafata dey, wo jokkude jamirooje Laamdo. 20 Mono fuu heddoroo no worrunoo wakkati nde Laamdo noddannoo dum ndeen. 21 Nde noddadaa ndeen, si tawii a maccudo, taa dum laatane mettorgal. Ammaa si a hebii laawol no ndimdiraa fu, ndimdaa. 22 Sabo maccudo mo Joomiraado noddii, laatake dimdinaado Joomiraado. Dimo noddaado du, laatake maccudo Almasi-ihu. 23 On coodaama coggu tiidungu. Ndelle taa laatee maccube yimbe. 24 Sakiraa6e, mono fuu no worrunoo nde noddanoo ndeen, heddoroo noon yeeso Laamdo.

Haala dewlude e rafi dewlude

25 To yimbe 6e ndewlaay been, mi walanaa dum'en yamiroore yuurunde to Joomiraado, de mi haalan ko woni miilo am, miin mo yurmeende Joomiraado wadi koolniido oon: 26 saabe torraaji joonin diin, mido miiloo neddo heddoroo no worri ni buri woodde e muudum. 27 Si dewgal ina woodi hakkunde maa e debbo, taa pilodaa tayude ngal. Si dewgal walaa hakkunde maa e debbo, taa pilodaa debbo. 28 Ammaa si a banji du, a luttaay. Surbaajo du si banjaama, luttaay. Ammaa naatube e bangal been billoto e nguurdam mu6ben. Mido yidi dannude on dum.

29 Sakiraa6e, inan ko njidumi wi'ude: wakkati o na ra66idi. Joonin, banjube been ngada hono banjaay ni, 30 woyoo6e ngada hono

mboyaay, weltaa6e ngada hono mbeltaaki, soodo6e ngada hono njeyaa ko coodi, ³¹ nawtorto6e adunaaru ndu ngada hono ndu nafaay dum'en. Sabo no adunaaru ndu worri joonin ni ina faltoo.

³² Ko njidumi dey, ndadon e ka66u-ko'u adunaaru. Mo dewlaay, hakkillo mum to kulle Joomiraado ndaarata, wo ko welata Joomiraado filotoo. ³³ Ammaa dewludo, hakkillo muudum to kulle adunaaru ndaarata, wo ko welata deekum filotoo. ³⁴ Bernde muudum feccitake. Debbo mo banjaaka e surbaajo fuu, ina kilnii kabaaru Joomiraado, faa 6e laatoo senii6e ley balli ma66e e yonkijji ma66e fuu. Ammaa banjaado, ina hilnii kabaaru adunaaru, wo ko welata gorum filotoo. ³⁵ Wo faa nafa on mbiirumi noon, wanaa faa tonnga on. Midu yidi mbuurdon no haaniri, ngollanon Joomiraado e bernde wootere e hakkillo wooto.

³⁶ Si muuyo mawnii e neddo faa huli taa ronka nanngitaade e mo ha66ani fu, ndeen kaa dewgal ngaal ina haani wadeede. Ngal wadiree no o yidiri noon, o luttaay. ³⁷ Ammaa ina waawi laataade gorko hooyii anniya e bernde muudum banjataa, tawii wanaa tilay sabo na waawi nanngitaade. Si gorko oon anniyake banjataa debbo oon fu, wadii ko woodi. ³⁸ Ndelle, banjudo mo ha66ani wadii ko woodi, mo banjaay mo ha66ani du wadii ko buri

woodude.

³⁹ Debbo banjaado wo ka66aado sini gorum ina heddi na wuuri. Ammaa si gorum oon yawtii, ina waawi banjeede mo yidi. De sanaa tawee wo jokkudo laawol Joomiraado. ⁴⁰ Dum le, si o heddake e ngortaalaaku fu, ndeen o burata bernde welnde. Dum woni miilo am, de midu miiloo ko kollammi on duum yuurii e Ruuhu Laamdo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooruuji

1 Joonin en ndaaran kabaaru teewu cakkanaangu tooruuji. Eden anndi «en fuu eden ngoodi anndal». Anndal le, waddan mawninkinaare. Wo njingu sembindinta goondin6e. ² Neddo fuu miiliido na jogii anndal, anndaa tafon no haani anndirde. ³ Ammaa neddo fuu jiddo Laamdo, Laamdo ina anndi dum.

⁴ Ndelle e dow nyaamugol teewu cakkanaangu tooruuji, eden anndi «tooru fuu ley adunaaru wanaa fay huunde». Eden anndi du, «Laamdo walaa si wanaa gooto oon». ⁵ Yimbe na mbi'a rewete6e ina ngoodi dow kammu e dow leydi. Si goonga, wi'ete6e «rewete6e» e «joomiraabe» na keewi. ⁶ Ammaa to meeden, Laamdo gooto tan woodi, Baabiwo tagudo huunde fuu mo mbuuranden oon. Woodi du, Joomiraado gooto tan woodi, Iisaa Almasihu

mo huunde fuu laatorii saabe muudum, kokkoowo en nguurdan oon.

⁷ Ammaa wanaa yim6e fuu paami dum. Wo66e woownoo6e rewude tooruuji, faa hannden si 6e nyaamii teewu cakkanaangu tooruuji fu, 6e miiloto wo tooruuji jaati njeji teewu nguun. Ndeen berde ma66e pelan 6e, mbona, sabo na lokkidii. ⁸ De nyaamdu kaa battintaa en Laamdo. Si en nyaamii, beydantaa en faa'e. Si en nyaamaay du, buytantaa en faa'e.

⁹ Goonga, on kokkaama laawol faa mbaawon nyaamude huunde fuu. Ammaa kakkilee taa laawol ngooli6a 6e tabitaay e ley goondinal been. ¹⁰ Sabo aan bi'eteedo jom anndal, si lokkaajo yi'ii ma ada nyaama ley suudu tooru fu, wanaa dum suusinan bernde mum faa nyaama teewu cakkanaangu tooruuji kam du naa? ¹¹ Hono noon, sakiike men lokkaajo mo Almasiihu maayani oon, halkirta saabe anndal maa ngaal. ¹² Si on ngadii sakiraa6e 6e tabitaay e ley goondinal been hakke, si on nawnii berde ma66e fu, on luttii Almasiihu. ¹³ Ndelle, si tawii nyaamude teewu ina li6a sakiike am fu, mi nyaamataa ngu katin abada, taa mi li6a sakiike am.

9

Haala ko nulaado haani wadaneede

* **9:9** Fillitagol Tawreeta 25.4.

¹ Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nulaado naa? Mi yi'aay Joomiraado meeden Iisaa naa? Wanaa saabe ko ngollanmi Joomiraado duum ngoondinirdon naa? ² Fay si to wo66e mi wanaa nulaado, to moodon kaa wo mi nulaado, sabo ko ngoondindon Iisaa duum ina seedoo faa laa6i Joomiraado nuli kam.

³ Inan ko njaabotoomi feloo6e kam been: ⁴ wanaa miden njeji hebude nyaamdu e njaram ley golle amin naa? ⁵ Wanaa miden njeji yaadude e debbo goondindo hono no nulaa6e wo66e been naa? Hono no minyiraa6e Joomiraado been ni, e no Piyeer? ⁶ Naa wo miin e Barnabas tan ngoni nulaa6e jeyu6e gollude faa mbuura? ⁷ Moy e moodon yi'i sordaasi joboowo hoore muudum? Moy woni demoowo mo nyaamataa ko tayi e ngesa muudum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam kulle muudum?

⁸ Ko kaalammi duum, wanaa miilooji yim6e tan. Tawreeta du haalii dow majjum. ⁹ Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa: «Taa ha66u hunnduko ngaari wakkati ndi yaa6ata gawri faa sokkoo.»* Ko Laamdo taykii do wo ga'i jaabooji naa? ¹⁰ Wanaa wo saabe meeden o haaldata do naa? Sikke walaa, wo enen mbindanaa konngol ngol, sabo demoowo e cokkoowo fuu ina ngollira jikke hebude ngedu mu66en. ¹¹ Min

aawii e moodon barkeeji Ruuhu. Si min tayii e moodon barkeeji adunaaru, yalla idum laatani on huunde mawnde naa? ¹² Si wo66e na kaandi hebude barke e juude moodon, wanaa minen 6uri haanude hebude naa?

Ammaa e dum fuu, min nawtoraaki laawol ngol. Miden munya huunde fuu taa min kada Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon yaade yeeso. ¹³ Yalla on anndaa golloo6e e ley suudu dewal mawndu 6een ina mbuurdi e kulle de yim6e kokkata suudu nduun deen naa? Yalla on anndaa halfinaabe golle hirsirde 6een ina ke6a ngedu mu66en e mayre naa? ¹⁴ Hono noon du, Joomiraado yamirii waajotoo6e Kabaaru Lobbo 6een mbuurda e Kabaaru Lobbo oon.

¹⁵ De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel e kulle deen. Ko mbinndammi e moodon joonin du, wanaa faa mi he6a huunde. Maayde 6urani kam diina nyaagaade huunde! Mi jabataa fay gooto itta mantagol am e majjum. ¹⁶ Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon manataa kam, idum til sani kam. Bone woodanii kam si mi waajaaki Kabaaru Lobbo oon! ¹⁷ Sini mido gollannoo dum saabe muuyde am fu, ndeen kaa mi he6anno njobdi. De si goonga, laatake tilay ngolli-rammi dum, wo gollal ngal kalfinaami. ¹⁸ Ndelle dume woni njobdi am? Njobdi am woni hebude waajaade Kabaaru Lobbo 6olum, tawee du mi filataako hebude ko

baajotoodo Kabaaru Lobbo foti hebude.

¹⁹ Sabo fay si mi dimo mo fay gooto dawran-taa, mi wadii hoore am maccudo yim6e fuu, yalla mido he6a ko 6uri heewude e mu66en. ²⁰ Hakkunde Alhuudiyankoo6e, mi wadii hoore am Alhuudiyanke, faa mi he6a dum'en. Hakkunde jokku6e Tawreeta Muusaa, mi wadii hoore am jokkudo Tawreeta Muusaa, faa mi he6a dum'en, fay si wanaa tilay mi jokka jamirooje deen. ²¹ Hakkunde yim6e 6e ngalaa e Tawreeta Muusaa 6een, mi wadii hoore am hono mo walaa e Tawreeta oon, faa mi he6a dum'en. Mi wi'aay mi jokkataa jamirooje Laamdo deen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngonumi. ²² E ley lokkaa6e, mi wadii hoore am mi lokkaajo, faa mi he6a dum'en. Walaa fuu no mi wadaay hoore am saabe yim6e fuu, faa mi hisina wo66e mu66en no waawi laatoraade fuu. ²³ Mido wada dum fuu saabe Kabaaru Lobbo oon, faa mi he6a barke muudum.

²⁴ Yalla on anndaa ley dog-gudu wo yim6e heew6e ndog-gata, de gooto tan he6ata mbarjaari? Ndelle, ndoggee faa ke6on. ²⁵ Segilantoo6e dadundurde fuu eeltan 6alli mu66en eeltugol cattungol. Kam6e, i6e ngadira noon faa 6e ke6a mbarjaari ndi duumataako. Enen le, wo faa ke6en mbarjaari nduumotoondi. ²⁶ Ndelle miin le, mi doggataa hono jiiltotoodo mo anndaa ko

dogganta. Mi nanndaa du hono culkotoodo 6olum.²⁷ Ammaa mido ekintina 6anndu am no naawiri faa mi dawrana ndu, taa mi waajoo wobbe Kabaaru Lobbo, de miin e hoore am mi laatoo mo he6aay.

10

Haala hakkilde faa taa bo66oo

¹ Sakiraa6e, mi yidaa ndulon ko hewtinoo maamiraa6e meeden e jamaanu Muusaa duum. Be fuu i6e ngonnoo ley ruulde, 6e fuu 6e peyyitiino maayo manngo. ² E ley ruulde ndeen e maayo ngoon, 6e fuu 6e kebii lootagal batisima laatiibe jokku6e Muusaa. ³ Katin du 6e fuu 6e nyaamdii nyaamdu wooturu yuurundu to Laamdo. ⁴ Be fuu 6e njardii njaram ngootam yuurudam to Laamdo. Si goonga, i6e njarannoo dam e tefaare Laamdo yaadoore e ma66e. Tefaare ndeen woni Almasiihu. ⁵ Ammaa ko 6uri heewude e ma66e, mbelaay Laamdo. Dum wadi de 6e maayi, 6alli ma66e cankitaa ley ladde ndeen.

⁶ Kulle deen laatanii en misaalu*, taa njokken muuyde terde bonde hono ma66e ni. ⁷ Taa laatee rewoobe tooruuji hono no wobbe ma66e ngadiri ni, hono no winndiraa: «Yim6e 6een njoodii ina nyaama ina njara, de ummii ina pija.»† ⁸ Taa naaten e fijirde hono no wobbe ma66e naatiri. Ko dum wadi, yim6e ma66e

ujunaaje noogay e tato maayi nyannde wootere. ⁹ Taa ndaartindoden Almasiihu hono no wobbe ma66e ngadi ni. Ko dum wadi, bolle kalki dum'en. ¹⁰ Taa njormee hono no wobbe ma66e ni. Ko dum wadi, maleyka baroowo oon halkii 6e. ¹¹ Kulle deen fuu kewtake 6e faa laatanoo en misaalu. Dum winndaama faa dum tindina en, enen won6e e cakitte jamaanuui 6een. ¹² Dum le, miiliido ina darii fuu, hakkila taa bo66oo. ¹³ Walaa torra ndaartintoodo on mo hewtataa 6ii-Aadama fuu. Woodi, Laamdo wo koolniido, accataa ndaartindedon ko 6uri semmbe mon. Ley ndaartindaare ndeen o hokkan on laawol no mburorodon nde faa mbaawon munyande nde.

¹⁴ Saabe duum, sakiraa6e am horsu6e, mboddee dewal tooruuji. ¹⁵ Mido haalana on hono wo on jom'en hakkillo ni. Ndelle caree onon e ko'e mon ko mbi'ammi duum. ¹⁶ Horde-loonde hiraande seniinde nde njetteten Laamdo saabe muudum ndeen, si en njarii nde, en kawtii yiyam Almasiihu daam. Buuru mo tayeten oon, si en nyaamii dum, en kawtii 6anndu Almasiihu nduun. ¹⁷ Caggal buuru oon wo gooto, enen du, enen e heewude fuu, wo en 6anndu wooturu, sabo eden njogii ngedu e buuru gooto oon. ¹⁸ Taykee lenyol Israa'iila ngool: yim6e ma66e nyaamoo6e kirsamaaji 6een laatake gootum e ley ted-

* **10:6** Misaalu wo yeru maa nanndingol. † **10:7** Wurtagal 32.6.

dingol Laamdo gadanaado hirsirde oon. ¹⁹ Mi wi'ataa teewu cakkanaangu tooruuji nguun wo huunde dagaande hono noon. Mi wi'ataa du, tooruuji diin, won ko ngoni. ²⁰ Ko njidumi wiide dey, kirsamaaji di yimbe been cakkata diin, wo ginnaaji cakkantee, wanaa Laamdo. Mi yidaa laatodon hawtuŋe e ginnaaji. ²¹ On mbaawaa yardude horde Joomiraado ndeen de njardon katin horde ginnaaji. On mbaawaa nyaamude e le'al Joomiraado ngaal de nyaamron katin e le'al ginnaaji diin. ²² Naa umminde tikkere Joomiraado kiroowo oon njiduden naa? Yalla en miilii eden buri mo sembe naa?

No neddo jeyi worruŋe ley ndimaaku

²³ Mbiidon: «Huunde fuu ina dagii.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga, «huunde fuu ina dagii», ammaa wanaa huunde fuu semmbinta goondinal woŋŋe. ²⁴ Taa fay gooto filoo ko nafata hoore muudum tan, ammaa filoo ko nafata woŋŋe. ²⁵ Teewu cootteengu luumo fuu, oŋon mbaawi nyaamirde dum berde de pelataa on tawa on yamaay yalla wo dum teewu cakkanaangu tooruuji naa wanaa. ²⁶ Sabo «leydi e ko woni e mayri fuu wo Joomiraado jeyi.»[‡] ²⁷ Si neddo mo goondinaay noddii on faa nyaamdon, de on njaŋbii nootaade fu, nyaamon ko

kokkadon fuu, tawa berde mon pelataa on. ²⁸ Ammaa si goddo wi'ii on: «Dum wo ko sakkanaa tooruuji», ndeen kaa, taa nyaamee dum, saabe biido noon oon e saabe miiloo bernde mum feloore dum. ²⁹ Ko kaalammi haala miiloo bernde duum, wanaa saabe berde moodon onon, wo saabe bernde biido noon oon. Sabo si goonga, walaa ko bernde neddo goddo saroo ndimaaku am. ³⁰ Si mido yetta Laamdo e dow ko nyaamammi, ko wadi de mido mbonkee saabe nyaamdu ndu njettirmi Laamdo nduun?

³¹ Ndelle, si oŋon nyaama maa oŋon njara, maa ko ngadoton fuu, ngadiŋee dum faa Laamdo teddinee. ³² Taa laatane fay gooto fergere, wanaa Alhuudiyankooŋe, wanaa yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe, wanaa kawrital goondinbe Laamdo ngaal. ³³ Ngolliree hono am ni. Mido filoo ko welata yimbe fuu e dow huunde fuu, tawee mi filaaki nafaa am miin tan. Wo ko nafata yimbe heewbe pilotoomi, faa 6e kisinee.

11

¹ Nyemmbitee kam hono no nyemmbitirammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

² Mido yetta on ko miccitiŋon kam e huunde fuu, e ko njokkuŋon al'aadaaji di kollumi on diin. ³ Ammaa, mido yidi paamon Almasiihu woni hooreejo gorko fuu, gorko

woni hooreejo deekum, katin du Laamdo woni hooreejo Almasiihu. ⁴ Ndelle, si gorko na du'oo maa na haalda konngol annabaaku de suddi hoorem fu, huyfinii hooreejo muudum oon. ⁵ Ammaa si debbo na du'oo naa na haalda annabaaku de suddaaay hoore muudum fu, huyfinii hooreejo muudum oon, sabo imo wa'i hono wo o toytiido ni. ⁶ Sabo dey, si debbo suddaaay hoore muudum, ina haani taya sukundu mum fuu. Ammaa tayude sukundu mum naa toytude ndu ina semtina debbo. Ndelle na haani sudda hoore muudum. ⁷ Taa gorko kaa sudda hoorem, sabo gorko wo tagaadi Laamdo, na holla darja muudum. Debbo kaa wo darja gorko. ⁸ Sabo wanaa gorko ittaa e debbo, wo debbo ittaa e gorko. ⁹ Katin du, wanaa gorko taganaa debbo, wo debbo taganaa gorko. ¹⁰ Saabe duum, e saabe nulaabe laamu fu, ina tilsani debbo sudda hoore muudum.* Dum laatanto dum maande holloore ina woni ley hawju gorum. ¹¹ Ammaa dum e laataade fuu, ley tagaadi Joomiraado, debbo ina haajaa gorko, gorko du ina haajaa debbo. ¹² Sabo no debbo yuuriri e gorko ni, hono noon gorko du yuurirta e debbo, rimee. De duum fuu to Laamdo dum yuuri. ¹³ Caree onon e ko'e mon: si debbo na

rewi Laamdo tawi suddaaay hoorem, yalla na fonnditii naa? ¹⁴ Wanaa tagaadi ndiin e hoore muudum ina faamina on sukundu juutundu ina semtinii e gorko? ¹⁵ Ammaa debbo kaa, si na woodi sukundu juutundu fu, wo darja muudum. Sabo o hokkiraama sukundu juutundu faa o sudda hoore makko. ¹⁶ De si goddo yeddii dum de jokki laawol gonngol fu, faama dum wanaa al'aada amin, dum wanaa al'aada kawrite goondinbe Laamdo deen du.

Haala hiraande seniinde

¹⁷ Won ko njidumi haalande on joonin, haala no kawritirton. Haala majjum mi waawaa yettude on, sabo nde kawritindon fu, wo ko boni beydotoo, wanaa ko woodi. ¹⁸ Ko artii fuu, mi nanii si on kawritii fu, luural ina woni hakkunde moodon. Mido miila du wo dum goonga. ¹⁹ Ina tilsii pelle pelle ngada hakkunde moodon, faa hoolniibe jaati wonbe e ley moodon been annditee. ²⁰ Nde kawritindon fu, wanaa nyaamude hiraande Joomiraado ndeen hawrunduri on. ²¹ Sabo gooto moodon fuu henyoto nyaama hiraande muudum. Wobbe moodon ina njolba, wobbe moodon du ina culoo. ²² Yalla on ngalaa cuudi do kaandon nyaamude e yarude naa? Naa wo on njawu kawrital goondinbe Laamdo ngaal? Yalla odon

* **11:10** Wobbe ina paamira fudfoode aayaare nde hono nii: Saabe duum, e saabe maleyka'en. Ley Geresankooe, nulaabe e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

njidi huyfinde 6e ngalaa faa'e been naa? Dume mbi'ammi on? Mi yetta on naa? Mi waawataa yettude on e dum.

Haala miccitagol hiraande seniinde arandeere

(Matta 26.26-29, Marku 14.22-25, Lukka 22.14-20)

²³ Sabo miin, inan ko kebumi e Joomiraado de njottinmi on: ley jemma mo Joomiraado meeden Iisaa jambaa oon, hooyi buuru, ²⁴ yetti Laamdo, heli buuru oon, wi'i: «Dum wo 6anndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.»

²⁵ Hono nii du, nde 6e tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam. O wi'i: «Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am. Nde njaroton fuu, miccitodon kam.» ²⁶ Sabo nde nyaamoton buuru oon e nde njardoton horde cabijam ndeen fu, odon kaala haala maayde Joomiraado faa do wartowi.

²⁷ Ndelle, neddo fuu nyaamirido buuru Joomiraado no fotiraay, yardi horde makko no fotiraay, wadii hakke e 6anndu Joomiraado nduun e yiyam makko daam fuu. ²⁸ Ndelle, mono fuu taykoo hoore muudum fadde muudum nyaamude buuru oon naa yardude horde ndeen. ²⁹ Sabo neddo fuu nyaamudo buuru oon, yardi horde ndeen, de milaaki wo dum 6anndu Joomiraado nduun fu, foodanan hoore muudum sariya no nyaamiri e no yariri noon.

³⁰ Dum wadi de nyawbe e lokkaa6e ina keewi e moodon, wobbe moodon du njawtii. ³¹ Sini en taykotono ko'e meeden, en carataakeno. ³² Ammaa Joomiraado ina saroo en faa dartina en, taa njukkodeden e adunaaru ndu.

³³ Ndelle sakiraa6e am, si odon kawrita faa nyaamdon hiraande Joomiraado ndeen, mono fuu nja66oo banndum.

³⁴ Si goddo yolbii fu, sanaa nyaama to suudu muudum. Ndeen kawrite moodon laatantaako on jukkungo.

Woodi, ko heddii duum mi biltan dum si mi warii.

12

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Joonin en ndaaran kabaaru dokke Ruuhu Ceniido. Sakiraa6e, mi yidaa tawee on paamaay. ² Nde on ngoondinaayno Joomiraado ndeen, odon anndi tooruuji muumdi diin na dowa on, na majjina on. ³ Saabe duum mido yidi paamon: fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo kudaado» si Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. Katin du fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo Joomiraado» si Ruuhu Ceniido walaa e muudum.

⁴ Dokke de Ruuhu Ceniido hokkata en deen ina cedi sifa, de Ruuhu oon wo gooto. ⁵ Golleeji ballooji kawrital diin ina cedi sifa, de Joomiraado oon wo gooto.

⁶ Ko golleeji diin ndimata ina seedi sifa, ammaa Laamdo gooto oon kam gollata di

fuu ley yim6e been fuu. ⁷Mono fuu hokkaama dokkal 6anginoowal Ruuhu faa ngal nafa kawrital fuu. ⁸Imo hokka oodo haala hakkilanteeha, o hokka ooto haala kebbinaaka anndal. ⁹Kanko Ruuhu gooto oon hokkata oodo goondinal luggungal, ooto dannude nyaw6e. ¹⁰O hokka oodo wadude kaayeeffiji, ooto haaldude annabaaku. O hokka oodo sennude ko yuuri e Ruuhu e ko yuuri e ginnaaji, ooto haalude demle de anndaaka. O hokka goddo du fiirtude demle deen. ¹¹Wo Ruuhu gooto oon gollata dum fuu. Wo kam feccata, de hokka mono fuu dokkal ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terde neddo

¹²Woodi 6anndu du wo wooturu, de na jogii terde keewde. Fay si terde 6anndu na keewi, 6anndu kaa wo wooturu. Hono noon 6anndu Almasiihu du worri. ¹³Sabo en fuu en mbatisiraama Ruuhu gooto faa laatoden 6anndu wooturu, yalla wo en Alhuudiyankoo6e naa en nganaa, yalla wo en rim6e naa en riimay6e. Katin du en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oon.

¹⁴Banndu wanaa tergal gootal, wo terde keewde.

¹⁵Si koyngal wi'ii: «Caggal mi wanaa junngo, mi jeyaaka e 6anndu», dum hadataa ngal jeyeede e 6anndu. ¹⁶Naa si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa yitere, mi jeyaaka e 6anndu», dum hadataa ndu jeyeede e 6anndu. ¹⁷Si

terde deen fuu wo gite, noy neddo oon nanirta? Naa si de fuu wo de noppi, noy neddo oon maatirta ko uurata e ko luubata? ¹⁸Ammaa, Laamdo hawrundurii terde deen fuu e 6anndu wooturu hono no muuyiri ni. ¹⁹Si tergal gootal tan woodunoo, dum kaa laatataako 6anndu. ²⁰Ndelle, terde deen ina keewi, de 6anndu nduun wo wooturu. ²¹Yitere waawaa wi'ude junngo: «Mi haajaaka ma.» Hoore du waawaa wi'ude koyde: «Mi haajaaka on.» ²²Ammaa, terde 6anndu nanndude e burde lokkidinde, deen ngoni de kaajaden sanne. ²³Terde ndaardeteede wo kuyfude, deen burden teddinde. Burde semtinaade, deen burden haybude. ²⁴De terde meeden godde burde teddeengal deen kaajaaka wadeede noon. Laamdo hawrunduri terde fuu, hokki terde lokkaaje deen teddeengal faa buri deya deen. ²⁵O wadii dum faa taa luural wada e 6anndu nduun, ammaa faa terde deen fuu kaybundura. ²⁶Si tawii tergal gootal naawii, keddiide deen fuu naawdan e muudum. Si tergal gootal teddinaama, keddiide deen fuu mbeltodoto e muudum.

²⁷Woodi onon, wo on 6anndu Almasiihu, mono e moodon fuu wo tergal e 6anndu makko nduun. ²⁸Nii Laamdo darniri kawrital goondin6e ngaal: ko artii fuu o joyyini nulaabe, o beydi katin haaldoo6e annabaaku, de o jokkintini jannginoo6e. Caggal dum, o joyyini wadoo6e kaayeeffiji e

dannoobe nyaw6e e walloobe e ardotoobe e haaloobe demle de anndaaka. ²⁹ Yalla yim6e fuu wo nulaabe naa? Yalla 6e fuu wo 6e haaldoo6e annabaaku naa? Be fuu wo 6e jannginoobe naa? Be fuu i6e ngada kaayeeffiji naa? ³⁰ Yalla yim6e fuu kokkaa dannude nyaw6e naa? Naa haalude demle de anndaaka? Naa fiirtude demle deen naa? Wanaa noon! ³¹ Woodi ndelle, tinnee, poodanee dokke 6urde heewude nafaa deen.

Joonin le, mi hollan on laawol 6urngol fuu woodude ngol hono muudum walaa.

13

Haala njinngu

¹ Si mi haalirii demle yim6e, fay demle maleyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo mi lennguru senyooru, naa wo mi duko jamde gokkundurteede tan. ² Si mido woodi dokkal haaldude annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e annde fuu, naa si mi tawraama goondinal faa mi dirna baamle, si njinngu walaa e am fu, mi wanaa fay huunde. ³ Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaa6e naa mi hokkitirii 6anndu am duppee, de njinngu walaa e am fu, dum nafataa kam fay huunde.

⁴ Njinngu ina jogii munyal, ina jogii moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, mantataako, mawninkintaako. ⁵ Njinngu wadataa ko semtini, filataako muuyde hoore muudum. Ngu yaawaa bernude, ngu saawataa

tikkere. ⁶ Njinngu seyortaako oonyaare, wo goonga seyortoo. ⁷ Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa hoolaade, de na hedoo Laamdo ley huunde fuu. Munyal muudum timmataa.

⁸ Njinngu saamataa abada. Haaldude annabaaku timminte, demle celan, anndal du timminte. ⁹ Sabo anndal meeden ina nyaki, haala annabaaku du ina nyaki. ¹⁰ Ammaa si ko hi66i duum warii fu, ko nyaki duum fuu faltoto.

¹¹ Nde laatinoomi cukalel ndeen, mido haaldannoo hono cukalel, mido miilotonoo hono cukalel, mido yiirannoo du hono cukalel.

De ko laatiimi mawdo duum, mi seedii e golle cukaaku.

¹² Ko nji'eten joonin duum laabaay, wo hono yuurnaade daandorgal ni66ungal ni. Ammaa ley ko warata duum en njiiran gite men faa laaba. Ko anndumi joonin duum hi66aay, ammaa wakkati waran nde anndammi faa hi66a, hono no Laamdo anndiri kam faa hi66i ni.

¹³ Ndelle, kulle tati ngoni duumotoode: goondinal e jikke e njinngu. De ko 6uri manngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Ndelle, poodanodon njinngu no mbaawrudon fuu. Eelon du dokke Ruuhu Ceniido deen. De ko 6uri fuu, pilodon haaldude annabaaku. ² Sabo

kaaliroowo demle de anndaaka wo Laamdo haaldata, wanaa yimbe. Si goonga, fay gooto faamataa ko o haalata. Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu. ³ Ammaa kaaloowo konngol annabaaku oon, wo yimbe haaldata, faa semmbina goondinal mu6ben, sellina berde mu6ben, de feewtina de. ⁴ Kaaliroowo demle de anndaaka, wo hoore muudum nafata. Ammaa kaaldoowo annabaaku, wo kawrital goondin6e nafata. ⁵ Mido yidi kaaliron demle de anndaaka on fuu, de ko burani kam, kaaldon annabaaku. Sabo kaaldoowo annabaaku buri kaaliroowo demle de anndaaka, si wanaa tawa neddo ina waawi fiirtude, faa kawrital goondin6e ngaal he6a nafaa.

⁶ Ndelle sakiraa6e, si mi warii to moodon de mido haalirana on demle de anndaaka, dume dum nafata on? Si haala am waddanaay on ko Laamdo 6anginani kam duum, naa anndal, naa konngol annabaaku, naa waaju fu, dum fuu dum nafataa on. ⁷ Taykoden du fay ko walaa yonki hono sereendu naa hoddu. Si munkariiji diin piyaaka faa laa6i fu, noy annditirten ko sereendu nduun fuufata naa ko hoddu nduun hodata? ⁸ Naa si puufoowo luwal wolde fuufaay faa laa6i, moy segilantoo wolde ndeen? ⁹ Hono noon, onon du, si on njottinirii kabaaru oon demle de anndaaka de ko faaminii fuu

walaa, noy paamirtedon? On padfii haala mon ley henndu! ¹⁰ Ina woodi demle keewde ley adunaaru. De no ceediri fuu, walaa haala ka nanataake. ¹¹ Ammaa si neddo haaldii e am demngal* ngal mi nanataa fu, mi laatanake dum janano, kam du laatanake kam janano. ¹² Hono noon, onon du e ley foodanagol moodon dokke Ruuhu deen, tinnodon e hebude dokke cembinooje kawrital goondin6e ngaal e semmbe moodon fuu.

¹³ Ndelle, kaaliroowo demngal ngal anndaaka fuu njaaroo Laamdo waawude fiirtude ngal. ¹⁴ Sabo si mido wada du'aare e demle de mi anndaa fu, goonga, yonki am ina woni e du'aare, ammaa mi faamataa miin e hoore am. ¹⁵ Ndelle, noy ngadammi? Mi wadan du'aare e yonki am, ammaa mi wadan nde e hakkillo am du. Mi yimiran yonki am, ammaa mi yimiran hakkillo am du. ¹⁶ Si wanaa noon fu, si a yettirii Laamdo e ley yonki maa tan, noy tawaado toon mo woowaa dum waawirta wi'ude «Aamiina» e yettugol maada ngool? Sabo joomum nanataa ko kaalataa duum. ¹⁷ Fay si yettugol maa ngool ina woodi sanne, ngol nafataa joomum fey.

¹⁸ Mido yetta Laamdo, ko kaaldammi demle de anndaaka faa buri on on fuu. ¹⁹ Ammaa e ley kawrital goondin6e, haalude karfeeje joy paaminiide faa janngina

* 14:11 Maanaa demngal do wo sii haala.

yim6e, burani kam haalirde karfeeje ujunaaje sappo demle de anndaaka.

²⁰ Sakiraa6e, taa laatodon hono cukaloy e ley hakkilooji moodon. Laatodon 6e ngalaa bonanda hono cukaloy, ammaa e ley hakkilooji mon laatodon maw6e.

²¹ Ina winndaa e Tawreeta:

«Nde kaaldowammi e yim6e am,
wo e kundude yim6e leyde godde,
wo e demle janan6e kaalirammi.

Dum fuu,
6e kettindantaako kam.»†

Wo noon Joomiraado wi'i.

²² Hono noon, demle de anndaaka deen wo maande sariya do 6e ngoondinaay, de nganaa maande do yim6e goondin6e. Haaldude annabaaku du wo maande do goondin6e, wanaa do 6e ngoondinaay. ²³ Ndelle, si goondin6e fuu kawritii, ina kaalda demle de anndaaka, de yim6e 6e mboowaa dum naa yim6e 6e ngoondinaay ngarii fu, 6e mbi'an wo on haanjaa6e. ²⁴ Ammaa si gooto e yim6e been warii, de tawi yim6e fuu ina kaalda annabaaku, ko o nanata duum fuu ina faamina mo hakkeeki makko, ina saroo mo. ²⁵ Ko suudii ley bernde makko 6angan. Ndeen o hippoto e leydi, o sujidana Laamdo, o wi'a: «Si goonga ni, Laamdo ina wondi e moodon.»

No kawrital goondin6e haani worrude

²⁶ Ndelle sakiraa6e, noy ngadoton? Si on kawritii, de gooto moodon ina woodi jimol, goddo du ina janngina, goddo ina woodi ko Laamdo 6anginani dum, goddo ina haala demngal ngal anndaaka, goddo du na fiirta ngal, sanaa fuu wadiree faa semmbina kawrital goondin6e ngaal.

²⁷ Si demle de anndaaka kaalirtee, taa bura yim6e dido naa tato. Been du, sanaa 6e kaalira gooto gooto, de gooto moodon fiirta. ²⁸ Ammaa si piirtoowo walaa, joomum deyyinoo e ley kawrital ngaal, haalda e Laamdo e ley bernde muudum. ²⁹ Haaldoobe annabaaku du, dido naa tato tan kaala, de heddiibe been kiinya haala ma66e kaan.

³⁰ De si won ko Laamdo 6anginani gooto e joodiibe been, kaaloowo arandeejo oon deyyinoo.

³¹ Sabo on fuu, odon mbaawi haaldude annabaaku gooto gooto, faa yim6e fuu keba paamal e berde cellinaade.

³² Haaldoobe annabaaku been ina mbaawi nanngitinde ko'e mu66en. ³³ Si goonga, Laamdo wadataa ko jii6ii. Wo o Laamdo gaddoowo jam.

No worri e kawrite seniibe deen fuu, ³⁴ sanaa rewbe ndeyyinoo ley kawrite deen, sabo 6e ngalaa laawol haalude ley doon. Be dowtoroo no Tawreeta wi'iri noon. ³⁵ Si tawii won ko 6e njidi faamtindaade, 6e

† 14:21 Esaaya 28.11-12.

acca faa 6e koota, 6e yamowa jom'en cuudi ma66e. Sabo konngol debbo nanee ley kawrital ina semtinii. ³⁶ Naa odon miiloo konngol Laamdo ngool to moodon yuuri naa? Wo onon tan kebi ngol naa?

³⁷ Si neddo ina miilii wo annabaajo maa ina miilii wo jogiido baawde Ruuhu Ceniido, ina haani anditinde ko mbinndanammi on duum wo yamiroore Joomiraado. ³⁸ Mo annditaay dum fuu, Laamdo annditataa dum. ³⁹ Ndelle saki-raabe, poodanodon haaldude annabaaku, katin du taa kadon demle de anndaaka haaleede. ⁴⁰ Ammaa huunde fuu wadiree no haaniri, tawee fuu ina fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

¹ Sakiraabe, mido miccintina on Kabaaru Lobbo mo mbaajinoomi on. On nja6ii dum, odon keddi odon ka66ii e majjum. ² Wo saabe Kabaaru oon kisinirte don, si tawii on tiigorake mo no kaaldanmi on ni. Si wanaa noon fu, goondinal mon laatoto 6olum.

³ Mi yottinanii on kabaaru mo kebumi, burdo huunde fuu oon. Dum woni: Almasiihu maayii saabe hakkeeki meeden, no Binndi diin mbiiri ni. ⁴ O wattaama ley saabeere. O iirtake e nyalooma tata6o, no Binndi diin mbiiri ni. ⁵ O 6anganii Piyeer. Caggal duum, o 6angani taalibaabe sappo e dido been. ⁶ Caggal duum, o 6angani ko 6uri sakiraabe

keme njoyo ley wakkati gooto. Ko 6uri heewude e ma66e ina mbuuri faa joonin, de wob6e ma66e paltake. ⁷ Jokkiti katin, o 6angani Yaakuuba, de o 6angani nulaabe been fuu. ⁸ Sakitii, o 6angani kam miin ga'udo hono 6inngel dimaangel gilla wakkati muudum yottaaki ni. ⁹ Si goonga, miin 6uri nulaabe been fuu famdude. Mi fotay fay noddireede nulaado, sabo mi torriino kawrital goondin6e Laamdo. ¹⁰ Joonin le, saabe moyyere Laamdo ndeen laatoriiimi ko ngonumi duum. Moyyere nde o wadani kam ndeen du rimaay 6olum. Si goonga, miin 6uri nulaabe been fuu gollude. De wanaa miin gollata, wo moyyere Laamdo wonnde e am ndeen gollata. ¹¹ Ndelle nde wo miin, nde wo kam6e, fuu fotu. Wo duum min fuu min mbaajotoo, duum du ngoondindon.

Haala ummital maay6e

¹² Woodi, miden mbaajoo Almasiihu iirtake e maayde. Ndelle, noy wob6e moodon mbiirata maay6e ummitataako? ¹³ Sini ummital maay6e walaa, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁴ De si Almasiihu ummitaaki, waaju amin wo 6olum, goondinal moodon du wo 6olal. ¹⁵ Woodi si maay6e ummitataako du, idum holla ko min ceedanii Laamdo duum wo fewre. Sabo min mbi'ii Laamdo ummintinii Almasiihu, de dum wanaa goonga si maay6e ummitataako. ¹⁶ Si maay6e

ummitataako, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁷ Si Almasiihu ummitaaki, goondinal moodon wo 6olal, odon ngoni ley hakkeeki mon faa joonin. ¹⁸ Si wo noon du, maaynoo6e e ley goondinal Iisaa Almasiihu been kalkii. ¹⁹ Si jikke meeden e Almasiihu wo ley nguurndam meeden do tan nafannoo, eden 6uri yim6e fuu yurminaade.

²⁰ Ammaa si goonga, Almasiihu ummintinaama e maayde, laatake artiido e ummitotoo6e. ²¹ Sabo no maayde yuurdi e neddo gooto, hono noon du ummital hakkunde maay6e yuurdi e neddo gooto. ²² No yim6e fuu maayirta saabe kawtal mu66en e Aadama, hono noon du yim6e fuu ummintinirtee saabe kawtal mu66en e Almasiihu. ²³ Ammaa mono fuu e wakkati muudum ummitotoo. Almasiihu woni arandeejo oon. Ndeen si wartii fu, 6e o jeyi 6een du ummitoto. ²⁴ Ndeen timmoode waran. Almasiihu halkan kaanankaaku e baawde e semmbe fuu, de hokkita Laamdo Baabiiwo laamu. ²⁵ Sabo ina tilsi Almasiihu laamoo faa nde Laamdo wadi mo o yaaba way6e mo been fuu. ²⁶ Ganyo cakitotoodo halkeede oon wo maayde, ²⁷ sabo ina winndaa: «Laamdo wattii huunde fuu ley koyde makko.»* Ammaa si wi'aama «huunde fuu wattaama ley koyde makko», na tannyoraa Laamdo gadudo dum oon kaa

naataay. ²⁸ Nde huunde fuu heedii ley baawde Almasiihu Bajjo oon ndeen, kam e hoore muudum heedan ley Laamdo gadudo o dawrana huunde fuu, faa Laamdo laamoo kala huunde fuu.

²⁹ Woodi, ina woodi jaboo6e lootireede lootagal batisima saabe maay6e. Si tawii maay6e ummitataakono, dume wadi de yim6e ina mbatisiree saabe ma66e? ³⁰ Minen e ko'e amin, ko wadi de miden njardoo masiibaaji wakkati fuu faa miden nesa maayde? ³¹ Sakiraa6e, nyannde fuu mido nesa wareede. Tannyoron wo dum goonga, hono ko mantortoomi on yeeso Joomiraado men Iisaa Almasiihu duum du laatorii goonga. ³² To Efeesu toon mi habaama wolde sattunde, hono wo daabaaji ladde bondi ka6umi. Si mi goondinaayno ummintineede fu, dume dum nafata kam? Si maay6e ummitataakono fu, ngaden no wiiraa ni: «Nyaamen, njaren, sabo jaango en maayan.»

³³ Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude e bon6e ina bonna needi lobbiri.» ³⁴ Ngartiree hakkillooji mon e ko fonditii, celon wadude hakke. Sabo wo66e moodon anndaa Laamdo. Ko mbiirumi noon wo faa cemton.

³⁵ Ammaa hasii goddo yaman: «Noy maay6e ummitortoo? Noy 6alli mu66en ngorrata?» ³⁶ Aan pamaro hakkillo! Aawdi ndi aawudaa fuu, sanaa waata,

* 15:27 Jabuura 8.7.

de sakitoo fuda. ³⁷ Aawdi ndi aawudaa du, si wo gawri naa wo aawdi feereeri, wo ndi wabbere tan. A aawataa wullere ndeen e hoore muudum. ³⁸ Caggal duum, Laamdo wadata ndi sii wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere muudum. ³⁹ Kulle jogiide yonki du kawtaa terde: 6i66e-Aadama e terde mu66en, daabaaji e terde mu66en, pooli e terde mu66en, liyyi du e terde mu66en. ⁴⁰ Ina woodi balli kammunkooji e balli leydinkooji. Kammunkooji diin e darja mu66en, leydinkooji diin du e darja mu66en. ⁴¹ Naange e jalbugol muudum, lewru du e jalbugol muudum, koode e jalbugol mu66en. Fay hakkunde koode deen, jalbugol mu66en ina seedi.

⁴² Ummital maay6e du hono noon worri. Ko iretee duum ina nyola, ko ummitotoo duum nyolataa. ⁴³ Ko iretee duum ina lokkidi, ko ummitotoo duum ina jogii teddeengal. Ko iretee duum ina lokkidi, ko ummitotoo duum ina jogii semmbe. ⁴⁴ Ko iretee duum wo terde leydinkooje, ko ummitotoo duum wo terde ruuhunkooje. Terde leydinkooje ina ngoodi, ndelle terde ruuhunkooje du ina ngoodi. ⁴⁵ Dum wadi de na winndaa: «Neddo arandeejo oon, dum woni Aadama, laatake yonki mbuurki.» Aadama cakitiido oon kaa laatake Ruuhu kokkoowo nguurndam. ⁴⁶ Wanaa ko

jeyaa e Ruuhu duum artii warude. Wo ko jeyaa e leydi duum artii, de ko jeyaa e Ruuhu duum jokki. ⁴⁷ Neddo arandeejo oon e sollaare leydi tagiraa. Neddo didabo oon e kammu yuuri. ⁴⁸ Yim6e yuurube e sollaare leydi been ina ngorri hono Aadama yuurudo e sollaare leydi oon. Yim6e jeyaa6e e kammu been ina ngorri hono yuurudo dow kammu oon. ⁴⁹ Hono no nanndirden e yuurudo e sollaare leydi oon ni, hono noon nanndirten e yuurudo dow kammu oon du.

⁵⁰ Sakiraa6e, inan ko kaalammi duum: teewu e yiyam mbaawaa naatude e laamu Laamdo. Katin du ko nyolata waawaa hebude ko nyolataa faa abada duum.

⁵¹ Ndaar, mido 6anginana on sirri: wanaa en fuu maayata, ammaa en fuu en mbaylitete. ⁵² Dum wadan wakkati gooto, no tamyango yitere ni, si buututal cakitotoongal fuufaama. Sabo buututal ngaal fuufete, de maay6e been ummodoo e balli di nyolataa. Enen du, en mbaylitete. ⁵³ Sabo si goonga, ina tilsi terde nyolooje deen bornoo ko nyolataa, maayooje deen du bornoo ko maayataa. ⁵⁴ Si terde nyolooje deen bornake ko nyolataa, maayooje deen bornake ko maayataa fu, ndeen konngol binndaangol ngol tabitan: «Maayde jaalaama, modaama.»†

† 15:54 Esaaya 25.8. ‡ 15:55 Hoseya 13.14.

55 «Maayde, toy jaalagol maa woni?

Maayde, toy tooke maa ngoni?»‡

56 Tooke poodooje maayde wo hakke. Hakke du hemrii baawde saabe jamirooje Tawreeta. 57 Ammaa jet-tooje ngoodanii Laamdo kokkiroowo en jaalagol saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

58 Ndelle sakiraaŋe am horsuŋe, laatee joottiibe ɓe ndimmbataako. Wakkati fuu beydon tinnaade e golle Joomiraado, sabo odon anndi ko ngolloton ley kawtal Joomiraado duum wanaa ɓolum.

16

Haala wallugol seniibe wonɓe ngalluure Urusaliima

1 Joonin en ndaaran kabaaru hawrundurgol ceede faa walla seniibe wonɓe Urusaliima ɓeen. Ngadon ko njamirmi kawrite goondinɓe gonde leydi Galaatiya deen. 2 Alan fuu, mono e moodon fuu itta ko waawi, resa. Ndeen si mi warii, en pilataako hawrundurde dum katin. 3 Nde ngarumi fu, mi hokkan ɓe cuɓidon ɓeen bataakiiji kollooji on cuɓake ɓe, ɓe njaara ballal moodon ngaal Urusaliima. 4 Si na foti ko mi yaha miin du, min njaadan.

Haala anniyaaji Pool

5 Si mi feyyitii leydi Make-doniya fu, mi waran to moodon, sabo toon nde-wammi. 6 Hasii mi weeranan on seɗa naa mi dabban

to moodon. Ndeen odon mbaawi wallude kam faa mi yaha yeeso e jahaangal am.

7 Sabo mi yidaa fantude to moodon joonin de mi dilla law. Mido yidi ɓooyude to moodon seɗa si Joomiraado jabii. 8 Ammaa mi ɓooyan ley Efeesu ga faa iidi ɓenndal alkama hewta. 9 Sabo mi heɓii do laawol manngol no mi gollira gollal nafoowal. Woodi, wayɓe du na keewi.

10 Si Timote warii to moodon fu, njakkitodon dum faa wooda taa hula, sabo wo Joomiraado o gollanta hono am ni. 11 Ndelle, taa fay gooto yawa mo. Mballon mo e laawol ngool faa o warta to am e jam. Sabo mido hedii mo, kanko e sakiraaŋe ɓeen.

12 Woodi, dow sakiike meeden Apolos, mi nyaagake mo sanne o yaada e saki-raaŋe ɓeen to moodon, de o muuyaay yahude joonin. Si o heɓii laawol fu, o waran.

Baynundural

13 Kakkilon, ndarodon faa wooda ley goondinal. Laatodon suusuɓe, beydorodon semmbe. 14 Ko ngadoton fuu, ngadiron dum njinngu.

15 Odon anndi Estefaana e koreeji muudum. Kam'en artii fuu goondinde ley leydi Akaya. Iɓe tinnii e gollande seniibe ɓeen. Sakiraaŋe, mido nyaagoo on sanne:

16 njarranee yimɓe wa'uɓe hono noon, kam'en e gollidooɓe e muɓɓen, tinniiɓe e gollal ngaal fuu. 17 Mido weltoroo garol Estefaana e Fortunaatu e Akayku ngool.

Be ngadanii kam ko onon on mbaawaa wadande kam saabe on ngalaa ga. ¹⁸ Be mbaaltinii hakkillo am, kam e hakkillooji moodon fuu. Teddinee yimbe hono ma66e.

¹⁹ Kawrite goondinbe gonde leydi Aasiya deen ina njowta on. Akila e deekum Pirisilla e kawrital goondinbe kawroowal galle ma66e ngaal ina njowta on sanne e innde Joomiraado. ²⁰ Sakiraa6e been fuu ina njowta on. Njowtunduron onon du e jowtaali ceniidi.

²¹ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. ²² Neddo fuu mo yidaa Joomiraado, kuddi woodanii dum! Yaa Joomiraado amin, war! ²³ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon. ²⁴ Njinngu am ina woni e moodon on fuu e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu.

Bataaki Pool diɗaɓi to Korintunkooŋe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool e sakiike meeden Timote. Miin Pool, mi nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Miden njowta kawrital Laamdo gonngal Korintu e seniibe wonbe leydi Akaya fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Poolyettiri Laamdo

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Oon woni Baabiiwo jom yurmeende, Laamdo cellinoowo berde e dow huunde fuu. ⁴ Imo sellina berde men e ley torraaji men fuu, faa enen du, mbaawen sellinde berde wonbe e sii torraaji fuu no o sellinirta berde men ni. ⁵ Sabo no kebirden torraaji saabe Almasiihu faa keewi, noon du Almasiihu sellinirta berde meeden faa heewa. ⁶ Nde min torraa fuu, wo faa berde moodon cellinee, woodi du faa kisinedon. Nde berde amin cellinaa du, wo faa berde moodon peewa, de kebon munyal munyude sii torraaji di min torrete minen e ko'e amin diin. ⁷ Jikke amin e moodon ina selli, sabo miden anndi ko kawtudon e amin torraaji duum, odon kawti e amin sellineede berde du.

⁸ Si goonga sakiraaŋe, min njidaa ndullon torraaji

kewtiidi min e leydi Aasiya. Torraaji kewtiidi min toon ina paltii semmbe amin sanne faa min miilaaki wuurude katin. ⁹ Ley berde amin, miden maatannoo wo min saraabe sariya wareede. De dum wadirii faa taa min njowa jikke amin dow ko'e amin, ammaa min njowa de dow Laamdo ummintinoowo maaybe oon. ¹⁰ Wo kam dannii min e maayde ndeen, kam dannata min yeeso du. Wo dow makko min njowi jikke o dannan min katin. ¹¹ Odon mballira min e majjum du'aawuujii mon, onon du. Hono noon, moyyere nde o wadanta min saabe du'aawuujii yimbe heewbe, wadata faa heewbe njetta Laamdo saabe amin du.

Haala ko haɗi Poolfantude Korintu'en

¹² Inan ko min mantortoo: berde amin ina ceedanoo min min mbuurdii e goonga e laabal berde yuurungal to Laamdo ley adunaaru ndu, sakko hakkunde moodon. Min ngadiraaŋe dum hakkilooji biibe-Aadama, ammaa wo e moyyere Laamdo. ¹³ Sabo min mbinndantaa on faa'e si wanaa ko njanngoton de paamon. Mido yidi paamon faa laaba ¹⁴ ko puɗɗodon faamude joonin duum. Ndeen, nyannde Joomiraado men Iisaa wartowi fu, on mantorto min hono no minen du min mantortoo on noon.

¹⁵ Saabe hoolaare ndeen, mi anniyakeno warude to moodon arande faa ceyodon

kile didi. ¹⁶ Ko njidunoomi dey, mi fanta to moodon, mi yaha leydi Makedoniya, de mi rewa to moodon katin nde ngartammi faa mballon kam mi yaha leydi Yahuudiya. ¹⁷ Yalla nde mbi'ammi mi waran to moodon ndeen, mi tinnaaki naa? Si mi anniyake wadude huunde, yalla mido sikkitira hono no yim6e adunaaru anniyortoo, wi'oobe «ayyo» de wakkati gooto puddita wi'ude «a'aa» naa? ¹⁸ No tannyorden Laamdo wo koolniido ni, hono noon konngol ngol min kaalani on ngool wanaa ayyo e a'aa fuu nde wootere. ¹⁹ Sabo Iisaa Almasiihu Bii Laamdo oon wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan woni e makko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru muudum to moodon oon. ²⁰ Goonga ni, amaanaaji Laamdo fuu tabitii e ley makko, laatii «ayyo». Ndelle wo saabe makko de eden mbi'a «Aamiina» faa Laamdo teddinee. ²¹ Woodi, wo Laamdo tabintinani min, minen e moodon fuu, kawtal meeden e Almasiihu. Kanko subii en. ²² Katin kanko wadi maande makko e meeden, o watti Ruuhu makko e berde meeden laatoo maande laabinanoore en en keban moyyereeji garooji. ²³ Laamdo na seedanoo kam, o jukkoo kam si mi fewii: wo faa taa mi ha6a e moodon wadi de mi yecaaki Korintu. ²⁴ Min pilataako dawrande goondinal moodon, de miden mballundura e moodon faa ceyodon, tawa on ndarake no woodiri

ley goondinal.

2

¹ Dum le, mi wadii anniya mi yeccataako to moodon, taa mi mettina berde mon katin. ² Sabo si mi mettinii berde mon, moy seynata kam si wanaa onon 6e mettinanmi been? ³ Dum wadi mbinndumi no mbinndirmi ni e ley 6ataaki am kiin. Mi yidaano warude to moodon de haanu6e seynude kam been mettina bernde am. Mido tannyorani on, nde ceyiimi fu, onon du on ceyoto. ⁴ Billaare e bernde mettunde e gondi keewdi mbinndiranmi on. Ko mbinndumi duum wanaa faa mi mettinana on, ammaa wo faa mi anndina on no njinngu am dow moodon foti mawnude.

No Pool yaaforii toonyiido

⁵ Si gooto moodon laatake sabaabu mettorgal fu, wanaa miin o mettinani, wo on fuu - naa wo66e moodon, taa mi faltoo goonga. ⁶ Ko 6ur6e heewude e moodon njukkii neddo oon duum heyii. ⁷ Joonin kaa, ko 6uri woodde dey: njaafodon mo, cellinon bernde makko taa mettorgal bernde jaaloo mo. ⁸ Ndelle, mido 6aaroo on sanne tabintinon njinngu moodon e makko. ⁹ Si goonga, wo saabe majjum mbinndiranmi on, faa mi fonnda on, mi ndaara yalla odon njokka haala am ley huunde fuu. ¹⁰ Mo njaafidon fuu, miin du mi yaafake dum. Goonga ni, ko njaafimi duum - si ina woodi ko kaanumi yaafaade mo - mi yaafake

dum yeeso Almasiihu faa nafa on ¹¹ taa Seydaani jambo en, sabo eden anndi anniyaaji muudum.

Haala saakugol anndal Almasiihu

¹² Nde njahunoomi Torowas faa mi waajoo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu fu, mi tawii Joomiraado omtanii kam laawol gollude toon. ¹³ Ammaa hakkillo am fukkaaki, sabo mi tawaay toon sakiike am Tiitu. Woodi ndelle, mbayniimi sakiraaŋe been, de ponndiimi leydi Make-doniya.

¹⁴ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkoowo en jaalagol wakkati fuu saabe kawtal meeden e Almasiihu. Laamdo hokkii min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi ni. ¹⁵ Sabo si goonga, wo min uurdi ndi Almasiihu sakkanta Laamdo. Uurngol ngool yottake hisinteeŋe e halketeeŋe fuu. ¹⁶ To halketeeŋe been, wo min lumngol maayde jaarowol dum'en to maayde, ammaa to hisinteeŋe been, wo min uurngol nguurndam jaarowol dum'en to nguurndam.

Moy foti gollude gollal ngaal? ¹⁷ Min nganaa julortooŋe konngol Laamdo hono no heewŋe ngadata. Ammaa miden kaalda berde laabude yeeso Laamdo. Miden kaalda hono nulaaŋe muudum e ley kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanooŋe amaana keso

¹ Yalla min pudditii man-taade katin naa? Naa miden kaajaa bataakiiji kollooji ko min ngoni, maa yuurudi to moodon hono no wobbe kaajiraa naa? ² Wanaa. Onon jaati ngoni bataaki amin mbinndaaki e berde amin. Odon kolla ko min ngoni, hono bataaki ki yimbe fuu mbaawi anndude e janngude. ³ Ina laabi, wo on bataaki Almasiihu saabe golle amin. Bataaki kiin winndiraaka dawa, wo Ruuhu Laamdo buurdo ki winndiraa. Ki winndaaka dow alluuje kaaye, wo e berde yimbe ki winndaa.

⁴ Miden mbi'a noon sabo miden ngoodi hoolaare mawnde e Laamdo saabe Almasiihu. ⁵ Min ngalaa baawde faa min ngada fay huunde e semmbe amin. Baawde amin wo to Laamdo yuuri. ⁶ Kam wadi min fotube laataade gollanooŋe amaana keso. Amaana oon yowaaki dow jamirooje binndaade, wo dow Ruuhu yowii. Sabo jamirooje binndaade deen wo jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu oon na hokka nguurndam.

⁷ Jamirooje binndaade e alluuje kaaye, jaarooje to maayde deen, ina ngoodunoo darja faa Israa'iilankooŋe kunngii ndaarude yeeso Muusaa saabe annoora gondo e darja oon, fay si taweede darja oon wo nyifoowo. ⁸ Ndelle, golle Ruuhu buri darja oon,

haala fuu walaa! ⁹ Si ko foodata jukkungo duum ina woodunoo darja, wanaa haala ko waddata fonnditaare duum! ¹⁰ Goonga ni, darja arandeejo oon walaa darja si fonndaama e darja gardo joonin mo walaa ko nanndi oon. ¹¹ Si ko nyifata duum waawii jogaade darja, haala fuu walaa ko heddotoo duum burata darja oon sanne.

¹² Ko jikke amin dow amaana keso oon teenj sanne, duum wadi de miden kaalda cuusal yeeso yimbe. ¹³ Min ngadataa hono no Muusaa ni, gattunoodo suddaare e yeeso muudum taa Israa'iilankooŋe keddoo ina ndaara fay darja nyifoowo oon faa timma. ¹⁴ Ammaa miilooji berde maŋŋe ina njoori. Sabo faa hannden nde be njannngata amaana kiiddo oon fu, suddaa ndeen ina heddi e geese maŋŋe. Nde huncaaka tafon, sabo wo ley kawtal Almasiihu tan nde huncetee. ¹⁵ Goonga, faa warde hannden, si Tawreeta Muusaa janggaama fu, suddaa ndeen ina heddi ina suddi berde maŋŋe. ¹⁶ Ammaa si neddo wartii to Joomiraado fu, suddaa ndeen huncete e bernde muudum. ¹⁷ Woodi, Joomiraado kam woni Ruuhu. To Ruuhu Joomiraado woni fuu, doon ndimaaku du woni. ¹⁸ Enen be geese muŋŋen cudditaa been fuu, eden tiima darja Joomiraado hono ley daandorgal, ina yaynana en. Imo waylita en faa nannden e makko

tagaadi, darja makko ina beydana en yahude yeeso. Dum woni golle Joomiraado, laatiido Ruuhu oon.

4

Haala jawdi ley loode

¹ Laamdo hokki min gollal ngaal saabe yurmeende muudum. Ndele, min tampataa. ² Min calake kulle cuudiide cementinooje. Min kiilataa yimbe, min mbaaylitataa konngol Laamdo. Ko min ngadata dey, miden bangina goonga yeeso Laamdo, faa mono fuu annditira e bernde mum fuu wo min goongalaaŋe. ³ De si Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oon suudaama fu, wo halkooŋe tan o suudantee. ⁴ Been le, be ngalaa goondinal, sabo Ibiliisa wumnii hakkilooji maŋŋe taa nji'a annoora Kabaaru Lobbo. Kabaaru oon na holla darja Almasiihu jogiido tagaadi Laamdo. ⁵ Sabo wanaa haala amin min mbaajotoo, ammaa wo haala Iisaa Almasiihu, Joomiraado meeden oon min mbaajotoo. Ko min mbi'ata e dow ko'e amin tan, min maccube moodon saabe makko. ⁶ Sabo Laamdo wi'ii: «annoora yaynu e ley nimre.» Kam yaynini annoora muudum e ley berde amin, faa anndina min darja muudum jaynoowo, gondo e yeeso Almasiihu.

⁷ Anndude darja oon laatanake min jawdi korsundi, ammaa miden njogorii ndi e ley amin hono no ley loode loope, faa anndee baawde mawde de wo to

Laamdo yuuri, wanaa to amin. ⁸Miden billee e huunde fuu, ammaa min pusaay. Miden ngoni e wemmbere wakkati fuu, ammaa min tayaay jikke. ⁹Miden torree, ammaa Laamdo yoppaay min. Miden paddee e leydi, ammaa min kalkaaka. ¹⁰Wakkati fuu, maayde Iisaa ina woni e balli amin, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e ley majji. ¹¹Si goonga, fay si miden mbuuri, miden nesa maayde wakkati fuu saabe Iisaa, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e terde amin maayooje deen. ¹²Ndelle, maayde na golla ley amin, de nguurndam na golla ley moodon.

¹³Ina winndaa: «Mi goondinii, duum wadi de mbaajimi.»* Minen du min goondinirii hono noon, duum wadi de miden mbaajoo. ¹⁴Sabo miden anndi iirtindo Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon iirtindinan min e Iisaa minen du, de wadda min yeeso muudum, minen e moodon fuu. ¹⁵Ko hewti min fuu wo saabe moodon faa moyyere Laamdo yottoo yimbe heewbe. Hono noon yimbe heewbe njettirta Laamdo faa Laamdo beyda teddineede.

Haala teddeengal duumi- ingal

¹⁶Dum wadi de min tampataa. Fay si terde amin deen na kalka, yonkiiji amin diin ina keydintinee nyannde fuu. ¹⁷Sabo torraaji di min

torree diin ina kuyfiti, ina paltoo law. De di cegilanto min teddeengal manngal ngal timmataa, burngal torraaji diin abada. ¹⁸Ndelle min taykataako ko yi'etee, wo ko yi'ataake min taykotoo. Sabo ko yi'etee duum faltoto, ammaa ko yi'ataake duum, heddoto faa abada.

5

Haala suudu wonndu dow kammu

¹Eden anndi si terde meeden laatiide suudu leydi-iru ndu koduden e muudum joonin nduun halkii fu, Laamdo moyyinanii en suudu dow kammu ndu junngo wadaay, heddotoondu faa abada. ²Eden uuma ley adunaaru do, sabo eden keppe naatude e ley suudu meeden dow kammu nduun, bornoroden ndu hono kadungal kesal. ³Goonga ni, si en bornake ndu fu, en laatataako yonkiiji di ngalaa balli. ⁴Sabo ko ngonden ley suudu ndu tafon, eden uuma saabe tiidallaaji. Woodi, wanaa hono eden njidi laataade bortiiŋe, ammaa eden njidi bornaade balli kesi dow kiiddi, faa nguurndam moda ko halkata ley meeden. ⁵Wo Laamdo kam segilanii en dum, hokki en Ruuhu muudum laatoo maande laabinanoore en moyyereji garooji.

⁶Ndelle, eden njogii berde pukkiide wakkati fuu. Eden anndi sini eden keddii e balli gondi ley adunaaru diin,

* 4:13 Jabuura 116.10.

eden mboddi to Joomiraado tafon. ⁷ Sabo wo e goondinal mbuurdeten, wanaa e ko njiireten gite. ⁸ Ndelle eden njogii berde pukkiide, de ko burani en ni, eggen e balli di faa njoododen to Joomiraado. ⁹ Ammaa ko burden filaade fu, wo wadude ko welata mo, heddaade ley banndu ndu naa wurtaade e mayru fuu gootum. ¹⁰ Sabo ina tilsi en fuu ndaroden yeeso Almasiihu faa careden, faa mono fuu he6a mbarjaari golleeji muudum gadooji e banndu ndu, nde wo ko woodi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yim6e e Laamdo

¹¹ Ndelle, ko min anndi no Joomiraado huldetee duum, min piloto he6ude hakkillooji yim6e. Laamdo ina anndi min. Mido hoolii on onon du, on annditii min e ley miilooji berde moodon. ¹² Min kaalantaa on kabaaru amin lobbo katin. Ammaa miden piloo hokkude on daliili no mantorodon min, faa ke6on ko njaabodon mantortoo6e ko yi'etee tan, wanaa ko woni ley bernde. ¹³ Si min njogoraama hono min haanjaabe, wo dum saabe Laamdo. Si min njogoraama min jom'en hakkillo du, wo dum saabe moodon. ¹⁴ Njinngu Almasiihu na dawrana min, sabo min tannyorii, gooto maayanii yim6e fuu, ndelle yim6e fuu laatii maay6e. ¹⁵ O maayanii yim6e fuu, faa wuur6e been cela wuurande ko'e mu66en, ammaa mbuurana

maayando dum'en de iirtanii dum'en oon.

¹⁶ Ndelle, gilla joonin, walaa fuu mo min ndaar-data hono no bi66e-Aadama ndaarata wo66e. Fay si miden ndaardunoo Almasiihu hono no bi66e-Aadama ndaarata dum, min celii ndaardude dum noon. ¹⁷ Neddo fuu kawtudo e Almasiihu, tagitaama tagu keso. Ko hiiddi duum faltake. Ndaar, fuu heydintinaama! ¹⁸ Dum fuu to Laamdo yuuri. Kam nuli Almasiihu faa rewrintina en e muudum, de halfini min golle rewrintinde yim6e e muudum. ¹⁹ Dum woni, Laamdo wonnoo e ley Almasiihu faa rewrintina yim6e adunaaru e muudum. O hiisaaki hakkeeki mu66en katin. O halfini min du kabaaru rewrintingol ngool.

²⁰ Woodi ndelle, min daraniibe Almasiihu, ina nanndi hono Laamdo ina haalda kunndude amin faa nodda yim6e to muudum. Miden nyaagoo on e innde Almasiihu: ngartee to Laamdo! ²¹ Almasiihu wadaay hakke abada. Ammaa Laamdo yowi hakkeeki meeden fuu dow makko, faa kawtal meeden e Almasiihu wada en fonnditiibe yeeso Laamdo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamdo

¹ Minen, saabe min golli-doo6e e Laamdo, miden nyaagoo on taa accon moyyere Laamdo nde ke6don ndeen laatanoo on 6olum. ² Sabo o wi'ii:

«Wakkati lobbo kettindani-
maami,
nyalaande kisindam
mballumaami.»*

Ndaar, joonin jaati woni
wakkati lobbo oon, joonin
woni nyalaande kisindam.

³Min ngadataa fay huunde ko
fergata yim6e, faa taa feloore
tawee e golle amin. ⁴Ammaa
e huunde fuu, miden kolla
min gollanoo6e Laamdo
goongalaa6e, ley tinnitaare
mawnde, ley torraaji, ley
sayya, ley billaare, ⁵ley piide,
ley kasu, ley muurtere, ley
tampiri, ley rafi doyngol,
ley rafo. ⁶Miden kolla

min golloo6e goongalaa6e
ley laa6al amin, ley anndal
amin, ley munyal amin,
ley moyyuki amin. Miden
ngoodi Ruuhu Ceniido, miden
ngoodi njingu ngu waldaa
e naafikaaku. ⁷Miden

kaala goonga, miden ngoodi
baawde Laamdo. Juude
amin nane e nyaame fuu na
tiigii ka6itirde fonnditaare.

⁸Miden kolla min gollanoo6e
Laamdo ley teddeengal e ley
koyeendam, ley ko yim6e
mbuykata min e ko njettata
min, ley ko min ndaardetee
hono majjinoo6e tawee min
goongalaa6e. ⁹Miden kolla

dum ley ko min ndaardetee
min anndaaka tawee min an-
ndaabe, ley ko min ndaarde-
tee min maayoo6e, de inani
min, miden mbuuri. Miden
ndaardee min jukkaabe
tawee min mbaraaka.

¹⁰Miden ndaardee min
suniibe tawee min seyiibe

wakkati fuu. Miden
ndaardee min talkaa6e
tawee miden ngada heew6e
joomiraa6e jawdi. Miden
ndaardee min ngalaa fay
huunde tawee miden njogii
huunde fuu.

¹¹Korintunkoo6e, min
kaaldanii on laa6al reedu,
min njaajinanii on berde
amin. ¹²Minen, min
paadinanaay on berde
amin, ammaa onon kaa
on paadinanii min berde
moodon. ¹³Mido haalda e
moodon hono wo on bikkoy
am: ngadane min no min
ngadirani on - njaajinane
min berde moodon!

*No neddo laatorii suudu
Laamdo buurdo*

¹⁴Taa ka6bunduron e 6e
ngoondinaay. Yalla ko fon-
nditii na waawi hawritinde e
ko oonyii naa? Yalla annoora
na waawi hawritinde e
nimre naa? ¹⁵Yalla Almasi-
ihu na waawi hawritinde e
Ibiliisa naa? Yalla goondindo
na waawi hawritinde e mo
goondinaay naa? ¹⁶Yalla
amaana ina woodi hakkunde
suudu Laamdo e tooruuji
naa? Paamee, enen ngoni
suudu Laamdo buurdo oon.
Sabo Laamdo wi'i:

«Mi hodidan e ma66e,
mi yaada e ma66e,
mi laato Laamdo ma66e,
kam6e du, 6e laato
yim6e am.»†

¹⁷Dum wadi de Joomiraado
wi'i:

«Yuwee hakkunde ma66e!
Ceedee e ma66e!
Taa meeme ko tuuni!
Ndeen, mi jab6oto on.»‡

* **6:2** Esaaya 49.8. † **6:16** Lewinkoo6e 26.11-12, Esekiyel 37.27. ‡ **6:17** Esaaya 52.11.

18 Mi laatanto on baaba, onon du, on laatanto kam 6i66e wor6e e rew6e. Noon Joomiraado jom baawde fuu wi'i.»§

7

1 Ndelle sakiraa6e horsu6e, saabe en ngadanaama amaanaaji diin fu, laabinen ko'e meeden e ko tuuninta balli men e yonkiiji men fuu. Tabintinen senaare men e ley kulol Laamdo.

Haala mettorgal e seyo

2 Omtanee min 6erde moodon! Min toonyaaki fay gooto, min mbonnanaay fay gooto, min nyaamaay jawdi fay gooto. 3 Mi haaldaay dum faa laatanoo on jukkungo. Sabo mi haaliino gilla naanen: 6erde amin na korsini on sanne, faa maayden naa mbuurden. 4 Mido hoolii on faa woodi. Mido mantoroo on sanne. Bernde am sellinaama faa heewi, mido heewi seyo du e ley torraaji amin fuu.

5 Si goonga, fay nde min njottinoo leydi Makedoniya ndeen, min powtinaaki fey. Torraaji tan min nji'i. Miden ngondi e luural yaasiyal, e kulol ley 6erde. 6 Ammaa Laamdo cellinoowo 6erde suni6e oon, sellinirii 6erde amin e garol Tiitu. 7 Wanaa garol makko tan sellini 6erde amin. Ko cellindon 6ernde makko duum sellinii hakkilooji amin. O haalanii min no njidirdon yi'ude kam sanne, e no cunoridon ko wadunoo, e no tinnoridon e jinngande kam. Dum fuu 6eydii seyo

am. 8 Si bataaki am kiin mettiino on, mi mimsitataa ko mbinndumi ki. Goonga ni, mido mimsitinnoo, sabo mi yi'ii bataaki kiin mettiino on, fay si wo haddi wakkati seeda tan. 9 Joonin kaa mido seyii, de wanaa saabe ko mettadon duum, ammaa ko mettadon de tuubudon. Sabo mettorgal ngal maatudon ngaal, iri maggal hawri e muuyde Laamdo. Hono noon, walaa ko min mbonnannoo on. 10 Sabo mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ina wada faa neddo tuuba, de hisa, mimsugol du fuu walaa e majjum. Ammaa mettorgal adunaaru, wo maayde wadata. 11 Ndaaree mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ngaal, ko wadi e moodon: ngal wadii faa ciinudon, faa du pilidon laamnude ko'e moodon. Ngal wadii faa mettadon e ko boni, faa du kuludon. Ngal waddanii on yeeweede kam, ngal waddanii on tinnaare. Ngal wallii on jukkaade ko boni. E huunde fuu on kollii odon laabi e kabaaru oon. 12 Ndelle si mi winndanii on fu, dum wanaa saabe toonyiido, wanaa saabe toonyaado du. Ammaa wo faa 6anginanedon ciinal ngal njoganidon min yeeso Laamdo. 13 Berde amin mbaaltorake saabe majjum.

Woodi, e dow waaltagol 6erde amin du min ke6ii seyo. Goonga ni, Tiitu seynii min sanne, sabo seyniraama ko mbaaltindon 6ernde muudum. 14 Si mi mantorake

on seeda yeeso makko du, on cementaay kam. Ammaa no min kaaldirani on goonga e huunde fuu ni, hono noon ko min mantorii on yeeso Tiitu duum du laatorii goonga. ¹⁵ Njinngu bernde makko ina beydoo nde o miilotoo no dowtoranidon haala makko on fuu, e no njabboridon mo kulol e diwngol. ¹⁶ Mido seyii ko mbaawumi hoolaade on ley huunde fuu.

8

Haala wallugol seniibe won6e Urusaliima

¹ Sakiraabe, miden njidi anndinde on moyyere nde Laamdo hokki kawrite goondin6e Iisaa gonde leydi Makedoniya deen. ² Be ndaartindoraama torraaji cattudi, ammaa no seyo ma66e heewri noon wad-danii 6e hokkitirde ko heewi, fay si i6e ngoni e talkaaku cattungu. ³ Mido seedanoo 6e: 6e kokkitirii ko 6e mbaawi fuu, fay ko buri baawde ma66e. Yardaamuye 6e kokkiri. ⁴ Be eeli min sanne 6e ke6a laawol 6e kawta e wo66e faa 6e mballa seniibe won6e Urusaliima. ⁵ Be ngadii ko buri miilo amin. Sabo 6e artii, 6e kokki ko'e ma66e Joomiraado, de 6e kokkiri min ko'e ma66e minen du saabe muuyde Laamdo. ⁶ Dum wadi de min njaarii Tiitu walla on njottinon dokkal ngaal no puddirnodon ngal ni. ⁷ On joomiraabe jawdi e huunde fuu - goondinal e waaju e

annadal, odon njogii tinnaare dow huunde fuu, odon korsini min du. Tinnodon faa ngadon kabaaru moyyere ndeen faa wooda du.

⁸ Ko mbiimi duum wanaa yamiroore. Ammaa, mido haalana on tinnaare wo66e faa hokka on laawol hollude njinngu moodon ina selli.

⁹ Sabo odon anndi moyyere Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu: kam jom jawdi oon, wadii hoore muudum talkaajo saabe moodon faa laatorodon joomiraabe jawdi talkaaku muudum nguun.

¹⁰ Mido haalana on ko woni miilo am, woodi wo ko nafata on du. Gilla rawanin onon artii filaade wallude seniibe 6een, onon artii fuddude ballal ngaal du. ¹¹ Joonin

kaa, ki66inee dum. No anniyiridon fiyude dabare oon ni, anniyorodon noon yottinde dum du. Kokkiron haddi baawde moodon.

¹² Sabo si neddo anniyake wadude moyyere fu, dokkal ngaal ina weli Laamdo fodde baawde kokkoowo oon. Laamdo yamataa neddo ko

walaa. ¹³ Mi wi'aay naaton e billaare faa billiton wo66e 6een, de yim6e fuu laatoo fotu6e ni. ¹⁴ No tawradon

joonin e keewal moodon ni, odon mbaawi wallude won6e ley baasal mu66en. Caggal joonin, si tawii onon odon ngoni ley baasal fu, kambe e keewal ma66e, i6e mbaawi wallude on. Hono noon yim6e potirta, ¹⁵ no winndiraa ni:

«Kawrundurdo ko heewi oon faltaaki ko haajaa,

kawrundurdo ko famdi oon du nyakiraaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadi-raaŋe muudum

¹⁶ Jettooje ngoodanii Laamdo gattudo e bernde Tiitu tinnaare wallude on hono nde min njoganii on ndeen. ¹⁷ Wanaa saabe min nyaagake dum tan wadi de jabi yahude to moodon. Wo tinnaare muudum wadi de anniyii yahude to moodon. ¹⁸ Miden nulda mo, kanko e sakiike meeden jetteteedo e kawrite goondinbe fuu saabe waajagol muudum Kabaaru Lobbo oon. ¹⁹ Wanaa dum tan, kawrite goondinbe deen cubii mo o yaada e amin, faa min njaara dokkal ngaal Urusaliima. Miden ndaranoo moyyere ndeen faa dum teddina Joomiraado, dum holla anniya amin lobbo du. ²⁰ Miden ngada ko min mbaawi fuu taa min keŋa feloore e jawdi keewndi ndi min ndaranii ndiin. ²¹ Sabo miden piloo wadude ko woodi, de wanaa yeeso Joomiraado tan, ammaa yeeso yimbe du.

²² Miden nula sakiike meeden goddo yaada e maŋbe mo min taykitii tinnaare muudum wakkatiji keewdi e kulle keewde. Joonin o ŋuri tinnaade sanne e wallude saabe hoolaare mawnde nde o joganii on ndeen. ²³ Tiitu du wo kawtudo e am, gollidoowo am saabe moodon. Sakiraaŋe meeden yaadiraaŋe makko been wo nulaaŋe kawrite goondinbe deen, Almasihu na teddiniree saabe

maŋbe. ²⁴ Woodi ndelle, kollee 6e njinngu moodon. Hono nii laaŋinirton kawrite goondinbe fuu miden njogii daliili mantoraade on.

9

No Laamdo yidiri kokkiroowo seyo

¹ Walaa ko mi winndana on dow wallugol seniiŋe wonŋe Urusaliima been. ² Sabo mido anndi on muuyii wallude 6e sanne. Mi mantorake on dum yeeso Makedoniyankooŋe, mbiimi 6e onon yimbe Akaya, on cegilake wallude gilla rawanin. Tinnaare moodon dow mballa oon umminii anniya ko ŋuri heewude e maŋbe du. ³ De mido nela to moodon sakiraaŋe been taa ko min mantorii on duum laatoŋ 6olum, ammaa tawee odon cegilii hono no mbiirumi ni. ⁴ Si wanaa noon fu, si yimbe Makedoniya ngardii e amin to moodon de tawi on cegilanaaki wallude, min cemtan ko min koolii on, onon du on cemtan. ⁵ Dum le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi njaaroo sakiraaŋe been artoo kam to moodon, ndaranoo ballal ngal aadidon wadude ngaal. Ndeen si mi warii fu, mi tawan ingal hawriti, ngal laatii ballal yardaamuye bernde, tawee wanaa doole. ⁶ Inan ko njidumi paamon: aawudo seeda, seeda tayata. Aawudo ko heewi, ko heewi tayata. ⁷ Mono fuu hokka ko anniyii e bernde muudum, tawa wanaa e mettorgal, wanaa e doole. Sabo Laamdo ina yidi kokkiroowo seyo.

⁸ Laamdo ina waawi heb-
binande on siyiiji moyyere
fuu. Hono noon ke6iron ko
heyata on wakkati fuu e ley
huunde fuu, faa keddorodon
ko heewi saabe gollal lobbal
fuu. ⁹ Wo hono noon winndi-
raa:

«Imo saaka moyyere makko e
ley talka'en,
gollal makko moyyungal
duumoto faa abada.»*

¹⁰ Laamdo ina hokka aa-
woowo aawdi, ina hokka
yim6e nyaamdu faa neemina
dum'en du. Hono noon o
hokkiran on aawdi keyoori
on onon du. O funnan
ndi faa duuda. Ndeen
moyyere moodon riman faa
heewa. ¹¹ Noon du ke6al mon
beydorto e huunde fuu, faa
mbaawon hokkirde yardaa-
muye wakkati fuu. Ndeen
heew6e njettan Laamdo
saabe ballal mon ngal min
njaaranta 6e. ¹² Sabo ballal
ngaal, wanaa ngal humtan
haaju seniibe been tan, am-
maa ingal waddana heew6e
yettude Laamdo du. ¹³ Si 6e
ndaarii ballal moodon ngaal,
6e teddinan Laamdo saabe
dowtaare moodon holloore
seedaaku mon Kabaaru
Lobbo haala Almasiihu. Be
teddinan mo du saabe ko
peccirdon barkeeji mon e
yardaamuye faa kokkon
6e, kam6e e yim6e fuu.
¹⁴ Be kolliran korsa ma66e
to moodon e du'aawuuji
di 6e ndu'antoo on saabe
moyyere mawnde nde
Laamdo wadani on ndeen.
¹⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo
saabe dokkal muudum ngal
waawaa sifeede!

10

*No Pool jaaborii felube
dum*

¹ Miin Pool, bi'eteedo
wo lokkaajo si mido woni
hakkunde moodon de wo
cuusudo si na woddii on oon,
mido waajoroo on heese e
moyyuki Almasiihu, ² mido
nyaagoo on: taa ngadee
faa mi suusa hollude on
sembe nde ngarumi to
moodon. Sabo mido hedii
faa mi holla wob6e sembe
am, wi'oo6e miden ngol-
lana muuyde tomottaaku
6een. ³ Goonga, min bi66e-
Aadama tan, ammaa no min
kabirtee ni wanaa no bi66e-
Aadama kabirtee. ⁴ Sabo
kabitirde de min kabirtee
deen nganaa de bii-Aadama.
Baawde majje wo to Laamdo
yuuri faa de kalka nokku-
uje cemmbidinde. Wo nii
min kalkirta miilooji bondi,
⁵ miden ke6a jaalorgal dow
mawnitaare fuu hadoore
yim6e annude Laamdo.
Woodi du, miden nannga
miilooji mu66en fuu, miden
njaara di faa di dowtanoo
Almasiihu. ⁶ Si dowtaare
moodon hi66ii fu, miden
cegilanii jukkaade neddo fuu
mo dowtaaki.

⁷ Ndaaree kulle deen no
ngorri ni - si goddo moodon
hiisake hoorem wo neddo
Almasiihu fu, inan ko haani
miccitaade: no Almasiihu
jeyri dum fu, noon du o jeyri
min, minen du. ⁸ Fay si
mantoriimi baawde am faa
faltii seeda, dum semtintaa
kam. Joomiraado meeden
Iisaa hokkii min baawde

* 9:9 Jabuura 112.9.

de faa min cemmbindina goondinal mon, wanaa faa min kalka ngal. ⁹ Mi yidaa miilodon hono mido filoo hul6inde on e batakijji am. ¹⁰ Sabo ina wi'ee batakijji am diin ina nyaadi, ina njogii sembe, ammaa si mido woni hakkunde moodon, mido lokiidi, haala am ina yawonii. ¹¹ Neddo fuu bi'owo hono noon, faama ko min mbinndata si miden mboddi on fu, duum min ngollata si miden ngondi e moodon du. ¹² Min cuusaa fonndude ko'e amin e jinnganoobe ko'e mu6ben been. Min nanndaa e ma6be du. Kam6e, i6e ponnda ko'e ma6be e ponndirgal ma6be. Ko 6e nanndinta ko'e ma6be e ma6be tan duum, ina holla 6e ngalaa hakkillo.

¹³ Minen kaa, min mantataako faa faltoo keerol. Miden kaada keerol gollal ngal Laamdo halfini min ngaal, de onon du ley maggal ngondon. ¹⁴ Ko min njottooto to moodon duum, min paltataako keerol golle amin. Sabo si goonga, wo minen artii waddude to moodon Kabaaru Almasiihu Lobbo oon. ¹⁵ Min mantortaako golle wo6be de ngalanaa min. Ammaa ko goondinal moodon beydotoo duum, miden njikka golle amin beydorto noon hakkunde moodon faa heewa, tawee min paltaaki ko Laamdo halfini min. ¹⁶ Nii wadata de min ke6a no min mbaajoroo Kabaaru Lobbo e nokku-uje gonde caggal moodon,

min kaajaaka mantoraade golleeji di wo6be ngadi ley gese mu6ben. ¹⁷ Ina winndaa: «Mantotoodo fuu, mantoroo ko Joomiraado golli.»* ¹⁸ Sabo wanaa jinnganoowo hoore muudum woni jabaado, ammaa jabaado woni mo Joomiraado jinngani.

11

No Pool feliri nulaabe fewreebe

¹ Joonin kaa mido yidi munyanon kam faa mi haalda e moodon puuyndam seeda. Si goonga, munyane kam. ² Mido joganii on kiram yuurudam to Laamdo, sabo mi ha6bii dewgal moodon e gorko gooto, dum woni Almasiihu. Mido yidi jaarude on to makko hono surbaajo laa6udo. ³ Ammaa mido hula taa hakkillooji moodon mbonnee, nanndon e Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili oon, de celon jokkude Almasiihu e laa6al e bernde wootere. ⁴ Mido hula dum, sabo si goddo warii, waajake on Iisaa goddo mo waldaa e mo min mbaajii on oon, odon nja6ana dum law. Si on ke6ii ruuhu goddo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo kebunodon e amin oon, odon nja6ana dum du. ⁵ De mido miiloo nulaabe moodon haliibe been, walaa fuu ko burdi kam. ⁶ Ina waawi tawa mi wanaa baawdo haala, ammaa mi wanaa baasudo annal. Wakkati fuu min

* 10:17 Yeremiya 9.23.

kollii on dum faa laabi e ley huunde fuu.

⁷ Mi haalanii on Kabaaru Laamdo Lobbo 6olum. Mi leeyinii hoore am saabe teddinde on. Yalla mi woofii e ley majjum naa? ⁸ Mi jabii ko mbuurdammi e kawrite goondinbe godde. Mi teetirii de ni, faa mi gollana on. ⁹ Nde ngonnoomi to moodon tawi mido woodi haaju ndeen, mi yowaaki e dow fay gooto moodon. Sabo sakiraabe yuurube Makedoniya been ngaddanii kam ko nyakanoo kam duum. Mi jogake hoore am taa mi laatanoo on donngal. Noon worri faa hannden du. ¹⁰ Wo goonga Almasiihu gondo e am oon kaalanammi on: ley leydi Akaya fuu fay gooto waawaa hadude kam mantoraade ko mi laatanaaki on donngal duum. ¹¹ Yalla mido haalira noon sabo mi yidaa on naa? Laamdo ina anndi mido yidi on!

¹² Ko ngadammi duum, mi heddoto e wadude dum, faa mi hada mantortoobe wo nulaabe been laawol wi'ude i6e ngollira hono amin. ¹³ Been wo nulaabe fewree6e, wo golloobe jambotoobe, i6e nanndina ko'e ma66e hono wo 6e nulaabe Almasiihu. ¹⁴ Dum haaynaaki, sabo fay Seydaani ina nanndina hoore mum hono wo maleyka jom annoora. ¹⁵ Ndelle haaynaaki du si gollanoobe Seydaani ina nanndina ko'e mu66en hono wo gollanoobe fonnditaare. Ammaa jukkungo ma66e fotan e golle ma66e.

Haala torraaji kewtiidi Pool

¹⁶ Mido wi'a on katin: taa fay gooto moodon nannigira kam puuydo. Ammaa fay si odon tiigorii kam puuydo du, nja6on kam faa miin du mi mantoo seeda. ¹⁷ Ko mantortoomi duum, wanaa hono Joomiraado muuyi mi haalira noon. Idum nanndi hono puuyndam ni, de na yaada e tannyoral mido woodi goonga. ¹⁸ Heewe6e ina mantaroo kulle adunaaru. Woodi, miin du, mido waawi mantoraade noon. ¹⁹ Odon tiigorii ko'e mon wo on jom'en hakkillo. Hasii hakkillo mon saabii de munyandon fuuy6e been hono i6e mbeli on! ²⁰ Goonga, odon munyana nulaabe fewree6e been maccindina on, nyaama jawdi moodon, njana on, pamdina on, peenya on. ²¹ Mido semta wi'ude on minen kaa min ngalaa semmbe wadude hono noon.

Tawi le, si goddo suusii mantoraade huunde fu, miin du mido suusi mantoraade dum. De dum wo puuyndam kaaldammi ni. ²² Si 6e Alhuudiyankoo6e, miin du mi Alhuudiyanke. Si 6e Israa'iilankoo6e, miin du mi Israa'iilanke. Si 6e yuwdi Ibrahiima, miin du mi yuwdi Ibrahiima. ²³ Si 6e gollanoobe Almasiihu, miin 6uri 6e fuu laataade dum - ina haani mi haaldira rafi semteende, hono wo mi kaanjaado ni! Miin 6uri 6e golleeji keewdi, 6uri 6e ommbeede ley kasu, 6uri 6e fiyeede. Wakkati fuu, mido nesa maayde. ²⁴ Kile

joy Alhuudiyankoo6e ina piya kam, kilol fuu dorri capande tati e jeenay. ²⁵ Kile tati Romankoo6e ina piya kam cabbi. Mi faddaama kaaye nde wootere. Kile tati laanaaji njoolodii e am ley maayo manngo. Wakkati gomma mi royii jemma e nyalooma ley maayo. ²⁶ Mido woni e laawol wakkati fuu. Mido farritoo e gooruuji e yanoobe, mido farritoo e lenyol am e lenyi goddi, mido farritoo e ley galluuje e ley ladde, mido farritoo ley maayo e ley sakiraa6e fewree6e. ²⁷ Mi gollii sanne, faa mi tampii. Jemmaaji keewdi mi daanataako. Wakkatiiji keewdi mido yolbi, mido domdi, mido suumoo, mido jaangee, mido holi. ²⁸ Mi limtataa ko heddiiduum si wanaa huunde wootere: nyannde fuu kabaaru kawrite goondin6e fuu ina teddi e am, ina ka66i kam hoore. ²⁹ Si goddo lokkidii fu, miin du mido maata lokkaaku muudum. Si goddo fergake du, ina naawa yonki am.

³⁰ Si ina tilsi mi mantoo fu, wo ko hollata lokkaaku am mantortoomi. ³¹ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Iisaa Joomiraado meeden faa abada. Kam anndi mi fenaay. ³² Nde ngonnoomi Damas ndeen, kaananke bi'eteedo Aretas ina joginoo goforneer gomma. Goforneer oon joyyini yim6e faa kayba ngalluure ndeen faa nannga kam. ³³ Ammaa tummbaami e ley hanndeere, mburtiniraami

feneetere kokuwol piilingol ngalluure ndeen, de njip-pinaami yaasin mayre. Noon kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko 6angani Pool ley holleede

¹ Ina tilsi mi mantoo fay si nafataa faa'e. Dum e taweede fuu, mi haalan ko 6angani kam, e ko Joomiraado holli kam duum. ² Ina foti duubi sappo e nay, gorko gooto mo anndumi, kawtudo e Almasiihu, yeentii faa dow kammu tata6u. Mi anndaa yalla 6anndu makko du yeentinaama naa yeentinaaka. Laamdo ni anndi. ³ Mido anndi gorko oon nannaama aljanna. Jonkaa yalla imo heddorii 6anndu makko nduun naa o heddoraaki ndu? Mi anndaa, Laamdo ni anndi. ⁴ To aljanna toon o nani haala 6urka hakkillo, ka 6ii-Aadama fotaa haaltude. ⁵ Kanko mantortoomi, mi mantortaako hoore am si wanaa ko hollata lokkaaku am. ⁶ Fay si mi muuyiino mantaade, mi wanaa puuydo, sabo goonga kaalammi. Ammaa mi wadataa noon, taa yim6e miiloo mido 6uri ko nji'i e am naa ko naniri kam. ⁷ Ko kol-laami duum ina 6uri hakkillo. De taa mi mana hoore am e majjum, ko nanndi hono gi'al wattaama ley terde am. Dum laatanake kam nelaado Seydaani, ina fiya kam faa taa mi mawnitoo. ⁸ Kile tati mido njaaroo Joomiraado ittana kam dum, ⁹ ammaa o wi'i kam: «Hinney am oon heyii

ma, sabo baawde am wo ley lokkaaku ki66irta.» Ndelle na weli kam mantoraade lokkaaku am, faa baawde Almasiihu deen ngonda e am. ¹⁰ Dum wadi de mido seyoro lookkaaku e jennooje e sayyaaji e torraaji e billaare fuu saabe Almasiihu. Sabo nde lokkidimmi fuu, wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkoo6e kabhiri Pool hoore

¹¹ Jonle, mi laatake hono puuydo, ko mantoriimi noon, de wo onon ndunyi kam haaldude hono ni. Odon kaannoo jinnngande kam, sabo fay si mi wanaa fay huunde du, nulaabe moodon haliibe been burdaay kam fay seeda. ¹² Nde ngonnoomi to moodon ndeen, mi gollii maandeeji kaayniidi e kaay-eefiiji e golleeji di baawde. Mi gollirii dum haddi munyal fuu. Woodi, maandeeji diin fuu na kolla mi nulaado. ¹³ Dume ngadanmi kawrite goondinbe Iisaa godde deen ko mi wadanaay on, si wanaa ko mi yowaaki dow moodon duum? Njaafanee kam gacce deen!

¹⁴ Joonin, mi segilake faa mi wara to moodon nde tataberde. Ndeen du mi yowataako e moodon, sabo wanaa jawdi moodon pilotoomi, wo onon e ko'e moodon pilotoomi. Sabo wanaa bi66e kaani filanaade saaraabe mu66en jawdi, wo saaraabe kaani filanaade bi66e mu66en jawdi. ¹⁵ Miin le, mi seyorto hokkude on ko njogiimi fuu, fay si wo hoore am du, faa mi walla

on. Si mi beydii yidude on fu, yalla on buytoto yidude kam naa? ¹⁶ Ndelle na laabani en, mi yowaakino dow moodon. Kaa e noon fu, hasii goddo wi'an mi jom yoyre, mi hebirii on hiila. ¹⁷ Yalla fay gooto hakkunde nelaa6e am 6e nelumi been nyaamii jawdi moodon naa? ¹⁸ Mi nyaagake Tiitu yaha to moodon, de nelidinmi dum e sakiike meeden goddo du. Yalla Tiitu nyaamii jawdi moodon naa? Miin e Tiitu, miden kawti miilo wooto e laawol gootol.

¹⁹ Yalla odon miiloo ko 6ooyi wo min laabinoo6e ko'e amin yeeso moodon naa? Wanaa noon. Wo yeeso Laamdo ley kawtal amin e Almasiihu min kaaldata. Sakiraa6e horsu6e, ko min ngadata fu, wo faa semmbindina on. ²⁰ Si mi warii to moodon fu, mido hula taa mi tawra on no mi muuyraay, onon du tawron kam no on muuyraay. Mido hula taa mi tawda on e kalala e kiram mbondam e tikkere e yidde hoorem tan e nyinjundural e nyoore e mawninkinaare e muurtere. ²¹ Si mi wartii to moodon fu, mido hula taa Laamdo leeyina kam hakkunde moodon, mi mettee saabe heew6e luttunoo6e 6e tuubaay e golleeji mu66en tuundi e fijirde mu66en e rafi semto mu66en.

13

Baynundural

¹ Mido wara to moodon joonin nde tataberde. Si mi warii fu, sey «haala fuu daroo dow seedaaku yim6e

dido naa tato»* hono no winndiraa ni. ² Mi haalaniino luttunooŋe nde ngonnoomi to moodon didaŋerde ndeen, joonin du ko mi walaa to moodon duum, inan ko kollanmi 6e katin kambe e heddiibe been fuu: si mi wartii fu, mi yurmataako fay gooto. ³ Noon kolliranmi on baawde de pilidon, sabo odon njidi hebude tannyoral yalla Almasiihu kam haalirta hunduko am. Almasiihu lokkidaay ley moodon, ammaa ina golla hakkunde moodon e semmbe. ⁴ Goonga du, o tontiraama e leggal palaangal e ley lokkaaku makko, ammaa imo wuuri baawde Laamdo. E ley kawtal amin e makko, minen du min lokkaabe, ammaa min kollan on, miden mbuurda e makko e dow baawde Laamdo.

⁵ Wo onon e ko'e moodon njeyi taykaade ko'e mon faa ndaaron yalla odon ngondi e goondinal. Onon njeyi ndaartindaade ko'e mon. Si on tawaay Iisaa Almasiihu ina woni e moodon fu, on potaay ley ko ndaartindidon duum. ⁶ Ammaa mido hoolii on paaman min potii, minen kaa. ⁷ Miden njaaroo Laamdo taa ngadon fay huunde ko boni, de wanaa faa holla miden ngoni e goonga, ammaa faa ngollon ko moyyi, fay si miden ndaardee hono min potaay.

⁸ Sabo min ngalaa baawde faa min kada goonga, ammaa faa min ndaranoo dum. ⁹ Fay si min lokkidi de tawi onon kaa odon njogii

semmbe, miden ceyii e majjum. Wo duum min nyaagotoo Laamdo du, faa laaton hibbuŋe. ¹⁰ Saabe dum, mido winndana on dum gilla mi waraay tafon, faa si mi warii to moodon fu, taa mi bonnana on e ley baawde de Joomiraado hokki kam deen. Laamdo hokkii kam baawde deen faa semmbindina on, wanaa faa bonnana on.

¹¹ Woodi, ko cakitoomi wi'ude sakiraabe, ceyodon. Kegintinee nguurdam mon faa wooda, njaabe waajeede, njogee miilo wooto, mbuuree e jam. Ndeen, Laamdo jom njingu e jam wondan e moodon. ¹² Njowtunduron jowtaali ceniidi. Seniiŋe fuu ina njowta on.

¹³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e njingu Laamdo e kawtal Ruuhu Ceniido ngona e moodon, on fuu.

* 13:1 Fillitagol Tawreeta 19.15.

Bataaki Pool yaade to Galaatiyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool nulaado. Wanaa yim6e nuli kam, baawde neddo fuu nulaay kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli kam, kam e Laamdo Baaba meeden ummintindo mo e maayde oon. ² Miin e sakiraa6e wondube e am been fuu, miden mbinnda bataaki ki yaade to moodon, onon kawrite goondin6e Iisaa gonde leydi Galaatiya deen. ³ Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁴ Almasiihu hokkitirii hoore muudum saabe hakkeji men, faa danna en e jamaanu bondo o. Nii o wadiri muuyde Laamdo Baaba meeden. ⁵ Wo teddeengal woodan Laamdo faa abada abadin! Aamiina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

⁶ Ina haayni kam sanne! Booyaay faa'e de on pudfii yoppude Laamdo, noddirdo on e moyyere Almasiihu oon, de njokkudon kabaaru goddo. ⁷ Paamon: kabaaru lobbo goddo fuu walaa, de wob6e ina mbemba on, ina njidi waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. ⁸ De si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oon, fay si wo minen, naa maleyka yuurudo dow kammu, wo kuddi wonu e joomum.

⁹ Min kaalaniino on dum, joonin du mido haaltana on: si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo kebdon oon, wo kuddi wonu e muudum.

¹⁰ Dum le, yardaamuye yim6e pilotoomi naa yardaamuye Laamdo? Yalla ko welata yim6e pilotoomi naa? Si faa joonin wo mi pilotonoodo ko welata yim6e, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaado

¹¹ Sakiraa6e, mido yidi paamon: Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon, wanaa e neddo yuuri. ¹² Sabo neddo fuu hokkaay kam dum, jannginaay kam dum, wo Iisaa Almasiihu 6anginani kam dum. ¹³ On nanii no ngorrunoomi arande e ley diina Alhuudiyankoo6e. Mi torririi kawrital goondin6e Iisaa ngaal no mbaawrumi fuu, mi siinii halkude ngal. ¹⁴ Mido burnoo heew6e e waaldee6e am jokkub6e diina Alhuudiyankoo6e, sabo mido jinnganannoo al'aadaaji maamiraabe amin faa faltii. ¹⁵ Ammaa Laamdo subake kam gilla mi rimaaka, noddi kam saabe moyyere muudum nde muuynoo ndeen. ¹⁶ O 6anginani kam Biiiko faa mi waajoo kabaaru muudum ley lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e. Wakkati oon, mi yamaay fay gooto tindina kam. ¹⁷ Mi yahaay Urusaliima to artiibe kam laataade nulaabe been, ammaa wakkati oon wo leydi Arabiya njahumi, de

ngartumi Damas. ¹⁸ Duu6i tati caggal duum, njahumi Urusaliima faa mi anndundura e Piyeer. Ngondumi e muudum balde sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'aay nulaado goddo fuu, si wanaa Yaakuuba minyoo Iisaa Joomiraado oon. ²⁰ Ko mbinndanammi on duum do wo goonga, Laamdo na seedii mi fenaay. ²¹ Caggal duum, njahumi leydi Siiriya e leydi Silisi. ²² Wakkati oon, tawi kawrite ka66iide e Almasiihu gonde leydi Yahuudiya deen njiiraay kam gite mu6ben abada. ²³ Be nananno tan ina wi'ee: «Neddo torrannoodo en arande oon, ina waajoo joonin diina ka siinunoo nyifude kaan.» ²⁴ Ndeen 6e teddini Laamdo saabe am.

2

No nulaabe njabirani Pool

¹ Duu6i sappo e nay caggal duum, njecciimi katin Urusaliima, miin e Barnabas. Tiitu du ina wondi e amin. ² Laamdo 6anginani kam sanaa mi yaha toon. Duum wadi de njahumi, kawritoymi toon e maw6e kawrital goondin6e, miin tan e ma66e. Mi annidini 6e Kabaaru Lobbo mo mbaajimi yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e oon. Sabo mi yidaa ko ngollunoomi e ko ngollammi joonin fuu laatoo 6olum. ³ Ammaa fay Tiitu jaado am yuurudo Geres oon du, tilsinaaka taadeede, ⁴ fay si tawi sakiraa6e fewree6e coorake e kawrital goondin6e ngaal. Ko 6e pilii dey,

wo horude no ngorruden e ndimaaku ngu ke6den e ley kawtal men e Iisaa Almasiihu, faa 6e ngartira en e maccungaaku. ⁵ Min njabanaay 6e fay wakkati gooto, faa goonga Kabaaru Lobbo oon heddo saabe moodon.

⁶ Woodi, 6e yim6e njogorii wo maw6e 6een, ko 6e laati-noo duum, miin kaa, walaa ko jomi kam e majjum, sabo Laamdo 6urdintaa yim6e. Maw6e 6een tilsinanaay min fay huunde. ⁷ Be paamii Laamdo halfini kam waajaade Kabaaru Lobbo oon to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, hono no halfiniri Piyeer waajaade Alhuudiyankoo6e 6een ni. ⁸ Sabo no Laamdo wadiri Piyeer faa laatii nulaado to Alhuudiyankoo6e noon, o wadiri kam miin du nulaado to lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e. ⁹ Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, ndaaretee6e hono bimmbeeje kawrite goondin6e teddi-naade 6een, nji'ii moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen. Miin e Barnabas fuu, 6e kokkii min juude faa tabintina kawtal hakkunde amin. Be paamiri e amin min njaha to lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e, kam6e du 6e njaha to Alhuudiyankoo6e. ¹⁰ Huunde wootere tan 6e nyaagii min, min miccoo talkaa6e. Mi tinnake e majjum jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

11 Ammaa nde Piyeer warnoo e wuro Antiyoki fu, mi felii dum yeeso yimḃe sabo woofii. 12 Si goonga, fadde nulaabe Yaakuuba been e warude, imo nyaamdannoo e goondinḃe Iisaa ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe. Ammaa nde been ngarnoo ndeen, o woddii ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe been, o seli nyaamdude e muḃḃen, saabe hulude jokkuḃe sariya taadagol been. 13 Alhuudiyankooḃe goondinḃe Iisaa woḃḃe du tawti mo faa njaari fay Barnabas e naafikaaku muḃḃen. 14 Nde njiinoomi no ḃe ngorri ni dartaaki, iḃe mbosii goonga gondo e Kabaaru Lobbo fu, mbiimi Piyeer yeeso yimḃe fuu: «Aan wo a Alhuudiyanke, de a worraa hono no Alhuudiyankooḃe ngorri ni, no lenyi goddi ḃi ngorri noon ngorrudaa. Noy mbaawrudaa tilsinirde yimḃe ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe been sanaa laa-too hono Alhuudiyankooḃe?»

No Laamḃo hisinirtayimḃe saabe goondinal

15 Minen, min yuwdi Alhuudiyankooḃe, min njeyaaka e lenyi goddi bosiiḃi. 16 Tawile, miden anndi nedḃo ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa, wo e goondinal muudum Iisaa Almasiihu ndaardetee ponnditiido. Dum wadi de minen du, min ngoondinii Iisaa Almasiihu, faa min

ndaardee fonnditiibe saabe goondinal amin Almasiihu, tawee wanaa jokkugol Tawreeta Muusaa. Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa. 17 Minen, miden piloo ndaardeede fonnditiibe saabe kawtal amin e Almasiihu. E ley majjum si min tawaama min luttuḃe minen du, yalla dum na holla Almasiihu wo daraniido luttal naa? O wanaa koy!

18 Sabo si mi wi'ii mi nyiḃtoto Tawreeta Muusaa mo liḃunoomi oon, ina holla wo mi luttoowo. 19 Si goonga, miin kaa mi maayanii Tawreeta e sariyaaji muudum, kam jaati wadi dum, faa mi wuura e gollande Laamḃo. Mi tontidaama e Iisaa Almasiihu dow leggal palaangal. 20 Mi wuuraa miin e hoore am katin, wo Almasiihu wuuri ley am. Nguurndam nedḃo dam mbuurammi joonin dam, e ley goondinal Bii Laamḃo mbuurammi dam, kanko jiddo kam de hokkitiri hoore muudum saabe am oon. 21 Mi huyfintaa moyyere Laamḃo. Sabo si tawii jokkude Tawreeta oon wadata nedḃo ponnditiido fu, Almasiihu maayii ḃolum.

3

Haala jokkude Tawreeta Muusaa naa goondinde Iisaa

1 Hey Galaatiyankooḃe, oḃon pamdi hakkillo koy! Moy dabii on dabare nde*?

* 3:1 maanaa majjum wo waylitirde hakkillo nedḃo ndaggadaaku.

On cifanaama faa laabi tal no Iisaa Almasiihu tontiraa e leggal palaangal. ² Njaabee kam dum do tan: wo saabe ko njokkudon Tawreeta Muusaa kebirдон Ruuhu Ceniido oon, naa on kebirii mo saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon? ³ Ko saabii odon pamdiri ni hakkillo? On puddirii semmbe Ruuhu Laamdo oon, de joonin kaa odon njidi timminirde e semmbe terde mon naa? ⁴ Ko hewtii on duum fuu laatake bolum naa? Dum waawaa laataade bolum. ⁵ Kokkoowo on Ruuhu de na wada kaayeeffiji hakkunde moodon oon, na wada dum saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon, wanaa saabe on njokkii Tawreeta o wadirta dum!

⁶ Ina winndaa: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido saabe majjum.»[†] ⁷ Ndelle anndee: goondinirbe hono nii, kam'en jaati ngoni yuwdi Ibrahiima. ⁸ Sappaama e ley Binndi, Laamdo ndaardan yimbe be nganaa Alhuudiyankoo6e been fonnditiibe saabe goondinal mu6ben. Dum wadi de Binndi diin kumpiti Ibrahiima kabaaru lobbo oon gilla wadaay tafon, di mbi'i: «Lenyi diin fuu kebiran barke saabe maada.»[‡] ⁹ Ndelle, goondinbe fuu keban barke no Ibrahiima goondindo oon hebiri barke ni.

¹⁰ Ammaa yowu6e jikke mu6ben e jokkude Tawreeta

Muusaa been kuddi ina woni dow mu6ben. Sabo ina winndaa: «Kuddi woodanii neddo fuu mo jokkaay ko woni e dewtere Tawreeta ndeen faa hi66i.»[§] ¹¹ Tannyoral, fay gooto ndaardataake wo ponnditiido yeeso Laamdo saabe Tawreeta. Sabo ina winndaa: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»^{*} ¹² Tawreeta kaa yowaaki e goondinal, sabo ina winndaa: «Gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»[†] ¹³ Almasiihu soottitii en e kuddi ndi Tawreeta yowi dow meeden ndiin, e ley ko loomtani en kuddi ndiin. Sabo ina winndaa: «Bilaado e leggal palaangal fuu wo kudaado.»[‡] ¹⁴ Wo duum Iisaa wadi faa yimbe be nganaa Alhuudiyankoo6e been du keba barke mo Ibrahiima hebi oon saabe Iisaa Almasiihu, kebiren Ruuhu mo Laamdo aadii hokkude ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

¹⁵ Sakiraa6e, mido sifanoo on ko woowi wadude: si neddo moyyini talkuru ndongu faa sariya laamu jabii dum fu, fay gooto mooyataa dum, beydataa dum fay huunde. ¹⁶ Woodi, Laamdo wadanii Ibrahiima e yuurudo e muudum amaanaaji. Binndi diin mbi'aay: «Yuuru6e e muudum» hono wo heew6e di cappii, wo gooto ni di cappii nde di mbi'unoo: «Yuurudo e maada». Oon woni Almasiihu. ¹⁷ Inan ko njidumi wiide duum:

[†] 3:6 Fuddoode 15.6. [‡] 3:8 Fuddoode 12.3. [§] 3:10 Fillitagol Tawreeta 27.26.

* 3:11 Habakuk 2.4. [†] 3:12 Lewinkoo6e 18.5. [‡] 3:13 Fillitagol Tawreeta 21.23.

amaana mo Laamdo ha66i oon, Tawreeta gardo duubi keme nay e capande tati caggal duum oon ha66itataa dum, bonnataa amaana Laamdo oon. ¹⁸ Sabo si ndongu ngu Laamdo aadiinoo nguun wo dow Tawreeta oon yowinoo, ngu yowaakano dow amaana oon. Ammaa wo saabe amaana Laamdo hokkiri Ibrahiima ndongu nguun.

¹⁹ Ndelle, dume Tawreeta Muusaa nafata? O beydaama dow amaana faa o 6angina hakkeeki fadde yuurudo e Ibrahiima podanaado amaana oon e warde. Laamdo rewnii Tawreeta oon faro maleyka'en de been kokki curoowo waddana o yimbe. ²⁰ Curoowo na holla wanaa neddo gooto tan. Laamdo kaa wo gooto. §

²¹ Ndelle, Tawreeta oon ina luttunduri e amaanaaji Laamdo diin naa? Luttunduraa koy! Sini yamiroore waawnde hokkude yimbe nguurndam jippinanooma, ndaardeede ponnditiido yuuranno e yamiroore ndeen jaati. ²² Ammaa Binndi diin mbi'ii hakke na dawrana huunde fuu, faa goondinbe Iisaa Almasiihu been kokkee ko aadanaa duum saabe goondinal mu66en.

²³ Fadde wakkati goondinal e warude, en kawjanooma ley hawju Tawreeta faa goondinal ngaal 6anginaa. ²⁴ Hono noon Tawreeta oon laatorii dowoowo en faa wakkati mo Almasiihu

wari oon, faa ndaardeden fonnditiibe saabe goondinal. ²⁵ Joonin ko wakkati goondinal ngaal wari duum, en njaltii e maral dowoowo oon.

²⁶ Joonin on fuu wo on 6i66e Laamdo saabe goondinal moodon Iisaa Almasiihu. ²⁷ Onon wadaabe batisima ley kawtal Almasiihu on fuu, o laatanake on hono kaddungal ngal 6ornidon. ²⁸ Ndelle, walaa katin ko senndata Alhudiyanke e mo wanaa Alhudiyanke, naa dimo e diimaajo, naa gorko e debbo, sabo on fuu wo on gootum e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu. ²⁹ Si tawii Almasiihu jeyi on, wo on yuwdi Ibrahiima, on ndonan ko Laamdo aadiinoo duum.

4

¹ Inan ko njidumi wi'ude: sini donoowo wo cukalel, walaa fuu ko senndata dum e maccudo, fay si wo kam jeyi jawdi ndiin fuu. ² O heddoto ley hawju ndaroo6e mo e dawranoo6e jawdi makko been faa sardi* mo baabii hokki mo oon yottoo. ³ Enen du, nde en sukaa6e ndeen, wo en maccube tindinooje adunaaru deen. ⁴ Ammaa nde sardi oon yottinoo ndeen, Laamdo nuli Bajjo muudum mo debbo rimi, dowtaniido Tawreeta Muusaa, ⁵ faa o soottita maccube Tawreeta been, faa keben laataade 6i66e Laamdo.

§ 3:20 Curoowo fay gooto naataay e amaana mo Laamdo hokki Ibrahiima oon.

* 4:2 sardi wo wakkati podanoodo.

⁶ Saabe wo on 6i66e Laamdo du, o nuli Ruuhu Biyiiko oon e ley berde meeden. Ruuhu oon wadata de noddiren Laamdo «Abba». ⁷ Ndelle, en nganaa maccu6e katin, wo en 6i66e! Saabe wo en 6i66e, Laamdo du wadii en ronoo6e dum.

No Pooltindiniri Galaatiyankoo6e

⁸ Nde on anndaano Laamdo ndeen, odon ngonnoo e maral alla'en 6e nganaa Laamdo. ⁹ De joonin kaa ko anndudon Laamdo duum, naa mido haannoo wiide joonin ko Laamdo anndi on duum: noy mbaawirton yeccade e tindinooje adunaaru lokkaaje de ngalaa nafaa deen? Ko wadi de odon njidi laataade maccu6e majje katin? ¹⁰ Odon teddini balde godde e lebbi goddi e wakkatiiji goddi e kitaale godde. ¹¹ Mido hula taa ko ngollanmi on duum fuu laatoo 6olum.

¹² Sakiraa6e, mido nyaagoo on, nga'ee hono am ni. Miin e hoore am, mi laatakeno hono moodon. On ngadaay kam fuu ko boni. ¹³ Odon anndi rafi cellal waddani kam haalande on aranel fuu Kabaaru Lobbo oon. ¹⁴ Nyawu am nguun torrii on, de dum fuu e laataade on kuyfinaay kam, on njawaay kam saabe nyawu nguun. Ko ngadudon dey, on nja6borake kam hono no maleyka Laamdo ni, naa hono wo mi Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Wakkati oon, odon keewnoo seyo sanne! Mido waawi seedanaade on: si odon mbaawnoo,

on doofanno gite moodon kokkon kam. Ndelle noy seyo moodon ngoon laatorii joonin? ¹⁶ Mi laatake ganyo moodon saabe mido haalana on goonga naa? ¹⁷ Yim6e 6een na njoganii on anniyaaji, ammaa di nganaa lobbi. Ko 6e njidi dey, senndude on e am yalla odon ndaranoo 6e. ¹⁸ Sikke walaa, daranaade neddo na woodi si wo faa wooda. Katin du tilay dum wadee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan. ¹⁹ Sukaa6e am, mido naawee sanne katin saabe moodon hono no n̄atawere ni, faa tagaadi Almasiihu tawee e moodon. ²⁰ Hey mido yidi tawdeede e moodon joonin faa mi he6a haaldude e moodon ko wanaa no kaalirammi joonin, sabo kabaaru mon ina wemmbi kam sanne.

Haala amaana kiiddo e amaana keso

²¹ Onon yidu6e jokkude Tawreeta Muusaa, mido yama on: on nanaay ko Tawreeta wi'i naa? ²² Ina winndaa: Ibrahiima ina woodunoo 6i66e wor6e dido, gooto o he6di e kordo, gooto du o he6di e dimo. ²³ Bii kordo oon rimiraama no yim6e fuu ndimirtee ni, de 6ii dimo oon kaa rimiraama saabe amaana Laamdo. ²⁴ Dum wo banndol rew6e dido sappora6e aadiiji didi. Gooto, mo Haajara oon wo amaana waamnde wi'eteende Sinayi. Amaana oon, wo maccun-gaaku rimata. ²⁵ Haajara wo waamnde wi'eteende Sinayi wonnde Arabiya

ndeen, inde sapporaa ngaluure Urusaliima hannden ndeen. Sabo Urusaliima e won6e e muudum been fuu e dawraneede ngonni.
²⁶ Ammaa Urusaliima gondodow kammu oon wo dimo, kanko woni inna meeden.
²⁷ Sabo ina winndaa:

«Aan dimaro mo rimaay abada, welta!

Aan mo anndaa naawalla njatawere, ilina peekaali seyo!

Sabo debbo jeebaado heban sukaabe faa bura debbo kaybaadogorum.»[†]

²⁸ Ammaa onon sakiraa6e, wo on 6i66e hebaa6e dow amaana Laamdo oon hono no Isiyaaka ni. ²⁹ Wakkati oon dimiraado no yim6e ndimirtee oon ina torra dimiraado Ruuhu Laamdo oon. Fay hannden du noon worri. ³⁰ De dume Binndi diin mbi'i? Di mbi'ii: «Riiwu kordooon e 6iyum, sabo 6ii kordooon rondataa e 6ii dimo oon abada.»[‡] ³¹ Ndelle sakiraa6e, en nganaa 6i66e kordooon, wo en 6i66e dimo oon.

5

Haalandimaaku goondin6e Iisaa

¹ Almasiihu rimdinii en faa ndimden faa laa6a. Dum le, tinnee keddorodon noon, taa ngartee ley donngal maccungaaku katin. ² Kettindanee kam! Miin Pool, mido haalana on: si on pilake taadeede, Almasiihu nafataa on fay huunde. ³ Katin mido

haalana on neddo fuu pilotoodo taadeede: ina tilsani dum jokka haddi Tawreeta Muusaa oon fuu. ⁴ Onon filotoo6e ndaardeede fonnditiibe saabe Tawreeta been, on ceedii e Almasiihu, on mbodfake moyyere Laamdo ndeen. ⁵ De minen kaa, saabe goondinal miden njowa jikke amin dow Laamdo ndaar-doowo en fonnditiibe oon. Wo Ruuhu Ceniido hokki min jikke oon. ⁶ Sabo kabbiido e Iisaa Almasiihu, taadagol e rafi taadagol fuu fotu. Ko nafata tan, goondinal golliroowal njinggu.

⁷ On puddirii no woodiri. Moy hadi on jukkude goonga?

⁸ Ko wayliti hakkillo moodon duum yuuraay to Laamdo noddudo on oon. ⁹ Ina wi'ee: rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu. ¹⁰ Dum fuu e laataade Joomiraado hokkii kam hoolaare e moodon, mi tannyorii miilo moodon seedataa e miilo am. Ammaa jii6oowo on oon, ko laatii fuu, jukkete. ¹¹ Miin le sakiraa6e, si tawanooma faa hannden mido waajoo sanaa neddo taadee, ko wadi de mido torree faa joonin? Sini dum mbaajotonoomi, waaju am haala maayde Iisaa dow legal palaangal mettataano fay gooto. ¹² Jii6oo6e on yidube taadagol been, 6e coortitoo!

¹³ Sakiraa6e, on noddaama faa ndimdon. Joonin le, taa ngadon de ndimaaku mon laatanoo on sabaabu faa njokkon muuyde terde. Ko kaandon wafude dey,

[†] 4:27 Esaaya 54.1. [‡] 4:30 Fuddoode 21.10.

mono fuu gollirana bandum e njinngu. ¹⁴ Sabo Tawreeta oon fuu hawtaama e ley yamiroore wootere nde: «Njidiraa gondo maa hono no njidirdaa hoore maa ni.»* ¹⁵ De si odon keddii odon natundura, odon nyaamundura, tinnee taa kantunduron.

Haala Ruuhu Ceniido e muuyde terde

¹⁶ Ndelle, mido wi'a on: accee Ruuhu Ceniido dowata on, ndeen on njokkataa muuyde terde mon. ¹⁷ Sabo muuyde terde ina ka6a e Ruuhu oon. Ruuhu oon du ina ha6a e muuyde terde deen. Ngela e majji fuu ina ha6a e gonggel faa mbaason gollude ko muuydon. ¹⁸ Ammaa si wo Ruuhu dowata on, on ngalaa e ley Tawreeta Muusaa oon katin.

¹⁹ Golleeji muuyde terde ina anndaa. Dum wo jeenu e ko nyiddini e muuyde cementiniide ²⁰ e dewal tooruuji e ndaggadaaku e nganyaandi e kalala e kiram e tikkere e yidde hoorem tan e luural e rafi kawral ²¹ e haasidaaku† e sulagol e fijirde bonnde e ko nanndi e muudum. Mido haalana on dum do hono no kaalirannoomi on dum ni: golloo6e kulle gaade noon been naatataa ley laamu Laamdo.

²² Ammaa ko Ruuhu Ceniido rimata e meeden duum woni njinngu e seyo e jam e munyal e moyyuki e mboodirka e hoolnaare ²³ e leeyinkinaare e nanngitaare.

Sikke walaa, yamiroore fuu hadataa kulle gaade noon. ²⁴ Jeyaa6e e Iisaa Almasiihu been ngadii hono 6e tontidii terde ma66e e muuyde majje bonde fuu dow leggal palaangal ni.

²⁵ Wo saabe Ruuhu oon kebirden nguurndam kesamdam. Ndelle njaaden e Ruuhu. ²⁶ Taa mawninkinoden, taa toonyunduren, taa haasidaaku tawee hakkunde meeden.

6

No goondinbe kaaniri wal-lundurde

¹ Sakiraa6e, si gooto moodon luttii fu, onon jogiibe Ruuhu been njeyi dartinde dum, tawee e ley heese. Ammaa mono e moodon fuu hayba hoore muudum taa jarribee kam du.

² Mballunduree ronndaade dorje moodon teddude, hono noon ki66inirton yamiroore Almasiihu. ³ Si neddo miilii won ko woni, tawi walaa ko woni, hiilii hoore muudum.

⁴ Mono fuu ndaara golle muudum. Ndeen si won ko waawi mantoraade fu, mantorto golle muudum jaati, hewtaay ko nanndina dum e golle goddo. ⁵ Sabo mono fuu donngal muudum ronndotoo.

⁶ Jannginteedo konngol Laamdo ngool ina haani ko he6i ko woodi duum fuu, feccida e jannginoowo dum.

No mono fuu tayirta ko aawi

* 5:14 Lewinkoo6e 19.18. † 5:21 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

⁷ Taa kiilee ko'e moodon, Laamḁo jalnortaake. Ko nedḁo aawi fuu, wo ḁuum tayata. ⁸ Aawḁo ko weli terḁe muudum, tayan maayde. Ammaa aawḁo ko weli Ruuhu Ceniido, tayan ngu-urndam nduumiidam. ⁹ Taa ndonken gollude ko woodi. Sabo si en ndonkaay, en tayan si wakkati oon warii. ¹⁰ Ndelle, wakkati keḁden laawol fuu, ngadanen yimḅe fuu moyyere, ḅurḅe fuu haandude wo sakiraaḅe men goonḁinḅe Iisaa Almasiihu been.

Baynundural

¹¹ Ndaaree binndi ḅutti ḁi mbinndirammi on e junngo am ḁiin. ¹² Tilsinanḅe on taadeede been wo filotooḅe faa manee. Walaa ko ḅe ngadiiri noon si wanaa taa ḅe torriree saabe maayde Almasiihu dow leggal palaangal ngaal. ¹³ Sabo fay kamḅe taadaaḅe been, ḅe njokkataa Tawreeta. Ko ḅe njidiri taadodon dey, wo faa ḅe mantaroo ḁum. ¹⁴ Miin e hoore am kaa, taa mi mantaroo faa'e sanaa leggal Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu palaangal ngaal. Wo saabe maggal mi maayanii adunaaru, adunaaru du maayanii kam. ¹⁵ Sabo taadaade naa rafi taadaade fu, walaa nafaa. Ko jogii nafaa dey, tagiteede tagu kesu. ¹⁶ Jokkuḅe laawol ngol fuu, wo keḅu jam e hinney, hono no Israa'iilankooḅe Laamḁo goongalaabe been.

¹⁷ Joonin kaa, fay gooto taa tampina kam, sabo terḁe am

ngadii batitande saabe Iisaa.

¹⁸ Sakiraaḅe, wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon. Aamiina.

Bataaki Pool yaade to Efeesunkoo6e

¹Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Mido jowta seniibe hoolniibe e ley kawtal mu6ben e Iisaa Almasiihu 6een. ²Wo on ke6u moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo hokkirta yimbe moyyere saabe Almasiihu

³Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu! O wadonii en barkeeji di Ruuhu hokkata diin fuu to dow kammu saabe kawtal men e Almasiihu. ⁴Sabo fadde adunaaru ndu e joyyineede, Laamdo subake en saabe Almasiihu, faa laatoden seniibe 6e ngalaa feloore yeeso makko. Saabe njinngu makko ⁵o fodoranii en gilla arande laatoden bi66e makko saabe Iisaa Almasiihu. Dum wo muuyo makko, wadude moyyere ndeen na weli mo, ⁶faa o yettiree moyyere makko mawnde nde walaa kaaddi! O hokkii en moyyere ndeen saabe Biyiiko korsudo oon. ⁷E kawtal meeden e muudum en ndimdinaama saabe yiyam muudum, en njaafanaama luttii meeden saabe keewal makko hinney. ⁸Hinney oon o wayli e meeden, o hokki en hakkilantaaku ki66ungu e anndal ki66ungal, ⁹o anndini

en anniya makko cuudinoodo oon. Gilla arande o anniyorii tabintinirde anniya oon e Almasiihu saabe moyyere makko. ¹⁰Anniya oon wo hawrundurde huunde fuu e hawju Almasiihu, wanaa ko woni dow kammu wanaa ko woni e leydi. Laamdo yottinan dum si wakkati oon hi66ii.

¹¹E ley kawtal men e Almasiihu du en cubaama faa laatoden ngedu Laamdo. Laamdo tabintiniroowo huunde fuu no muuyiri oon, fodake dum. ¹²Noon wadata faa laatoden sabaabu mawninoowo teddeengal muudum, enen artube yowude jikke men e Almasiihu 6een.

¹³Onon hawtu6e e Almasiihu du, on nanii konngol goongawol ngool, dum woni Kabaaru Lobbo kisindo on oon. Nde ngoondinnodon Almasiihu ndeen, Laamdo wattii e moodon maande muudum nde hokkunoo on Ruuhu Ceniido mo aadani-noo on. ¹⁴Ruuhu Ceniido oon wo maande laabinanoore en en keban moyyereeji di ndesanaden, faa wakkati mo Laamdo rimdinta en, enen jeyaa6e muudum. Jettooje ngoodani Laamdo saabe teddeengal muudum!

Haala du'aare Pool

¹⁵Saabe majjum, gilla nanumi kabaaru goondinal moodon Joomiraado meeden Iisaa, e no njidirdon seniibe 6een fuu, ¹⁶mi selataa yettude Laamdo saabe moodon nde nyaagantoomi on Laamdo fuu. ¹⁷Mido njaaroo Laamdo Joomiraado

meeden Iisaa Almasiihu, Baabiiwo jom darja oon, hokka on Ruuhu muudum Ceniido. Mido ɲaaroo faa Ruuhu oon wada on jom'en hakkillo, ɓanginana on Laamdo faa anndon dum. ¹⁸ Mido ɲaaroo Laamdo uddita berde moodon faa tannyoron cakitte moodon de o noddiri on deen, paamon no moyyereeji desanaadi seniibe diin keewiri e no teddiri, ¹⁹ paamon katin no baawde makko mawde de ngalaa kaaddi deen ngorri e meeden, enen goondinbe. Baawde keewde semmbe deen ²⁰ o hollii e ley Almasiihu nde o iirtini dum e maayde de o joyyini dum gere nyaamo makko dow kammu. ²¹ Toon o ɓurni dum laamu e baawde e semmbe e kaanankaaku fuu, kam e inde fuu baawde indeede, wanaa ley jamaanu o tan, wo e jamaanu garoowo du. ²² Laamdo wattii huunde fuu ley baawde Almasiihu, wadi mo hooreejo kawrital goondinbe, hokki mo ɓurde huunde fuu. ²³ Kawrital goondinbe ngaal wo ɓanndu Almasiihu. Ngal hebbinaama mo, kanko kibbindo huunde fuu kala no laatorii fuu.

2

No kisinirteden saabe hinney Laamdo

¹ Onon, on maaynoobe saabe lutti moodon e hakkeeki moodon, ² on jokkunoo6e laawol bonngol ngol adunaaru ndu jokki

ngool, on dwtaninoobe laamiido baawde gonde dow mbeeyu* oon. Laamiido oon wo Ibiliisa golloowo faa hannden ley yimbe salii6e Laamdo been. ³ En fuu e ma66e njejanoden, e muuyde terde meeden ngonnoden. Eden njokkunoo muuyde meeden e miilooji meeden bondi. No ngorrunoden nii jaati, eden kaandunoo e jukkungo Laamdo ngoon hono ma66e ni. ⁴ Ammaa Laamdo wo keewdo yurmeende. Saabe njjingu manngu ngu o yidi en nguun, ⁵ o iirtindinii en e Almasiihu, enen maaynoobe saabe lutti meeden been. Goonga, saabe hinney Laamdo oon kisiniradon. ⁶ E ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu, Laamdo iirtindinii en e makko, joyyindinii en e makko dow kammu toon. ⁷ Hono nii o ɓanginirta no hinney makko ɓurdi huunde fuu mawnude. Jamaanuujj garooji diin fuu nji'an moyyuki makko ki o wadani en e Iisaa Almasiihu. ⁸ Goonga, wo hinney Laamdo oon kisiniradon, e dow ko koolidon Almasiihu. Kisindam dam, wanaa e golle moodon ha66ii, wo dam dokkal Laamdo. ⁹ Dam wanaa njobdi golle neddo taa fay gooto he6a mantoraade dam. ¹⁰ Sabo Laamdo wadi en ko ngonden joonin duum: e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu o tagiri en faa ngollen golleeji lobbi di o segilanii en gilla arande.

* 2:2 Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngonni e mbeeyu.

No Almasiihu wadiri en lenyol gootol

¹¹ Ndelle miccitee ko ngonnodon arande, onon yuurube e lenyi di nganaa Alhuudiya'en. Mantortoobe wo «taadiibe» ina kuyfina on, ina noddira on «yimbe 6e taadaaki» fay si taadagol ma66e ngool wo ko junngo bii-Aadama gollata e terde tan. ¹² Miccitee, wakkati oon, on ngalaano Almasiihu, wo on janan6e woddiibe lenyol Israa'iila ngol Laamdo subii ngool, on ngaldaano e amaanaaji di Laamdo aadorinoo e haala muudum diin. On mbuurdiino e rafi jikke, on ngaldaano e Laamdo ley adunaaru ndu. ¹³ De joonin kaa, e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu, onon woddunoo6e e Laamdo arande been, on battinaama saabe yiyam makko.

¹⁴ Sabo kanko Almasiihu woni jam meeden ko o wadi Alhuudiyankoo6e e lenyi goddi fuu lenyol gootol duum. Nde o hokkitinoo hoore makko ndeen, o li6i kokuwol paliingol hakkunde meeden ngool, duum woni o ittii nganyaandi hakkunde lenyi diin. ¹⁵ O ittii jamirooje e kadaadi Tawreeta Muusaa fuu faa o wada Alhuudiyankoo6e e lenyi goddi laatoo lenyol gootol kesol e ley kawtal ma66e e makko. Nii o wadiri jam oon. ¹⁶ E maayde makko dow legal palaangal o ittiri nganyaandi ndiin, o hawrunduri lenyi diin laatii 6anndu wooturu, o rewrintini di e Laamdo. ¹⁷ O

warii waajaade on jam, onon woddunoo6e e Laamdo been, o warii waajaade badinoobe been du jam. ¹⁸ Saabe ko Almasiihu wadii duum, en fuu kebirten laawol yottaade Baabiiwo saabe en kawtii Ruuhu Ceniido gooto.

¹⁹ Ndelle, on nganaa janan6e katin, on nganaa weerbe du. Ko ngondon dey, wo on wondube e seniibe, wo on jeyaabe e suudu Laamdo. ²⁰ On mahaama e dow ko nulaabe e annabaabe nyibi, Iisaa Almasiihu e hoore muudum woni hayre arandeere nyimngo ngoon. ²¹ Saabe muudum, nyimngo ngoon fuu nanngunduri, faa ngo toowa ngo laatoo suudu Joomiraado seniindu. ²² Ley kawtal moodon e makko on mahidaama faa laatidon suudu to Ruuhu Laamdo joodii.

3

No Pool halfiniraa golle to yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e

¹ Saabe majjum mido hofanoo Laamdo, miin Pool uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu mo ngollanammi hakkunde moodon, onon yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. ² Tannyoral on nanii Laamdo halfinii kam golle e ley moyyere muudum faa nafa on. ³ Sabo o 6anginanii kam sirri makko. Mi winndanii on haala majjum no rabbidiri. ⁴ Si on njanngii dum on paaman no potumi anndirde sirri dow haala Almasiihu

oon. ⁵ Sirri oon faaminaaka 6i66e-Aadama ley jamaanuujj paltiidi diin, de joonin kaa Laamdo 6anginirii mo Ruuhu Ceniido faa nulaabe muudum e annabaabe muudum seniibe fuu paami mo. ⁶ Inan no sirri oon worri: saabe Kabaaru Lobbo oon, yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een kebii ngedu e moyyereji desaadi diin no Alhuudiyankoo6e 6een kebiri ni. Katin du 6e kawtii e mu66en 6anndu wooturu, 6e kawtii e mu66en amaana mo Laamdo wadi saabe kawtal ma66e e Iisaa Almasiihu.

⁷ Wo Kabaaru Lobbo oon laatiimi golloowo muudum saabe moyyere nde Laamdo hokki kam. Laamdo golliri moyyere ndeen ley am e baawde muudum. ⁸ Miin burdo seniibe 6een fuu famfude oon, mi hokkaama moyyere faa mi waajoo yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e barkeeki gondi e Almasiihu di ngalaa haddu diin. ⁹ Mi hokkaama du faaminde yimbe fuu no Laamdo tabintinirta fodoore muudum. Laamdo tagudo huunde fuu oon suudunoo fodoore ndeen gilla jamaanuujj 6ooyudi. ¹⁰ Noon wadata de laamu e baawde gonde ley kammu de nji'ataake deen fuu paama no anndal Laamdo yaajiri e huunde fuu, paamira dum saabe kawrital goondin6e ngaal. ¹¹ Dum fuu wo saabe anniya 6ooydo mo Laamdo tabintiniri e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹² Saabe en

ngoondinii Almasiihu, en kawtii e muudum, eden mbaawi 6adoraade Laamdo e hoolaare, eden anndi o jabanen en. ¹³ Dum wadi de mido 6aaroo on taa tayon jikke moodon saabe torraaji kewtotoodi kam. Mido yardii di saabe moodon, kanji ngoni teddeengal moodon.

Du'aare faa yimbe annda njinngu Almasiihu

¹⁴ Saabe duum fuu, mido hofanoo Baabiiwo. ¹⁵ Lenyi gondi dow kammu e gondi e leydi fuu yuurii e makko, kanko woni baaba majji di fuu. ¹⁶ Mido 6aaroo mo kanko jom teddeengal manngal oon o semmbindina berde moodon saabe Ruuhu makko Ceniido. ¹⁷ Mido 6aaroo Almasiihu wona e ley berde moodon saabe ko ngoondindon dum. Mido 6aaroo mo katin o darna on e ley njinngu, o tabintina on ley maggu. ¹⁸ Faa paamon, onon e seniibe 6een fuu, njuuteefi e njaajeeffi e tooweefi e luggeefi njinngu Almasiihu paltiingu haddi, ¹⁹ de anndon dum faa keewon ki66al Laamdo.

²⁰ Teddeengal woodan Laamdo gollirdo ley meeden baawde mawde oon, baawdo gollude ko 6uri du'aawuujj men e miilooji men faa waawaa fonndeede! ²¹ Wo teddeengal woodan mo ley kawrital goondin6e, e saabe Iisaa Almasiihu ley jamaanuujj diin fuu faa abada abadin! Aamiina.

4

No goondinbe Iisaa been laatorii banndu wooturu

¹ Miin uddaado ley kasu saabe gollande Joomiraado oon, mido ŋaroo on sanne: mbuuron nguurndam njaadoodjam e noddaango ngo Laamdo noddi on to muudum ngoon, ² tawdedon e leeyinkinaare e heese e munyal. Munyunduron e ley njinngu. ³ Tinnee keddodon e ngootumbaaku yuurungu e Ruuhu Ceniido. Ngadon dum fuu e ley jam kaŋŋundurdo on. ⁴ Wo on banndu wooturu, odon njogii Ruuhu gooto. Jikke dow cakitte mo Laamdo noddiri on oon du wo gooto. ⁵ Katin Joomiraado gooto woodi, goondinal gootal woodi, lootagal batisima gootal woodi, ⁶ kam e Laamdo gooto, Baaba yimbe fuu. Wo gondo dow maŋŋe fuu, golloowo ley maŋŋe fuu, gondo e maŋŋe fuu.

⁷ Mono e meeden fuu hebii moyyere Laamdo ko foti e no Almasiihu hokkiri dum. ⁸ Sabo wo hono noon winndiraa:

«O yeenjii dow, o hooyi honaaŋe heewŋe, o hokki yimbe dokke.»*

⁹ Dume woni maanaa «o yeenjii»? Idum holla o artakeno o jippii e nokkuuje burde fuu leeyude e leydi. ¹⁰ Jippinoodo oon, kam e hoore muudum woni yeenjudo faa tiimi kammuuli diin fuu, faa o heewa adunaaru ndu fuu.

¹¹ Wo kanko wadi dokke deen: o wadi wobbe nulaabe, wobbe annabaaŋe, wobbe waajotooŋe, wobbe durooŋe yimbe, kam e jannginooŋe. ¹² Ko o wadiri noon, wo faa o segilanoo seniibe been faa ngolla ko njeyi gollude, faa semmbindina kawrital goondinbe laatiingal banndu Almasiihu ngaal, ¹³ de laatoden daande wootere e ley goondinal meeden e andugol meeden Bii Laamdo, laatoden hiŋŋuŋe du, faa njottoden darnde Almasiihu hiŋŋunde ndeen. ¹⁴ Ndelle, en laatataako sukaaŋe hooyaaŋe hono no bempyye e keni kooyirta laana ni. Jannde yimbe yiduŋe yaarude wobbe ley majjere hiilataa en katin. ¹⁵ Ko laatotoden dey, haaloŋe goonga e ley njinngu. Noon wadata de mawnen e ley huunde fuu faro Almasiihu, laatiido hooreejo oon. ¹⁶ Kanko waddani banndu nduun fuu nanngundurde faa wooda saabe jokkule de ndu hokkaa deen. Hono noon, si tergal fuu gollii golle muudum, ndeen banndu nduun mawnan, yaha yeeso ley njinngu.

Haala neddaaku kesu ley Almasiihu

¹⁷ Ndelle, ko jokkata dum mbi'ammi on: mido ŋaroo on e ley innde Joomiraado, taa mbuurdon katin hono no yimbe ŋe anndaa Laamdo, sabo miilooji maŋŋe diin wo ŋoli. ¹⁸ Hakkillooji maŋŋe niŋŋii, ŋe njeyaaka e nguurndam dam Laamdo

* 4:8 Jabuura 68.19.

hokkata saabe majjere ma66e e yoorugol ma66e berde. ¹⁹ Caggal 6e cem-tataa, 6e ngadii ko'e ma66e jaahili'en, 6e celataa gollude kulle nyiddiniide.

²⁰ De onon kaa, wanaa noon njanngirdon haala Almasiihu. ²¹ Tannyoral, on nanii kabaaru makko, on njanngii goonga gondo e makko oon. ²² Ndelle, ittee ko hiiddi ko woni ley moodon duum, njoppee ngurndam moodon arandeam dam muuyde kiilooje daam.

²³ Accon yonkiiji mon e hakkillooji mon keydintinee.

²⁴ Njogitee neddaaku kesu ngu Laamdo tagi dow tagaadi muudum. Neddaaku kesu nguun na golla ko fonnditii e ko senii. Golleeji diin e goonga yuuri.

²⁵ Ndelle, celon fewre, mono fuu haalda e gondo muudum goonga, sabo mono e meeden fuu ina jeydaa e goddo no terde neddo gooto njejduraa ni. ²⁶ Si on bernii fu, taa ngadee hakke. Taa janal naange tawdu on e tikkere. ²⁷ Taa kokkon Ibiliisa laawol e ley moodon. ²⁸ Wo gujjo selu wujjude, ko haani wadude dey, gollira juude muudum ko nafata, faa heba ko wallira nyakoraabe. ²⁹ Taa konngol bonngol yaltu e kundude moodon. Ko kaandon wadude tan wo haalude haalaaji nafooji baawdi semmbinde berde yimbe fodde haajuuji, faa di ngaddana hettindantoobe on been moyyere. ³⁰ Taa mettinane Ruuhu Laamdo

Ceniido, sabo Laamdo wadi maande Ruuhu oon e moodon saabe nyalaande nde Laamdo rimdinta on ndeen. ³¹ Ittee mettorgal fuu e berde moodon, celon konnaagu e tikkere e duko e nyoore, kam e ko boni fuu. ³² Moyyunduree hakkunde moodon, njurmunduron, njaafunduron hono no Laamdo yaaforii on saabe kawtal moodon e Almasiihu ni.

5

Haala wuurude e ley annoora

¹ Ndelle, laatee nyembitoo6e Laamdo. Wo on bi66e makko 6e o horsini.

² Mbuurdon e yidundurde, no Almasiihu yidiri en de hokkitiri hoore muudum saabe meeden laatani en kirsamaari, hono sadaka beldo Laamdo. ³ Saabe wo on seniibe Laamdo, on kaanaa fay haalde haala huunde fuu ko wartata e fijirde e ko tuuni e eelgal. ⁴ Taa kaalee haalaaji bondi naa boli naa nyiddiniidi, sabo hono majji kaanaa taweede e moodon. Ko kaandon wadude dey, njetton Laamdo. ⁵ Paamee dum do faa wooda: pijoowo e nyiddiniido e muuyoowo ko jeyaa, dum woni dewoowo tooruuji, been ngalaa ngedu e laamu Almasiihu e Laamdo. ⁶ Taa fay gooto hiilira on haalaaji boli, sabo hono majji caabotoo tikkere Laamdo e dow saliibe dum been. ⁷ Ndelle, taa njokkunduree e ma66e. ⁸ Arande e nimre njejanodon, de joonin kaa

saabe kawtal moodon e Joomiraado wo e annoora njeядon. Ndelle mbuurdee no 6i66e annoora ni, ⁹ sabo annoora rimata mboodirka e fonnditaare e goonga fuu. ¹⁰ Pilodon faamude ko welata Joomiraado. ¹¹ Taa kawtee e golleeji di ngalaa nafaa golleteedi e ley nimre, de ko haani dey, cuurton di. ¹² Ko yim6e 6een ngadata e cuncukka duum, ina semtinii fay fillaade. ¹³ Ammaa huunde fuu ko suurtaa ley annoora oon 6anginte no worri, ¹⁴ sabo huunde fuu ko 6anginaa yaynan. Dum wadi de na wi'ee:

«Aan daaniido, finu!

Umma e hakkunde maay6e,
Ndeen annoora Almasiihu
yaynante.»

¹⁵ Ndelle, ngadon hakkillo faa sanne no mbuurdoton, tawee wanaa no fuuy6e ni, ammaa hono no jom'en hakkillo ni. ¹⁶ Wakkati laatiido fuu, ngadon ko nafata, sabo jamaanu handen o wo bondo. ¹⁷ Saabe duum, taa laatee 6e ngalaa hakkillo, ammaa pilodon faamude ko woni muuyde Joomiraado. ¹⁸ Taa njaree doro faa culodon, sabo dum wo rafi nanngitaare. Ko haani dey, keewee Ruuhu, ¹⁹ mbaajunduron jimi Jabuura e jettooje e jimi teddinooji Laamdo. Njimanon Joomiraado, njettiron mo 6erde laabude. ²⁰ Njetton Laamdo Baaba meeden wakkati fuu dow huunde fuu e ley innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

*Haala rew6e e goriraabe
mubben*

²¹ Mono e moodon fuu dowlanoo bannum saabe teddinde Almasiihu. ²² Onon rew6e, dowlanodon goriraabe moodon hono no dowlorantodon Joomiraado ni. ²³ Sabo gorko woni hoore deekum hono no Almasiihu laatorii hoore kawrital goondin6e ngaal. Kam woni kisinoowo goondin6e laatiibe 6annu muudum 6een. ²⁴ No kawrital goondin6e ngaal dowloranii Almasiihu noon, nii du debbo fuu haani dowloranaade gorum e huunde fuu.

²⁵ Onon wor6e, njidree deekiraabe moodon no Almasiihu yidiri kawrital goondin6e ngaal de hokkitiri hoore muudum saabe maggal ²⁶ faa wadi ngal ceniingal, gada o laabinirii ngal ndiyam e haala makko. ²⁷ O wadi dum faa o darna kawrital goondin6e ngaal yeeso makko, ngal yaynira darja, ngal laato ceniingal, ngal walaa ko semtinii naa ko tuuni naa nyoofo-nyoofo naa ko boni fuu. ²⁸ Hono noon, ina tilsii e wor6e njida deekiraabe mubben hono no njidiri 6alli mu66en ni. Neddo fuu jidde deekum, wo hoore muudum yidi. ²⁹ Sabo fay gooto wanyaa 6annu muudum. Ko wadata dey, nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono no Almasiihu hinnootoo kawrital goondin6e ngaal ni, ³⁰ sabo wo en terde 6annu makko nduun. ³¹ Binndi diin mbi'ii: «Dum wadi de gorko yoppa inna muudum e bammum, de

nanngundura e deekum, 6e dīdo fuu 6e laatoo neddo gooto.»* ³² Dum wo sirri luggudo. De miin, mido holla on, sirri oon wo kaaloowo no Almasiihu e kawrital goondin6e ngondiri. ³³ No waawi laatoraade fuu, gorko fuu yidira deekum no yidiri hoore muudum ni. Debbo du teddina gorum.

6

Haala bi66e e saaraabe

¹ Onon bi66e, downtanodon saaraabe moodon saabe Joomiraado, sabo dum woni ko dartii. ² «Teddin inna maa e bammaa.» Yamiroore nde woni arandeere nde amaana ha66ii e muudum. ³ Amaana o woni: «yalla ada he6a moyyere, balde maa du njuuta e leydi ndi.»* ⁴ Onon saaraabe, taa berninee bi66e mon, ammaa ndartinon 6e, tindinon 6e, faa 6e mawna dow laawol Joomiraado.

Haala maccube e joomiraabe

⁵ Onon maccube, downtanodon joomiraabe moodon dow kulol e diwngol tawee e berde laabude no dowtorantodon Almasiihu ni. ⁶ Downtanee 6e tawee wanaa yeeso ma66e tan, hono no filotoo6e welude bi66e-Aadama. Ko haani dey, downtanee 6e no maccube Almasiihu ngadirta muuyde Laamdo e berde laabude ni. ⁷ Ngolliranee 6e anniya lobbo hono wo Joomiraado ngollanton, wanaa yim6e. ⁸ Sabo odon anndi neddo fuu golludo ko woodi, si

wo dimo naa diimaajo, Joomiraado yoban dum haddi golle muudum. ⁹ Onon joomiraabe, ngorree hono noon e maccube moodon. Taa kulbinee 6e. Anndon Joomii on, onon e ma66e fuu, ina woni dow kammu, de kam kaa burdintaa yim6e.

Haala kabitirde de Laamdo hokkata faa Ibiliisa jaaloree

¹⁰ Walaa ko heddii si wanaa wiide on keewon semmbe e ley kawtal moodon e Joomiraado, tiigodon baawde makko mawde deen. ¹¹ Kooyee kabitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon daraade de cakkodon dabareeji Ibiliisa. ¹² Sabo wanaa yim6e kabeten, ko kabeten dey, wo laamuuji e baawde e hoorewaaku ley adunaaru ni66undu ndu, kam e seydaani'en bon6e won6e hakkunde kammu e leydi 6een. ¹³ Saabe majjum, kooyee kabitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon dartaade nde nyalaande bonnde ndeen wari, tawee caggal ha6o moodon ngoon on keddoto on dartii6e.

¹⁴ Ndelle, ndarodon wo on segili6e. Goonga laatanoo on ka66orgol, 6ornodon fonnditaare hono saaya ndeenaagu. ¹⁵ Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oon laatanoo on pade. ¹⁶ Wakkati fuu wo goondinal laatanoo on wawaade nde mbaawdon jakkoraade kure ku66ooje

* 5:31 Fuddoode 2.24. * 6:3 Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

de Bondo oon faddata on
 deen fuu. ¹⁷ Wo kişindam
 laatanoo on kufune njamndi.
 Nanngon kaafaahi Ruuhu
 Ceniido kiin, kanki woni
 konngol Laamdo. ¹⁸ Wakkati
 fuu ngadon du'aawuuji e
 nyaagundeeji e ballal Ruuhu
 Ceniido. Kakkilee taa on celu
 wadande seniibe been fuu
 du'aare. ¹⁹ Nyaaganodon
 kam miin du Laamdo hokka
 kam konngol, faa wakkati
 mo mu66itinmi hunnduko
 am fuu, mi haalira haala
 Kabaaru Lobbo cuudinoodo
 oon e cuusal. ²⁰ Mido daranii
 Kabaaru Lobbo oon ley kasu
 e geyyelle. Nyaagane kam
 faa mi waajoroo dum cuusal,
 no tilsirani kam ni.

Baynundural

²¹ Tikiku, sakiike men
 korsudo gollanoowo Joomi-
 raado e hoolnaare oon,
 humpitan on dum fuu, faa
 onon du kumpitodon no
 ngorrumi e ko ngollammi.
²² Mi nelii mo e moodon faa
 paamon no min ngorri de o
 waaltina hakkillooji moodon
 du.
²³ Sakiraa6e, wo Laamdo
 Baaba meeden e Joomiraado
 men Iisaa Almasiihu ngadan
 on jam e njinngu ngondungu
 e goondinal. ²⁴ Yidube Joomi-
 raado meeden Iisaa Almasi-
 ihu njinngu ngu timmataa
 been fuu, wo hinney Laamdo
 wonda e mu66en.

Bataaki Pool yaade to Filipiyankoo6e

¹ Miin Pool e Timote, maccu6e Iisaa Almasiihu, mbinndani 6ataaki ki kawrital goondin6e Almasiihu gonngal ngalluure Filipi. Miden njowta on, onon seniibe hawtu6e e Iisaa Almasiihu 6een, onon e hooree6e e gollanoo6e kawrital ngaal fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Filipiyankoo6e

³ Mido yetta Laamdo nde miccitiimi on fuu. ⁴ Wakkati ndu'antoomi on fuu, wo e seyo. ⁵ Sabo gilla nyannde ngoondindon Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa joonin odon ndarodii e am. ⁶ Mido tannyori, Laamdo puddudo gollal lobbal e moodon oon, jokkan dum faa dum hi66a nyalaande gartol Iisaa Almasiihu. ⁷ Mido haani miilanaade on dum, sabo hakkillo am ina woni e moodon. E ley ko ka66aami e ko ndaraniimi tabintinde Kabaaru Lobbo o duum, on fuu on kawtu e am moyyere nde Laamdo hokkata kam ndeen. ⁸ Laamdo ina seedii mido horsiniri on fuu korsa Iisaa Almasiihu. ⁹ Inan ko nyaagantoomi on Laamdo: wo njingu moodon beydoro yeeso, wondude e anndal e paamal, ¹⁰ faa

mbaawon su6aade ko 6uri fuu moyyude. Ndeen on laatoto laa6u6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Iisaa Almasiihu wartowi. ¹¹ On laatoto du hebbinaa6e golleeji ponnditiidi yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa Laamdo teddinee, yettee.

No uddeede Pool beydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

¹² Sakiraa6e, ko njidumi anndon dey, torra ke6udo kam oon waddanii Kabaaru Lobbo oon jaarude yeeso. ¹³ Si goonga doomoo6e laamordu ndu e heddiibe 6een fuu paamii wo saabe Iisaa Almasiihu ka66iraami. ¹⁴ Ko 6uri heewude e saki-raa6e du, geyyelle am de beydani dum'en hoolaade Joomiraado. Dum wadi de i6e mbaajoroo konngol Laamdo ngol rafi kulol.

¹⁵ Goonga, wo66e ina mbaajoo kabaaru Iisaa Almasiihu o saabe kiram e kalala, ammaa wo66e na ngoni e anniyaaji lobbi. ¹⁶ Been ngolliranta Almasiihu njingu, sabo i6e anndi Laamdo hokkii kam daranaade Kabaaru Lobbo oon. ¹⁷ Ammaa beya been mbaajorto kabaaru Almasiihu faa nafa dum'en kam'en tan. Anniyaaji ma66e mbooda. Ko 6e miilotoo dey, beydande kam torra ley ha66eede am. ¹⁸ Dum kaa bonnataa fay huunde! Ko waawi laataade fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama tan ina heya. Nde laatii anniya bondo naa anniya lobbo fuu, mido seyii.

Goonga, mi seyoto caggal muudum du ¹⁹ sabo mido anndi dum fuu dum saki-tanto kam kisindam saabe du'aawuuji mon e ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu. ²⁰ Ko woni e hakkillo am e ko kediiimi sanne, wo mi hersataa e dow fay huunde. Woodi du, mi heddodoo e cuusal faa ko hewtii kam fuu mawnina Almasiihu gilla joonin faa abada, nde mbuurumi e nde maayumi fuu. ²¹ Sabo miin e hoore am, Almasiihu woni nguurndam am, maayde du wo tino am. ²² Ammaa si mido heddi mido wuuri fu, dum waddanan kam gollude gollal nafaawal. Ndelle mi anndaa ko cubotoomi. ²³ Hakkillo am feccake pecce didi: ko burumi yidude, yahude mi joododowoo e Almasiihu. Duum buri fuu woodde. ²⁴ Ammaa mi heddoo mido wuuri buri nafude on, onon kaa. ²⁵ Mido tannyori dum, mido anndi mi heddoto e adunaaru mi wonda e moodon on fuu, faa njaaron yeeso e goondinal, de ceyodon ley maggal. ²⁶ Ndeen gartol am hakkunde moodon beydanan on mantoraade Iisaa Almasiihu saabe ko wadani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

²⁷ Ko laatii fuu, mbuuree nguurndam kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu. Ndeen si mi warii mi ndarii on, naa si mi waraay fu, mi nanan kabaaru moodon, mi faaman odon keddi e anniya gooto, odon ndarodii gootum e ha66aade e

goondinal Kabaaru Lobbo on. ²⁸ Ndeen du, tawan on accataa waybe kulbina on e dow fay huunde. Ko tinnotodon duum wo maande 6e kalkan, de onon kaa, kison. Dum fuu, Laamdo wadata. ²⁹ Laamdo wadani on moyyere saabe Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan nde wadira, wo faa torredon saabe makko du. ³⁰ Sabo si goonga, en kawtu ha6o ngo njiidon mido habee, e ngo nanoton mido habee faa hannden ngoon.

2

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeengal muudum

¹ Wanaa Almasiihu na sellina berde mon naa? Wanaa njingu muudum na waaltina hakkillo mon naa? Wanaa ko kawtudon e Ruuhu Ceniido, on keeii korsa e yurmeende naa? ² Si wo noon fu, laatodon hakkillo wooto, ngondon e njingu ngootu e bernde wootere e anniya gooto. Ndeen on kibbinan seyo am. ³ Taa ngolliree huunde fuu saabe yidde hoorem naa saabe mawnitaare 6olde. Ngolliree leeyinkinaare, faa mono fuu ndaarda hoore muudum bannidum ina buri dum. ⁴ Taa fay gooto moodon ndaarta ko nafata hoore muudum tan, ammaa ndaarta nafaa wob6e du. ⁵ Ngorrone hakkunde moodon hono no Iisaa Almasiihu worrunoo:

⁶ Kanko, fay si taweede tagaadi Laamdo ina woni e makko,

- o tiigaaki dum faa o hed-
doo fotude e Laamdo,
7 de o jippini hoore makko faa
ley,
o hooyi tagaadi maccudo,
o laatii hono bii-Aadama.
O jogoraama wo o neddo.
8 O leeyini hoore makko,
o dwtanii Laamdo faa o
maayi,
maayde dow legal.
9 Duum wadi de Laamdo
toownii mo sanne,
hokki mo innde burnde
inde fuu,
10 faa koppi fuu koforoo
saabe innde makko to
tawaa fuu,
nde wo dow kammu, nde
wo dow leydi, nde wo
ley leydi,
11 faa demle fuu ceedoo,
mbi'a
Iisaa Almasiihu woni
Joomiraado,
faa Laamdo Baaba
meeden teddinee.

*No goondinbe njaynirta ley
adunaaru*

12 Saabe duum, sakiraabe
am horsube, tinnodon e gol-
lande Laamdo saabe kisin-
dam dam hokki on daam faa
dam rima nafaa. Ngadiron
dum kulol e diwngol. Si
goonga, on dwtanake mo
wakkati mo ngondunoomi
e moodon oon fuu. Ko
mboddiimi on joonin du,
sanaa dwtanodon mo faa
bura noon. 13 Sabo Laamdo
e hoore muudum ina golla
e moodon faa muuyon ko
weli dum, de ngollon muuyde
deen.

14 Ko ngolloton fuu, taa
njurnurton, taa ndukidon,

15 faa laatodon laabu6e 6e
ngalaa feloore, laatodon
6i66e Laamdo 6e ngalaa laru*
hakkunde yim6e hannden
oonyiibe bon6e 6een. Sanaa
njaynon hakkunde ma66e
hono no koode njaynirta ley
aduna ni, 16 tawee odon tiigii
konngol nguurndam ngool
faa woodi. Si on ngadii noon
fu, mi mantorto on nyannde
nde Almasiihu wartowi.
Sabo hollan mi doggaay
doggudu 6oldu, mi tampaay
6olum. 17 Ko ngollanton
Laamdo ko cakkoton dum
yonkiiji mon duum, na holla
goondinal moodon. Fay si
yonki am laatoto sadaka
dufeteedo dow goondinal
moodon ngaal, mi seyoto, mi
weltodoto e moodon. 18 Onon
du ceyoree hono noon, faa
mbeltododen.

*Haala gollidoobe dido hool-
niibe*

19 Si Joomiraado meeden
Iisaa jabii, mi nelan Timote to
moodon ko 6ooyataa. Ndeen
si mi humpitake kabaaruuji
mon diin fu, miin du, 6ernde
am waaltoto. 20 Sabo kanko
tan woni gondudo e am
anniya gooto. Goonga, no
ngorrudon fuu ina woni e
6ernde makko. 21 Heddiibe
6een fuu wo hakkilan6e haa-
juuji mu66en tan, wanaa di
Iisaa Almasiihu. 22 De Timote
kaa, odon anndi no holliri
neddaaku muudum lobbu,
sabo wallii kam e waajaade
Kabaaru Lobbo hono no
6iddo wallirta bammum ni.
23 Kanko anniyiimi nelude

* 2:15 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

wakkati mo paamumi no
joonnde am laatortoo fuu.
²⁴ Mido hoolii Joomiraado du,
miin e hoore am, mi waran to
moodon ko 6ooyataa.

²⁵ Hono noon mi yi'ii na
tilsi mi nela e moodon sakiike
men Epaforodit, gollidoowo
e am oon. O wallii kam
haabande Kabaaru Lobbo oon.
Kanko woni mo nelunodon
faa walla kam e haaju am.

²⁶ Imo yeewaa on fuu. Katin
ko nandon o sellaano duum,
na metti 6ernde makko
sanne. ²⁷ Tannyoral, o

nyawiino faa o nesi maayde.
Ammaa Laamdo yurmaka
mo, yurmaka kam miin du,
taa mi he6a ka66u-ko'u dow
ka66u-ko'u. ²⁸ Dum wadi de
kenyiimi law faa mi nela
mo e moodon, faa si on
nji'ii mo fu, ceyodon, miin
du ka66u-ko'u am buytoo.

²⁹ Ndelle, nja66oree mo saabe
Joomiraado e seyo manngo.
Teddinee yim6e wa'ube
noon fuu. ³⁰ Sabo kanko
o nesii maayde saabe golle
Almasiihu. O farriti† yonki
makko faa o wadana kam
ballal ngal ndonkunodon
wadande kam onon e ko'e
moodon.

3

*Haala anndude Iisaa Al-
masiihu*

¹ Ko heddii fu, sakiraabe
am, ceyoree Joomiraado.
Fay si mido winndana on ko
mbinndannoomi on arande,
dum tampintaa kam, woodi,
idum reena 6erde moodon
onon du. ² Tinnodon e
dawaadi - dum woni golloo6e

ko boni, dooldoo6e taadagol
ngol nafataa 6een! ³ Sabo
wo enen ngoni taadii6e jaati
6een, eden teddinira Laamdo
e ballal Ruuhu muudum,
eden mantaroo Iisaa Al-
masiihu, en njowaay jikke
men dow golleeji 6anndu.

⁴ Si goonga, miin kaa mido
waawnoo yowude jikke
am dow golleeji 6anndu.
Si goddo miilii ina waawi
yowude jikke muudum dow
golleeji 6anndum fu, miin
6uri haandude e majjum.

⁵ Mi taadaama illa nde
ki66innoomi nyalaade jee-
tati. Wo mi Israa'iilanke
yuurudo e suudu Benyamin.
Wo mi Alhuudiyanke 6ii
Alhuudiyanke. Ley Tawreeta
Muusaa du, mido jeyaa e
waa6e Farisa'en. ⁶ Mido
jinnganannoo Tawreeta oon
sanne faa mido torrannoo
kawrite goondin6e Iisaa
deen. Fay gooto waawaano
felude kam saabe fonndi-
tanaade Tawreeta oon.

⁷ Duum fuu mido ndaar-
dannoo wo tino am. Ammaa
joonin saabe Almasiihu
mi tawii wo dum mursey.

⁸ Goonga, mido jogorii
dum fuu wo mursey, sabo
anndude Joomiraado am
Iisaa Almasiihu 6uri kulle
deen fuu. Wo saabe makko
njardoriimi mursude ko
njogiimi. Mido jogorii hu-
unde fuu wo tuundi faa mi
he6a Almasiihu, ⁹ mi jeyee e
muudum. Mi walaa fonndi-
taare nde mbaawumi he6ude
e jokkugol am Tawreeta
oon. Mi he6ii fonnditaare
saabe ko kooliimi Almasiihu.

† 2:30 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

Kayre woni fonnditaare nde Laamdo hokki goondin6e mo been. ¹⁰ Mido muuyi andude Almasiihu e wondude e baawde iirtagol muudum, mi hawta e muudum torra, mi laatoo hono muudum ley maayde mum. ¹¹ Hono nii, mi he6an ummintineede hakkunde maay6e nyannde darngal.

¹² Mi wi'aay mi hebii dum gilla joonin naa mi kib6udo, ammaa mido wondi e doggudu hono no dadundurteedo ni, faa mi nannga dum. Sabo miin e hoore am, Iisaa Almasiihu artii, nanngi kam. ¹³ Goonga sakiraa6e, mi wi'aay mi hebii dum. Kaa mido wada huunde wootere: mido yeggita ko faltii, mido foodanoo ko warata. ¹⁴ Mido doggira to fonndete, faa mi he6a mbarjaari dow kammu ndi Laamdo noddiri en to muudum saabe Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Enen 6enndu6e ley goondinal been fuu, miiloroden hono noon. Si tawii miilooji mon potaay e dow goddum katin du, Laamdo 6anginan on dum. ¹⁶ Ammaa e noon fu, do kewtuden fuu, keddoden njokken laawol ngol njokkuden faa joonin ngool.

¹⁷ Sakiraa6e, on fuu nyemmbitee kam. Taykodon worru6e no njiidon miden ngorri ni. ¹⁸ Sabo heew6e laatake way6e leggal Almasiihu palaangal. Mi haalanii on dum kile keewde, mi haaldanan on joonin du

e bojji. ¹⁹ Kam6e, cakitte ma66e wo halkere. Deedi ma66e ngoni alla'en ma66e. I6e mantaroo ko 6e njeji semtirde. Adunaaru tan 6e ka6anta. ²⁰ De enen kaa, wo dow kammu njeyadi, eden keppi kisinoowo meeden yuuroowo toon. Oon woni Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²¹ Kam waylitata 6alli meeden lokkaaji diin faa di ke6a teddeengal hono 6anndu makko nduun ni. Sabo imo jogii baawde faa o wada huunde fuu dwtanoo mo.

4

Haala seyoraade Joomiraado

¹ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, hono noon tabitee ley kawtal moodon e Joomiraado. On njeewnii kam sanne, on laatake seyo am e kufune am darja.

² Mido waajoo Ewodi, kam e Sintis, 6e laatoo daande wootere saabe Joomiraado.

³ Aan Sisigi, gollidoowo e am koolniido du, mido 6aare mballaa rew6e dido 6een, sabo 6e mballii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon, kam6e e Keleman e gollidoo6e am wo66e. Inde ma66e mbinndaama e dewtere nguurndam nduumiidam.

⁴ Ceyoree Joomiraado wakkati fuu. Mido wi'a on katin, ceyee! ⁵ Yim6e fuu nji'a heesindaare moodon. Joomiraado ina 6adii. ⁶ Taa fay huunde ha66a on ko'e, ammaa nyaagorodon Laamdo haajuuji moodon fuu ley du'aare. Ngadiron dum e

jettooje. ⁷ Ndeen Laamdo hokkan on jam faa bura hu-unde fuu ko waawi miileede. Jam oon reenan berde mon e hakkillooji mon e ley kawtal Iisaa Almasiihu.

⁸ Joonin kaa sakiraa6e, miilooji moodon keddo dow goonga, e ko teddi, e ko fonnditii, e ko senii, e ko foti yideede, e ko lee6i. Kakkilane e ko moyyi, e ko jeyi maneede fuu. ⁹ Ngolliree ko paaminmi on e ko ke6don e am, ko narrudon kam e ko njiirudon kam. Ndeen Laamdo gaddowo jam tawdete e moodon.

No Pool yettiri Filipiyankoo6e dow dokkal mu66en

¹⁰ Mido seyorii Joomiraado seyo manngo sabo joonin on keydintinii ballal moodon to am. Tannyoral, hakkillooji mon ina ngonnoo e am, de on ke6aay yottinde ballal ngaal. ¹¹ Wanaa saabe won ko kaajaami wadi de mbiimi noon. Sabo si goonga, mi woowtinii hoore am hennyitoraade no tawraami fuu. ¹² Mido waawi wuurdude e ko famdi, mido waawi wuurdude e ko duudi. No tawraami e no ngorrumi fuu, mido waawi yardaade dum. Mi ekitake hennyitoraade haarande e yolbere, e ke6al e baasal. ¹³ Mido waawi fuu e ley kawtal am e Iisaa Almasiihu kokkoowo kam sembe oon. ¹⁴ Ammaa e dum fuu, on ngadii ko woodi ko mballudon kam e ley torra am dum.

¹⁵ Filipiyankoo6e, odon anndi wakkati nde puddumi waajaade on Kabaaru Lobbo de ndillumi leydi mon Makedoniya ndeen fu, kawrital goondin6e fay gootal wallunduraay e am, si wanaa kawrital moodon ngaal. ¹⁶ Nde ngonnoomi Tesaloniiki ndeen du, on neldii kam ko kaajaami, wanaa nde wootere tan. ¹⁷ De wanaa dokkal pilotoomi. Wo faa tino gollal mon lobbal ngaal beydoo pilotoomi. ¹⁸ Ko neldudon e junngo Epaforodit duum yottake faa woodi, humtii haajuuji am fuu. Mi he6ii faa heewi. Dokkal mon ngal laatake urdi mbelndi, hono sadaka belde ja6aado to Laamdo. ¹⁹ Laamdo am jom goodal keewngal oon humtiran haajuuji mon fuu saabe Iisaa Almasiihu e teddeengal muudum. ²⁰ Teddeengal woodan Laamdo Baaba meeden faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

²¹ Njowtane e kam seniibe hawtu6e e Iisaa Almasiihu fuu. Sakiraa6e wondube e am been ina njowta on. ²² Seniibe fuu na njowta on. Bur6e jowtude on wo won6e ley galle kaananke Roma mawdo been.

²³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Koloosiyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri miin Pool nulaado Iisaa Almasiihu e muuyde Laamdo, miin e sakiike meeden Timote. ² Miden njowta on, onon seniibe won6e Koloosi, saki-raabe hoolniibe hawtu6e e Almasiihu. Wo Laamdo Baaba meeden hokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Koloosiyankoo6e

³ Nde min nyaagantoo on Laamdo, Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu fuu, min celataa yettude dum. ⁴ Sabo min nanii kabaaru no ngoondinirdon Iisaa Almasiihu e no njidirdon seniibe fuu. ⁵ Odon ngorri noon saabe jikke moodon celludo e ko Laamdo resani on dow kammu duum. On kebii jikke oon nde nannodon konngol goonga ndeen, dum woni Kabaaru Lobbo. ⁶ Kabaaru Lobbo oon yottake on no yottorii adunaaru ndu fuu ni, imo wa'i hono no lekki mawnoohi ndimoohi 6i66e muudum ni. Hono noon Kabaaru Lobbo oon worri hakkunde moodon onon du, gilla nyannde ke6don hettindaade haala hinney Laamdo oon de paamudon no o wa'i jaati ni. ⁷ Dum woni ko Epafara gollidoowo e amin korsudo oon waajii on. Kanko woni gollanoowo Almasiihu koolniido hakkunde moodon. ⁸ O haalanii min du

njinngu moodon yuurungu e Ruuhu oon.

⁹ Saabe duum, minen du, gilla min nani dum, min celaay nyaaganaade on Laamdo. Miden njaaroo mo o hebbina on hakkilantaaku e paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal, faa paamon ko woni muuyde makko faa wooda. ¹⁰ Hono noon, ke6on wuurude nguurndam mbeloojam Joomiraado kawroojam e muuyde muudum e dow huunde fuu, tabiton e gollal lobbal fuu, beydon annudude Laamdo. ¹¹ Miden nyaaganoo on Laamdo katin hokka on semmbe mawdo fodde baawde muudum teddude deen, faa tawredon tinnitaare e munyal fuu. ¹² Njettiree Baabiiwo oon seyo, sabo o wadii on fotu6e he6ude ngedu e moyyereji desanaadi seniibe gondi e annoora diin. ¹³ O wurtinii en e baawde nimre, de o nanni en e laamu Biiyiko korsudo ¹⁴ dimdindo en, jaafaniido en lutti meeden.

Haala teddeengal Almasiihu

¹⁵ Almasiihu oon woni tagaadi Laamdo mo yi'ataake oon. Kanko woni afo ardiido dow tagoore ndeen fuu. ¹⁶ Sabo huunde fuu tagiraama saabe makko, ko woni dow kammu e ko woni e leydi fuu, ko yi'etee e ko yi'ataake, bimmbeeje laamu naa kaanankaaku, naa hoorewaaku naa baawde.

Saabe makko dum fuu
dum tagiraa, kanko du,
dum taganaa.

17 Imo woni gilla fay huunde
wala.

Huunde fuu na tiigun-
duri saabe makko.

18 Kanko woni hoore kawrital
goondin6e mo,
laatiingal banndu makko
ngaal.

Kanko woni fuddoode,
kanko woni arandeejo
e iirtii6e hakkunde
maay6e,
faa o laatoo ardiido e ley
huunde fuu.

19 Sabo Laamdo muuyii ko
woni e muudum duum
fuu
wona e makko, kanko Al-
masiihu,

20 de rewrintiniri huunde fuu
e muudum saabe Al-
masiihu,
wadi jam saabe yiyam
makko ndufaadam
dow leggal palaangal.

Ko woni dow kammu e ko
woni dow leydi fuu
rewrintinaama e makko.

21 Arande, on fuu on
woddinoobe Laamdo, on
laatakeno way6e dum e ley
miilooji moodon e gollleeji
moodon bondi. 22 Joonin
kaa, o rewrintinii on e
makko saabe maayde nde
Biyiiko laatiido gii-Aadama
oon maayi ndeen. O wadii
dum faa o darna on yeeso
makko tawee on seniibe,
on ngalaa laru*, on ngalaa
feloore. 23 Ammaa sanaa
keddodon e goondinal,
laaton dartiibe 6e ndimm-
bataako. Taa mbosee jikke

mo kebudon wakkati mo
nanudon Kabaaru Lobbo
oon. Kabaaru Lobbo oon
le, tagoore adunaaru ndu
fuu waajaama o. Kanko
ngollanammi, miin Pool.

*No Pool durwirani
kawrital goondin6e Iisaa*

24 Almasiihu yardake
torraaji. Kawrital goondin6e
laatiingal banndu muudum
ngaal du tilay yardoo tor-
raaji. Joonin, mido seyorii
torraaji diin saabe moodon,
sabo dum woni ngedu am
to torraaji Almasiihu. 25 Mi
laatake golloowo kawrital
goondin6e ngaal. Laamdo
halfinii kam gollal ngaal
saabe moodon, faa mi waajoo
haala muudum faa hi66a.
26 Haala kaan wo sirri
cuudaninoodo jamaanuujii
gilla arande, de joonin kaa
Laamdo 6anginanii seniibe
muudum sirri oon. 27 Sabo
Laamdo anniyake anndinde
6e sirri muudum mo wadanta
lenyi fuu, no sirri oon teddiri
e no horsiri ni. Inan sirri
oon: Almasiihu ina woni
ley moodon, duum hokkata
on tannyoral wonude ley
darja Laamdo garoowo.
28 Wo kabaaru Almasiihu
oon min mbaajotoo. Miden
tindina yim6e fuu, miden
njannginira dum'en e hakki-
lantaaku fuu. Noon min
ngadirta faa min njottina
neddo fuu yeeso Laamdo,
tawa wo kib6udo e ley kaw-
tal muudum e Almasiihu.
29 Saabe duum wadi de mido
golla, mido durwa haddi

* 1:22 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

baawde makko gonde e am
cembinooje kam deen.

2

¹ Mido yidi anndon ha6o
naawngo ngo kabeteemi
saabe moodon, onon e
yim6e won6e Lawdikiya e
wob6e 6e njiiraay kam gite
mu6ben 6een fuu. ² Dum wo
faa semmbina berde mon,
laatodon gooto saabe njin-
ngu. Noon kebirton baraaji
hakkilantaaku ki66ungu, an-
ndon sirri Laamdo oon. Dum
woni Almasiihu ³ mo goodal
Laamdo korsungal fuu suudii
e muudum oon. Goodal
ngaal wo hakkilantaaku e
anndal. ⁴ Ko wadi mido
haalana on duum dey, faa
taa kiiliredon e haalaaji beldi.
⁵ Sabo fay si taweede mido
woddiri on terde, hakkillo
am kaa ina wondi e moodon,
mido seyoro goodal mon
lobbal ngaal, mido seyoro
du no tinnoridon e goondinal
moodon Almasiihu ngaal.

Haala jokkude Almasiihu

⁶ Joonin, ko nja6udon Iisaa
Almasiihu laatoo Joomiraado
moodon duum, njokkee mo.
⁷ Tabiton e makko hono
no dadi lekki ndarortoo ley
leydi, ndarnon nguurdam
moodon dow makko. Beydon
sembe e ley goondinal
hono no ekintiniradon. Njet-
ton Laamdo sanne.

⁸ Tinnee taa fay gooto
hiilira on haalaaji luggudi e
haalaaji hiila 6oli. Haalaaji
diin yuurii e al'adaaji
6i66e-Aadama e tindinooje
adunaaru, de yuuraay e
Almasiihu. ⁹ Sabo ko woni

e Laamdo fuu ina tawaa
e Almasiihu faa hi66i, e
ley 6anndu muudum jaati.
¹⁰ Onon du, nguurdam
moodon fuu hi66ii saabe
kawtal moodon e Almasiihu.
Kanko woni hooreejo laamu
e baawde fuu.

¹¹ E gondal makko on
laatake taadii6e, de taadagol
ngol wanaa hono ngol
yim6e ngadata ngool, wo
dum taadagol yuurngol e
Almasiihu. Taadagol ngool
wo itteede e tomottaaku
luttoowu. ¹² E ley ko lootadon
lootagal batisima duum, on
uwidaama e makko, woodi
du, on iirtodake e makko
saabe on ngoondinii baawde
Laamdo iirtindo mo oon.
¹³ On maaynoobe saabe
lutti moodon e saabe on
laataakino yim6e Laamdo.
Ammaa Laamdo iirtindinii
on e Almasiihu,
yaafanake en lutti meeden
fuu,

¹⁴ tosii derewol kiite pelooje
en deen,

itti ngol,
tonti ngol dow leggal palaan-
gal,

¹⁵ 6ortii laamuuji e baawde.
Nde o jaalorinoo dum'en
e maayde Almasiihu
ndeen,

o hersinii dum'en yeeso
yim6e fuu.

¹⁶ Ndelle, taa fay gooto
felda on dow ko nyaamoton
e ko njaroton naa saabe
teddingol nyalaade godde
e darde lewru e nyalaade
powteteede. ¹⁷ Dum fuu
wo dum alhaali kolloowo
ko warannoo tan, ammaa
goonga oon e Almasiihu

woni. ¹⁸ Taa accon rewooŋe maleyka'en wattinkintooŋe wo leeyinkiniibe pela on. Yimŋe been ina kaŋbii e ko nji' ley koydi, katin iŋe mawninkinii e dow ɓolum saabe miilooji maŋŋe adunankooji. ¹⁹ Be celi haŋbaade e Almasiihu hooreejo on. Oon hokkata ɓannu nduun fuu ko haajaa, seŋira ndu jokkule e ɗadi. Katin du saabe makko ɓannu nduun ina mawnira no Laamdo muuyiri.

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

²⁰ On maaydii e Almasiihu, on mburtinaama e tindinooje adunaaru ndu deen. Ndelle, dume wadi de odon mbuurda no jeyaaŋe e adunaaru ndu ni? Dume wadi de odon njaŋa tindineede: ²¹ «Taa hooyu dum, taa meedu dum, taa meemu dum»? ²² Dum fuu dum nawtor-teedum de dum hantoo. Kulle deen fuu wo ɗe kadaade dow ɓolum, wo dum waaju yuurudo e yimŋe tan. ²³ Si goonga, yimŋe ina miiloo kadaade deen wo hakkilantaaku, sabo ina wi'ee sanaa yimŋe ndewa diina haddu baawde muŋŋen, sanaa yimŋe leeyinkinoo, sanaa yimŋe torra terde muŋŋen. Ammaa tawaama kadaade deen fuu mballataa yimŋe jaalaade muuyde terde.

3

¹ Ndelle, ko iirtindinadon e Almasiihu duum, pilee kulle

gonde dow kammu to Almasiihu joodii gere nyaamo Laamdo toon. ² Ngattee hakkillooji moodon e kulle gonde dow kammu, taa ngattee di e kulle gonde e leydi. ³ Sabo on maayii, nguurndam dam keɓdon joonin daam ina suudidaa e Almasiihu to Laamdo. ⁴ Si Almasiihu laatiido nguurndam moodon on ɓangii fu, onon du on ɓangidan e muudum, on teddindinte e muudum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

⁵ Ndelle, mbaree kulle adunankooje gonde e moodon deen. Duum woni fijirde e ko sobi e muuyde terde e muuyooji bondi, kam e eelgal jawdi*, sabo eelgal ngaal du wo rewude tooruuji. ⁶ Saabe hakkeji diin tikkere Laamdo jippoto e dow saliiŋe goondinde mo been. ⁷ Onon du, hono noon ngorrunodon arande, hono noon mbuurdunodon e hakkeji diin. ⁸ De joonin kaa, njoppee kulle dee do fuu: tikkere e nyanggere e nganyaandi. Taa mbonkodon, taa kaalon haalaaji nyiddiniidi. ⁹ Taa fay gooto moodon fenana bannum, sabo on ittii tomottaaku moodon kiinngu e golle muudum fuu, ¹⁰ on naatii tomottaaku kesu. Laamdo tagudo tomottaaku kesu on selataa heydintinde ngu faa ngu nannda e muudum, faa anndon dum faa wooda. ¹¹ Ndelle joonin,

* 3:5 Maanaa eelgal do wanaa njaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

walaa ko senndi hakkunde Alhuudiyanke e mo wanaa, naa hakkunde taadiido e mo taadaaki, naa mo jangaay, naa baanyaaru, naa diimaajo, naa dimo. Sabo Almasiihu woni fuu, kam woni e ma66e 6e fuu.

¹² Ndelle, saabe Laamdo subake on, wadi on seniibe, horsinii on, keewon yurmeende e moyyuki, ngadon leeyinkinaare e heese e munyal. ¹³ Munyunduree. Si yoga moodon ina jogii ko felira banndum, njaa-funduron. No Joomiraado yaaforii on ni, njaafunduron. ¹⁴ E ley duum fuu, berde moodon keewa njinngu, sabo njinngu wo kam habbunduri huunde fuu faa woodi. ¹⁵ Accon jam Almasiihu oon laamoo miilooji moodon, sabo Laamdo noddii on faa ngondon e jam laatodon banndu wooturu. Njetton Laamdo. ¹⁶ Accon konngol Almasiihu ngool heewa e moodon. Mono e moodon fuu jangina banndum, tindinira dum e hakkilantaaku. Njimanee Laamdo e jettooje, njettiree mo Jabuura e manooje, kam e jimi teddinooji Laamdo. ¹⁷ Ko ngadoton fuu, nde wo haala nde wo golle, ngadiree dum fuu e ley innde Joomiraado meeden Iisaa, njetton Laamdo Baaba meeden e innde makko.

No jokkuba Almasiihu njeyi wuurdude

¹⁸ Onon rew6e, dowlanodon goriraabe moodon hono no fotiri e Joomiraado. ¹⁹ Onon

wor6e, njidee deekiraabe moodon, taa tinnanon 6e.

²⁰ Onon sukaa6e, dowlanodon saaraabe moodon e huunde fuu, sabo dum woni ko welata Joomiraado. ²¹ Onon saaraabe, taa tinnanee sukaa6e moodon de berde mu66en metta.

²² Onon maccube, dowlanodon joomiraabe moodon e huunde fuu, tawee wanaa wakkati mo 6e nji'ata on tan hono filotoo6e weldude e 6i66e-Aadama. Ko haani dey, dowlorane 6e e berde laabude e ley kulol Joomiraado. ²³ Huunde fuu ko ngoloton, ngolliron dum berde laabude, sabo wo Joomiraado ngollanton, wanaa yim6e. ²⁴ Anndon Joomiraado barjoto on, hokkan on moyyereji desanaadi yim6e muudum. Sabo joomiiwo mo ngollanton oon wo Almasiihu. ²⁵ Gadoowo ko boni fuu heban mbarjaari gollal muudum bonngal ngaal, sabo Laamdo burdintaa yim6e.

4

¹ Joomiraabe, njogoree maccube moodon been jogaade lobbe e dow fonnditaare, anndon onon du odon njogii joomiiwo dow kammu.

² Ciinee e du'aare, tawee odon kakkilana dum, odon njetta Laamdo. ³ Ndu'anee min minen du, yalla Laamdo ina omtana min dammbugal faa min mbaajoo konngol muudum ngol, min ke6a saakude goonga teddu6o kaaloowo haala Almasiihu oon. Saabe goonga oon jaati

uddiraami joonin e ley kasu. ⁴Njaaree Laamdo mi waajoroo goonga teddufo oon laabal no haaniri.

⁵Laatee hakkilante'en hakkunde yimbe be ngoondinaay⁵ been. Wakkati laatiido fuu, tawdedon e seedaaku lobbu. ⁶Haala moodon ina haani laataade haala mbelka ngadaaka lamdam, faa paamon no kaandon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

⁷Tikiku humpitan on kabaaruuji am diin fuu. Wo o sakiike meeden korsudo, gollidiido am koolniido e ley golle Joomiraado. ⁸Ko wadi de nelumi mo e moodon wo faa paamon no min ngorri, faa o waaltina hakkillooji moodon du. ⁹O wardan e Onesim, jeyaado e moodon oon. Oon wo sakiike amin korsudo koolniido. Kambe dido, be kumpitan on ko wadi ga duum fuu.

¹⁰Aristarka uddidaado e am oon ina jowta on, kam e Marku sakiike Barnabas mo mbi'unoomi si warii to moodon njabbodon dum oon.

¹¹Iisaa bi'eteedo Yustus oon du ina jowta on. Kambe tan ngoni Alhuudiyankoo6e gollidoo6e e am kabaaru laamu Laamdo oon. Be peewnii bernde am sanne.

¹²Epafera, gollanoowo Iisaa Almasiihu oon, ina jowta on. Kanko du e moodon o jeyaa. Wakkati fuu imo tinnii e du'aare saabe moodon faa ndarodon, laatodon hi6bu6e, faa tannyoron muuyde Laamdo fuu, njokkon de. ¹³Mido seedanoo

mo imo tampani on, onon e wonbe Lawdikiya e wonbe Hiyerapolis fuu. ¹⁴Lukka dokotoro korsudo oon, kam e Demas ina njowta on. Njowtee sakiraabe meeden wonbe Lawdikiya been, njowtee Nimfa e kawrital goondinbe kawroowal suudu muudum ngaal. ¹⁶Nde njanngudon bataaki ki fuu ngadon faa kawrital goondinbe Lawdikiya ngaal jannga ki. Onon du, njanngon bataaki ki goondinbe wonbe ley Lawdikiya tiigii kiin. ¹⁷Mbi'ee Arkippa tinnoo e timminde gollal ngal Joomiraado halfini dum ngaal.

¹⁸Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Taa njegitee mido woni ley kasu e geyyelle.

Wo hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesaloniiiki ka66iingal e Laamdo Baaba meeden, e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam wundu e moodon.

Goondinal Tesaloniyankoo6e

² Miden njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon on fuu. Min celataa micc-itaade on e ley du'aawuuji amin. ³ Miden miccoo on wakkati fuu yeeso Laamdo Baaba meeden. Miden micc-itoo golleeji di ngollirdon saabe goondinal, miden micc-itoo tinnitaare moodon saabe njinngu, miden micc-itoo munyal moodon saabe jikke mon e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁴ Sakiraa6e amin 6e Laamdo yidi, miden anndi Laamdo subake on. ⁵ Sabo ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo duum laataaki haala 6ola tan. Kabaaru oon wardii to moodon e baawde e Ruuhu Ceniido. O wardii e tannyoral ki66ungal wo dum goonga. Odon anndi du, sabo on seediibe no min ngorrunoo hakkunde moodon. Dum fuu wo saabe moodon.

⁶ On nyemmbitii min, on nyemmbitii Joomiraado, sabo fay ko torraddon tor-raaji mawdi duum, on nja66ake konngol Laamdo.

On nja66orake ngol e seyo ngo Ruuhu Ceniido hokkata. ⁷ Hono nii on kollii goondin6e won6e ley leyde Makedoniya e Akaya fuu no kaani wor-rude. ⁸ Si goonga, on kumpitii konngol Joomiraado ngool, on cankitii ngol, wanaa ley leyde Makedoniya e Akaya tan - goondinal mon Laamdo nanaama e nokkuuje deen fuu. Walaa ko min beyda haala kabaaru moodon katin. ⁹ Sabo wo goondin6e been jaati kumpitata min no nja66oridon min arande, no njoppirdon tooruuji de ngartudon to Laamdo faa ngollanon Laamdo buurdo, goongaajo oon. ¹⁰ Odon kedii Biyum yuuroowo dow kammu. Oon woni Iisaa mo o ummintini hakkunde maay6e, kisinoowo en e jukkungo waroowo oon.

2

No Pool golliri ley Tesaloniiiki

¹ Sakiraa6e, odon anndi onon e ko'e moodon, ko min ngari to moodon duum laataaki 6olum. ² Fadde amin warude to moodon, min torraama, min kuyfinaama ley ngalluure Filipi. Ammaa odon anndi du, Laamdo meeden hokkii min cuusal min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oon semmbe, fay e ley ha6o manngo. ³ Sabo waaju amin yowaaki dow majjere naa dow anniya bondo, dum wanaa hiila du. ⁴ Ammaa Laamdo yardake min faa halfini min Kabaaru Lobbo oon. Wo hono noon

min mbaajortoo. Wanaa ko welata yimbe min pilotoo. Ko welata Laamdo kumpitiido berde amin oon min pilotoo. ⁵ Hono no anndirdon ni, abada min mbaajoraaki haalaaji beldi, haalaaji amin du cuudaay eelgal*. Laamdo na seedii.

⁶ Min pilaaki faa bi66e-Aadama teddina min, wanaa onon, wanaa wo66e. ⁷ Si goonga, miden mbaawnoo hollude on manngu amin saabe wo min nulaabe Almasihu, ammaa min ngadaay noon. Min ngadii heese hakkunde moodon. Min kinnorake on hono no inna hinnortoo bi66e muudum ni. ⁸ Miden korsinnoo on sanne, wanaa Kabaaru Laamdo Lobbo oon tan min njardii hokkude on. Miden njardii hokkude on fay yonkiiji amin du, sabo on laatake sakiraa6e amin horsube.

⁹ Sakiraa6e, nde min mbaajotonoo on Kabaaru Lobbo haala Laamdo oon ndeen, odon miccoo min ngolliino sanne, faa min tampi. Min ngollii jemma e nyalooma fuu, taa min laatanoo fay gooto moodon donn-gal. ¹⁰ Odon ceedanii min, Laamdo du ina seedanii min, no min ngorri hakkunde moodon, onon goondin6e. Miden cenii, miden ponditii, min ngalaa feloore fuu. ¹¹ Odon anndi no min ngorrunoo hakkunde moodon, min ngolliranii gooto moodon fuu hono

no baaba golliranta bi66e muudum ni. ¹² Min mbaajake on, min cellinii berde mon, min nyaagake on mbu-uron nguurndam kawroo-jam e muuyde Laamdo, noddudo on faa naaton laamu muudum e teddeengal muudum.

¹³ Katin won ko saabanii min yettude Laamdo wakkati fuu: nde nannodon konngol Laamdo ngool e kundude amin ndeen, on nja66oraaki ngol wo ngol konngol bii-Aadama. Ammaa on nja66orake ngol wo ngol konngol Laamdo. Wo kam jaati. Ingol golla e ley moodon, onon goondin6e. ¹⁴ Sakiraa6e, on laatake hono kawrite goondin6e Laamdo gonde Yahuudiya kabbiide e Iisaa Almasihu. Goonga, on munyii torraaji hono di ma66e. On njarii bone e yimbe lenyol moodon hono no kambe du 6e njardi bone to Alhuudiya'en ni. ¹⁵ Kam'en mbari Joomiraado meeden Iisaa. Be mbari annabaa6e. Woodi, 6e torrii min minen du. I6e ngolla ko welaa Laamdo, wo 6e way6e yimbe fuu. ¹⁶ I6e tinnii e hadude min waajaade lenyi goddi faa kisa. Wo hono nii 6e kebbinirta hakkeji ma66e wakkati fuu. Ammaa joonin jukkungo Laamdo hewtake 6e.

No Pool muuyirnoo yecco-raade Tesaloniiiki

¹⁷ De minen kaa, sakiraa6e, min ceedii e moodon wakkati seeda. De fay si en njiidataa

* 2:5 Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

e gite, berde men ina ngondi. Min tinnake sanne faa min nji'a on katin. Miden njeewaa on faa sanne. ¹⁸ Saabe majjum, min muuyiino warude to moodon. Miin Pool, mi filake kile keewde, ammaa Seydaani hadii min. ¹⁹ Moy woni jikke amin e seyo amin e kufune amin darja mo min mantortoo yeeso Joomiraado men Iisaa nde wartowi? Wo onon jaati! ²⁰ Si goonga, onon ngoni teddeengal amin e seyo amin.

3

¹ Dum wadi nde min kunningoo munyude ceedaagu meeden fu, min tawii heddaade ley ngalluure Ateena minen tan na samtani min. ² Min nulii sakiike amin Timote gollidoowo e Laamdo sankitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. Min nulii mo faa o darna on e semmbe, o sellina berde mon e ley goondinal moodon, ³ faa taa fay gooto moodon dimmboroo sikki-sakka saabe torraaji diin. Sabo odon anndi en fodanaabe di. ⁴ Si goonga, nde min ngondunoo e moodon ndeen, miden kaalanannoo on torraaji kewtooji en. Odon anndi wo noon dum laatorii du. ⁵ Ndelle, mi waawaay munyude katin. Dum wadi de nelumi Timote faa mi faama yalla odon tinnii e goondinal ngaal. Mi yidaano tawee jarribotoodo oon jarribake on, de golle amin laatoo bolum.

⁶ Ammaa joonin Timote yuurii to moodon, wartii to amin. O seynirii min

kabaaru goondinal mon e njinngu mon. O haalanii min odon miccoroo min mboodirka wakkati fuu, odon njidi yi'ude min sanne, hono no minen du min njidiri yi'ude on ni. ⁷ Sakiraa6e, ko tawdedon e goondinal duum, waaltinii berde amin e ley billaare amin e ley torra amin. ⁸ Joonin min mbuurii katin sabo odon tabiti e Joomiraado. ⁹ Min mbaawaa yettude Laamdo saabe moodon faa heya. Miden mbeltoroo seyo saabe moodon yeeso makko. ¹⁰ Jemma e nyalooma miden nyaagoo Laamdo e semmbe faa min nji'a on katin, faa min ki66ina ko nyaki e goondinal mon.

No Pool du'aranii kawrital goondinbe gonngal Tesaloniki

¹¹ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa omtan min laawol faa min ngara to moodon. ¹² Joomiraado beydu njinngu hakkunde moodon, hebbina ngu faa njidon yim6e fuu, hono no minen du, min njidiri on ni. ¹³ O semmbindina on faa laatodon yim6e 6e ngalaa feloore, laatodon won6e ley senaare yeeso Laamdo Baaba meeden wakkati Joomiraado men Iisaa warti, kam e seniibe muudum fuu.

4

Haala nguurndam dam Laamdo yidi

¹ Caggal duum, saki-
raa6e, min njannginii on

no kaandon worrude faa wela Laamdo. Odon ngada dum du. Miden nyaagoo on saabe Joomiraado men Iisaa, tinnodon, beydon semmbe.

² Sabo odon anndi jamirooje de min kokki on yuurude e Joomiraado men Iisaa deen. ³ Laamdo na muuyi mbuurdon e senaare, mboɗɗodon jeenu. ⁴ Imo muuyi mono e moodon fuu reena banndu muudum, ekitoo reenirde ndu laaɓal e teddeengal,* ⁵ wanaa e muuyde terde hono no heeferbe be anndaa Laamdo ngadirta noon. ⁶ Fay gooto taa naata suudu banndum, taa wada dum ko boni. Sabo Joomiraado woni jomnitotoodo kulle deen fuu. Min kaalanii on dum, min cappanii on. ⁷ Laamdo noddiraay en faa tuunen, ammaa noddii en faa mbuurden senaare.

⁸ Ndelle, caliido ko haalaa joonin duum fuu, wanaa neddo salanii. Wo Laamdo, kokkudo on Ruuhu muudum Ceniido oon, o salanii.

⁹ Walaa ko min mbinndana on dow njingu hakkunde sakiraaɓe, sabo onon e ko'e moodon, Laamdo anndinii on no njidundurton. ¹⁰ Si goonga, odon ngadira noon e sakiraaɓe wonbe ley leydi Makedoniya fuu. Ammaa sakiraaɓe, miden nyaagoo on, beydiron dum yeeso. ¹¹ Tinnodon ngondon e jam. Mono fuu hayba golle muudum tan, wuura e

semmbe banndu mum, hono no min tindinirnoo on ni. ¹² Ndeen on ngorran yeeso yimbe be ngoondinaay been no haaniri, on tampinirtaa goddo fay huunde.

Haala gartol Joomiraado

¹³ Sakiraaɓe, min njidaa tawee on paamaay kabaaru maaybe, min njidaa cunorodon hono no yimbe be ngalaa jikke been. ¹⁴ Sini en ngoondinii Iisaa maayii de iirtii fu, ndelle en ngoondinii Laamdo wartiran maaybe goondinnoobe been e makko. ¹⁵ Miden kaalana on ko Joomiraado wi'i: enen wuurbe tawaaɓe e gartol Joomiraado been, en artataako maaybe been yaareede to makko. ¹⁶ Sabo Joomiraado e hoore muudum yuuran dow kammu, jippoo. Wakkati oon yamiroore yeewnete, hooreejo maleyka'en yeewnoto, buutotal Joomiraado fuufete. Ndeen maaybe goondinnoobe Almasiihu been artoto fuu ummitaade. ¹⁷ Caggal duum, enen wuurbe heddinnoobe been, en fuu en yeentindinte e maɓbe, njaarideden ley duule, faa kawren e Joomiraado ley mbeeyu.† Hono nii ngondirten e makko faa abada. ¹⁸ Ndelle, mbaaltunduree berde mon e haalaaji di.

5

¹ Sakiraaɓe, walaa ko min

* **4:4** Woɓɓe ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e moodon fuu jangga no wondirta e deekum, jogoroo dum laaɓal e teddeengal. † **4:17** Mbeeyu wo bolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

mbinndana on haala ja-
 maanuujii e wakkatiiji gartol
 Joomiraado oon. ² Sabo
 onon e ko'e mon, ofon anndi
 nyannde gartol Joomiraado
 ndeen wardan hono no
 gujjo wardata ley jemma
 noon. ³ Wakkati nde yim6e
 miilata jam tan e ndeenaagu
 woodi, ndeen halkere ukko-
 too e mu66en, hono no
 n̄atawere juhirta debereedu
 noon. Be mbaawaa dadude
 halkere ndeen fey. ⁴ Ammaa
 sakiraa6e, onon on ngalaa
 ley nimre faa nyalaande
 ndeen juha on hono no gujjo
 juhirta ni. ⁵ On fuu wo on
 bi66e annoora, wo on yim6e
 nyalooma. En njeyaaka
 e jemma, en njeyaaka e
 nimre. ⁶ Ndelle taa daanoden
 hono no wob6e ni. Mbaalen
 hakkilde, nanngitoden.
⁷ Daanotoobe been, wo jemma
 daanotoo, sulotoobe been
 du, wo jemma culotoo.
⁸ Ammaa enen, wo en yim6e
 nyalooma. Ndelle nann-
 gitoden. Bornoden goondinal
 e njingu, laatanoo en saaya
 ndeenaagu. Jikke hebude
 kisindam du laatanoo en
 kufune ndeenaagu.

⁹ Sabo Laamdo fodanaaki
 en jukkungo muudum. Ko o
 fodanii en dey, kebiren kisin-
 dam e Joomiraado men Iisaa
 Almasiihu. ¹⁰ O maayanii
 en faa mbuurden e makko,
 nde wo en wuur6e, e nde wo
 en maay6e. ¹¹ Ndelle mbaal-
 tunduree berde mon. Mono
 fuu walla bannum e yaade
 yeeso, hono no ngadirton ni.

*No kawrital goondinbe
 haani worrude*

¹² Sakiraa6e, miden nyaa-
 goo on, anndanon golloobe
 hakkunde moodon been.
 I6e dowa on e ley innde
 Joomiraado, i6e mbaajoo
 on. ¹³ Teddinon 6e faa
 sanne, njidiron 6e saabe
 golle ma66e. Ngondon e jam
 hakkunde moodon.

¹⁴ Miden nyaagoo on,
 sakiraa6e, cappanon
 jaay6e, mbaaltinon berde
 hul6e, mballon lokkaa6e*,
 tawdedon e munyal
 hakkunde yim6e fuu.
¹⁵ Tinnodon taa fay gooto
 yomnitoo ko boni dow ko
 boni. Wakkati fuu pilodon
 wadundurde ko woodi,
 ngadanon yim6e fuu hono
 noon.

¹⁶ Ceyodon wakkati fuu.
¹⁷ Taa celon wadude du'aare.
¹⁸ Njetton Laamdo no
 tawradon fuu. Dum woni
 ko Laamdo muuyani on
 e kawtal moodon e Iisaa
 Almasiihu.

¹⁹ Taa kadon Ruuhu
 Ceniido gollude hakkunde
 moodon, ²⁰ taa koyonon waaju
 annabaa6e. ²¹ Ammaa
 taykodon huunde fuu, nan-
 ngon ko woodi e muudum.
²² Mboddodon ko boni fuu.

Baynundural

²³ Wo Laamdo jom jam oon
 e hoore muudum senu on
 senaare hi66unde. O reena
 berde mon e yonkiiiji mon e
 balli mon fuu, faa laatodon
 yim6e 6e ngalaa feloore
 nyannde nde Joomiraado

* **5:14** Lokkaa6e do ina waawi hooyude tampu6e 6e ngalaa semmbe e balli mu66en maa du 6e ngalaa semmbe e goondinal.

meeden Iisaa Almasiihu
wartowi. ²⁴ Noddudo on oon
wo koolniido, o tabintinan
dum du.

²⁵ Sakiraa6e, miden njaaroo
on du'aare.

²⁶ Njottinon sakiraa6e been
fuu jowtaali amin ceniidi.

²⁷ Mido yamira on saabe
Joomiraado, njannganon
sakiraa6e been fuu bataaki ki.

²⁸ Hinney Joomiraado
meeden Iisaa Almasiihu
wondu e moodon.

Bataaki Pool dīdabi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesaloniki, ka66iingal e Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo sarortoo yimbe wakkati gartol Iisaa

³ Sakiraa6e, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon. Idum haani, sabo goondinal moodon ina beyda yahude yeeso. Katin du njinngu hakkunde moodon on fuu na beydorooyeeso. ⁴ Dum wadi de miden mantorooy on to kawrite goondin6e Laamdo deen. Miden mantorooy on saabe munyal moodon e goondinal moodon e ley torraaji e billaaje jowiide dow moodon deen fuu.

⁵ Dum fuu na holla sariya Laamdo na fonnditii. Laamdo na wada on faa laatodon fotube naatude laamu muudum. Wo saabe maggu de odon torree. ⁶ Sabo si goonga, Laamdo wadan ko fonnditii, yobiran torru6e on been torra. ⁷ Ammaa onon torrete6e joonin 6e, o hokkan on powtiri, onon e amin fuu. O wadan dum si Joomiraado men Iisaa gondo

dow kammu oon wartii, ina wondi e maleyka'en jogiibe baawde muudum been. ⁸ O bangan ley yiite nyannunge faa o jukkoo 6e anndaa Laamdo, 6e nja6aay jokkude Kabaaru Lobbo Joomiraado men Iisaa been. ⁹ Jukkungo waroowo e ma66e ngoon wo halkere duumiinde. Be mboddiinee Joomiraado e baawde muudum mawde. ¹⁰ Dum warowan nyannde Joomiraado wartowi faa teddiinee hakkunde seniibe muudum. O laatoo kaayniido hakkunde goondin6e mo fuu. Onon du, odon njejaa e ma66e, sabo on ngoondinii waaju mo min mbaajii on oon.

¹¹ Saabe duum, miden ndu'anooy on wakkati fuu. Miden njaaroo Laamdo mo njokkuden wada on fotube hebude nguurndam dam noddiri on daam. Miden njaaroo Laamdo wallira on baawde muudum faa tabintina anniya moodon lobbo fuu e gollal yuurungal e goondinal mon fuu. ¹² Hono nii, innde Joomiraado men Iisaa teddinirtee e ley moodon, onon du teddiniredon saabe makko. Dum fuu laatoto saabe moyyere makko, kanko Laamdo meeden e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

2

Haala neddo bondo e gartol Joomiraado

¹ Sakiraa6e, miden njidfi haalande on haala gartol Joomiraado meeden Iisaa

Almasiihu e hawrundureede meeden to muudum. Miden nyaagoo on: ² taa accee hakkillooji mon njiiboo law saabe goddo wi'ii nyannde gartol Joomiraado ndeen yottake. Taa kulon fay si goddo wi'i wo annabaaku haaldi dum, maa si goddo waajake dum, maa wi'ii minen mbinndi dum e bataaki. ³ Taa fay gooto hiilda on fay huunde. Sabo nyannde ndeen warataa sanaa wakkati mo yimbe heewbe muurtanta Laamdo oon yottoo tafon. Wakkati oon Neddo Bondo podanaado halkere oon bangan. ⁴ Wo o ganyo Laamdo. O mawninan hoore makko e dow huunde fuu ko rewetee hono wo Laamdo naa ko sujidantee, faa o joodowoo ley suudu Laamdo. Noon o wiirata kanko e hoore makko wo o Laamdo.

⁵ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido haalanannoo on dum. Yalla on miccitaaki dum naa? ⁶ Odon anndi ko faddii Neddo Bondo oon joonin, faa taa banga illa wakkati muudum waraay. ⁷ Sabo gilla joonin baawde Bondo cuudaade deen ina ngolla e adunaaru ndu. Ammaa paddiido de oon ina do tafon. Si oon yuwii do fu, ⁸ Neddo Bondo oon bangan. Ndeen Joomiraado men Iisaa wardan mo henndu hunnduko muudum, halkira mo garol muudum delkoowol. ⁹ Neddo Bondo oon wardan e baawde Seydaani, warda e semmbe mawdo e maandeeji e kaay-

eefiiji fewreeji. ¹⁰ O golliran siyiiji bonanda fuu faa o hiila halkoo6e been, sabo be njaabaay yidude goonga de be kisinee. ¹¹ Saabe duum, Laamdo nuldun be majjere mawnde, faa be ngoondina fewre. ¹² Noon wadata de yimbe be ngoondinaay goonga de ceyorii oonyaare been fuu njukkee.

No goondinbe teenube njeji worrude

¹³ Sakiraa6e be Laamdo horsini, minen kaa, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon, sabo Laamdo su6ake on gilla fuddoode faa hisina on. Ko o hisini on duum, Ruuhu Ceniido wadi on seniibe, on ngoondini goonga oon. ¹⁴ Wo ley majjum Laamdo noddii on nde min mbaajinoo on Kabaaru Lobbo oon. O noddii on faa ke6on ngedu e darja Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Ndelle sakiraa6e, tinnee, tabitee e ko min anndini on duum, nde wo e haala amin nde wo e bataaki amin.

¹⁶ Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, kam e Laamdo Baaba meeden njidi en, de cellini berde men faa abada, kokki en jikke lobbo saabe moyyere mu6ben. ¹⁷ Be cellina berde moodon, be kokka on semmbe faa ngollon gollleeji lobbi, kaalon haalaaji lobbi fuu.

3

No Pool muuyri wadaneede du'aare

¹ Sakiraa6e, ko keddiimi wi'ude, ndu'anodon min,

yalla konngol Joomiraado ngool ina yaawa sankitaade, katin du ngol teddinee hono no ngol teddiniraa to moodon ni. ² Ndu'anodon min du min kisa e yimbe oonyiibe, bonbe. Sabo wanaa yimbe fuu ngoni goondinbe. ³ Ammaa Joomiraado wo koolniido, o hokkan on semmbe, o reena on e Bondo oon. ⁴ Joomiraado hokkii min hoolaade on, odon njokki jamirooje de min kokki on deen, woodi du on keddoto jokkude de. ⁵ Joomiraado meeden wada berde mon keewa njinngu Laamdo, de keewa munyal hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

⁶ Sakiraabe, miden njamira on e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, mbodododon sakiraabe jaaybe be njokkaay waaju mo narunodon min oon. ⁷ Onon e ko'e mon, odon anndi no njejdon nyemmbitirde min. Nde min ngondunoo e moodon ndeen, min nganaa jaaybe. ⁸ Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu muudum bolum. Jemma e nyalooma fuu min ngollii faa min tampi taa min laatanoo fay gooto mon donngal. ⁹ Miden mbaawnoo nyaagaade on nyaamdu. Ammaa min ngadaay noon, faa min kolla on misaalu* de nyemmbiton min. ¹⁰ Si goonga, fay nde min ngonnoo to moodon ndeen, miden mbi'annoo

on dum do: mo jabataa gollude, taa nyaama. ¹¹ Miden mbi'a noon sabo min nanii wobbe moodon na njaasi, ngollataa fay huunde si wanaa naatude e ko walanaa dum'en. ¹² Miden njamira yimbe been, miden mbaajoo dum'en e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, be ngollira deyyinaare, be mbuura e semmbe balli ma66e.

¹³ De onon kaa sakiraabe, taa tampee wafude ko woodi. ¹⁴ Si won caliido jokkude ko min kaali e bataaki ki duum fu, ngattanee joomum hakkillo, mbodododon dum, yalla na semta. ¹⁵ Ammaa, taa ndaardee joomum wo ganyo. De cappaneer dum hono wo sakiike.

Baynundural

¹⁶ Joomiraado jom jam oon hokka on jam wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraado wonda e moodon, on fuu.

¹⁷ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Dum woni maande bataaki am fuu. Wo nii mbinndirammi.

¹⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon, on fuu.

* 3:9 Misaalu wo yeru maa nanndingol.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe yamiroore Laamdo kisinoowo en e saabe Iisaa Almasiihu mo njowuden jikke dow muudum oon. ² Mido winndane aan Timote, biyam goongaajo e ley goondinal. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

Haala janninoobe fewre

³ Timote, sey keddodaa wuro Efeesu hono no njamir-maami nde njahannoomi Makedoniya ndeen, faa kadaa wobbe janninde ko hawtaay e waaju men. ⁴ Sanaa 6e cela fillitaade taali e limtude inde maamiraabe de kantataako. Kulle deen na ngadda jeddi tan, wanaa anniyaaji Laamdo. Wo ley goondinal anndirden anniyaaji diin. ⁵ Ko wadi mbi'umi njamiraa dum dey, wo faa njinngu laatoo - njinngu yuuroowu e bernde laabunde, nde feloore fuu walaa e muudum, kam e goondinal ngal waldaa e naafikaaku. ⁶ Wobbe njoppii dum fuu, mbosii, de njokki haalaaji boli. ⁷ I6e njidi ndaardeede hono janninoobe Tawreeta Laamdo, de 6e paamataa ko 6e kaalata, 6e paamataa ko 6e tilsinta.

⁸ Eden anndi jamirooje Tawreeta deen na mboodi si ngolliraama no njeji gollireede. ⁹ Paamen: jamirooje Laamdo wanaa saabe fonnditiibe ngadiraa. Be de ngadiraa saabe mu6ben dey, wo bon6e e salii6e, yeddoobe e luttu6e. De ngadiraa saabe yawu6e ko senii e yim6e 6e kulataa Laamdo, saabe waroobe saaraabe mu6ben, e waroobe wobbe ¹⁰ e jeenoobe e luudunkoo6e e soodoobe yim6e de cootta dum'en e fenoo6e e hunotoobe fewre. Jamirooje deen ngadiraa saabe huunde fuu ko lut-tunduri e tindinooje cellude. ¹¹ Tindinooje deen ina kawra e Kabaaru Lobbo mo kalfinaami, 6angindo teddeengal Laamdo jom barkeeji oon.

No Pool yettiri Joomiraado

¹² Mido yetta Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kokkudo kam semmbe faa mi gollana dum. Mido yetta dum ko hiisorii kam mi koolniido, de watti kam e golle muudum. ¹³ Arande mido mbonkotonoo dum, mido torra yim6e muudum, mido huyfina dum. Ammaa mi hebii yurmeende, sabo wo majjere e rafi goondinal ngadirmi dum. ¹⁴ Moyyere Joomiraado heewii kam sanne, hokki kam goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Inan haala koolniika ka yim6e kaani yardaade e berde mu6ben fuu: Iisaa Almasiihu warii ley adunaaru ndu faa hisina luttu6e, de miin woni burdo

fuu bonde e ley ma66e. ¹⁶ Ammaa inan ko wadi de Laamdo yurmii kam, miin burdo bonde o: wo faa Iisaa Almasiihu holla kam munyal muudum ki66ungal, de dum laato maande faaminoore goondinoobe mo de keba nguurndam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo duumiido ja-
maanuujii fuu,
mo waylitataako, mo
yi'ataake

- Laamdo gondoo kam tan -
teddeengal e darja woodan
mo
faa abada abadin! Aamiina.

¹⁸ Biyam Timote, inan tindinoore nde kalfinam-
maami, fotunde e haalaaji
annabaaku cappiidi ma
arande diin: tuugodaa di faa
ka6aa hono no sordaasi cu-
usudo habirta ni. ¹⁹ Tiigodaa
goondinal e bernde nde
walaa feloore. Wobbe njoppii
dum, de goondinal mubben
boni faa halki. ²⁰ Himene
e Alesandere ina njeyaa e
ma66e. Mi wattii 6e e junngo
Seydaani faa 6e paama 6e
kaanaa mbonkaade Laamdo.

2

Haala du'aare

¹ Ndelle, inan ko artotoomi
waajaade goondin6e: 6e
naaroo Laamdo, 6e ngadana
yimbe fuu du'aawuujii e
nyaagundeeji e jettooje.
² Ndu'anodon kaanankoo6e e
dawroobe du, faa mbuurden
jam e hakkillo fukkiingo,
tawee e ley kulol Laamdo e
needi ley huunde fuu. ³ Dum
na woodi, ina weli Laamdo
kisinoowo en, ⁴ jiddo yimbe
fuu kisa, ke6a annudude

goonga. ⁵ Sabo Laamdo wo
gooto. Curoowo hakkunde
yimbe e Laamdo du wo gooto,
oon woni Iisaa Almasiihu
neddo oon. ⁶ Kam hokkita
hoore muudum faa rimdina
yimbe fuu. Ley wakkati
mo Laamdo darnunoo, dum
laatake seedaaku kolloowu
Laamdo na yidi yimbe fuu
kisa. ⁷ Wo saabe kabaaru o
Laamdo wadiri kam baajo-
toodo e nulaado faa mi faam-
ina yimbe 6e nganaa Alhu-
udiyankoo6e 6een goondinal
e goonga. Goonga kaalammi,
mi fenaay.

⁸ Ndelle, mido muuyi do
wor6e kawriti faa ngada
du'aare fuu, bantira juude
mubben berde laabude, tawee
tikkere e kalala fuu walaa.

*No rew6e kaaniri jokkirde
Laamdo*

⁹ Mido muuyi du, rew6e
nyaayira kaddule dagiide,
tawee e needi e yaage. Taa
6e codoroo moorli e kanje
naa kaaye dime, taa 6e
nyaayira kaddule tiidude
coggu. ¹⁰ Ammaa 6e nyaayira
golleeeji lobbi. Sabo dum
woni ko hawrata e rew6e
wi'oo6e ina kula Laamdo.
¹¹ Debbo fuu nanngita hun-
nduko muudum, tawree
dowtaare hi66unde wakkati
nde janngintee ndeen. ¹² Mi
jabanaay debbo janngina
naa ardoo gorke. Ko tilsii
e muudum dey, heddo e
deyyinaare. ¹³ Sabo Aadama
artii Hawwaa tageede.
¹⁴ Katin du wanaa Aadama
Ibiliisa hiili, wo debbo oon
hiilaa de luttii yamiroore
Laamdo. ¹⁵ De e dum fuu,
debbo ina hisinee e beyngu,

si ina heddii e goondinal e njinngu e senaare e yaage.

3

No hooreeɓe kawrital goondinɓe kaani worrude

¹ Haala kaan ina hoolnii: jidudo laataade ardiido kawrital goondinɓe fuu, joomum na muuyii gollal lobbal jaati. ² Ndelle, ina tilsi ardiido oon laatoo neddo mo walaa feloore, jom deekiiwo gooto, nanngitiido, hakkilante, jom needi, jippinoowo weerɓe, baawdo jannginde. ³ Taa o laatoo jaroowo doro, naa kabeteedo. De o laatoo newiido, jom heese. O wanaa pilotoodo ceede. ⁴ O laatoo kawjiido koreeji makko faa woodi, ne'udo biɓɓe makko faa ɓe dɔwtanii mo e ley teddeengal. ⁵ Sabo si neddo waawaay hawjaade koreeji muudum, noy hinnortoo kawrital goondinɓe Laamdo ngaal? ⁶ Haanaa du tuubudo keso laatoo ardiido, faa taa joomum mawnina hoore mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.* ⁷ Ina tilsi katin wonɓe yaasin been ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko gaccee, de o saama ley tuugol† Ibiliisa.

No gollanoobe kawrital goondinɓe kaani worrude

⁸ Gollanoobe kawrital du, ina kaani taweede wo teddinteeɓe, ngalaa ɓerde didi, nganaa haajaaɓe doro, nyaamataa riba. ⁹ Ina haani

ɓe kaybira goonga tedduɗo gondo e goondinal oon e ɓerde de ngalaa pelooje. ¹⁰ Aranel fuu, ɓe taykee yalla ɓe ngalaa feloore. Si tawii ɓe ngalaa feloore fu, ndeen iɓe mbaawi naatude e gollande kawrital.

¹¹ Hono noon rewɓe du tawree teddeengal. Taa ɓe laatoo mbonkotoobe yimɓe, de ɓe laatoo nanngitiɓe, hoolniɓe e ley huunde fuu.

¹² Gollanoowo kawrital taa dewla ko ɓuri debbo gooto. Ina haani tawee wo kawjiido biɓɓe muudum e wuro mum faa woodi. ¹³ Sabo si goonga, gollanɓe kawrital goondinɓe faa woodi been keɓan teddeengal, katin du keɓan hoolaare mawnde ley goondinal muɓɓen Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeden

¹⁴ Mido winndane haalaaji di joonin, fay si mido yidi warude to maa ko ɓooyataa. ¹⁵ Ndeen si mi heɓaay warude law fu, a faaman no kaanden worrude e ley suudu Laamdo, laatiindu kawrital goondinɓe Laamdo buurdo. Kawrital ngaal woni bimmbeere tiigiinde goonga, wo ngal joyyinirde goonga. ¹⁶ Sikke fuu walaa, sirri diina meeden oon ina luggi:
O ɓangii ley ɓanndu ɓii-
Aadama,
o laamniraama ponnditiido e
baawde Ruuhu,
maleyka'en nji'ii mo,
o gooynaama ley lenyi,

* **3:6** Woɓɓe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa liɓa dum faa jukkee. † **3:7** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

o goondinaama ley adunaaru, o yeentinaama, o naatowii teddeengal.

4

Haala jannde majjinoore

¹ Ruuhu Ceniido haalii faa laafi, wi'i ley cakitte jamaanuujii wobb'e njoppan goondinal de downtanoo ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji njannnginta. ² Wo fenoo'e cankitirta jannde nde e naafikaaku mubben. Berde mubben njoornaama, de mbaylitataako, de maatataa pelooje. ³ Ibe karmina dewle. Ibe kada yimbe nyaamude kulle godde, tawee le, Laamdo tagii kulle deen faa goondinbe anndube goonga been nyaama de, de njetta Laamdo saabe majje. ⁴ Si goonga, ko Laamdo tagi fuu na woodi. Walaa fuu ko haani yoppeede, si jafiraama e jettooje. ⁵ Sabo konngol Laamdo e du'aare ina cena dum.

Haala laataade golanoowo Iisaa lobbo

⁶ Si a tindinii sakiraa'be men kulle deen, wo a gollanoowo Iisaa Almasihu lobbo, sabo a walirii yonki maa e haalaaji goondinal e tindinooje lobbe de njokkudaa faa woodi deen. ⁷ Ammaa mboddodaa haalaaji di njaadaay e kulol Laamdo, hono di rewbe nayee'be wobb'e pillitotoo. Eltiraa hoore maa kulol Laamdo. ⁸ Eltude banndu muudum ina nafa e kulle godde, ammaa kulol Laamdo ina nafa e huunde fuu, sabo

ina wondi e aadi nguurdam joonin e ngaroojam daam fuu. ⁹ Dum wo haala koolnika ka yimbe kaani yardaade e berde mubben fuu. ¹⁰ Saabe majjum eden ngolla, eden ndurwa, sabo eden njowi jikke meeden dow Laamdo buurdo, kisinoowo yimbe fuu sakko goondinbe dum. ¹¹ Njamiraa yimbe haalaaji di, njannnginaa di.

¹² Taa fay gooto yawe saabe njokkollaaku maa. Ammaa laatanodaa goondinbe alhaali lobbo e ley haala maa e nguurdam maa, ley njinggu maa e goondinal maa, e ley laabal maa. ¹³ Fadde am warude, tinnodaa e jannngande yimbe Binndi ceniidi, mbaajodaa be, paaminaa be. ¹⁴ Taa yeeba dokkal yuurungal e Ruuhu Ceniido ngal kebir'adaa haalaaji annabaaku, nde mawbe njownoo juude mubben dow maada ndeen. ¹⁵ Tinnodaa e kulle deen. Kokkaa hoore maa fuu e majje, faa yimbe fuu nji'a no beydortodaa yahude yeeso. ¹⁶ Kakkilanaa hoore maa, kakkilanaa jannde maa ndeen. Keddododaa e majjum fuu. Sabo si a wafii noon fu, a hisinan hoore maa, a hisinan hettindantoo'be ma been du.

5

Waajuuji Pool yaade to goondinbe Iisaa

¹ Taa pelaa gorko mawdo e semmbe, ammaa mbaajorodaa dum yaage hono wo bammaa ni. Jokolbe du, mbaajorodaa dum'en

hono wo sakiraaŋe maa.
² Mbaajorodaa rewŋe mawŋe
 hono wo inniraaŋe maa.
 Surbaaŋe du, mbaajorodaa
 dum'en hono wo sakiraaŋe
 maa rewŋe, tawee e bernde
 laabunde tal.

³ Teddinaa rewŋe 6e gori-
 raabe muŋŋen maayi, 6e
 ngalaa tiigotooŋe. ⁴ De si
 debbo mo gorum maayi ina
 jogii biŋŋe naa taaniraaŋe, ko
 buri fuu tilsude e biŋŋe been,
 6e paaminee no Laamdo
 huldetee faa 6e mbarjitoo
 saaraabe maŋŋe mbarjaari
 lobbiri ndi mbarjinoo 6e.
 Sabo dum woni ko welata
 Laamdo. ⁵ Debbo mo gorum
 maayi mo walaa tiigotoodo
 dum mo waldaa e fay gooto,
 halfinii hoore muudum
 Laamdo. Imo heddo e
 du'aare jemma e nyalooma,
 imo njaaroo Laamdo. ⁶ Ammaa
 debbo mo gorum maayi, pi-
 lotodo mbelirka adunaaru
 tan, wo maaydo fay si wuuri.
⁷ Njamiraa 6e, 6e njokka
 tindinooje de taa 6e keba
 feloore. ⁸ Mo hinnaaki
 jeydaabe muudum, sakkoo
 koreeji muudum, yeddii ko
 goondini. Imo buri fay mo
 goondinaay oon bonde.

⁹ Mo kaandaa winndude
 innde muudum e ley rewŋe
 6e goriraaŋe muŋŋen maayi
 haanuŋe walleede, sanaa
 tawa joomum ina buri duubi
 capande jeegom, tawee
 du gorko gooto dewlunoo
 dum. ¹⁰ O anndiree golleeji
 lobbi hono ne'ude sukaaŋe,
 jippinde weerŋe, lootude

koyde seniibe, wallude
 billiibe, woodi du tinnaade e
 golleeji lobbi fuu. ¹¹ Ammaa
 haabuube 6e goriraaŋe
 muŋŋen maayi been, taa
 winndu inde muŋŋen. Sabo
 si muuyooji maŋŋe ngartii
 e 6arŋeede fu, ndeen kaa
 6e accan haŋŋagol maŋŋe e
 Almasiihu. ¹² Sariya Laamdo
 doggan dow maŋŋe, sabo
 6e mbonnii aadi maŋŋe
 arandeeri ndiin.* ¹³ Katin du,
 iŋe mboowtina ko'e maŋŋe
 jaayre. Iŋe naata suudu ndu
 do, 6e mburtoo 6e naata ndu
 to. De wanaa duum tan,
 ammaa 6e laatoto heewŋe
 haala du, haaltooŋe ko iidinta
 noppi. Iŋe kaala haalaaji di
 ngalanaa 6e. ¹⁴ Dum wadi de
 mido yidi haabuube rewŋe
 6e goriraaŋe muŋŋen maayi
 been 6arŋee, ndima, kayba
 cuudi muŋŋen, taa ganyo oon
 heba laawol no bonnira inde
 meeden. ¹⁵ Sabo fay joonin
 woŋŋe maŋŋe mbosake, ina
 njokki Seydaani. ¹⁶ Debbo
 goondindo mo rewŋe 6e
 goriraaŋe muŋŋen maayi
 ngoni ley yimŋe muudum
 fu, sanaa walla dum'en,
 taa donngal ngaal tampina
 kawrital goondinŋe. Ndeen
 kawrital ngaal ina waawi
 wallude rewŋe 6e goriraaŋe
 muŋŋen maayi 6e ngalaa
 tiigotooŋe been.

¹⁷ Mawŋe kawrital
 goondinŋe dawrooŋe faa
 woodi been ina kaani teddi-
 neede teddeengal manngal,
 sakkoo tinniiŋe e waajaade
 e jannginde been. ¹⁸ Sabo

* **5:12** Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rewŋe 6e goriraaŋe muŋŋen
 maayi fuu, hooyii aadi jokkan Iisaa tan, 6arŋataake katin.

Binndi diin mbi'ii: «Taa ha66u hunnduko ngaari wakkati ndi yaaabata gawri faa sokkoo.»[†] Di mbi'i katin: «Golloowo ina haandi e njobdi muudum.»[‡]

¹⁹ Taa njabaa mawdo kawrital goondin6e felee si wanaa dow seedaaku yim6e dido naa tato. ²⁰ Pelaa wadoo6e hakke yeeso yim6e fuu, faa laatanoo heddiibe been kulol.

²¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu e maleyka'en 6e o subii been, kaybaa jamirooje de, tawee a heedantaa fay gooto, a burdintaa yim6e.

²² Taa karodaa yowude juude maa dow hoore fay gooto faa kalfinaa dum golle kawrital, taa kawtiraa hono nii e hakkeji wo66e. Njogorodaa hoore maa laa6al.

²³ Taa yaru ndiyam 6olam tan, ammaa njaraa cabijam seeda saabe reedu maa e nyawuuji ummootodi e maada wakkati fuu diin.

²⁴ Hakkeji wo66e ina nji'ee faa laa6i gilla caraaka. De hakkeji wo66e kaa, nji'ataake si wanaa faa nee6a. ²⁵ Hono noon du, gollleeji lobbi njiirete faa laa6a tal. Fay di nji'ataake law diin du mbaawaa heddaade e suuraare.

6

¹ Goondin6e won6e e maccungaaku fuu, ndaara joomiraabe mu66en wo fotu6e e teddeengal ki66ungal, taa innde Laamdo e tindinooje

diina fuu mbonkee. ² Jogii6e joomiiwo goondindo fuu, taa njawa mo saabe wo o sakiike. Ammaa 6e beyda ngollande mo e tinnaare, sabo ke6oowo nafaa oon wo goondindo, wo korsudo. Paaminaa kulle deen, mbaajodaa de.

Haala jannde fewreere e muuyugoljawdi

³ Si goddo ina waajoo ko hawraay e jannde men ndeen, de salii haala Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu celluka kawrooha e kulol Laamdo fu, ⁴ oon wo mawninkiniido mo anndaa fay huunde. Wo o cuunaado kalala dow jannde diina, jiddo jeddi tan. Duum fuu ina wadda haasidaaku* e kalala e mbonka e sikkitaare bonnde. ⁵ Idum wadda dukooji di ngalaa keerol hakkunde yim6e 6e hakkil-looji bondi. Yim6e been ngaladaa e goonga. I6e cikka kulol Laamdo ina hokka jawdi. ⁶ Goonga, kulol Laamdo wo jawdi mawndi, si neddo hennyitorake ko jogii.

⁷ Goonga ni, fay huunde en ngardaay e adunaaru ndu. En mbaawaa dillidinde e fay huunde du. ⁸ Ndelle, si en ke6ii nyaamdu e koltal tan, dum heyan en. ⁹ Ammaa yidu6e jawdi sanne been jarribete. Be caaman e ley tuugol, e ley muuyde keewde laaliide majjinooje, joolooje yim6e e ley halkere mawnde. ¹⁰ Sabo yidde jawdi woni dadol bonandaaji fuu.

[†] 5:18 Fillitagol Tawreeta 25.4. [‡] 5:18 Lukka 10.7. * 6:4 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

Ko wobbe poodanii jawdi
duum majjinii dum'en laawol
goondinal, ngaddanii ko'e
mu6ben torraaji keewdi.

*Haala haybude ko yami-
raa*

¹¹ Aan neddo Laamdo kaa,
doggu, mboddodaa kulle
deen. Pilodaa fonnditaare
e kulol Laamdo e goondinal
e njingu e munyal e
leeyinkinaare. ¹² Ndurwaa
ley durwo nafaowo, ndarani-
ingo goondinal ngoon. Ti-
igodaa nguurndam ndu-
umiidam dam noddiradaa.
Wo saabe majjam du
ceedanidaa Almasiihu no
woodiri yeeso yimbe heewbe.
¹³ Yeeso Laamdo buurnoowo
huunde fuu, e yeeso Iisaa Al-
masiihu ceediido no woodiri
yeeso Pontiyu Pilaatu oon,
mido yamire: ¹⁴ tinnodaa e
ko njamiradaa duum tawa
tuundi e feloore fuu walaa,
faa nyannde nde Joomiraado
meeden Iisaa Almasiihu
bangata. ¹⁵ O bangowan ley
wakkati mo Laamdo darni.

Oon woni Jom barke, kam tan
laamu woodani.

Wo kaananke kaanankoo6e,
Joomiraado joomi-
raabe.

¹⁶ Kam tan woni keddotoodo,
gondo ley annoora mo
fay gooto waawaa
badaade.

Neddo fay gooto yi'aay dum,
waawaa yi'uude dum
du.

Teddeengal e baawde du-
umiide ngoodan mo.
Aamiina.

¹⁷ Njamiraa joomiraabe
jawdi e adunaaru ndu taa
mawninkinoo, taa njowa
jikke mu6ben e jawdi ndi
hoolnaaki. Ammaa 6e
njowa jikke ma66e e Laamdo
kokkoowo en huunde fuu
faa heewa faa ceyoroden
dum. ¹⁸ Sey 6e ngolla ko
woodi, 6e keewa golleeji
lobbi no jawdi ma66e heewiri
noon. Be laatoo moyyube,
yardiibe wallirde wobbe e
jawdi ma66e. ¹⁹ Noon 6e
ndesiranta ko'e ma66e jawdi
ko waroyta, faa 6e ke6a
nguurndam goongalajam
daam.

²⁰ Timote, tinnodaa
e ko kalfinadaa duum.
Mboddodaa haalaaji boli
luttudi kulol Laamdo, kam e
miilooji bi'eteedi wo anndal
de nganaa. ²¹ Wobbe na
mbiitoo wo jom'en anndal
ngaal, faa njoppi goondinal.

Hinney Laamdo wonda e
moodon.

Bataaki Pool dīdābi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo faa mi faamina yimbe amaana nguurndam ngondam e Iisaa Almasiihu. ² Mido winndane aan Timote, biyam mo korsinmi. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

³ Mido yetta Laamdo mo ngollanammi oon. Mido gollirana mo bernde nde walaa feloore, hono no maamiraaabe am ngadirnoo ni. Jemma e nyalooma fuu mi selataa miccitaade ma e ley du'aawuuji am, ⁴ sabo mido miccoo gondi maada. Mido yidi yi'ude ma sanne faa seyo am heewa. ⁵ Mido miccoo goondinal maa laabungal ngal maammaa debbo Lowis e inna maa Enis njoginoo ngaal. Mido tannyori aan du ada jogii ngal. ⁶ Dum wadi de mido miccintine: heydintin dokkal ngal Laamdo hokki ma nde njowunoomi juude am dow maada ndeen. ⁷ Sabo Laamdo hokkaay en Ruuhu faa kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu faa keben semmbe e njinngu e nanngitaare.

⁸ Ndelle, taa cemtaa seedanaade Joomiraado meeden, taa cementiraa ko uddiraami ley kasu saabe muudum du. De kawtaa e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo, fodde baawde de Laamdo hokkata. ⁹ Kam hisini en, noddi en faa laatoden yimbe muudum seniife. Wanaa saabe golle men o noddiri en, ammaa wo saabe anniya makko e hinney makko. O hokkirii en hinney oon e kawtal Iisaa Almasiihu gilla jamaanuuji puddaay. ¹⁰ De joonin moyyere ndeen banginiraama e garol kisi-noowo en, Iisaa Almasiihu. Wo kam halki maayde, de yaynani en laawol nguurndam e duumagol ley Kabaaru Lobbo oon. ¹¹ Wo saabe Kabaaru Lobbo oon Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado e jannginoowo. ¹² Duum wadi de mido torree du. Ammaa mi semtaay, sabo mido anndi mo ngoondinmi oon. Mido tannyori du imo waawi reenude kam, ko kalfinmi mo hoore am duum faa nyannde gartol makko.* ¹³ Kooyaa sifa mo narrudaa kam oon, tiigodaa haalaaji celludi diin. Njokkaa dum e ley goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁴ Kabaaru korsudo mo kalfinadaa oon, ndeenaa dum e ballal Ruuhu Ceniido.

¹⁵ Ada anndi Aasiyankooobe fuu celii kam. Fijela e Hermoogena ina njeyaa e

* **1:12** Wobbe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Mido tannyori du imo waawi reenude ko kalфинаami duum faa nyannde gartol makko.

ma66e. ¹⁶Joomiraado hinnoo koreeji Onesifoor, sabo o feewnii bernde am kile keewde. O semtiraay kam du ko ka66aami duum. ¹⁷Woodi nde o wonnoo Roma ndeen du, o filorake kam tinnaare faa o yiiti kam. ¹⁸Joomiraado yobu mo, yurmoo mo nyannde darngal. Woodi, ko o gollani kam ley ngalluure Efeesu duum fuu, ada anndi dum sanne.

2

Haala gollanoowo Iisaa koolniido

¹Ndelle aan biyam, beydu semmbe ley moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndeen. ²Ko kaalanmaami yeeso seedee6e heew6e duum, kal-finaa dum yim6e hoolniibe waaw6e jannginde wo66e. ³Kawtaa e am torra no sordaasi Iisaa Almasiihu lobbo ni. ⁴Sordaasi fay gooto haajuuji wuro ka66ataa dum hoore, sabo ina filoo wadude ko welata mawdo muudum. ⁵Dadundurteedo ley doggudu du hebataa kufune darja, sanaa dog-gira no fotiri e ko yamiraa duum. ⁶Woodi, demoowo golludo faa tampi, kam haani artaade hebude ngedu artiingu e tayri. ⁷Miilodaa ko kaalanammaami duum, sabo Joomiraado hokkete hakkillo faa paamaa huunde fuu.

⁸Miccita Iisaa Almasiihu ummintinaado e maayde, yuurudo e yuwdi Daawda. Dum woni Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi. ⁹Wo saabe kabaaru oon torriraami faa ka66aami hono wo mi

janoowo. Ammaa konngol Laamdo ngool kaa ha66aaka. ¹⁰Dum wadi de mido munya huunde fuu saabe subaa6e Laamdo been, faa kambe du 6e ke6a kisindam ngondam e Iisaa Almasiihu, 6e kawta e muudum teddeengal faa abada. ¹¹Inan haala koolni-ika:

Si en maaydii e makko,
en mbuurdan e makko.
¹²Si eden munya torraaji,
en laamodoto e makko.
Si en mbi'ii en anndaa mo,
kanko du, o wi'an o an-
ndaa en.
¹³Si en nganaa hoolniibe,
kanko kaa o heddoto wo
o koolniido,
sabo o waawaa yeddude
hoore makko.

Haala golloowo mo Laamdo yardii

¹⁴Wo kujje deen kaandaa miccintinde goondin6e. Cap-panaa 6e yeeso Laamdo taa 6e poodfundura e haalaaji di nafataa fay huunde si wanaa bonnande nanoo6e. ¹⁵Tinnodaa, faa laatodaa yeeso Laamdo wo a jar-raado mo golle muudum semtinaay dum, dartiido e anndinde konngol goonga. ¹⁶Mboddodaa haalaaji 6oli luttudi kulol Laamdo, sabo idi beydana yim6e woddaade Laamdo. ¹⁷Haalaaji lut-tinoobe yim6e been ina lanyira hono buure lanyoore. Himene e Filitus ina njeyaa e ma66e. ¹⁸Be mbosake goonga. I6e mbi'a ummital faltake. Noon 6e mbonnirta goondinal wo66e. ¹⁹Ammaa e dum fuu, joyyinirde Laamdo

sellunde tabitii. Ina winndaa dow mayre: «Joomiraado ina anndi yimbe muudum.» Ina winndaa katin: «Noddoowo innde Joomiraado fuu woddoo ko boni.»

²⁰ Woodi, ley suudu teddundu, wanaa ginereeji kanje e cardi tan ngoodi, moyyiniraadi ledde e loope du ina ngoodi. Goddi ina ngolliree golleeji tedduudi, goddi du ina ngolliree golleeji kebaadi fuu. ²¹ Ndelle, si neddo laabinii hoore muudum e golleeji bondi diin fuu, laatoto hono kaakol keertaangol, ceningol nafoowol Joomum, cegilanaangol faa golliree gollal lobbal fuu.

²² Doggu muuyde njokollaaku bonde. Pilodaa fonnditaare e goondinal e njinngu e jam, aan e noddiroobe Joomiraado berde laabude been fuu. ²³ Mboddodaa jeddi puuydi laaliidi. Ada anndi wo luural tan di ngaddata. ²⁴ De maccudo Joomiraado haanaa dukideede, ammaa ko haani tawee wo newaniido yimbe fuu, baawdo jannginde, jom munyal. ²⁵ Sanaa o dartinira yeddoobe mo jam-jam, sabo hasii Laamdo hokkan be no be tuubira, de be paama goonga. ²⁶ Ndeen kaa be kebtan hakkillo, be kisa e tugol Ibiliisa nanngudo be, ina gollina be muuyde mum oon.

3

Haala cakitte jamaanu

¹ Faamu dum do: ley balde cakitotoode wakkatiiji tiidudi ngadan. ² Si goonga, yimbe

laatoto yidube ko'e mu66en, yidube jawdi, mantotoobe, mawninkiniibe, mbonkotoobe Laamdo. Be calanto saaraabe ma66e, be mbonnan moyyere, be teddintaa ko senii. ³ Be laatoto yoorbe berde. Be njaafataako, be mbonkoto yimbe, be nyakorete nanngitaare. Be laatoto 6awlube yonki, wanyube ko woodi. ⁴ Be laatoto jambotoobe, jom'en berde, mawnitiibe, mbelirka adunaaru ina burani be Laamdo. ⁵ Be nanndinkinto e huluube Laamdo, ammaa i6e njedda baawde muudum. Mboddodaa be. ⁶ Wobbe ma66e ina naata cuudi faa ke6a hakkillooji rew6e hoy6e oonyude, be hakkeeki njaalii dum'en. Muuyde terde mu66en na pooda dum'en. ⁷ Wakkati fuu i6e njangga, de abada be njottataako annude goonga. ⁸ Worbe naatoobe cuudi been njeddi goonga hono no Yanes e Yamberes njeddirnoo Muusaa ni. Hakkillooji ma66e mbonii, goondinal ma66e du wanaa goonga. ⁹ Ammaa be njahataa yeeso e golle ma66e, sabo yimbe fuu nji'an majjere ma66e hono no Yanes e Yamberes ni.

Haala Binndi ceniidi

¹⁰ Aan kaa a ndaarii janngingol am e alhaali am e anniyaaji am e goondinal am e munyal am e njinngu am e tinnitaare am. ¹¹ A ndaarii torraaji e tampiriiji kewtiidi kam Antiyoki e Ikoniya e Listara. A yi'ii no munyirmi torraaji diin. De

Joomiraado biltii kam e majji di fuu. ¹² Goonga ni, jidudo wuurdude e kulol Laamdo ley kawtal Iisaa Almasiihu fuu, torrete. ¹³ Ammaa bon6e e hiiloo6e yim6e been beydorto ko boni. I6e majjina wob6e, i6e majjina ko'e ma66e du. ¹⁴ Aan kaa, ked-dododaa e ko njannugudaa de tannyordaa faa laabi duum, sabo ada anndi jannginge ma been. ¹⁵ Woodi du, gilla a suka ada anndi Binndi ceniidi. Kanji mbaawi faaminde ma laawol kisindam kebirteedam goondinal Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Binndi ceniidi fuu yuurii e poofaali Laamdo. Nafaa majji wo jannginge, e 6anginde boofi, e dartinde e ekintinde neddo dow laawol fonnditaare ¹⁷ faa neddo Laamdo fuu hi66a, segilanee gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu carotoodo wuur6e e maay6e oon: saabe gartol makko e laamu makko, ² mbaajodaa konngol Laamdo, nde hoyani maa e nde tiidani maa fuu. Kollitaa 6e boofi ma66e, pelaa 6e. Celliniraa berde ma66e haddi munyal maa e waaju maa fuu. ³ Sabo wakkati waran nde yim6e munyataa jannginge neede jannde dartiinde, 6e njokkan muuyooji ma66e faa 6e kawrundurana ko'e ma66e janngingoo6e ko welata noppi ma66e. ⁴ Be tottitoo taa noppi ma66e nana goonga, de 6e

kuccita e taali. ⁵ Aan kaa, nanngitodaa e huunde fuu, munyaa torra, mbaajodaa Kabaaru Lobbo, njottinaa golle maa fuu faa laaba.

⁶ Miin le, yiyam am 6adake laataade hono dokkal dufeteengal. Wakkati warii faa mi dilla adunaaru ndu. ⁷ Mi durwii no mbaawrumi fuu ley durwo nafaowo, woodi du, mi yottake do kaanumi haadude ley doggudu, mi haybii goondinal. ⁸ Gilla joonin mido resanaa mbarjaari fonnditaare ndi Joomiraado carotoodo ponnditiido oon hokkata kam nyannde darngal. Wanaa miin tan hokketee, de wo miin e heppu6e gartol makko been fuu.

Haala waajuuji cakitiidi

⁹ Tinnodaa ngaraa to am law. ¹⁰ Sabo Demas yoppii kam saabe yidde muudum adunaaru, yehi Tesaloniiki. Keresna yehii Galaatiya, Tiitu du yehi Dalmaatiya. ¹¹ Lukka tan wondi e am. Fantu Marku de ngardaa e muudum, sabo imo waawi wallude kam sanne e ley gollal ngaal. ¹² Tikiku le, mi nului dum Efeesu. ¹³ Si ada wara, ngaddanaa kam forgo am tekkudo mo njoppunoomi Torowas ley galle Karpo oon, kam e dewte deen. De ko 6urumi yidude, ngaddanaa kam dewte guri deen. ¹⁴ Alesandere baylo oon wadii kam ko naawi kam sanne. Joomiraado yoban mo ko fotata e golle makko. ¹⁵ Reenta e makko, aan du,

sabo o yeddii waaju amin sanne.

¹⁶Nyannde arandeere, nde ndarinoomi yeeso carotoodo faa mi jaabanoo hoore am ndeen, fay gooto wallaay kam. Be fuu 6e njoppii kam. Taa Laamdo hiisoroo 6e dum! ¹⁷Ammaa Joomiraado darodake e am, hokki kam semmbe faa mi gooyna waaju muudum faa yottoo, de lenyi fuu nana. Nii woni no kisiniraami e hunnduko laddeeru. ¹⁸Joomiraado dandan kam e ko boni fuu, hisina kam faa mi hewta laamu muudum dow kammu. Wo kam jeyi teddeengal faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

¹⁹Njowtanaa kam Pirisilla e Akila, e koreeji Onesifoor. ²⁰Erasta ina heddi Korintu. Torofim le, mi yoppii dum Miletus sabo wanaa celludo. ²¹Tinnodaa ngaraa gilla dabbunde waraay. Ebulus e Pudes e Lina e Kalawdiya e sakiraa6e 6een fuu ina njowte.

²²Joomiraado wonda e maada. Hinney muudum wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Tiitu

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Laamdo, mi nulaado Iisaa Almasiihu faa mi wada subaaBe Laamdo been ngoondina dum, be annda du goonga potudo e kulol Laamdo. ² Goondinal e anndal ngaal na njowii dow jikke meeden hebude nguurndam nduumiidam. Laamdo, mo fenataa, mo bonnataa amaana oon, aadiinoo hokkude nguurndam daam gilla jamaanuujj puddaay. ³ Nde sardi* makko oon yottinoo ndeen, kanko Laamdo kisinoowo en oon, o bangini konngol makko, katin du o yamirii mi halfinee waajaade ngol. ⁴ Tiitu, mido jowte. A biyam jaati saabe goondinal Iisaa ngal kawtuden e muudum ngaal. Wo Laamdo Baaba meeden e Iisaa Almasiihu kisinoowo en kokke moyyere e jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

⁵ Mi wayrii ma e ruunde Kereta faa ponnditaa gollleeji keddiidi, faa njoyyinaa du mawbe kawrital goondinbe ley wuro fuu hono no njamirmaami ni. ⁶ Tawee mawdo oon walaa feloore, wo jom deekiwo gooto, tawee biibe muudum du wo goondinbe be yimbe mbaawaa feldude dum'en e rafi nanngitaare naa salaare. ⁷ Sabo hooreejo

kawrital goondinbe, wo golle Laamdo o halfinaa. Ndelle ina tilsi joomum tawee walaa feloore, wanaa mawninkiniido, wanaa jaawdo bernde, wanaa jaroowo doro, wanaa kabeteedo, wanaa nyaamoowo riba. ⁸ Joomum ina haani laataade jippinoowo weerbe, jiddo ko woodi, hakkilanteejo, ponnditiido, kuldo Laamdo, nanngitiido. ⁹ Sanaa tawee joomum ina haabodii e konngol koolniingol ngol sanne, no ngol waajoraa ni. Hono noon joomum waawirta semmbinirde yimbe e waaju celludo oon, katin du waawa libude yeddoobe dum been.

¹⁰ Sabo heewbe calake jokkude goonga, laataake haaloobe haalaaji boli, hii loobe yimbe. Ko buri heewude wo hakkunde Alhuudiyankooobe goondinbe Iisaa. ¹¹ Ina tilsi kundude mabbe mubbe, sabo ibe mbonnira galleeji keewdi waaju mo haanaa waajeede, faa be kebira dum cede no harmiri.

¹² E ley keretankooobe, gooto mabbe mo be njogorii wo annabaajo, wi'i: «Keretankooobe wo fenooobe wakkati fuu, wo be daabaaji bondi, be guugaabe jaaybe.» ¹³ Ko keretanke oon wi'i duum wo goonga. Dum le, dartin be e semmbe, faa be keba goondinal cellungal, ¹⁴ be nootta jokkude taali Alhuudiyankooobe, kam e jamirooje yimbe yoppube goonga been. ¹⁵ Huunde

* 1:3 sardi wo wakkati podanoodo.

fuu ina laabani laabu6e. Ammaa tuun6e berde e 6e nganaa goondin6e been, fay huunde laabanaay dum'en, sabo hakkillooji ma66e e miilooji berde ma66e fuu ina tuuni. ¹⁶ I6e mbi'a i6e anndi Laamdo, ammaa gollleeji ma66e ina kolla 6e anddaa mo. Wo 6e nyiddiniibe, saliibe, fay gollal lobbal gootal 6e mbaawaa gollude.

2

Haala waaju celludo

¹ Aan kaa, mbaajodaa ko hawrata e waaju celludo oon. ² Wor6e naye6e, mbi'aa 6e laatoo reentiibe, ne'iibe, nanngitiibe, 6e laatoo du sellu6e e ley goondinal e njinngu e munyal. ³ Rew6e naye6e du mbuurda e senaare, taa 6e laatoo mbonkotoo6e yim6e, taa 6e acca doro jaaloo 6e. Be laatoo faaminoo6e ko woodi, ⁴ faa 6e mbaajoo sukaa6e rew6e been yidude goriraabe mu66en e sukaa6e mu66en. ⁵ Be mbaajoo been laatoo nanngitiibe, laabu6e, hilniibe cuudi mu66en, lobbu6e, downtantoo6e goriraabe mu66en, faa taa konngol Laamdo ngool mbonkee. ⁶ Sukaabe wor6e du, mbaajorodaa dum'en noon faa 6e laatoo hakkil6e e ⁷ huunde fuu. Aan e hoore maa, laatanodaa 6e alhaali e ley gollal lobbal fuu. Mbaajorodaa 6ernde laabunde e teddeengal ⁸ e haala celluka ka yeddataake, yalla way6e en ina cemta, kunngoo hebude e meeden feloore. ⁹ Maccu6e du, mbaajodaa

dum'en downtanoo joomi-raabe mu66en e huunde fuu, 6e mbelna berde mu66en, taa 6e njedda dum'en. ¹⁰ Taa 6e mbujja dum'en, ammaa 6e laatoo hoolniibe hi66u6e, faa 6e njardina tindinoore haala Laamdo kisinoowo en e ley huunde fuu.

¹¹ Sabo Laamdo 6anginii moyyere muudum, laawol kisindam saabe yim6e fuu. ¹² Inde ekintina en no celirten huunde fuu ko Laamdo wanyi, kam e muuyde adunaaru ndu. Inde ekintina en katin no laatortoden nanngitiibe, fonnditiibe, hul6e Laamdo ley adunaaru ndu, ¹³ tawa eden ndoomi jikke belnoowo en hoore oon e wakkati mo Laamdo mawdo, Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon 6angidata e teddeengal muudum. ¹⁴ Kam hokkitiri yonki muudum saabe meeden, faa rimdina en e ko boni fuu, laamna en, laatoden lenyol muudum, tinniingol e gollude gollleeji lobbi.

¹⁵ Kulle limtanoo6e deen, njannginaa de, mbaajodaa de, peliraa de yim6e haddi baawde maa fuu. Taa fay gooto huyfine.

3

No goondin6e Iisaa kaani worrude

¹ Miccintin goondin6e downtanoo kaanankoo6e e dawroo6e, 6e cegilanoo gollal lobbal fuu. ² Taa 6e mbonkoo fay gooto. Sey 6e laatoo jom'en heese, newiibe, 6e kolla yim6e

fuu leeyinkinaare hi6bunde.
³ Sabo arande enen du en famdunoo6e hakkillo, salinoo6e, majjunoo6e. En laatakeno maccu6e muuyde yonki keewde e ko weli terde fuu. Eden ngondunoo e nganyaandiji e haasidaaku*, eden mbanyanoo, eden mbanyundurnoo. ⁴ Ammaa nde Laamdo kisinoowo en oon 6anginnoo moyyuki muudum e njinngu muudum ndeen, ⁵ o hisinii en. Wanaa saabe golleeji men lobbi o hisiniri en, wo saabe yurmeende makko. O hisinirii en lootagol rimteede, keydintiniroowol en saabe Ruuhu Ceniido. ⁶ O yuppil Ruuhu oon dow meeden saabe Iisaa Almasihu kisinoowo en oon faa keewden. ⁷ O wadirii dum faa o ndaarda en fonnditiibe saabe hinney makko, ndonen nguurndam nduumiidam dam kediden daam. ⁸ Kaan woni haala koolniika.

Mido yidi tilsinaa kulle deen faa goondin6e Laamdo been tinnoo e golleeji lobbi. Dum woni ko woodi, ko nafata yim6e. ⁹ Ammaa mboddodaa kalalaji 6oli e mantoragol lenyi e kalala e luural dow Tawreeta. Diin golleeji ngalaa fayda, walaa ko di nafata. ¹⁰ Cenndoowo yim6e fuu, sappan dum nde wootere naa nde didi. Si joomum jabanaay ma, mboddodaa dum. ¹¹ Anndaa ga'udo hono noon wo majjudo, wo luttoowo, joomum waddanii hoore muudum

sariya.

Baynundural

¹² Tiitu, si mi nelii e maa Artema naa Tikuku fuu, tinnodaa ngaraa law tawaa kam Nikopolis, sabo toon anniyiimi dabbude. ¹³ Tinnodaa mballaa Jenas janngudo sariya leydi oon, kam e Apolos e dow dillol mu66en ngool, taa fay huunde nyaka 6e. ¹⁴ Yim6e meeden been du ekitoo gollude golleeji lobbi, 6e mballa haajaa6e walleede been taa nguurndam ma66e laatoo 6olum.

¹⁵ Wondube e am been fuu ina njowte. Aan du njowtaa yidube min goondin6e Iisaa been fuu.

Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

* **3:3** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

Bataaki Pool yaade to Filemon

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, uddiraado e kasu saabe gollande Iisaa Almasiihu, e sakiike meeden Timote. Miden njowte, aan Filemon gollidoowo e amin korsudo. ² Miden njowta kawrital goondinbe Iisaa gonngal galle maa ngal, kam e Appiya sakiike amin debbo on e Arkippa balludo kam habbanaade Kabaaru Lobbo on. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

Haala njinngu Filemon e goondinal muudum

⁴ Filemon, wakkati nde miccitiimi on ley du'aare fu, mido yetta Laamdo mo teddinammi. ⁵ Sabo mi nanii no njidirdaa seniibe been e no ngoondinirdaa Joomiraado meeden Iisaa. ⁶ Mido njaaroo Laamdo faa gonol maada ley goondinal beydana en faamude moyyere fuu nde kebeten saabe Iisaa Almasiihu. ⁷ Sakiike, mi seyake sanne, bernde am du sellinaama saabe njinngu ngonngu e maada nguun, sabo a feewnii berde seniibe been.

No Pool surirani Onesim

⁸ Ndelle, si goonga mido jogii baawde saabe Iisaa Almasiihu yamirde ma ko tilsi

ngadaa. ⁹ Ammaa ko burani kam ni, mi nyaage dum saabe njinngu. Miin Pool nayeejo on, woodi du joonin wo mi uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu, ¹⁰ mido nyaage e dow Onesim* laatiido biyam e laawol Iisaa e ley do ka66aami doon. ¹¹ Arande, walaano ko o nafata, ammaa joonin, imo nafa en sanne, miin e maada fuu. ¹² Mido neltire mo, anndaa wo o feccere yonki am. ¹³ Ko burannoo kam, o heddoo dakkol am, o walla kam no kaannodaa wallirde kam ni e wakkati mo ngonumi ley kasu e geeyelle saabe Kabaaru Lobbo. ¹⁴ De mi yidaa wadude fay huunde tawa a yardaaki, sabo mi yidaa tilsinande ma wadude moyyere. Ko njidumi dey, ngadiraa nde muuyde maada.

¹⁵ Hasii Onesim seedi e maada seeda faa keftaa dum faa abada, ¹⁶ tawa wanaa hono maccudo tan, de faa bura maccudo, hono sakiike meeden korsudo ni. Miin, mido horsini mo sanne, ammaa aan buri horsinde mo, wanaa hono wo maccudo tan, de ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraado duum.

¹⁷ Ndelle, sini ada ndaardi kam kawto maa, jab66ora mo no kaandaa jab66oraade kam miin ni. ¹⁸ Si tawii won ko o wadi ma, naa won ko ndewataa mo, yowu dum fuu e dow am. ¹⁹ Miin Pool winndiri junngo am mi yobete, miin e hoore am. En kaalataa dow ko njeyudaa yobude kam fay nguurndam

* **1:10** Maanaa Onesim wo «Nafaa».

maada. ²⁰ Goonga sakiike, mido njaare moyyere ndee do saabe Joomiraado: peewni-raa bernde am kawtal men e Iisaa Almasiihu.

²¹ Mido winndane sabo mido tannyori dowtaare maa, mido anndi a wadan ko buri ko nyaagimaami duum du. ²² Katin du, moyyinanam jipporde, sabo mido sikka njaabanedon du'aawuuji moodon mi wara to moodon.

Baynundural

²³ Epafara uddidaado e am saabe Iisaa Almasiihu oon ina jowte. ²⁴ Gollidii6e am been doon ina njowte: Marku e Aristarka e Demas e Lukka.

²⁵ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

Bataaki yaade to Ibraninkoo6e

No Laamdo haaldiri adunaaru e Biyum

1 Gilla arande Laamdo haalaniino maamiraabe meeden wakatiiji keewdi e sifaaji keewdi, haaldanii 6e e kundude annabaa6e.

2 Ammaa e ley nyalaade cakitiide de o haaldanii en e Biyiiko mo o tagiri adunaaru ndu fuu.* O wadi dum donoowo huunde fuu.

3 Biyiiko oon na yaynira teddeengal Laamdo. Alhaali makko ina foti e Laamdo jaati. Imo he6indorii huunde fuu e konngol makko jogingol semmbe. Caggal ko o tili laa6inde hakkeeki yim6e duum, o joodii gere nyaamo Laamdo jom manngu to dow kammu toon. 4 Ndelle biddo oon laatake burdo maleyka'en manngu, hono no innde nde Laamdo hokki mo ndeen burdi inde ma66e faa waawaa fonndideede.

Haala Biddo burdo maleyka'en

5 Si goonga, fay gooto e maleyka'en been Laamdo wi'aay:

«Wo a biyam,
hannden mi laatake
Baaba maa.»†

Naa katin:

«Miin, mi laatanto o Baaba,
kanko du o laatanoo kam
Biddo.»‡

6 Katin du, nde o 6adinoo nulude afo ardiido oon ley adunaaru ndeen, o wi'i:

«Maleyka'en Laamdo fuu cujidanada dum.»§

7 Laamdo wi'ii dow maleyka'en been:

«O wadi maleyka'en makko keni,

o wadi maccube makko demle yiite.»*

8 Ammaa dow Biddo oon, o wi'i:

«Laamu maa, aan Laamdo, heddoto faa abada abadin!

Potal woni sawru ndu laamortodaa.

9 Ada yidi fonnditaare,
ada wanyi oonyaare.

Saabe duum, Laamdo Joomiraado maa subii ma joori nebbam kaanankaaku dow maada,
hokki ma seyo burngo ngo banndiraa6e maa fuu.»†

10 O wi'i katin:

«Aan Joomiraado, illa fuddoode
a joyyinii adunaaru,
e juude maa tagirdaa kammuuli diin.

11 Kanji di timman. Aan kaa,
a heddoto.

Di fuu di kiiddiran hono kaddule ni.

12 A sowiran di hono saaya,
di mbattitorto no neddo wattitirta saayaaji muudum ni.

Aan kaa, a waylitataako,
nguurndam maa du walaa timmoode.»‡

* 1:2 Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. † 1:5 Jabuura 2.7. ‡ 1:5 2 Samuwiila 7.14.

§ 1:6 Fillitagol Tawreeta 32.43. * 1:7 Jabuura 104.4. † 1:9 Jabuura 45.7-8.

‡ 1:12 Jabuura 102.26-28.

13 Fay nde wootere, Laamdo wi'aay gooto e maleyka'en:

«Jooda gere nyaamo am, faa mi wada njaabaa way6e ma.»§

14 Dume woni maleyka'en? Be fuu wo 6e ruuhuuji gollanooji Laamdo di o nulata faa ngollana he6oo6e kisin-dam been.

2

Haala kisindam mawdam

1 Ndelle, eden kaani wat-tude hakkillooji meeden sanne e ko nanden duum, taa mbosoden goonga. 2 Nulal Laamdo ngal maleyka'en njottini ngaal tabitii. Luttu6e ngal naa yeddu6e ngal fuu, ke6ii jukkungo ngo kaandi. 3 Si wo hono nii, noy ndadirten enen si en njeebake kisindam mawdam hono dam? Kisindam dam, Joomiraado artii haalude haala majjam, de hettindan-too6e mo been laamni haala makko. 4 Laamdo beydi e dow seedaaku ma66e oon katin maandeeji e kaayeefiiji e golleeji mawdi. O yediri dokke Ruuhu Ceniido du no o muuyiri.

Haala dowiroowo yim6e to kisindam

5 E ley duum, wanaa maleyka'en been Laamdo hokki laamaade adunaaru warooru ndu kaaleten haala muudum nduun. 6 Won do Binndi di ceedii dow mo o hokki laamaade oon. Di mbi'i:
«Neddo wo dume faa ngat-tanaa dum hakkillo?»

Dume bii-Aadama laatii faa kaybaa dum?

7 A leeyinii mo wakkatiyel seeda e ley maleyka'en.

A filii mo lefol darja e teddeengal,

8 a wattii huunde fuu e ley hawju makko.»*

Ko Laamdo wattii huunde fuu e ley hawju makko duum, ina holla imo laamii huunde fuu. Fay huunde heddaaki nde dwtanaaki mo. Kaa si goonga, en nji'aay kulle deen fuu na dwtanii mo tafon. 9 E wakkatiyel seeda Iisaa leeyinaama ley maleyka'en. Ammaa joonin en nji'ii imo fiilaa darja e teddeengal saabe ko o yari torra maayde. Goonga ni, o maayanii yim6e fuu saabe hinney Laamdo.

10 Sabo Laamdo tagudo huunde fuu mo huunde fuu woodani oon anniyake wattude yim6e heew6e e darja muudum. Ndelle o tawi na haani o yaara Iisaa ley torra faa o wada dum ardiido kibbudo, potudo omtande yim6e been laawol kisindam.

11 Sabo dey, Iisaa cenoowo yim6e oon e seniibe been wo yuwdi ngootiri. Dum saabii de Iisaa semtirtaa noddirde 6e sakiraa6e muudum. 12 Imo wi'a Laamdo:

«Mi anndinan sakiraa6e am been innde maa, mi manete hakkunde kawrital ma66e.»†

13 O wi'i katin:

«Mi yowan hoolaare am dow Laamdo.»

Katin du o wi'i:

«Inani kam, miin e sukaa6e
6e Laamdo hokki kam
been.»[‡]

¹⁴ Ndelle, ko tawaa sukaa6e
been wo teewu e yiiyam, Iisaa
du hawti e ma66e tagaadi
ndiin. O wadii noon faa
maayde makko jaaloo jogiido
baawde maayde oon, dum
woni Ibiliisa, ¹⁵ de o rimdina
yim6e 6e kulol maayde
ha66unoo been haddi ngu-
urndam mu66en fuu. ¹⁶ Ina
laabi wanaa wallude ma-
leyka'en waddi mo, ammaa
wallude yuwdi Ibrahiima
waddi mo. ¹⁷ Ndelle ina tilsi o
laatoo hono sakiraa6e makko
been e huunde fuu, faa o
laatanoo 6e Almaami Mawdo
jom yurmeende koolniido
e ley golle Laamdo. Dum o
wadi faa o itta 6e e jukkungo
ngo 6e kaandi saabe hakkeeji
ma66e. ¹⁸ Kanko e hoore
makko, o ndaartindoraama
torraaji. Saabe duum, imo
waawi wallude ndaartinde-
tee6e been.

3

*No Iisaa burdi annabi
Muusaa teddude*

¹ Sakiraa6e seniibe,
Laamdo noddii on faa kaw-
ton e muudum dow kammu.
Ngatton hakkillooji moodon
e Iisaa Almasiihu. Wo o
nulaado, wo o Almaami
Mawdo mo ceedantoden. ² O
hoolnake e Laamdo cubiido
mo oon, hono no Muusaa
hoolnorii ley suudu Laamdo
fuu noon. ³ De si goonga,
nyi6oowo na 6uri nyimngo
muudum manngu. Hono
noon du, Iisaa 6urdi Muusaa

manngu. ⁴ Suudu fuu na
woodi nyi6oowo dum, de
nyi6oowo huunde fuu oon
wo Laamdo. ⁵ Muusaa
wonnoo koolniido e suudu
Laamdo nduun fuu. Wo o
gollanoowo Laamdo faa o
sappoo ko Laamdo wi'ata
caggal makko. ⁶ Ammaa
Almasiihu wo 6iddo kool-
niido. Kam woni hooreejo
dow suudu Laamdo nduun.
Enen ngonni suudu makko
nduun, si tawii en tinnake e
hoolaare, en keddake e jikke
ko mantortoden duum.

*Haala naatude e ley
fowtere Laamdo*

⁷ Saabe duum, no Ruuhu
Ceniido wi'iri ni:

«Hannden, si on nanii daande
makko,

⁸ taa njoornee berde moodon
hono no maamiraa6e
mon ngadirnoo de
muurti ni,*

nyannde 6e ndaartindi-
noo Laamdo ley ladde
ndeen.

⁹ Be ndaartindake kam toon
faa 6e ndaara munyal
am,

fay ko 6e nji'i golleeji am
haddi duubi capande
nay.

¹⁰ Saabe duum tikkiranmi
yim6e jamaanu oon,

mbiimi: wakkati fuu berde
ma66e ina ndunya 6e e
majjere,

6e anndaa laabi am fey!

¹¹ Faa kuniimi ley tikkere am,
mbiimi:

Be naatataa ley fowtere
am abada.»[†]

[‡] 2:13 Esaaya 8.17-18. * 3:8 Dum woni yim6e Israa'iila muurtirnoo6e annabi
Muusaa de mbi'i pornyitoo leydi Misira. † 3:11 Jabuura 95.7-11.

12 Ndelle sakiraa6e, kaybee taa fay gooto moodon tawree 6ernde bonnde nde walaa goondinal, de sela Laamdo buurdo. 13 Ammaa cemm-bunduron 6erde mon nyannde fuu haddi na wi'ee «hannden» taa luttal hiila on, de yoorna 6erde mon. 14 Sabo dey, si eden tinnoo e hoolaare nde ke6uden gilla fuddoode faa yaha timmoode fu, ndeen kaa en kawtii e Almasiihu. 15 Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Hannden, si on nanii daande makko,
taa njoornee 6erde mon hono no maamiraa6e moodon ngadirnoo de muurti ni.»

16 Beye ngoni muurtu6e fay si tawaa nanii daande Laamdo? Be fuu wo 6e yim6e 6e Muusaa wurtinnoo leydi Misira. 17 Beye ngoni 6e Laamdo tikkani ko foti duubi capande nay? Wo luttu6e de maayi kantii ley ladde 6een. 18 Beye ngoni 6e o hunanii naatataa e leydi ndi o hokkata fowtere makko 6een? Wo salii6e mo 6een ni. 19 Woodi, en nji'ii du, 6e ke6aay naatude e fowtere makko sabo 6e ngoondinaay.

4

1 Laamdo na heddi na hokka en amaana naatude fowtere muudum. Ndelle sanaa kulen taa fay gooto e meeden hunngoo naatude. 2 Sabo enen du, en nanii kabaaru lobbo hono no yim6e ley ladde 6een naniri ni. De kam6e kaa, ko 6e

nannoo duum nafaay 6e sabo 6e kettindoraaki dum goondinal. 3 Kaa enen goondin6e 6een, en naatan e fowtere Laamdo ndeen. Kayre woni nde o wi'i:

«Ley tikkere am kuniimi, mbiimi:

Be naatataa ley fowtere am abada!»*

Dum e taweede fuu, o yottinii fowtere ndeen gilla nde o joyyinnoo adunaaru ndeen.

4 Sabo nokku gooto e ley Binndi diin haalii haala nyalaande jedda6erde ndeen, wi'i:

«Laamdo fowtii e golle muudum fuu e ley nyannde jedda6erde ndeen.»†

5 O wi'i katin:

«Be naatataa ley fowtere am abada.»

6 Wo66e kaa ke6an naatude ley fowtere ndeen. Artii6e nanude kabaaru lobbo oon 6een naataay e ley fowtere ndeen sabo 6e calake ko Laamdo wi'i. 7 Ndelle Laamdo wadi sardi‡ goddo bi'eteedo «hannden». O haaliri dum e hunnduko Daawda caggal duubi keewdi katin.

Dum woni aayaare nde njannuden naanen ndeen: «Hannden, si on nanii daande makko,

taa njoornee 6erde mon.»§

8 Sabo si goonga, si Yoosuwa yaariino yim6e to fowtere fu, Laamdo haalataano caggal duum haala sardi goddo.

9 Dum na holla yim6e Laamdo ina ndesanaa fowtere hono nde Laamdo fowti nyannde

* 4:3 Jabuura 95.11. † 4:4 Fuddoode 2.2. ‡ 4:7 sardi wo wakkati podanoodo.

§ 4:7 Jabuura 95.7-8.

jedda6erde ndeen. ¹⁰ Sabo naatud6 e fowtere Laamd6, kam du fowtiran no Laamd6 fowtiri e golle muudum ni. ¹¹ Ndelle, tilay tinnitoden no mbaawruden fuu faa naaten e fowtere Laamd6 ndeen taa fay gooto saamira no salaniibe Laamd6 been caamiri noon.

¹² Konngol Laamd6 ina wuuri, ina gollira baawde. Ingol 6uri kaafaahi mbelnaaki kundude didi fuu welude. Ingol yuwa faa ngol sennda bernde e yonki, faa ngol sennda yi'e e mbusam. Ingol saroo miilooji e anniyaaji gondi e bernde. ¹³ Tageefo fuu suudanaaki Laamd6. Huunde fuu na 6angi yeeso makko, na yi'ee. Wo yeeso makko njaabantoden ko'e meeden.

No Iisaa Almaami Mawdo oon worri

¹⁴ Ndelle kab6oden e ko ngoondinden duum faa wooda. Sabo en kebii Almaami Mawdo jaado dow kammu to yeeso Laamd6, dum woni Iisaa Bii Laamd6 oon. ¹⁵ Almaami Mawdo meeden oon, wanaa neddo mo waawaa yurmaade en e lokkaaku meeden. O jarribaama no hebiraa fuu no njarriboraden ni, ammaa o wadaay hakke. ¹⁶ Ndelle, en kooloo battaade joodorgal Jom moyyere, faa keben yurmeende e moyyere, dum walla en nde kaajaden fuu.

5

No Iisaa laatorii almaami kib6udo

¹ Kala Almaami Mawdo ina subee hakkunde yimbe de halfinee gollande Laamd6 saabe ma66e. Sanaa o yottina sadakaaji nyaamri e kirsamaaji saabe hakkeji.

² Joomum ina waawi yurmaade yimbe 6e anndaa laawol Laamd6 de majji 6een, sabo kam e hoore muudum wo lokkaajo hono no ma66e ni. ³ De saabe kam e hoore muudum wo lokkaajo, tilay yottina sadakaaji saabe hakkeji muudum du, wanaa saabe hakkeji yimbe tan.

⁴ Fay gooto waawaa hokkude hoore mum darja laataade Almaami Mawdo. Sanaa tawa Laamd6 subii dum hono no suborii Haaruuna ni.

⁵ Almasiihu du, wanaa kam hokki hoore muudum darja laataade Almaami Mawdo. Wo Laamd6 subanii mo dum. Kam wi'i mo:

«Wo a biyam,

hannden mi laatake
Baaba maa.»*

⁶ O wi'i e ley nokku goddo:

«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku
Malkisedek.»†

⁷ Nde Iisaa wonnoo e leydi ndiin ndeen, wadirii du'aawuuji e bullaali cattufi e gondi, nyaagake Laamd6 baawdo hisinde dum e maayde oon. Laamd6 jabanii mo saabe ko o downtanii dum. ⁸ Fay si taweede kanko woni Biddo oon, o ekitake downtanaade Laamd6 e ley torraaji di o yari. ⁹ Saabe

* 5:5 Jabuura 2.7. † 5:6 Jabuura 110.4. Malkisedek Ndaaree 7.1-10

ko o hi66iniraa hono nii duum, imo waawi hokkude downtaniibe mo been fuu kisindam nduumiidam.
¹⁰ Laamdo wadii mo Almaami Mawdo hono no Malkisedek.

Haala dow ko jaarata goondinal yeeso

¹¹ Miden njogii haalaaji keewdi e kabaaru o, de fiirtande on dum ina tiidi sabo on paamataa law.
¹² Odon kaannoo laataade jannginoo6e gilla ko 6ooyi, ammaa faa hannden sanaa goddo janngina on jannde arandeere hono abajadda ley Haala Laamdo. Odon kaannoo taweede nyaamdu tekkundu nyaamoton, ammaa faa joonin e muynam ngondon.
¹³ Muynoowo fuu wo kecco tafon, faa-mataa kabaaru fonnditaare.
¹⁴ Ammaa nyaamdu tekkundu wo maw6e njeyi. Been kaa marii hakkillooji mu66en, 6e mboownii ko'e ma66e senndude ko woodi e ko boni.

6

¹ Ndelle, njaaren yeeso dow annude Almasiihu faa njottoden ki66al. Taa keddoden e jannde arandeere ndeen. Walaa ko ngarten e haala tuubude e gollleeji jaarooji en to maayde, e haala goondinde Laamdo.
² Walaa ko ngarten e haala lootagal batisima, e hono yowugol juude dow neddo, e ummital maay6e, e jukkungo duumiingo.
³ Njaaren yeeso. Noon ngadeten du si Laamdo jabii.

⁴ Si goonga, wurtiibe e laawol Laamdo been mbaawaa soyyaade de tuuba katin. Be kebiino annoora Laamdo, 6e meedii moyyere Laamdo, 6e kebii ngedu e Ruuhu Ceniido.
⁵ Be meedii haala Laamdo moyyuka kaan. Be meedii du baawde wakkati garoowo oon.
⁶ Caggal duum fu, 6e njoppii. Be mbaawaa tuubineede katin. Ina nanndi hono kam6e e ko'e ma66e i6e tonta Bii Laamdo oon dow leggal palaangal katin, i6e cemtina dum.
⁷ Taykoden leydi: si ndi haarii yuwoole, si ndi funnii aawitirdi nafoori remoo6e been, ndi heban barke yuurudo to Laamdo.
⁸ Ammaa si ndi funnii kebbe e tuppe fu, ndi walaa nafaa, 6ooyataa ndi hudee, de sakitoo ndi duppee.

⁹ De onon kaa, sakiraa6e am horsu6e, fay si min kaaldi nii, miden tannyori wo e laawol lobbol ngondon, dum woni laawol kisindam ngool.
¹⁰ Sabo Laamdo wanaa oonyiido sakko yeggita golle moodon naa njinnu ngu kolludon dum nde ngollandon seniibe been ndeen e no ngadoton faa joonin du.
¹¹ De miden muuya mono e moodon fuu siina jokkude faa yaha timmoode, faa jikke moodon hi66a, tabita.
¹² Min njidaa laatodon jaay6e. Ko min njidi dey, nyemmbiton ronoo6e ko Laamdo aadii hokkude dum'en saabe goondinal mu66en e munyal mu66en.

Haala amaanaaji Laamdo celludi

¹³ Ko Laamdo wadanannoo Ibrahiima amaana duum, wo hoore muudum hunorii, sabo walaa fuu potudo e muudum manngu faa hunoroo dum. ¹⁴ O wi'i: «Mi hunake, mi wadan e maa barke, mi hebbinan yuwdi maa faa heewa!»* ¹⁵ Woodi, Ibrahiima munyi faa hebi ko Laamdo aadi-noo hokkude dum duum. ¹⁶ Yimbe ina kunoroo burdo dum'en manngu, de hunayeere ndeen ina tabintina haala mubben, ina itta jeddi gondi hakkunde mubben diin fuu. ¹⁷ Nde Laamdo aadi-noo dum ndeen, na yidi heboobe amaana oon paama faa laaba anniya muudum waylitataako fey. Dum wadi de o beydi hunayeere e dow amaana makko oon. ¹⁸ Kulle didi de, dum woni hunayeere ndeen e amaana oon, mbaylitataako abada, sabo Laamdo fenataa. Ndelle, dum fuu na semmbindina berde meeden, enen doggirbe to Laamdo faa njogoden jikke mo kokkaden oon. ¹⁹ Jikke oon wo tonteere sellunde hoolniinde, tiigiinde yonkiiji meeden. Imo dowa en faa paltoden lefol paliingol† e nokku burdo fuu senaade to dow kammu toon. ²⁰ Iisaa artii en, naati toon saabe meeden. O laatanake en Almaami Mawdo faa abada hono Malkisedek.

7

Kabaaru

almaami

bi'eteedo Malkisedek

¹ Malkisedek oon laatakano kaananke ngalluure wi'eteende Salaam. Wo o almaami mo Laamdo Toowdo subii. Kanko hawroynoo e Ibrahiima wakkati wartannoo wolde nde jaalinoo kaanankoo6e, o barkini dum.* ² Ibrahiima hokki mo sappo6erde e huunde fuu ko heboynoo e wolde ndeen. Maanaa innde Malkisedek woni: «kaananke ponnditiido». Katin du wo o kaananke Salaam. Dum na fiirta «kaananke jam». ³ Binndi diin cifaaki baabiiko naa inniiko naa maamiraa6e makko fey. Di kaalaay haala rimeede makko naa maayde makko. Imo wa'i hono Bii Laamdo oon: o heddoto wo o almaami faa abada.

⁴ Ndaaree no teddeengal Malkisedek foti mawnude, sabo fay Ibrahiima maami en oon hokkii mo sappo6erde ko hefunoo e wolde ndeen fuu. ⁵ Katin du, almaami'en yuurube e Lewi† been njamiraa e ley sariya nanngude sappo6erde e Israa'iila'en fuu, fay si taweede kam'en du wo yuurube e Ibrahiima. ⁶ Ammaa fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi Lewi, jabii sappo6erde jawdi Ibrahiima, de barkini dum, kam ke6udo amaanaaji Laamdo oon. ⁷ Sikke fuu walaa, barkinoowo ina 6uri barkinteedo teddude. ⁸ Katin du, yuurube e Lewi, jaboobe sappo6erde been, na maaya. Ammaa Malkisedek wo buurdo hono

* **6:14** Fuddoode 22.16-17. † **6:19** lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yimbe ngoni e to Laamdo heedi ley nokkuure 6urnde fuu senaade.

* **7:1** Ndaaree Fuddoode 14.17-20. † **7:5** Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna.

no Binndi diin ceedorii noon. ⁹ Eden mbaawi fay wi'ude: ko Ibrahiima hokki sappo6erde duum, Lewi mo yuwdi muudum ja6ata sappo6erde oon, kam du hokkii nde. ¹⁰ Sabo fay si taweede Lewi oon rimaaka tafon, e banndu maamum Ibrahiima wonnoo nde Malkisedek jakkitinoo Ibrahiima ndeen.

¹¹ Laamdo hokkii Is-
raa'iila'en Tawreeta, jorryinii
dum dow almaamaaku
Lewinkoo6e. Joonin le,
si tawiino almaamaaku
ngun hi66iino fu, ndeen
garol almaami goddo hono
Malkisedek mo yuuraay e
Haaruuna, walaa nafaa.
¹² Woodi du, si almaamaaku
waylitake fu, tilay jamirooje
du mbaylitoo. ¹³ Kulle deen
ina kaala haala Joomiraado
meeden. O jeyaaka e yuwdi
Lewi. Wo e lenyol gonngol o
jeyaa, ngol fay gooto mu6ben
gollaay golle almaami hir-
sirde abada. ¹⁴ Sabo en fuu en
anndii, Joomiraado men oon
e lenyol Yahuuda yuuri, de
Muusaa kaa haalaay e dow
lenyol ngool nde haalnoo
haala almaamaaku.

*No Iisaa laatorii almaami
nanndudo e Malkisedek*

¹⁵ Kabaaru o beydan
laabude du si almaami goddo
6angudo oon nanndii e
Malkisedek. ¹⁶ O laataaki
almaami saabe yamiroore
dow lenyol makko. Ko
o laatorii almaami dey,
wo saabe baawde gonde e

nguurndam dam halkataake.
¹⁷ Sabo Binndi diin mbi'ii:
«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku
Malkisedek.»

¹⁸ Ndelle yamiroore aran-
deere ndeen ittaama sabo
walaa semmbe, nafaay.
¹⁹ Si goonga, ley Tawreeta
Muusaa oon fay gooto
laataaki ki66udo. Joonin kaa
en njowii jikke men e ko 6uri
Tawreeta Muusaa oon. E
jikke oon kebirten 6attaade
Laamdo.

²⁰ Katin du, Laamdo
wadii hunayeere muudum.
Lewinkoo6e been le,
Laamdo hunanaaki dum'en.
²¹ Ammaa Iisaa laatorake
almaami e dow hunayeere.
Laamdo wi'i mo:

«Miin Joomiraado hunii,
waylitataa ko anniyii du,
wi'i:

Wo a almaami faa abada.»[‡]
²² Hono nii Iisaa laa-
torii tolma§ kokkoowo
en hoolaare wondunde e
amaana burdo woodde oon.

²³ Ko jokkiti katin, al-
maami'en been ina keewnoo
sabo maayde na hada 6e
heddodaade e golle ma66e.

²⁴ Ammaa Iisaa woni du-
umiido faa abada, almaa-
maaku muudum du walaa
kaaddi. ²⁵ Saabe duum, imo
waawi hisinde 6attorii6e
Laamdo saabe makko been
kisindam ki66udam. Imo
waawi hisinde 6e sabo imo
wuuri faa abada, imo surana
6e to Laamdo.

²⁶ Ndelle, Iisaa woni Al-
maami Mawdo mo kaajaden:
wo o ceniido, o walaa feloore,
laru* fuu walaa e makko. O

[‡] 7:21 Jabuura 110.4. § 7:22 Tolma wo maande holloore hoolaare. * 7:26
Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

senndaama e wadu6e hakke. Katin du, o toownaama dow huunde fuu to dow kammu. ²⁷ O nanndaay e almaami'en maw6e wo66e. Been kaa, nyannde fuu sanaa 6e artoo 6e ngadana ko'e ma66e kirsamaari saabe hakkeeki ma66e. Caggal duum, 6e ngada saabe hakkeeki yim6e. Ammaa Iisaa hokkitirii hoore muudum laatoo kirsamaari, de nii ittiri hakkeeki yim6e nde wootere heyooore yim6e jamaanuui fuu. ²⁸ Tawreeta Muusaa oon ina darna yim6e lokkaa6e faa laatoo Almaami'en Maw6e. Ammaa hunayeere nde Laamdo hunii caggal Tawreeta ndeen darnii Biddo kibbinaado faa abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana burdo woodde oon

¹ E ley ko kaaleten duum, inan haala burka manngu: eden ngoodi Almaami Mawdo, oon woni joodiido gere nyaamo joodorgal Jom manngu dow kammu. ² Imo golla golle makko e ley nokkuure seniinde. Dum woni hukum goongaajo mo Joomiraado darni, wanaa mo neddo darni.

³ Almaami fuu ina suboraa faa yottina to Laamdo sadakaaji nyaamri e kirsamaaji. Dum le, tilay Iisaa laatantoodo en Almaami Mawdo oon du he6a huunde faa yottina. ⁴ Sini to leydi ga o wonnoo fu, o laatataako almaami, sabo dey, ina woodi almaami'en

waddoo6e dokke kawrooje e Tawreeta Muusaa. ⁵ To almaami'en been ngollata toon na holla en ko woni dow kammu. Nokku ma66e oon wo sifa tan. Nde Muusaa badinoo darnude hukum seedaaku oon ndeen, Laamdo sappani mo, wi'i: «Tinnodaa, ngadiraa huunde fuu dow sifa mo kollumaami dow waamnde oon.»*

⁶ Ammaa joonin, Almasiihu halfinaama gollal dewal burngal ngal ma66e ngaal woodde, sabo wo curanoowo yim6e ley amaana burdo woodde oon. Amaana oon waldaa e arandeejo oon, o yowaama dow haalaaaji gondi e amaana burdi woodde.

⁷ Sini amaana arandeejo oon laatakeno kibbudu fu, walaa fuu ko didabo nafata. ⁸ Ammaa Laamdo wo felu yim6e muudum, wi'i:

«Miin Joomiraado mido wi'a nyalaade ina ngara de ngadammi amaana keso e yim6e Israa'iila e yim6e Yahuudiya.

⁹ O nanndataa e amaana mo ngadidinnoomi e maamraa6e ma66e nde dowunoomi dum'en faa mi wurtina dum'en leydi Misira ndeen.

Ko kam6e e ko'e ma66e 6e mbonni amaana am duum, miin du mi tottitake 6e.

Noon mbiimi, miin Joomiraado.»

¹⁰ Joomiraado wi'i:

«Inan amaana mo ngadidammi e Israa'iilankoo6e caggal balde deen:

* 8:5 Wurtagal 25.40.

Mi wattan jamirooje am e
hakkilooji ma66e,
mi winnda de e berde
ma66e,

mi laato Laamdo ma66e,
6e laatoo yim6e am.

11 Katin walaa fuu ko
neddo tindina gondo
muudum,
maa sakiike mum faa
wi'a dum: «Hey, anndu
Joomiraado»,

sabo yim6e fuu anndan kam,
gilla lo'u6e faa e teddu6e.

12 Sabo mi yaafoto lutti
ma66e,
mi ittan hakkeeki ma66e
e hakkillo am fey.»†

13 Ko o haali kabaaru amaana
keso oon duum, o hiiddini
amaana arandeejo oon.
Joonin kaa, ko naywi faa ny-
oofii duum 6adake lallineede.

9

*Haala dewal ley amaana
kiiddo oon*

1 Amaana arandeejo
oon ina joginoo jamirooje
kawjiide dewal Laamdo, kam
e nokkuure dewal seniinde
wonnde to leydi ga. 2 Nokku
oon wo hukum mo cuudi didi:
arandeeru nduun wo suudu
seniindu inndirtee. Doon
joyyinirde fitilla e taabawal
gondungal e buuru cakkaado
ngonnoo. 3 Yeesooru nduun
woni caggal lefol paliin-
gol ngool. Innde mayru
wo nokkuure 6urnde fuu
senaade. 4 Ley mayru
urirde wadiraande kanje e
keesuwal amaana mooyti-
raangal kanje ngonnoo.
Ley keesuwal ngaal ina

woodi loongel kanje goodun-
gel nyaamdu wi'eteendu
«manna», kam e sawru Haaru-
una wilitinnoonu nduun
e alluujje de amaana oon
winndaa e mu66en deen.
5 To dow keesuwal toon
na woodi nate maleyka'en
dido wi'eteefe keruba'en,
wo 6e maande teddeengal
Laamdo. Bippele ma66e ina
kuuri nokku do yiyam daam
rufetee faa hakkeeki njaafee
doon. Ammaa en mbaawaa
sifaade kulle deen faa laaba e
wakkati o.

6 Noon kulle deen fuu
moyyiniraa. Nyannde fuu al-
maami'en 6een ina naata, ina
mburtoo to suudu arandeeru
toon faa ngolla golle mu66en.

7 Ammaa ley suudu yeesooru
nduun, Almaami Mawdo oon
tan naatata e mayru hitaande
fuu nde wootere. Katin
du tilay o naadda e yiyam
kirsamaaji faa o itta hakkeeki
makko, e hakkeeki yim6e di
anndaano diin. 8 Inan ko
Ruuhu Ceniido sappii e kulle
deen: si suudu arandeeru
na heddi fu, nokku 6urdo
fuu senaare oon naatataake.
9 Dum fuu wo dum maande
ko woni hannden: sadakaaji
nyaamri e kirsamaaji fuu
mbaawaa laa6inde gadoowo
dum'en faa tawa 6ernde
mum felataa dum. 10 Dewal
ngaal ina ha66aa e jamirooje
haala nyaamdu e njaram
e lootaade lootaali feere
feere. Jamirooje deen fuu na
ka66aa e 6anndu tan wanaa
e 6ernde, ide njokkee faa
nyannde Laamdo tabintini
huunde heyre.

† 8:12 Yeremiya 31.31-34.

Haala sadaka ley amaana keso oon

¹¹ Ammaa joonin, Almasiihu 6angii, wo Almaami Mawdo gadando en moyyereji. O naatii e hukum burdo teddude burdo hi66ude, mo jungo 6ii-Aadama darnaay, mo jeyaaka e adunaaru tagaandu ndu. ¹² O naatii ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen. O naaddaay e yiyam ndamkoy e nga'oy, wo e yiyam makko jaati o naaddi. Hono nii o rimdiniri en nde wootere faa abada. ¹³ E ley Tawreeta Muusaa, si yiyam damdi e ga'i e ndoondi nyale duppaange wiccaama e neddo tuundo fu, laabinan joomum ley diina. ¹⁴ Ndelle walaa ko haali haala yiyam Almasiihu daam! E baawde Ruuhu duumiido oon, Almasiihu hokkii hoore muudum Laamdo no kirsamaari ndi walaa laru. Dum wadi de yiyam makko laabinan miilooji berde meeden e golleeji jaarooji en to maayde, faa ndewen Laamdo buurdo oon.

¹⁵ Saabe duum, o laatii curoowo hakkunde yimbe e Laamdo ley amaana keso oon, faa yimbe 6e Laamdo noddi 6een ke6a ndongu nduumiingu ngu Laamdo aadii hokkude nguun. Dum fuu dum wadii sabo goddo maayii, faa rimdina woofube e ley amaana arandeejo oon.

¹⁶ Kabaaru ndongu, na tilsi laamnee joomum maayii. ¹⁷ Tilay ndongu tabita caggal

maayde, sabo ngu tabitataa sanaa tawa joomum maayii. ¹⁸ Dum wadi de fay amaana arandeejo oon tabitaay si wanaa yiyam rufaa. ¹⁹ Nde Muusaa hollitinoo yimbe 6een jamirooje gonde e Tawreeta deen fuu ndeen, hooyi yiyam nga'oy e ndamkoy, jillunduri dam e ndiyam, de suuwiri toon lee6i baali bodeeji e licce hisop, de wicci dewtere Tawreeta ndeen e yimbe 6een fuu. ²⁰ O wi'i: «Dum woni yiyam tabintinoojam amaana mo Laamdo yamiri on njokkon oon.»* ²¹ Hono noon katin, o wicciri yiyam e dow hukum ceniido oon, kam e gineeji dewrudi Laamdo diin fuu. ²² Si goonga, ko 6uri heewude ley Tawreeta fu, wo yiyam laabinta dum. Si wanaa yiyam rufaa fu, hakke yaafataake.

Haala kirsamaari ki66undi

²³ Kulle deen ngonni nate kollitooje kulle gonde dow kammu deen, ide kaajaa laabinireede yiyam daabaaji. Ammaa kulle kammunkooje deen, kam'en kaa ina kaajaa sadakaaji burdi noon woodde. ²⁴ Sabo Almasiihu naataay e nokkuure dewal seniinde nde 6i66e-Aadama nyibi, nanndunde e goongaare wonnde dow kammu ndeen. Ammaa, to kammu toon pay o naati faa o heedana en joonin yeeso Laamdo. ²⁵ Almaami Mawdo na naata hitaande faa hitaande e ley nokkuure

* 9:20 Wurtagol 24.8.

burnde fuu senaade ndeen, na yaada e yiyam daaba. Ammaa Almasiihu naatiraay hono noon faa o ittana hoore makko sadaka kile keewde. ²⁶ Si tawiino noon fu, Almasiihu torreteno kile keewde gilla e fuddoode adunaaru faa joonin, ammaa dum laatoraaki noon. O bangii nde wootere tan faa abada faro timmoode wakkatiiji, faa o itta hakkeegi yimbe saabe ko o hokkitiri hoore makko hono no kirsamaari ni. ²⁷ Cakitte bii-Aadama wo maayde nde wootere, caggal duum, saree. ²⁸ Hono noon, Almasiihu du hokkitiri hoore muudum hono no kirsamaari ni nde wootere faa ronndoo hakkeegi yimbe heewbe. O bangan didaBerde, de wanaa faa o ronndoo hakkeegi, ammaa wo faa o waddana yimbe doomu6e garol makko been kisindam.

10

¹ Tawreeta Muusaa oon wo sifa moyyereeji garooji diin, wanaa tagaadi majji pay. Jokku6e Tawreeta been na ndewra Laamdo kirsamaaji wakkatiiji fuu ley hitaande fuu. Ammaa Tawreeta oon waawaa hi66inde battoriibe Laamdo kirsamaaji been. ² Si imo waawnoo hi66inde 6e, yottingol sadakaaji yoppeteno. Sabo dey, si rewoobe been laabinaama nde wootere fu, berde ma66e pelataa 6e saabe hakkeegi katin. ³ De wanaa noon laatorii. Kirsamaaji hitaande faa hitaande diin miccintinan yimbe hakkeegi

mu66en. ⁴ Sabo yiyam ga'i e damdi daam waawaa ittude hakkeegi fey.

⁵ Dum wadi, wakkati mo Almasiihu naati adunaaru oon, wi'i Laamdo:

«Wanaa kirsamaaji muuyudaa, wanaa sadakaaji nyaamri muuyudaa, ammaa a wadani kam banndu.

⁶ Sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakke du, mbelataa ma.»

⁷ Ndeen, o wi'i:

«Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maada, aan Laamdo, no winndiraa ley dewtere Tawreeta dow am ni.»*

⁸ O wi'i tafon: «A yidaa sadakaaji kirsadi, a yidaa sadakaaji nyaamri kam e sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakkeegi. Di mbelataa ma.» O wi'ii dum fay si sadakaaji diin ina kokkiree hono no Tawreeta yamiri ni. ⁹ Caggal duum, o wi'i: «Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maa.» Noon Laamdo ittiri sadakaaji arandeeji diin de tabintini sadaka keso oon. ¹⁰ Ko Iisaa Almasiihu wadi muuyde Laamdo duum, laa6iniin e e hakkeegi. Sabo dey, o hokkii banndu makko laatanoo en sadaka, o hokkii ndu nde wootere faa abada.

¹¹ No gollal sadaka aranal ngaal worri, almaami fuu wo daraniido golle muudum nyannde fuu, ina yottina sadakaaji diin wakkati fuu,

* 10:7 Jabuura 40.7-9.

ammaa di mbaawaa ittude hakkeoji. ¹² Ammaa Almasiihu hokkirii hoore muudum wo sadaka ittoowo hakkeoji nde wootere faa abada. Caggal duum, o joodii gere nyaamo Laamdo. ¹³ Doon o doomata faa Laamdo wada o yaa6a way6e mo. ¹⁴ Ndelle, ko o laatii kirsamaari duum, o hi66inii yim6e 6e hakkeoji mu66en laabintee 6een faa abada.

¹⁵ Ruuhu Ceniido du na seedanoo en dum. Sabo o wi'ii tafon:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Inan amaana mo ngadiidammi e ma66e
e ley balde garooje:

Mi wattan jamirooje am e berde ma66e,
mi winnda de e hakkil-
looji ma66e.»

¹⁷ O jokkintini katin, o wi'i:

«Mi ittan hakkillo am e hak-
keoji ma66e e bonan-
daaji ma66e fey.»[†]

¹⁸ Woodi ndelle, do hakkeoji njaafaa fu, sadaka ittoowo hakkeoji walaa katin.

No Laamdo badortee

¹⁹ Saabe duum sakiraa6e, yiyam Iisaa ndufaadam daam hokkii en laawol naatude e nokkuure burnde fuu senaade ndeen e berde baaltiide. ²⁰ O udditanii en laawol kesol buurngol, naatirteengol lefol paliingol ngool, kangol woni 6anndu makko nduun.

²¹ Eden njogii Almaami mawdo ardinaado suudu Laamdo nduun. ²² Ndelle, battitoroden Laamdo berde goongaaje e goondinal ngal

sikkitiraaka. Sabo berde meeden laamnaama, pelataa en dow ko boni, 6alli meeden du lootiraama ndiyam laabudam. ²³ Tiigoden jikke mo kaaleten haala muudum faa wooda, sabo Laamdo wo koolniido, wadan ko aadii. ²⁴ Ndaaren hakkunde meeden no poodundurten njingu e gollleeji lobbi. ²⁵ Taa celen hawritinde no wobbe ngadata ni. Ammaa sanaa cembunduren berde, sakko ko nji'oton nyalaande Joomiraado ndeen ina 6adoo warude.

²⁶ Sabo si goonga, si eden kensoo eden ngada hakkeoji caggal ko annduden goonga faa laafi fu, sadaka ittoowo hakkeoji heddaaki katin.

²⁷ Ko heddii dey, doomugol kul6iniingol nyannde kiite, kam e yiite mannge nyaamoowe yeddu6e Laamdo ngeen. ²⁸ Si neddo salake Tawreeta Muusaa oon fu, waraama e dow seedaaku yim6e dido naa tato, yurmataake. ²⁹ Ndelle miilee, sabo ina haani neddo jukkee jukkungo burngo noon manngu si yaa6irii Bii Laamdo yawaara, huyfinii yiyam amaana cenyum dum daam, mbonkake Ruuhu gaddoowo moyyere oon. ³⁰ Sabo eden anndi Laamdo wi'ii:

«Wo miin jeyi njomnitaari,
wo miin yoboyta.»

O wi'i katin:

«Joomiraado saroto yim6e
muudum.»[‡]

[†] 10:17 Yeremiya 31.33-34. [‡] 10:30 Fillitagol Tawreeta 32.35-36.

31 Hey, saamude e juude Laamdo buurdo oon ina hul6inii!

32 Miccitee nyalaade moodon arane deen, caggal nde Laamdo yaynunoo hakkillooji moodon. On ndurwii ley torraaji keewdi e munyal. 33 Wakkatiiji odon kuyfiniree jennooje e toonya yeeso yimbe, wakkatiiji odon nja6a wondude e wo66e wadaabe noon. 34 Si goonga du, on cunodake e uddaabe ley kasu, woodi on nja6ii teeteede ko njogidon duum fuu. On nja6irii dum seyo, sabo on anndii odon njogii ko 6uri duum fuu woodude, ko tabitata faa abada. 35 Ndelle, taa njoppee hoolaare mon, sabo inde jogii mbarjaari mawndi. 36 Wo munyal kaandudon. Ndeen si on ngadii muuyde Laamdo fu, on ke6an ko aadanii on. 37 Sabo ina winndaa:

«Si wadii seeda fu,
kaando warude oon
waran, o hann-
dataako.»

Laamdo wi'ii:

38 «Ponnditaniido kam wuur-
dan goondinal,§

ammaa si yeccitake,
6ernde am yardataako
dum.»

39 Enen kaa, en njeyaaka e yeccotoo6e de kalkee been. Be njeyaden e mu66en dey, goondin6e faa yonkiiji mu66en ndannee been.

1 Goondinal wo tannyorde heban ko yowi jikke e muudum, wo tannyorde ko yi'aay duum ina woodi.

2 Saabe maggal, Laamdo jabiri maamiraabe meeden.

3 Saabe goondinal, paamirden Laamdo tagirii adunaaru ndu e ko woni e kammu fuu e konngol muudum. Ko yi'etee, fuu tagiraama e ko yi'ataake.

4 Saabe goondinal, Haabiila ittiranii Laamdo sadaka burdo mo Kayiinu oon. Goondinal wadi de Laamdo hiisorii mo o ponnditiido nde jabannoo mo sadakaaji makko. Katin, fay ko o maayi duum, imo heddi waajaade en faa joonin saabe goondinal makko.

5 Saabe goondinal, Henok yeentiniraa dow kammu, meedaay maayde fey. Fay gooto yi'aay mo katin sabo Laamdo yeentini mo. Si goonga du, Binndi ceedanake mo, mbi'i illa o yeentinaaka, imo weli Laamdo. 6 Si neddo walaa goondinal, waawaa welude Laamdo. Sabo gardo to Laamdo fuu, tilay goondina imo woodi, goondina o barjoto filotoo6e mo been.

7 Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana faa danna koreeji muudum. O downtanii Laamdo cappando mo ko warata, ko yi'aaka tafon duum. Noon o sarorii adunaaru ndu fuu. Laamdo du hiisorii mo o ponnditiido saabe goondinal makko ngaal.

11

Haala goondinal

⁸ Saabe goondinal, Ibrahiima nootorii noddaango Laamdo, yehi to leydi ndi Laamdo aadanii dum heban. De o dilli tawi le o anndaa fuu to o fonndii. ⁹ Saabe goondinal, o joodii hono janano e leydi ndi o aadanaa ndiin. Isiyaaka e Yaakuuba du njoododake e makko e ley hukumuuji. Kam'en du ngoni hebidoo6e e makko amaana gooto oon. ¹⁰ Ibrahiima wadii dum sabo na hedinoon ngalluure yowiinde dow joyyinirde duumiinde nde Laamdo diidi de nyifi ndeen.

¹¹ Saabe goondinal, Ibrahiima hokkiraa he6ude yuwdi, fay si taweede o naywiino, jom suudu makko Saaratu du wo dimaro-no. O hebii yuwdi ndiin sabo o hoolake Laamdo yottinan aadi muudum. ¹² Ndelle neddo gooto nayeejo faa badii maayde hebi yuwdi potundi e koode kammu heewude. Hono njaareendi maayo du, ndi limataako.

¹³ Yim6e been fuu maaydii e goondinal mu6ben tawi ko Laamdo aadanii dum'en duum tabitaay tafon. Ammaa 6e kaynake dum to woddi, de 6e kuyani dum. Be cemtaay wi'ude wo 6e hob6e du, wo 6e weer6e e adunaaru ndu. ¹⁴ Ko 6e kaaldi noon duum, hollii faa laabi i6e pilanoo ko'e ma66e leydi ndi 6e njeyi. ¹⁵ Katin du si hakkillooji ma66e ina ngonnoo e leydi ndi 6e njaltunoo ndiin, i6e mbaawnoo yeccaade toon. ¹⁶ Kaa si goonga,

i6e poodanoo leydi burndi woodde, dum woni ngonndi dow kammu ndiin. Saabe duum, Laamdo semtiraay noddireede Laamdo ma66e, moyyinanii 6e ngalluure.

¹⁷ Saabe goondinal, nde Laamdo ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, jabiri hokkude Isiyaaka faa laatoo kirsamaari. Si goonga, o segilanake hokkude biyiiko korsudo oon hono sadaka, fay si Laamdo na aadanii mo lenyol keewngol. ¹⁸ O wadii dum fay ko Laamdo wi'i mo: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ¹⁹ Ibrahiima ina jogorii Laamdo ina waawi ummintinde biyum Isiyaaka e maayde. Saabe hoolaare ndeen, o wartiranaa biyiiko hono wo ummitiido e maayde.

²⁰ Saabe goondinal, Isiyaaka barkiniri Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini 6e duum tabitan jaango.

²¹ Saabe goondinal, nde Yaakuuba badinoo maayde ndeen, barkiniri bi66e Yuusufi dido been gooto gooto. O tuugii sawru makko, imo teddina Laamdo.

²² Saabe goondinal, nde Yuusufi badinoo maayde du, sapporii wurtagol bi66e Israa'iila leydi Misira. E ley majjum, o tindinii 6e 6e kooya yi'e makko.

²³ Saabe goondinal, saaraa6e Muusaa cuudiri dum lebbitati caggal rimeede muudum. Be nji'ii o cukalel lobbel, de 6e cusii salaade yamiroore kaananke ndeen.

* 11:18 Fudfoode 21.12.

24 Saabe goondinal, nde Muusaa mawnunoo ndeen, salii inndireede taan Fira'awna gii biyum debbo. ²⁵ O subake wondude e yim6e Laamdo been e ley torraaji mu6ben diina weltoraade wakkatiyel seeda ley hakke. ²⁶ Imo hiisorii huyfineede saabe Almasiihu buri woodde diina jawdi Misira ndiin, sabo hakkillo makko na woni dow mbarjaari ngaroori ndiin.

²⁷ Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O siini yahude hono imo yi'a Laamdo mo yi'ataake oon ni. ²⁸ Saabe goondinal, o wadi iidi Faltagol. O yamiri yiyyam wujee e dammbude cuudi taa maleyka baroowo oon meema bi66e Israa'iilankoo6e artiibe rimeede been.

²⁹ Saabe goondinal, Israa'iilankoo6e peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow leydi njoorndi. Ammaa Misirankoo6e tefunoo6e feyyitirde noon been fuu njoolake.

³⁰ Saabe goondinal, lalgaaje mawde deenude Yeriko deen caamiri ko Israa'iilankoo6e ngadi balde jeddi ina piiltoo de duum.

³¹ Saabe goondinal, Rahabu debbo woykuuru oon† dadiri halkideede e luttu6e Laamdo been, sabo o jabbake Israa'iilankoo6e horoo6e leydi makko been e dow jam.

³² Dume mbi'ammi katin? Wakkati o heyataa kam faa

mi haala kabaaru Gideyon e Barak e Samson e Yefta e Daawda e Samuwiila, kam e annabaabe heddiibe.

³³ Yim6e been fuu, wo goondinal wadi 6e njaalii kaanankoo6e, 6e laamorii fonnditaare, 6e ke6i ko Laamdo aadii duum. Kangal wadi de 6e mu66i kundude dawaadi ladde, ³⁴ 6e nyifi giiteeli ul'ultooji, 6e ndadi e mbelndi kaafaahi. Be tampii de 6e ke6i semmbe. Be laatii suusu6e ley wolde, 6e ndiiwi konuuji gardi to ma66e diin.

³⁵ Saabe goondinal, rew6e wob6e ke6iri maay6e mu6ben ummintinaa. De yim6e wob6e le, torraama faa maayi saabe goondinal ngaal. Be nja6aay heefordinde faa 6e ndannee, sabo i6e poodanoo iirtagol burngol woodde.

³⁶ Wob6e katin njalnora, piyaa dorri. Wob6e ngeyyaa, ngattaa ley kasu. ³⁷ Wob6e ma66e paddaa kaaye faa maayi. Wob6e tayiraa garjaaje. Wob6e mbardaa kaafaaje. I6e njiiloo i6e bornii guri be'i e baali, 6e talkaabe, 6e torraabe, 6e wadaabe ko boni. ³⁸ Wo 6e yiilotoo6e ley laddeji e ley baamle, ley lohi e ley gayde. Yim6e been le, adunaaru ndu haandaano e mu6ben.

³⁹ Yim6e been fuu, Laamdo jabii dum'en saabe goondinal mu6ben. Dum fuu e taweede, 6e ke6aay ko Laamdo aadi-noo duum. ⁴⁰ Be ke6aay dum sabo Laamdo anniyake hokkude en ko buri dum. O muuyaay 6e laatoo hi66u6e si

† 11:31 Maanaa woykuuru wo pijooowo jobeteedo ceede.

wanaa 6e tawdee e meeden.

12

*No dartaare Joomiraado
hollirta njingnu muudum*

¹ Ndelle enen, sini seedee6e dow goondinal fotu6e nii heewude ina piilii en, en njoppa donje teddu6e en fuu e hakke jii6udo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso dow munyal hono no dadundurteedo ni. ² Ngatten hakkilooji meeden dow Iisaa. Kam omtani en laawol goondinal, kam tabintinta goondinal ngaal du. Kanko, saabe ko o yi'i seyo ina hedii mo duum, o muniyaa maayde dow leggal palaangal ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin, imo joodowii gere nyaamo joodorgal laamu Laamdo.

³ Dum le, miilodon mo, kanko munyando nganyaandi luttu6e. Miilodon mo faa taa on tampu, taa berde moodon njoppa hoolaare mu66en. ⁴ Odon caloo hakke odon kaba e muudum, ammaa on kabaaka faa yiyam doggi tafon. ⁵ Yalla on njeggiti haala cembinooha ka Laamdo haaldi e moodon kaan, onon bi66e muudum naa? O wi'ii:

«Biyam, nde Joomiraado dartinii ma fuu, taa yaw dum.

Taa berde maa metta si o felii ma.

⁶ Sabo Joomiraado dartinan mo horsini,

fiyan mo nanngiri biyum fuu.»*

⁷ Munyee dartaare ndeen. Inde holla Laamdo nanngirii on bi66e muudum. Biddo moy woni mo bammum dartintaa dum? ⁸ Si on ngalaa ley dartaare nde bi66e been fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa bi66e goongalaa6e, on nganaa bi66e halal. ⁹ Woodi du, ko Baabiraa6e meeden adunaaru been ndartinannoo en duum, en teddinii 6e. Sakko Baaba meeden jom yonkiiji oon! Wanaa eden kaani jabande dum faa bura noon de mbuuren naa? ¹⁰ Baabiraa6e meeden ina ndartinannoo en no miilorii ina woodi faa booyti seeda tan. Ammaa Laamdo na dartina en faa kawten e muudum ley senaare muudum. Wo beydaari meeden dartinirta en. ¹¹ Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa. Naawalla tan woodi. Ammaa caggal duum, ingol waddana jabu6e dartineede been fonnditaare e jam.

¹² Ndelle tinnee, cemmbindinon juude moodon tampude deen e koppii mon di ngalaa semmbe diin. ¹³ Moyyinanee koyde mon laabi dartiidi, faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa ngal dada.

Sappagol taa neddo waasu moyyere Laamdo

¹⁴ Tinnee, pilodon wondude e yim6e fuu dow jam. Pilodon senaare, sabo si on ngalaa nde, on nji'ataa

* 12:6 Banndi 3.11-12.

Joomiraado. ¹⁵ Kilnee taa fay gooto yeccoo gada de hunngoo moyyere Laamdo ndeen. Kilnee taa neddo moodon laatoo hono dadol kaadungol. Sabo si yaltii fu, na raabira yimbe heewbe tooke muudum. ¹⁶ Kilnee taa fay gooto moodon laatoo jaahili naa mo walaa kulol Laamdo hono Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu muudum faa heba ko nyaama nde wootere tan. ¹⁷ Odon anndi caggal duum, nde o yidunoo baabiiko barkina mo ndeen, o jabaaka. O waawaay waylitinde ko o wadunoo duum fay si o filorii dum e bojji.

¹⁸ Onon, on ngaraay to huunde waawnde meemeede hono no yimbe Israa'iila ngardunoo to waamnde Sinayi. Been kaa ngarii to yiite nyannunge e to cuddi tekkundi e nimre e henndu mawndu. ¹⁹ Be nanii fuufaango buututal e daande yuurunde dow kammu. Nanube daande ndeen been nyaagii taa beydaneey fay konngol gootol no poti hulude. ²⁰ Sabo dey, be kunngake waawtude ko Laamdo yamiri toon duum nde wi'unoo: «Ko meemi waamnde ndeen fuu, fay si wo daaba, wardee kaaye.» ²¹ Goonga du, ko be nji'ata duum ina hulbinii faa Muusaa e hoore muudum wi'i: «Mi hulii sanne faa mido diwna.»

²² Ammaa onon, on ngarii waamnde Siyona. On ngarii ngalluure Laamdo buurdo

oon, dum woni Urusaliima gondoo dow kammu, to maleyka'en ujunaaje ujunaaje kawriti ina mbeltodoo. ²³ On ngarii e kawrital biibbe arandeebe be inde mubben mbinndaa dow kammu been. On ngarii to Laamdo carotoodo yimbe fuu oon, on ngarii e yonkiiji fonnditiibe laatiibe hiibbuube been. ²⁴ On ngarii to lisaa curoowo hakkunde yimbe e Laamdo ley amaana keso oon. On ngarii to yiyam makko mbiccaadam, ngaddadam kabaaru burdo kabaaru yiyam Haabiila njuppiidam daam woodde.

²⁵ Ndelle tinnee taa calanodon Kaaldoowo e moodon oon. Sabo salinoobe cappando dum'en dow leydi ga been ndadaay, sakko enen si en calanake cappanoowo en gondoo dow kammu oon. ²⁶ Arande, daande makko dimmbii leydi ndiin. Joonin kaa, o fodake dum do, o wi'i: «Mi dimmban ndi katin. De wanaa leydi tan, ammaa kammu e leydi fuu.»† ²⁷ Ko o wi'i «kilol gonngol katin» duum ina holla ko tagaa fuu dimmbete ittee, faa ko dimmbataako duum heddo kam tan. ²⁸ Ndelle wo laamu ngu dimmbataako kebeten. Saabe duum, njetten Laamdo, ndewren mo no weldata mo tawee e leeyinkinaare e kulol. ²⁹ Sabo Laamdo meeden na wa'i hono yiite halkoowe.

13

Haala waajuuji cakitiidi

¹ Keddodon e yidundurde, sabo on sakiraa6e. ² Taa njeebee jippinde weer6e, sabo wob6e ngadii noon mbeerni maleyka'en tawi anndaa yalla wo kam'en. ³ Miccitee uddaa6e hono wo on uddida e mu66en. Miccitee torraa6e du hono wo on torrida e mu66en.

⁴ Yim6e fuu teddina dewgal. Tilay aadi dewgal jogoree laabal. Sabo Laamdo saroto fijoobe won6e e dewgal e 6e ngalaa e dewgal fuu. ⁵ Cenndon ko'e mon e yidde buudi. Kennyitorodon ko njogidon, sabo Laamdo wi'ii:

«Abada mi yoppataa ma, abada mi yeebataako ma!»*

⁶ Saabe majjum, eden mbaawi haalude dum do dow hoolaare:

«Joomiraado woni balloowo kam, mi hulataa.

Dume neddo waawata wadude kam?»†

⁷ Miccitee ardiibe on, haalan6e on konngol Laamdo 6een. Miilodon dow no 6e njoodorii e nguurndam ma66e faa 6e ngadi nafaa, nyemmbiton goondinal ma66e ngaal.

⁸ Iisaa Almasiihu waylitataako: no worrunoo keenan ni, worri hannden, noon du worrata faa abada.

⁹ Taa nja6ee waajuuji feere di on mboowaa nanude mbosina hakkilooji mon. Ko 6uri woodde, semmbe berde mon yuura e moyyere Laamdo, wanaa e jamirooje

dow nyaamdu. Jamirooje deen nafaay jokku6e dum'en.

¹⁰ Eden njogii hirsirde teddinirteende Laamdo. Almaami'en golloobe ley hukum ceniido 6een ngalaa laawol nyaamude ko woni dow mayre. ¹¹ Sabo ley Tawreeta Muusaa, Almaami Mawdo na wadda yiyam kirsamaaji ley nokkuure 6urnde fuu senaade faa dam laatoo sadaka saabe hakkeeki. Ammaa teewuuji majji diin, wo yaasin hodorde toon mbuletee. ¹² Dum wadi de Iisaa du maayowi yaasin wuro faa senira yim6e yiyam muudum. ¹³ Ndelle, njalten tawowen mo yaasin wuro toon, ndonndoden semteende nde yim6e ndonndi mo ndeen! ¹⁴ Sabo to adunaaru ga en ngalaa ngalluure duumotoonde, ammaa eden piloo ngalluure waroore ndeen.

¹⁵ Ndelle, ko Iisaa rewrintini en e Laamdo duum, manen Laamdo wakkati fuu. Manoo6e ndeen wo sadaka jettooje, wo toni di cemtirtaa innude innde muudum. ¹⁶ Ammaa taa njeebee wadude ko woodi. Peccon ko njogidon. Sabo sadakaaji diin ina mbela Laamdo.

¹⁷ Downtanodon ardiibe on, njabanon dum'en, sabo ibe kaybi yonkiji mon. Be kaaltanowan Laamdo golle ma66e fuu. Accee 6e ngollira gollleeji diin e seyo, wanaa e mettorgal. Sabo si 6e ngadirii

* 13:5 Fillitagol Tawreeta 31.6, Yoosuwa 1.5 † 13:6 Jabuura 118.6.

dum mettorgal fu, nafataa on.

¹⁸ Miden njaaroo on du'aare. Miden tannyori berde amin pelaay min. Si goonga, muuyde amin woni jaarude no woodiri e huunde fuu.

¹⁹ Mido njaaroo on sanne ndu'anodon kam, yalla Laamdo ina hokka kam laawol mi warta e moodon law.

Baynundural

²⁰ Laamdo jom jam, kam iirtini Joomiraado meeden Iisaa, duroowo baali mawdo oon, iirtinii mo saabe yiyam makko tabintinoojam amaana duumiido oon.

²¹ Laamdo baawdo dum oon, hokku on ko woodi fuu, faa ngadon muuyde muudum. O wada e meeden ko welata mo saabe Iisaa Almasiihu. Teddeengal woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

²² Sakiraa6e, mido nyaa-goo on kettindoree waajuuji diin munyal, sabo ko mbinndanmi on do duum juutaa sanne.

²³ Mido anndina on sakiike meeden Timote yoppaama. Si o yaawii yottaade ga, mi wardan e makko to moodon, min nji'a on.

²⁴ Njowtee ardiibe on e seniibe been fuu. Sakiraa6e yuurube Itali been du ina njowta on.

²⁵ Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Yaakuuba

Jowtaango

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yaakuuba maccudo Laamdo, maccudo Joomiraado meeden Iisaa Almasih. Mido jowta on, onon laatii6e lenyi sappo e didi cankitiidi ley adunaaru.

Haala goondinal e hakkilantaaku

² Sakiraa6e am, nde tiidallaaji di kawtaa sii ngari ndaartindaade on fu, tiigoree dum fuu seyo manngo. ³ Sabo odon anndi si goondinal moodon ndaartindaama fu, dum riman munyal. ⁴ Ammaa, sanaa munyal mon yottoo faa laatodon hi6bu6e, sellu6e e goondinal 6e huunde fuu nyakaay.

⁵ Ndelle, si gooto moodon hakkillo muudum nyakii fu, naaro Laamdo, heban. Sabo Laamdo wo kokkoowo yim6e fuu faa wooda, tawa feldaay joomum ko naarii duum. ⁶ Ammaa sey joomum naaroro goondinal tawee sikkitiraay, sabo cikkitiido ina nanndi e bempyye de henndu hooyata, ina soggi yaade. ⁷ Taa neddo ga'udo hono nii miiloo heban fay huunde to Joomiraado. ⁸ Wo o neddo jom berde didi. O andaa ko o jokkata: hannden to, jaango ga.

Haala talkaaku e danyal

⁹ Sakiike goondindo si tawii wo talkaajo fu, mantaroo ko Laamdo toowni dum.

¹⁰ Jom jawdi du, mantaroo ko Laamdo leeyini dum. Sabo jom'en jawdi paltorto hono pinndi ley ngesa. ¹¹ Si naange fudii, wulii fu, yoornan funngo ngoon. Pinndi ndiin saaman, nari mayri fuu yuwa. Hono noon du jom jawdi oon daylirta, golleeji di jokki fuu mbona.

Haala torraaji e jarribooje

¹² Barke woodanii neddo fuu munyudo ley tiidallaaji ndaartindotoodi dum. Sabo nde o ndaardaa o jarraado ndeen, o teddirite kufune mo Laamdo aadii hokkude yidu6e dum, dum woni nguurndam nduumiidam. ¹³ Si neddo jarribaama, taa wi'a: «Laamdo jarribii kam.» Sabo fay gooto waawaa jarribaade Laamdo, woodi kam du, jarribataako fay gooto. ¹⁴ De ko woni dey, neddo ina jarribee si muuyde muudum bonde poodii dum, eytii dum. ¹⁵ Caggal duum, si muuyde bonde aawaama fu, ndiman hakke. De si hakke mawnii fu, riman maayde.

¹⁶ Sakiraa6e am horsu6e, taa accee mbosinedon. ¹⁷ Moyyere lobbere e dokkal ki6bungal fuu, to dow kammu yuurata, to Baabiiwo tagudo annooraaji kammu, mo waylitataako. O nandaa e dowkiiji baylitotoodi. ¹⁸ Saabe muuyde makko o wadiri en si66e makko, o rimtini en konngol makko goongawol faa laatoden artiibe e ko o tagi.

Haala nanude konngol Laamdo de jokka

19 Sakiraaḅe am horsuḅe, paamon: neddo fuu yaawa hettindaade, de taa yaawa haalude, taa yaawa tikkude. 20 Sabo tikkere 6ii-Aadama gollataa ko fonnditii yeeso Laamdo. 21 Ndelle, njoppee huunde fuu ko tuuni e ko boni, njaḅḅorodon konngol ngol Laamdo aawi e berde moodon ngool e leeyinkinaare. Ingol waawi hisinde yonkiiji moodon.

22 Woodi, taa kaadee e hettindanaade konngol ngool tan, ammaa ngadon ko ngol wi'i. Si wanaa noon, on kiilii ko'e moodon. 23 Sabo kettintoodo konngol de jokkaay ko ngol wi'i, ina wa'i hono yeewoowo hoore muudum e daandorgal de yi'a no yeeso mum worri. 24 Imo yeewa hoore makko, de si o dillii fu, wakkati gooto o yeggitan no o wa'i. 25 Ammaa neddo fuu taykotoodo yamiroore hiḅḅunde rimdinoore ndeen, si heddake e mayre fu, laatoto hono golliroowo konngol ngool, wanaa hono nanoowo tan de yeggita. Wo oon neddo barkintee e golle muudum.

26 Neddo fuu jogoriido hoore muudum wo diinanke lobbo, si tawii dawrantaa demngal muudum fu, hiilii hoore mum. Neddo oon le, walaa fuu ko nafata e diina muudum. 27 Diina laaḅuka ceniika yeeso Laamdo Baaba meeden kam woni: wallude rewḅe talkaaḅe ḅe goriraaḅe muḅḅen maayi e atiime'en ley billaare muḅḅen, e haybude

hoore muudum e tuundi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeden

1 Sakiraaḅe am, onon goondinḅe Joomiraado meeden Iisaa Almasihu Jom teddeengal, taa ḅurdinee 6iḅḅe-Aadama. 2 Si jom jawdi gattudo hootonnde kanje e kaddule lobbe naatii kawrital mon, de talkaajo ḅorniido kaddule tuunde kam du naatii, noy ngadoton? 3 Si on teddinii ḅorniido kaddule lobbe oon, on mbi'ii dum «Jooda, inan joonnde lobbere», de mbi'udon talkaajo oon «Dara toon» naa «Jooda e leydi dakkol koyde am», 4 si on ngadirii noon fu, wanaa on cenndii hakkunde moodon naa? On laatake sarotooḅe ḅe miilooji bondi. 5 Sakiraaḅe am horsuḅe, kettindee! Talkaaḅe adunaaru ndu ḅeen, wanaa Laamdo subake ḅe faa ḅe laatoḅ danyuḅe goondinal, ḅe naata e laamu Laamdo mo Laamdo aadii hokkude yidube dum naa? 6 De onon kaa, on kuyfinii talkaaḅe ḅeen. Wanaa joomiraaḅe jawdi ḅeen torrata on naa? Wanaa kam'en njaarata on yeeso sariya naa? 7 Wanaa kam'en mbonkotoo Iisaa mo njogidon innde muudum lobbere oon naa? 8 Goonga, on ngadii ko woodi si tawii on njokkii yamiroore laamu Laamdo mawnde no Binndi mbiiri nde mbi'unoo: «Njidiraa

* 2:8 Lewinkooḅe 19.18.

gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁹ Ammaa si on burdinii bi66e-Aadama, on ngadii hakke. Yamiroore ndeen du na fela on ko mboofudon. ¹⁰ Goonga ni, si neddo jokkii jamirooje fuu, de woofi gootel majje tan, luttii jamirooje deen fuu. ¹¹ Sabo Laamdo biido «Taa jeenu», kam wi'i katin «Taa wadu war-hoore.» Si a wadaay jeenu, de a wadii war-hoore, a laatake boofudo jamirooje deen. ¹² Ndelle, kaaldon, ngolliron hono no yim6e sardete6e yamiroore rimdinoore kaani wadude ni. ¹³ Sabo si goonga, nde Laamdo sarotoo fu, yur-mataako neddo mo hollaay wobbe yurmeende. De jom yurmeende kaa, walaa fuu ko huldata sariya.

¹⁴ Sakiraa6e am, si goddo wi'ii ina jogii goondinal de golle makko hollaay o goondinii fu, dume dum nafata? Goondinal ngaal waawaa hisinde mo. ¹⁵ Si tawii ada jogii sakiike gorko naa debbo de wo koldo naa wo jolbudo, ¹⁶ si gooto moodon wi'ii dum: «Yahu e jam! Laamdo holtine, nyaamne faa kaaraa,» tawee o hokkaay dum ko haajaa duum, dume dum nafata? ¹⁷ Goondinal e hoore muudum du wo noon worri: si ngal walaa golleeji kollooji ngal fu, ngal waatii.

¹⁸ De si goddo wi'ii ma: «Aan, wo a jom goondinal, miin, mi jom golle», ndeen,

mi jaaboto joomum, mi wi'a: «Hollam goondinal maa tawee waldaa e golleeji lobbi si ada waawi. Miin du mi hollirte golle am wo mi goondindo.» ¹⁹ Ada goondini Laamdo wo gooto naa? Gasii! De fay ginnaaji ina ngoondini dum de na ndiwna kulol! ²⁰ Aan pamdudo hakkillo! Ada haajaa holleede no goondinal ngal waldaa e golle fuu nafataa faa'e. ²¹ A miccitaaki no maami en Ibrahiima ndaardiraa wo ponnditiido saabe golle muudum, nde yowunoo biyum Isiyaaka e hirsirde ndeen naa? ²² A yi'ii goondinal Ibrahiima e golle muudum fuu ina hawri. Woodi du, golle makko hi66ini goondinal makko. ²³ Hono noon Binndi diin tabitiri nde mbi'unoo: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido»,† faa o noddiraa gido Laamdo. ²⁴ Ndelle on nji'ii, wo e golle neddo ndaardetee wo ponnditiido, wanaa e goondinal muudum tan. ²⁵ Hono noon Rahabu, debbo woykuuru oon‡ du. O ndaardaa wo o ponnditiido saabe golleeji di o gollunoo, nde o jakkiti-noo nulaa6e 6een, de o walli dum'en njaltiri laawol gonngol de ndadi. ²⁶ Goonga ni, hono no 6anndu ndu walaa yonki maayiri noon, goondinal ngal walaa golle du waatiri.

3

Haala dawrande demngal

† 2:23 Fuddoode 15.6. ‡ 2:25 Maanaa woykuuru wo pijooowo jobeteedo ceede.

muudum

¹ Sakiraaɓe am, taa heewɓe e moodon piloo laataade jannginoobe. Sabo oɗon anndi minen jannginoobe, sariya boofi amin buran sariya heddiibe fuu naawude. ² En fuu eden mboofa e laabi keewɗi. Si tawii ina woodi mo woofataa e ley haala muudum, oon laatii nedɗo kiɓɓudo, baawɗo dawrande ɓanndu muudum fuu. ³ Si en ngadii labaale e kunndude pucci faa ɗi dowtanoo en fu, en ndawranan ɓalli majji fuu. ⁴ Ndaaree kabaaru laanaaji maayo du. Fay si idi mawni sanne, woodi keni nyanngudi ina kooya ɗi fu, wo ooncirgel pamarel tan oonyata ɗi, dorbotooɗo oon ina waawi jaarude ɗi do muuyi fuu. ⁵ Noon demngal du worri. Wo tergal pamaral e ɓanndu nedɗo, de ingal mantaroo kulle mawɗe. Ndaaree! Doccel yiite, no foti famɗude ni, ina waawi wulude ladde mawnde fuu.

⁶ Demngal du wo yiite. Ingal tummbii hakkunde ɓanndu, ingal heewi bonanda, ingal tuunina ɓanndu fuu. Ingal huɓɓiree yiite jahannama, ingal wula nguurndam meeden fuu. ⁷ Biɓɓe-Aadama ina mbaawi dawrande sii daabaaji fuu. Be ndawranii kulle ladde e pooli, faa e kulle ladooje e ko woni ley ndiyam fuu. ⁸ Ammaa demngal, fay gooto waawaa dawrande dum. Demngal dawrantaako, wo ngal baasi bonɗo. Ingal heewi tooke barooje. ⁹ Kangal njet-

tirten Joomiraado Baaba meeden, kangal du kudirten yimɓe tagaabe dow alhaali Laamɗo. ¹⁰ Hunnduko wooto yaltinta jettooje e kuddi fuu. Sakiraaɓe am, dum haanaa worrude noon. ¹¹ Yalla ildude wootere ina waawi wurtinde ndiyam mbeldam e kaadudam fuu naa? ¹² Sakiraaɓe: yalla yibbi ina waawi rimude ɓiɓɓe jaytun naa? Yalla cabiihi ina waawi rimude yibbi naa? Waawaa. Noon du ildude haadunde waawaa yaltinde ndiyam mbeldam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamɗo

¹³ Si jom hakkillo e paamal ina woni hakkunde moodon fu, hollira dum joonde saahiinde e gollleeji gadiraadi heese e hakkilantaaku. ¹⁴ Kaa si tawii kiram kaadɗam naa yidde hoorem tan woni e berde moodon, taa mantorooɗon on jom'en hakkillo. Dum woni yeddude goonga. ¹⁵ Hakkillo ngo yuuraay to Laamɗo. Wo ley adunaaru ɗo e muuyɗe yonki e to Seydaani ngo yuuri. ¹⁶ Sabo ɗo kiram mbondam e yidde hoorem tan ngoni fu, doon jiiɓaare e siyiiji bonanda fuu tawetee. ¹⁷ Ammaa hakkillo yuurungo to Laamɗo, arande fuu, wo ngo laabungo. Woodi du, ingo wadda jam. Ingo heewi heese, ingo heewi newaare, ingo heewi yurmeende, ingo rima ko woodi. Ngo burdintaa yimɓe. Naafikaaku walaa e maggo. ¹⁸ Wadooɓe jam ina aawa

jam, de wo fonnditaare
laatantoo 6e tayri.

4

*No yidugol adunaaru laa-
torii wanyugol Laamdo*

¹ Toy bolwole e kalalaaji
gondi ley moodon diin yuuri?
Wanaa e muuyde moodon
bonde kabooje e ley berde
moodon di yuuri naa? ² Si
on muuyii huunde de on
kebaay, dum saabii odon
ngada war-hoore. Odon
kaasidoo de on kebataa
muuyde moodon, dum saabii
odon ndukida odon kaba.
On kebaay, sabo on nyaa-
gaaki Laamdo. ³ Odon
njaaroo de mbaason hebude,
sabo anniyaaji moodon wo
bondi. Odon piloo hebude
muuyde yonki moodon tan.
⁴ Onon jeenoobe! Yalla on
anndaa yidude adunaaru
wo wanyude Laamdo naa?
Ndelle, anniyido laataade
gido adunaaru fuu, wadii
hoore muudum ganyo
Laamdo. ⁵ Taa miilee Bin-
ndi diin wo bolum kaalata
nde mbi'unoo: «Laamdo
ina hirana ruuhu mo wadi
e meeden oon sanne.»
⁶ Ammaa, Laamdo ina
beydana en moyyere burnde
mawnude katin. Duum wadi
de Binndi diin ina mbi'a:
«Laamdo na salanoo mawnink-
iniibe,
de na hokka leeyinkiniibe
moyyere.»*

⁷ Ndelle, njabane Laamdo.
Calanodon Ibiliisa, ndeen
dillan to moodon law. ⁸ Battee
Laamdo, ndeen kam du

badoto on. Onon luttube,
laabinee juude mon. Onon
wadube berde didi, laabinee
berde mon! ⁹ Mettinee
berde mon, cunee, mbooyee.
Ngadon jaleede moodon bojji,
weltaare moodon du laatoo
cunu. ¹⁰ Leeyinkinee yeeso
Joomiraado, ndeen toownan
on.

¹¹ Sakiraa6e, taa fay
gooto moodon mbuyka ban-
ndum. Neddo fuu mbuykudo
bannum naa sarii dum,
mbuykii jamirooje Laamdo
deen, sarake jamirooje
deen. Si a sarake jamirooje
du, a dowaantaako de, a
wadii hoore maa carotoodo.
¹² Gooto tan woni kokkoowo
jamirooje, gooto woni Caro-
toodo: kam tan waawi
hisinde e halkude. Aan, wo a
moy faa carodaa gondo maa?

*No neddo haaniri wakkilde
Laamdo*

¹³ Joonin kettindee, onon
wi'oobe: «Hannden naa
jaango, min njahan ngallu-
ure maaniire e maaniire, min
ngada toon hitaande miden
luumoo, min keba tino.»
¹⁴ Si goonga, on anndaa
ko laatotoo jaango. Dume
woni nguurndam moodon?
Wo dum cuurki banguki
wakkatiyel gootel tan de
majji. ¹⁵ Inan ko kaannodon
wi'ude: «Si Joomiraado
muuyii, min mbuuran, min
ngolla huunde maani e
huunde maani.» ¹⁶ De joonin,
odon mawninkinoo, odon
mantoo. Mantoraade hono
nii fuu ina boni. ¹⁷ Ndelle,
si neddo faamii ko woodi ko

* 4:6 Banndi 3.34.

haani wadeede, de wadaay
dum fu, wadii hakke.

5

*Haala joomiraabe jawdi
bonbe golle*

¹ Joonin kettindee onon
joomiraabe jawdi, mboyee,
ngadon wullaango saabe
mettallaaji kewtotoodi on.

² Jawdi moodon nyolii,
kaddule moodon mooyii.

³ Kanje moodon e cardi
moodon fuunii. Puundi
ndiin laatantoo on seedaaku
bonanda moodon, nyaama
terde moodon hono no yiite
ni. On ndesanii ko'e moodon
jawdi ley balde cakitotoode.

⁴ On calake yobude gol-
loobe gese moodon njobdi
mu6ben. Inan, kettindee
bullaali ma6be! Joomiraado
jom baawde fuu oon nanii
bullaali tayoo6e gese mon
been. ⁵ On mbuurdii e muuy-
ooji moodon, on mbeltake
ley adunaaru ndu. On
paynii 6alli moodon hono
kulle, faa nyannde kirsetee.

⁶ On carake fonnditii6e
de mbardon dum'en. Fay
si kambe kaa, 6e nganaa
yeddoobe on.

No munyal nafirta

⁷ Woodi, sakiraa6e, mun-
yee faa Joomiraado wara.
Miilee dow demoowo, no
hedortoo faa leydi hokka
dum tayri korsundi. Imo
munya faa o he6a yuwoonde
arandeere e sakitotoonde.

⁸ Onon du munyee. Cemm-
bindinee berde mon, sabo
gartol Joomiraado 6adake.

⁹ Sakiraa6e, taa pelunduree,
faa ndadon sariya. Miccitee,
Carotoodo oon ina 6adii
sanne, imo darii e dammbu-
gal! ¹⁰ Sakiraa6e, miccitee
annabaa6e haaldunoo6e
e innde Joomiraado been.
Munyal ma6be ley torra
ina laatanii on alhaali, faa
onon du munyiron noon.

¹¹ Eden mbi'a barke woodanii
tinniibe been. On nanii
haala tinnaare Ayuuba,
woodi du on nji'ii e ley
dum fuu no Joomiraado
fodoranii mo cakitte lobbe,
sabo Joomiraado wo keewdo
yurmeende, jom hinney.

¹² Ammaa aranel fuu, saki-
raa6e am, taa kunee: wanaa
hunoraade kammu,* wanaa
hunoraade leydi, wanaa
huunde wonnde. Ammaa
wi'ude «Ayyo» naa «A'aa» tan
ina heya, taa caamon ley
sariya Laamdo.

*Haala ɲaaraade Laamdo
dow goondinal*

¹³ Yalla won torriido e
moodon naa? O wada
du'aare. Yalla won ceyiido
e moodon naa? O yettira
Laamdo jimi. ¹⁴ Yalla won
nyawdo e moodon naa?
O nodda maw6e kawrital
goondin6e, de 6e ndu'anoo
mo, 6e ngatta nebbam
dow hoore makko e innde
Joomiraado. ¹⁵ Du'aare
du'oraande e goondinal
dannan nyawdo oon, Joomi-
raado umminan dum. Si
joomum wadiino hakke du,
yaafete. ¹⁶ Ndelle, kaalton
hakkeji moodon hakkunde
moodon, ngadunduron

* 5:12 Hunoraade kammu woni hunoraade Laamdo.

du'aare, yalla oḡon cellinee.
 Du'aare nedḡo ponnditiido
 ina jogii baawde wadude
 kulle mawde. ¹⁷ Annabi
 Iliyaasa wo nedḡo hono
 meeden. O wadirii du'aare
 e tinnaare taa kammu toḡa.
 De yuwoonde toḡaay e leydi
 faa wadi duuḡi tati e lebbi
 jeegom. ¹⁸ Caggal duum, o
 wadi du'aare katin yuwoonde
 toḡa. De Laamdo jippini
 yuwoonde, leydi du fudini ko
 tayetee.

¹⁹ Sakiraaḡe am, si gooto
 moodon wosake laawol
 goonga, de godḡo wartirii
 dum fu, ²⁰ paamon gartirido
 mo e laawol oon hisinan
 yonki makko e maayde,
 mooytan hakkeoji makko
 keewdi.

Bataaki Piyeer arandeehi

¹ Miin Piyeer nulaado Iisaa Almasiihu winndi bataaki ki do yaade to moodon, onon be Laamdo subii, laatiibe jananbe e ley adunaaru ndu, sankitiiibe e leyde Ponta e Galaatiya e Kapadokiya e Aasiya e Bitiniya. ² Laamdo Baaba meeden subake on, anniyake laatodon yimbe muudum toon. Ruuhu muudum ina golla e moodon faa laatodon seniibe, faa dowtanodon Iisaa Almasiihu, laamniredon yiyam muudum mbiccaadam e moodon.

Laamdo beydan on moyyere e jam.

Haala jikke nguurndam nduumiidam

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Dow yurmeende makko mawnde o hokki en rimteede kesum saabe ummitagol Iisaa Almasiihu e hakkunde maaybe, faa keben jikke celludo. ⁴ Saabe jikke

oon eden kedii ndongu ngu Laamdo resani en dow kammu. Ndongu nguun mbonataa, tuunataa, buytataako. ⁵ Baawde

Laamdo na reeniri on saabe goondinal moodon faa hisina on. O segilake baginginde kisindam daam e wakkati cakitte adunaaru ndu.

⁶ Ley majjum odon keewi seyo, fay si tilsii berde mon

metta joonin ley wakkati seeda saabe torraaji feere feere. ⁷ Torraaji diin kollata goondinal moodon na selli. Hono no kanje taaynirtee e yiite faa ndaaree yalla wo dimo, onon du hono noon ndaartinortedon. Goondinal moodon du ina buri kanje sabo kanje heddataako. Caggal odon munyi torra, on njettete, on keban darja e teddeengal nyannde Iisaa Almasiihu banga. ⁸ On nji'aay dum de odon njidi dum. On nji'ataa mo joonin, ammaa odon ngoondini mo. Dum hebbini on seyo manngo faltiingo haaleede. ⁹ Odon ceyorii noon sabo on keban ko kedidon ley goondinal, dum woni kisindam yonkijji moodon.

¹⁰ Annabaafe pilake faamude kabaaru kisindam dam, be yamtindii dow majjam faa woodi. Be cappake moyyere nde Laamdo fodii hokkude on ndeen. ¹¹ Ruuhu Almasiihu gondo e ma6be oon anndinii be torraaji kewtotoodi Almasiihu e teddeengal jokkitoowal ngaal gilla wakkati majjum waraay. Annabaafe been pilake faamude moywarata e ndey dum wadata. ¹² Ammaa Ruuhu oon hollii be ko be mbaajotoo dum wanaa ko'e ma6be be mbaajantonoo, wo onon be mbaajantoo. Joonin du, waajotoobe Kabaaru Lobbo njottinii on kabaaru oon dow baawde Ruuhu Ceniido yuurudo dow kammu. Fay maleyka'en ina njidi faamude kabaaru oon sanne.

Haala joonde seniinde

¹³ Saabe majjum, pindinon hakkillooji mon faa cegilanodon golle, nanngitodon! Njowon jikke moodon fuu dow moyyere nde Laamdo hokkoyta on nyannde Iisaa Almasiihu bangowi ndeen. ¹⁴ Laatodon biibe dwtaniibe Laamdo, taa njecee e muuyde yonki de ngonnodon e muudum arande deen. Ndeen, on anndaano goonga. ¹⁵ Joonin kaa, laatee seniibe e huunde fuu ko ngadoton, hono no Laamdo noddudo on oon senorii ni. ¹⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laatee seniibe, sabo miin du wo mi ceniido.»*

¹⁷ Odon noddira Laamdo Baaba moodon. Kanko woni carortoodo mono fuu e golle muudum, o burdintaa yimbe. Ndelle kulee mo ley ko ngadoton fuu, faa do mbeerka moodon haadi e adunaaru. ¹⁸ Odon anndi on kabbitaama e nguurdam mon bolam dam tawrudon baabiraabe moodon. Cootitaari ndimindi on ndiin wanaa huunde timmoore hono cardi naa kanje. ¹⁹ Almasiihu wo laatiido jawgel kibbungel, ngel walaa malal. Oon soottitiri on yiyam muudum teddudam. ²⁰ Laamdo subake Almasiihu gilla joyyinaay adunaaru, ammaa e cakitte jamaanuui diin Laamdo banginii mo saabe moodon. ²¹ Wo saabe makko ngoondinirdon Laamdo. Laamdo ummintinii mo e

maayde de hokki mo teddeengal. Ndelle goondinal mon e jikke mon fuu ina njowii e Laamdo.

²² Dowtaare moodon goonga laamnii berde moodon heba njidon sakiraaabe mon goondinbe, tawee naafikaaku fuu walaa. Ndelle njidunduree njingu manngu dow berde laabude. ²³ Laamdo wadi aawdi e moodon de ndimtadon kesum. Aawdi ndiin wanaa timmoori, ndi timmataa abada. Kayri woni konngol Laamdo buurngol, duumiingol ngool. ²⁴ Sabo,

«Bii-Aadama wo hudo, dawla muudum du wo pinndi.

Hudo yooran, pinndi du solan,

²⁵ ammaa konngol Joomiraado ngool duumoto faa abada.»†

Konngol ngool woni Kabaaru Lobbo mo mbaajadon oon.

2

¹ Saabe majjum, njoppon ko boni fuu: jamba e naafikaaku e haasidaaku* e nyoore fuu. ² No cukaloy keccoy muuyirta kosam endi inniraaabe mubben ni, hono noon onon du haani muuyiron konngol Laamdo laabungol ngool, faa mawnon ley kisindam mon saabe maggol. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «on meedii hinney Joomiraado.»†

* **1:16** Lewinkoo6e 11.44-45, 19.2. † **1:25** Esaaya 40.6-8. * **2:1** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heba. † **2:3** Jabuura 34.9.

Haala hayre wuurnde e haala yimbe seniibe

⁴ Ngaree to Joomiraado. Kanko woni hayre wuurnde nde yimbe calii. Ammaa Laamdo suɓake hayre nde, ina horsini nde. ⁵ Onon du odon nga'i hono no kaaye buurde nyiɓirteede suudu seniindu ni. Wo on almaami'en seniibe, waddanoobe Laamdo sadakaaji teddinooji dum. Laamdo na jabira di saabe lisaa Almasiihu. ⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Mi yowan hayre joyyinirde ley Siyona,
hayre suɓaande, horsunde.

Katin du goondindo nde fuu semtintaake abada.»[‡]

⁷ Onon goondinbe, hayre ndeen ina horsi e moodon. Ammaa be ngoondinaay been, Binndi diin mbi'ii be:

«Hayre nde nyiɓoobe been calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.»[§]

⁸ Hayre ndeen na ferga yimbe,
na saabanoo dum'en boɓɓaade.»^{*}

Ibe pergoo e mayre sabo be calake rewude konngol ngool. Wo noon be podoranaa.

⁹ De onon kaa, wo on lenyol cuɓaangol, wo on almaami'en gollanoobe Kaananke oon, wo on lenyol ceniingol, wo on yimbe be Laamdo suɓanii hoore muudum. O suɓake on faa kaalon kabaaru moyyuki

makko, kanko noddudo on yuuwde e nimre warude e annoora makko kaayniido oon! ¹⁰ Arande on nganaano yimbe Laamdo, de joonin wo on yimbe muudum. On keɓaayno yurmeende makko, joonin kaa on keɓii.

Haala dowtanaade hooreebe

¹¹ Sakiraaɓe am horsuɓe, wo on hoɓɓe, yimbe jananbe ley adunaaru ndu. Saabe majjum, mido waajoo on, mbodɓodon muuyde yonki, sabo wakkati fuu ide piloo halkude yonkiiji moodon. ¹² Ngadee needi hakkunde yimbe be ngoondinaay been. Si on ngadii noon fu, fay si be peldi on ko boni, be nji'an golleeji moodon lobbi, de be teddina Laamdo nyannde bangani be.

¹³ Njaɓanee kaanankoobe been fuu saabe Joomiraado, gilla e kaananke burɗo toowde, ¹⁴ faa e hooreebe nelaabe muudum. Sabo kaananke nelii be faa jukkoo wadoobe ko boni, de yetta wadoobe ko woodi. ¹⁵ Sabo ko woni muuyde Laamdo dey, muɓɓiron kundude fuuybe majjuɓe e golleeji moodon lobbi. ¹⁶ On ndimdinaama, ammaa kaybee taa ndimaaku moodon saabanoo on gollude ko boni. Ngorrion no maccuɓe Laamdo ni. ¹⁷ Teddinee yimbe fuu, njidee sakiraaɓe goondinbe been, kulee Laamdo, teddinee kaananke mawdo oon.

[‡] 2:6 Esaaya 28.16. [§] 2:7 Jabuura 118.22. ^{*} 2:8 Esaaya 8.14.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

¹⁸ Maccu6e, dōwtanee joomiraa6e moodon, teddion dum'en, wanaa joomiraa6e moodon lobbu6e newiibe 6een tan, ammaa fay oonyiibe 6een du. ¹⁹ Sabo neddo mo toonyaaki, si torraama de munyiri saabe miilaade Laamdo fu, wadfi ko woodi. ²⁰ Si tawii a toonyiido de munyudaa piide fu, teddeengal fuu walaa e majjum. Ammaa si on ngollii ko woodi de munyudon torraaji saabe duum fu, Laamdo ina yidi dum. ²¹ Dum Laamdo noddiri on, sabo Almasiihu torriraama saabe moodon. O hollii on laawol faa njokkon koyde makko. ²² Abada o luttaay, abada hunnduko makko du wurtinaay fewre. ²³ Nde 6e njennunoo mo ndeen, o yennitaaki 6e. Nde 6e torrunoo mo ndeen, o yomnitaaki 6e e haala. O hedorake 6e Laamdo carortoodo laabal oon. ²⁴ Almasiihu e hoore muudum ronndorake hakkeji meeden e 6anndu muudum dow leggal palaangal, faa maayanen hakkeji, mbuuranen fonnditaare. On ndannaama saabe barme makko. ²⁵ Arande, wo on baali majjudi, joonin kaa on ngartii to Duroowo kayboowo yonkiiji moodon.

3

Haala mbodirka hakkunde goriyo e deekiiyo

¹ Hono noon onon rew6e du, dōwtanee goriraa6e moodon. Ndeen si wo66e

ma66e nganaa jokku6e kongol Laamdo fu, golle mon ina waawi waylitinde 6e, tawee fay haala wadaay. ² Be nji'an no ngorrudon e laabal e yaage. ³ Taa nyaayo moodon laatoo nyaayo yi'eteengo: moorli, sodaade e 6ornaade kaddule njardude. ⁴ Tinnee e sodagol cuudiingol faa berde mon codoroo jam e heese, dum woni sodagol ngol timmataa. Ngool woni sodagol korsungol to Laamdo. ⁵ Arande, wo noon rew6e seniibe nyaayirannoo, yowu6e jikke mu6ben e Laamdo 6een. Be njabanii goriraa6e ma66e, ⁶ hono no Saaratu dōwtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira dum joomum ni. Si on ngollii ko woodi de on accaay fay huunde hul6ina on fu, on laatake 6i66e makko, kanko Saaratu.

⁷ Onon wor6e du, ko ngondoton e deekiraa6e mon fu, paamon debbo fotaa e gorko sembe. Teddinee 6e sabo onon e ma66e fuu on kawtu moyyere, dum woni nguurndam ngoongalajam. Ngadiron noon, taa fay huunde hada du'aawuuji mon njaabeede.

Haala torreede saabe laawol lobbol

⁸ Ko jokkiti dey, on fuu laatee hakkillo wooto, moyyunduron, njidunduron njinngu sakiraagu, njurmunduree, leeyinkinodon. ⁹ Taa njomnitodon ko boni, taa njennitee jennudo on. Ammaa mbarkinon joomum,

sabo wo duum Laamdo noddiri on, faa hokka on barke. ¹⁰ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Jidufodo heddoraade nguurn-
dam lobbam
e nyalaade belde fuu,
nannigita demngal muudum e
ko boni,

nangga hunnduko
muudum e pene,
¹¹ woddoo ko boni, wada ko
moyyi,
filoo jam de tinnoo e ma-
jjam.

¹² Sabo Joomiraado ina
ndaara fonnditiibe,
ina hettindoo du'aawuuji
mu66en,
de na salanoo wadoobe ko
boni been.»*

¹³ Dum le, moy wadata on
ko boni si on tinnake e ko
woodi? ¹⁴ Ammaa si tawii on
torraama saabe fonnditaare
fu, barke na woodani on.
Taa kulee yimbe been, taa
hakkillooji moodon mbemm-
boo. ¹⁵ Teddinee Almasiihu e
berde moodon: wo o ceniido,
wo o Joomiraado meeden.
Wakkati fuu, tawa odon
cegilanii jaabaade neddo fuu
yamudo on sabaabu jikke mo
ngondon e muudum oon.

¹⁶ Njaaborodon be heese
e yaage, tawee walaa fuu
ko berde moodon peldata
on. Ndeen yimbe buykoo6e
golleeji moodon lobbi saabe
Almasiihu been cementan dow
majjum.

¹⁷ Torreede e ley golleeji
lobbi, si tawii wo dum
muuyde Laamdo, furi tor-
reede e ley golleeji bondi.
¹⁸ Sabo Iisaa Almasiihu e

hoore muudum maayii saabe
hakkeeki yimbe jamaanuui
fuu nde wootere faa abada.
Ponnditiido oon maayanii be
ponnditaaki been, faa o yaara
en to Laamdo. Fodde banndu,
wo o baraado, de o ummitiido
e Ruuhu. ¹⁹ Wo e baawde
Ruuhu oon du Iisaa yaari
waajowii yonkiiji uddaadi
ley kasu. ²⁰ Yonkiiji diin luttii
Laamdo e jamaanu Nuuhu.
Tawi Laamdo munyanii di
sanne, nde Nuuhu sehannoo
laana muudum mawka kaan
ndeen. Yimbe seeda naati de
kisi e ndiyam daam, njeetato
tan. ²¹ Dum fuu dum wadii faa
dum holla lootagal batisima
gilla waraay. E ley maggal
on kisii saabe ummitagol
Iisaa Almasiihu. Lootagal
batisima ngaal wanaa ittude
tuundi banndu, ammaa wo
amaana mo neddo nanngidi
e Laamdo e bernde laa6unde.
²² O yeentowii dow kammu,
imo joodii gere nyaamo
Laamdo. Imo laamii ma-
leyka'en e kaanankoo6e e
jogii6e baawde fuu.

4

Haala nguurndam kesam

¹ Almasiihu yarii torra ley
banndu muudum. Ndelle
onon du kooyon anniya
hono no makko ni, cegi-
lanodon torra. Sabo si neddo
torraama ley banndu fu,
seedii e hakkeeki. ² Ndeen
selan jokkude muuyde terde,
de jokka muuyde Laamdo
haddi nguurndam muudum
fuu. ³ Nguurndam moodon
paltiadam daam heyii on,

* 3:12 Jabuura 34.13-17.

on ngadiino ko yimbe 6e anndaa Laamdo been njidi fuu. On mbuurdii e rafi semto e muuyde terde e sulagol e fijirde bonnde e yarngo bonngo e dewal tooruuji nyiddiniingal. ⁴ Ko celudon tawdeede e ma66e e ley gollleeji cemtiniidi cattudi duum haaynake 6e sanne, duum wadi de i6e mbonkoo on. ⁵ Ammaa 6e ndaroyto yeeso Laamdo, cegilaniido saraade wuur6e e maay6e fuu oon. ⁶ Dum wadi de fay maay6e 6een kaalanaa Kabaaru Lobbo oon. Ndeen, fay si 6e caraa sariya maayde hono no yimbe fuu, 6e mbuuran ley ruuhu hono no Laamdo wuurdy ni.

⁷ Timmoode huunde fuu 6adake. Ndelle, kakkilon, nanngitodon, faa keddodon e du'aare. ⁸ Ko artii dum fuu, njidunduron sanne, sabo njinngu na sudda hakkeji keewdi. ⁹ Mono fuu jaba weeraneede tawee on njormaaki dow majjum.

¹⁰ Mono e moodon fuu hebii dokke feere feere. Ngolliron dokke deen faa nafon wo66e, hono no kawjotoodo lobbo, kalfinaado moyyere Laamdo heewnde sifa. ¹¹ Kaaloowo ley kawrital fuu, ina haani haalude haalaaji Laamdo. Golloowo fuu, ina haani gollirde semmbe mo Laamdo hokki dum oon. Dum fuu wo faa Laamdo teddinee e ley huunde fuu, teddiniree saabe Iisaa Almasiihu. Wo teddeengal e baawde ngoodan Iisaa Almasiihu faa

abada abadin! Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

¹² Sakiraa6e am horsu6e, taa torra ndaartindotoodo on naawdo hono no yiite oon haaynoo on, hono wo dum huunde nde haanaa laataade. ¹³ Ammaa ceyee sabo ko kawtudon e Iisaa Almasiihu torraaji joonin duum, faa ceyodon sanne ley ilinaali nde teddeengal makko 6angi.

¹⁴ Si on kuyfinaama saabe innde Almasiihu, barke na woodani on. Sabo Ruuhu teddu6o, dum woni Ruuhu Laamdo, ina woni dow moodon. ¹⁵ Taa fay gooto moodon torree saabe wadii war-hoore maa wujjii maa wadii ko boni maa naatii ko walanaa dum. ¹⁶ Ammaa si gooto moodon torraama saabe wo Almasiyankeejo fu,* taa semtira dum, njettee Laamdo saabe innde ndeen.

¹⁷ Joonin wakkati mo Laamdo fuddata saraade yimbe yottake. To yimbe rewoo6e mo been o fuddirta. Si sariya oon fuddirii en enen, noy timmirta e dow 6e njokkaay Kabaaru Laamdo Lobbo 6een? ¹⁸ Binndi diin mbi'ii:

«Si hisinde fonnditii6e tiidii,
dume hewtotoo yeddu6e
Laamdo e luttu6e?»†

¹⁹ Ndelle si wo nii dum worri, neddo fuu torraado ley muuyde Laamdo halfina hoorem e Tagudo koolniido oon, heddo e wadude ko woodi.

* **4:16** Almasiyankeejo ina fiirta jokku6o Almasiihu. † **4:18** Banndi 11.31.

5

Haala waaju yaade to mawbe

¹ Mido waajoo mawbe wondube e moodon been dumdo, sabo miin du mi mawdo, mi seedakeno torraaji Iisaa Almasiihu, mi tawdete e teddeengal banganoyteengal ngaal du. ² Nduron coggal ngal Laamdo halfini on ngaal. Kaybon ngal. Taa ndurdon ngal tilay, ammaa ndurdon ngal yardaamuye no Laamdo yidiri ni. Taa ndurdon ngal faa kebon kaalisi tan, ndurdon ngal e semmbe berde mon. ³ Taa ndooldee coggal ngal Laamdo halfini on ngaal, ammaa ngadon alhaali lobbo e maggal faa ngal jokka. ⁴ Ndeen si Duroowo mawdo oon bangoonii, on keban kufune teddeengal mo bonataa abada.

⁵ Hono noon onon jokolbe, njabee yamiroore mawbe. On fuu, ngondon e leeyinkinaare hakkunde moodon, sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laamdo na salanoo mawninkiniiibe,
de na hokka leeyinkiniiibe moyyere.»*

⁶ Ndelle, leeyinkinane Laamdo jom semmbe oon, faa toowna on si wakkati cubaado oon yotake. ⁷ Paddee kaabbu-ko'uujji moodon diin fuu yeeso Laamdo, sabo imo hakkilani on.

⁸ Ndeentee, kakkilon! Sabo ganyo moodon Ibiliisa ina wada yaha-warta hono no

laddeeru yolbundu ni, ina filoo mo nyaama. ⁹ Kabdon e mayru, tinnodon e goondinal moodon, sabo odon anndi sakiraabe moodon sankitiibe e adunaaru ndu been, kam'en du ina ngondi e torraaji diin.

¹⁰ Nde torradon faa booyti seeda fu, Laamdo jom hinney fuu, noddudo en faa ngonden e teddeengal muudum duumiingal ley kawtal Iisaa Almasiihu, kam hiibinta on. Kam darnata on, sellina berde mon, tabintina on. ¹¹ Wo baawde ngoodan mo faa abada! Aamiina.

Baynundural

¹² Silas mo tiigoriimi wo sakiike koolniido walli kam winndande on bataaki ndaabi ki, faa mi sellina berde mon, mi hokka on tannyoral: kabaaru mo mbinndumi oon wo hinney Laamdo goongaajo. Keddodee e majjum!

¹³ Kawrital goondinbe gonngal Baabiila, ngal Laamdo subii no suborii on ni, ingal jowta on. Marku biyam oon du ina jowta on.

¹⁴ Njowtunduron jowtaali gondudi e njinngu.

Jam wonda e moodon, onon hawtuube e Iisaa Almasiihu been fuu.

* 5:5 Banndi 3.34.

Bataaki Piyeer didaabi

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Simon Piyeer. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi nulaado muudum. Mido jowta on, onon hebu6e goondinal korsungal hono ngal amin ngaal saabe fonnditaare Iisaa Almasiihu, Laamdo meeden kisinoowo en oon. ² Laamdo hebbin on moyyere e jam e ley ko anndudon mo duum, e ko anndudon Joomiraado meeden Iisaa duum.

*No goondinbe kaaniri wu-
urdude e kulol Laamdo*

³ E baawde Joomiraado kebirden huunde fuu ko kaajaden, faa mbuurden e kulol Laamdo. En kebirii dum saabe ko annduden Laamdo, noddirdo en teddeengal muudum e moyyuki muudum oon. ⁴ E ley teddeengal makko e moyyuki makko o hokkii en amaanaaji korsudi, mawdi sanne. O wadanii on di faa ndadon bonanda kalkoowo mo muuyde bonde ndimi gondo e adunaaru ndu, de kawton e Laamdo alhaali. ⁵ Saabe duum, tinnodon faa wooda, beydon e dow goondinal moodon ngaal moyyuki, e dow moyyuki kiin anndal, ⁶ e dow anndal ngaal nanngitaare, e dow nanngitaare ndeen munyal, e dow munyal ngaal kulol Laamdo, ⁷ e dow kulol Laamdo ngool yidugol sakiraa6e, e dow yidugol sakiraa6e ngool,

njinngu kuu6ungu. ⁸ Si sifaaji lobbi di ina ngoni e moodon, woodi na beydoo, di kadan on laataade waatube berde be nafataa e ley anndugol moodon Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Sabo neddo fuu mo sifaaji diin ngalaa e muudum wo bumdo naa pamdu6o jiide, sabo yeggitii Laamdo laabinii dum e hakkeeki muudum paltiidi diin.

¹⁰ Ndelle sakiraa6e, onon kaa, tinnoree no mbaawrudon fuu e tabintinde noddaango ngo Laamdo noddi on to muudum ngoon, e ko o subii on duum du. Sabo si on ngadii dum on pergataako abada! ¹¹ Hono nii Laamdo jabbortoo on e teddeengal manngal de naaton laamu Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en nduumiingu.

¹² Ndelle, fay si tawi odon anndi kulle deen, odon keddii e goonga mo kebudon oon, mi miccintinan on de wakkati fuu. ¹³ Mi yi'ii ina tilsi mi findina hakkillooji moodon faa miccitodon dum si mido heddii mido foofa. ¹⁴ Sabo mido anndi mi 6ooyataa e adunaaru katin, dow no Joomiraado men Iisaa Almasiihu holliri kam ni. ¹⁵ Ndelle mi wadan ko mbaawumi fuu, faa si mi dillii adunaaru fu, odon mbaawa miccitaade kulle deen wakkati fuu.

*No haala annabaabe dow
Almasiihu tabitiri*

¹⁶ Nde min anndinnoo on garol Joomiraado men Iisaa Almasiihu e baawde muudum ndeen, min

njokkaay fillaaji nyeenyudi. Gite amin jaati min njiiri manngu makko! ¹⁷ Laamdo Baabiiwo hokkii mo teddeengal e darja. Wakkati oon daande Laamdo jom darja mawdo oon hewtii mo, de wi'i: «O wo Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.» ¹⁸ Daande ndeen yuurii dow kammu. Minen e ko'e amin, min nanii nde, sabo wakkati oon miden ngondi e makko dow waamnde seniinde toon.

¹⁹ Dum fuu beydani min katin tannyorde ko annabaabe been kaalnoo duum. Ndelle sanaa ngatton hakkillooji moodon e dow majjum, sabo haalaaji ma66e ina nga'i hono lampal jaynoowal ley nimre, faa pooyngol yayna, de hoodere fajiri jalba ley berde moodon.* ²⁰ Aranel fuu, paamon ko winndaa ley dewte annabaabe duum fuu yuuraay e ko'e mu66en. ²¹ Sabo fay nde wootere konngol annabaabe yuuraay e muuyde sii-Aadama, ammaa wo Ruuhu Ceniido wadi de annabaabe been kaalti konngol yuurungol to Laamdo ngool.

2

Haala annabaabe fewree6e e halkere mu66en (Yahuuda 4-13)

¹ No annabaabe fewree6e ngorrunoo e ley lenyol Israa'iila ngool ni, hono

noon waajotoo6e fewree6e ngorroyta e ley moodon. Be cornan e ley moodon jannde fewreere halkoore. Be njeddan fay Joomii 6e coodudo 6e oon. Hono noon 6e poodiranta ko'e ma66e halkere yaawunde. ² Heew6e njokkan e rafi semto ma66e ngoon. Saabe ma66e laawol goonga ngool mbonkete. ³ Eelgal* ma66e waddanan 6e haalde pene faa 6e luumtoroo on. Ammaa jukkungo ma66e saraama 6ooyii, halkere ma66e ina doomi 6e.

⁴ Miccitodon, Laamdo accaay maleyka'en luttunoo6e been. Ko o wadi dey, o geyyirii 6e callali, o faddi 6e ley nimre jahannama faa nyannde darngal. ⁵ Miccitodon du, o accaay adunaaru arandeeru nduun. Ko o wadi dey, o reenii Nuuhu baajotoodo fonnditaare oon e yim6e njeddo wo66e, de o wayli ilam tuufaandu faa halki adunaaru yeddundu mo nduun. ⁶ Laamdo sarii gure didi Sodoma e Gomoora. O halkirii dum'en yiite faa laatii ndoondi, faa de laatanoo yeddoo6e mo waroo6e fuu maande ko hewtata dum'en. ⁷ E ley majjum, o dannii Luudu ponnditiido oon. Bernde muudum metti saabe gollleeji bon6e been cementiniidi. ⁸ Wo o kodudo hakkunde bon6e been, o ponnditiido. Bernde makko laa6unde ndeen ina metta nyalooma pindo fuu

* **1:19** Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley berde goondin6e dum.

Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16.

* **2:3** Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

saabe golleeji ma66e bondi di o yi'ata e di o nanata.

⁹ Dum fuu ina holla Joomiraado ina waawi reenude dowlaniibe dum been e ndaartindooje, ina waawi katin resande oonyiibe been jukkungo faa nyannde darngal, ¹⁰ sakko doggoobe caggal muuyde terde tuunde, huyfinbe hoorewaaku Joomiraado been.

Waajotoobe fewreebe been cemtataa, ina mawnitoo, be kulataa mbonkaade teddube wonbe dow kammu. ¹¹ Ammaa maleyka'en ina buri be semmbe e baawde, de fay e noon mbonkataako teddube been faa kiitoo dum'en yeeso Joomiraado. ¹² De yimbe been kaa, i6e nanndi hono daabaaji ladde di ngalaa hakkillo, jokkooji taguujii mu66en, dimiraadi faa nanngee, mbaree. I6e mbonkoo ko be anndaa. Laamdo halkiran be hono no daabaaji ladde diin kalkirtee ni. ¹³ Be torrii wo66e, woodi kambe du be keban torra faa laatoo njobdi ma66e. I6e ceyoroo muuyde terde ma66e bonde fay ley nyalooma. Si be njooddake e moodon e ley kawrital nyaamdu, i6e ceyoroo jamba ma66e. I6e laatani on gacce e laru†. ¹⁴ Be tampataa yeewude rewbe wobbe, be celataa wadude junuuba. Mo goondinal muudum walaa semmbe fuu, be nanngiran dum e eytooje. Berde ma66e wo boowde

eelgal. Wo be bi66e hudaabe. ¹⁵ Be celi laawol ponnditiingol ngool, be majjii saabe ko be njokki laawol Balaama‡ bii Bosora, jidudo yobeede faa wada ko boni. ¹⁶ Ammaa annabaajo oon felaama dow hakke muudum, sabo araawa mum haaldii e muudum e daande neddo de hadi dum wadude puuyndam.

¹⁷ Waajotoobe fewreebe been wo bulli di ngalaa ndiyam, wo be duule de hendu soggata, nimre burnde fuu ni66ude be ndesanaa. ¹⁸ I6e piloo jarribaade yimbe e dow haalaaji mawdi boli. I6e nawtoroo muuyde terde cemtiniide faa be eyta yaltube ko booyaay hakkunde majju6e. ¹⁹ I6e aadanoo dum'en ndimaaku, tawee kambe e ko'e ma66e, wo be maccube bonanda. Sabo mono fuu wo maccudo ko jaalii dum. ²⁰ Ina waawi taweede be ndadirii e tuundi adunaaru saabe anndude Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon. Ammaa si be njeccake e mayri katin faa ndi jaalii be fu, cakitte ma66e buran arane ma66e bonde. ²¹ Si be anndaano laawol fonnditaare ngool faa'e fu, duum buri ko be anndi ngol faa woodi de be tottitii yamiroore seniinde nde be kegunoo. ²² Ko hewti be duum laamnii bannol ngol: «Rawaandu nyaamtan tuure muudum.» Wi'aama katin: «Ngiroowu lootaangu talloto e loope.»

† **2:13** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

‡ **2:15** Balaama janngini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'iilankoo6e faa be naata ley jeenu e dewal tooruujii.

3

Haala gartol Joomiraado

¹ Sakiraaḅe am horsuḅe, bataaki ki woni dīḅaḅi ki mbinndanammi on. E ley dīḅi dīn fuu, mido filoo miccinde on kabaaru o, faa hakkillooji moodon beydoo miilaade ko laaḅi. ² Mido yidi miccinde on haalaaji dī annabaaḅe seniibe kaalnoo arande, kam e yamiroore Joomiraado meeden kisinoowo en nde nulaaḅe mon njanngini on. ³ Artee annude dum ḅo: e balde cakitotoode deen, jalnortooḅe yimḅe jokkuḅe muuyde terde muḅben ngarowan. Be njalnorto on, ⁴ 6e mbi'a: «Noy amaana gartol makko oon laatorii? Sabo gilla maamiraaḅe men maayi faa joonin, huunde fuu ina worri e alhaali muudum hono no worrunoo gilla e fuddoode adunaaru ni.» ⁵ Iḅe anniyii yeggitinde Laamḅo tagirii kammu e leydi fuu konngol muudum. Illa ko 6ooyi o tagirii leydi ndi ndiyam, ndi yaltii ley ndiyam. ⁶ Katin du, Laamḅo halkirii adunaaru ndu ndiyam nde wadunoo ilam tuufaandu. ⁷ Wo e konngol makko ngool du, kammu e leydi ḅo ngonden e muudum joonin ndesanaama yiite faa nyannde darngal. Wakkati oon yedduḅe Laamḅo been kalkete.

⁸ Sakiraaḅe am horsuḅe, taa njeggiton goonga gooto o: to Joomiraado, nyalooma gooto ina wa'i hono no

duuḅi ujunere ni, de duuḅi ujunere du ina nga'ani mo hono no nyalooma gooto ni.* ⁹ Joomiraado hanndintaa tabintinde amaana muudum no yimḅe woḅḅe miilortoo ni. Wo o munyando on tan, sabo o yidaa fay gooto halka. Ko o yidi dey, yimḅe fuu ngarta to makko, tuuba. ¹⁰ Ammaa nyannde gartol Joomiraado ndeen juhan en hono no gujjo juhirta ni. Wakkati oon, kammu o timmiran sawtu mawḅo. Kulle kammunkooje fuu kalkan ley yiite. Leydi ndi e golleeji gondi e muudum fuu banginte, caree.

¹¹ Ndelle si tawii dum fuu hono noon dum halkirta, ina tilsi njokkon laawol ceniingol, mbuurdon e kulol Laamḅo! ¹² Ina tilsi laatodon hediiḅe nyalaande Laamḅo ndeen, laatodon filotooḅe nde wara law! Nyannde ndeen, kammu huḅḅan halka, kulle kammunkooje fuu taayan ley yiite. ¹³ Ammaa eden kedii ko Laamḅo aadii: kammu keso e leydi keyri ḅo fonnditaare tawetee.†

¹⁴ Ndelle, sakiraaḅe am horsuḅe, e ley ko kedidon kulle deen duum, tinnee faa Joomiraado tawa on e jam, tawa on ngalaa tuundi, on ngalaa laru. ¹⁵ Paamon munyal Joomiraado meeden ngaal ina hokka on laawol heḅude kisindam. Noon sakiike meeden Pool korsudo oon winndirani on, no Laamḅo hokkiri mo hakkilantaaku

* 3:8 Jabuura 90.4. † 3:13 Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

ni. ¹⁶ Ley ɓataakiiji makko diin fuu, imo winndira hono nii dow haala kaan. Bataakiiji makko diin ina njogii haalaaji di maanaa muɓɓen tiidi faamude, di yimɓe famɗube jannde e ɓe ngalaa semmbe ley goondinal mɓaylitata maanaa muudum. Wo hono noon du ɓe ngadirta e nokkuuje godde ley Binndi diin. Be ngaddanan ko'e maɓɓe halkere.

¹⁷ Ammaa onon sakiraaɓe am horsuɓe, sabo on kumpitaama dum gilla joonin, ndeentee taa bonɓe ɓeen njaara on e majjere muɓɓen de ceedon e semmbe mon ley goondinal. ¹⁸ Mawnon e anndude Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en, mawnon e moyyuki muudum. Teddeengal woodan mo gilla joonin faa abada! Aamiina.

Bataaki Yuhanna arandeehi

Haala Konngol kokkoowol yimbe nguurndam

¹ Miden mbinndana on e dow gondo gilla fuddoode oon. Min nani haala makko, min njiirii mo gite amin, min taykake mo, min meemirii mo juude amin. Kanko woni Konngol kokkoowol nguurndam.* ² Nguurndam daam banginaama, min nji'ii dam, miden ceedoo haala majjam. Nguurndam nduumiidam ngondam do Baabiiwo dam min banginanaa, wo dam min kaalanta on haala muudum. ³ Ndelle, ko min nji'i e ko min nani duum min kaalanta on onon du, faa kawton e amin e ley kawtal Baabiiwo e Biyum Iisaa Almasiihu. ⁴ Dum min mbinndanta on, faa seyo meeden hi66a.

Haala wuurude ley annoora

⁵ Inan kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala muudum oon: Laamdo wo annoora, nimre fuu walaa e muudum. ⁶ Si en mbi'ii en kawtu e makko, de tawee e nimre ngonden, en penii, goonga walaa e golle meeden. ⁷ Ammaa si e annoora mbuurden hono no o worri e annoora kanko e hoore makko ni fu, ndeen eden

ngoodi kawtal hakkunde meeden. Katin du yiyam Biyiiko Iisaa na laabina en e hakkeji fuu.

⁸ Si en mbi'ii en ngalaa hakkeji, en kiilii ko'e meeden, en ngaldaa e goonga. ⁹ Ammaa si en kaaltanii Laamdo hakkeji men, o yaafoto en, o laabina en e hakkeji fuu. Sabo kanko, wo o koolniido, ponnditiido. ¹⁰ Si en mbi'ii en ngadaay hakke, en ngadii Laamdo wo penoowo, konngol makko du naataay e meeden.

2

No Almasiihu laatorii ballo meeden

¹ Bikkoy am, mi winndanii on dum faa taa ngadon hakke. Ammaa si goddo wadii hakke, eden ngoodi curoowo to Baabiiwo, oon woni Iisaa Almasiihu ponnditiido oon. ² Kanko laatii kirsamaari ittoori hakkeji* meeden. Wanaa hakkeji meeden enen tan, de wo hakkeji yimbe adunaaru fuu.

Haala yidundurde

³ Ko hollata en eden anndi Laamdo dey, wo haybude jamirooje muudum. ⁴ Biido «mido anndi mo» tawa haybataa jamirooje makko, joomum wo penoowo, walaa e goonga. ⁵ Ammaa kaybudo konngol Laamdo ngool, njinngu Laamdo ina hi66i e muudum jaati. Nii annditirten eden ngoni e makko.

* **1:1** Ayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18. * **2:2** Haala kirsamaari kaan, e geresankooore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamdo du.

⁶ Biido ina woni e makko, ina haani wuurda no Almasiihu wuurdunoo ni.

⁷ Sakiraaɓe am horsuɓe, ko ngonumi mido winndana on duum wanaa yamiroore heyre. Wo yamiroore ɓooynde nde keɓɗon gilla arande. Yamiroore ɓooynde ndeen woni konngol ngol nandon ngool.† ⁸ Dum e taweede fuu, yamiroore ɓooynde nde mbinn-danammi on ndeen, wo nde heyre du. Goonga mayre ina ɓanga e Almasiihu, ina ɓanga e moodon, onon du. Sabo nimre ina timma, annoora goongaajo oon du ina yayna illa joonin. ⁹ Biido e annoora woni, tawi ina wanyi sakiike muudum fu, e nimre woni faa hannden. ¹⁰ Jidɗo sakiike muudum e annoora woni, walaa ko fergata dum.

¹¹ Banyuɗo sakiike muudum e nimre woni, ina yaada e nimre. O anndaa to o yahata sabo nimre wumnii mo.

¹² Sukaabe, mido winndana on sabo hakkeji moodon njaaforaama saabe Almasiihu.

¹³ Baabiraaɓe, mido winndana on sabo oɗon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.

Jokolɓe, mido winndana on sabo on njaalake Ibiliisa bonɗo oon.

¹⁴ Sukaabe, ko mbinn-danammi on dey, sabo oɗon anndi Baabi-
iwo.

Baabiraaɓe, ko mbinn-danammi on dey,

sabo oɗon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.

Jokolɓe, ko mbinn-danammi on dey,

sabo oɗon njogii semmbe,

konngol Laamɗo ngool ina woni e moodon,

katin du on njaalake Bondo oon.

Haala reentaade e adunaaru

¹⁵ Taa njidee adunaaru ndu e ko woni e mayru fuu. Sabo jidɗo adunaaru fu, njingu Baabiiwo walaa e muudum.

¹⁶ Sabo ko woni e adunaaru wo muuyɗe terɗe e muuyɗe yitere e mantoraade dow jawdi. Dum fuu jeyaaka e Baabiiwo. Wo e adunaaru dum jeyaa. ¹⁷ Adunaaru e muuyooji muudum fuu na timma, ammaa gadoowo muuyɗe Laamɗo duumoto faa abada.

Tindingo dow wayɓe Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, timmoode adunaaru ndu ɓadake. On nani ganyo-Almasiihu waran. Haya, joonin wayɓe-Almasiihu heewɓe ngari.

Dum anndirden timmoode ndeen. ¹⁹ Be njaltii hakkunde meeden, ammaa ɓe njeyaakano e meeden.

Sabo kamɓe, sini e meeden ɓe njeyanoo, ɓe keddodotono e meeden. De dum na holla kamɓe ɓe fuu ɓe njeyaakano e meeden. ²⁰ Onon kaa, Ceniido hokki on Ruuhu Laamɗo paaminoowo on goonga,

ndelle on fuu oɗon anndi goonga. ²¹ Mido winndana

† 2:7 Yamiroore ndeen wo yidfundurde.

on wanaa saabe on anndaa goonga, ammaa wo saabe odon anndi goonga. Katin du odon anndi fewre fuu walaa e goonga. ²² Ndelle, moy woni penoowo? Jeddudo Iisaa wo Almasiihu, kam woni penoowo.† Jeddudo Baabiiwo e Bajjo oon fuu wo ganyo-Almasiihu. ²³ Sabo jeddudo Bajjo oon jeydaaka e Baabiiwo. De mo semtaay inndude Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabiiwo. ²⁴ Woodi onon le, tinnee e ko nandon gilla arande duum. Haala ka nandon gilla arande kaan, si ka woni e moodon fu, onon du on ngonan e Bajjo oon, on ngonan e Baabiiwo oon du. ²⁵ Woodi du, ko Almasiihu aadanii en duum wo nguurndam nduumiidam.

²⁶ Mi winndanii on dum dow yimbe majjinoobe on. ²⁷ De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e moodon, hewtaay ko njannginedon. Sabo Ruuhu oon jannginta on huunde fuu. Wo goonga o jannginta on, wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muudum oon jannginiri on ni.

No laatoriden 6ibbe Laamdo

²⁸ Joonin sukaaabe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroden yeeso makko tawa eden ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko. ²⁹ Si on anndii Almasiihu wo ponnditiido,

tannyoree du golloowo ko fonnditii fuu wo binngel Laamdo.

3

¹ Ndaaree no Laamdo Baabiiwo foti yidirde en, faa noddirii en 6ibbe muudum. Wo en 6ibbe muudum jaati. Ko hadi adunaaru ndu anndude en dey, ndu anndaa Baabiiwo. ² Sakiraaabe am horsuabe, joonin wo en 6ibbe Laamdo. Ko laatoytoden duum, 6anginaaka tafon. De eden anndi nde Almasiihu 6angowi fu, en nanndan e muudum, sabo en nji'an mo kanko e hoore makko no o worri. ³ Dekudo jikke muudum dow makko fuu, laabiniran hoore muudum no Almasiihu laa6iri ni.

⁴ Golludo ko boni fuu, luttii jamirooje Laamdo. Sabo gollude ko boni wo luttude jamirooje. ⁵ Odon anndi Almasiihu 6angirii faa itta hakkeeki. Kam kaa, hakkeeki ngalaa e muudum. ⁶ Gondo e makko fuu, heddataako ley hakkeeki. Keddiido ley hakke fuu, yi'aay mo, anndaa mo.

⁷ Sukaabe am, taa fay gooto majjina on! Golloowo ko fonnditii wo ponnditiido, hono no Almasiihu worri wo ponnditiido ni. ⁸ Kaa luttoowo wo neddo Ibiliisa, sabo Ibiliisa wo luttoowo gilla e fuddoode. Saabe majjum Bii Laamdo oon wardi faa halka golle Ibiliisa. ⁹ Laatiido 6ii Laamdo fuu heddataako e luttude, sabo aawdi Laamdo ina woni e muudum. Joomum waawaa

† 2:22 Si neddo yeddii Iisaa wo Almasiihu, yeddii wo kaananke, yeddii wo kisinoowo du.

heddaade e luttude, sabo wo bii Laamdo. ¹⁰ Inan ko hollata bii Laamdo e bii Ibiliisa: mo gollataa ko fonnditii fuu, wanaa neddo Laamdo. Mo yidaa sakiraaBe muudum du, hono noon worri.

Haala njinngu

¹¹ Inan kabaaru mo nandon gilla arande oon: njidunduren. ¹² En kaanaa wa'ude hono Kayiinu jokkudo Ibiliisa bondo, barudo minyum oon. Dume wadi de o wari dum? O wardii dum saabe golleeji makko wo bondi, de golleeji minyiiko diin kaa wo lobbi. ¹³ Ndelle sakiraaBe, ko adunaaru ndu wanyi on dum, taa dum haaynoo on. ¹⁴ Ko njiduden sakiraaBe meeden dum holli en en njaalake maayde, en naatii e nguurndam. Mo yidaa sakiike muudum fuu, heddake wo maaydo. ¹⁵ Neddo fuu banyudo sakiike muudum na wada war-hoore. Odon anndi nguurndam nduumiidam walanaa gadoowo war-hoore.

¹⁶ Inan no anndirten ko woni njinngu: Almasiihu hokkitirii yonki muudum saabe meeden. Ndelle enen du, eden njeji hokkitirde yonkiiji meeden saabe sakiraaBe men. ¹⁷ Si jogiido jawdi yi'ii sakiike muudum na billii de yurmaaki dum, noy njinngu Laamdo waawri wonirde e muudum? ¹⁸ Sukaabe am, taa njinngu meeden laatoo haala bola tan, ammaa njidiren golle e goonga. ¹⁹⁻²⁰ Nii anndirten wo e goonga ngonden. Nii du, si berde men pelii en

fuu, en mbaaltinan de yeeso Laamdo, sabo Laamdo buri de manngu, kanko woni annudodo huunde fuu.

²¹ Ndelle sakiraaBe am horsuBe, sini berde meeden pelaay en, en tawdete e hoolaare daraade yeeso Laamdo. ²² O hokkan en ko nyaagiden mo fuu, sabo en kaybii jamirooje makko, eden ngada ko weli mo. ²³ Yamiroore makko wo goondinde Iisaa Almasiihu Biyiiko oon, e yidundurde hono no o yamiri en ni. ²⁴ Kayboowo jamirooje Laamdo fuu, ina woni e Laamdo, Laamdo du ina woni e muudum. Ruuhu mo o hokki en oon, kam anndinta en imo woni e meeden.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

¹ SakiraaBe am horsuBe, waajotoobe wi'oobe Ruuhu Laamdo ina woni e mu6ben, taa ngoondinee dum'en fuu, ammaa koron Be yalla Ruuhu Laamdo jaati woni e ma6be naa wanaa. Sabo annabaaBe fewreeBe heew6e caakake e adunaaru ndu. ² Inan no paamirton Ruuhu Laamdo ina woni e goddo: jabudo Iisaa Almasiihu warii laatake neddo fuu, Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. ³ Ammaa jeddudo Iisaa fuu, Ruuhu Laamdo walaa e muudum. Wo e ganyo-Almasiihu yuuri. Ganyo mo nandon ina wara oon ina woni ley adunaaru gilla joonin. ⁴ Sukaabe am, onon le, wo on yim6e Laamdo, on njaalake

annabaabe fewreebe been. Sabo Ruuhu Laamdo gondo e moodon oon buri gondo e adunaaru oon semmbe. ⁵ Annabaabe fewreebe been wo adunankooŋe. Saabe majjum wo haalaaji adunaaru 6e kaalata, adunaaru ndu ina hettindanoo 6e. ⁶ Enen le, wo en yimbe Laamdo, anndudo Laamdo fuu hettinanto en. Mo wanaa neddo Laamdo hettindantaako en. Nii cenndirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamdo

⁷ Sakiraabe am horsuŋe, njidunduren, sabo njinngu e Laamdo yuuri. Mo njinngu woni e muudum fuu wo 6ii Laamdo, ina anndi Laamdo. ⁸ Mo njinngu walaa e muudum oon andaa Laamdo, sabo Laamdo wo njinngu. ⁹ Inan no Laamdo 6angirani en njinngu muudum: o nuli Biyiiko Bajjo ley adunaaru ndu faa keŋiren nguurndam saabe muudum.

¹⁰ Wanaa ko njiduden Laamdo duum anndinta en njinngu. Ko anndinta en njinngu dey, wo ko Laamdo yidi en. O nului Biyiiko faa hokkitira yonki muudum faa hakkeji meeden njaafee. ¹¹ Sakiraabe am horsuŋe, ko Laamdo yidiri en nii duum, enen du, eden njeji yidundurde. ¹² Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Si en njidundurii fu, Laamdo ina woni e meeden, katin du njinngu muudum hi6bii e meeden.

¹³ Noy paamirten eden ngonni e makko, kanko du imo woni e meeden? Wo ko o hokki en Ruuhu makko duum paamirten. ¹⁴ Minen e ko'e amin, min nji'ii Bajjo oon, miden ceedoo Baabiiwo oon nuli mo faa o hisina adunaaru ndu. ¹⁵ Jabudo Iisaa wo Bii Laamdo fuu, Laamdo wonan e muudum, kam du wonan e Laamdo. ¹⁶ Enen du, eden anndi njinngu ngu Laamdo yidi en, en koolake ngu. Laamdo wo njinngu. Gondo ley njinngu fuu, e Laamdo woni. Laamdo du wonan e muudum. ¹⁷ No Almasiihu wa'i ni, hono noon enen du laatoriden ley adunaaru ndu. Nii woni no njinngu nguun hi6biri e meeden, faa ndaroroden hoolaare nyannde darngal. ¹⁸ Kulol walaa ley njinngu. Ko woni dey, njinngu ki6bungu na itta kulol. Sabo kulol wo jukkungo doomi, katin du gondudo e kulol fuu, njinngu Laamdo hi6baay e muudum. ¹⁹ Enen le, eden njidunduri sabo kanko artii yidude en. ²⁰ Si goddo wi'ii, «mido yidi Laamdo» de tawi ina wanyi sakiike muudum fu, wo penoowo. Sabo mo yidaay sakiike muudum mo yi'ata, waawaa yidude Laamdo mo yi'aay. ²¹ Jiddo Laamdo fuu yida sakiike muudum du. Yamiroore ndee do wo Almasiihu hokki en dum.

5

Haala goondinde Bii Laamdo

¹ Goondindo Iisaa woni Almasiihu fuu laatake 6ii

Laamdo. Jiddo saaraa fuu, yidan biyum du. ² No anndirten eden njidi bi66e Laamdo dey, ko njiduden Laamdo de njokkuden jamirooje muudum duum. ³ Sabo haybude jamirooje makko woni yidude mo. Jamirooje makko nganaa donngal, ⁴ sabo laatiido bii Laamdo fuu jaaloto muuyde adunaaru. Wo goondinal meeden njaalortoden de.

⁵ Moy jaalotoo adunaaru? Walaa fuu jaalotoodo ndu si wanaa goondindo Iisaa woni Bii Laamdo. ⁶ Oon woni Iisaa Almasiihu gardudo e ndiyam e yiyam. Wanaa e ndiyam tan o wardi. O wardii e ndiyam e yiyam fuu. Wo Ruuhu seedotoo dum, sabo Ruuhu oon woni goonga. ⁷ Sabo kulle tati ina kolla Iisaa woni Almasiihu, ⁸ dum woni Ruuhu e ndiyam e yiyam. Seedaaku majje oo du wo gooto. ⁹ Eden nja6a seedaaku yim6e, ammaa seedaaku Laamdo buri semmbe. Sabo kangu woni ngu Laamdo seedanii Biyum oon. ¹⁰ Goondindo Bii Laamdo, hebii seedaaku nguun e ley bernde muudum. Mo goondinaay Laamdo wadii Laamdo wo penoowo, sabo jabaay seedaaku ngu Laamdo haali haala Biyum. ¹¹ Inan seedaaku nguun: Laamdo hokkii en nguurndam nduumiidam, nguurndam dam ina woni e Biyiiko oon. ¹² Jeydaado e Bii Laamdo fuu, hebii nguurndam dam. Mo jeydaaka e muudum du,

hebaay dam.

Baynundural

¹³ Onon goondin6e Bii Laamdo been, mi winndanii on dum, faa tannyoron on kebii nguurndam nduumiidam. ¹⁴ Eden njogii hoolaare to makko: si en ndu'orake huunde haddi muuyde makko, o jaabanto en. ¹⁵ Eden anndi en kebii ko ndu'iden duum, sabo eden anndi imo jaabanoo en du'aawuuji meeden.

¹⁶ Ndelle, si won jiido saki-ike muudum ina wada hakke mo waddantaa dum maayde, o nyaaganoo dum Laamdo, Laamdo du hokkan dum nguurndam. De na woodi hakke gaddoowo maayde. Mi wi'aay nyaagorodon saabe hakke oon. ¹⁷ Oonyaare fuu wo hakke, de wanaa hakke fuu waddata maayde.

¹⁸ Eden anndi laatiido bii Laamdo fuu heddataako e hakkeji, sabo Almasiihu Bii Laamdo oon ina hayba neddo oon, Bondo oon du meemataa mo.

¹⁹ Eden anndi wo en yim6e Laamdo, de adunaaru le fuu ina woni e maral Bondo oon.

²⁰ Eden anndi Bii Laamdo warii, hokkii en hakkillo ngo anndiren Deweteedo goongaajo oon. Joonin eden njeyaa e goongaajo oon, sabo eden ngoni e Biyum Iisaa Almasiihu. Kanko woni Laamdo goongaajo oon, kanko woni nguurndam nduumiidam.

²¹ Bikkoy am, ndeenee ko'e moodon e downtantee6e wo66e.

Bataaki Yuhanna didabi

¹ Miin mawdo kawrital goondinbe winndi bataaki ki yaade to debbo mo Laamdo subii.* Mido jowte, aan e biibe maa fuu, onon be njidirmi goonga. Wanaa miin tan yidi on, wo anndube goonga been fuu ina njidi on ² saabe goonga gondo ley meeden, duumotoodo e meeden faa abada oon. ³ Laamdo Baaba men e Iisaa Almasiihu Biyum oon, njurmoto en, kokkan en moyyere e jam faa mbuurden e majjum ley goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

⁴ Mi seyake sanne ko tawumi biibe maa wobbe ina njokka goonga, no Baabiiwo yamiri en ni. ⁵ Joonin, debbo tedduo, mido naare, njidunduren. Mi winndantaa ma dum hono wo dum yamiroore heyre, wo dum yamiroore nde kebuden gilla fuddoode. ⁶ Ko woni njinngu dey, jukkude jamirooje Laamdo. On nani yamiroore nde gilla fuddoode. Odon kaani jukkude nde no nanirdon ni.

⁷ Sabo majjinoobe heewbe caakake e adunaaru ndu. Be njaabaay Iisaa Almasiihu warii laatake bii-Aadama. Gaado no mabbe nii fuu wo majjinoowo, wo ganyo-Almasiihu. ⁸ Kaybee ko'e

moodon, taa ko min ngollani on duum bona, faa kebon mbarjaari kiibeundi. ⁹ Sabo mo heddodaaki e laawol Almasiihu de beydi ko jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka e Laamdo. Keddodiido e maggol fuu ina jeyda e Baabiiwo e Bajjo. ¹⁰ Si won gardo to moodon ina waajoo ko waldaa e laawol ngol, taa njakkitee dum e ley galleeji moodon, taa fay njowton dum. ¹¹ Sabo jowtudo mo fuu hawtu e makko gollleeji bondi.

Baynundural

¹² Ko kaanumi haalande on duum ina heewi, de mi yidaa winndande on dum fuu e derewol. Ammaa mido yeloo warde to moodon, kaalden hunnduko e hunnduko, faa seyo meeden hiibe.

¹³ Biibe sakiike maa debbo mo Laamdo subii oon ina njowte.

* 1:1 Debbo tedduo oon e biibe muudum wo kawrital goondinbe gootal.

Bataaki Yuhanna tatabi

¹ Miin mawdo kawrital goondinbe winndi bataaki ki yaade to Gayus sakiike am korsudo mo njidirmi goonga.

² Sakiike am korsudo, mido yeloo faa tawee huunde fuu na woodi e maada, ada wondi e cellal du hono no hakkillo maa selliri ni. ³ Mi seyake sanne nde sakiraaɓe woɓɓe ngari kaalani kam no tinnoridaa e goonga e no njokkirɗaa dum ni. ⁴ Seyo fuu buranaa kam ko nanumi biɓɓe am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

⁵ Sakiike am korsudo, ko mballataa sakiraaɓe men duum, fay si wo ɓe jananɓe to maada,* ina hollita wo a koolniido. ⁶ Be kaalii haala njinngu maada yeeso kawrital goondinbe. A wadan ko woodi si a wallirii ɓe e ko haani e jahaangal maɓɓe, no hawwirta e muuyɗe Laamɗo ni. ⁷ Sabo kamɓe, wo saabe Almasihu ɓe ummorii jahaangal ngaal. Be pilaaki yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen mballa ɓe fay huunde. ⁸ Ndelle, enen goondinbe Iisaa, eden njeyi wallude hono yimɓe ɓeen, faa laatoden gollidoobe e maɓɓe e ley yaajinde goonga.

No Diyotoref e Demetirus ngorri

⁹ Won ko mbinndanmi kawrital goondinbe, ammaa

Diyotoref, jidudo ardinde hoore muudum oon, ina heddi salanaade kam. ¹⁰ Saabe duum, si mi warii fu, mi hollan ko o wadata duum e no o mbonkorto min ni. Wanaa dum tan: o jabbataako sakiraaɓe jananɓe ɓeen, katin du yidube jabbaaɓe ɓe ɓeen, o hadan dum'en, o riiwa dum'en e kawrital goondinbe.

¹¹ Sakiike am korsudo, taa nyemmbitin ko boni, nyemmbitaa ko woodi. Gadoowo ko woodi fuu wo neddo Laamɗo. Gadoowo ko boni anndaa Laamɗo. ¹² Demetirus wo neddo lobbo sabo imo wondi e goonga. Yimɓe fuu ina kaala haala makko lobba. Minen du, miden njabi dum, de ada anndi seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

¹³ Ko kaanumi haalande ma duum ina heewi, de mi yidaa winndude dum fuu e binndirgal. ¹⁴ Mido yeloo yiide ma ko ɓadii, kaalden hunduko e hunduko.

¹⁵ Yigiraaɓe maa wonɓe do ɓeen ina njowte. Njowtanaa kam yigiraaɓe ɓeen fuu gooto gooto. Jam wonda e maada.

* 1:5 Sakiraaɓe ɓeen wo sankitooɓe Kabaaru Lobbo.

Bataaki Yahuuda

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yahuuda maccudo Iisaa Almasiihu. Mi minyoo Yaakuuba. Midó jowta on, onon 6e Laamdo Baaba meeden noddi, horsini, 6e Iisaa Almasiihu reenata. ² Laamdo hebbin on yurmeende e jam e njingu.

Sappangol dow janggi-noobe fenoobe
(2 Piyeer 2.1-17)

³ Sakiraa6e am horsu6e, midó yidunoo faa sanne winndande on dow kisindam dam kawtuden. Ammaa joonin mi yi'ii ina tilsi mi winnda faa mi suusina on ndaranodon goondinal kalfinaangal seniibe nde wootere faa abada. ⁴ Sabo bon6e wob6e ina coorii e kawrite goondin6e tawee taykaaka. Jukkungo mu6ben winndaama gilla ko 6ooyi. Be kulataa Laamdo. I6e oonya moyyere Laamdo faa 6e ke6a gollude muuyde balli cementiniide. I6e njedda Joomiraado men Iisaa Almasiihu Joomii en gooto oon.

⁵ Joonin, midó yidi miccintinde on ko annudon faa laabi: Joomiraado dannii yim6e muudum to leydi Misira toon. De sakitii o halki 6e ngoondinaay e ley ma6be 6een. ⁶ Miccitodon du no maleyka'en wob6e

muurtiri, keddaaki ley keerol baawde de Laamdo darningal, de njoppi joonde mu6ben. Saabe dum, Joomiraado watti 6e ley nimre faa kiite nyannde darngal, geyyirii 6e geyyelle duumiide. ⁷ Hono noon du, Sodoma e Gomoora e gure piiliide dum'en ngadiri jeenu no maleyka'en 6een ngadiri ni, de mbuurdiino e muuyde terde de kaanaa wadeede. De dum laatanii yim6e fuu sappangol jukkungo yiite duumiinge ngeen.

⁸ Woodi, wo hono noon soorii6e e moodon ngadirta. Ko 6e nji'ata ley koydi ma6be na nanna 6e ley tuuninde terde ma6be. I6e kuyfina hoorewaaku*, i6e mbonkoo teddu6e won6e dow kammu. ⁹ Fay Miikaa'iilu, mawdo maleyka'en oon, jabaay mbonkaade Ibiliisa hono noon. Nde kanko e Ibiliisa ngadidinnoo jeddi dow moobeede banndu Muusaa ndeen, o jabaay saraade dum, de ko o wi'i dum tan wo: «Joomiraado fele.» ¹⁰ De yim6e 6een kaa ina mbonkoo kulle de anndaa. Be ummodake e muuyde terde ma6be, nga'ude hono muuyde daabaaji ladde ni, de duum woni ko halkata 6e. ¹¹ Halkere woodanii 6e koy! Be njokkii laawol Kayiinu.† Be majjinii ko'e ma6be hono no Balaama majjiri‡ faa 6e ke6a jawdi. I6e kalka e muurtugol ma6be no

* **1:8** hoorewaaku do ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraado naa hoorewaaku teddu6e dow kammu. Wob6e du paamii wo hoorewaaku leydi, dum wo laamu e jamirooje muudum. † **1:11** Kayiinu wo bardo minyum Haabiila.

‡ **1:11** Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § **1:11** Gorko bi'eteedo Koora muurtini yim6e Israa'iila nde Muusaa haybannoo 6e ley ladde ndeen.

Koora^S halkiri ni. ¹² I6e laatii masiiba wakkati kawroton faa nyaamdon ley njinggu, sabo i6e nanndi hono tefaa je gonde ley maayo kalkooje laanaaji. Be cemtataa ko 6e njeyaaka ley doon. Woodi du, ko'e ma66e tan 6e killaa. Wo 6e duule de ngalaa ndiyam de kenii coggata. Wo 6e ledde yaamnde de ngalaa 6i66e 6oretee6e, doofaade, baatude fey. ¹³ Wo 6e bempyye maayo manngo nyanngude, i6e yuufinira noon nguufo golleeji ma66e cemtiniidi. Wo 6e koode jiilotoode. Nimre 6urnde fuu ni66ude 6e ndesanaa faa abada.

¹⁴ Henok, taaniyo njedda6o ley yuwdi Aadama oon, sappakeno kabaaru ma66e gilla ko 6ooyi, wi'i:

«Ndaaree, Joomiraado ina warda e maleyka'en muudum senii6e ujunaaje ujunaaje

¹⁵ faa saroo yim6e fuu.

O hollitan bon6e 6een golle mu66en fuu no foti bonde,

o hollitan 6e haalaaji nyaadudi di lutto6e yeddo6e Laamdo 6een kaali dow muudum fuu.»

¹⁶ Yim6e 6een wo njurjurto6e. I6e nji'a boofi w66e e huunde fuu. I6e njokka muuyde terde ma66e. Daade ma66e na mawnitoroo yukkinaare. I6e mana w66e faa 6e ke6a ko 6e njidi.

Haala nyibude nguurndam dow goondinal

¹⁷ Ammaa onon saki-raa6e am horsu6e, micitee haalaaji di nulaa6e Joomiraado men Iisaa Almasiihu 6een cappinoo diin. ¹⁸ Be mbi'ii on: «E cakitte jamaanu, jalnortoo6e yim6e, jokku6e muuyde terde mu66en bonde ngarowan.»

¹⁹ Kam6e ngoni senndo6e yim6e. Wo adunaaru tan 6e miilotoo. Ruuhu Laamdo walaa e ma66e. ²⁰ De onon kaa sakiraa6e am horsu6e, nyi6ee nguurndam moodon dow goondinal moodon ceniingal faa sanne ngaal. Ngonee e njaraade Laamdo dow baawde Ruuhu Ceniido. ²¹ Keddee e njinggu Laamdo tawa odon ndoomi yurmeende Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu yaaroore on to nguurndam nduumiidam.

²² Njurmee yim6e won6e e ley sikki-sakka. ²³ Ndippitee, mburtinee w66e e yiite, ndannon dum'en. W66e du, njurmee dum'en tawee odon kulana ko'e moodon. Nyiddon fay saayaaji diin, taa muuyde balli ma66e tuunde deen ndaa6a on.

²⁴ Laamdo ina waawi reenude on e fergaade, ina waawi waddude on faa ndarodon yeeso teddeengal muudum, tawee feloore fuu walaa e moodon, wo on welti6e. ²⁵ Teddeengal e manngu e semmbe e laamu ngoodan mo, kanko Laamdo gooto kisinirdo en Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden oon, gilla fuddoode, faa joonin, faa abada abadin!

Aamiina.

Holleede nde Iisaa Almasiihu ɓanginani Yuhanna

¹ Dewtere nde ina hawrun-duri kulle de Iisaa Almasiihu ɓangini. Laamɗo ɓanginani mo kulle de faa o holla maccuɓe muudum ko ɓadii laataade. Iisaa nuli maleyka muudum to maccudo muudum Yuhanna, de humpiti dum kulle de. ² Yuhanna du seedake kongol Laamɗo, kam e goonga mo Iisaa Almasiihu waddi. O haali ko o yi'i fuu. ³ Barke woodanii neddo fuu jangudo dewtere annabaaku nde. Barke du woodanii neddo fuu kettindaniido nde de jokki ko winndaa e mayre duum, sabo wakkati mo kulle deen ngadata oon ɓadake.

*Jowtaali e tindinooje
Yuhanna to kawrite goondinbe
jeddi*

⁴ Miin Yuhanna, mido windana kawrite goondinbe jeddi gonde e leydi Aasiya. Wo on keɓu moyyere e jam yuurude to Laamɗo gondo, gonnoodo, gonoowo oon, e yuurude to ruuhuuji jeddi gondi yeeso joodorgal laamu makko diin. ⁵ Wo on keɓu moyyere e jam yuurude to Iisaa Almasiihu, seedee koolniido, artiido iirtineede hakkunde maayɓe, dawranoowo kaanankooɓe adunaaru ndu.

Kam yidi en de haɓɓiti en e hakkeji meeden saabe yiyam muudum ndufaadam. ⁶ O hokki en laamu, o wadi en almaami'en faa ngollanen Laamɗo Baabiiko oon! Teddeengal e baawde ngoodan Iisaa faa abada! Aamiina.

⁷ Ndaaree, imo wara e duule. Yitere fuu yi'an mo, fay yuwnooɓe mo ɓeen.

Lenyi adunaaru fuu mboyran mettorgal saabe makko. Wo dum laatoro noon! Aamiina.

⁸ Laamɗo Joomiraado, gondo, gonnoodo, gonoowo, Jom baawde fuu oon, wi'i:

—Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo.

*No Yuhanna yiiri Almasiihu
ina teddiniree*

⁹ Miin Yuhanna, wo mi sakiike moodon, kawtudo e moodon torraaji, kawtudo e moodon laamu Iisaa Almasiihu, muniyidindo e moodon munyal makko. Mi riiwaama ruunde* wi'eteende Patamos saabe ko mbaajimi konngol Laamɗo e seedaaku ngu Iisaa waddi.

¹⁰ E ley Nyalaande Joomiraado ndeen,† Ruuhu heewi kam, de nanumi caggal am daande toowunde hono daande buututal ni ¹¹ ina wi'a:

—Ko nji'ataa duum, wadu dum dewtere, de nuldaa nde kawrite goondinbe jeddi deen: kawrite gonde Efesu e Simirna e Pergamon e

* **1:9** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **1:10** Nyalaande Joomiraado ndeen woni nyannde alan.

Tiyatira e Sardis e Filadelfi e Lawdikiya.

¹² Njeeyiimi yalla mido yi'a kaaldoowo e am oon. Nde njeeyinoomi ndeen, mi yi'ii fitillaaji kanje jeddi.

¹³ Hakkunde fitillaaji diin ina woodi goddo nanndudo e bii-Aadama, ina borni saaya njuutuka, ina ha'bbi ka'bborgol kanje e becce muudum. ¹⁴ Lee'bi hoore makko ndawni far hono haabu, naa hono jalbugol daandorgal ni. Gite makko na njayna hono demle yiite.

¹⁵ Koyde makko ina delkira no njamndi mbodeeri jalbirta si wadaama e yiite faa wojji coy ni. Katin du daande makko ina wa'i hono duko ndiyele keewde. ¹⁶ Imo jogorii junngo makko nyaamo ngoon koode jeddi. Kaafaahi ki kundude muudum didi fuu mbeli ina wurtoo e hunduko makko. Yeeso makko ina delkira hono naange yayniroowe haddi baawde muudum fuu.

¹⁷ Nde nji'unoomi mo ndeen, caamumi yeeso makko hono wo mi maaydo. Ammaa o yowi junngo makko nyaamo dow am, o wi'i:

—Taa hulu! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo, ¹⁸ miin woni buurdo oon. Mi maayiino, ammaa inani kam mido wuuri faa abada. Mido tiigii baawde dow maayde e laakara fuu. ¹⁹ Ndelle, winndu ko nji'udaa duum, ko wadata joonin duum e ko waroyta yeeso. ²⁰ Inan maanaa sirri koode jeddi de nji'udaa e

junngo am nyaamo de, kam e fitillaaji kanje jeddi: koode jeddi deen wo maleyka'en kawrite goondinbe jeddi deen. Fitillaaji kanje jeddi diin wo kawrite goondinbe jeddi deen.

2

Haala bataakiiji yaade to kawrite goondinbe jeddi

Bataaki to Kawrital gonggal Efeesu

¹ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonggal Efeesu, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido koode jeddi e junngo muudum nyaamo, jahoowo hakkunde fitillaaji kanje jeddi:

² Mido anndi golle maa e no tinnoridaa ley tampiri. Mido anndi munyal maa. Mido anndi a munyantaa bonbe, a ndaartindake wiitotoobe wo nulaabe been, de tawudaa be fenoo'be. ³ A jom munyal, a ronndake tiidallaaji saabe inde am, de dum fuu, a selaay jokkude goonga.

⁴ Ammaa mido felire dum do: a yoppii njinngu maa ngu njoginodaa arande nguun. ⁵ Ndelle miccita no ngorrinodaa gilla a saamaay. Tuubu, ngolliraa no ngollirtaano arande ni! Si wanaa duum, si a tuubaay, mi waran to maa mi itta fitilla maa e nokku muudum.

⁶ Ammaa mido yardorii maa dum do: ada wanyi

golleeji jokkuḅe Nikolay*
hono no mbanyirmi dī,
miin du. ⁷ Jom nowru fuu,
nana ko Ruuhu haalanta
kawrite goondinḅe duum!
Jaaliido fuu, mi hokkan
ḁum nyaamude 6iḅḅe lekki
nguurndam ndariiki ley
aljanna Laamdo kiin.»

*Bataaki to kawrital gonngal
Simirna*

⁸ –Winndan maleyka
kawrital goondinḅe gonngal
Simirna, mbi'aa:

«Inan haalaaji arandeejo
e cakitotoodo, maaynoodo
de iirtii oon:

⁹ Mido anndi torra
maada e talkaaku maada,
tawee le a jom jawdi. Mido
anndi no wiitotooḅe wo
Alhuudiya'en de nganaa
ḅeen mbonkortoo on.
Wo ḅe kawrital rewooḅe
Seydaani. ¹⁰ Taa hulu

torra ḅadiido hewtude
ma. Ndaar, Ibiliisa ḅadake
faddude woḅḅe maada ley
kasu faa filoo jarribaade
ma. A torrete balde sappo.
Laatodaa koolniido faa
e maayde, de mi hokke
nguurndam nduumiidam
laatane kufune jaalorgal.

¹¹ Jom nowru fuu, nana ko
Ruuhu haalanta kawrite
goondinḅe duum! Jaaliido
fuu, maayde didaḅerde
ndeen meemataa ḁum.»

*Bataaki to Kawrital gonn-
gal Pergame*

¹² –Winndan maleyka
kawrital goondinḅe gonngal
Pergame, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido
kaafaahi ki kunndude
muudum didi fuu mbeli:

¹³ Mido anndi nokku
ḁo kodudaa, ḁo Seydaani
laamii doon. E noon fu,
ada tinnii e innde am.
A yankiraay goondinde
kam fay wakkati nde
Antipas seedee am kool-
niido oon waranoo ley
maada ndeen. Wo ḁo
Ibiliisa joodii. ¹⁴ Ammaa
ina woodi pelooje seeda
ḁe njoganimaami: ada
munyana yimḅe wonḅe
hakkunde maada haḅḅiiḅe
e jannde Balaama. Kam
janngini Balak ferginde Is-
raa'ilankooḅe, ḅe nyaama
teewuuji cakkanaadi
tooruuji, ḅe njeena du.

¹⁵ Woḅḅe maada du na
njokka yimḅe Nikolay.
Jannde maḅḅe fuu wo
fotu bonde. ¹⁶ Ndelle
tuubu. Si wanaa ḁum, mi
waran to maa joonin, mi
habira e maḅḅe kaafaahi
ngonki e hunnduko am
ki. ¹⁷ Jom nowru fuu,
nana ko Ruuhu haalanta
kawrite goondinḅe duum!
Jaaliido fuu, mi hokkan
ḁum nyaamdu suudiindu
wi'eteendu «manna».

Mi hokkan ḁum kaayel
danewel du. Dow kaayel
ngeel innde heyre ina
winndaa nde fay gooto
anndaa si wanaa kokkaado
ḁum.»

*Bataaki to kawrital gonngal
Tiyatira*

* **2:6** Aayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yimḅe faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaado katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

18 –Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Tiyatira, mbi'aa:

«Inan haalaaji Bii Laamdo mo gite muudum njalbirta hono demle yiite, mo koyde muudum delkirta hono njamndi mbodeeri ciywaandi ni:

19 Mido anndi golleeji maa e njinngu maa e goondinal maa e ballal ngal ngadandaa wobbe, kam e munyal maa. Mido anndi golleeji maa cakitiidi buri arandeeji diin heewude.

20 Ammaa mido felire dum do: ada munyana Yesabel, debbo biitotoodo wo annabaajo oon. Imo wosina maccube am, imo janngina dum'en fijirde e nyaamude teewuuji cakkanaadi tooruuji. 21 Mi hokkii mo wakkati no o tuubira, ammaa o yidaa tuubude e fijirde makko ndeen. 22 Saabe majjum mi faddan mo dow leeso naawalla. Fijidoobe e makko been du, si tuubaay e golle makko, mi torran dum'en torraaji mawdi. 23 Mi halkan biibe makko du. Ndeen kawrite goondinbe deen fuu anndan miin woni ndaartintoodo hakkillooji e berde. Katin du mi yoban gooto moodon fuu haddi golle muudum. 24 Ammaa onon yimbe Tiyatira heddiibe be njokkaay laawol ngol been, be ngolliraay ko wobbe mbi'ata «sirriiji Seydaani luggudi», mido wi'a on: mi yowataa dow

moodon donngal gonngal 25 si wanaa tinnodon e ko njogidon duum faa nde ngarumi. 26 Jaaliido – dum woni gadoowo muuyde am faa yehi timmoode oon – mi hokkan dum baawde dow laamorde adunaaru. 27 Jaaliibe been ndurdan de e sawru njamndi, pusiran de hono no loode pusirta ni. 28 Mi hokkan dum'en baawde, hono no Baaba am hokkiri kam miin du. Mi hokkan be hoodere fajiri ndeen du. 29 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

3

Bataaki to kawrital gonngal Sardis

1 –Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Sardis, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido ruuhuui Laamdo jeddi e koode jeddi:

Mido anndi golle maa. Ada wi'ee a buurdo, tawee le a maaydo. 2 Hakkil! Cembindinaa seeda mo njogidaa oon gilla waataay, sabo mi tawaay golle maa ina kibbi yeeso Laamdo am. 3 Ndelle, miccita no kebirdaa e no nanirdaa Kabaaru Lobbo oon. Tuubu, de ngolliraa dum. Si a hakkilaay, mi wardan hono no gujjo ni, de a anndataa wakkati mo ngarammi mabbude ma. 4 Ammaa, ada woodi do Sardis doon yimbe be tuuninaay kaddule muuben. Be bornoto kaddule daneeje

6e njaada e am, sabo i6e poti e majjum. ⁵Hono noon jaaliido fuu 6ornortoo kaddule daneeje. Abada mi tosataa innde muudum e dewtere nguurndam ndeen. Mi seedoto imo jeydaa e am yeeso Baaba am e maleyka'en muudum. ⁶Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

*Bataaki to kawrital gonggal
Filadelfi*

⁷—Winndan maleyka kawrital goondin6e gonggal Filadelfi, mbi'aa:

«Inan haalaaji ceniido goongante, tiigiido coki-tirgal Daawda. Si o omtii, fay gooto ommbataa. Si o ommbii, fay gooto omtataa.

⁸Mido anndi golle maa. Ndaar, mi omtii dammbugal yeeso maa ngal fay gooto waawaa ommbude. Aan e famdude semmbe fuu, a haybii konngol am, a yankiraay innde am. ⁹Haya, mi neldete jeyaa6e e kawrital rewoo6e Seydaani wiitotoo6e wo Alhuudiyankoo6e tawee 6e fenoo6e, 6e nganaa. Mi dooldan 6e 6e ngara 6e kujidowa to koyde maa. Ndeen 6e paaman mi yidii ma. ¹⁰A haybii ko njamirmaami duum, a munyii sanne. Saabe dum, mi reenete e wakkati nde 6illaare warata hora adunaaru faa ndaartindoo yim6e fuu. ¹¹Mi 6adake warude. Tinna e ko njogidaa duum taa fay

gooto teeta kufune maa jaalorgal. ¹²Jaaliido fuu, mi wadan dum bimmbeere ley suudu Laamdo am seniindu. O wurтатаako e mayru abada. Mi winndan e dow makko innde Laamdo am e innde ngaluure muudum. Ngalluure ndeen wo Urusaliima keso yuuroowo dow kammu to Laamdo am de jippoo. Mi winndan e dow makko innde am heyre ndeen. ¹³Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

*Bataaki to kawrital gonggal
Lawdikiya*

¹⁴—Winndan maleyka kawrital goondin6e gonggal Lawdikiya, mbi'aa:

«Inan haalaaji bi'eteedo Aamiina oon, seedaaku koolniido goongante, mo tageefo oon fuu laatorii saabe muudum:

¹⁵Mido anndi golle maa, a feewaa a wulaa. Wo a laato peewudo naa buldo! ¹⁶Saabe ko tawaa a feewaa a wulaa duum, hunnduko am tuutete. ¹⁷Ada wi'a: «Mi jom jawdi, mi hawrundurii jawdi, mi haajaaka fay huunde.» Tawi le, a anndaa wo a mettudo hoore, a jurminiido, a talkaajo, a bumdo, a koldo! ¹⁸Mido tindine, coodaa to am kanje laabiniraado yiite, faa ke6aa jawdi ngoongalaari. Coodaa to am du kaddule daneeje 6ornodaa, faa cuuraa 6anndu maa 6oldu nduun e semteende. Katin du, coodaa to am nebbam faa mbujaa gite maa de

kebaa nji'aa. ¹⁹ Miin, mido fela yimbe be njidumi, mido dartina dum'en. Ndelle, tinnodaa, tuubaa! ²⁰ Inani mido darii e dammbugal, mido salmina. Neddo fuu nando daande am de omti dammbugal, mi naatan to muudum, mi nyaamda e muudum, kam du nyaamda e am. ²¹ Jaaliido fuu, mi hokkan dum joododaade e am dow joodorgal am laamu, hono no miin du njaaloriimi de njoododiimi e Baaba am dow joodorgal muudum ni. ²² Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

4

Haala dammbugal omtiin-gal dow kammu

¹ Caggal duum, yeewumi, de nji'umi dammbugal ina omtii dow kammu. Daande nde nanunoomi arande wa'unde hono buututal ina haalda e am ndeen, ina wi'a:

—Yeenju ngaraa do, faa mi holle ko haani laataade caggal joonin.

² Wakkati gooto Ruuhu heewi kam, de nji'umi joodorgal laamu dow kammu. Goddo ina joodii dow maggal. ³ Joodiido oon, tagaadi muudum ina jalbira hono no hayre yaspa, ina wjjitira hono no hayre sardis. Ciibociibongal ina filii joodorgal ngaal, ina jalbira hono no hayre emerooda ni. ⁴ Joodorgal ngaal, joodorde laamu noogay e nay ina piilii ngal. Mawbe noogayo e nayo

ina njoodii dow majje, ina bornii kaddule daneeje, kufuneeje gadiraade kanje ina ngoni e ko'e mabbe. ⁵ Mayye e sawtuuji e diggaali ina njalta e joodorgal laamu ngaal. Yeeso maggal doon ina woodi docce jeddi ku6booje. Deen ngoni ruuhuui Laamdo jeddi diin. ⁶ Ko wa'i hono maayo laabungo tal nanndungo e daandorgal ina weertii yeeso maggal.

Dakkol joodorgal laamu ngaal ina woodi kulle nay buurde. Ide piilii ngal, ide keewi gite yeeso e caggal fuu. ⁷ Huunde wuurnde arandeere ndeen ina wa'i hono laddeeru. Didaberde ndeen ina wa'i hono ngaari. Tataberde ndeen, yeeso muudum ina wa'i hono yeeso 6ii-Aadama. Nayaaberde ndeen ina wa'i hono ciilal piiroowal. ⁸ Kulle buurde nay deen, gootel fuu ina woodi bippeeje jeegom. Bippeeje deen ina keewi gite ley e dow fuu. Jemma e nyalooma fuu de celataa yimude, ide mbi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,
wo Laamdo Joomiraado
jom baawde fuu,
gonnoodo, gondo, gonoowo
oon!»

⁹ Kulle buurde nay deen ina ndarjina, ina teddina, ina njetta joodiido dow joodorgal laamu, buurdo faa abada oon. ¹⁰ Nde be ngadata dum fuu, mawbe noogayo e nayo been kippoto e leydi yeeso joodiido e joodorgal oon, kujidana buurdo faa abada oon. I6e njoyyina kufuneeje

mabbe yeeso joodorgal ngaal,
i6e mbi'a:

¹¹ «Joomiraado amin, Laamdo
amin,
ada foti hebude darja e
teddeengal e baawde,
sabo aan tagi huunde fuu.

Wo saabe muuyde maa
dum laatorii,
wo saabe muuyde maa
tagirdaa dum.»

5

*Haala dewtere Laamdo e
kaando omtude nde*

¹ Caggal duum, nji'umi e
junngo nyaamo joodiido dow
joodorgal laamu oon dewtere
taggaande. Gereiji mayre
didi fuu ina mbinndaa. Inde
ommbiraa takkande maand-
inaade jeddi. ² Ndeen nji'umi
maleyka jom sembe ina
yeewnoo daande toownde,
ina wi'a:

—Moy foti e takkitinde
takkande takkaade deen, de
omta dewtere taggaande
nde?

³ Ammaa fay gooto walaa
dow kammu, walaa dow
leydi, walaa ley leydi baawdo
omtude dewtere taggaande
ndeen naa ndaarude ley
mayre. ⁴ Mboyumi bojji
cattudi, sabo hebaaka potudo
omtude dewtere ndeen naa
ndaarude ko woni e mayre.
⁵ Ndeen gooto e mawbe been
wi'i kam:

—Taa woy! Inan, laddeeru
jeyaandu e lenyol Yahuuda,
yuurndu e Daawda nduun,
jaalake. Kayru waawi
omtude takkande takkaade
jeddi deen, de omta dewtere
ndeen.

⁶ Ndeen nji'umi Jawgel ina
dari hakunde joodorgal
ngaal. Kulle nay buurde
deen e mawbe been ina
piilii ngel. Ingel nanndi e
kirsanoongel. Ingel woodi
luwe jeddi e gite jeddi. Deen
ngoni ruuhuui Laamdo jeddi
nuleteedi e adunaaru ndu
fuu. ⁷ Jawgel ngeel yehi,
jabowi dewtere taggaande
ndeen e junngo nyaamo
joodiido dow joodorgal oon.

⁸ Ko ngel jabi dewtere ndeen
duum, kulle nay buurde deen
e mawbe noogayo e nayo
been kippii e leydi yeeso
maggel. Mono fuu ina woodi
hoddu e urdude kanjeere
heewnde uurdi, dum woni
du'aawuui seniibe been.
⁹ Heddi i6e njima jimol kesol,
i6e mbi'a:

«Ada foti e jabude dewtere
ndeen
de takkita takkande ud-
diraade nde,
sabo a hirsanooma.
E yiyam maa coottirdaa
yuuru6e
e lenyi fuu e demle fuu
e siyiiji yim6e fuu e
laamorde fuu
faa 6e njeydaa e Laamdo.

¹⁰ A wadii 6e jeyaa6e e
laamu e almaami'en
gollanoobe Laamdo
meeden.

Be laamoto adunaaru.»

¹¹ Caggal duum nji'umi
ley holleede, de nanumi
daade maleyka'en heewbe.
I6e ngada ujunaaje ujunaaje
duudde. I6e piilii joodorgal
ngaal e kulle buurde deen e
mawbe been, ¹² i6e njimira
daade toowde, i6e mbi'a:

«Jawgel kirsanoongel ngeel
ina foti e hebude baawde
e jawdi

e hakkilantaaku e semmbe
e teddeengal e darja e
manoore!»

¹³ Ndeen nanumi tageefo
wonngo dow kammu fuu e ko
woni dow leydi e ko woni ley
leydi e ko woni dow maayo
e ko woni e mu66en fuu, ina
mbi'a:

«Manoore e teddeengal e darja
e baawde
ngoodanii joodiido dow
joodorgal ngaal oon
e Jawgel ngeel faa
abada!»

¹⁴ Kulle nay buurde deen
njaabii:

—Aamiina.

Maw6e been du, kippii e
leydi, kujidi.

6

Takkande takkaade jeddi

*Haala takkitingol takkande
arandeere: jaalagol*

¹ Ndeen nji'umi Jawgel
ngeel takkitii wootere e
takkande takkaade jeddi
deen. Nanumi wootere e
kulle nay buurde deen ina
iidina daande muudum hono
riggaango, ina wi'a:

—War!

² Yeewumi, nji'umi puccu
ndaneewu. Baddiido ngu oon
ina tiigii kalawal laanyal. O
hokkaa kufune laamu. Wo
o jaaliido, de o wurtii faa o
beyda jaalorgal.

*Haala takkitingol takkande
didaberde: barundural*

³ Nde Jawgel ngeel takkitin-
noo takkande didaберde
ndeen, nanumi huunde

wuurnde didaберde ndeen
ina wi'a:

—War!

⁴ Ndeen puccu gonngu,
mbodeewu yalti. Baddiido
ngu oon hokkaa laawol
faa itta jam e adunaaru,
faa yim6e mbarundura. O
hokkaa kaafaahi mawki.

*Haala takkitingol takkande
tataberde: tiidalla*

⁵ Nde Jawgel ngeel takkitin-
noo takkande tataberde
ndeen, nanumi huunde
wuurnde tataberde ndeen
ina wi'a:

—War!

Nji'umi puccu baleewu.
Baddiido ngu oon ina tiigii
etirgal e junngo muudum.

⁶ Nanumi ko nanndi e daande
neddo yuurii hakkunde kulle
nay buurde deen, ina wi'a:

—Kiloo alkama wo ceede
golle nyalooma soodete. Kilo-
oji tati gawri du wo ceede
golle nyalooma coodete. De
taa bonnu nebbam e cabi-
jam.

*Haala takkitingol takkande
nayaберde: maayde*

⁷ Nde Jawgel ngeel takkitin-
noo takkande nayaберde
ndeen, nanumi daande
huunde wuurnde nayaберde
ndeen, ina wi'a:

—War!

⁸ Yeewumi, nji'umi puccu
oolu. Baddiido ngu oon ina
wi'ee Maayde, laakara ina
jokki mo. Be kokkaa baawde
dow nayaберde adunaaru faa
6e mbarda yim6e kaafaahi e
rafo e baasiiji e kulle ladde.

*Haala takkitingol takkande
joyaберde: wardaabe saabe
seedaaku mu66en*

⁹Nde Jawgel ngeel takkitinoo takkande joyaberde ndeen, nji'umi to ley hirsirde rewroteende Laamdo toon yonkiiji wardanoobe saabe dwtanaade konngol Laamdo e seedaaku ngu 6e ceedii nguun. ¹⁰Be yeewnii faa toowi, 6e mbi'i:

—Joomiraado ceniido goongante, faa ndey ndoomudaa faa carodaa yimbe wonbe e adunaaru ndu 6een? Ndeye njomnitodaa 6e rufugol yiyam amin?

¹¹Mono e ma66e fuu hokkaa saaya ndaneeha. Be mbi'aa 6e powta seeda tafon, faa limgal gollidii6e ma66e, sakiraabe ma66e fodanaabe wareede hono ma66e 6een, ki66a.

Haala takkitingol takkande jeegaberde: nyalooma mawdo

¹²Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii takkande jeegaberde ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi dimmbagol manngol. Naange 6awliri faa nanndi hono kaasa 6aleewa, lewru du fuu woyjiri hono yiyam. ¹³Koode kammu deen caami e leydi hono no 6i66e yibbi kecce caamirta si henndu mawndu wifii. ¹⁴Kammu oon du dilli, taggiraa hono no daago taggirtee ni. Baamle e duude fuu doofaa e nokkuje mu66en. ¹⁵Ndeen kaanankoo6e adunaaru e yimbe teddu6e e hooree6e sordaasiibe e joomiraabe jawdi e jom'en semmbe e rimbe e riimay6e fuu cuudii ley lohi baamle e hakkunde

tefaaje baamle. ¹⁶Heddii i6e mbi'a baamle e tefaaje deen:

—Caamee dow amin! Cuudon min e yeeso joodiido dow joodorgal laamu oon! Cuudon min e tikkere Jawgel ngeel! ¹⁷Sabo nyannde tikkere ma66e mawnde ndeen yottake. Moy waawi dadude?

7

Haala yimbe 144 000 wadaabe maande

¹Caggal duum, mi yi'ii maleyka'en nayo ina ndarii e jihaaji adunaaru nay. I6e paddii keni adunaaru nay diin, taa di mbifa, wanaa dow leydi, wanaa dow maayo, wanaa dow lekki. ²Nji'umi katin maleyka goddo yuurudo funnaange ina tiigii gadirgal maande Laamdo buurdo. O yeewnii daande toownde to maleyka'en nayo hokkaa6e baawde torrude leydi e maayo 6een. ³O wi'i 6e:

—Taa mbonne leydi naa maayo naa ledde de tafon, faa min ngada maande e tiide maccube Laamdo meeden 6een.

⁴Ndeen nanumi limgal wadaabe maande e tiide mu66en 6een: i6e ngada ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Wo 6e maandinaabe yuurube e lenyi Israa'iilankoo6e diin fuu:

⁵yuurube e Yahuuda uju-naaje sappo e dido (12 000),
yuurube e Ruuben, uju-naaje sappo e dido,
yuurube e Gada, ujunaaje sappo e dido,

6 yuurube e Aser, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Naftali, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Manasa, ujunaaje sappo e dido,
 7 yuurube e Simeyon, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Lewi, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Isakar, ujunaaje sappo e dido,
 8 yuurube e Jabulon, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Yuusufi, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Benyamin, ujunaaje sappo e dido.
 Lenyi diin fuu ngadanaama maande.

No yimbe lenyi fuu njettirta Laamdo

9 Caggal duum, yeewumi, nji'umi jamaa keewdo mo limataako yuurudo e laamorde fuu e lenyi fuu e siyiiji yimbe fuu e demle fuu. Ibe ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal e Jawgel ngeel. Ibe bornii saayaaji daneeji, licce tamarooje ina ngoni e juude ma66e. ¹⁰ Ibe ilina, i6e mbi'a:

—Kisindam to Laamdo meeden joodiido dow joodorgal laamu ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.

¹¹ Maleyka'en been fuu ina ndarii, ina piilii joodorgal ngaal e mawbe been e kulle nay buurde deen. Be fuu be kippi geese ma66e e leydi, i6e kujidana Laamdo. ¹² I6e mbi'a:

«Aamiina.

Manoore e darja e hakkilantaaku e yettoore e teddeengal e baawde e semmbe, fuu ngoodanii Laamdo meeden faa abada!

Aamiina.»

¹³ Ndeen gooto e mawbe been yami kam:

—Beye ngoni yimbe borniibe saayaaji daneeji be? Faa toy be yuuri?

¹⁴ Mbi'umi mo:

—Joomam, aan woni andudo.

O jaabii kam, o wi'i:

—Kambe ngoni yuurube e torra mawdo. Be lonnii saayaaji ma66e, be ndawninirii di yiyam Jawgel ngeel.* ¹⁵ Dum saabii de

be keddoto yeeso joodorgal laamu Laamdo ngaal, be ndewa mo jemma e nyalooma ley suudu makko seniindu nduun. Joodiido dow joodorgal laamu oon huuran be hukum muudum.

¹⁶ Be njolbataa katin, be domdataa katin. Be naangataake, nguleefi fuu tap-pataa be katin. ¹⁷ Sabo

Jawgel gonngel hakkunde joodorgal laamu ngeel duran be, yaara be to ildude ndiyam kokkoojam nguurndam. Laamdo mooytan gondi gite ma66e fuu.

8

Haala takkingol takkande jeddaberde: deyyere mawnde

¹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande jeddaberde ndeen, kammu oon deyyinii

* 7:14 Maanaa be ndawninirii saayaaji ma66e yiyam, woni hakkeji ma66e fuu njaafaama.

siw faa wadi hono feccere yamnde wootere. ² Ndeen nji'umi maleyka'en njeddo dariibe yeeso Laamdo. Be kokkaa buutute jeddi.

³ Maleyka goddo jogiido urdude kanjeere darowii dakkol hirsirde rewreteende Laamdo. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkida dum e du'aawuuji seniibe, o yottina di dow hirsirde kanjeere wonnde yeeso joodorgal laamu ndeen. ⁴ Cuurki uurdi ndiin e du'aawuuji seniibe diin yuuri e junngo maleyka oon de yeenti to Laamdo. ⁵ Maleyka oon hooyi urdude ndeen, hebbini nde yiite e ley hirsirde ndeen, de faddi nde e leydi. Ndeen diggaali e dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi du dimmbii.

Luwe jeddi

⁶ Caggal duum, maleyka'en njeddo jogiibe buutute jeddi been cegilanii fuufude de.

Haala buututal arandee-wal

⁷ Maleyka arandeejo oon fuufi buututal muudum, de marmalluuje e yiite jillunduraange e yiyam paddaa dow leydi. Feccere tataberde leydi ndiin wulaama, fecere tataberde ledde deen wulaama, hudo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal didabal

⁸ Maleyka didabo oon fuufi buututal muudum, de ko wa'i hono waamnde mawnde hu6boore faddaa e ley maayo. Tataberde maayo ngoon laatii yiyam, ⁹ tataberde kulle buurde gonde e maayo ngoon

mbaati, tataberde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tatabal

¹⁰ Maleyka tatabo oon fuufi buututal muudum, de hoodere mawnde hu66iroore hono no doccal ni yuuri dow kammu, saami e tataberde gooruuji e ildude ndiyam. ¹¹ Hoodere ndeen «Kaadeefi» wi'etee. Nde haadini fecere tataberde diyeele deen. Yimbe heewbe maayi saabe ndiyam daam haadinaama rok.

Haala buututal nayabal

¹² Maleyka naya6o oon fuufi buututal muudum. Ndeen feccere tataberde naange e feccere tataberde lewru e feccere tataberde koode piyaa, faa gootel fuu tataberde muudum ni66i. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tataberde annoora mu66en.

¹³ Caggal duum, nji'umi ciilal ina fiira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yimbe adunaaru nde maleyka'en tato heddiibe been puufi buutute mu66en!

9

Haala buututal joyabal

¹ Maleyka njoya6o oon fuufi buututal muudum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa cokitirgal 6unndu ndu luggeefi mum walaa do haadi. ² Nde sokiti 6unndu nduun, de cuurki yalti e mayru hono no duppirde mawnde ni. Cuurki kiin

ni66ini naange e mbeeyu* fuu. ³ Ba66atti njalti e cuurki kiin, cankitii e leydi. Di kokkaama baawde torrude hono jahe ni. ⁴ Di njamiraa taa di mbonna hudo naa ledde naa huunde fuu ko fudata e leydi, ammaa di torra yimbe 6e maande Laamdo walaa e tiide mu66en been tan. ⁵ Di kokkaa torrude yimbe been faa naawa haddi lebbi joy, ammaa di kokkaaka warude 6e. Torra majji ina nanndi e torra mo yaare fidi. ⁶ Ley lebbi diin, yimbe piloto maayde de kebataa. Be muuyan maayde, ammaa maayde doggan 6e.

⁷ Ba66atti diin ina nanndi e pucci cegilaniidi wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko nanndi e kufuneeje gadiraade kanje. Geese majji ina nga'i hono geese yimbe. ⁸ Idi njogii cukuli hono cukuli rewbe. Nyiiye majji ina nga'i hono nyiiye dawaadi ladde. ⁹ Ko wa'i hono jamde ina ngoni e becce majji. Sawtu bippeele majji ina wa'i hono torkooji di pucci keewdi ndaasata ina ndoggana wolde. ¹⁰ Idi ngoodi lacce jogiide kure hono jahe. Ley lacce deen ina ngoodi baawde torrude yimbe haddi lebbi joy. ¹¹ Kaananke majji woni maleyka kawjotoodo bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi oon. Innde makko e ibraninkoore wo Abadon, e ley geresankoore wo Apoliyon (dum na firta «Kalkoowo»).

¹² Bone arandeejo oon fal-take. Ndaar, bonandaaji difi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeega6al

¹³ Maleyka njeega6o oon fuufi buututal muudum, de nanumi daande yuurunde to luwe nay gonde e cob6uli hirsirde kanjeere wonnde yeeso Laamdo ndeen. ¹⁴ Daande ndeen ina wi'a maleyka njeega6o jogiido buututal oon:

—Ha66itin maleyka'en nayo ha66aa6e to maayo manngo wi'eteengo Efarata.

¹⁵ Ndeen maleyka'en nayo been ka66itaa faa mbara tata6erde yimbe adunaaru. Laamdo na segilaninoo 6e saabe wakkati o, saabe hitaande nde e lewru ndu e nyalooma o e yamnde nde. ¹⁶ Mi nanii lingal konunkoo6e waddiibe pucci: wo 6e ujunaaje noogay kile ujunaaje sappo. ¹⁷ Inan no njiirumi pucci diin e waddiibe been e ley holleede am: i6e bornii kaddule jamde bodeeje coy hono yiite, kam e bula-bulaaje hono kammu e oole hono sitti. Ko'e pucci diin ina nga'i hono ko'e dawaadi ladde. Yiite e cuurki e sitti ina mburtoo e kunndude majji.† ¹⁸ Masiibaaji tati diin, dum woni yiite ngeen e cuurki kiin e sitti oon, njalti e kunndude pucci diin de mbari tata6erde yimbe adunaaru. ¹⁹ Baawde pucci diin ina ngoni e kunndude majji, fay e lacce majji du.

* 9:2 Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. † 9:17 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a.

Lacce majji deen ina nanndi e bolle. Ide ngoodi ko'e, e ko'e deen di mbarminirta yimbe.

²⁰ Yimbe heddiibe 6e masiibaaji diin mbaraay been tuubaay e golle juude mu66en. Be njoppaay sujidande ginnaaji, kam e tooruuji gadiraadi kanje e cardi e njamndi mbodeeri e kaaye e ledde. I6e cujidanana tooruuji di nji'ataa, di nanataa, di njahataa. ²¹ Be tuubaay e wadude bar-ko'e, 6e tuubaay e ndaggadaaku ma66e e fijirde ma66e e nguyka ma66e.

10

Haala maleyka jogiido dewtel taggitaangel

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo jom semmbe ina yuura dow kammu ina jippoo. Ruulde ina filli dum, ciibociibongal ina tiimti hoore muudum. Yeeso muudum ina delka hono naange, koyde mum du ina nga'i hono bimmbeeje yiite. ² Imo tiigii dewtel taggitiingel e junngo makko. O darni koyngal makko nyaamal dow maayo, o darni nanal dow leydi. ³ O yeewnii daande toownde hono no laddeeru ubbirta ni. Nde o yeewninoo ndeen, diggaali jeddi njaa-borii mo e hoolo mu66en, kam'en du. ⁴ Nde diggaali jeddi diin tilinoo haalude ndeen, nesumi winndude, ammaa nanumi daande yuuri dow kammu, ina wi'a kam:

—Taa winndu ko diggaali jeddi diin mbi'i duum, accu dum laatoo kumpa!

⁵ Ndeen maleyka mo nji'umi ina darii dow maayo e dow leydi oon hunci junngo muudum nyaamo faa dow, ⁶ hunorii Buurdo duumiido faa abada, tagudo kammu e ko woni e muudum, e leydi e ko woni e muudum, e maayo e ko woni e muudum. Maleyka oon wi'i:

—Wakkati heddaaki katin!
⁷ Ammaa e ley balde de buututal maleyka njedda6o ngal fuufata deen, Laamdo tabintinan anniya muudum cuudinoodo. Dum laa-torto hono no o wiirunoo annabaabe maccube makko been ni.

⁸ Ndeen daande yuurannoonde kam dow kammu ndeen haaldi e am katin, wi'i:

—Yahu jaboy dewtel taggitiingel, gonngel e junngo maleyka dariido dow maayo e leydi ngeel.

⁹ Njahumi to maleyka oon, mbiimi dum hokka kam dewtel ngeel. O wi'i kam:

—Jabu ngel, modaa! Ngel haadan ley reedu maa rok, ammaa ngel welan e hunduko maa hono no njuumndi ni.

¹⁰ Nja6umi dewtel ngeel e junngo maleyka oon, modumi ngel. Ngel weli e hunduko am hono njuumndi, ammaa nde modunoomi ngel fu, ingel haadi e ley reedu am rok!

¹¹ Caggal duum, mbi'aami:
—Ina tilsii mbaajodaa annabaaku katin e dow siyijji yimbe heew6e e

laamorde e demle keewde e kaanankoo6e heew6e.

11

Haala seedaaku annabaabe dido

¹ Ndeen kokkaami sawru fonndirdu, mbi'aami:

—Umma, fonndoy suudu Laamdo seniindu e hirsirde ndeen, kiisodaa rewoobe won6e doon been.

² Ammaa taa fonndu taliyaare mayru. Accu

nde, sabo nde hokkaama laamorde adunaaru. De

njaaban ngalluure seniinde ndeen faa wada lebbi ca-

pande nay e didi. ³ Mi

hokkan seedee6e am dido mbaajoo annabaaku haddi

balde ujunere e keme didi e capande jeegom, i6e 6ornii

tekke bootooji.*

⁴ Seedee6e dido been ngoni ledde jaytun didi e fitillaaji

didi dariidi yeeso Joomiraado jom adunaaru ndu. ⁵ Neddo

fuu jidudo torrude 6e, yiite yaltan e kundude ma66e,

halka dum. Jidudo torrude 6e fuu, tilay halkiree noon.

⁶ I6e njogii baawde hadude kammu tobude haddi balde

annabaaku ma66e deen. I6e njogii baawde waylitinde diy-

eele laatoo yiyyam. Nde 6e muuyi fuu, i6e mbaawi jip-

pinde e adunaaru sii masiiba fuu.

⁷ Nde dido been tilinoo e seedaaku mu66en nguun

fuu, ndaabaawa mbonnga njeyaanga e 6unndu ndu

luggefi muudum walaa do

haadi ngaan yaltan de yana e ma66e, jaaloo 6e, wara

6e. ⁸ Balli ma66e mbaaloto e dow laawol ngalluure

mawnde, do Joomiraado ma66e tontanoo e leggal

palaangal doon. Ngalluure ndeen ina nanndi e Sodoma†

naa Misira. ⁹ Siyiiji yim6e fuu e lenyi fuu e demle

fuu e laamorde fuu nji'an 6alli ma66e ko fotata e

nyaloomaaji tati e feccere nyalooma. Be caloto di ngat-

tee ley saabeere. ¹⁰ Yim6e adunaaru ceyorto saabe

maayde ma66e ndeen. Be mbeltoto, 6e kokkundura

dokke dow weltaare, sabo annabaabe dido been torriino

6e sanne. ¹¹ Ammaa caggal nyaloomaaji tati e feccere

diin, foofaango nguurn-

dam yuuri to Laamdo naati annabaabe dido been, de

ummitii, ndarii. Kulol manngol nanngi ndaarannoobe

dum'en been fuu. ¹² Daande toownde yuuri dow kammu,

ina wi'a 6e:

—Yeejee ga!

Be yeenji dow kammu e ley ruulde. Way6e 6e fuu keddii

ina ndaara 6e. ¹³ Wakkati oon, leydi dimmbii semmbe,

de feccere sappo6erde ngalluure ndeen saami. Yim6e

ujunaaje njeddo kalkii. Heddi6e been kuli, mawnini

Laamdo jom kammu oon.

¹⁴ Bone didabo oon faltake. Ndaar, bone tata6o oon ina

wara law.

Haala buutatal jeddabal

* **11:3** Maanaa 6e 6ornoo tekke bootooji woni hollude cunu, hono no rew6e maayraabe cuddortoo ni. † **11:8** Sodoma wo wootere e galluuje didi de Laamdo halki saabe heewgol majje hakkeji. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

15 Maleyka njeddaḅo oon fuufi buututal muudum. Ndeen daade toowde nanaa dow kammu, ina mbi'a:

—Laamu adunaaru ndu fuu laatake laamu Joomiraado meeden e Almasihu muudum. O laamoto faa abada abadin!

16 Mawḅe noogayo e nayo joodiibe dow joodorde yeeso Laamdo been kippi geese muḅben e leydi, kujidani Laamdo. 17 Iḅe mbi'a:

«Miden njette, Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, gondo, gonnoodo oon miden njette, sabo a gollirii baawde maa mawde deen, a tabintinii laamu maa.

18 Laamorde adunaaru deen wo tikkude, ammaa tikkere maa warii. Wakkati warii faa carodaa maayḅe.

Wakkati warii faa mbarjodaa annabaaḅe maccuḅe maa, seniibe hulḅe innde maa been, tedduḅe e lo'uḅe fuu.

Wakkati warii faa kalkaa halkooḅe adunaaru been du.»

19 Ndeen suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun omtaa, keesuwal amaana ngaal bangi e ley mayru. Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, leydi dimmbii, marmalluuje ḅutte caami.

12

No kuungal waddi e debbo jom ḅatawere

1 Maande haayniinde bangi dow kammu. Debbo ina ḅornii naange. Lewru ina woni ley njaaḅirdi muudum.

Hoore muudum na fiila taarde koode sappo e didi.

2 Wo o debereedu, imo wulla saabe naawalla ḅatawere. Ndimu nguun ina tiidi mo.

3 Ndeen maande wonnde bangi dow kammu. Ina woodi kuungal bodewal manngal nanndungal e mboddi. Ingal woodi ko'e jeddi e luwe sappo, hoore fuu ina woodi kufune laamu.

4 Laasi maggal wuuwi feccere tataḅerde koode kammu, faddi de e leydi. Ngal darii yeeso debbo jom ḅatawere oon faa si rimii fu, ngal moda biyum oon.

5 Ndeen o rimi ḅiddo gorko, durdoowo laamorde adunaaru fuu e sawru njamndi. Biddo oon dippitaa, yaaraa to Laamdo e joodorgal muudum laamu. 6 Debbo oon doggiri ley ladde, yehi nokku do Laamdo segilani-noo dum. O haybowaa toon balde ujunere e keme didi e capande jeegom (1 260).

7 Wolde wadi dow kammu toon. Maleyka bi'eteedo Miikaa'iilu e maleyka'en muudum kawriti, kaḅi e kuungal ngaal. Kuungal ngaal e maleyka'en muudum du kaḅi e maḅḅe. 8 Ammaa Miikaa'iilu'en njaalake ngal, kangal e maleyka'en maggal, de ḅe mursi nokku maḅḅe gondo dow kammu oon. 9 Kuungal manngal ngaal riiwaama. Kangal woni mboddi arandeeri

mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani, njarribotoondi adunaaru ndu fuu. Ndi faddaama e leydi, kayri e maleyka'en mayri fuu.

¹⁰ Ndeen nanumi daande toownde yuurunde dow kammu, ina wi'a:

«Joonin kisindam Laamdo meeden yottake!

Semmbe e laamu muudum njottake!

Laamu ina woni e hawju Almasiihu!

Sabo peloowo sakiraa6e meeden,

peloowo 6e to Laamdo jemma e nyalooma oon,

riiwaama dow kammu.

¹¹ Sakiraa6e meeden been njaalorake mo yiiyam Jawgel ngeel,

e seedaaku ngu 6e ngadi dow maggel.

Be pilaaki reenude yonkiiji ma66e e maayde.

¹² Ndelle, kammu e won6e dow muudum fuu mbeltee!

Ammaa bone woodanii leydi e maayo!

Sabo Ibiliisa jippake to moodon.

Ina tikki tikkere mawnde,

sabo ina anndi wakkati seeda tan heddanii dum.»

¹³ Nde kuungal nannungal e mboddi ngaal faamunoo faddaama e leydi ndeen, ngal tewni debbo dimdo gidde gorko oon. ¹⁴ Debbo oon hokkaa bippeelee ciilal manngal, faa firda yaha nokkuure

nde segilanaa ley ladde ndeen. Toon o haybetee haddi wakkati e wakkatiiji didi e feccere wakkati, faa o reenoo e mboddi ndiin. ¹⁵ Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, dam ili caggal debbo oon hono maayo faa dam hooya mo. ¹⁶ Ammaa, leydi ndiin wallii debbo oon, ndi aari hunnduko mayri, ndi modi ndiyam dam kuungal ngaal tuuti daam. ¹⁷ Kuungal manngal ngaal tikkani debbo oon sanne, yehi ha6oyde e heddiibe e yuwdi debbo oon. Been ngoni downtaniibe jamirooje Laamdo de tiigii seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. ¹⁸ Kuungal ngaal ina darii dow njaareendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa yuurnga ley maayo

¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa njogiinga luwe sappo e ko'e jeddi ina wurtoo e maayo ngoon. Luwal fuu ina woodi kufune laamu. Inde mbonkorde Laamdo ina mbinndaa e dow ko'e deen fuu. ² Ndaabaawa nga nji'umi ngaan ina nanndi e cirgu. Koyde magga ina nga'i hono koyde huunde wi'eteende ursu*. Hunnduko magga ina wa'i hono no hunnduko laddeeru ni. Kuungal nannungal e mboddi ngaal hokki nga semmbe muudum, e joodorgal muudum laamu ngaal, e baawde mawde. ³ Hoore

* **13:2** Ursu wo kuungal manngal. Teppeeje maggal ina mawni, ingal jogii lee6i e pedeeli juudfi beldi.

wootere e ko'e ndaabaawa ngaan ina wa'i hono ko barminanoo barmere waawnoonde warude dum, ammaa barmere ndeen dannaama. Dum haaynii yimbe adunaaru fuu, njokki ndaabaawa ngaan. ⁴ Be kujidani kuungal nanndungal e mboddi ngaal sabo ngal hokkii ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan baawde laamu maggal. Katin du, be kujidani ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan, ibe mbi'a:

—Moy nanndi e ndaabaawa nga? Moy waawi habude e magga?

⁵ Ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan hokkaa haalude haalaaji mantordi mbonkotoodi Laamdo. Nga hokkaa baawde gollude lebbi capande nay e didi. ⁶ Ndaabaawa ngaan fuddi mbonkaade Laamdo, ina mbonkoo innde muudum e suudu muudum. Nduun woni joodiibe dow kammu toon been. ⁷ Nga hokkaama baawde faa nga haaba e seniibe been, nga jaaloo dum'en. Nga hokkaa baawde laamaade lenyi fuu e siyiiji yimbe fuu e demle fuu e laamorde fuu. ⁸ Yimbe wonbe e adunaaru ndu been fuu kujidanan ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan. Been ngoni yimbe be inde mubben tawaaka ina mbinndii gilla fuddoode adunaaru ley dewtere nguurndam ndeen, dewtere Jawgel kirsanoongel ngeel.

⁹ Jom nowru fuu, nana!

¹⁰ Neddo fuu podanaado habbeede yaaree e mac-cungaaku, habbete yaa-ree. Neddo fuu podanaado wardeede kaafaahi, wardete kaafaahi. Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa yuurnga e leydi

¹¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa ngonnga ina wurtoo e ley leydi. Inga woodi luwe didi nanndude e luwe bii mbaalu, ammaa inga haalda hono no kuungal nanndungal e mboddi ngaal ni. ¹² Nga golliri baawde ndaabaawa arandeya, nga barmere muudum nesunoo warude dum de danna ngaan. Nga golli dum yeeso arandeya ngaan. Nga dooldi yimbe adunaaru been kujidana arandeya ngaan. ¹³ Ndaabaawa didaba ngaan wadii kaayefiiji mawdi. Nga wadii faa nga jippini yiite yuurunge e kammu faa yottii leydi yeeso yimbe fuu. ¹⁴ Nga hiiliri yimbe adunaaru kaayefiiji di nga hokkaa wadude ley baawde ndaabaawa arandeya ngaan. Inga tindina yimbe adunaaru moyyina tooru nanndundu e ndaabaawa barminiranoonga kaafaahi faa nesi waatude ammaa ina wuuri ngaan. ¹⁵ Nga hokkaa baawde faa nga wadani tooru nduun yonki faa indu haala. Nga wadi faa neddo fuu mo sujidanaay nga waree. ¹⁶ Ndaabaawa ngaan dooldi yimbe fuu keba

maande e juude mubben nyaame naa e tiide mubben, teddube e lo'ube, joomiraabe jawdi e talkaabe, rimbe e riimaybe fuu. ¹⁷ Fay gooto waawaa soodude maa son-nude si tawraaka maande ndeen. Maande ndeen wo innde ndaabaawa ngaan naa limoore innde magga. ¹⁸ Do kaa, tilay neddo wada hakkillo e kabaaru o: neddo jogiido paamal fuu hiisoo limoore innde ndaabaawa ngaan, sabo limoore ndeen wo innde neddo. Limoore magga wo keme jeegom e capande jeegom e jeegom (666).

14

Haala Jawgel e jimol soot-titaabe

¹ Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina darii dow waamnde Siyona, ina wondi e yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Innde muudum e innde Baaba muudum na mbinndaa e tiide maabe. ² Nanumi daande yuuri dow kammu wa'unde hono sawtu diyeele keewde, hono riggaango manngo ni. Daande nde nanumi ndeen ina wa'i hono sawtu fiyoobe kolli. ³ Yimbe been fuu ina njima jimol kesol yeeso joodorgal Laamdo ngaal e yeeso kulle nay buurde deen e yeeso mawbe been. Fay gooto waawaano ekitaade jimol ngol si wanaa yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000) soottitaabe e adunaaru been. ⁴ Been ngoni be tuunniraay ko'e mubben

rewbe, sabo be laabuube. Ibe njokki Jawgel ngeel do ngel yahata fuu. Wo be soottitaabe e ley yimbe adunaaru, faa be laatoo artiibe fuu sakkeede Laamdo e Jawgel ngeel. ⁵ Fewre meedaay yaltude e kundude maabe, be ngalaa feloore.

Haala maleyka'en tato

⁶ Wakkati oon nji'umi maleyka goddo ina fiira dow, ina jogii Kabaaru Lobbo duumiido oon. Imo waajoo dum yimbe adunaaru, yuurube e laamorde fuu e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimbe fuu. ⁷ Imo yeewnoo e daande toownde, imo wi'a:

—Kulee Laamdo! Mawni-non dum! Sabo wakkati mo o sarotoo oon warii. Cujidane tagudo kammu e leydi e maayo e ildude ndiyam oon!

⁸ Maleyka goddo didabo jokki mo, ina wi'a:

—Baabiila halkii! Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii! Nde yarnii leyde fuu fijirde mayre nyaadunde.

⁹ Maleyka goddo, tatabo, jokki be ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Neddo fuu kujidando ndaabaawa arandeya ngaan e tooru nanndundu e magga nduun, de hebi maande magga e tiinde naa e junngo, ¹⁰ tilay joomum yara cabijam tikkere Laamdo daam, mbaylaadam e ley horde-loonde tikkere magko tawi jillaaka fay huunde. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso maleyka'en seniibe been e yeeso Jawgel ngeel.

¹¹ Cuurki yuuruki e jukkungo ma6be ina yeeja faa abada. Jemma e nyalooma fuu fowtere walanaa sujidanoo6be ndaabaawa ngaan e tooru magga e he6ube maande innde magga.

¹² Dum le, tilay yim6e Laamdo ngonda e munyal.

Been ngoni haybu6e jamirooje Laamdo de kaybi goondinal Iisaa been.

¹³ Wakkati oon nani-umi daande yuurunde dow kammu, ina wi'a:

—Winndu dum do: gilla joonin, barke woodanii maayoo6e hawtu6e e Joomiraado been.

Ruuhu oon wi'i:

—Goonga! Be powtinoyte e tampiri ma6be, sabo barke golle ma6be jokkan 6e.

Haala wakkati tayri adunaaru

¹⁴ Yeewumi, de nji'umi ruulde raneere. Dow ruulde ndeen nanndudo e 6ii neddo ina joodii. Kufune gadiraado kanje ina woni e dow hoore makko. Imo tiigii wawdu welndu e junngo makko.

¹⁵ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu, ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a joodiido dow ruulde oon:

—Jippin wawdu maa nduun de tayaa, sabo wakkati tayri yottake. Adunaaru benndii, yonii tayeede!

¹⁶ Ndeen joodiido e ruulde oon yiili wawdu muudum dow leydi, de adunaaru fuu tayaa.

¹⁷ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu

wonndu dow kammu nduun. Kam du ina tiigii wawdu welndu. ¹⁸ Ndeen maleyka goddo yalti e ley hirsirde rewreteende Laamdo ndeen. Oon woni kawjotoodo yiite. O yeewnii daande toownde, o wi'i maleyka tiigiido wawdu welndu oon:

—Jippin wawdu maa nduun, kawrunduraa 6i6be cabiije dow leydi, sabo de benndii.

¹⁹ Maleyka oon yiili wawdu muudum dow leydi, hawrunduri 6i6be cabiije deen, de faddi de ley 6oosirde mawnde. Boosirde ndeen woni tikkere Laamdo mawnde. ²⁰ Bi6be cabiije deen 6oosaa caggal ngalluure toon. Yiiyam yalti e 6oosirde ndeen faa hewti labaale pucci, dam ili ko fotata e kilooji keme tati njuuteefi.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

¹ Caggal duum, nji'umi dow kammu maande wonnde mawnde haayniinde. Nji'umi maleyka'en njeddo ina njogii masiibaaji jeddi. Wo di masiibaaji cakitotoodi. E majji tikkere Laamdo timmata.

² Nji'umi maayo nandungo e daandorgal ina jillunduri e yiite. Jaalinoo6e ndaabaawa ngaan been ina keddii dakkol maggo. Been ngoni jaalinoo6e nga, kanga e tooru nanndundu e magga nduun e limoore innde magga ndeen. I6e njogii kolli di Laamdo hokki 6e diin. ³ I6e njima jimol Muusaa maccudo

Laamdo oon e jimol Jawgel
ngeel, i6e mbi'a:

«Laamdo Joomiraado jom
baawde fuu,
golleeji maa wo mawdi,
wo kaayniidi!

Laabi maa wo ponnditiidi,
goongaaji,
aan laamiido laamorde
fuu!

⁴ Moy woni hulataa ma,
Joomiraado,
mo mawnintaa innde
maa?

Sabo aan tan woni gooto
Ceniido.

Leyde fuu ngaran kujida
yeeso maa,
sabo 6e nji'ii golleeji maa
ponnditiidi.»

*Haala kaake jeddi keewde
masiibaaji jeddi*

⁵ Caggal duum, nji'umi
suudu Laamdo seniindu
dow kammu ina omti. Dum
woni hukum seedaaku oon.*

⁶ Maleyka'en njeddo jogiibe
masiibaaji jeddi been njalti
e mayru, ina 6ornii kad-
dule laabude tal jalbooje,
ina kabbi kabborɗi kanje
e becce mu6ben. ⁷ E kulle
nay buurde deen, wootere
hokki maleyka'en njeddo
been kaake kanjeeje jeddi
keewde tikkere Laamdo
buurdo faa abada oon.
⁸ Suudu nduun heewi cuurki
saabe annoora Laamdo e
baawde muudum. Fay gooto
waawaa naatude ley mayru,
si wanaa nde masiibaaji jeddi
ɗi maleyka'en njeddo ngaddi
ɗiin timmi.

16

¹ Ndeen nanumi daande
toownde yuuri to suudu
seniindu toon, ina wi'a
maleyka'en njeddo been:

—Njeehe, njuppowee dow
adunaaru kaake tikkere
Laamdo jeddi deen!

² Maleyka arandeejo
oon yehi, yuppi kaakol
muudum dow leydi. Buuye
bonde naawde ngadi dow
yim6e tawraabe maande
ndaabaawa ngaan e suji-
danoo6e tooru nanndundu
e magga been.

³ Maleyka dida6o oon yuppi
kaakol muudum e maayo.
Maayo ngoon waylitii, laatii
hono yiiyam maaydo. Kulle
buurde gonde ley maggo fuu
mbaati.

⁴ Maleyka tata6o oon yuppi
kaakol muudum ley gooru-
uji e ildude, de diyeele deen
fuu mbaylitii yiiyam. ⁵ Ndeen
nanumi maleyka kawjotoodo
diyeele oon, ina wi'a:

—Aan Ceniido, gonɗo,
gonnoodo, wo a ponnditiido,
sabo a sarake goonga. ⁶ Saabe
ko 6e ndufi yiiyam senii6e e
yiiyam annabaa6e duum, aan
du, kokkudaa 6e yiiyam 6e
njara! I6e kaandi e majjum.

⁷ Ndeen nanumi daande
yuurii to hirsirde rewre-
teende Laamdo toon, ina
wi'a:

—Goonga! Laamdo Joomi-
raado jom baawde fuu,
sariyaaji maa wo goongaaji,
wo ponnditiidi!

* 15:5 Aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal duum, nji'umi suudu
Laamdo seniindu ina omtii dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru.

⁸ Ndeen maleyka nayaḅo oon yuppi kaakol muudum e dow naange, de nge hokkaa sumirde yimḅe nguleefi magge. ⁹ Yimḅe been cumiraa nguleefi cattuki. Ndeen ḅe mbonkii innde Laamḅo mo baawḅe ngoodani dow masiibaaji oon. Be tuubaay, ḅe mawninaay dum.

¹⁰ Maleyka njoyaḅo oon yuppi kaakol muudum dow joodorgal ndaabaawa ngaan. Do nga laamii doon niḅḅinaa tiki, de yimḅe ina ḅata demle muḅḅen saabe naawalla. ¹¹ Be mbonkii Laamḅo jom kammu oon saabe ḅuuye maḅḅe e naawalla maḅḅe. Ammaa duum fuu, ḅe tuubaay e golleeji maḅḅe bondi diin.

¹² Maleyka njeegaḅo oon yuppi kaakol muudum dow maayo manngo wi'eteengo Efarata. Ndiyam maggo ḅeeḅi faa yoori, faa kaanankooḅe yuurooḅe lettugal ḅeen keḅa laawol ndewa toon. ¹³ Ndeen nji'umi ginnaaji tati bondi nanndudi e paaḅi. Wooturu ina wurtoo e hunnduko kungal nanndungal e mboddi ngaal, wooturu ina wurtoo e hunnduko ndaabaawa ngaan, wooturu du ina wurtoo e hunnduko annabaajo peneejo oon. ¹⁴ Ginnaaji bondi diin wo wadooḅe kaayeeḅiji. Iḅe njaha to kaanankooḅe adunaaru fuu faa ḅe kawrundura dum'en saabe wolde nyannde darn-gal, nyalaande Laamḅo jom baawḅe fuu.

¹⁵ Joomiraado wi'i:

—Kakkilee! Inani mido warda hono no gujjo ni.

Barke woodanii doomudo kakkildo, ina tiigii kad-dule muudum faa taa yaha ḅannu ḅoldu de semta yeeso yimḅe.

¹⁶ Ginnaaji diin kawrunduri kaanankooḅe been e nokku bi'eteedo e ibraninkooḅe Harmagedon.

¹⁷ Maleyka njedḅaḅo oon yuppi kaakol muudum e mbeeyu. De daande toownde yalti e suudu seniindu to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Timmii!

¹⁸ Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, dimmbagol leydi manngol wadi. Dimmbagol leydi hono ngool wadaay e adunaaru ndu gilla yimḅe tagaa, no ngol sattiri mawnude! ¹⁹ Ngalluure mawnde ndeen feccaa pecce tati. Galluuje laamorde adunaaru fuu caami. Laamḅo micciti bonanda ngalluure mawnde wi'eteende Baabiila, de yarni nde horde cabijam heewnde tikkere muudum. ²⁰ Duude maayo fuu kalkii. Baamle fuu majji. ²¹ Marmalluuje ḅutte yuuri kammu, caami dow yimḅe, wootere fuu teddeefi muudum ina wada kilooji capande nay. Yimḅe been mbonkii Laamḅo saabe masiiba marmalluuje oon, sabo masiiba oon sattii bonde sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

¹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo jogiibe kaake

jeddi been wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle jukkungo debbo woykuuru* anndaado sanne, joodiido dow diyeele keewde oon.
² Kaanankooɓe adunaaru been pijidii e muudum. Yimɓe adunaaru been du culii e fijirde muudum.

³ Ndeen Ruuhu heewi kam, maleyka oon yaari kam faa ley ladde. Nji'umi toon debbo ina waddii ndaabaawa mbodeewa keewnga inde mbonkorde Laamdo. Inga woodi ko'e jeddi e luwe sappo. ⁴ Debbo oon ina ɓornii kaddule ciide e bodeeje, ina sodii kanje e kaaye dime e hayre luulu. Imo jogorii junngo makko horde-loonde kanje heewnde ko nyiddini sanne, heewnde tuundi fijirde makko. ⁵ Dow tiinde makko innde ina winndaa nde maanaa muudum suudii: «Baabiila ngalluure mawnde, inna woykuuji, inna ko nyiddini fuu ley adunaaru».

⁶ Nji'umi debbo oon sulake saabe yiyyam seniibe e yiyyam seedantooɓe Iisaa dam o yari.

Ko nji'umi mo duum, dum haaynii kam sanne. ⁷ Ammaa maleyka oon wi'i kam:

—Ko wadi de idum haaynii ma? Mi fiirtante maanaa cuudiido oon, maanaa debbo oon e ndaabaawa nga o waddii njogiinga ko'e jeddi e luwe sappo ngaan.

⁸ Ndaabaawa nga njiidaa ngaan, inga wonnoo, ammaa nga heddaaki joonin. Inga

haani yaltude e ɓunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, nga halkowaa. Yimɓe adunaaru ɓe inde muɓɓen mbinndaaka e dewtere nguurndam gilla fuddoode adunaaru been, si nji'ii ndaabaawa ngaan na yalta fu, kaayee fi nanngan dum'en. Sabo inga wonnoo, nga heddaaki joonin, de nga ɓangowan katin.

⁹ Do kaa, tilay neddo tawree hakkilantaaku faa faama kabaaru o: ko'e jeddi deen wo baamle jeddi de debbo oon joodii dow muɓɓen deen. Ide cappoo katin kaanankooɓe njeddo: ¹⁰ njoyo paltake, njeegaɓo oon ina woni joonin, njeddaɓo oon waraay tafon, ammaa si o warii, wakkatiyel seeda o laamotoo. ¹¹ Ndaabaawa ngonnoonga de heddaaki joonin ngaan wo gooto e njeddo been. Nga wartan de nga laa-too kaananke njeetataɓo, ammaa cakitte magga wo halkere.

¹² Luwe sappo de njiidaa deen wo kaanankooɓe sappo ɓe keɓaay laamu tafon, ammaa ɓe keɓowan baawde laamaade no kaanankooɓe ni haddi wakkatiyel gootel, kamɓe e ndaabaawa ngaan.

¹³ Be fuu ɓe anniya gooto, iɓe kokka ndaabaawa ngaan semmbe maɓɓe e baawde maɓɓe. ¹⁴ Be kaɓan e Jawgel ngeel, ammaa Jawgel ngeel jaaloto ɓe sabo kangel woni Joomiraado joomiraaɓe e Kaananke kaanankooɓe. Wonduɓe e maggel been wo

* 17:1 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

noddaabe, su6aabe, hool-
niibe.

¹⁵ Maleyka oon wi'i kam
katin:

—Diyele de njiidaa debbo
woykuuru oon ina joodii dow
mu6ben deen, kanje ngoni
siyiiji yim6e e jama'aaje e
laamorde e demle. ¹⁶ Luwe
sappo de njiidaa deen,
kam e ndaabaawa ngaan,
mbanyan debbo woykuuru
oon, boldina dum faa laaba
de heddo 6anndu 6oldu,
nyaama teewu muudum,
de nduppa ko heddi duum
e yiite. ¹⁷ Sabo Laamdo

wattii e berde ma66e wadude
anniya muudum, 6e laatoo
daande wootere, 6e kokka
ndaabaawa ngaan laamu
ma66e, faa nde haalaaji
Laamdo diin fuu tabiti.

¹⁸ Debbo pijoowo mo
njiidaa oon, kam woni ngal-
luure mawnde laamiinde
kaanankoo6e adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

¹ Caggal duum, nji'umi ma-
leyka goddo keewdo baawde
ina yuura dow kammu ina
jippoo. Darja makko jalbini
adunaaru. ² O yeewnii faa
toowi, o wi'i:

«Baabiila halkii!

Baabiila ngalluure mawnde
ndeende halkii!

Nde laatake joonnde gin-
naaji,

suudorde ruuhuuji tu-
unudi fuu

e foondu tuunundu
wanyandu fuu!

³ Sabo leyde deen fuu culirii
cabijam, caamii

saabe fijirde mayre
nyaadunde.

Kaanankoo6e adunaaru been
njeenii e mayre.

Luumotoo6e e adunaaru
been fuu ke6ii jawdi

saabe danyal mayre
keewngal faa wittii
ngaal.»

⁴ Ndeen nanumi daande
wonnde yuuri dow kammu,
ina wi'a:

—Onon yim6e am, njaltee e
mayre!

Faa taa on kawtu e
mayre hakkeeki,

faa taa masiibaaji mayre
kewta on!

⁵ Sabo hakkeeki mayre duudi,
di njowundurii faa di
njottake kammu,

Laamdo du yeggitaay
golleeji mayre bondi
diin.

⁶ Ngadee nde hono no nde
wadiri on ni!

Njoo6tofon nde kile didi e ko
nde wadi on!

Ko nde siiwani on ley horde
mayre duum,

ciiwanee nde kile didi!

⁷ Torron nde, kebbinon met-
torgal mayre

faa haddi no nde ted-
diniri hoore mayre,

faa fota e no nde wuurdi
mbelirka.

Sabo inde wi'a e 6ernde
mayre:

«Inan mido joodii, wo mi
kaananke debbo,

mi wanaa debbo mo go-
rum maayi,

abada mettorgal cuddu
hewtataa kam.»

⁸ Saabe no nde worri noon,
masiibaaji mayre caaman
dow mayre:

maayde e mettorgal e
rafo.

Nde wuldete yiite,

sabo Laamdo Joomiraado
carotoodo nde wo Jom
semmbe.

Haala woyeede Baabiila

⁹ Kaanankoo6e adunaaru
wondube e mayre jeenu de
kawti e mayre danyal been
nji'an cuurki ngulu mayre.
Wakkati oon, 6e mboyan, 6e
piiran berde ma66e mettorgal.

¹⁰ Be ndaroto to toowti,
sabo i6e kula jukkungo
mayre. I6e mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabi-
ila, ngalluure mawnde nde,
ngalluure jogiinde semmbe
nde! Nde jukkaama wakkati
gooto tan!

¹¹ Luumotoo6e e adunaaru
been mboyan, cunanto nde,
sabo fay gooto soodataa gi-
neeji ma66e katin. ¹² Gineeji
ma66e wo kanje e cardi e
kaaye dime e kaaye luulu e
kaddule daatude e kaddule
ciide e kaddule hariiri tiidude
e kaddule bodeeje e ledde
uurooje godde e gineeji
moyyiniraadi nyiye nyiibi
e gineeji moyyiniraadi ledde
tiidude coggu e jamde bodeeje
e jamde baleeje e hayre
wi'eteende marba. ¹³ Gineeji
ma66e katin wo funngooji
belnirdi e uurnirdi e gowe
e nebbam uurdam e uurdi
miira e uurdi cuurtinteendi
e cabijam e nebbam 6i66e
jaytun e conndi alkama e
aawdi alkama e na'i e baali
e pucci e torkooji e maccube
e yonkiiji yim6e.

¹⁴ Luumotoo6e been mbi'i
ngalluure ndeen:

—Ko njidunodaa hebude
fuu wodfake ma: keewal
mbelirka maa e dawla maa
fuu halkii, a hewtataa dum
abada katin.

¹⁵ Luumotoo6e he6ube
jawdi e mayre been ndaroto
to toowti, sabo ina kula
jukkungo mayre. Be
mboyan, 6e cunoto, ¹⁶ 6e
mbi'an:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngallu-
luure mawnde nyaayiroore
kaddule daatude e kaddule
ciide e kaddule bodeeje,
sodortoonde kanje e kaaye
dime e kaaye luulu! ¹⁷ E
ley wakkati gooto tan, jawdi
ndiin fuu halkaa!

Dawranoo6e laanaaji
ndiyam e yahoobe ley majji
e dogginoobe been, kam e
he6oo6e neema mu66en e
luumagol dow maayo been,
6e fuu 6e toowtan 6e ndaroo.
¹⁸ Wakkati mo 6e nji'ata
cuurki ngulu mayre, 6e
mbullan, 6e mbi'a:

—Ngalluure ndeye nan-
ndunoo e ngalluure mawnde
nde?

¹⁹ Be ndufan leydi dow ko'e
ma66e no 6e poti metteede.
Be mboyan, 6e cunoo, 6e
mbulla, 6e mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy!
Ngalluure mawnde ndeen,
nde keewal danyal muudum
hokki jogiibe laanaaji e
ley maayo fuu jawdi, e
ley wakkati gooto tan, nde
halkii! ²⁰ Kammu, welta e
halkeede mayre! Seniibe e
nulaa6e e annabaa6e, onon
du mbeltee! Sabo Laamdo

sarake nde ko nde wadi on duum!

²¹ Wakkati oon, maleyka jom sembe hooyi kaayal nanndungal e niisirde mawnde, de faddiri dum sembe ley maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure mawnde ndeen faddirtee, nde yi'ataake abada katin!

²² Katin du, fay gooto nanataa ley mayre kolli hodoobe gaaci naa yimoobe naa fuufoobe cereeli e barguuji. Golloowo nyeenyudo fay gooto yi'ataake katin e ley mayre.* Duko undude nanataake katin e ley mayre. ²³ Annoora lampal yaynataa ley mayre katin. Sawtu banudo e banjado nanataake e mayre katin.

Bone oon fuu hewtan Baabiila sabo luumotoobe mayre burnoo adunaaru fuu baawde. Woodi du, nde hiildii leyde fuu e ndagadaaku mayre. ²⁴ Katin du, yiyam annabaabe e seniife e waraabe ley adunaaru been fuu tawaama e mayre.

19

Jimi jettooje Laamdo ley aljanna

¹ Caggal duum, nanumi sawtu jamaa keewdo dow kammu, ina yeewnoroo daade toowde, ina wi'a:

«Haleluuya!*

Kisindam e manngu e
baawde
ngoodanii Laamdo
meeden!

² Sabo sariyaaji makko wo goongaaji,
wo ponnditiidi!

O sarake debbo woykuuru
anndaado sanne,
bonnirdo adunaaru
fijirde muudum oon.

O yomnake dum yiyam
maccube makko dam
rufi.»

³ Be toowni daade katin, be mbi'i:

«Haleluuya!

Cuurki ngulu ina yuura to
ngalluure ndeen
ina yeeja faa abada!»

⁴ Mawbe noogayo e nayo been e kulle nay buurde deen, kippii e leydi kujidani Laamdo joodiido e joodorgal laamu oon, ina mbi'a:

—Aamiina. Haleluuya!

⁵ Daande yuuri to joodorgal toon, ina wi'a:

—Njettee Laamdo meeden,
onon maccube muudum fuu,
onon hulooobe dum, teddube e lo'ube!

Haala bangal Jawgel

⁶ Ndeen nanumi daande nanndunde e sawtu jamaa keewdo, hono sawtu diyeele keewde ni, hono diggaali mawdi ni, ina wi'a:

«Haleluuya! Sabo Laamdo
Joomiraado meeden
Jom baawde fuu oon
tabintinii laamu
muudum.

⁷ Mbeltoden, ceyoden,
mawninen mo,
sabo bangal Jawgel ngeel
yottake,

* **18:22** Golloowo nyeenyudo wo gadoowo golle juude hono cehoowo naa tafoowo jamde. * **19:1** Haleluuya wo haala ibraninkoore, dum woni Njetten Joomiraado.

banjeteedo oon du segi-
lake.

8 O hokkaama kaddule o
bornoo,
leppi daatudī, jalbooji,
laabudī.»

Kaddule deen ngoni golleeji
seniibe moyyudī diin.

9 Maleyka oon wi'i kam:

—Winndu: Barke woodanii
noddaabe e nyaamduuji
bangal Jawgel been!

O wi'i kam katin:

—Haalaaji diin ngoni
haalaaji Laamdo goongaaji.

10 Kippiimi e leydi to koyde
makko faa mi sujidana mo,
ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo
mi maccudo hono maada,
aan e sakiraafe maa tiigiibe
seedaaku ngu Iisaa waddi
ngun. Sujidan Laamdo!

Sabo seedaaku ngu Iisaa
waddi ngun, dum pay laatii
annabaaku.†

*Haala garol Almasihu faa
jukka kuungal ladde*

11 Caggal duum, nji'umi
kammu ina omtii, de puccu
ndaneewu bangi. Baddiido
ngu oon ina wi'ee Koolniido,
ina wi'ee Goongante. Wo e
fonnditaare o sarortoo, e fon-
nditaare du o honirta. 12 Gite
makko ina nga'i hono demle
yiite ni. Kufuneeje laamu
keewde ina ngoni e hoore
makko. Innde ina winndaa e
makko nde fay gooto anndaa
si wanaa kanko. 13 Imo bornii
saaya cuuwaaka e yiyam.
Innde makko wo: «Konngol
Laamdo.» 14 Konuujii kammu
ina njokki mo ina bornii

kaddule daatude, daneeje,
laabude, ina mbaddii pucci
daneeki. 15 Kaafaahi mbelki
ina wurtoo e hunnduko
makko. E kanki o soppirta
laamorde adunaaru, de o
laamoroo de sawru njamndi.
O dampan e boosirde cabiije
yaltinoore tikkere Laamdo
jom baawde mawnde. 16 Inan
innde winndaande e saaya
makko e busal makko:

«Kaananke kaanankooŋe e
Joomiraado joomiraabe».

17 Ndeen nji'umi maleyka
ina darii dow naange. O
yeewnii faa toowi, o wi'i pooli
piirooji dow fuu:

—Ngaree, kawritee to
nyaamdu weltaare mawndu
ndu Laamdo wadi nduun,
18 faa nyaamon teewu
kaanankooŋe e teewu
hooreeŋe sordaasiibe e teewu
jom'en semmbe e teewu
pucci e waddiibe dum'en e
teewuujii yimbe fuu - rimbe
e riimayŋe, tedduŋe e lo'ube!

19 Ndeen nji'umi ndaabaawa
mannga ngaan e kaanankooŋe
adunaaru been e ko-
nunkooŋe muŋben ina
kawriti faa kaba e baddiido
puccu ndaneewu oon e konu
muudum. 20 Ndaabaawa
ngaan nanngaa, kanga
e annabaajo fewreejo
gadannoodo kaayeeŋi yeeso
maggaa oon. E kaayeeŋi
diin o hiildunoo hebuŋe
maande ndaabaawa ngaan
been, sujidannoŋe tooru
nanndundu e magga been.
Be dido fuu, 6e paddaa iŋe
mbuuri e weendu yiite

† 19:10 timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa,
dum pay laatii annabaaku. ‡ 19:20 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuŋa.

hu66irteendu sitti nduun.[‡]
²¹ Heddiibe been kalkiraa
 kaafaahi mburtotooki e
 hunduko baddiido puccu
 ndaneewu oon. Pooli diin
 fuu ngari nyaami teewuuji
 ma66e faa kaari.

20

*Haala laamu duubi
 ujunere*

¹ Caggal duum, nji'umi ma-
 leyka ina yuura dow kammu
 ina jippoo, ina jogorii junngo
 muudum cokitirgal bunndu
 ndu luggeefi muudum walaa
 do haadi nduun, kam e
 callalol manngol. ² O nanngi
 kuungal manngal ngaal,
 dum woni mboddi arandeeri
 mbi'eteendi Ibiliisa naa
 Seydaani ndiin. O ha66i
 dum duubi ujunere. ³ O
 faddi ndi e ley bunndu ndu
 luggeefi muudum walaa do
 haadi nduun, o ommbi ndi
 ley mayru, o takki ndu, taa
 ndi hiila lenyi faa nde duubi
 ujunere diin ki66i. Caggal
 duum, ina tilsa ndi ha66itee
 wakkati seeda.

⁴ Ndeen nji'umi joodorde
 laamu. Joodiibe e majje been
 kokkaama baawde saraade.
 Nji'umi katin yonkiiji 6e ko'e
 mu66en tayanoo saabe ko
 6e mbaajii seedaaku ngu
 Iisaa waddunoo, kam e
 konngol Laamdo ngool. Be
 kujidanaayno ndaabaawa
 ngaan e tooru nanndundu e
 muudum nduun, 6e kebaay
 maande magga e tiide naa
 e juude ma66e. Been iirtii,
 laamodii e Almasiihu duubi

ujunere. ⁵ Dum woni ummi-
 tal arandeyal ngaal. Maay6e
 heddiibe been iirtaaki faa
 nde duubi ujunere diin ki66i.
⁶ Barke e senaare ngoodanii
 jeyaabe e ummital arandeyal
 been! Maayde dida6erde
 ndeen walaa ko waawani
 6e. Be laatanto Laamdo e
 Almasiihu almaami'en, 6e
 laamodoo e Almasiihu duubi
 ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

⁷ Si duubi ujunere diin
 ki66ii, Seydaani ha66itete
 e kasu muudum, yoppee.
⁸ O wurtoto, o hiilowa lenyi
 gondi e cob66uli adunaaru nay
 diin, dum woni Yaajuuju e
 Maajuuju.* O hawrunduran
 yim6e lenyi diin faa naata
 wolde. Idi keewi sanne
 hono njaareendi maayo.
⁹ Di yuuri e gereegi fuu ley
 adunaaru, di piilii ngalluure
 horsunde ndeen, do seniibe
 been kodi doon. Ammaa yiite
 yuuri dow kammu, halki di.
¹⁰ Ibiliisa kiilannoodo 6e oon
 faddaa e weendu yiite e sitti
 nduun, do ndaabaawa ngaan
 e annabaajo peneejo oon
 ngoni doon. Be njukketee
 doon jemma e nyalooma faa
 abada.

Haala nyannde darngal

¹¹ Caggal duum, nji'umi
 joodorgal laamu manngal
 danewal e joodiido dow
 maggal. Kammu e leydi fuu
 ndoggi ndilli yeeso makko, di
 nji'ataake katin. ¹² Nji'umi
 maay6e, teddu6e e lo'u6e,
 ina ndarii yeeso joodorgal

* 20:8 Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu e Magogu e ibraninkoore.

laamu ngaal. Dewte ina peertee. Dewtere wonde du ina feertee, kayre woni dewtere nguurndam. Maaybe been cariraa gollleeji muβben binndaafi e dewte deen, mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Maayo ngoon hokkiti maaybe muudum, maayde e laakara kokkiti maaybe muβben, mono e muβben fuu saroraa haddi golle muudum. ¹⁴ Maayde e laakara fuu padfaa e weendu yiite nduun. Weendu nduun woni maayde didaberde ndeen. ¹⁵ Neddo fuu mo inde muudum tawaaka ina winndaa e dewtere nguurndam ndeen, faddaama e weendu yiite nduun.

21

No huunde fuu heydintinirtee

¹ Caggal duum, nji'umi kammu keso e leydi keyri, sabo kammu arandeejo oon e leydi arandeeji ndiin fuu ndillii, maayo du walaa. ² Nji'umi Ngalluure Seniinde ndeen - dum woni Urusaliima keso oon - ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. Nde nyaayinaama hono no baneteedo nyaayirta faa segiloo yaha to gorum ni. ³ Nanumi daande toownde yuurunde to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Inan, joonde Laamdo na woni hakkunde yimbe: o joodoto hakkundee maβbe, be laatoo lenyol makko. Laamdo e hoore muudum wondan e maβbe, laatoo Laamdo maβbe. ⁴ O mooytan gondi gite maβbe fuu.

Maayde e mettorgal e bul-laali e naawalla keddataako, sabo kulle kiidde deen fuu paltake.

⁵ Joodiido e joodorgal ngaal oon wi'i:

—Inan, mido heydintina huunde fuu!

O wi'i kam:

—Winndu haalaaji diin. Wo di koolniidi, wo di goongaaji.

⁶ O wi'i kam katin,

—Huunde fuu timmii! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo. Miin woni fuddoode, miin woni timmoode. Neddo fuu domdudo, mi hokkan dum ndiyam nguurndam yuuradam e ildude ndeen bolum tawa yobaay faa'e. ⁷ Neddo fuu jaaliido heban dum fuu, mi laatoto Laamdo muudum, kam du laatoo biyam. ⁸ Ammaa

waatube berde e be ngalaa goondinal e golloobe ko nyiddini e waroobe yimbe e fijoobe e dabarankoobe e rewoobe tooruji e fenooobe been fuu, weendu yiite e sitti huβbooru nduun woni ngedu muβben. Dum woni maayde didaberde ndeen.

Haala Urusaliima keso

⁹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo tiigiibe kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi cakitotoodi diin wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle banjado, jom suudu Jawgel ngeel.

¹⁰ Ndeen keewumi Ruuhu, maleyka oon yaari kam faa dow waamnde mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure seniinde ndeen ina yuura dow kammu to Laamdo ina

jippoo. ¹¹ Inde wondi e darja Laamdo faa inde jalbira hono no hayre rimre ni, hono no hayre yaspa laabunde hono daandorgal ni. ¹² Kokuwol tekkungol toowngol ina fiilii nde. Ingol woodi dammbude sappo e didi, dammbugal fuu ina woodi maleyka. Lenyi bi66e Israa'iila sappo e didi diin, inde mu66en ina mbinndaa e dammbude deen: ¹³ dammbude lettugaaje deen wo tati, gorgaaje deen wo tati, sobbiireeje deen wo tati, hordooreeje deen du wo tati. ¹⁴ Kokuwol ngalluure ngool ina woodi kaaye jyyinirde sappo e didi. Dow majje inde nulaabe Jawgel sappo e dido been mbinndaa.

¹⁵ Maleyka kaaldoowo e am oon ina tiigii sawru kanje fonndirdu faa fonnda ngalluure ndeen e dammbude mayre e kokuwol mayre. ¹⁶ Tatteeji mayre nay diin fuu potu, njuuteefi mayre e njaajeeffi mayre wo potu. O fonndiri nde sawru nduun, nde laatii estadiiji ujunaaje sappo e didi (12 000),* njuuteefi mayre e njaajeeffi mayre e tooweefi mayre fuu wo potu. ¹⁷ O fonndi kokuwol ngool, ngol hawri e piye hemre e capande nay e nay (144), piye de yimbe piyata deen maleyka oon fiyirta. ¹⁸ Kokuwol ngool nyibiraama hayre yaspa. Ngalluure ndeen du nyibiraama kanje dimo, ga'udo hono no daandorgal laabungal ni. ¹⁹ Rotere

kokuwol ngalluure ngool ina nyaayiniraa sii kaaye dime fuu: arandeere ndeen yaspa, didaerde ndeen safiir, tataerde ndeen agate, nayaerde ndeen emerooda, ²⁰ joyaerde ndeen onikis, jeegaerde ndeen sarduwaan, jeddaerde ndeen kirisoliita, jeetataerde ndeen beril, jeenaerde ndeen topaas, sappoerde ndeen kirisoparaas, sappo e go'aerde ndeen yasente, sappo e didaerde ndeen ameeitis. ²¹ Dammbude sappo e didi deen wo kaaye luulu daneeje sappo e didi. Dammbugal fuu wo hayre luulu wootere. Balangol ngalluure ndeen wo kanje dimo, jalbiroowo hono no daandorgal ni.

²² Mi yi'aay suudu dewal e ley ngalluure ndeen, sabo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu oon e Jawgel ngeel ngoni suudu dewal mayre. ²³ Ngalluure ndeen haajaaka naange naa lewru yaynana dum, sabo darja Laamdo yaynata nde. Jawgel ngeel woni lampal mayre. ²⁴ Lenyi adunaaru njahan ley annoora mayre. Kaanankoo6e adunaaru been ngaddanan nde darja mu66en. ²⁵ Dammbude mayre deen ombataako nyalooma. De ombataako fey, sabo jemma walaa e mayre. ²⁶ Darja e teddeengal lenyi adunaaru waddete ley mayre. ²⁷ Ko tuuni fuu naatataa e mayre, naa

* 21:16 Dum fuu na hawra e kilooji 2 200.

golloo6e ko nyiddini, naa fenoo6e. Ammaa naato6e e mayre 6een ngoni 6e inde mu66en mbinndaa e dewtere nguurndam nde Jawgel ndeen.

22

¹ Caggal ɗuum, maleyka oon holli kam maayo ngo ndiyam muudum hokkata nguurndam, njalbiroojam hono daandorgal. Idam yuura to joodorgal laamu Laamɗo e Jawgel ngeel toon. ² Idam ila hakkunde laawol dewoowol ley ngalluure ndeen. Gereiji maayo ngoon ɗiɗi fuu, lekki kokkoohi nguurndam ina woni e muudum, ndimoohi kile sappo e ɗiɗi, lewru fuu nde wootere. Haakorooji makki wo safaare dannoore lenyi adunaaru. ³ Ko Laamɗo huɗi fuu tawataake ley ngalluure ndeen katin. Joodorgal laamu Laamɗo e Jawgel ngeel ina ngoni ley mayre. Maccu6e Laamɗo ndewan ɗum. ⁴ Be nji'an yeeso muudum. Innde muudum du wonan e tiide mabbe. ⁵ Jemma walaa katin. Be ngalaa haaju e annoora lampal naa annoora naange, sabo Laamɗo Joomiraado yayniranana 6e annoora muudum. Be laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

⁶ Maleyka oon wi'i kam:

—Haalaaji ɗiin wo koolniidi, wo goongaaji. Laamɗo Joomiraado, gattudo konngol muudum ley annabaabe oon, nuli maleyka muudum faa

holla maccu6e muudum ko ɓadii warude.

⁷ Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko 6ooyataa!

Barke woodanii neddo fuu kaybudo ko dewtere annabaaku nde wi'i.

⁸ Wo miin, Yuhanna, woni nanudo, ji'udo kulle ɗeen fuu. Caggal ko nanumi e ko nji'umi ɗuum, kippiimi e leydi to koyde maleyka kollannooɗo kam oon faa mi sujidana ɗum. ⁹ Ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo Laamɗo hono maada, aan e sakiraabe maa annabaabe 6een, kam'en e hayboo6e haalaaji dewtere nde. Sujidan Laamɗo!

¹⁰ O wi'i kam katin:

—Taa suudu haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde ɗiin, sabo wakkati mo ɗum laatotoo oon ɓadake. ¹¹ Gadoowo ko boni heddo e bonanda muudum, tuundo golle heddo e gollleeji muudum tuundi ɗiin, moyyo heddo e moyyuki muudum, ceniido heddo e senaare muudum!

¹² Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko 6ooyataa. Mido wadda mbarjaari faa mi barjoo mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Miin woni arandeejo e cakitotoodo, miin woni fuddoode e timmoode.

¹⁴ Barke woodanii lonnoo6e saayaaji mu66en faa mbaawa nyaamude 6i66e lekki nguurndam kiin, 6e ndewa dammbude, 6e naata ngalluure ndeen. ¹⁵ Ammaa

wonbe caggal mayre been wo dawaadi e dabarankooɓe e fijooɓe e warooɓe yimbe e rewooɓe tooruuji e yidube fewre e wadooɓe hiila.

¹⁶ Miin Iisaa, mi nului ma-leyka am faa seedoo kulle de e ley kawrite goondinbe deen. Miin woni dadol Daawda, wo mi yuwdi Daawda du. Miin woni hoodere fajiri jalboore ndeen!

¹⁷ Ruuhu e ɓaɓeteedo oon ina mbi'a:

—War!

Neddo fuu nando dum wi'a:
«War!»

Neddo fuu domdudo wara, jidudo yarude ndiyam kokkoojam nguurndam fuu jaɓa yara dam ɓolum tawa yobaay faa'e.

Timmoode

¹⁸ Miin Yuhanna, mido sappana neddo fuu nando haalaaji annabaaku gonɗi e dewtere nde diin: si neddo beydii e majji huunde, Laamdo beydanan dum masi-ibaaji cifaadi e ley dewtere nde. ¹⁹ Si neddo ittii goddum e haalaaji dewtere annabaaku nde, Laamdo ittan ngedu muudum e lekki nguurndam cifaaki e mayre kiin, kam e ngalluure seniinde sifaande e mayre ndeen.

²⁰ Ceedantoodo kulle deen oon wi'i:

—Tannyoral, mi waran ko ɓooyataa!

Aamiina. War Iisaa Joomiraado!

²¹ Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon on fuu.